ՀԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 75 Ֆ· Հատը 0·30 Ֆ·

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
1
ԱՊՐԻԼ
MERCREDI
1er AVRIL
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9973 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 40e ANNÉE — Nº 9973

ՄԵՐ ՀԱԻԱՏԱՄՔԸ

Մենք կը հաւատանք Հայ Անցեալին :

Որով, ամէն անգամ, երբ կը խոովի աշխարհը եւ նոր փոթորիկներու ամպե – րը կը կուտակուին, մեր իմացական աչ – քերը Հայ Անցեալին կը սեւեռին :

Գիտենք, որ անկողոպտելի է ան :

Գիտենք, որ անհնար է հիւլէ մը պակ– սեցնել անկէ :

Գիտենք, որ անոր ամէն մէկ հիւլէն անփականութիւնն է բացառաբար հայ ժողովուրդին :

Անհուն եւ անչափելի է Հայ Անցեալի իմաստութիւնը : Լի՝ անվերծանելի ա – ռեղծուածներով եւ անմեկնելի հրաշք – ներով :

« Ձի թէպէտ եւ եմ ածու փոքր, եւ բուով յոյժ ընդ փոքու սահմանեալ ...» վկայած է Պատմահայրը :

Հետեւաբար հարկ է ըլլալ հզօ՛ր — պատմած է Հայ Անցեալը :

Հարկ է տիրանալ բուն հիւթին հզօրու– թեան :

Ու այսպէս հզօրացած, յաղթել ժամա– նակին ու տարածութեան :

Սակայն, ի՞նչպէս եղաւ, որ ազգովին հաւատացինք այս յորդորի իմաստու – թեան, երբ անոր թելադրած ձեւը հակա– սութիւնն իսկ էր իր էութեան :

Ի՞նչպէս չեզանք թերահաւատ հան – դէպ պատգամի մը, որ կը դաւանի, թէ « փոքրութիւն»ը արդելք չէ բնաւ , եւ « մեծութիւն» ալ չէ երբեք պայման՝ հզօրութեան :

Այդ ի՞նչպէս եղաւ, որ ազգ մը հա – մայն իմաստութեան նոյն աւազանին մէջ մկրտուելով հաւատաց, թէ հզօր ըլլալու համար հարկ չէ դառնալ ածու մեծ, եւ ունենալ թիւ մեծ ու մեծ սահման :

Եւ ի՞նչպէս , ի՞նչպէս բացատրել , որ ժողովուրդ մը ամբողջ նման ուխտով զօրացած, յիրաւի, միշտ ու ամէն տեղ հզօր մնաց :

Նախ՝ տոկաց :

Իր դէմ քառասուն դար ծառացան — պատուհա՛ս : Ծառացան ոչ թէ մէկ անգամէն ու բոլորը միասին, այլ իւրա – քանչիւրը՝ առանձին : Դար չմնաց , որ քառասուն ոսոխ չհանէ, դար չմնաց, ոչ քառասուն դաւ չլարէ, դար չմնաց, որ քառասուն աղէտ չբերէ :

Եւ մարդ չմնաց, որ չըսէ .

— Փոքրաթիւ ու փոքրասահման, դուն փոքր ածու — հասկցիր վերջապէս , որ փոքրերը ճակատագրուած են անհետ կորչելու : Այս տիեզերական օրէնքը բը– նաւ բացառութիւն չի ճանչնար : Ուս – ա՛ի, ի զուր է ճիգդ յամառ, եզակի պա– րագայ չես դառնար :

Դարձա՛ւ, սակայն :

Եղաւ այն մէկ ածուն եզակի, որ թէեւ միշտ փոքր, այնուամենայնիւ իր արու – թեան գործերով հանդիսացաւ յաւերժու– թեան արժանի :

Եւ եթէ չմեծցաւ ո՛չ թիւով, ո՛չ սահ – մանով՝ միշտ մեծցաւ թէ՛ հանճարով , թէ՛ հոգիով :

Քառասուն դար տաճարներ կանգնեց : Քառասուն դար արարչագործեց : Քառա– սուն դար «իմացեալ»ի ոստայնը հիւսեց : Եւ գործած կաղնի հզօր ու հսկայ՝ հա– ւատ մեղի :

Այժմ, ապիրատ այս դարուն, մենք պէտք ունինք Հայ Անցեալի իմաստու – թեան :

Քանզի անպիտան այս օրերուն, մարդ– կութիւն մը համայն, աշխարհակործան տրիհոններու մէջ կը տեսնէ ակը հզօրու – թեան :

Քանզի այս ապիկար օրերու, ապիկար օրէնքներուն համաձայն, անզօր է ան, որ չունի ղեկ, դէնք ու զրահ :

Քանզի ապաժամ տարապրութեան ա – պերասան հոսանքի մը վար կրնան քշուիլ հայ մանուկներ, պատանիներ հայորդի :

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԱԼԱՍՔԱ

21 ՄԵՌԵԱԼ, 83 ԱՆՀԵՏԱՑԱԾ

ՆԻԻԹԱԿԱՆ ՄԵԾ ՎՆԱՍՆԵՐ

Սարսափելի երկրաշարժ մը տակնուվրայ ըրած է Անքորամ քաղաքը որ Ալասքայի կարեւորագոյն կեդրոնն է :

Առաջին տեղեկութեանց համաձայն 67 մեռեալ կայ, բայց աւելի վերջ կը ճըշ – դուէր թէ առաջին ցնցումը պատճառ ե – ղած էր որ չատեր հեռանան եւ այդպէս փրկեն իրենց կեանքը եթէ ոչ՝ օճախը :

Վերապրողներու տուած նկարագրու – թիւնը սոսկում կը պատճառէ : Նախագահ Ճոնսըն անմիջապէս ներկայացուցիչ մը ղրկած է յատուկ պաշտօնով : Նիւթական վնասները 360 միլիոն տոլար կը հաշ – ուուին, ոմանք նոյնիսկ հինգ հարիւր միլիոն տոլարի մասին կը խօսին : Տա – կաւին այս դումարին մէջ նկատի չէ առնուած 760 քիլոմեթր երկաթուղին որ անգործածելի դարձած է : կեանքը կա – մաց կամացկը վերսկսի աւերակներուն մէջ : Նախագահ տը Կոլ ցաւակցական հե– ռագիր մը ղրկած է նախագահ Ճոնսընի :

ԿԻՊՐՈՍ

ԲԱՆՈՒՄՆԵՐ

Մակի առաջին ուժերը կազմուած ֆը – րանսացի Քանատացիներէ, գործի անցան առջի օր : Քիրէնիայի մէջ, երկու յոյն կիպրացիներ ձերբակալուած էին Թուր – քերուն կողմէ : Քանատացիք միջամը – տած են եւ կրցած են ազատել Ցոյները : բայց չեն կրցած ոտք դնել Թուրք «պա – շտպանութեան» կայանը զոր Թուրքերը հաստատած են Ս· Հիլարիոն լեռը :

Հրացանաձգութիւն մը սկսած է առջի օր Նիկոսիոյ հիւսիսը գտնուող չրջանի մը մէջ՝ Թրահոնաս : Այդ թաղէն կ'անց– նէր «կանաչ գիծը» որ կը բաժնէր Նիկո – սիոյ յոյն եւ Թուրք համայնքները : Կա–

Միայն հայ անցեալի իմաստութեան ա– պաւինելով է, որ պիտի փրկենք մեր զաւակները տարաբախտ :

Պիտի չթողունք , որ աշխարհին հետ ծնրադիր պաշտեն Ոսկի Հորթը այս դարու :

Պիտի չձգենք մեր ձաղուկներուն, որ հաւատան, թէ մարդը մարդ է իր տարա– զին ու քաշին համաձայն :

Պիտի արգիլենք, որ ընդհանուր սար – սափէն վարակուած՝ սմքին, սոսկան ու սողան :

Թէեւ վտարանդի , ու հայ հող չտե – սած, ու այդ հողով չհաղորդուած, այ – նուամենայնիւ չկայ հայ աղջնակ, չկայ հայ պատանի, որուն մէջ չըլլայ դէթ հետքն ու հեւքը հայ հոգիի :

Եւ անհնար է, որ այդ հոգին ըլլայ բթացած այնքան, որ չլսէ ու չըմբռնէ ի– մաստը Հայ Անցեալի իմաստութեան :

Որով, հինները չունին աւելի վեհ առա– քելութիւն, քան մկրտութիւնը նորերուն :

Մկրտութիւն՝ այն նոյն աւազանին մէջ իմաստութեան, որուն չնորհիւ ազգ մը համայն տիրացաւ բուն հիւթին հզօրու – թեան :

Եւ թէեւ միշտ եղաւ ու մնաց փոքր ա– ծու, սակայն ոչ միայն տոկաց այլեւ ե– դաւ ու մնաց աննուաճ :

Ո՛չ դրամով պիղծ, ո՛չ նիւթով բիրտ , ո՛չ զէնքով տմարդի :

Հապա՞ :

Իր հոգիով անեղրական :

Իր հանճարով արարչական :

Իր հաւատքով անսասան :

« ՅՈՒՍԱԲԵՐ »

ՀՌՈՄ

ՊԱՊԻՆ ՊԱՏԳԱՄԸ

Հարիւր հազարաւոր հաւատացեալներ հաւաքուած էին, անգամ մը եւս, Ս· Պետրոսի փառաւոր հրապարակը լսելու համար Պապին զատկական պատգամը եւ ստանալու համար անոր օրհնութիւնը :

Մինչ կ'անձրեւէր Հռոմի վրայ, Պօղոս Զ· զատկական իր պատգամին մէջ չեշ – տած է թէ Տիրոջ յարութիւնը ամբող – մարդկութեան կը վերաբերի : Պապը ուռ– պի էք օրպի իր օրհնութիւնը տուաւ՝՝ Ֆրանսերէն, իտալերէն, գերմաներէն, անգլերէն, սպաներէն, փորթուկալերէն եւ յունարէն : Ծանօթ է որ վախճանեալ պապը՝ Ցովհ· ԻԳ· հարկ տեսած էր 27 լեզուով ըսել՝ «Քրիստոս յարեաւ ի մե – ռելոցը», նոյնիսկ Թուրքերէն··· :

ՍԷՈՒՏ. ԱՐԱԲԻԱ

ՍԷՈՒՏԷՆ ՓԱՅՍԱԼ

Կը թուի թէ եմէնի հարցը եղած է Սէ– ուտ թագաւորի քաշուելուն բուն պատ – ճառը : Արդարեւ ինչպէս Պէյրութի «լ'Օ– բիան»ը կը հաղորդէր առաջին առթիւ, Սէուտ թագաւորը հրաժարած է իր տեղը տուած իր եղբօրը : Նոր փոխ – թագա – ւորը, Փայսալ որ վարչապետն էր իր եղ–

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՊՐԻԼ ՈՒԹԻՆ

Կը լրանայ Ցառաջի վերիրատարակման 19րդ տարին եւ մեր բաժանորդներու մեծ մասին տարեշրջանը : Կը խնդրենք որ բարի ըլլան նորոգել իրենց բաժանորդա– գրութիւնը, առանց սպասելու առանձին դիմումներու :

Սկսած ենք ղրկել Փարիզ եւ Մարսէյլ առկախ հաշիւ ունեցող բաժանորդներու հաշուեցոյցը : Կը խնդրենք որ Մարտ 31էն առաջ, կարգադրեն իրենց հաշիւ – ները : Այդ թուականին պիտի դադրե – ցնենք թերթերը բոլոր անոնց որոնք չեն վճարած իրենց ղրկուած հաշուեցոյցե – րու փոխարժէքը :

Կրկին շնորհակալութիւն մեր բոլոր պարտաճանաչ բաժանորդներուն որոնք կ'ապահովեն թերթիս կանոնաւոր հրա – տարակութիւնը :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հ. Յ. Դ. 4 ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐԸ

ՄՈՎՍԷՍ ՏԷՐ – ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ, ԽԱՉԻԿ ՊԱՊԻԿԵԱՆ, ՍՈՒՐԷՆ ԽԱՆԱՄԻՐԵԱՆ ԵՒ ԱՆՏՐԻ ԹԱՊՈՒՐԵԱՆ

Լիբանանի երեսփոխանական յառաջի – կայ ընտրութեանց, Հ· Յ· Դաշնակցու – թիւնը կը ներկայանայ չորս թեկնածու – ներով : Ասոնց մէջ՝ Մովսէս Տէր–Գա – լուստեան, Խաչիկ Պապիկեան եւ Սուրէն Խանամիրեան երեսփոխանական աթոռը կը գրաւէին արդէն վերջին խորհրդարա– նին մէջ իսկ Պ· Անտրէ Թապուրեան ա – ռաջին անգամ կը ներկայանայ : Մանրա– մասնութիւններ՝ յաջորդով :

բոր թագաւորութեան օրով չէր ուզած վաւերացնել այն համաձայնութիւնը զոր Սէուտ թագաւորը ստորագրած էր Նասրի հետ ի տես եմէնի էլ Պատր իմամին վերջնական անհետացման : Արդէն անց – եալ ամիս, Փայսալ ընդունելով Նասրի ներկայացուցիչները ըսած էր .— «Իմ վը– րաս մի՛ հաշուէք ձեզի տալու համար ինչ որ ձեր զինուորները չկրցան ձեռք ձգել զէնքով » :

Փայսալի բռնած այս դիրքն էր որ պատճառ դարձաւ Սէուտ թագաւորին վերջնական հեռացման :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՏԱԼԱԿԱՆ օդանաւ մը՝ վիսքաունթ անորոշ պատճառներով ճգմուեցաւ երբ կը պատրաստուէր Նափոլիի օդակայանը էջք կատարել : 45 ճամբորդներուն մէջ կան քսան Ֆրանսացիներ : Ճամբորդներուն մեծ մասը արձակուրդի կ'երթային , Ջատիկի առթիւ :

ԻՍԻի մէջ, Լեւոն Գըչիկեան, 15 տա – րեկան հայ տղեկ մը, մեռած է ցաւալի արկածի մը հետեւանքով : Հրացան մը կը մաքրէին ընկերոջը հետ միասին երբ սը– խալ չարժումի մը հետեւանքով, հրացա– նին մէջ մնացած փամփուշտը մեկնած է ու սպաննած հայ պատանին :

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ճամբաներուն վրայ , Ջատկուան ոտներուն առթիւ, արկածնե– րուն թիւը չատ մեծ եղած է : Ցարդ 69 մեռեալ կայ եւ բազմաթիւ վիրաւորներ :

ԵՐՈՎՊԻԱ եւ Սոմալի համաձայնած են զինադուլի մը չուրջ , բայց կռիւները կը չարունակուին սահմանին վրայ :

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ մէջ 11 մահապատիժ ար– ձակուած է ի նպաստ Իսրայէլի լրտեսա– կան խնդրի մը մէջ, որ երեւան եկած էր 1961ի վերջերը : Դատապարտուածներու չարքին է բողոքականե պատուելի մը՝ Ճամիլ Քորէհ :

ՄԱՌԵՇԱԼ ՄԱԼԻՆՈՎՍԿԻ Արեւելեան Պերլին հասած է տասը օրուան այցելու – թեան մը համար :

ՓԱՐԻԶԷՆ Քոթ տ'Ազիւռ մեկնած է Պրուչչեի փեսան՝ Ադժուպէյ : «Իզվես – տիայի» խմբագրապետը Ֆրանսա հրա – ւիրուած էր վերջերս :

ՓԵՔԻՆի «կարմիր Դրօշակը» եւ «Ժո – ղովուրդին Օրաթերթը» կը գրեն թէ ժա– մանակը եկած է Պրուչչեւը հրապարակէն նետելու : Չին համայնավարներուն հա – մար , խորհրդային վարչապետը պէտք է « պատմութեան աղբանոցը» նետել : Կոչ կ'ընեն բոլոր համայնավարներուն որ այս ուղղութեամբ աշխատին, տրուած ըլլա– լով որ Պրուչչեւ «բոլոր ժամանակներու մեծագոյն դաւաճանն է » :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՒԱԳԱՐԱՆՆԵՐ

Ա.

Հայաստանի աղեղնաւոր նուագարաններու մշակոյթը մինչեւ այսօր դեռ չէ ուսումնասիրուած: Ցաւկալի է հին դարերուն, որովհետեւ այդ շրջանէն գրեթէ ոչ մէկ պատկեր հասած է մեզի : Ի դէպ, նոյնն է պարագան եւրոպական արուեստին համար: Արդարեւ միայն երկու լարային նուագարաններու պատկերներ գտնուած են, մէկը՝ Պոչերվիլի (Նորմանտի), իսկ միւսը՝ Քիեւի մէջ :

Այս յօդուածը փորձ մըն է՝ գոյութիւն ունեցող նիւթերուն հիման վրայ եւ ենթադրութեան սահմաններուն մէջ լուսաբանելու այս մութ մնացած կէտը :

Գոյութիւն ունեցող աղբիւրները իրաւունք կու տան ենթադրելու, որ Հայաստանի մէջ հին ժամանակներէն սկսեալ մշակուած է ընդհանրապէս լարային եւ յատկապէս աղեղնաւոր նուագարաններու վրայ նուագելու արուեստը :

Հին հայկական աղբիւրներու մէջ ջութակի մասին առաջին յիշատակութիւնը կը գտնենք Ժ. դարուն: Հասկնալի է անշուշտ, որ այստեղ խօսքը ոչ թէ այսօրուան ջութակի, այլ անոր նախատիպին մասին է :

Այդ ժամանակ Հայաստանի մտաւոր կեդրոններու մէջ փիլիսոփայութեան, տրամաբանութեան, քերականութեան, բնագիտութեան առընթեր կը դասաւանդուէին նաեւ երաժշտութիւնը : Երաժըշտութիւնը պարտադիր նիւթ մըն էր նոյնպէս բարձրագոյն դպրոցներու՝ վարդապետարաններու մէջ: Եւ երաժշտական մարզին մէջ կը դրդանան քանի մը հարցեր՝ «ձայներու տեսութիւնը եւ անընդհատ յարափոխուող խազային դրութեան տեսութիւնը, երաժշտական հնչիւնը, անոր բնութեան խնդիրը եւ թէ ինչ պայմաններու մէջ է որ այդ հնչիւնը արտայայտչական յատկութիւններ կը ստանայ, երաժշտական արուեստի եւ մարդու հոգեկան աշխարհին յարաբերութեան խնդիրը, երաժշտական արուեստը սեռերու բաժնելու եւ բանաստեղծութեան հետ անոր ունեցած առընչութիւնը եւ դեռ բազմաթիւ հարցեր» (Ք. Քուշնարեան, «Հայ մոնոդիկ երաժշտութեան պատմութեան ու տեսութեան հարցերը», Լենինկրատ, 1958) :

Զարգացման բարձր աստիճանի կը հասնի նուագարաններու երաժշտութիւնը, որ սերտօրէն կապուած էր գուսանական արուեստին հետ : Պէտք է նկատի առնել, որ գուսաններուն արուեստը համադրաբար կը միացնէր բառը, երգը, շարժուձեւը, դիմախաղը եւ նուագը : Բայց միեւնոյն ատեն գուսաններու ըստեղծագործութեան մէջ, հակառակ արեւելեան այն հին աւանդութեան, ըստ որուն խօսքն ու երաժշտութիւնը կը յօրինուէին նոյն անձին կողմէ, երբեմն նըւագարաններուն երաժշտութիւնը կ'անջատուէր բանաստեղծական արուեստէն եւ ինքնուրոյն նշանակութիւն կը ստանար: Աւելին, նուագարաններու երաժըշտութիւնը այնքան բարձր էր, որ իր կարգին կ'ազդէր ձայնաւոր երաժշտութեան վրայ, եւ վերջինին մէջ պարզ կը տեսնենք նուագարաններու յատկանիշերը (Ք. Քուշնարեան, անդ, էջ 214) : Գուսաններու արուեստին վերլուծումը համոզիչ կերպով ցոյց կու տայ, որ այդ արուեստը թեքնիք վարպետութեան բարձր աստիճանի հասած էր: Այդ շրջանին եւ յետագայ դարերուն այնքան շատցան զանազան նուագարաններ նուագող երաժիշտներուն թիւը, որ մեծ քաղաքներուն մէջ անոնք կազմեցին արհեստակցական միութիւններ: Լայն տարածում գտած էր նուագարուեստի թեքնիքին եւ հնարամտութիւններուն ուսուցումը : Հին ձեռագիրի մը մէջ կը գտնենք տեղեկութիւն մը, թէ այդ ժամանակ Հայաստանի մէջ կային փրոֆէսիոնէլ երաժիշտներ, որ վարձքով կը դասաւանդէին հին գուսաններուն (Մատենադարան, ձեռագիր 2595) :

Հայաստանի երաժշտական արուեստը հարուստ էր լարային նուագարաններու բազմաթիւ տեսակներով, եւ պէտք է ենթադրել, որ անոնց մէջ կային նաեւ աղեղնաւոր նուագարաններ : Յայտնի է, որ Ը. եւ Թ. դարերուն Եւրոպայի մէջ լայն տարածում կը գտնեն ֆիտելի եւ արաբական ռեպապի ձեւի նուագարաններ : Պարսկաստանի, Հնդկաստանի, արաբական երկիրներու մէջ հինէն ի վեր օգտագործուած են աղեղնաւոր նուագարանները : Ոչ մէկ տարակոյս կրնայ ըլլալ, որ աղեղին միջոցաւ երաժշտական ձայն ստանալու սկզբունքը ծանօթ եղած է նաեւ Հայաստանի մէջ, որ արեւելեան երկիրներու հետ մօտիկ կապեր ունէր թէ իր աշխարհագրական դիրքով, թէ տնտեսութեամբ եւ թէ մշակոյթով: Մէկ խօսքով, ուղղակի տուեալներ չունենալով հանդերձ, կրնանք յամենայն դէպս ենթադրել, թէ Ժ. դարուն հայկական նըւագարաններու կարգին կային նաեւ աղեղնաւոր նուագարաններ :

Կ'ուզենք մատնանշել Հայաստանի մէջ տարածուած քաման նուագարանը : Ըստ երեւոյթին քամանը իր անունը ստացած է պարսկերէն «քեման» բառէն, որ աղեղ կը նշանակէ: Այդ նուագարանին տեսակներէն մէկը, արեւելեան յատկանիշերու կողքին, ունի նաեւ արեւմտեան նուագարաններու յատուկ գիծեր՝ տափակ, տախտակնման, ուղղահայեաց ականջիկներով գլխիկ, փակղիծի ձեւ ունեցող արձագանգի բացուածքներ : Ռուս ականաւոր նուագարանագէտ Բ. Ստրուվէի գործերը եւ նուագարանագիտութեան վերջին տուեալները ցոյց կու տան նաեւ, որ այս տեսակ նուագարանները արաբները կ'անուանէին՝ «յունական ջութակ»: Այս նուագարանը տարածուած էր Ժ. դարուն : Եթէ յունական ջութակը համեմատենք քամանին հետ, տարբերութիւն չենք գտներ անոնց միջեւ : Դիտելով քամանին ուրիշ տեսակները, որոնք Հայաստանի մէջ տարածուած էին աւելի ուշ շրջաններուն, կարելի է արդէն չեշտակի նմանութիւն մը տեսնել ջութակին հետ :

Ռուս ազգագրագէտ Պրիվալովի պատմա - ազգագրական ուսումնասիրութեան մէջ նկարագրուած է նուագարան մը, որ մօտ է յունական ջութակին: Հեղինակը կը յայտարարէ, թէ արեւելեան ձեւերէն դէպի եւրոպական ձեւերը անցնող նուագարան մըն է, որ նուագելու ժամանակ իրենց ուսին կը դնէին: «Այդ նուագարանը, — կը շարունակէ հեղինակը, — յունական ջութակ կը կոչուի եւ անոր կարելի է հանդիպիլ Սեւ Ծովու ափերուն եւ Կովկասի մէջ: Ճիշդ է, թէ այդ նուագարանին տեսակը այստեղ հազուագիւտ կը գտնուի: Աւելի յաճախ ան նման է պարսկա-արաբական նախնական քեմանցէին, որմէ ալ ըստ երեւոյթին ծագում առած է» :

Այդ նուագարաններէն պէտք է յիշատակել քեմանցան եւ ռեպապը : Ք. Քուշնարեան իր «Հայ մոնոդիկ երաժըշտութեան պատմութեան ու տեսութեան հարցերը» աշխատութեան մէջ կը հաստատէ, որ այդ երկու նուագարաններն ալ գոյութիւն ունեցած են Հայաստանի մէջ: Ան կը վկայակոչէ ԺԲ. դարու աղըրբէջանցի բանաստեղծ Նիզամը եւ կը գտնէ, որ «խնդրոյ առարկայ բարդ նըւագարանը տուեալ շրջանին ոչ միայն Հայերուն, այլեւ Միջին Արեւելքի եւ Անդրկովկասի այլ մշակութային ժողովուրդներու սեփականութիւնն էր »:

Հայաստանի մէջ ռեպապի գոյութիւնը շատ հաւանական է նաեւ ուրիշ պատճառներով: Այդ աղեղնաւոր նուագարանը, ինչպէս յայտնի է, արաբական ծագում ունէր, իսկ Արաբները քանիցս ներխուժած են Հայաստան, Է. դարէն սկսեալ: Ատկէ զատ, ռեպապը ընդհանրապէս լայն չափով տարածուած էր Արեւելքի մէջ (Ը. դարէն ետք նաեւ Եւրոպայի մէջ՝ Սպանիոյ վրայով), ուստի դժուար է հաւատալ, որ Արեւելքի եւ Արեւմուտքի հաղորդակցութեան ուղիները միացնող մեր երկիրը բացառութիւն կազմէր:

Ուշադրութիւն կը գրաւէ նաեւ մէկ ուրիշ լարային նուագարան մը, որուն մասին մինչեւ հիմա ոչ մէկ յիշատակութիւն եղած է : Այդ նուագարանին մասին տեղեկութիւններ կը գտնենք Ժ. դարու ձեռագիրի մը մէջ (Ա. Փափազեան Գիտութիւններու Ակադեմիայի տեղեկագիր թիւ 5, 1953): Խօսքը «ռուդ» նուագարանի մասին է, որ ծանօթ էր Պարսկաստանի, Կեդր. Ասիոյ, ինչպէս նաեւ Հայաստանի մէջ: Նաֆիսիի պարսկական բառարանին մէջ (ռուդ) բառը թարգմանւած է թէ լար, թէ լարային գործիք : Կեդրոնական Ասիոյ միջնադարեան երաժշտութեան տեսութեան հեղինակը՝ Տերվիշ Ալի կը վկայէ, որ ռուդը յայտնի էր Աղեքսանդր Մակեդոնացիի դարաշրջանին իսկ: Այդ նուագարանը ունէր ճանկ, չորս լար եւ կը նուագուէր աղեղով :

Ջութակի մասին չափազանց հետաքրքրական յիշատակութիւն մը կը գտնենք Գրիգոր Նարեկացիի «Մատեանին» մէջ : Եւ այս գրաւոր առաջին յիշատակութիւններէն մէկն է : Ինչպէս արդէն ըսինք, խօսքը անշուշտ ոչ թէ բուն ջութակի մասին է, որ գոյութիւն չունէր Ժ. դարուն, այլ անոր նախատիպերէն մէկն ու մէկուն : Ամէնէն հաւանականը այն է, որ Նարեկացիի յիշատակած ջութակը եղած է ֆիտելի մէկ տեսակը :

Եթէ քննենք Նարեկացիի յօրինած բանաստեղծական պատկերներուն պատմական նախադրեալները, կը տեսնենք, որ միջնադարեան մեծ բանաստեղծին համար շատ հարուստ գանձարան մը եղած է ժողովրդական ստեղծագործութիւնը՝ «գիւղական եւ քաղաքային ներքնախաւերուն բանաստեղծութիւնը, գուսաններուն բանաստեղծութիւնը, որ Նարեկացիին ժամանակ մեծ փորձ կուտակած էր նեղ փրոֆէսիոնէլ վարպետութեան ասպարէզին մէջ»: (Ք. Քուշնարեան, անդ, էջ 125): Փրոֆ. Ք. Քուշնարեան կը չեշտէ, որ հաւանականօրէն «գուսանական արուեստին կուգար Նարեկացիի լայն կերպով օգտագործած երգ - տաղերուն ձեւը, բանաստեղծական համեմատութիւններու եւ զուգահեռներու փարթամութիւնը եւ այն հնչիւնագիրը, որ, ըստ Վ. Բրիւսովի, սիրով մշակած է Նարեկացի՝ պարսկական եւ արաբական քնարերգութեան մէջ անոր ծաղկումէն դեռ շատ առաջ»: Նարեկացին օգտագործած է նոյնիսկ «հայրէններու» բանահիւս յատուկ ձեւը, որ, ինչպէս յայտնի ստեղծած եւ մեծ չափով գործածած գուսանները: Ըստ երեւոյթին, «ջութ կոչուած նուագարանն ալ Նարեկաց տեսած է գուսաններուն քով եւ յիշ տակած է իր ստեղծագործութեան մէ

ԱՆԱՀԻՏ ՑԻՑԻ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՔԻՒՐՏԵՐԸ

Ըստ պատմագէտներու, մարական դում ունեցած են Քիւրտերը: Քիւրտ ղախումբեր, հինէն ի վեր օգտագործ աշխատած են Հայաստանի ընտիր ծաղկուն արօտավայրերը, եւ Հայաս տանի սահմաններէն մուտք գտած են րենց հօտերով եւ նախիրներով հայ խարարներու եւ իշխաններու բարեկ մութիւնը շահելով եւ անոնց արտօն թիւնը ձեռք բերելով, իրենց ընծաներ եւ ծառայութիւններով :

Ընդհանրապէս անտառապատ, պտուղ կաղարդ երկիր մը եղած է Հայոց Աշ խարհը : Իր բազմաթիւ լեռնաշղթաներ կանանչապատ սարերով եւ ձորերով զարդարուած են ամէն կողմ :

Այս լեռնաշղթաներուն սարերն ու ձո րերը, ձիւնհալէն ետք, կանանչազարդ գալարագեղ անդաստաններու կը վերա ուէին եւ, գարունը հասած, այցելութ նը կ'ընդունէին քիւրտ թափառակ խաշնարած ցեղախումբերուն, որոնք ի րենց հօտերով եւ նախիրներով գալ կ'առատացնէին կաթն ու մածունը՝ հ րենի շուկաներուն, կ'աժանցնէին կարա գըն ու պանիրը, եւ արտածման նիւթ դարձնէին զանոնք վաճառականներու մար :

Քիւրտ թափառական ցեղախումբեր Հայաստանի սահմաններէն ներս ելեւմուտք ձեռք բերած են, սելճուք Թաթար ներխուժումներէն եւ Հայաստա նի ազատութեան եւ անկախութեան կո ծանումէն ետք : Սելճուք եւ Թաթ սուլթաններ, որպէս խլամ ժողովուր իրենց շահերուն նպաստաւոր գտած քիւրտ ցեղախումբերուն ներկայութ Հայաստանի սարերուն եւ ձորերուն վ րայ ...

Սելճուք, Թաթար եւ քիւրտ ցեղա խումբերը, իրարու հետ միացած, նուրեք հալածելու, սպաննելու եւ բն ջընջելու աշխատած են Հայաստանի նիկ Հայութիւնը, տիրանալու համար նոնց գիւղերուն հողերուն եւ գիւղա կայքերուն :

Այսպէսով սկսած, հայ աղետալի ժողովուրդին մարտիրոսացումը դա ու դարեր տեւած եւ եղերական պատմ թիւն մը ձգած է իր ետին ...

Քիւրտ ցեղախումբերը, իրենց ցեղ պետներէն առաջնորդուած, անոնց

ՄԵԾ ՓՈՂՈՑԻՆ ՄԱՀԱՓՈՐՁԸ

— Ուրախացիր, ցնծա՛, յիմար ամբոխ, կը մենախօսէ անիշխանականը: Տեսարանը որ Մաթէօ Մորալ կը պատրաստէ քեզի համար, իր գեղեցկութեամբ պիտի դլէ անցնի քու երեւակայութիւնդ: Պիտի տեսնես քու թաղուհիդ, որ քիչ յետոյ արեան ճապաղիքներու մէջ պիտի գալարուի, իր օգոստափառ ամուսնոյն կողքին ....

Եւ յանկարծ, կը սկսի քթին տակէն մըլտալ անիշխանական երգ մը, Ֆրանսական փառերգին՝ Մարսէյէզի եղանակով .

Վառօդով ու ռումբով
Պիտի բարեփոխենք ժողովուրդը :
Փողոցներէն պիտի հոսի արիւնը՝
Մինչեւ որ անհետի թագաւորին անունը :

Ամբոխը կը զուարճանայ, Մորալ՝ կը հայհոյէ ու կ'անիծէ ...

Փողոցին մէջ մարդիկ ծաղիկներ կը ցանեն մանկամարդ աղջիկներու վրայ, մինչ քիչ յետոյ, անիշխանականը մահ պիտի սփռէ ... :

Վարը՝ ժողովուրդը կը յայտնէ իր հըրճուանքը, վերը՝ ոճրագործը պիտի յաջողցնէ իր ոխը ...

— Պէտք է որ արկղիկը նետեմ ճիշդ կառքին առջեւը, երբ ան պիտի հասնի սա սպիտակ գիծին քովը, կը խորհրդածէ մարդը :

Վայրկեանները կ'անցնին աւելի դանդաղ՝ քան ժամերը:

Քաղաքին բազմաթիւ ժամացոյցներէն մին ժամը 10ը կը հնչէ:

Տակաւին թափօրին ժամանումին երկու ժամ կայ :

Վարը, ժողովուրդը իրար է խառնուած, երբեմն տղեկ մը կուլայ, կին մը կը բարկանայ: Աղմուկներ, խօսքեր կը բարձրանան, զորս անիշխանականը չկրնար զատորոշել, սակայն լաւ կը լսէ խընդուքներն ու ծիծաղի ձայները : Հազուադէպօրէն ժողովուրդ մը կրնայ այդքան ուրախ ու զուարթ ըլլալ, եւ այդ պարագան իսկ կը ջղայնացնէ Մորալը եւ կը բազմապատկէ անոր ատելութիւնը···

Կէսօր է: Նախ թէթեւ ժխոր մը, որ հետզհետէ, աստիճանաբար կը բարձրանայ եւ ապա կը լսուին փողերու հնչիւններ, սալայատակը հարուածող մոյկերու չաչոցներ, կառքերու թաւալումներ, ճիչեր ու հառաչներ ···

— Եկա՜ն··· կը գոռայ ամբոխը:

Թագաւորին եւ թագուհիին կառքը տակաւին չերեւիր: Մաթէօ Մորալ գետնէն կը վերցնէ անվնաս ծաղիկներու փունջ մը ու զայն կը նետէ առաջին կառքին վրայ: Ծաղկեփունջին անկման հետ զուգընթաց, ահաբեկիչը կը համրէ·

— Մէկ, երկու, երեք, չորս···

Վերջին թուանշանին ծաղկեփունջը սած է արդէն կառքին վրայ:

— Եթէ նոյնքան ճարտար ըլլամ խային մեքենայիս արձակման մէջ հաւանաբար մեր երկու օգոստափառ բզիկ-բզիկ եղած մսակոյտի մը վերածուին···

Եւ կարծես վերացած իր գաղափ ահաւոր մտապատկերէն, ոճրագործ կ'աւելցնէ.

— Ափսո՜ս պիտի ըլլայ սակայն հարսին հրաշալի շրջազգեստին···

Հեռուէն կ'երեւի թագաւորական գին կառքը: Մորալ կը լսէ ժողովուր հիացական բացագանչութիւնները: բոլոր խելայեղ կը ծափահարէ քայական զոյգը:

— Ցիմարնե՜ր, տխմար արարածներ Ոճրագործին վերջին խօսքերը ատոնք:

Ակնթարթի մը մէջ Մորալ կը դժոխային մեքենան պարունակող ղիկը, կը ծածկէ զայն ծաղիկներու կակ փունջով մը, ու բոլորը մէկտե նետէ կայսերական կառքին վրայ:

Ահաւոր պայթիւն մը··· Արկղիկը նայ կառքին եւ ձիերուն միջեւ:

75 մեռեալներ ու վիրաւորներ են գետին···

(5 Շար.)

մանին տակ ապրած եւ անոնց քմահաճոյքը օրէնք նկատած են իրենց համար :

Հայաստանի սարերուն եւ ձորերուն վրայ, անառիկ դիրքեր գրաւած կիսանկախ վիճակի մէջ ապրած են այս ցեղախումբերը :

Տիրող սուլթաններ ի զուր աշխատած են կարգ կանոն հաստատել եւ ապահովութիւն ձեռք բերել, քիւրտ ցեղախումբերէ բնակուած շրջաններուն: Ամէն ցեղախումբ ունեցած է իր զինեալ ասպատակ խումբերը, որոնք բռնելով Հայաստանի լեռնաշղթաները, ձորեր եւ կիրճեր, եւ գլխաւոր անցքերը, կատաղի կռիւներ մղած եւ պարտութեան մատնած են իրենց վրայ կարգ կանոն հաստատել եւ տիրել ուզող սուլթանական ուժերը եւ պահած՝ իրենց կիսանկախ դրութիւնը...

Քիւրտերը թէպէտ անունով մահմետականներ էին, բայց իսլամական կրօնքին հետ գործ չունէին: Քրտական գիւղերու մէջ, մզկիթներ գոյութիւն չունէին, բայց գիւղացիք ինքզինքնին իսլամ կը դաւանէին : Իսլամական անուններ կը կրէին Քիւրտերը, բայց իսլամական կրօնքի յատուկ ամէնօրեայ լուացումներէ եւ պարտադիր աղօթքներէ զերծ կը համարէին ինքզինքնին: Գալով լեռնաբնակ Քիւրտերուն, իրենց համար ուխտատեղի կը նկատէին բարձունքներու վրայ հասակ առած, սաղարթախիտ եւ մշտադալար կաղնիի ծառախումբերը : Քիւրտ հիւանդը հոն կ'այցելէր, կամ կը տարուէր, ուր իր ցաւերուն դարման գտնելու համար, ծուէն մը պատռելով իր հինցած հագուստէն, կը կապէր զայն իր ձեռքովը, ծառի մէկ ճիւղէն եւ կը վերադառնար զոհ սրտով ...

Քիւրտ երիտասարդին իտէալ էր լաւ զէնք մը եւ լաւ ձի մը ունենալը : Այս երկու ուժերով է որ կը գործէր քիւրտ երիտասարդը եւ կը տարածէր իր սարսափը ձորերու եւ կիրճերու մէջ : Զէնքն էր որ պիտի թնդացնէր սար ու ձոր , եւ իր հօտերուն եւ նախիրներուն համար պիտի ստեղծէր ազատ մթնոլորտ մը: Ձին էր որ պիտի տանէր զինքը, ուր որ պէտք տեսնուէր :

Քիւրտ երիտասարդին այս իտէալը, դարերով օգնած էր քիւրտ ժողովուրդի կիսանկախ եւ ապահով դրութեան տեւականացման սուլթանական տիրապետութեան տակ : Այսպէսով է որ լեռնաբնակ քիւրտը, տուրք եւ զօրք տուած չէ Թուրք սուլթանին, իսկ Թուրք ոստիկանը Քիւրտը նկատած է ոխերիմ թշնամի մը իրեն համար Հայաստանի անառիկ սարերուն վրայ եւ ձորերուն մէջ եւ վախով ու սարսափով անցած է այդ շըրջաններէն ...

Տէրսիմը (ըստ մեր հայրերուն՝ Տէր Սիմոն լեռը) Քիւրտերուն Զէյթունն էր, դարերու ընթացքին բազմաթիւ անգամներ պարտութեան մատնած ըլլալով սուլթանական բանակները :

ԱՒԵՏԻՍ ԹԷՔԷԵԱՆ

ԼՐՏԵՍԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆ

ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

Վերջերս, Ժընեւի մէջ, օտար պետութեան մը ի նպաստ լրտեսութիւն ըրած պահուն ձերբակալուած էր Զուիցերացի մը: Այս առթիւ, զուիցերական կառավարութիւնը հրատարակեց վերջին տարիներու ընթացքին, Զուիցերիոյ մէջ երեւան հանուած լրտեսական գործունէութեան մասին ամփոփ տեղեկագիր մը :

Այդ տեղեկագրէն ի յայտ կուգայ որ, 1954էն ի վեր, Զուիցերիոյ մէջ տեղի ունեցած են լրտեսական 21 դէպքեր, որոնցմէ տասնըեօթը կապ ունեցած են Արեւելեան խմբակցութեան երկիրներու գործակալներու եւ չորսն ալ՝ Արաբական երկիրներու գործակալներու հետ : Նոյն ժամանակամիջոցին, ընդհակառակն, ոչ Միացեալ Նահանգներու եւ ոչ ալ Մեծն Բրիտանիոյ ոեւէ գործակալ ձերբակալուած է զուիցերական իշխանութեանց կողմէ :

ԼՌՈՒԹԵԱՆ ՔՈՂԸ

Բնականաբար, պաշտօնապէս յայտարարուած եւ զուիցերական մամուլին մէջ հրատարակուած այս ցանկը կը պարունակէ միայն այն պարագաները, որոնք ի յայտ եկած եւ զուիցերական դատարանները զբաղեցուցած են: Սակայն, լրտեսութեան պարագաներու ջախջախիչ մեծամասնութիւնը կամ բոլորովին անծանօթ մնացած է եւ կամ՝ պատկան իշխանութիւնները անոնց տեղեկացած են բայց, չեն հաղորդած հանրային կարծիքին :

Ցաճախ, լրտեսական հին դէպքեր հասարակութեան կողմէ կ'իմացուին տարիներ անցնելէ ետք, օտար գործակալներու հրապարակային ուրիշ դատերու ա–թիւ :

Օրինակի համար, այդպէս պատահեցաւ 1953 Հոկտեմբերին, երբ Լիւցերնի մէջ կը դատուէր Ռուտոլֆ Ռայսլէր: Ռայսլէր ամբաստանուած էր Չեխոսլովաքիոյ գաղտնի սպասարկութեան բազմաթիւ թանկագին տեղեկութիւններ հաղորդած ըլլալու յանցանքով : Սակայն, դատավարութեան ընթացքին ի յայտ եկաւ որ, Ռայսլէր, վերջին պատերազմի օրերէն ի վեր «Լուսի» կեղծ անունով գործակալն էր Ռուսերուն, որոնց, յարձակումէն երկու շաբաթ առաջ, հաղորդած էր, թէ Հիթլէր Ռուսիոյ վրայ պիտի յարձակի: Ռայսլէր 1942ին ձերբակալուած էր զուիցերական ոստիկանութեան կողմէ, բայց յետագային ազատ արձակուած էր, որովհետեւ, հաստատուած էր, թէ մինչ Ռուսերուն համար կ'աշխատէր, միւս կողմէ, զուիցերական գաղտնի սպասարկութեան կը ներկայացնէր իր տուած բոլոր տեղեկութեանց պատճէնները :

Պատերազմէն ետք, Ռայսլէր, շարունակեց իր լրտեսական գործունէութիւնը՝ յօգուտ Չեխոսլովաքիոյ, կրկին շարունակելով զուիցերական հակալրտեսական սպասարկութիւնը տեղեակ պահել իր քայլերուն :

ՊԱՐՈՆ ԴԱՏԱԽԱԶԸ

Նման ուրիշ դէպք մը 1957ին երեւան եկած էր Պերնի մէջ, երբ յայտնի եղած էր թէ՝ դատախազ Ռընէ Տիւպուա, իբրեւ լրտես խառնուած էր Սուէզի պատերազմի հարցին մէջ :

Ռընէ Տիւպուա ինքնասպան եղաւ, երբ բոլորովին պատահաբար իմացուեցաւ՝ թէ Եգիպտացիներու ի նպաստ լրտեսական հարցի մը մէջ խառնուած էր :

Տիւպուայի մահը վերջ տուաւ հարցի մը, որ եթէ դատարան հանուէր, անտարակոյս շատ մեծ գայթակղութիւն մը պիտի ըլլար, տրուած ըլլալով որ, այս լրտեսութեան խառնուած էին զուիցերական Համադաշնակցութեան բազմաթիւ բարձրաստիճան պաշտօնատարներ : Ոմանք այն կարծիքէն են, թէ Տիւպուայի ինքնասպանութիւնը հայրենասիրական քայլ մըն էր իր կողմէ, որովհետեւ, այսպէսով փրկուեցաւ ոչ միայն իրեն պէս պետական բարձրաստիճան բազմաթիւ պաշտօնատարներու բարի համբաւը, այլ նաեւ զուիցերական չէզոքութիւնը, որ պիտի խախտէր, եթէ հրապարակուէր իրենց գործունէութիւնը ի վնաս այն երկիրներուն, որ դիւանագիտական յարաբերութիւններ ունէին Զուիցերիոյ հետ :

ՈՒՐԻՇ ԳԱՅԹԱԿՂՈՒԹԻՒՆ

Անկէ տարի մը առաջ, 1956 Դեկտեմբերին, երեւան ելած էր Պերնի հունգարական դեսպանատան քարտուղար Մաթէ Վեհի գայթակղութիւնը : Վեհ տարիներէ ի վեր կը հետապնդուէր զուիցերական հակալրտեսական սպասարկութեան կողմէ, որուն, ակամայ՝ մատնեց համայնավար երկիրներու շատ մը գործակալներ, որոնց հետ շփում կ'ունենար: Այսպէսով զուիցերական գաղտնի սպասարկութեանց հաւաքած տեղեկութիւնները, անոնց թոյլ տուին քայքայել ռուսական լրտեսութեան ամբողջ ցանցը ոչ միայն իրենց երկրին՝ այլ նաեւ Արեւմուտքի ուրիշ երկիրներու մէջ: Այդ տուեալներուն շնորհիւ, զուիցերական կառավարութիւնը 1960ին կրցաւ արդարացնել արտաքսումը խորհրդային դեսպանատան երկու պաշտօնեաներու — Նիքոլա Մոտինի եւ Պորիս Ֆրոլովի ինչպէս նաեւ Չեխոսլովաքիոյ դեսպանատան երրորդ քարտուղար Եարոսլաւ Անտոսի :

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՔ

Բնականաբար, վերապահութեամբ պէտք է ընդունիլ զուիցերական իշխանութեանց այն պնդումը՝ թէ երեւան հանուած գրեթէ բոլոր լրտեսական հարցերը Արեւելեան երկիրներու գործակալներու հետ կապ ունին: Իսկ Ռուսերը կը պնդեն՝ թէ Զուիցերիոյ մէջ լրտեսական ամէնէն մեծ գործունէութիւն ունեցողները Ամերիկացիներն են, որ հսկայական գումարներ կը ծախսեն այս նպատակով:

Ռուսերը կը պնդեն նաեւ՝ թէ հունգարական յեղափոխութիւնը եւ Համայնավար կուսակցութեան 20րդ համագումարին առջեւ Խրուշչեւի գաղտնի զեկուցման ամբողջական պատճէնի ապահովումը՝ գործն էր Զուիցերիա գտնուող Ամերիկացի գործակալներուն :

Բնականաբար, ոչ ոք գիտէ եւ ոչ ալ պիտի կրնայ գիտնալ թէ Ռուսերու այս ամբաստանութիւնները ճի՞շդ են թէ ոչ:

Քաղեց՝ ՎԱԶՐԻԿ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

« LES PAS PERDUS »

Ֆրանսական շարժանկարի «սիներոֆա» ընկերութիւնը ձեռնարկած է նոր ու մեծ ժապաւէնի մը արտադրութեան.— « Լէ փա փերտիւ »:

Արդիական եւ շատ հետաքրքրական հանգոյցով այս շարժանկարային պատմուածքին բեմադրութիւնը ստանձնած է Ժաք Ռոպէն, որ ծրագրած է այս օրերուս սկսած գործը աւարտել եւ հրապարակ հանել Յունիս ամսուն ընթացքին :

Ժապաւէնին գլխաւոր դերակատարներն են հանրածանօթ Միշէլ Մորկան, Ժան Լուի Թրէնթինեան, Ժան Քարմէ: Անոնց շարքին, կարեւոր դերով մը կը մասնակցի նաեւ Ֆրանսահայ դերասան եւ մեր թերթին աշխատակից՝ Արտաշէս Դմբէթեան, որու հինգերորդ ժապաւէնն է այս վերջին երկու տարիներու ընթացքին :

Horace 62, Mystères de Paris, Méfiez-vous Mesdames, Tapis Volant, ժապաւէններուն մէջ գտած յաջողութեան եւ այդ առիթներով Արտաշէս Դմբէթեանի ինքնատիպ դերասանական արուեստին մասին, ֆրանսական մամուլին գնահատական գրութիւնները վերարտադրած ենք օըը օրին: Պատրաստութեան մէջ եղող այս նոր ժապաւէնին առիթով, վստահաբար ա՛լ աւելի գնահատական կարծիքներուն արձագանգը պիտի տանք իր ատենին :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«Յառաջ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (65)

ԽՈԴԵԴԱՆ

Տղայ, Մկրօ, բոլ ի վառիս ,
Ես գինամ որ ընձի կ'առնիս ,
Վախենամ որ Ալաշկերտ տանիս ,
Ըզրա համար սիրտս ի կախ է :

Ելայ երդիկ թափ քելեցի ,
Խանչալ զարկի, երդիս բացի ,
Փրիշան տունն չէր. նստայ լացի ,
Դո՞ւր է գացեր մեր Փրիշան :

Ա՜խ, մեր երկիրն էր ծովու բերան ,
Ճամբէք դուրան, չայիր – չիման ,
Իմ սիպրտիք մէկ – մէկ փիդան ,
Էրթա՛նք մեր երկիր , խորոտ է ...

Երգեց Սանամն ու աչքերը թեւնոցով սրբեց :

— Անցած – գնացած բաներ են, լաօ, որ մէկ մէկ կը յիշեմ , արցունքը գլուլ–գլուլ կը թափուի իմ աչքերէս :

— Քաղցր բան է, չէ՞, մօրքուր, անցած – գնացած օրերը յիշել , մանաւանդ հարսանիքի օրերը :

— Դրանից քաղցր բան չկայ աշխարհում :

— Դէ, ուրեմն էնպէս անենք, որ մեր Ասատուրն ու Բայազն էլ իրենց ջահելութեան օրերը յիշեն :

— Կը յիշեն, անպայման կը յիշեն : Իսկ ճակատանոցը պատրա՞ստ էր — կտրուկ հարցրեց Սանամը, խօսքը աւելի գործնական դարձնելով :

— Փեսային կ'ասեմ մի բան կը մտածի, հովթափ է (իրիկնամուտ) , մօրքուր, ես ուշացայ , — ասաց Տօնէն եւ, մնաս բարով ասելով Ալուաինջի հարսին, ըշտապեց դէպի Սեւ սար:

Նրա գնալուց յետոյ ետեւից կանաչ արտերի միջով Սանամին մօտեցաւ Բայազը իլիկը ձեռքին: Նրա մատը այրւում էր մատանու շողքից :

— Աղջի, դու էստե՞ղ ես:

— Էստեղ եմ, նանէ, — ասաց Բայազը եւ գլուխը դրեց վարպետուհու ուսին :

— Թող պագեմ երեսդ: Եւ Սանամը, Բայազի գլուխը ամուր գրկելով, համբուրեց նրան : Հարսնացուն չիկնեց :

— Շողցա՞ւ երեսդ:Բա որ Ասատո՞ւրը պագէ, ինչ կը դառնաս. Թոնդրան կըրա՞կ :

— Ասատուրն ո՞վ է :

— Չգիտե՞ս: էն որ քեզ պիտի պագէ ու կարմրացնէ աշնան խնկալուծի պէս : էնպէս պիտի շողնաս, էնպէս պիտի շողնաս ...

— Քա ամօթ է, նանէ, լռիր, — սաստեց Բայազը եւ գլուխը թաղեց Սանամի գրկում , ձեռքով փակելով նրա բերանը:

— Այ, էն սարերի վրայ պէտք է ապրես, — ասաց Ալուաինջի հարսը, մատնացոյց անելով դէպի Մառնիկ սարի կողմը : — էն Դուլթի քարն է: Նրա կողքին Պնտխներ գիւղն է: Իսկ դրանցից էն կողմը, էն մութ սարերի ետեւ՝ Արինոքն է :

Բայազը լայն բացած աչքերով նայեց դէպի մանիշակագոյն լեռները՝ այծամորթի հագած այն հովուի ետեւից, որը իր ձեռքին մատանի հաղցրեց իր բախտը կապելով Ասատուր անունով մի մարդու հետ : Նարտերի միջով գնալով հեռանում, լուծւում էր այդ ամեհի բարձունքների մէջ :

ՊՆՏԽՑԻ ՄԱՆՈՒԿԻ ՄՕՏ

Այդքան բարեյաջող հարսնախօսութիւնից յետոյ Տօնէն, առանց ժամանակ կորցնելու , սկսեց զբաղուել հարսանիքի գործով :

Երբ Ոսկեհատը իմացաւ Խոդեդանի՝ աղբիւրից փախցրած կուժի եւ Տօտէի դէպի Մուշ կատարած խորհրդաւոր ուղեւորութեան բուն նպատակի մասին, այնքան խոր յուզուեց , որ գրկեց Տօնէի գըլուխը եւ համբուրեց նրան՝ ասելով .

— Էդ քու սիրտ իմա՞լ սիրտ է, լաօ , իսկի հաւատալու բան չէ , թէ քեզ մարդ է ծնել :

Տօնէն նախապէս լուծեց ոսկիների գործը : Մի ոսկի ինքը տուեց , մի ոսկի տըւեց Օնէն: Երկու կարմիր ոսկի հանեց Ոսկեհատը , մի ոսկի էլ Ասատուրի մօտ գտնուեց : Այդ բոլոր ոսկիները սեւարեցին հաւաքեց , լցրեց իր քսակի մէջ , ամուր կապեց բերանը եւ դրեց ծոցը :

Մնում էր լուծել ալիւրի գործը :

Խոդեդանը ինքը ձեռնամուխ եղաւ դըրան :

Արինոքի ընկոյզը լաւ տեսակէ էր: Նա հռչակուած էր Դաշտի գիւղերում եւ շատ անգամ մէկով երկուս փոխանակւում էր ցորենի հետ : Առանձնապէս յարգի էր Կատուաձորի ընկոյզը , որ խոշոր էր , փոքր ինչ ձուաձեւ եւ միջուկով լիքը: Փուչ չկար :

Ալիւրի հարցը լուծելու համար Օնէն խորհուրդ տուեց մի չուալ ընկոյզ տանել Դաշտի գիւղերը ցորենի հետ փոխանակելու :

— Տար Պնտխներ, հօրեղբայր ,— ասաց Ստեփանը :

— Ուղիղ Պնտխցի Մանուկի տուն կ'երթաս, ինչ որ պէտք է՝ նա կ'անի , — աւելացրեց Տօնէն :

ԽԱԶԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Ագնիւ Բարխեան, Այրի Տիկին Լուսվարդ Զիլիկիրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մովսէս Բարխեան եւ զաւակները, Կորիւն Բարխեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, այս կիրակի առաւօտ՝ Ապրիլ 5, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս–Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ՄԱՐԳԱՐ ԲԱՐԽԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին հանդուցեալին յիշատակը յարգողները :

ՆՈՐ ԿԻՐԱԿԻ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Նոր կիրակի (5 *Ապրիլ*) Ազգ. Մեծ Սգատօն, *յիշատակ բիւրաւոր նահատա – կացն մերոց, յընթացս համաչխարհային առաջին եւ երկրորդ պատերազմաց :*

Առաւօտ ժամերգութիւն, պատարագ եւ հոգեհանգիստ ժամը 8 – 11·30 :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Կաթող. Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեան :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ս. ԹԱԴԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ցիշատակ բիւրաւոր նահատակաց, սկիզբ. ժամերգութեան ժամը ութին, պատարագ ժամը 10ին, քարոզ 11ին, հոգեհանգիստ 12ին :

×

ՊՕՄՈՆԻ Ս. Գ. ԼՈՒՍ. ԵԿԵՂԵՑԻ

Ցիշատակ Մէկ Միլիոն նահատակաց : Առաւօտ սկիզբ ժամերգութեան 8·30, հանդիսաւոր Ս. պատարագ 10, հոգեհանգիստ 11·45 :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սիւան – Կոմիտաս երգչախումբին վարչութիւնը հրապարակաւ չնորհակալութիւն կը յայտնէ հետեւեալ անձերուն՝ որոնք իրենց մասնակցութեամբ նպաստեցին Մարտ 8ի համերգին յաջողութեան : Տէր եւ Տիկին Էլէքեան (Փարիզ), Պ. Պաքրճեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Մանուկեան (Պուլոնը), Պ. Վ. Կիւդէլեան (Ալֆորվիլ), Պետրոսեան Հաստատութիւն (Զինկիթ) (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Պ. Պէտիքեան (Լիփինէ), Տէր եւ Տիկին Գ. Փափազեան (Շատիլ) :

ՆՈՒԷՐ

Մարտիրոս Մինասեանի մահուան առթիւ՝ փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները եղած են .— Լուիվիկ Քալը – քէմինեան տասը ֆրանք, Յակիկ Քէօչ – կէրեան 10, Յ. Շիրվանեան տասը, Մը – չակոյեի Տան, Սողոմոն Թէվլիրեան սրահին :

(Մնացեալ «Յառաջ»ին) :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Գասպար Իփէկեանի մահուան 12րդ տարելիցի առթիւ, այրին եւ զաւակները տասնական ֆր. կը նուիրեն՝ Հայ Մշա – կոյեի Տան, Կապոյտ Յաչին, «Հայաս – տան» չարաթաթերթին, Հ. Յ. Դ. Թան–դարանին, «Յառաջ» օրաթերթին :

(Մնացեալ «Յառաջ»ին) :

×

Գրիգոր Տէր – Անդրէասեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն. Տէր եւ Տիկին Հրանդ Տրէդեան քսան ֆր., «Հայ – Բոյժ»ին, քսան ֆր. «Յառաջ»ին, տասը ֆր. Կապ. Յաչին: Այրի Տիկին Հերմինէ Տէր–Անդրէասեան տասը ֆր. Կապ. Յաչին: Տիկին Արշալոյս Տուլիկեան տասը ֆրանք Կարմիր Յաչին, Պ. Գէորգ Մաթէոսեան տասը ֆրանք Աղբատախնամին: (Մնացեալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պուլ. Օտտոյի Թաղ. Խորհուրդը Ծաղկազարդի տօնի առթիւ չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները:

Յ. Տէրոյեան 60 ֆր., (քսան եկեղեցիին, քսան Առաջնորդարանին, քսան տեղւոյս Կ. Յաչին) ի յիշատակ իր կնոջ ողբ. Հ. Տէրոյեանի, Այրի Տիկին Մարգրիտ Արթինեան յիսուն ֆր. եկեղեցիին, ի յիշատակ իր ամուսնոյն : Այրի Տիկին Սրբուհի Փափազեան քսան ֆր. եկեղեցիին, ի յիշատակ իր ամուսնոյն : Պ. Հ. Պալիկեան տասը եկեղեցիին :

ՓԱՐԻԶ՝

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

ԱՊՐԻԼ 24ԻՆ
ՓԱՏԷԻ ՍՐԱՀԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

կը տօնուի Ապրիլ 25ին, Շաբաթ օր :

Նախաձեռնութեամբ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ

(Զ Ո Մ)

ՄԱՑԻՍ 28Ը

Մարսէյլի մէջ կը տօնուի Մայիս 30ին, Շաբաթ գիշեր, ԱԼՀԱՄԲՐԱՑԻ մէջ ժամը 21էն մինչեւ լոյս : Մարսէյլի հայ կազմակերպութիւններէն եւ Միութիւն – ներէն կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը :

Ֆր. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Կայանի արձանագրութիւն

Ֆ. Կ. Խաչի Օգափ. կայանի արձանագրութիւնները կը սկսին Ապրիլ 4ին եւ կ'տեւարտին Մայիս 30ին, Ֆրանսայի բոլոր չրջաններու մէջ :

Փարիզի մէջ արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան ամէն ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ եւ ՇԱԲԱԹ կէսօրէ ետք՝ ժամը 4էն ժամը 7, Շրջ. վարչութեան դրասենեակը՝ 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ (9), Մշակոյթի Տան Գ. յարկը :

Պէտք է ներկայանալ անձամբ եւ վճարել կանխիկ : Անհրաժեշտ են՝ Լիվրէ տը Ֆամիյ եւ Քառնէ տը Սանթէ :

Ընդունելի են.— աղջիկները՝ 6–15 տարեկան : Տղաք՝ 6–14 տարեկան :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՑ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Մայիս 24ին Սորպօնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ :

★ ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ ★

Les *Vartananc,* les compagnons du Connétable Vartan Mamigonian, sont les héros et les 1036 martyrs qui, en 451, à la bataille d'Avaraïr, se sont sacrifiés à leur patrie. Aux 250.000 hommes du Roi des Rois, aux fameux Immortels, aux éléphants, Vartan ne peut opposer que 15.000 chevaliers et 45.000 manants accourus à son appel. Combat désespéré dont l'Arménie sortira pourtant victorieuse, arrêtant pour plus d'un millénaire l'invasion de l'Occident.

Vartananc est une puissante évocation historique, épique, colorée, animée, grouillant de personnages inoubliables, basée sur une étude et sur une connaissance précise des lieux et des événements. L'on comprend que Louis Aragon ait exprimé le désir de voir traduit le grand livre du dramaturge, poète et historien de l'Arménie Soviétique, T. Démirdjian.

traduit par Dikran Kirazian, présenté et adapté par Victor Gardon. 336 p. 15 F.

Editions STOCK, 6, rue Casimir-Delavigne, Paris 6e

ՈՒՐԲԱԹ
10
ԱՊՐԻԼ
ժամը 20·30

ՄՈՒՐԱՏ – ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ

MUTUALITE
24, Rue St. Victor
Métro :
Maubert-Mutualité

GRAND GALA FOLKLORIQUE ARMENIEN

ՄԵԾ ՀԱՆԴԷՍ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԱՅՐԵՆԻ ԵՐԳ - ՊԱՐԻ

✲

— ԱՐՄԵՆԻԱ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ —

Ղեկ. **Պ. ՏԷՏԷՃԵԱՆ**

Երգ.— Օր. ՍՈՆԻԱ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ, ՇԱՒԻՂ ՊԷՆԿԵԱՆ եւ Պ. Մ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ

✲

— ՍՕՍԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲ —

Ղեկ. **ՏԻԿԻՆ Յ. ՔԻՒՏՆԷՐԵԱՆ**

✲

— ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ — ԵՐԳԱՋԱԽՈՒՄԲ

Ղեկ. **Գ. ԵԱՆՊԼԿԵԱՆ**

PALAIS DE LA MUTUALITE

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած

ՀԱՑ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՕԺԱՆԴԱԿ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Ապրիլ 14, երեքշաբթի երեկոյ ժամը ճիշդ 8·45ին

THEATRE DES ARTS

66, Rue Rochechouart, PARIS (9e) Métro : Cadet ou Anvers

Կը ներկայացուի Լ. ՇԱՆԹԻ

– ԿԱՅՍՐԸ –

Հայ Բիւզանդական կեանքէ քաղուած 4 արար եւ 2 պատկեր
(Թեմադրութեան յարմար ցուց Մ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ)

ԳԼԽԱՒՈՐ ԴԵՐԱԿԱՏԱՐՆԵՐ

ՏԻԿԻՆ ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, Պ. Պ. ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ, ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ, ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՆԱԶԱՐԷԹ ԲԸՇՏԻԿԵԱՆ եւ ՓԻԼԻՊ ԹԷՐԶԵԱՆ :

Կը մասնակցին նաեւ

Օր. Օր. Ռ. ՄԱՌԱՆԿՈԶԵԱՆ, Ա. ԾԱԼԵԱՆ եւ Ա. ԹԱՐՈՆ :
Պ. Պ. Յ. ՍԹԱՄՊՈՒԼՑԵԱՆ, Կ. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ, Է. ԹՕՓՈՒԶԵԱՆ եւայլն :

Բեմադրութիւն՝ ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ

Տոմսերու համար դիտել հետեւեալ վայրերը .—

U.G.A.B., 11 Square Alboni, PARIS (16e)
Tél. : TRO. 03-18
Mme BAKERDJIAN
35, Rue de Trévise, PARIS (9e) PRO. 61-10

Mme MARKARIAN
32, Rue de Trévise, PARIS (9e), TAI. 65-
et au THEATRE DES ARTS
66, Rue Rochechouart, PARIS (9e)
Tél. : TRU. 05-12 et TRU. 14-38

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Լոնտոնի «Հայ երիտասարդաց Միութեան թատերախումբ»ը Փարիզի մէջ :

Առաջին անգամ ըլլալով Ֆրանսայի մէջ կը ներկայացուի՝ Լեւոն Շանթի

« ԵՍ »Ի ՄԱՐԴԸ

(Թատերգութիւն հինգ արար)

Ներկայացումները տեղի կ'ունենան կապոյտ Յաչի մասնաճիւղերու կազմակերպութեամբ հետեւեալ թուականներու եւ չրջաններու մէջ :

Շաբաթ, 18 Ապրիլ.— ԱԼՖՈՐՎԻԼ
Կիրակի, 19 Ապրիլ.— ԻՍԻ :
Չորեքշաբթի 22 Ապրիլ.— ԱՌՆՈՒՎԻԼ
Հինգշաբթի, 23 Ապրիլ.— ՓԱՐԻԶ :

ՊԱՐԵՐԵԿՈՑԹ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի երիտասարդաց Ակումբը կազմակերպած է պարերեկոյթ մը, այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 19էն մինչեւ կէս գիշեր. Ռախմանինոֆ սրահին մէջ, 26 Ավրընիւ տը Նիւ Եորֆ (16) :

Մասնակցութիւն.— 5 Ֆր. :

(Ակումբին անդամներուն եւ ուսանող – ներուն համար, իրենց քարթը ներկայացնելու պայմանով) : Ոչ անդամներուն.— 9 Ֆրանք : Ձրի պար եւ պիւֆէ

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆԻ

ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐՈՒ ՀԱՏՈՐ

ԼՈՑՍԵՐԸ

Շքեղ տպագրութիւն, նկարազարդ արուեստագէտ Շարքի կողմէ :

Գունաւոր եւ թուագրուած 1–50, 100 Ֆրանք, թուագրուած 51 – ին՝ 20 Ֆրանք :

Դիմել հեղինակին՝

G. POLADIAN
53, Avenue de Saint-Julien
MARSEILLE (12e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վաստպուրականի Միութիւնը կը պատրաստուի Յաղթական Հերոսամարտի 49րդ տարեդարձը, Ապրիլ 26ին, կիրակի Մաղբնոյի մէջ : Նոյն օրը տեղի կ'ունենայ Միութեանս 40ամեակի տօնը :

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0.30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 2 ԱՊՐԻԼ
JEUDI 2 AVRIL 1964

Le Numero : 0,30 Fr.

40րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 9974

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — N° 9974

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆԱՀԱ՞ՆՋ

Պաշտպանելու եւ վերականգնելու հա – մար ազգային ու ցեղային վիրաւորուած ու անարգուած արժանապատուութիւնը՝ մէկ սիրտ մէկ հոգի ոտքի են կանգնած հրէական բոլոր կազմակերպութիւնները իսփիւռս աշխարհի, սրտառուչ ու օրի – նակելի համերաշխութեամբ մը :

Եւրոպայէն վերջ, ուր բողոքի ձայներ բարձրացան նոյնիսկ ոչ – հրէական շըր – ջանակներէ՝ Խ. Միութեան հակասեմա – կան քաղաքականութեան դէմ, այժմ անդին գործունէութեան լծուած են Միացեալ Նահանգներու Հրեաները, ո – րոնց թիւը հինգ միլիոնի կը հասնի :

Զատկի Կիրակի եւ Երկուշաբթի օրե – րուն Ուաշինկթընի մէջ տեղի ունեցաւ համագումար մը, մասնակցութեամբ քը– սանեւչորս ամերիկահրեայ կազմակեր – պութեանց : Օրակարգի գլխաւոր հարցն էր Հրեաներու հալածանքը Խորհրդային Միութեան մէջ : Որոշուած է համաշխար– հային ծաւալով բողոքի հաւաքոյթներ կազմակերպել՝ պահանջելու համար, որ Հրեաներուն հանդէպ կիրարկուի միւս փոքրամասնութեանց հանդէպ ընդուն – ուած վարչաձեւը : Պիտի զգուշանան հա– կահամայնավարական քարոզչութեան բը– նոյթ տալէ բողոքի ցոյցերուն :

Այս առթիւ կը յիշուի, որ անցեալ աշ– նան նախագահ Քենըտի անձնապէս Խը– րուշչեւի ուշադրութիւնը հրաւիրած էր խորհրդային գրախտի Հրեաներու կա – ցութեան վրայ :

Ուաշինկթընի խորհրդային դեսպան Տօպրինինի հրահանգ տրուած ըլլալով յարաբերութեան մէջ մտնելու Ամերիկա– յի հրեայ պատասխանատու անձնաւորու– թեանց հետ, Քենըտիի սպանութենէն ե– րեք օր առաջ դեսպանատան մէջ ճաշի հրաւիրած էր Գերագոյն ատեանի դա – տաւոր Արթիւր Կոլտպէրկը, ծերակու – տական Աբրահամ Ռիպիկոֆ, երկուքն ալ Քենըտիի դահլիճին նախկին անդամներ— եւ հանրապետութեան ծերակուտական Եաքոպ Եավիցը :

Դեսպանը գանգատած էր, որ Ամերի – կայի Հրեայ կազմակերպութիւնները չափ ազմկալի ձեւով քարոզչութիւն կը կա – տարեն Խ. Միութեան դէմ : Իր խօսա – կիցները յայտնելէ վերջ թէ Ամերիկայի Հրեաները համաձայն են խաղաղ կենակ– ցութեան, աւելցուցեր էին, որ չեն կըր– նար անտարբեր մնալ եւ լռել, երբ քա – ղաքական, ցեղային եւ կրօնական գետ – նի վրայ հալածանքի կ'ենթարկուին ի – րենց հայրենակիցները Ռուսիոյ մէջ :

Դեսպան Տօպրինինի հաւաստիքները Հրեաներու կացութեան բարելաւման մասին ո՛չ միայն չեն իրագործուած անց– եալ աշունէն ի վեր, այլ ընդհակառակն հալածանքը աւելի սաստկացած է : Փաստ՝ Քիեւի Գիտական Ակադեմիայի կողմէ հրատարակուած գրքոյկը,— « Հրէութիւնը առանց շպարի»:

Այս հրատարակութիւնը պատճառ դարձած է, որ իրենց կարգին Ամերիկա– յի Հրեաներն ալ խստացնեն իրենց քա – րոզչութիւնը Մոսկուայի դէմ :

Կը թուի թէ արտասահմանի հրէական կազմակերպութեանց միահամուռ բողոքի ցոյցերը իրենց ազդեցութիւնն են ունե – ցած Կրեմլինի վրայ :

Պաշտօնական «Թաս» գործակալութիւ– նը հրատարակած է այս գրքոյկին մասին զեկոյց մը, որ տեսակ մը յետս կոչումի համազօրութիւնը կը ներկայացնէ : Գրքոյկը ուքրայներէն լեզուով հրատարակուած էր : Քիեւի « Ռատիանսկա Կուլտուրա» թերթը քննադատած է գրքոյկը՝ ո՛չ թէ անոր հակահրէական բովանդակութեան, այլ նկարներուն համար, որ գեղարուես– տական տեսակէտով անճաշակ են եւ կը վիրաւորեն հաւատացեալներու զգացում– ները :

«Թաս» ուզած է միաժամանակ հան – դարտեցնել արտասահմանի հանրային կարծիքը, մանաւանդ որ բացի Հրեանե – րէն՝ լեզու ելած են նաեւ ձախակողմեան հոսանքները, որոնց մէջ Հրեաները կա – րեւոր թիւ մը կը կազմեն :

Այսպէս ուրեմն, Կրեմլին արդէն փոք – րիկ նահանջ մը կատարած է հակահրէա– կան իր քաղաքականութեան մէջ :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՓԵՇՏԱՅԻ ՄԷՋ

ՔԱՏԱՐ Կ'ՈՂՋՈՒՆԷ «ՄԱՐՔՍ – ԼԵՆԻՆ – ԵԱՆ ՄՏՔԻ ՊԱՀԱԿԸ »

Խրուշչեւի ներկայութիւնը Փեշտա, ա– ւելի քան ուրիշ որեւէ քաղաք, վրդովիչ բան մը ունի : Դեռ երէկ էր կարծես, կը լսուէր Փեշտայի գաղտնի ձայնասփիւռէն յուսատես հայրենասէրներու վերջին ձայ– նը՝ «փրկեցէք մեզ» : Արդարեւ ասկէ ութ տարի առաջ էր որ ժողովուրդ մը ջար – դուեցաւ Եւրոպայի սրտին վրայ ու ա – զատ աշխարհը դիտեց ու լուռ մնաց երբ ձայնը կը շարունակէր — « Մեր նաւը կ'ընկղմի : Լոյսը կը տկարանայ : Լսեցէք մեր աղաղակը, ժողովուրդներ աշխարհի փրկեցէ՛ք մեզ : Տէր ընդ ձեզ եւ ընդ մեզ : Բայց ժողովուրդները չլսեցին :

Յաղթական Կրեմլինի ներկայացուցիչը՝ Նիքիթա Սերգէեւիչ Խրուշչեւ Փեշտա ժա– մանեց առջի օր : Փոխանակուած բարի գալուստի ճառերուն մէջ, յատկանշական կը նկատուի Քատարի սա խօսքը՝ «Կ'ող– ջունեմ ձեր մէջ մարքս – լենինեան մը – տածողութեան աւանդը պահողը » : Ա – սիկա յատկանշական դիրքաւորում մըն է չին յայտարարութեանց վաղորդայնին : Քատար ուրախութեամբ ընդունած է Խրուշչեւի հետ միասին՝ Տիկին Խրուշ – չեւան, Արտաքին նախարար՝ Կրոմիքօն եւ այլ պաշտօնական անձնաւորութիւն– ներ : Հունգարիոյ վարչապետը յայտա – րարած է նաեւ թէ Խրուշչեւի Հունգարիա այցելութիւնը աւելի կ'ամրապնդէ երկու ժողովուրդներու բարեկամութիւնը «բա – րեկամութիւն որ ոչ ոքի դէմ ուղղուած է եւ որ կը ծառայէ յառաջդիմութեան եւ խաղաղութեան դատին » :

Իր պատասխանին մէջ, Խրուշչեւ խօս– տացած է մանրամասն կերպով տեսնել հունգար ժողովուրդին ստեղծագործու – թիւնները :

Երբ պաշտօնական թափօրը կը շրջէր Փեշտայի փողոցներուն մէջ, արտակարգ խանդավառութիւն մը չկար ժողովուրդին կողմէ :

Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն, Փեշտա պիտի հասնի նաեւ Վալթըր Ուլ – պրիխթ : Անհաւանական չէ որ համայնա– վար ուրիշ պարագլուխներ ալ հունգա – րական մայրաքաղաքը ժամանեն :

×

Միւս կողմէ կը սպասուի որ Մոսկուա պատասխանէ Փեքինի յարձակումներուն : Չինացիներու վերջին պայքարը, Խրուշ– չեւին անձին դէմ իսկ, աւելի սրտնեղող– կան կը դարձնէ Մոսկուայի դիրքաւորու– մը : Կը թուի թէ Փեքին տրամադիր է մինչեւ խզում երթալու :

Շահեկան է նկատել նաեւ որ Խրուշչե– ւի Փեշտա գտնուած ատենը, հոն կը գու– մարուի նաեւ իրաւագէտներու ժողովը, ուր չին – խորհրդային նոր բախում մը պատահած է : Խորհրդային պատուիրակը պատասխանելով Տիկին Հան Ու–Թուն – կի, որ խիստ յարձակում մը ըրած էր Ռուսերուն վրայ, ըսած է «ձեր պարա – գան աւելի ախտաբանական է քան իրա – ւական » : Նախապէս չին տիկինը յայ – տարարած էր թէ Ռուսերը նոյն լեզուն կը գործածեն քան «կատղած Ամերիկա – ցիք » :

ՏՈՄՍԵՐ

ՍԱՐԷՆ ՋՈՐԷՆ

Ի՛նչ անիրաւ ու անարդար բացատրու – թիւններ կը գործածենք, երբեմն, սովո– րական խօսակցութեանց ընթացքին, մենք՝ մեր լեզուով, օտարները՝ իրենց լեզուով :

Մեր զրոյցը համեմելու համար կը դի– մենք ազգերու պատմութեան, կը մտնենք կենդանաբանական պարտէզէն ներս եւ կը քալենք մրգաստաններու ծառերուն ու բանջարանոցներու թուփերուն քովէն :

Կոշտ ու կոպիտ եւ տգէտ մարդու մը համար կ'ըսենք.

— Քիւրտին մէկն է ...

Այդ նկարագրութիւնը աւելի հարա – զատ եղած կ'ըլլայ, եթէ ըսէինք .

— Թուրքին մէկն է ...

Երբ մէկը կծծի է, սենթերը կը հաշուէ եւ դրամին յարգը քիչ մը չափ գիտէ, կ'ըսենք .

— Կատարեալ Հրեայ է ...

Երբ մէկը վայրենի է, կը նմանցնենք զինք Ափրիկեցիի մը, բայց կը մոռնանք որ Ափրիկէի մէջ աւելի մեծ թիւով քա – ղաքակրթուածներ կան քան Ճէյլ Պա – յարի հայրենիքին մէջ :

×

Կենդանաբանական պարտէզէն աւելի օգտուած ենք, մենք ալ, ուրիշներն ալ :

Խորամանկը «աղուէս» է, միամիտը՝ «աղաւնի», պոռտախօսը՝ «ագռաւ», աչքըբացը՝ «շուն», անխելքը՝ «հաւ», տխմարը՝ «կով», դանդաղաշարժը՝ «կըր– եայ», միմոսը՝ «կապիկ», անզգամը՝ «գո– մէշ», վախկոտը՝ «նապաստակ», դաւա – դիրը$ « օձ », շատախօսը՝ « ճպուռ », անկիրթը՝ «արջ», ապուշը՝ «աւանակ», յամառը՝ «ջորի», կեղծաւորը՝ «կամե – լէոն», աննկարագիրը «օձիլ», խաբեբան՝ «գայլ», եւ դիւրահաւանը՝ «սագ» : Այս վերջին պարագային է միայն որ կը գոր– ծածենք թուրքերէն բառը — խազ :

Մրգաստանէն ու բանջարանոցէն ալ հաւաքած ենք նոյնքան պատկերալից ո – րակականներ :

Վերնատունը քիչ մը պարապ մարդուն համար ունինք «դդում»ը : Երբ վերնա – տունը բոլորովին պարապ է, ենթական կ'ըլլայ «տանձ» : Գինովը կը նմանցնենք «լոլիկ»ին, իսկ ըսածը – թողածը չգիտ– ցող մարդը «վարունգ»ին : Վայրենի մէկը «կաղնիի փայտ» է :

×

Հիմա, չեմ գիտեր որ այլաբանական այս պատկերները կրնա՞ն հարազատօրէն ներկայացնել ենթակային դիմագիծը : Երբեմն՝ կրնան, երբեմն՝ չեն կրնար :

Օրինակ, ի՛նչ խորամանկներ կան, ո – րոնք դասատու կրնային ըլլալ աղուէսին : Ի՛նչ պոռտախօսներ ու մեծխօսիկներ կան, որոնց բաղդատմամբ ագռաւ ազրա– ըը աշխարհի ամէնէն համեստ ու խոնարհ թռչնազգին է :

Վախկոտներ կան, անհատ թէ կուսակ– ցութիւն, որոնց քով նապաստակը ա – ռիւծի պէս արարած մըն է :

Կը ճանչնամ դաւադիրներ, որոնք կըր– նան շապիկ հագցնել աշխարհի բոլոր օ – ձերուն : Հոգեխաղ շատախօսութեան մար– զին մէջ, ճպուռը բա՛ն մը չէ, երբ զինք բաղդատենք հակադաշնակ խմբագիրնե – րուն հետ :

Կամելէոնը նախատած կ'ըլլանք, երբ զինք կը նմանցնենք Հայոց ազգին Կար – միր կեղծաւորներուն, որոնք երէկ Սթա– լինի ոտքերը կը լզէին, այսօր գետնա – քարշ ստորնութեամբ, ծունկի եկած են Խրուշչեւներու առջեւ :

Կարելի է ամէն օր դդում ուտել, բայց « ուտելիք » բան չէ սա վերնատունը պարապ մարդը : Տանձին մէկ կուտը, յաճախ, աւելի կ'արժէ քան համայնավա– րութիւն հոլովող ծանծաղամիտ հայազ– գին :

Սխալ կ'ընենք երբ մարդ արարածը ա– նասունի, թռչունի, բանջարեղէնի կամ պտուղի նմանցնելով՝ այս վերջիննե – րուն պատիւը ոտքի տակ կ'առնենք : Ընդհակառակն, անոնց վատ տեսակները նկարագրելու համար նախատիպար պէտք է ունենանք մարդոց վատ տեսակները : Որովհետեւ, իրա՛ւ կ'ըսեմ, երբեմն հաւ մը աւելի կ'արժէ քան հայ բոլշեւիկ մը ու լոլիկ մը աւելի՝ քան «գինով» հակա– դաշնակ մը :

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

«Բուռ մը տոմս»

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հ. Յ. Դ. ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐԸ

Ընկեր Մովսէս Տէր – Գալուստեան եւ Խաչիկ Պապիկեան եւ Սուրէն Խանամիր – եան կը ներկայանան Պէյրութի առաջին ընտրաշրջանի ցանկին վրայ, մինչ Անդրէ Թապուրեան կը գտնուի Հիւսիսային Մեթնի ընտրաշրջանի թեկնածուներու կարգին :

Մուսա Տաղէն մինչեւ Սուրիա, ապա մինչեւ Լիբանան Մովսէս Տէր – Գա – լուստեան ծանօթ դէմք մըն է որ վեց ան– գամ արդէն երեսփոխան ընտրուած է : Մեթր Խաչիկ Պապիկեան, ծանօթ փաս – տաբան, ժամանակ մը նոյնիսկ նախարա– րական աթոռ գրաւեց լիբանանեան կա – ռավարութեան մէջ : Սուրէն Խանամիր – եան, որ, ինչպէս երէկ ըսինք Բ. անգամ ըլլալով կը ներկայանայ, մինչ Խաչիկ Պապիկեանի երրորդ թեկնածութիւնն է : Ծանօթ է նաեւ իբրեւ ազգային բարերար : Ներկայիս Ս. Նշան Ազգ. վարժարանի հողին վրայ կը կառուցուի «Սուրէն Խա– նամիրեան Գոլէճը » :

Վերջապէս նոր թեկնածուն՝ Անդրէ Թապուրեան, ծնած է Պէյրութ 1930ին եւ երիտասարդ տարիքէն նետուած է քա– ղաքական ասպարէզ : Վկայուած Պէյ – րութի ամերիկեան համալսարանի առեւ– տրական ճիւղէն, հետեւած է նաեւ Նիւ Եորքի եւ Հարուըրտի համալսարաննե – րուն դասընթացքներուն : Գլխաւոր գոր– ծակիցը եղած է հանգուցեալ Ճմիլ Պուս– թանիի եւ անոր հետ միասին ճամբորդած քարոզչութիւն ընելով ի նպաստ արա – բական երկիրներուն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԱԿԱՐԻՈՍ կը պահանջէ որ կղզիէն թուրք եւ յոյն զօրքը հեռանայ :

ԱԼԱՍՔԱՅԻ երկրաշարժին զոհերուն թիւը կը բարձրանայ ժամէ ժամ : Վեր – ջին տեղեկութեանց համաձայն 178 մեռ – եալ կայ :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ «Կարմիր Դրօշ»ին հա – մաձայն Սթալին արդէն հանդիսացած է որ Խորհ. Միութիւնը հիւլէական զէնքը ունենայ Բ. աշխարհամարտէն առաջ :

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ մէջ երեք մահապարտներ կախաղան բարձրացան առջի օր : Այս ե – րեքէն մէկն է՝ պատուելի Ճամիլ Քորէհ, որ, ինչպէս գրած էինք երէկ, մահուան դատապարտուած էր լրտեսութեան ամ – բաստանութեամբ, ի նպաստ Իսրայէլի :

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԿԻՊՐՈՍԻ

Ա.

Միջերկրականի փոքրիկ կղզին միջազգային հետաքրքրութեան առարկայ դարձած է, կէս միլիոն բնակչութիւն խանգարած է յոյն եւ Թուրք քսանըինը միլիոն բնակիչներու յարաբերութիւնները։ Նաւատորմներ կը շարժին, զինուորներ կը համախմբուին անակնկալ ցամաքահանումի մը դէմ։ Կղզիին մէջ անիշխանութիւն կը տիրէ, յոյն անկանոն զինուորներ կը Թափառին փողոցներու մէջ, Թուրք համայնքի պետը կը հեռագրէ անդադար Թէ կոտորուելու վտանգի մէջ են։

Եկեղեցական Նախագահը կը վախնար որ Թուրք նաւատորմը կը միջամտէ, կը վախնար կղզիին բաժանումէն, կը ջանար ձերբազատուիլ փոխ-նախագահին վեթոյէն, այսինքն Լոնտոն-Ցիւրիխ դաշինքի տրամադրութիւններէն, որովհետեւ դաշինքը իրաւունք կուտայ զինուորական միջամտութեան, մասնաւոր իրաւունք մը, որ տրուած է ՄԱԿէն անկախ։

Նախագահը դիմեց Ապահովութեան Խորհուրդին, միջազգայնացնելով խնդիրը՝ ենթադրեց դուրս գալ Հանրապետութեան պաշտպան երրեակ պետութեանց միջամտութենէն։ «Լը Մոնտ» կը գրէ.— «Ապահովութեան Խորհուրդի որոշումը չջնջեց դաշինքը, միայն որոշակի ակնարկեց անոր, բայց յայտնեց որ հրաժարելու են ուժի գործածութենէ, այսինքն արգիլեց Թուրքիոյ միջամտութեան իրաւունքը»։ Արդէն այդ կը փափաքէր Մակարիոս դարձեալ.— «Ապահովութեան Խորհուրդը ճանչցաւ կղզիին ամբողջականութիւնը, կը Թուի Թէ բաժանումը հեռու կը մնայ»։

Որոշումը չի խօսիր վեթոյի մասին, բայց մէկ կողմ Թողուց, քանի որ հետեւանք տուաւ Մակարիոսի դիմումին, անկախ Թուրք փոխ-նախագահին վեթոյէն։ Եւ սակայն խաղաղութիւնը հաստատել, չի նշանակեր խնդիրը լուծել, անիշխանութեան պատճառը պիտի վերցուի խնդիրը լուծելու համար։ Թուրքերը կ'ուզեն կղզիին բաժանումը, հիւսիսային մասը իրենց, հարաւայինը՝ Յոյներուն։ Յունաստան կը մերժէ բաժանումը, համաձայն է Մակարիոսի, վերաքննութեան ենթարկել Սահմանադրութիւնը, այսինքն սահմանափակել փոքրամասնութեան լայն իրաւունքները։ Թուրքերը կը մերժեն փոփոխութիւնը, առկէ պոռթկում ցեղային, կրօնական, քաղաքական ատելութեան։

1960 Փետրուար 19ի Սահմանադրութեան համաձայն.

1) Կիպրոսի պետութիւնը Հանրապետութիւն մըն է, որուն Նախագահը Յոյն մըն է, փոխ-նախագահը Թուրք մը, իւրաքանչիւրը ընտրուած յոյն եւ Թուրք համայնքներէն, ընդհանուր քուէարկութեամբ հինգ տարուան շրջանի մը համար։

2) Գործադիր Իշխանութիւնը կը վարեն երկու նախագահները օժանդակութեամբ 7 Յոյներէ, երեք Թուրքերէ բաղկացած նախարարներու Խորհուրդէ մը։

4) Օրէնսդիր Ժողովը կը բաղկանայ յիսուն անդամէ, 35 յոյն, 15 Թուրք։

5) Նախագահները առանձնակի եւ միասնաբար վեթոյի իրաւունք ունին։

7) Վարչութիւնը բաղկացած պիտի ըլլայ 70 առ հարիւր Յոյներէ, երեսուն առ հարիւր Թուրքերէ։

8) Հանրապետութիւնը պիտի ունենայ երկու հազար հոգիէ բաղկացած բանակ մը, որուն վաթսուն առ հարիւրը պիտի ըլլայ յունախօս, քառասուն առ հարիւրը Թրքախօս։

10) Անկախութիւնը, հողային ամբողջականութիւնը եւ Սահմանադրութիւնը երաշխաւորող դաշնագիր մը պիտի կընքուի Կիպրոսի Հանրապետութեան, Յունաստանի, Անգլիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ։ Զինուորական դաշնագիր մըն ալ պիտի կնքուի Կիպրոսի Հանրապետութեան, Յունաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ։

Բացառիկ իրաւունքներ կը վայելէր փոքրամասնութիւնը, իսկ փոխ-նախագահը չարաչար գործածած է վեթոյի իրաւունքը՝ ջլատելով վարչական գործունէութիւնը։

Յոյները ստորագրեցին դաշինքը, որովհետեւ անգլիական վարչութիւնը պիտի հեռանար կղզիէն յոյն-Թուրք համաձայնութեան մը պարագային։ Թուրքերը օգտուեցան եւ պահանջներ դրին, գիտնալով որ դրացի մեծամասնութիւնը պիտի ուզէ ամէն գնով դուրս հանել տիրող իշխանութիւնը։ Եկեղեցական ղեկավարն ալ մտածեց համակերպիլ պայմանին փոփոխութիւն կատարելու դիտաւորութեամբ։

Կղզին անգամ մըն ալ կը դառնայ կռուախնձոր մը երկու տարրերու, երկու դրացի պետութեանց միջեւ։ Աշխարհագրական դիրքը, հանքերն ու անտառները միշտ հրապուրած են աշխարհակալները, առողջարար կլիման հրաւիրած է գաղթական ցեղերը։ Փոքր Ասիոյ եւ Միջերկրականի միջեւ նաւային կայան մըն է, անտառները կը հայթայթեն նաւերու տաղձ, պղինձի հանքերը կը փնտռուին Եգիպտոսէն եւ Ասորեստանէն, առկէ մրցակցութիւն երկու հին մեծազօր պետութեանց միջեւ։

Նախապատմական շրջանի բնակիչները կարճգլուխ էին, Նորեկներ պատուաստուած են բնիկներուն հետ։ Երկար տեւած է անազապղնձի դարը, Յոյներ կուգան Տրովադայի պատերազմէն ետք, Յոյներ կը հաստատուին ներքին մասերուն մէջ, Փիւնիկեցիներ հաշուետուներ հաստատած են ծովեզերեայ ափերու վրայ։ Կղզին կը հելլենանայ հետզհետէ, առեւտրական յարաբերութիւններ կ'ունենայ Եգէականի կղզիներուն, Եգիպտոսի հետ։ Օտար արշաւանքներու ատեն Փիւնիկեցիներ արշաւողին կողմը կը բռնեն, կղզիին ներսերը Թափանցելու համար եւ երկու տարրերու միջեւ գոյութեան պայքարը կը սկսի։ Կիպրոս կը ստանայ առաջնակարգ դիրք մը Սուրիոյ եւ Փիւնիկէի քաղաքներու կործանումէն ետք ասորեստանեան արշաւանքներու հետեւանքով։ Կղզին կը կառավարուի ժառանգական Թագաւորներով, որոնք միանգամայն քուրմեր եւ դատաւորներ են։

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(1 Շար.)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՒԱԳԱՐԱՆՆԵՐ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Նուագարաններու արուեստին մակարդակը ճշդող էական գործօն մը պէտք է նկատել երաժիշտներուն օգտագործած լարերուն բազմազանութիւնը։ Մեր ձեռքը հասած աղբիւրներէն կ'իմանանք, որ հայ երաժիշտները իրենց նուագարաններուն համար կ'օգտագործէին տարբեր նիւթերէ պատրաստուած լարեր՝ պղինձէ, արծաթէ, մետաքսէ, վուշէ, աղիքէ եւայլն։ Լարերուն մասին տեղեկութիւններ կը գտնենք միջնադարեան բազմաթիւ հայ գիտնականներու գործերուն մէջ, Ե. դարէն սկսեալ։

Տեղեկութիւններ կը գտնենք նաեւ Հայաստանի մէջ լարերու պատրաստութեան մասին։ Այսպէս օրինակ, ըստ Ժ. դարու ձեռագիրի մը, այդ ժամանակաշրջանին Հայաստան գիւղատնտեսական ապրանքներու հետ կ'արտածէր նաեւ լարեր։ Լարերուն արտադրութիւնը զարգացած էր ծովափնեայ Մուկան քաղաքին մօտ գտնուող երկու փոքր քաղաքներու մէջ։

Եւ վերջապէս, Դուինի պեղումներու ընթացքին յայտնաբերուած անօթ մը, որուն վրայ երաժշտական աղեղնաւոր նուագարան մը պատկերուած է, կողմնակի ապացոյց մըն է, որ Հայաստանի մէջ Ժ. դարուն արդէն յայտնի էին աղեղնաւոր նուագարանները։

Անօթին նուրբ եւ հարուստ զարդանկարներէն կրնանք ենթադրել, որ սափկա պերճանքի առարկայ մըն էր, որուն մէջ, ըստ երեւոյթին, արժէքաւոր օծանելիք կը պահէին։ Անօթին վրայ նկարուած չորս նշաններէն մէկուն վրայ պատկերուած է աղեղնաւոր նուագարան նուագող երաժիշտ մը։ Ան ծալապատիկ նստած է գորգի մը վրայ։ Ունի մեծ դիմագիծեր՝ մեծ քիթ եւ մեծ աչքեր։ Բերանը կիսաբաց է, աչքերը՝ գոց։ Շրթունքներուն փայլը կը ստեղծէ այն տպաւորութիւնը, որ ան ոչ միայն կը նուագէ, այլեւ կ'երգէ։ Ձեռքին մէջ բռնած աղեղնաւոր նուագարանը ունի մեծ, կիթառի ձեւ մարմին մը, որ իր մեծութեամբ կը համապատասխանէ ջութին (ալթօ)։ Նուագարանին պարզ տեսանելի վզիկը կարճ է եւ կը վերջանայ քիչ մը ետ ծռած գլխիկով մը, որուն վրայ կողմնակի երկու ականջներ կան։ Երաժիշտը ուսին դրած է նուագարանը։ Ասոր արտաքին տեսքը կը վկայէ, որ հոս ներկայացուածը կիթառի ձեւ ունեցող՝ ֆիտելի տիպի ջութակի մը միջնադարեան նախաձեւն է։ Յատուկ ուշադրութեան արժանի են նուագարանին այսպէս կոչուած կողերը, որոնցմէ կրնանք եզրակացնել, Թէ այդ առենուան համար կատարելագործուած նուագարան մըն էր սափկա։ Աղեղը ունի կորաձեւ աղեղնափայտ մը, որուն ծայրերը միացած են մազերու փնջիկով մը։ Այդպիսի աղեղնաձեւ կամ կիսաղեղնաձեւ աղեղները միջին դարերուն ինքնատիպ էին Եւրոպայի եւ Արեւելքի մէջ։ Արեւելքի մէջ մինչեւ այսօր դեռ կան այդ ձեւի աղեղներ։

Հին ձեռագիրներու պատկերներէն դատելով, ԺԶ. — Ժէ. դարերուն Հայաստանի մէջ կոր աղեղներու կողքին գոյութիւն ունեցած են նաեւ ուղղափայտ աղեղներ։

Միջնադարեան աղեղները կը տարբերին իրենց երկարութեամբ։ Այսպէս կոչուած ռեպեկայի ձեւի ժողովրդական նուագարանները կը նուագէին կարճ աղեղներով, իսկ Ֆիտելն ու վիոլան՝ կարճ աղեղներով։ Դուինի անօթին վրա... նկարուած երաժիշտին ձեռքին մէջ ... տեսնենք բաւական երկար աղեղ մը, ... կը համապատասխանէ ֆիտելի ... Նուագարանին վրայի լարերուն փոքր թ... ը, կողերը եւ երկար աղեղը կ'ապացու... ցանեն, որ այդ շրջանին իսկ զարգացա... էր Քանթիլենայի մեծ ճարտարութիւ... Այս անգամ մը եւս կասկածի կ'են... Թարկէ այն բաւական տարածուած կա... ծիքը, Թէ «լայն շտրիխը», «երգեցիկ ա... ղեղը» միմիայն ջութահարական արուե... տին նուաճումն է եւ չէ ունեցած զար... գացման նախորդ աստիճաններ։

Եթէ նկատի առնենք, որ մասնագէ... ները Դուինի անօթը կը Թուագրեն Ժ. ... ԺԱ. դարերուն, ուրեմն այդ անօթին վ... րայ գտնուող նուագարանին պատկե... կարելի է նկատել աշխարհի ամէնէն ... ներէն մէկը։ Մեր ձեռքը հասած պա... կերներէն միայն երկուքը, ըստ էութեա... կը Թուագրուին մօտաւորապէս նոյն ժա... մանակաշրջանին մէջ՝ Պոշերվիլի Սու... Գէորգ եկեղեցիին խորաքանդակը (Ժ... դար) եւ Քիեւի Ս. Սոֆիայի եկեղեցի... որմնանկարը (ԺԱ. դար)։

Վերջինը մեզի համար նուազ հետա... քրքրական է, որովհետեւ հոնտեղ նե... կայացուած նուագարանը իր ձեւով ի... կը տարբերի Դուինի անօթի նուագար... նէն։ Շատ աւելի էական է զուգահեռ ... գծել Դուինի անօթին եւ Նորմանտակ... խորաքանդակին նուագարանին միջեւ ... որոնք ձեւերու զարմանալի ընդհանրու... Թիւն մը ունին։ Դուինի անօթին եւ պ... շերվիլի խորաքանդակին վրայ ներկա... յացուած են կիթառաձեւ ֆիտելներ, այսինքն աղեղնաւոր նուագարանի ... տեսակները, որոնք ամէնէն աւելի տա... րածուած էին եւրոպական երկիրներ... մէջ եւ կը նկատուէին անոնց «դասակա... տարատեսակները»։ Ուրեմն, կարելի ... ուղղակի եզրակացնել, որ ԺԱ. դար... կիթառաձեւ ֆիտելը տարածուած ... Նորմանտիէն մինչեւ Մերձ. Արեւել... քանի մը երկիրները։

Դուինի անօթին վրայ ներկայացու... նուագարանը հետաքրքրական է նաեւ ... պատճառով, որ ունի ոչ միայն ֆիտ... հետ նմանութեան գիծեր, այլեւ շատ ... այնպիսի տարբերութիւններ, որոնք ... տուկ չեն յիշեալ նուագարանի եւրոպա... կան տեսակին։

Եւրոպական ֆիտելին վրայ մինչեւ ... մա երբեք յայտնաբերուած չէ կողմն... ականջիկներով գլխիկ։ Եւ ընդհանր... պէս ֆիտելի դուինեան տեսակին ... չենք հանդիպած ոչ Եւրոպայի եւ ոչ ... Բիւզանդիոնի մէջ։ Ուստի դուինեան ... նուագարանը պէտք է նկատել եւրոպա... կան ֆիտելին արեւելեան մէկ տեսակ... (կամ ալ անոր նախատիպերէն մէկը)։

Դուինեան նուագարանը ունի նաեւ ...

ՄԵԾ ՓՈՂՈՑԻՆ ՄԱՀԱՓՈՐՁԸ

Յառաջացած խուճապէն օգտուելով, Մորալ արագ արագ վար կը վազէ սանդուխներէն, ատրճանակը ձեռքին։

Կը ցատկէ փողոց, կ'ուղղուի դէպի կառքը, Թագաւորական զոյգին ողջ մնացած ըլլալու պարագային, զանոնք իր ձեռքով իսկ սպաննելու համար։

Սակայն, կը բախի զինուորական շրջափակումի մը, որ շրջանակ մը կազմած է Թագաւորին եւ Թագուհիին շուրջ։ Կարելի չէ անցնիլ։

Այն ատեն, անիշխանական աճապարելիշը կ'որոշէ խոյս տալ։ Կը հասնի Մատրիտի դուռները, եւ անկէ ինքզինքը կը նետէ բաց դաշտերուն մէջ...

Ոստիկանական հետապնդումները սկսած են արդէն։

Այդ առաւօտ իսկ, արքայամայրը՝ Մարի Քրիսթին անանուն նամակ մըն էր ըստացած, ուր անծանօթ նամակագիրը կը խօսէր մահափորձին մասին եւ կուտար նաեւ Մորալի լուսանկարը։

Խուզարկութիւններ կը կատարուին Մորալի Պարչելոնայի բնակարանին մէջ, ուր կը գտնեն քիմիական բաղադրութիւններ, որոնք ծառայած էին ռմբային մեքենայի պատրաստման, եւ որոնք իրրեւ դեղ ալ կը գործածէր Ֆրանկախտաւոր անիշխանականը։ Մէկ խօսքով՝ Ֆիզիքապէս ու բարոյապէս փտած մարդ մը...

Մորալի լուսանկարը կը հրատարակուի բոլոր Թերթերուն մէջ եւ մեծ գումարներ կը խոստացուին բոլոր անոնց, որոնք պիտի կրնային դիւրացնել իր ձերբակալութիւնը։

Բովանդակ աշխարհի հանրային կարծիքը գայթակղած է։ Բոլոր ժողովուրդներու մամուլը զայրոյթով եւ զարշանքով կը խօսի գործուած անմարդկային արարքին մասին։ Եւ այդ իսկ պատճառով, սպանական ոստիկանութիւնը կը քառապատկէ իր ջանքերը, չուտափոյթ երեւան հանելու համար քստմնելի մահափորձին հեղինակը, կամ հեղինակները։ Ի վերջոյ, ոստիկանութեան պատիւն ալ խնդրոյ առարկայ է։

Մահափորձէն երեք օր ետք, Մորալ — որ կը զգայ Թէ անխնայօրէն կը հետապնդուի — Մատրիտի շրջակայքը գտնուող Թոռրեխոն գիւղը կը հասնի, ու առաջին հանդիպած տնակէ մը ներս կը մտնէ։ Հոն կը գտնէ միայնակ կին մը, որ առաջին առԹիւ իսկ կը ճանչնայ մարդասպանը։

Կինը, սակայն, առանց պաղարիւնու-Թիւնը կորսնցնելու, կը հրաւիրէ հիւրը որ նստի եւ ինք ամուսինը կանչելու պատրուակով դուրս կ'ելլէ։

Կը վազէ իսկոյն կը գտնէ իր ամուսինը եւ գիւղին պահապանին ընկերակցութեամբ կը վերադառնան տնակ։

Մորալ, գուշակելով Թակարդը, ... ճանկը քաշելով, երեքը միասին ... պաստ գետին կը փռէ, եւ իր ... գնդակն ալ ուղղելով գանկին, վերջ ... տայ իր Թշուառական կեանքին։

×

Մատրիտի Մեծ Փողոցին վրայ կատար... ուած այս խուժդուժ մահափորձի ընթ... քին, Սպանիոյ դեռատի Թագուհին, ... ամուսնոյն՝ Ալֆոնս ԺԳ.ի քաջութ... արժանի քաջութիւն մը եւ պաղարիւ... Թիւն էր ցոյց տուած։

Հակառակ ատոր, 1943ին, ... այդ չարաշուք օրէն քառասուն տարի ... ետք, իր մահերիմներու շրջանակին ... երբ խօսք կ'անցնէր այդ արիւնալի ... հափորձին շուրջ, գահազուրկ Թագ... հիին ձայնը կը դողար յուզումէն։

— Ահաւոր էր, կ'ըսէր ան։ Այդ օր ... չորս բոլորս միայն արիւն կը տեսնէ... Եւ երբեք, երբեք պիտի չմոռնամ ... երիտասարդ ու գեղադէմ զինուորը, ... ինձմէ քանի մը քայլ անդին, աղիք... դուրս Թափած, փռուած էր արեան ... մը մէջ։

Եւ բոլոր անոնք, որոնք առանձն... շնորհը ունեցած են եւ բախտը ... նալու Ն. Վեհափառութիւն Վիքթորի... Եօժէնին, երբեք պիտի չմոռնան ... արքայավայել դիրքը, ազնուութիւ... անսահման բարութիւնը։

(6 եւ վերջ)

ՍՈՒԳԸ ԱԶԳԷ ԱԶԳ

Հայերէն սուգ բառը փոխ առնուած է պահլաւերէնէ, եւ կը նշանակէ վիշտ : Արդ, սուգը ըստ պատմական վկայու– թեանց, վիշտ է եւ ցաւ, այսինքն տառ– պանքի մը նշանը հոգեկան եւ ֆիզի– քական կրկնակ արտայայտութիւններով, սիրելի էակի մը մահուան պատճառաւ: Անկէ՝ այն տեսակէտը թէ սուգը մնա– ցորդ մըն է կրօնական հին արարողու– թեան մը: Կարգ մը հեղինակներ, սա– կայն, կը պնդեն թէ մեռելներուն յիշա– տակը յարգելը — սուգ պահել — կար– ծուածին չափ նախնական աւանդութիւն մը չէ, որովհետեւ քաղաքական որոշ գոյն ունի: Այսպէս կամ այնպէս, սուգի այլազան աւանդութիւններ կան, որոնք կը մնան դարերէ ի վեր, ամէն ժողո– վուրդի մօտ :

Հայերը սուգ կը պահեն սեւ հագնե– լով, այրերը չեն ածիլուիր քառասուն օր, եւ եթէ հաւատանք Քսենոփոնի՝ հին Հայերը կը ճանկռտէին իրենց երեսնե– րը (ցաւել), կը պատռէին իրենց զգեստ– ները եւ ափսոս կը կարդային բարձրա– ձայն (Կիւր. Գ. 1):

Ֆրէյզըր, յիշատակելով այս վկայու– թիւնը, կը մոռնայ աւելցնել թէ նման սովորութիւն մը ունէին ոչ միայն Պար– սիկները, Յոյները, այլեւ նոյնիսկ Հը– ռովմայեցիները, որոնք ի վերջոյ, մաս– նաւոր օրէնքով մը արգելք դրին: (Վար– րոն կ'ըսէ թէ երես ճանկռտելը, արիւն հոսեցնելը կուգայ հեթանոսական սովո– րութենէ մը, — արիւնը զոհ տանիլ աստ– ուածներուն՝ հանդարտեցնելու համար անոնց սիրտը):

Եգիպտացիները կ'ածիլէին իրենց յօն– քերը՝ պահելու համար մօր կամ հօր սու– գը, (իսկ շան մը սուգը — Եգիպտացւոց ամենամեծ սուգը — պահելու համար մազ չէին ձգեր իրենց մարմնին վրայ):

Յոյներուն մօտ ցեղէ ցեղ կը տարբերէր սովորութիւնը : Աթենացիք այրերուն կը պարտադրէին երկարել իրենց գլխի մա– զերը, իսկ կիներուն՝ ածիլել : Լիւկիա– ցիները կնոջական զգեստ կը հագնէին այն այրերուն, որոնք կ'ուզէին սուգ պա– հել, — որովհետեւ սուգը տկարութիւն կ'ենթադրէ, առոր համար էր որ պատե– րազմի մէջ ինկած քաջերուն յիշատակը կը յարգէին խրախճանքով, ու սգալու կը մղէին այն ծնողքները, որոնց զաւակները ողջ մնացած էին կռիւէն :

Հին Գաղղիացիները երբեք չէին սգար մեռելներուն վրայ, ստոյկեան կեցուած– քով կը դիմաւորէին մահն ու դժբախտու– թիւնը, — ըստ իրենց՝ մեռելները յար– գելու լաւագոյն եղանակն էր լուծել ա– նոնցէ վրէժը :

Հրեաները թերեւս իրենց պատմութե– նէն թելադրուած, սուգի այլազան սո– վորութիւններ ունէին — 1·— Լալ եւ ողբալ: 2·— Նստած մնալ ցոյց տալու համար թէ ուժ չունին այլեւս շարժելու: 3·— Լռութիւն պահել: 4·— Պատռել ըզ– գեստները: 5·— Քուրձ հագնիլ: 6·— Կտրել մազերը : 7·— Բոկոտն քալել: 8· — Ծոմ պահել: 9·— Մոխիր ցանել գըլ– խուն եւ աղբի վրայ նստիլ: 10·— Մութ գոյն զգեստներ հագնիլ, (սեւը այժմ սու– գի նշան է բազմաթիւ երկիրներու մէջ. մանիշակագոյնը՝ Թուրքիոյ, աշնանահար տերեւի գոյնը՝ Եգիպտոսի, գորշը՝ Ե– թովպիոյ, սպիտակը՝ Ճափոնի, դեղինը՝ Փեկուայի մէջ, իսկ Ֆրանսայի մէջ, հին ատեն, թագաւորները սուգի նշան ընտ– րած էին մանիշակագոյնը, թագուհինե– րը՝ սպիտակը):

« Մ. »

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹ ժամանած է Փրոֆ. Ֆրէտէ– րիք Ֆէյտիհայկազեան Գոլէճի հրաւէրով շարք մը դասախօսութիւններ տալու հա– յերէն լեզուի շուրջ: Փարիզի Արեւելեան Կենդանի Լեզուներու Ազգ. վարժարանի հայերէնի ամպիոնի դասախօսը մօտ ե– րեք շաբաթ պիտի մնայ լիբանանեան մայրաքաղաքը :

յատկանիշեր, որ կը վկայեն մէկ կողմէ արեւելեան, իսկ միւս կողմէ արեւմտեան տարրերու մասին: Այսպէս, օրինակ, նուագարանը ուսին դնելու ձեւը ծանօթ չէր Արեւելքին: Նուագելու այդ ձեւը սո– վորական դարձած էր արեւմտեան ժողո– վուրդներուն մէջ, մինչեւ իսկ Բիւզան– դիոնի մէջ: Փրոֆ. Սթրուվէ իր «Վիոլա– ներու եւ ջութակներու ձեւաւորման հո– լովոյթը» աշխատութեան մէջ կ'ըսէ, թէ Արեւմտեան Եւրոպայի կատարողական արուեստին մէջ լայն չափերով տարած– ուած է «ա պրաչչիօ»՝ բազուկի վրայ, հորիզոնական բռնելու դիրքը, ի հակա– դրութիւն Արեւելքի բոլոր նուագարան– ներուն, որ կը նուագուէին «ա կամպա»՝ ոտքի վրայ դրուած, ուղղահայեաց բռը– նուած դիրքով :

Նուագարանը ուսին դնելու ձեւը մէջ– տեղ եկած է գործնական նկատումներով: Եւրոպացի թափառաշրջիկ երաժիշտները յաճախ կը ստիպուէին ոտքի վրայ նուա– գել եւ մասնակցել պարին, որով աւելի յարմար էր ուսին դրած նուագելու ձե– ւը :

Ընդհակառակն, նուագարանը ուղղա– հայեաց բռնելու արեւելեան ձեւը կը սահմանափակուէր միայն «ա կամպա» դիրքով: Արեւելեան ժողովուրդներուն մէջ « ա կամպա » բռնելու ձեւը նոյն– պէս մէջտեղ եկած է գործնական նկա– տումներով :

ԱՆԱՀԻՏ ՑԻՑԻԿԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Կոչ մեր սիրելի ազգայիններուն

Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի 1600ամեակը յա– ւերժացնելու նպատակով, Վենետիկի Մխիթարեան տպարանէն լոյս պիտի տես– նէ 1964ի ընթացքին Ս. Ղազարի Մատե– նադարանին ձեռագիրներու մանրանկար– ներուն գունատիպ հրատարակութիւնը աւանդական Գեղունիներու չափով, շը– քեղ ու հարազատ արտատպումներով, յառաջաբանով եւ ուսումնասիրութեամբ:

Ինչպէս ծանօթ է գիտական աշխարհին Ս. Ղազարու Մատենադարանը հարուստ է հայ մեծանուն մանրանկարիչներու գը– լուխ – գործոցներով, ինչպէս Կոստանդին Սկեւռացիի, Իգնատիոս մանրանկարչի, Թորոս Տարօնեցիի, Սարգիս Պիծակի, Նախաշի, եւն.:

Ներկայ հրատարակութեան ծրագիրն է, դարերու եւ նկարչական հոսանքներու յստակ բաժանումներով, տալ հետզհետէ ընտրելագոյն արտադրութիւնները հայ– կական մանրանկարչութեան՝ Արեւելեան Հայաստանի, Կիլիկեան շրջանի եւ հին Սփիւռքի զանազան դպրոցներուն, գոհա– ցում տալու համար միանգամայն հայ եւ եւրոպացի մասնագէտներու, գեղարուես– տական մարմիններու, հրատարակիչնե– րու ընդհանուր խնդրանքին՝ ծանօթանա– լու մեր ազգային գանձերուն :

Առաջին անգամ պիտի ներկայացուին Ս. Ղազարու Մատենարանին հնագոյն ձեռագրին՝ Մլքէ Թագուհիի Աւետարա– նին (902ի գործ) մանրանկարները, ուրիշ կարգ մը արժէքաւոր ոսկենկար էջերու հետ, որոնք մեր տոհմային հարստութիւ– նը եւ պարծանքը կը կազմեն :

Հրատարակութիւնը պիտի կատարուի չորս լեզուով, հայերէն, անգլերէն, ֆը– րանսերէն, իտալերէն: Հատորին ծաւալը պիտի ըլլայ 30×40 հրդմ. եւ տպագրու– թիւնը ընտիր թուղթի վրայ :

Բացուած է կանխիկ արձանագրութիւնը Յունուարէն Մայիս 1964

այս հոյակապ հրատարակութեան, ո– րուն համար Մխիթարեան Տպարանը ա– մէն խնամք կը կատարէ լաւագոյն եղա– նակով ընծայելու հայ եւ միջազգային գիտական աշխարհին մեր պատմական – գեղարուեստական արժէքները, եւ կոչ կ'ընէ հայ եւ օտար Գիտական Կեդրոն– ներու վարչութեանց, Մշակութային Միութիւններու, հաստատութիւններու եւ գրատուներու տնօրէնութեան, եւ ու– սումնասէր անհատներու, այժմէն փու– թալ գէթ օրինակ մը ապահովելու այս բացառիկ հրատարակութենէն, դիմելով Մխիթարեան Տպարանին, Ս. Ղազար – Վենետիկ :

Կանխիկ արձանագրութեան գինն է Իտալիոյ համար 28·000 լիրէ : Ամերիկայի համար 45 տոլար :

Արտասահմանի միւս երկիրներու հա– մար՝ տեղական դրամներու փոփոխու– թեան հիմ պէտք է առնել ամերիկեան տոլարը :

Կանխիկ արձանագրուողներուն կը շը– նորհուի հարիւրին տասը զեղչ որոշուած գինին վրայ, եւ հատորին առաքումն ալ ձրի :

Դրամական առաքումները կատարել ուղղակի Մխիթարեան Տպարանի հաս– ցէին՝ չէքով կամ դիւրագոյն եւ յարմա– րագոյն թուած ձեւով :

Փութացէք յայտնել հետեւաբար ձեր հաւանութիւնը ստանալու համար Հայ– կական Մանրանկարչութեան այս մեծա– դիր հատորը՝ որ պիտի ունենայ 60 – 70 գունատիպ էջեր, հանդերձ ուսումնասի– րութեամբ հայ մանրանկարչութեան ար– ուեստին: Հաճեցէք ճշդել թէ ո՞ր լեզուով հրատարակութիւնը կը ցանկաք ունենալ, հայերէ՞ն, անգլերէ՞ն, իտալերէ՞ն թէ ֆրանսերէ՞ն :

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԻՉ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

Հ. Եղիա Վ. Փէչիկեան(✝), Հ. Մեսրոպ Վ. Ճանաշեան, Հ. Ներսէս Վ. Տէր Ներ– սէսեան, Յարութիւն Քիւրտեան, Պ. Ք. Տէտէեան, Փրոֆ. Շ. Տէտէեան, Փրոֆ. Ֆ. Ֆէյտի, Փրոֆ. Ջ. Տաուսէթ :

Թղթակցութիւնները եւ դրամական ա– ռաքումները ուղղել՝

TIPO-LITOGRAFIA ARMENA
San Lazzaro, VENEZIA (Italia)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ ԱՌԱՋԱՐԿ ՄԸ

« Երեւանի պատուաւոր քաղաքացի»ի կոչում մը հաստատելու մասին առա– ջարկ մը եղած է, որ մեծ հետաքրքրու– թիւն ստեղծած է Երեւանցիներուն մօտ : Զանազաններ թերթերուն ուղղուած նա– մակներով կը փորձեն ճշդել այն արժա– նիքները, զորս պէտք է ունենան ապա– գայ թեկնածուները :

Ընդհանուր կարծիքը այն է, որ այդ պատուաբեր կոչումին արժանի պէտք է ըլլան միայն անոնք, որոնք ընդհանրա– պէս Հայաստանի եւ յատկապէս Հայու– թեան մեծ ծառայութիւն մը կատարած են :

« Այո, կարելի է սահմանել «Երեւանի պատուաւոր քաղաքացի » կոչումը, — կը գրէ Գեղամ Սարեան, — Միայն թէ այդ կոչումը պէտք է շնորհուի բացառիկ մարդկանց, բացառիկ առիթներով : Գուցէ տասը տարուայ մէջ մի անգամ ... միայն այն մարդկանց, ովքեր բացառիկ ծառայութիւն են մատուցել մեր ժողո– վրդին եւ կամ ամբողջ մարդկութեանը՝ համապատասխան առիթ լինելու դէպ– քում »:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (66)

ԽՈԴԵԴԱՆ

— Ջամաչես, լաօ, Մանուկի մօտ կ'իջ– նես, — պատուիրեց Ոսկեհատը: — Նա էնպիսի մարդ է, որ ճամբի վրայ կանգ– նած՝ մարդ է կանչում իր տուն, որ մի բանով օգնի :

Այդ խորհրդից քաջալերուած, Ասա– տուրը մտաւ Արինոքի ձորը, իր հինգ ծառերից երկուսը թափ տուեց, բարձեց գիւղացիներից մէկի աւանակին եւ ու– ղեւորուեց Պնտխներ :

Այդ գիւղը գտնւում էր Դուլթի քարի մօտ, ձորի պռկին: Պնտխներ էր կոչ– ւում, որովհետեւ այդտեղ շատ վայրի պնդուկ կար : Ամբողջ անտառը դրանից էր: Գիւղն ունէր քառասուն տուն՝ բո– լորն էլ Հայեր :

Մանուկն ապրում էր այդ չէնում: Նրա տանը հազարաշէն առիթով մի խրճիթ էր, որ բաղկացած էր չորս մասից. թոն– րատուն ախոռ, օդա, յարդնոց :

Տօնէն, Ստեփանը, Օնէն, Շինական Պօ– ղոսը եւ Ուրադ Յակոբը Դաշտ գնալիս կամ Դաշտից վերադառնալիս գրեթէ միշտ իջնում էին Պնտխցի Մանուկի մօտ: Նոյնիսկ անծանօթ ուղեւորը ճամբով անցնելիս մի շերեփ պաղ թան էր խմում նրա ցուխքի տակ:

Ամբողջ Մշոյ դաշտում եւ Խութ–Բը– նաշէնում Պնտխցի Մանուկի տունը ճա– նաչուած էր իբրեւ առաքինի եւ պատ– ուաւոր գիւղացու օճախ : Մանուկը ոչ մի մշակ չէր պահում եւ ապրում էր բա– ցառապէս իր եւ իր որդիների վաստա– կով: Աղջիկներից վեցը հարս էին տար– ուած երկրի զանազան վայրերը՝ Սասուն, Մուշ, Խնուս, իսկ տղաներն ամուսնացած էին տանը : Բոլորն էլ՝ մեծ թէ փոքր, բնակւում էին մի ընդարձակ յարկի տակ: Մշեցու եւ սասունցու ընտանիքում եղ– բայրների բաժանութիւն չկար : Բաժա– նութիւն հրահրող եղբայրը դիտւում էր ընտանիքի պառակտիչ եւ առանց բա– ժինքի դուրս էր արւում տանից :

Տղամարդիկ առանձին էին սեղան նըս– տում, կանայք՝ առանձին: Վերից մին– չեւ վար եւ վարից մինչեւ վեր կար դա– րերով սրբագործուած մի սովորոյթ. ա– ւելի փոքրը հպատակւում էր աւելի մե– ծին : Երբ նոր հարս էր տուն գալիս, Պնտխցի Մանուկը հէնց առաջին օրը նը– րան ասում էր, թէ նա ումն է ենթար– կուելու եւ ով է իրեն ենթարկուելու :

Այդպէս ամէն մարդ այդ ընտանիքում գիտէր իր տեղը եւ իր պարտականու– թիւնը իրենից վերեւում կանգնածի եւ ներքեւում գտնուողի վերաբերմամբ : Բոլորի մեծը ինքը Պնտխցի Մանուկն էր: Սա վաթսունին մօտ, մինչեւ ականջները հասնող, փոքր ինչ չիկագոյն բեղերով եւ թանձր յօնքերով մի գրագէտ տղամարդ էր, որ տան սպիտակ մօրուքի մահից յե– տոյ կանգնելով այդ բազմանդամ ընտա– նիքի գլուխ, իւր հմուտ ձեռքերով վա– րում էր նրա ամէնօրեայ բազմապիսի գործերը :

Իւրաքանչիւր առաւօտ այդ ազնիւ գեր– դաստանի աքաղաղի ծուղրուղուն տա– րածւում էր Դաշտի վրայ: Այն լսելի էր նոյնիսկ Արինոքում: Մանուկը եւ իր որ– դիները արթնանում էին միշտ առաջին աքլորականչին, եւ, իրենց գործիքները վերցնելով, շտապում էին գործի : Իսկ հողի աշխատանքն անվերջանալի էր : Այդ երկրում տարուայ չորս եղանակները կանոնաւորապէս յաջորդում էին իրար, եւ նրանք ամէն եղանակի համապատաս– խան փոխում էին իրենց աշխատանքի ձեւը :

Ամառային հով երեկոներին Պնտխցի Մանուկը երբեմն գալիս էր Դուլթի քարի մօտ տեսնելու թէ ինչ նոր եկուոր կայ Սասնոյ կողմերից : Այդտեղով անցնում էր մի լեռնային քարուղի, որ կապում էր Խութ – Բռնաշէնը Դաշտի հետ : Սովո– րութիւն ունէր պզպզած նստել Դուլթի քարի առաջ եւ, բեղերը մերթ ընդ մերթ ոլորելով ու հանդիստ ծխելով, երկար զրուցել այս կամ այն անցորդի հետ, կամ արմուկը յենած այդ քարին, հարցու– փորձ անել Դաշտը մշակութեան գնացող խութեցի սակաւահող գիւղացիներին, փոքրշակներին եւ կոյր երգիչներին : Երբ մի ուշացած, յոգնած ուղեւոր էր նկատում, կանչում էր մօտը եւ օթեւան տալիս : — Գնանք տուն, հաց կեր, յե– տոյ կը գնաս, — այս էր Մանուկի սո– վորական խօսքը այն մարդկանց, որոնց նա հանդիպում էր Դուլթի քարի մօտ կամ իրենց գիւղի շրջապատում :

Պնտխցի Մանուկն արդէն լուր էր ա– ռել, որ Ասատուրը պատրաստւում է ա– մուսնանալ : Այդ մասին նրան յայտնել էր Տօնէն՝ հարսնախօսութիւնից տուն վերադառնալիս :

Նախիրը գիւղ էր իջնում սարից, երբ Դուլթի քարի ստուերոտ կողմով երեւաց ընկոյզով բարձած աւանակը: Ճանապար– հը քարոտ էր: Չոր ընկոյզներից բեռը չխչխկում էր դրաստի մէջքին :

— Չոշ, չոշ, — ասաց Խոդեդանը, — շուարած կանգ առնելով մի սապարթալի ճիւղի եռեւ, որ կաղնու ծառից երկարե– լով վարագոյրի պէս ծածկել էր քարու– ղին :

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

Պ. Հրանդ Էքնայեան եւ զաւակները, Պ. Օննիկ Էքնայեան, Տէր եւ Տիկ. Վազդէն Անդրէասեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մալեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկ. Յակիկեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ ազգականին՝

ՅՈՒԴԻԹ ԷՔՆԱՅԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Ապրիլ մկկին, 90 տարեկանին, իր բնակարանին մէջ, 5 Բիւ տէ Սապլը, Վիրոֆլէ։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այս Ուրբաթ առաւօտ ժամը 8·30ին, Շաւիլի Հայոց եկեղեցին, Բիւ տէ Թրուա Շանթիէ։

Մասնաւոր մահագդ հրատարակուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՅԱՌԱՋ·— Մեր գաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Վազդէն Անդրէասեանի։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Նազիկ Եսայեան, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Եսայեան, Տէր եւ Տիկին Շահապ Եսայեան, Տէր եւ Տիկին Մարկոս Կիւէնեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ստեփանեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանդստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին՝

ՀՄԱՅԵԱԿ ԵՍԱՅԵԱՆԻ

(Մեծ – Նոր գիւղացի)

մահուան քառասունքին առթիւ, կիրակի, Ապրիլ 5ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ եւ Նիսի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ, միաժամանակ։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները։

ՆՈՐ ԿԻՐԱԿԻ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Նոր կիրակի (5 *Ապրիլ*) Ազգ· Մեծ Սգատօն, *յիշատակ բիւրաւոր նահատակաց – կացն մերոց, յընթացս համաչխարհային առաջին եւ երկրորդ պատերազմաց։*

Առաւօտ ժամերգութիւն, պատարագ եւ հոգեհանդիստ ժամը 8 – 11·30։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Կաթող· Պատուիրակ Սերովբէ Արք· Մանուկեան։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ս· ԹԱԴԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

Յիշատակ բիւրաւոր նահատակաց, սկիզբ· ժամերգութեան ժամը ութին, պատարագ ժամը 10ին, քարոզ 11ին, հոգեհանդիստ 12ին։

×

ՊՕՄՈՆԻ Ս· Գ· ԼՈՒՍ· ԵԿԵՂԵՑԻ

Յիշատակ Մկկ Մխլհոն նահատակաց։ Առաւօտ սկիզբ ժամերգութեան 8·30, հանդիսաւոր Ս· պատարագ 10, հոգեհանգիստ 11·45։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ· Ե· Մինասեան (Եղիազար) շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր անոնց որոնք անձամբ, նամակով կամ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, մասնաւորաբար Իսիի Հ· Ց· Դ· Զաւարեան կոմիտէին, գաւակցութիւն յայտնեցին իր հօրեղբօր՝

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։

Այս առթիւ, հետեւեալ նուէրները կ'ընէ, «Ցառաջ»ի բարգաւաճման, Մշակոյթի Տան Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին, Մշակոյթի Տան, Մոնմորանսիի հանգստեան տան, Կապոյտ Խաչի Օգափ· կայանին, Կարմիր Խաչին, Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին, «Հայ-Բոյժ»ին, Իսիի Մրիմեան վարժարանին, Տէսինի Հ· Ց· Դ· Տան 15ական ֆրանք։

(*Տառնալ «Ցառաջ»էն*)։

×

Այրի Տիկին Ազատի Տէր – Անդրէաս – եան եւ զաւակները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք, անձամբ, նամակով եւ նուիրա – տուութիւններով, իրենց գաւակցութիւն – նները յայտնեցին, իրենց սիրեցեալ զաւակին եւ եղբօր Գրիգոր Տէր-Անդրէասեանի դառնաղէտ մահուան առթիւ։

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՎԱՀԱՆ·— Հ· Ց· Դ· Շրջ· կոմիտէն ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, Հ· Ց· Դ· Ակումբը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Անդամատուրերը միասին բերել։

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՅԱՐԳԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅ

Նուիրուած

ՍԻՊԻԼԻ

(Ծննդեան 100ամեակին առթիւ)

Կը նախագահէ ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆ
Կը խօսին՝ ՏԻԿԻՆ ՄԱՌԻ ԱՓՄԱՃԵԱՆ եւ ՀՐԱՆԴ ԳՈՒՑՈՒՄԱՃԵԱՆ։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։

Այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Հայ Ազգ· Տան սրահին մէջ՝ 32 Բիւ տը Թրէ – վիզ, *Փարիզ* (9)։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Լոնտոնի «Հայ երիտասարդաց Միութեան թատերախումբ»ը Փարիզի մէջ։

Առաջին անգամ ըլլալով Ֆրանսայի մէջ կը ներկայացուի՝ Լեւոն Շանթի

« ԵՍ »Ի ՄԱՐԴԸ

(Թատերգութիւն հինգ արար)

Ներկայացումները տեղի կ'ունենան Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերու կազմակերպութեամբ հետեւեալ թուականներու եւ շրջաններու մէջ։

Շաբաթ, 18 Ապրիլ·— ԱԼՖՈՐՎԻԼ
Կիրակի, 19 Ապրիլ·— ԻՍԻ։
Զորեքշաբթի 22 Ապրիլ·— ԱՌՆՈՒՎԻԼ
Հինգշաբթի, 23 Ապրիլ·— ՓԱՐԻԶ։

ՊԱՐԵՐԵԿՈՅԹ

Հ· Բ· Ը· Միութեան Փարիզի

Երիտասարդաց Ակումբը կազմակերպած է պարեբեկոյթ մը, այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 19էն մինչեւ կէս գիշեր· Ռախմանինոֆ սրահին մէջ, 26 Ավրիլ տը Նիւ Եորֆ (16)։

Մուտքերու մասնակցութիւն·— 5 ֆր·։ (Ակումբին անդամներուն եւ ուսանող – ներուն համար, իրենց քարթը ներկայացնելու պայմանով)։ Ոչ անդամներուն·— 9 *Ֆրանք*։ Ձրի պար եւ պիւֆէ

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն· Ֆ· Շրջանակով 300 Ն· Ֆ·
Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

ՈՒՐԲԱԹ
10
ԱՊՐԻԼ
ժամը 20·30

ՄՈՒԻՐԱՏ – ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՆԱԽԱՋԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ

MUTUALITE
24, Rue St. Victor
Métro :
Maubert-Mutualité

GRAND GALA FOLKLORIQUE ARMENIEN

ՄԵԾ ՀԱՆԴԷՍ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԱՅՐԵՆԻ ԵՐԳ - ՊԱՐԻ

*

— ԱՐՄԵՆԻԱ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ —

Ղեկ· Պ. ՏԷՏԷՃԵԱՆ

Երգ·— Օր· ՍՈՆԻԱ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ, ՇԱՓՔ ՊԷՆԿԵԱՆ եւ Պ· Մ· ՊՕՂՈՍԵԱՆ

*

— ՍՕՍԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲ —

Ղեկ· ՏԻԿԻՆ Յ. ՓԻՒԹՆԷՐԵԱՆ

*

— ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ —
ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

Ղեկ· Գ. ԵԱՆՊԷԿԵԱՆ

PALAIS DE LA MUTUALITE

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ
ՀԷԼՎԱ
ԼՈԳՈՒՄ
Սուսամ –
ՀԷԼՎԱ
LE BOSPHORE
MARQUE DEPOSEE
ԱՐՏԱԴՐՈՒԹ
ԹԱՀԻՆ
ՇԱՐՈՑ
(ՌՈՃԻԿ
ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՇ
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

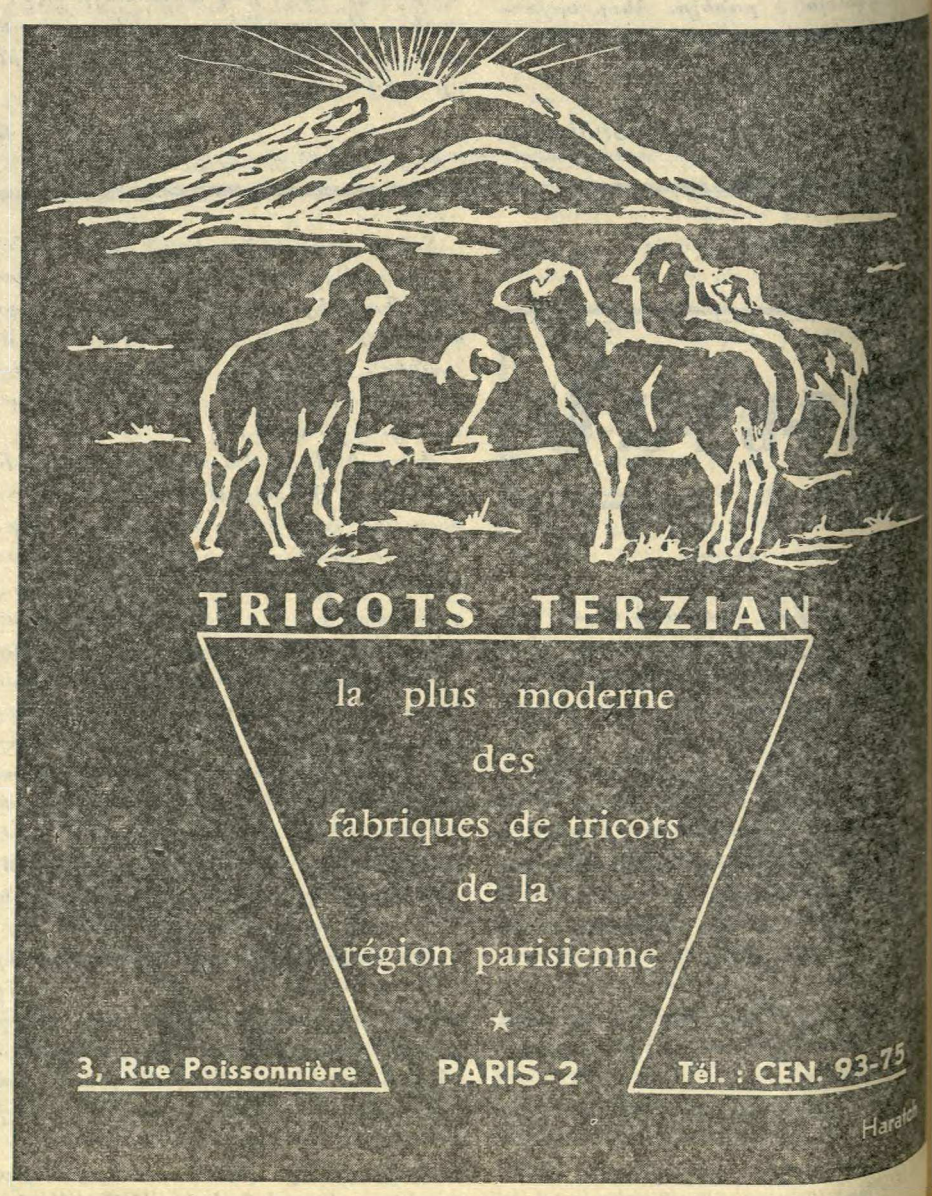

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0.30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 3 ԱՊՐԻԼ
VENDREDI 3 AVRIL 1964

Le Numero : 0,30 Fr.

40րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 9975 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 40e ANNÉE — N° 9975

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Համայնավարական գաղափարախօսութիւնը շատ բան կորսնցուցած է այսօր իր սկզբնական շրջանի ուժականութենէն: 1917ի ռուսական յեղափոխութենէն ի վեր անցնող խռովայոյզ տարիները, իրական կեանքը, քաղաքական դէպքերը, տնտեսական պայմանները, բազմաթիւ այլ ազդակներ ու դառն իրականութիւններ իրենց դերն են ունեցած այս ակներեւ փոփոխութեան մէջ:

Յեղափոխութեան «հերոսական շրջանին» Լենին անհաշտ ու դաժան քաղաքականութիւն վարեց՝ հին կարգերը քանդելու եւ տեղը նորը դնելու համար: Մարքսի եւ Էնգէլսի «ուղղափառ» ընկերվարութիւնը տեսական–վարդապետական մարզէն դուրս հանելով՝ ուզեց գործնական կեանքի մէջ կիրարկել զայն: «Ընչազուրկներու մենատիրութիւն»ը հաստատելու համար ո՛չ մէկ խոչընդոտի առջեւ կանգ առաւ:

Ստալին շարունակեց Լենինի գործը, դիմելով ամէնէն վայրագ միջոցներու, սպանդանոցի վերածելով Խորհրդային Միութեան անսահման տարածութիւնները, մէկ ծայրէն միւսը: Վարկաբեկելով իսկական ընկերվարութիւնն ու ոտնակոխելով անոր վեհ սկզբունքները:

Երկրորդ աշխարհամարտը ստիպեց ըՍթալինը ջուր խառնել իր բարկ գինիին մէջ: Խախտեց համայնավարութեան անհաշտ սկզբունքները: Շահագործեց ժողովուրդի կրօնական զգացումները՝ թոյլ տալով որ եկեղեցիները ազատօրէն գործեն: Թուլցուց մարդկային տարրական ազատութեանց վրայ դրուած կապանքները: Որոշ քայլեր առաւ դէպի ժողովրդավարութիւն, խաբելով դաշնակիցները, որոնց զինուորական ու նիւթական օժանդակութեանց պէտք ունէր, յաղթելու համար հասարակաց թշնամիին:

Յաղթանակէն վերջ, երբ ամբողջ աշխարհ կը յուսար թէ վերջապէ՛ս ժողովրդավար կարգեր պիտի հաստատուէին Խորհրդային Միութեան մէջ, յանկարծ խոր հիասթափում առաջ եկաւ, երբ Ստալին սեղմեց օղակները, աւելի ամուր քան երբեք:

Ամէնէն շատ զարմացողներն եղան Ամերիկացիները, որոնց բարեմիտ եւ անդիւանագէտ նախագահը՝ Ֆրէնքլին Ռուզվելթ՝ Եալթայի մէջ այնքան վեհանձն ու առատաձեռն զիջումներ էր ըրած Գեներալիսիմուսին»:

Զարմացաւ նաեւ խորամանկ Չըրչիլ, որ հակառակ ա՛յնքան երկար տարիներու իր քաղաքական մեծ փորձառութեան, խաբուած էր վրացի յեղափոխական գործիչէ մը: Շատ չանցած, Չըրչիլ Ամերիկայի մէջ հանդիսաւորապէս պիտի յայտարարէր թէ Շթէթինէն մինչեւ Ադրիականը երկաթէ վարագոյր մը արեւմուտքի ազատ աշխարհը կը բաժնէր կարմիր բռնակալութեան լուծին ենթակայ երկիրներէն:

Շա՛տ ուշ էր մնացած ծեր դիւանագէտը, ըմբռնելու համար դառն իրականութիւնը:

Խրուշչեւի օրով փոքրիկ ճեղքեր բացուեցան երկաթէ վարագոյրին մէջ: Արեւմուտքէն արեւելք երթեւեկի որոշ ազատութիւններ տրուեցան, կարճ պայմանաժամով: Չեկայի լրտեսական ցանցերը պակսեցան:

Յուսահատ «համաշխարհային յեղափոխութիւնը» իրականացնելէ, Խրուշչեւ փակաւ «խաղաղ համակեցութեան» ըսկզբունքին: Գաղթատիրական եւ աշխարհակալ պետութեանց հետ տնտեսական–առեւտրական եւ մշակութային դետնի վրայ սկսաւ սերտ կապեր հաստատել: «Խաղաղութիւն» հոլովեց, մինչ յեղափոխութիւնը պատերազմով, զէնքի ուժով տեղի կ'ունենայ: «Դաւաճանեց» համայնավարութեան սկզբունքներուն, Չինացի կարմիրներու արդար զայրոյթը հրաւիրելով իր վրայ:

Այսօր Փեքին ու Մոսկուա կանգնած են դէմ դէմի: Մաօ Ցէ Թունկ ասպարէզ կը կարդայ Խրուշչեւի, զայն նստեցնելով ամբաստանեալի աթոռին վրայ:

Ճեղքուած է համայնավարական ճակատը:

Ո՞ւր պիտի յանգի ռուսեւչին հակամարտութիւնը՝ գաղափարախօսական–վարդապետական դետնի վրայ:

Ո՞վ պիտի յաղթէ ի վերջոյ:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊՐԱԶԻԼԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՀՐԱԺԱՐԵՑԱՒ

ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ՝ ԱՌԱՆՑ ԱՐԻՒՆԻ

Խուան Կուլար ստիպուեցաւ տեղի տալ եւ հրաժարիլ նախագահի իր պաշտօնէն: Արդարեւ բանակին գլխաւորութեամբ, ծագած ըմբոստական շարժումը յաղթեց առանց կաթիլ մը իսկ արիւն թափելու:

Կը թուի թէ ըմբոստական այս շարժումին գլխաւոր պատճառը եղած է Կուլարի ձախ քաղաքականութիւնը: Խուան Կուլար «սալոնական ձախակողմեան» մը կը նկատուէր: Պրազիլ լատին Ամերիկայի ամէնէն տարածուն եւ ամէնէն բնակուած երկիրն է: Աշխարհի հինգերորդագդն է իր տարածութեամբ (ութ միլիոն հինգ հարիւր հազար քառակուսի մեթր): 75 միլիոնի կը հասնի բնակչութեան թիւը (ճերմակ՝ 61 առ հարիւր, խառնածին՝ 26.5 առ հարիւր, սեւ 10.9 առ հարիւր, ամերհնդիկ՝ 1.6 առ հարիւր): Կը խօսին փորթուկալերէն եւ ժողովուրդին ինը տասներորդը կաթողիկէ է: Նախկին մայրաքաղաքն էր՝ Ռիօ Տէ Եանէրիօ, 1956էն ի վեր նոր մայրաքաղաքն է՝ Պրազիլիա: Աշխարհի առաջին արտադրողն է սուրճի: Կ'արտածէ նաեւ քաքաօ, բամպակ, շաքար:

Տակաւին շատ յստակ չէ թէ ի՞նչպէս տեղի ունեցած են դէպքերը, բայց ըստ Սան Փաւլոյի կառավարիչին տեղեկութեանց, երկրին 22 նահանգներուն 11ը ըմբոստական շարժումին միացած են, գլխաւորաբար՝ Մինաս, Սան Փաւլօ, Մաթօ Կրոսօ, Ռիօ Կրանտէ տօ Սուլ եւ նոր մայրաքաղաքին շրջանը: Այս նահանգներու զօրքերը ժամադրուած էին Ռիոյի ճամբուն վրայ, թիւ 47 քիլոմեթրին, միասին քալելու համար դէպի Պրազիլիա:

Տեղական եւ օտար բազմաթիւ շահեր խնդրոյ առարկայ են: Կուլար «յառաջդիմական ազգայնականներու» պարագլուխը իր կողքին ունէր ընկերակցութիւնները եւ երկրագործական այն շըրջանակները որոնք կողմնակից էին հողային բարեփոխման: Ցատկանշական մտայնութեան մը իբրեւ արտայայտութիւնը, կը յիշատակուի ելեկտրականութեան բանուորի մը սա խօսքը՝ «այս կացութենէն ազատելու համար, պատրաստ ենք մենատիրութիւն մը ընդունելու պայմանաւ որ ոչ ծայրայեղ աջ, ոչ ալ ձախ ըլլայ:»

Կուլարի այսօրուան ընդդիմադիրներն են անոնք որոնք երէկ զինքը իշխանութեան գլուխ բերին:

Կուլարի պարտադրական հրաժարումէն ետք, ըստ Սահմանադրութեան խորհրդարանի նախագահը կ'ըլլայ պետութեան նոր ղեկավարը:

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԿԸ ՊԱՐԾԻՆ

... ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԳՈՐԾԵՐՈՎ

«Ս. ԽԱՉ ԿԱՄ «ԱՐԵՒ» ԵԿԵՂԵՑԻՆ (ԱՂԹԱՄԱՐ) ԴԱՐՁԱԾ Է ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿՈՒԹԵԱՆ ԳՈՀԱՐԸ

Պոլսոյ «Ժուռնալ տ'Օրիան» թերթին մէջ Լիվիօ Ամէտէ Միսիր գրի առած է շահեկան տեսութիւն մը, որուն ցայտուն մասերը կը ներկայացնենք ստորեւ.—

Պոլսոյ համալսարանին դասախօս եւ Թիւպինկէնի համալսարանին այցելու դասախօս Փրոֆ. Մազհար Շ. Իփշիրօղլու Գերմանիոյ Մայնց քաղաքին Ֆլորիան Քուբֆէրպէրկի հրատարակչականին միջոցաւ լոյս ընծայեց 150 էջնոց հոյակապ հատոր մը Ս. Խաչ եկեղեցիին մասին, որ կը գտնուի Վանայ լճին մէկ կղզիին մէջ: Այս եկեղեցին, զոր Փրոֆ. Իփշիրօղլու կը յորջորջէ ականաւոր բիւզանդագէտ Ֆրրանց Տոլկէի առումեամբ «Լոյսի եկեղեցի» անծանօթ մը չէ գիտական աշխարհի, քանի որ Մ. Պրոսէ, Կաչքէք, մեծն Ստրչիկովսքի, ինչպէս նաեւ Անգարայի Դրական Փաքիւլթէի դասախօս Տիկին Քաթէրինա Օթթօ – Տորն խօսած են անոր մասին իրենց երկասիրութեանց մէջ: Եւ սակայն Իփշիրօղլուն է որ առաջին անգամ ըլլալով մանրակրկիտ ուսումնասիրութեան մը առարկայ դարձուցած է Աղթամարի եկեղեցին:

Ազիզ Արպէքի եւ Եըլտըզ Մորանի հոյակապ լուսանկարներով զարդարուն գիրքը կը բաղկանայ երեք մասերէ.

Ա) Եկեղեցին իր ամբողջութեան մէջ:

Բ) Արուեստի կեանքը արեւին տակ:

Գ) Զրադաշտական շրջանին ազդեցութիւնը:

Պէտք է ըսել թէ առաջին մասը բաւական հակիրճ է եւ կրնար քանի մը էջ աւելի պարփակել Վասպուրականի թագաւորութեան դերին մասին՝ Հայոց պատմութեան մէջ: Այս ուղղութեամբ կարելի էր օգտագործել Ռընէ Կրուսէի Հայաստանի Պատմութիւնը: Միւս կողմէ ընթերցողներուն թոյլ տալու համար որ գնահատեն կարեւորութիւնը այն կղզիին, ուր կը գտնուի Աղթամարի եկեղեցին, մաղթելի էր պատմականը ընել Աղթամարի կաթողիկոսութեան պատմութեան մասին, որու համար խօսուած է 1962ին Վատիկանի մէջ լոյս տեսած «Օրիէնթէ Քաթթոլիքօ» երկասիրութեան մէջ: Ըստ այս վերջինին՝ Աղթամարի եպիսկոպոսը մինչեւ 1917 պահած է «կաթողիկոս»ական դիրը, ի փոխարէն ցաւալի է որ այն գրքոյկը, զոր Կիլիկիոյ կաթողիկոսութիւնը (Անթիլիաս Լիբանան) վերջերս հրատարակեց հայկական պատմութեան մէջ իր իրաւական գոյավիճակին մասին, չի յիշեր Աղթամարի կաթողիկոսութիւնը:

Բայց ասիկա չի պակսեցներ արժէքը գրքին, որու ծանրութեան կեդրոնն է Աղթամարի եկեղեցիին հրաշալի քանդակներուն ուսումնասիրութիւնը: Հեղինակը ի յայտ բերած է իր արտակարգ հմտութիւնը գիտական եւ արուեստագիտական մարզի մէջ՝ ուսումնասիրելով Աղթամարի եկեղեցիին ցայտուն յատկանիշերուն, հետեւելով արեւի շարժումին:

Գիրքը իր գերագրական կէտին կը հասնի 120րդ էջին վրայ՝ երբ Իփշիրօղլու մեզի կը ներկայացնէ Աղթամարի եկեղեցին իբրեւ «հոյակապ հաստատութիւն» մը, «հրաշալի իրագործում մը»: Հեղինակը խօսելով անսաունի ձեւով զարդաքանդակներուն մասին կը գրէ.— Անսաունի ձեւով զարդաքանդակները ստուերի եւ լոյսի համաչափ կշռոյթի մը ներքեւ արեւի սկաւառակ մը կը յիշեցնեն: Եւ այս հրաշալի լոյսի խաղերուն ներքեւ Քրիստոսի մէկ պատկերը կ'անհետանայ մայրամուտին եւ յարութիւն կ'առնէ առաւօտուն:

Ինչպէս կ'երեւի՝ այս գիրքը պիտի շահագրգռէ բազմաթիւ գիտնականներ, արուեստագէտներ, պատմագիրներ: Նոյնիսկ փողոցի մարդը, որ այնտեղ պիտի գտնէ գեղեցկութեան յաւերժական կոթողները: Միթէ «Հայաթ» շաբաթաթերթը վերջին թիւերը չէ՞ յատկացուցած արեւելեան նահանգներու զբօսաշրջիկութեան վայրերուն Մուշի Ս. Կարապետ եւ Անիի քաղաքին եկեղեցիներուն վրայ, զորս թերթը ներկայացուցած է ընթերցողներուն, այսուհետեւ պէտք է աւելցնել Վանայ լիճին յաւերժական լոյսի Ս. Խաչ եկեղեցին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ անուղղակի կերպով պատասխանեց Չինացիներուն, Փեշտայի մէջ, շեշտելով թէ եթէ Լենին յեղափոխութեան մղած ըլլար առանց լաւագոյն ապագայի մը խոստումին, բանուորական դասը իրեն հետեւած չէր ըլլար:

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ, ափրեւասիական ժողովի խորհրդային պատուիրակութեան պետը՝ կաֆուրով շատ խիստ լեզու մը գործածեց Չինացիներուն դէմ: Ֆրանս–Փրէս գործակալութեան ըրած իր յայտարարութեան մէջ, ռուս պատուիրակը ըսած է թէ Չինացիք կ'ուզեն որ սեւերը եւ դեղինները միանան Եւրոպացիներուն դէմ:

ՆԻԿՈՍԻՈՅ մէջ, առաջին անգամ ըլլալով զինուորական տողանցք մը տեղի ունեցաւ ԷՈՔԱՅԻ ապստամբութեան իններորդ տարեդարձին առթիւ: Ներկայ էին աւելի քան ութսուն հազար յոյն Կիպրացիներ:

ՖՐԱՆՔՕ ճառ մը արտասանեց քաղաքացիական պատերազմին 25ամեակին առթիւ եւ կրկնեց իր ծրագիրները.— Հիմնարկութեանց երիտասարդացում եւ «ներկայացուցչական, ժողովրդական եւ ընկերային միապետութեան մը հաստատումը»:

ՊԵԼՃԻՈՅ բժիշկները ցնոր տնօրինութիւն գործադուլի դիմած են բողոքելու համար կառավարական օրէնքին դէմ զոր խորհրդարանը վաւերացուց առջի օր: Օրէնքը կը վաւերաբերի բժիշկներու այցելութիւններուն եւ ընկերային ապահովութեան կապերուն: Պելժիա 12.000 բժիշկ ունի, գործադուլին կը մասնակցին՝ 10 հազար:

ՄԱՌՇԱԼ ՄԱՔ ԱՐԹԸՐԻ վիճակը միշտ շատ ծանր է եւ յոյս չկայ կեանքը փրկելու: 84 տարեկան զինուորականը 3 յաջորդական գործողութիւններ կրած է:

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետը Էրհարտ Ամերիկա պիտի երթայ Յունիսին: Հարուըրտի համալսարանին Տոքթոր Հոնորիս Քաուզայի տիտղոսը պիտի ստանայ այս այցելութեան առթիւ:

ԷՏԿԱՌ ՖՕՌ յայտարարած է Քիէվի մէջ, ուր կը գտնուի, որ Ֆրանսա համայնավար Չինաստանի ՄԱԿի անդամակցութեան ի նպաստ պիտի քուէարկէ:

ՊԵՆ ՊԵԼԼԱ ճառ մը խօսած է առջի օր եւ խօսքն ուղղելով արեւմտեան մամուլին, շեշտած է «քաղաքական տգէտներ էք: Ընկերվարութիւնը հաստատուած է այս երկրին մէջ եւ ոչ թնդանօթը ոչ ալ ոմանց ոսկեզօծ գրիչները բան մը կրնան ընել»:

ԳՐԱԿԱՆ ՄԵԾ ԱՌՕՐԵԱՅԻ ԽՆԴԻՐՆԵՐԻՑ

Ա.

Շարունակում է իր աշխատանքները Հայաստանի գրողների միութեան վարչութեան լիակատար նստաշրջանը: Գրողներն ու քննադատները հաւաքուել են խօսելու, հանրագումարի բերելու մեր նուաճումները, բացայայտելու թերութիւնները եւ նշելու մեր անելիքներն ու հեռանկարները:

Խօսելու շատ բան կայ: Նոր անուններով հարստացել է մեր գրականութիւնը, նոր գրքերով՝ մեր գրադարանները: Սակայն առկայ են եւ անհանգստացնող երեւոյթներ, ունինք թերութիւններ ու թերացումներ, որոնց մօտով չի կարելի անցնել անտարբերութեամբ, աններդաշնակութիւններ, որոնք պէտք է վերացուեն, հին ու նոր հիւանդութիւններ, որոնք յաճախ զգալի են, բայց որոնք ենթակայ են բուժման եւ պէտք է բուժուեն:

Շատ ենք խօսում երիտասարդ գրողների մասին եւ իրաւունք ունենք: Նրանք են մեր վաղուայ գրականութեան տէր ու տնօրէնը: Նրանք շատ են, եւ այդ շատերի մէջ քիչ չեն ապագայ խոստացող գրիչները: Այսօր, երբ երիտասարդ գրողները զուրկ են իրենց գրական օրկանից, «Գրական Թերթը», «Սովետական Գրականութիւն» ամսագիրը տարուայ մէջ մի քանի անգամ, «պլան կատարելու» բարի ձգտումով, հնչեցնում են «երիտասարդական ձայներ» ու նորից տիրում է լռութիւն ...

Նոյնը նաեւ «Ավանգարդ» թերթը: Մինչդեռ «Ավանգարդը» պէտք է սիստեմատիկ զբաղուի երիտասարդ գրողներով եւ երիտասարդական գրականութեան խնդիրներով: Եթէ ամսուայ ընթացքում թերթը 2 – 3 գրական էջ տայ, մեծապէս կը թեթեւացնի նրանց դրութիւնը: Լոյս են տեսնում գրքեր, յաջող կամ անյաջող, միեւնոյնն է, նրանց մօտով «Ավանգարդ»ը անցնում է դատապարտելի լռութեամբ: Դրա փոխարէն շատ են թարգմանութիւնները, այդ էլ հարկաւոր է, բայց պէտք չէ անտեսել ինքնուրոյն երիտասարդական գրականութիւնը:

Գրողների միութիւնն ունի իր այսպէս կոչուած սեկցիաները, որոնք տարիներով դատապարտուած են անգործութեան, արձակի, պոեզիայի, դրամատուրգիայի, քննադատների, թարգմանական գրականութեան, մանկական գրականութեան հնչեղ, պատկառելի սեկցիաներ, որոնք անունով միայն գոյութիւն ունեն: Ոչ մի ստեղծագործական միջոցառում, ոչ մի քննարկում, ոչ մի երեկոյ, ոչ մի հաւաքոյթ: Մի՞թէ նրանք անելիք չունեն: Իսկ եթէ իսկապէս անելիք չկայ, ինչո՞ւ են ընտրւում: Եւ վերջապէս ի՞նչպէս կարող են անելիք չունենալ ստեղծագործական սեկցիաները: Լոյս են տեսել բազմաթիւ գրքեր, որոնք պատկանում են այս կամ այն ժանրին: Չէ՞ որ յիշեալ սեկցիաների սրբազան պարտականութիւնն է քննարկել լոյս տեսած այդ գրքերը, հանդէս գալ նրանց մասին. դասախօսութիւններով եւ զեկուցումներով, մի խօսքով, ստեղծել աշխոյժ գրական կեանք:

Տարուայ ընթացքում տեղի է ունենում երկու – երեք գրքի քննարկում, այն էլ կազմակերպւում է գրողների միութեան ակումբի վարչութիւնը, քննարկումներ, որոնց շատ քիչ թւով քննադատներ են մասնակցում: Եւ ի՞նչ է ստացւում: Քննարկումներն անցնում են միջակ կամ միջակից էլ ցածր մակարդակով, լուրջ քննադատական ելոյթների փոխարէն կարելի է լսել ճառեր, որոնք յիշեցնում են բաժակաճառեր եւ անցնում է երեկոն առանց հետք թողնելու, առանց մի նոր բան տալու ունկնդիրներին կամ քննարկուող գրքի հեղինակին:

Նման բան չի պատահի, եթէ սեկցիաներն իրենց վրայ վերցնեն քննարկումը, թէկուզ ակումբի վարչութեան հետ համատեղ, նախապէս ապահովեն հիմնական ելոյթները, ապահովեն քննարկումների մակարդակը, դուրս-գան անտարբերութեան եւ անգործունէութեան գորշ ոլորտից եւ չարժեն գրական մթնոլորտը:

Գոյութիւն ունի, այսպէս ասած, կոնսուլտացիոն բաժանմունք, որտեղ նստած են շատ յարգելի, կարող գրողներ: Նրանք կոչւում են կոնսուլտանտներ, նրանց պարտականութիւնն է կարդալ ներկայացուած ձեռագրերը, ուղղութիւն ցոյց տալ հեղինակներին, այն գրողներին, որոնք գրողների միութեան անդամ չեն, բայց գրում են: Ցայտնաբերել լաւ գործեր, եթէ կան, եւ հեշտացնել նրանց լոյս աշխարհ մտնելու ճանապարհը: Առանց ճշմարտութեան դէմ մեղանչելու, կարելի է ասել, որ մեր խորհրդատու բաժինը ձեռք է բերել հարկ եղած «հեղինակութիւնը»: Գրող – յաւակնորդները ձեռագիրը թեւի տակ դրած բախում են այս կամ այն, իրենց յարմար գտած գրողի դուռը եւ խնդրում են կարդալ եւ «կարծիք տալ»: Երբ յիշեցնում ես, որ դրա համար պէտք է դիմել գրողների տան աստիճանաւոր պաշտօնեաներին, խորհրդատուներին, նրանք չեն նահանջում. «գիտենք, այնտեղից բան չի դուրս գայ, ես ուզում եմ դուք կարդաք եւ կարծիք տաք»: Ահա դրութիւնը:

Ես չեմ յիշում մի դէպք, որ մեր խորհրդատու ընկերները մի որեւէ ժողովում հանդէս գային եւ պատմէին իրենց կատարած աշխատանքի մասին, նաեւ այն մասին, թէ ի՞նչ կարելի է անել՝ աւելի օգտակար դարձնելու իրենց աշխատանքը:

Զափազանց կարեւոր է մեր գրականութիւնը ռուս, հետեւաբար եւ համաշխարհային գրականութեանը ներկայացնելու խնդիրը: Այս գործում գրողների միութիւնը պէտք է ունենայ պատշաճ վերահսկողութիւն: Մոսկուայում յաճախ լոյս են տեսնում արձակ ու չափածոյ այնպիսի գործեր, որոնք կարող են միայն վարկաբեկել մեր գրականութիւնը: Հայ գրողների թարգմանութեան կարեւոր աշխատանքը մատնուած է ինքնահոսի: Այս գործը դարձել է անձնական ձեռներէցութեան եւ ճարպիկութեան գործ:

Գրողների միութեան ղեկավարութիւնը պէտք է սերտ կապ պահպանի Մոսկուայի հրատարակչական օրկանների հետ եւ թոյլ չտայ, որ թարգմանուին եւ հրատարակուին թոյլ, անպէտք գործեր: Պէտք է ձեռնամուխ լինել Եղիշէ Չարենցին արժանաւոր մակարդակով ռուս ընթերցողին հասցնելու կարեւոր աշխատանքին: Զարմանալի բան, ռուս ընթերցողն աւելի լաւ եւ մօտիկ է ճանաչում Չարենցի աշակերտներին, իսկ ուսուցչին՝ ոչ ...

Մեր քննադատները, աննշան բացառութեամբ, չեն զբաղւում ժամանակակից գրողներով եւ գրականութեամբ: Անհրաժեշտ չնորհակալ աշխատանք է զբաղուել Պռօշեանով, Շիրվանզադէով, Բակունցով, բայց այդ պէտք չէ արուի ի հաշիւ ժամանակակից գրականութեան: Մեր քննադատները ոչ միայն չեն գրում, այլեւ չեն կարդում կամ կարդում են ասիթից ասիթ, ժամանակակից գրողների գործերը. կարդում են ի միջի այլոց, կարդում են ու ... լռում: Անտարբեր ենք գրողներս, չենք ուրախանում եղած յաջողութիւններով, չենք ցաւում ձախողութիւններով:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԿԻՊՐՈՍԻ

Բ.

Ասորեստանի Սարկոն թագաւորը (724–705) կը գրաւէ կղզին: Երկու տարի վերջ Եգիպտոս կը տիրէ: Պարսիկ աշխարհակալութեան ատեն Կիպրացիք կ'օգնեն Կիւրոսի, կը մնան անկախ իրենց թագաւորներով: Համակրութիւն պիտի յայտնեն Յունաստանի, բայց յետոյ պիտի օգնեն Քսերքսեսի նաւատորմին: Պարսկական տիրապետութիւնը ծանր կը կշռէ, երբեմն կ'ընդվզին, բայց կը պարտուին: Աղեքսանդր պիտի ազատէ կղզին պարսկական բռնակալութենէն: Կիպրացիներ պիտի օգնեն մակեդոնացիին Տիւրոսի պաշարման ատեն: Յաղթականին կանխահաս մահով կղզին կը մնայ յաջորդներուն մրցակցութեան ենթակայ: Կղզեցիներ պիտի բաժնուին երկու խմբակցութեանց, յաղթականը պիտի պ ժէ հակառակորդները, նպաստ կողմնակիցները: Պտղոմէոս պիտի փ նայէ բարեկամ Նիքոքրէոն թագաւոր կասկածելով թէ հակառակորդ Անթի նոսի հետ յարաբերութիւն ունի: Եր դաւադիրներ պիտի ղրկուին սպան անհաւատարիմ արքան, որ պիտի խորտէ ինքնասպան ըլլալ պալատին Ընտանիքին բոլոր անդամները պիտի տեւեն իր օրինակին: Թագուհին իր ձ քով պիտի խեղդէ իր երկու աղջիկներ Տիոտոր Սիկիլիացին կը նկարագրէ քայական ընտանիքի ողբերգական վ ճանը: Վերջապէս Պտղոմէոս պիտի րանայ Կիպրոսի եւ մինչեւ Հռոմէակ գրաւումը, 58ին պիտի մնայ կղզին իշխանութեան տակ: Պտղոմէոսեան իրենց պիտի վերապահեն հանքերու հագործումը:

Այս շրջանին Կիպրոս պիտի ուն իր բանաստեղծները: Հոն պիտի ստոյիկեան իմաստասիրութեան հիմ դիր Զենոն 336ին, պիտի գայթէ Ա եւ պիտի սորվեցնէ անհատին պարտ կանութիւնը ընկերութեան հանդէպ, տի քարոզէ ամէնուն համար հաւ արդարութիւն՝ առանց զատորոշման ղի եւ հարստութեան:

Հռոմէն եկող կառավարիչները յա դաբար կը կողոպտեն կղզին: Երբ Կի րոն 51ին Կիպրոս եկաւ կղզին ող վիճակի մէջ էր: Կիպրացիներ ստիպ էին ծանր տուրքեր վճարելու եւ իսկ պատուիրակներ ղրկելու Հռոմ, բակոյտին երախտագիտութիւն յայտն լու համար:

Հրէական գաղութ մը հաստատուած Սալամինէ քաղաքին մէջ: Պաղեստի Եգիպտոսի Հրեաներու ապստամբու ատեն ասոնք ալ զէնք բարձրացու հռոմէական իշխանութեան դէմ, կատ դաբար կոտորեցին թէ Հռոմէացիները թէ Յոյները, ջարդուածներու թիւ գնահատուի շուրջ երկու հարիւր քառ սուն հազար: Հռոմայեցիներ զսպե ըմբոստութիւնը եւ աքսորեցին բոլոր Հրեաները: Տրայանոս կայ հրովարտակով կղզին փակ պիտի մն որեւէ հրեայի առջեւ:

Կղզին անհրաժեշտ էր Հռոմի ռազմ կան դիրքին պատճառով, հսկելու մար փոքր Ասիոյ վրայ:

Մարկոս Աւետարանիչ եւ զարմ Բառնաբաս, քրիստոնէութիւնը քարոզ ցին 45ին: Հռոմէացի կառավարիչը լատրեց քարոզչութիւնը, Կիպրոս քրիստոնէութիւնն ընդունող առաջին կիրը: Այս առաւելութեամբ Կիպրոս կեղեցին պահեց իր անկախութիւնը տիոքի պատրիարքութեան դէմ եւ Եփ սոսի ժողովը 431ին վաւերացուց Կիպր ցիներուն խնդրանքը, եկեղեցին անկ եւ ինքնագլուխ յայտարարելով: Զե կայսրը (474–491) կը հաստատէ եկեղե ցական անկախութիւնը, արտօնութ

ՍԹԱԼԻՆ՝ ՆՈՐ ԴԻՄԱԳԻԾՈՎ

Իր կենդանութեան, Սթալին «սրբագրեց» իր երկրին պատմութիւնը, կեղծելով թուականներ եւ ամբողջովին նսեմացնելով Յեղափոխութեան գլխաւոր դերակատարներուն դերը: Նոյնիսկ, բարոյական գրաքննութեան մը ենթարկեց իր սեփական պատմութիւնը, արգիլելով որեւէ ակնարկութիւն իր մտերմիկ կեանքին վերաբերմամբ, պատճառաբանելով թէ այդ կեանքը սեփականութիւնն էր միայն ու միայն իր կուսակցութեան եւ իր հայրենիքին: Աւելին, ոչնչացուց եւ մէջտեղէն վերցուց բոլոր այն մարդիկը, որոնք հեռուէն կամ մօտէն, առաւել կամ նուազ չափով վկաները եղած էին իր մտերմիկ անցեալին:

Իր մահէն տասը տարի ետք, վերջապէս կը վերնայ գաղտնիքներու վարագոյրին մէկ ծայրը: «Սթալինի մտերմիկ կեանքը» հատորի մը մէջ, երկու անգլիացի հեղինակներ՝ Ճէք Ֆիշմըն եւ Պերնըրտ Հիւթթըն կարգ մը նորութիւններ կը բերեն «պողպատեայ մարդուն» սիրային կեանքին մասին:

×

Երբ 1901ին, ցարական ոստիկանները կը հետապնդէին վտանգաւոր յեղափոխական մը՝ Ժոզէֆ Ճուկաշվիլի անունով, լուր ստացան թէ մարդը թաքնուած էր Թիֆլիզի աստղադիտարանին մէջ: Ոստիկանները հոն հասնելով, մանրակրկիտ խուզարկութեան ձեռնարկեցին, չորս կողմը տակն ու վրայ ըրին, մոռնալով սակայն տանիքը, ուր, դէպի երկինք ցցուած հսկայ դիտակին տակ կկզած պահուած էր ապագայ Սթալինը..:

Երբ ոստիկանները կը հեռանան, ըՍթալին, միջոց մը եւս կկզած սպասելէ ետք, իրիկուան մութին, կը հեռանայ իր թաքստոցէն եւ ապաստան կը գտնէ բարեկամի մը՝ Սերժ Ալիլուեվի քով, որ պարզ աշխատաւոր մըն էր Կովկասի երկաթուղիներու նորոգութեանց աշխատանոցին մէջ:

Սերժ բաւական ժամանակ կը հիւրընկալէ փախստականը: Բայց իր կինը՝ Օլկան, յղի է եւ զաւկին ծնունդը մօտալուտ: Բնակարանը նեղ է, չեն կրնար այդ պայմաններուն մէջ ապրիլ: Ճուկաշվիլի կը ստիպուի հեռանալ ու ձեռք առնել վերստին փախստականի իր կեանքը: Այդ շրջանին ան քսաներկու տարեկան է:

Իր մեկնումէն քանի մը օր ետք, Սերժի կինը աշխարհ կը բերէ աղջիկ մը՝ Նատիան:

Երիտասարդ յեղափոխականը հեռուներ կը գտնուի, չի լսեր նորածնին առաջին ճիչերը:

Սակայն, տասնըեօթը տարի ետք, Նատիա Ալիլուեվա պիտի դառնայ Սթալինի երկրորդ կինը եւ անոր կեանքին մէջ կարեւոր տեղ մը գրաւելէ ետք, ինչպէս պիտի տեսնենք, իր կեանքին գնով պիտի հատուցանէ «Պողպատեայ մարդուն» մեծնատիրութեան վերջ տալու իր յանդգնութիւնը:

Երիտասարդ յեղափոխական Ճուկաշվիլիի կեանքին այս երեսը ունի նաեւ իր հակադիր կողմը:

1904ին, փախստականը, որ սիրահարուած է Թիֆլիզի իր նախկին դպրոցական ընկերներէն Սվանիծէի քրոջ՝ տասնըութամեայ խարտեաչ եւ աստուածավախ Կատարինէի, կը փախչի Սիպերիոյ թիարաններէն ու կը հասնի իր ծննդավայրը՝ Կորի քաղաքը: Մինչեւ հոն հասնելու համար ամբողջ գիշերներ կռուած է սովահար գայլերու հետ, որոնք կ'ուզէին զինք յօշոտել ...

Թիապարտը կ'ուզէ գաղտնօրէն ամուսնանալ իր սիրածին հետ: Բայց Կատարինէի ծնողքը կ'ընդդիմանան իրենց ապագայ փեսային այդ ցանկութեան: Ըլլալով վրացի բարեպաշտ քրիստոնեաներ, անոնք կը ցանկան որ իրենց աղջիկը ամուսնանայ եկեղեցին, Ս. պսակի պերճաշուք արարողութեան մը ընթացքին:

Հակառակ անխուսափելի վտանգներու, Սթալին կը զիջի: Սեւ հագուստ մը հագած, գլխուն լայնեզր գլխարկ մը՝ ծածկելու համար իր դէմքը հաւանաբար հալածող ոստիկաններէն, կը հետեւի րեպաշտ Կատարինէին՝ մինչեւ եկեղ խորանին առջեւ:

Մինչ հարսին զարմիկը եղող քահ պսակի խորհուրդն ետք, մատանի կ'անցընէ նորապսակներուն մատը, ղեցիին զանգակները կը սկսին ղօղանջել: Չէ՞ որ Սվանիծէները աղջկան համար կը ցանկային փառ արարողութիւն մը, հոգ չէ թէ իրենց տան կրնար վերստին թիարանին ճամ բռնել:

Զանգակներու ղօղանջէն դղրդացող կեղեցիին մէջ, ձայնաւոր դպիրները սկսին երգել.

— «Ամենակարող Աստուած, քեզի: Հեռու, Սատանայ, քու տեղդ չէ: Քու զազրելի աչքդ հաճելի չէ տունդ ...»:

Իբր թէ ինք իսկ ըլլար այդ սատանա Սթալին աչքերը կը պտըտցնէ եկեղեց չորս բոլորտիքը: Կը հանդարտի քէ Ոստիկանները լուր չեն ունեցած արար ղութենէն ...

Երիտասարդ ամոլը կը հաստա Պաքու, կեղծ անունի մը տակ: Յաջ դող տասներեք տարիներու ընթացք Սթալին կ'ապրի քսան զանազան անու ներու տակ ծածկուած:

(1 Շար.)

կուտայ արքեպիսկոպոսին մական եւ վեղարը կրելու եւ կարմիր մելանով ստորագրելու :

Անգլիացի խաչակիրներ արեւելք կուգան պատերազմելու համար Սալահէտտինի դէմ : Ռիչըրտ Առիւծասիրտ կը գրաւէ Կիպրոսը, կը վաճառէ Տաճարականներուն հարիւր հազար տինարի : Ասոնք ալ կը կեղեքեն բնակչութիւնը պարտքերնին վճարելու համար, կղզեցիներ կ'ըմբոստանան, Տաճարականներ կը կոտորուին, բայց կը պատրաստուին հնանալ բնակչութեան թշնամութեան պատճառով եւ կղզին կը վերադարձնեն Առիւծասիրտին, որ 1192ին կը հաստատուի Նիկոսիոյ մէջ եւ յետոյ կը վաճառէ նոյն գումարով իր դժբախտ պաշտպանեալին, Երուսաղէմի Թագաւոր Գուիտոն Լուսինեանի (Մայիս 1192) : Գուիտոն Կիպրոս կը հրաւիրէ մեծ թիւով հայրենակիցներ, որոնք կորսուած էին իրենց ինչքերը Պաղեստինի մէջ Սալահետինի գրաւումով եւ հողեր կը բաժնէ անոնց : Գուիտոն Լուսինեանի կը յաջորդէ եղբայրը, կը կազմակերպէ լատին եկեղեցին, արքեպիսկոպոսութիւն մը կը հաստատէ Նիկոսիոյ մէջ, երեք եպիսկոպոսութիւններ երեք գլխաւոր քաղաքներու մէջ Հռոմի հաւանութեամբ, «Թագաւոր Կիպրոսի» տիտղոսը կը ստանայ Հենրիկոս Վեցերորդէն եւ կը թագադրուի Նիկոսիոյ մէջ :

1192էն 1489 տասնեւութ Լուսինեաններ կը թագաւորեն Կիպրոսի վրայ : Ընկերային դիմագիծը կը սկսի փոխուիլ : Բիւզանդական շրջանին ընկերային տարբերութիւններ չկային, բնակչութիւնը ենթակայ էր ծրի աշխատանքի, եկեղեցականութիւնը տուրք չէր վճարեր : Լուսինեաններ աւատապետական վարչաձեւ հաստատեցին, բնակչութիւնը բաժնուեցաւ երկու մասի, լատին հողատէրեր եւ բնիկ Յոյներ : Երկուքն ալ պիտի ապրին կողք կողքի, տնտեսական եւ կրօնական հակամարտութեամբ : Նոր Ֆրէնկներ պիտի հաստատուին որպէս առեւտրական, պիտի կազմեն քաղքենի դասակարգը :

Երկրագործ դասակարգը կը բաղկանայ Յոյներէ, որոնք թագաւորին կամ աւատապետին սրբուկներն են : Շաբաթը երեք օր պիտի աշխատին աւատապետին դաշտերուն վրայ, պիտի ամուսնանան աւատապետին արտօնութեամբ :

Երկրորդ դասակարգը նոյնպէս կապուած է աւատապետին, բայց իրաւունք ունի իր ազատութիւնը գնելու եւ փոխանակ ծրի աշխատանքի, պարտաւոր է վըճարում մը կատարելու :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(2 Շար.)

ԶԱՏԻԿԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Շրջապտոյտ մը, Հայաստանի մէջ, հի՞ն հի՞ն ատենները, սա՛ Զատիկ օրերուն : Ինչ զուարթ, քանի խենդ օրեր էին գիւղէ գիւղ, աւանէ աւան : Փնջիկ մը՝ ահա, իմ հաւաքածոյէս .

« Մեծ ճամբուն վրայ հաւկիթ զարնող խումբերը փրփրած բերնով իրար կը քծքծեն, անոնց կ'երթամ, աղմուկն ի՞նչպէս պատմել .

Դո՛ր կեցիր, վե՛ր բռնէ ,
Ծերը ծերին, ետե՛ւն ալ
Դարձուր · թի՛ք, թա՛ք ,
Զը՛գ ; գնաց, տո՛ւր հաւկիթս · · ·»

(Հայրենիք, 1895, 1154, Խարբերդ) :

« Զատիկ - Կիրակի լոյս առաւօտ հարս, աղջիկ, երիտասարդ համախըմբեալ եկեղեցի կ'երթան, յաւարտ պատարագի, զոյգ զոյգ իրարու ձեռքէ բռնած յառաջ կուգան դրակալի վրայ դրուած խաչն ու աւետարան կը համբուրեն, մի մի ձու ընծայ կուտան պաշտօնէից, իրարու ճիտը պլլուելով համբոյր ու ողջոյն կուտան, քոյր ու եղբայր կը լինին, որին խաչեղբայր կ'անուանեն : Հետեւեալ օրը իրարու գուլպայ, եափունջայ, կարմիր հաւկիթ ընծայ կ'ուղարկեն» (Բիւզանդիոն, 1899 թ · 773, Կարին) :

« Ծառզարդարը կը ծաղկցնէ, Զատիկը կուգայ կը խնդացնէ» : Այդ խնդալու օրը Զատկի Մեռելոցի օրն է, որ կեանքի ժամանցի մը փոխած են : Նոր հարսին առջընդարձի օրն է, որ կոկուած, սուքուած, մատները հինայով վարդած եւ կարմիր հաւկիթներ նաշխած, մօրկանց կ'երթայ, խաղաբերից չափ փութկոտ, եղբայրներուն, քոյրերուն ու իրեններուն հետ տօնելու Զատիկը » (Սուրհանդակ), 1900 թ · 407, Արաբկիր) :

« Խթման իրիկունը, պահքէն ելլելու համար յատկապէս պատրաստելի կերակուրներու բազմապիսի տեսակներ կան, որ Հայաստանցիին առտնին տոհմիկ բարքին ու դրուագին հանդէսն է : Այսպէս՝ երբեք մոռցած պիտի չըլլան բրինձ փիլաւը, մածուն ջուրը կամ թանը, կլոր հաւկթահայս պիչիները, սպաննաքի տապկուածը ու թթու դրուած պահծու բանջարեղէններու զանազան տեսակները, որոնք ախորժելի պէսպիսութիւն մը պիտի կիրարկեն ճոխ սեղանին վրայ » , (Հանդէս Ամսօրեայ, 1910 , էջ 105, Շապին - Գարահիսար) :

« Տէկնանց մէջ սովորութիւն կայ Ս · Զատկի տօնին օրը հետերնին կողովներով միրգ եւ ամէն տեսակ ազանելիք եկեղեցի կը տանին եւ հոն իրենց հարսնցուներուն կը պարգեւեն · · · Ելէւէջ բռուած ուխտատեղի մը կայ, ամէն տարի կանայք հոն կը ժողովուին՝ իրենց հարսընցու օրիորդները տեսնելու եւ անոնց ամէն տեսակ պարգեւներ տալու համար » (Փունջ, 1871, թ · 661, Գուրտպէլէնկ , Նիկոմիդիա) :

Հ · ԵՓՐԵՄ ՊՈՂՈՍԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի հրատարակութեամբ լոյս տեսած է «Հայ ժողովրդական հէքեաթներ»ու Դ · հատորը : Այս հատորը կը բովանդակէ պատմական Շիրակի, Բասենի, Ջաւախքի ժողովրդական հէքեաթները : Գիրքը ունի յառաջաբան, լայն ծանօթագրութիւններ, բառարան եւ ցանկ : Վերոյիշեալ հատորը կազմած է բանասիրական գիտութիւններու թեկնածու Մ · Մկրտիչեան :

× « Հայաստանի հրաբխայնութիւնը եւ հրաբխային չինանիւթերը », հեղինակըն է՝ Կ · Շիրինեան :

× «Գրիգոր Զօհրապի արուեստը» , հեղինակ՝ Մինաս Հիւսեան :

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

Ապրիլի սկիզբը Հայաստանի ծանրորդներու խումբը պիտի մեկնի Իրան՝ տեղւոյն մարզիկներուն հետ մրցելու համար :

Հայ մարզիկները Թեհրան պիտի մնան վեց օր :

ՋՏՈՑՈՎ ԾԽԻԿ

Գերմանիայէն ստացուած նոր մեքենաներու շնորհիւ, Երեւանի ծխախոտի գործարանը մօտ ատենէն հրապարակ պիտի հանէ «Արշալոյս» անունով զտոցով (ֆիլթր) ծխիկներ :

ԱՊԱԳԱՅ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայն այս տարի լոյս պիտի ընծայէ չահեկան գիրքերու շարք մը : Կը ներկայացնենք մէկ քանին · «Արտաշէս Ա ·ի արամէական արձանագրութիւնները (189 - 160 Ք · Ա ·)», «Հայ - ռուսական կապերը ԺԸ · դարի առաջին քառորդում», «Հայաստանի կուլտուրան պրոնզի եւ երկաթի վաղ դարաշրջանում», «Խրիմի հայկական գաղութի պատմութիւնը» (ԺԱ · - ԺԸ · դարեր)», «Արաբական աղբիւրները Հայերի ու Հայաստանի մասին», «Արաբական ամիրայութիւնները Բագրատունեաց Հայաստանում», «Հայկական ժողովրդական հանելուկներ» եւայլն :

Այս չահեկան գիրքերու կարգին, Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիան ծրագրած է լոյս ընծայել նաեւ զուտ քարոզչական նկարագիր ունեցող եւ իր աշխատանքներուն հետ կապ չունեցող աշխատութիւններ :

ԳՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

Մարտ 16 - 17ին գումարուեցաւ Հայաստանի Գրողներու Միութեան վարչութեան լիակատար նիստը, որուն մասնակցեցան նաեւ արուեստագէտներ, պատմաբաններ եւ լեզուաբաններ :

ՇԱՐԺԱՐՈՒԵՍՏԻ ՇՈՒՐՋ

Մարտ 16ին Երեւանի մէջ տեղի ունեցաւ շարժանկարի արուեստին նուիրուած համագումար մը, որ քննութեան առաւ այդ արուեստը բարելաւելու միջոցները :

Շարժարուեստի պետական կոմիտէի նախագահը՝ Ս · Գասպարեան իր երկար զեկուցումին մէջ շեշտած է, թէ «բնակչութեան կինոսպասարկման վիճակը ամբողջութեամբ վերցրած դեռ եւս անբաւարար է» :

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի 19րդ պատգամաւորական ժողովը տեղի ունեցաւ 13, 14, 15 Մարտին՝ Հայ Մշակոյթի Տան սրահին մէջ : Ժողովը բացուեցաւ Ուրբաթ առաւօտ ժամը 11ին, աւարտեցաւ Կիրակի երեկոյեան ժամը ութին : Երեք օրուան լարուած աշխատանքէ ետք ընկերուհիները, ընկերները եւ համակիր հիւրերը, իրենց յոգնութիւնը փարատեցին խնջոյքի մը ջերմ մթնոլորտի մէջ :

Ֆ · Կապ · Խաչի 19րդ պատգամաւորական ժողովին ներկայ էին քուէարկութեան ձայնով 28 պատգամաւորներ, խորհրդակցական ձայնով հրաւիրեալներ եւ համակիր ունկնդիրներ :

Օրակարգի մէջ մասնաւոր ուշադրութեան արժանացան կրթական եւ կազմակերպչական հարցերը : Ճեշտը դրուեցաւ առաւելաբար գործունէութեան վերանորոգման վարչական եւ շարքային թարմացման անհրաժեշտութեան վրայ : Այս մտահոգութեամբ, 14 հոգինոց թեկնածուներու արձանագրուած ցանկէն, գաղտնի քուէարկութեամբ կազմուեցաւ եօթը հոգինոց Շրջանային Վարչութիւն մը :

19րդ պատգամաւորական ժողովի մանրամասնութիւնները առանձին խմբագըրուած պիտի ղրկուին բոլոր մասնաճիւղերուն :

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի նորընտիր Շրջանային Վարչութեան կազմը կը բաղկանայ հետեւեալ Տիկիններէն .—

Հուրի Իփէկեան, Արաքսի Մուրատեան, Արփինէ Տատեան, Լիտիա Պասմաճեան, Սեդա Թորոսեան, Հուրիկ Դատաւորեան, Անճիկ Պաքրճեան :

ՇՐՋ · ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (67)

ԽՈԴԵԴԱՆ

Ճանապարհը այդտեղից երկճղւում էր : Մէկը գնում էր դէպի Քոլոսիկ ու Շմլակ, իսկ միւսը՝ դէպի Ալուառինջ եւ Բերդակ գիւղերը : Թէպէտ նա դուրս էր եկել Մանուկի տանը իջեւանելու հաստատ որոշումով, բայց ճամբահատման այդ կէտում սկսեց վարանել :

— Ի՞նչ անեմ, մտնեմ Պնտխներ, թէ՞ քշեմ - անցնեմ դէպի Քոլոսիկ, — իր մէջ խօսաց Ասատուրը : Նորափեսաները սովորաբար ամաչկոտ են լինում, մանաւանդ երբ չքաւոր են եւ միայնակ : Ինչպէ՞ս ասել Մանուկին, որ իրեն օգնել է պէտք :

Չէ, լաւ կը լինի, քանի դեռ մի լոյս կայ, իջնեմ Քոլոսիկ : Գիշերը կը լինեմ Հինական Պօղոսի մօտ, իսկ առաւօտ կը գամ Պնտխներ ու կը վերադառնամ Արինոջ : Թէ Մանուկը մի բանով օգնեց՝ լաւ, չօգնեց՝ իր գործն է : Այս մտածութեամբ Խոդեդանը խթանեց աւանակին եւ, կռանալով, անցաւ սաղարթալի ճիւղի տակով :

— Չոչ, չոչ, — նորից լսուեց նրա ձայնը եւ ընկոյզների չխկչխկոց կիսամութի մէջ :

— Ասատո՞ւր :

Հովիւը ետ նայեց : Կանչողը Պնտխցի Մանուկն էր :

— Ո՞ւր ես գնում :

— Քոլոսիկ :

— Ուշ է, գնանք ինձ մօտ : Գողտուկ - գողտուկ ուզում ես պսակուե՞լ, — նկատեց Մանուկը մօտենալով :

— Ինչո՞ւ գողտուկ , եկել եմ քեզ ասելու, որ կարգուելու եմ :

— Որ էդպէս է, գնանք :

Քիչ անց, Խոդեդանի աւանակը կանգնած էր Պնտխցի Մանուկի ցուիքի տակ , որ հաստատուած էր երեք սիւների վրայ՝ մուտքի դրան ամբողջ երկարութեամբ : Ցուիքը տանեցիները պաշտպանում էր շոգից եւ անձրեւից : Ամառ ժամանակ դրա տակն էին պահում թանը եւ կժով ջուրը :

— Ասում են՝ լաւ գելխեղդ շներ ես բերել :

— Էդ անիծուածների համար մինչեւ Բուլանուխ գնացի, Մանուկ ախպեր :

— Աղա Հաջին գո՞հ է քեզնից :

— Շատ գոհ է : Մէկ ամիս չկայ՝ հարիւր քսան գել են խեղդել :

Երբ գրաստը մի փոքր հանգստացաւ , Մանուկը կարգադրեց մի թեթեւ տղայի՝ ընկոյզը տանել Քոլոսիկ եւ փոխանակել ցորենի հետ :

Տանտիկինը հաց բերեց : Մինչդեռ նըրանք ուտում եւ զրուցում էին, Նեմրութ սարի ետեւից ելաւ լուսինը եւ ամբողջ Մշոյ դաշտը ողողեց կաթնագոյն լոյսով :

Այդ նոյն պահին գերանդին ուսերին բակ մտան Մանուկի եօթ երիտասարդ որդիները՝ իրար ետեւից : Քաջակազմ եւ յաղթաբազուկ էին նրանք, ամէն մէկը մի բարդու չափ : Երբ նրանք ներս մըտան, ամբողջ տունը, մեծ թէ փոքր, մէկ մարդու պէս ոտքի կանգնեց : Նրանք սիրալիր ողջունեցին իրենց հիւրին, լուացուեցին սառն աղբիւրի ջրով, որ կարկաչում էր դրան առաջ, եւ նստեցին ընթրիքի : Հողէ խոշոր չոխտրիկի մէջ, որ մի տաշտակի չափ էր, նրանց թան մատուցեցին : Եղբայրները բրդեցին եւ մեծ մեծ դգալներով սկսեցին ուտել : Ինչ ախորժակով է ուտւում հացը լեռներում , ինչ հրաշալի է երեկոն սարերում՝ աշխատաւոր շինականի յարկի տակ :

Ընթրիքից յետոյ եղբայրները կարգի բերեցին իրենց գործիքները, մի փոքր զրուցեցին հիւրի հետ եւ, գիշեր բարի մաղթելով ամէնքին , իսկոյն քուն մըտան :

Տանտէրը եւ Ասատուրը երկար նստեցին դրսում : Քոլոսիկի կողմից մերթ ընդ մերթ լսւում էր մի բարակ մանկական կանչ · «Արինոքի ընկոյզ, երկու ցորեն մէկ ընկոյզ » : Այդ Մանուկի ուղարկած տղան էր, որ լուսնեակ գիշերին, բարձրաձայն գոռալով, հացահատիկի հետ էր փոխանակում Խոդեդանի ընկոյզները :

Հիւրին անկողինը շինուած էր օդայում, որը բաց դռնով միացած էր թոնրատան հետ : Լեռնային օդը սառն էր, ուստի բոլորն էլ ներսումն էին պառկել : Այդ նահապետական յարկի տակ շնչում էր քառասունհինգ հոգի, որոնցից տասներկուսը՝ օրօրոցների մէջ :

Բոնաշէնում եւ Դաշտի գրեթէ բոլոր գիւղերում տների առաստաղների վրայ, ամէն երեկոյ, մանաւանդ ձմրան գիշերներին, երգում էին անթիւ ճռիկներ : Գիւղացիները դրանց ճիճերա էին ասում : Այն տունը, որ զուրկ էր դրանից, համարւում էր դժբախտ, փորձանքի ենթակայ :

Այդ գիշերը Ասատուրը լսեց դրանց երգը : Մշտապէս սարերում ապրելով եւ գիշերելով բացօթեայ, նա հնարաւորութիւն չէր ունեցել ունկնդրելու այդ հըրաշալի երգիչներին : Օ՜, ինչ անուշ էին երգում նրանք : Նա փորձեց իմանալ, թէ ո՞րտեղից է գալիս այդ երաժշտութիւնը :

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ԼԻՈՆ.— Պ. Յակոբ Թէրզեան, Տէր եւ Տիկին Սէֆէր եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Եղնիկեան եւ զաւակները, Օր. Մարի Թէրզեան, ինչպէս նաեւ ձնկըտրը – եան, Օհաննէսեան, Ուզունեան եւ Քէչէկեան ընտանիքները յաւուր կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ աղգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՓՆԱՐԻԿ ԹԷՐԶԵԱՆԻ

մահը որ տեղի ունեցաւ Ապրիլ մէկին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Ուրբաթ (Ապրիլ 3) կէսօրէ ետք ժամը 15·30ին, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԵՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՕՐ

Նուիրուած Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Սա – հակ Կաթ. Խապայեանի մահուան 25ամեակին : Ինչպէս նաեւ բոլոր իր ծննդավայրի, Խարբերդի եղեգի գիւղի նահատակուածներու եւ ննջեցեալներու յիշատակին : Այս կիրակի առաւօտ Պօմոնի Հայոց եկեղեցիին մէջ : Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիրատուր Տիրատուրեան, Գուլյում – ճեան եւ Տիրատուրեան եւ բոլոր ընտա – նեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի, Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՏԻՐՈՒՀԻ ՏԻՐԱՏՈՒՐԵԱՆԻ (ծնեալ Գուլյումճեան) մահուան քառասունքին առ – թիւ : Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

Տէր եւ Տիկին Նազարէթ Օրմանճեան, Պ. Կարապետ Գուստիկեան, Օր. Մագ – դալինէ Գուստիկեան եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց մօր՝

ՍԱԹԵՆԻԿ ԳՈՒՍՏԻԿԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ : Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

Այրի Տիկին Մարիամ Ղուկասեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՀԱՃՕ – ՄԱՆՈՒԿ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆԻ

մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

Այրի Տիկին Աղնիւ Բարխեան, Այրի Տիկին Լուսաւորդ Զիլիկիրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մովսէս Բարխեան եւ զաւակները, Կորիւն Բարխեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, այս կիրակի առաւօտ՝ Ապրիլ 5, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս–Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ՄԱՐԳԱՐ ԲԱՐԽԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին հանդուցեալին յիշատակը յարգողները :

ՆՈՐ ԿԻՐԱԿԻ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Նոր կիրակի (5 *Ապրիլ*) Ազգ. Մեծ Սգաստօն, *յիշատակ բիւրաւոր նահատա – կաց մերոց, յընթացս համաչխարհային առաջին եւ երկրորդ պատերազմաց :*

Առաւօտ ժամերգութիւն, պատարագ եւ հոգեհանգիստ ժամը 8 – 11·30 :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Կաթող. Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեան :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ս. ԹԱԴԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ցիշատակ բիւրաւոր նահատակաց, սկիզբ. ժամերգութեան ժամը ութին, պատարագ ժամը 10ին, քարոզ 11ին, հոգեհանգիստ 12ին :

×

ՊՕՄՈՆԻ Ս. Գ. ԼՈՒՍ. ԵԿԵՂԵՑԻ

Ցիշատակ Մէկ Միլիոն նահատակաց : Առաւօտ սկիզբ ժամերգութեան 8·30, հանդիսաւոր Ս. պատարագ 10, հոգեհանգիստ 11·45 :

Հ. Յ. Դ.

ՎԱՂԱՆՑ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, Հ. Յ. Դ. Ակումբը : Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորէք է : Անդամատուրները միասին բերել :

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՅԱՐԳԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅ
Նուիրուած

ՍԻՊԻԼԻ

(Ծննդեան 100ամեակին առթիւ)

Կը նախագահէ ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆ
Կը խօսին՝ ՏԻԿԻՆ ՄԱՒԻ ԱՒՄԱՃԵԱՆ եւ ՀՐԱՆԴ ԳՈՒՑՈՒՄՃԵԱՆ :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին :

Այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Հայ Ազգ. Տան սրահին մէջ՝ 32 Բիս տը Թրէ – վիզ, Փարիզ (9) :

ՊԱՐԱՇԱՆԴԷՍ ՎԱՃԱՌՍԻ ՄԷՋ

Ի ՆՊԱՍՏ Հ. Բ. Ը. Մ.Ի ՍՐԱՀԻ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ

Կազմակերպութեամբ տեղւոյն մաս – նաճիւղին եւ սիրայօժար մասնակցու – թեամբ ՍՕՍԻ պարախումբին, ղեկավա – րութեամբ Տիկին Քիւրքճէրեանի :

Այս Շաբաթ իրիկուն պետական թատրոնը :

ՊԱՀԱՍՏՈՒՐԵԱՆ

ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑԱԾ
Եւրոպայի Մեծագոյն
Արեւելեան Վաճառատունը

ՊԱՀԱՍՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը չայ – ցելողին սեղանին վրայ ամէնէն հա – մով պատառը կը պահի՝ մեծին ու պզտիկին համար : ՊԱՀԱՍՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք ա – ւանդական ընդեղէններու եւ անու – շեղէններու ամէն տեսակը, անմրցե – լի գիներով :

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ

Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ Արտա – սահման՝ Պելժիա, Զուիցերիա, Անգլիա :

ՊԱՀԱՍՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

LYON

246, Rue Vendôme	Tél. MO 11-84
20, Rue Villeroy	MO 32-10
65, Rue Robert	LA 07-72

ԱՐԱԴ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլ – մա», յունական «թուրչի», «պի – պէռ», տերեւ, թահին հելվա, «վա – նիլյ», չոքոլա, «նուազէթ», «լո – գում», «սաղըզ», պիստակ, Շիրակ օղի (41 – 45°), Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», առաջնակարգ սուրճ, (բարավան եւ մոգա), համեմներ մանիէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, «քաչքավալ» պուլկարական, ճար – մակ պանիր ոչխարի կաթով : Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումագ, թարամա, լա – միս, եւայլն) :

ՊԱՀԱՍՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ առաջնակարգ մսավա – ճառատուն մը, որուն ընտիր տե – սակի միսերը գոհացում կուտան ա – մէնէն նրբաճաշակներուն.— Ոչխա – րի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած բերտա, բաֆլաւա, բատայիֆ, տե – րեւ եւայլն :

STABILISATION DES PRIX

ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է՝
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ «ՊԱՀԱՍՏՈՒՐԵԱՆ» Է

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՈՒՐԲԱԹ
10
ԱՊՐԻԼ
ժամը 20·30

ՄՈՒԲԱՏ – ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ

MUTUALITE
24, Rue St. Victor
Métro :
Maubert-Mutualité

GRAND GALA FOLKLORIQUE ARMENIEN

ՄԵԾ ՀԱՆԴԷՍ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԱՅՐԵՆԻ ԵՐԳ - ՊԱՐԻ

*

— ԱՐՄԵՆԻԱ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ —

Ղեկ· **Պ. ՏԷՏԷՃԵԱՆ**

Երգ.— Օր· ՍՈՆԻԱ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ, ՇԱՒՔ ՊԷՆԿԵԱՆ եւ Պ· Մ· ՊՕՂՈՍԵԱՆ

*

— ՍՕՍԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲ —

Ղեկ· **ՏԻԿԻՆ Յ. ՔԻՒՐՔՃԷՐԵԱՆ**

*

— ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ — ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

Ղեկ· **Գ. ԵԱՆՊԼԿԵԱՆ**

PALAIS DE LA MUTUALITE

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ
ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ

Երեք գործաւորուհիներ շրմիզիէ բլա – սիճի համար : Դիմել՝

MAISON MICHEL
17, Rue Saint-Joseph
PARIS (2e)

Ամէն օր ժամը 10էն 12 եւ 15էն 19, բացի Շաբաթ եւ Կիրակի :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 15 – ին, Մշակոյթի Տան մէջ : 1· Զեկուցում պատգամաւորներու : 2· Ընտրութիւն նոր վարչութեան :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Լոնտոնի «Հայ երիտասարդաց Միու – թեան թատերախումբ»ը Փարիզի մէջ :

Առաջին անգամ ըլլալով Ֆրանսայի մէջ կը ներկայացուի՝ Լեւոն Շանթի

« ԵՍ »Ի ՄԱՐԴԸ

(Թատերգութիւն հինգ արար)

Ներկայացումները տեղի կ'ունենան կապոյտ խաչի մասնաճիւղերու կազմակերպութեամբ հետեւեալ թուականներու եւ չրջաններու մէջ :

Շաբաթ, 18 Ապրիլ·— ԱԼՖՈՐՎԻԼ
Կիրակի, 19 Ապրիլ·— ԻՍԻ :
Չորեքշաբթի 22 Ապրիլ·— ԱՒՆՈՒԱ
Հինգշաբթի, 23 Ապրիլ·— ՓԱՐԻԶ :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ· ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՕԺԱՆԴԱԿ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Ապրիլ 14, երեքշաբթի երեկոյ ժամը ութ եւ 8·45ին
THEATRE DES ARTS
66, Rue Rochechouart, PARIS (9e) Métro : Cadet ou Anvers

Կը ներկայացուի Լ· ՇԱՆԹԻ

— ԿԱՅՍՐԸ —

Հայ Բիւզանդական կեանքէ քաղուած 4 արար եւ 2 պատկեր
(Բեմադրութեան յարմարցուց Մ· ԱՆՏՈՆԵԱՆ)

ԳԼԽԱՒՈՐ ԴԵՐԱԿԱՏԱՐՆԵՐ

ՏԻԿԻՆ ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, Պ· Պ· ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ, ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ, ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՆԱԶԱՐԷԹ ԲԸՇՏԻԿԵԱՆ եւ ՓԻԼԻՊ ԹԷՐԶԵԱՆ :

Կը մասնակցին նաեւ

Օր· Օր· Ռ· ՄԱՌԱՆԿՈԶԵԱՆ, Ա· ԾԱԼԵԱՆ եւ Ա· ԹԱՐՈՆ :
Պ· Պ· Յ· ՍԹԱՄՊՈԼՑԵԱՆ, Կ· ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ, Է· ԹՕՓՈՒԶԵԱՆ եւայլն :

Բեմադրութիւն՝ ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ

Տոմսերու համար դիմել հետեւեալ վայրերը .—

U.G.A.B., 11 Square Alboni, PARIS (16e)
Tél. : TRO. 03-18

Mme BAKERDJIAN
35, Rue de Trévise, PARIS (9e) PRO. 61-10

Mme MARKARIAN
32, Rue de Trévise, PARIS (9e), TAI. 65-
et au THEATRE DES ARTS
66, Rue Rochechouart, PARIS (9e)
Tél. : TRU. 05-12 et TRU. 14-38

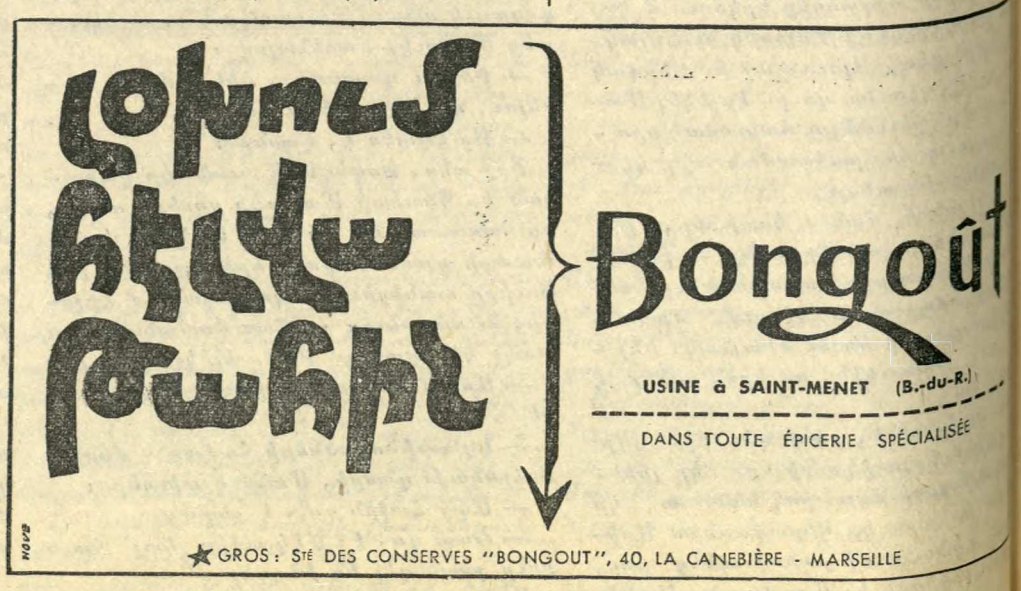

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.	
Արտասահման՝	Տար. 75 Ֆ.	Հատը	0.30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 4 ԱՊՐԻԼ
SAMEDI 4 AVRIL 1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9976

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — Nº 9976

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՓԵՔԻՆ-ՄՈՍԿՈՒԱ ԲԱՆԱԿՌԻՒԸ

Հանդրուանէ հանդրուան աստիճանա – բար յեղաշրջումի ենթարկուելով, 1917ի Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան գոր – ծելակերպն ու սկզբունքները կրած են աւշագրաւ փոփոխութիւններ Խորհրդա – յին Միութեան մէջ: Ա՛յն աստիճան, որ քանի մը տարիէ ի վեր լեզու ելած են կարմիր Չինաստանի վարիչները, որոնք կը մատնանշեն եւ բուռն քննադատու – թեան կ'ենթարկեն Կրեմլինի շեղումները ուղղափառ համայնավարութեան սկըզ – բունքներէն :

Փեքինի մոլեռանդները «դաւաճան – համայնավար » մակդիրը կուտան Խրուշ– չեւի եւ Խ. Միութեան Կոմպարտիայի վարիչներուն, յիշեցնելով Ֆրանսայի հա– մայնավար կուսակցութիւնը, որ էր եր – բեմն «դաւաճան – ընկերվարական» կ'ո– րակէր ընկերվարական կուսակցութիւնը:

Այսօր փոխուած են մտայնութիւնները Ֆրանսայի մէջ, ուր համայնավար ու ընկերվարական սկսած են գործակցիլ : Փաստ՝ խորհրդարանական եւ թաղապե– տական ընտրութիւնները վերջին տարի – ներու ընթացքին :

Մոսկուայի ԻԲ. համագումարէն ի վեր աւելի շեշտուած են Խ. Միութեան հա – մայնավար կուսակցութեան քաղաքական սկզբունքները, զորս կարելի է ամփոփել չորս կէտերու մէջ, — Խաղաղութիւն, Խաղաղ համակեցութիւն, Ժողովրդավա– րական ազատութիւններ եւ Պայքար գաղթատիրութեան եւ աշխարհակալու – թեան դէմ :

Օգտուելով Խրուշչեւի Հունգարիա այ– ցելութենէն, Փեքինի «Կարմիր Դրօշակ» եւ « Ժողովուրդի Լրագիրը » թերթերուն մէջ լոյս տեսաւ յարձակողական բուռն խմբագրական յօդուած մը Կրեմլինի մե – նատիրոջ դէմ, «Պրոլետարական յեղա – փոխութիւնը եւ Խրուշչեւի վերաքննակա– նութիւնը» խորագրին տակ :

Ժամանակին Գերմանիոյ ընկերվարա – կան կուսակցութեան մէջ ստեղծուած է – ին երկու հոսանքներ, ղեկավարութեամբ Էտուարտ Պէրնշթայնի եւ Կարլ Կաուց – կիի: Վերջինը թունդ ուղղափառ մարք – սական՝ խստիւ կը քննադատէր Պէրնըշ – թայնը, որ կողմնակից էր բարեշրջական քաղաքականութեան, կը մերժէր յեղա – փոխական միջոցները՝ իշխանութեան տիրանալու եւ ընկերվարութեան սկըզ – բունքները կիրարկելու համար :

Լենին՝ աւելի թունդ մարքսական՝ բուռն քննադատութեան ենթարկեց գեր– ման երկու տեսաբաններն ալ, որոնք իբ– րեւ գլխաւոր դէմքերը ընկերվարական Բ. Միջազգայինին, կը շեղէին, ըստ իրեն, ընկերվարութեան հիմնական գաղափա – րախօսութենէն :

Այժմ չինացի համայնավար տեսաբան– ները Լենինի մօրթին մէջ մտած՝ նման խիստ քննադատութեան կ'ենթարկեն Խը– րուշչեւը, որ «դաւաճանած» է իսկական համայնավարութեան :

Ըստ իրենց, Խրուշչեւ եւ ընկերները կը պաշտպանեն այն տեսակէտը թէ դրամա– տիրութենէն դէպի համայնավարութիւն կարելի է հասնիլ խորհրդարանական ըն– թացքով, ժողովրդական ընտրութեանց ճամբով :

Այս տեսակէտին կը հակառակի խնդրոյ առարկայ խմբագրականը, որ կը շեշտէ թէ «ընչազուրկները իրենց միակ յոյսը պէտք է դնեն իրենց դասակարգային ու – ժերուն վրայ եւ յեղափոխական պայքա – րի պէտք է պատրաստուին գաղափարա – խօսական, քաղաքական, ռազմագիտա – կան եւ զինուորական գետնի վրայ: Ա՛յս է միակ ապահով միջոցը չկորսնցնելու յաղթանակի յոյսը այն վայրկեանին, երբ պայմանները հասունցած ըլլան յե – ղափոխութեան համար»:

Արդ, Խ. Միութեան համայնավար կու– սակցութիւնը «հրաժարած է պրոլետա – րական յեղափոխութենէն, պայքարի ու– րիշ ձեւեր ընդգրկելու պատրուակին տակ » :

Խմբագրականը կ'ամբաստանէ Խրուշ – չեւը, իբրեւ պատմութեան ամէնէն մեծ նահանջողականը: Միջազգային Գետնի վրայ, կ'ըսէ, Խրուշչեւ տեղի տուած է Մ. Նահանգներու աշխարհակալութեան եւ դրամատիրական աշխարհի յետաշըր – ջական վարիչներուն առջեւ : Ընկերվա – րական երկիրներու ծոցին մէջ՝ կը քա – ջալերէ դրամատիրական ուժերու խո – յանքը »:

Յիշելէ վերջ թէ Խ. Միութեան Կոմ – պարտիայի Ի. համագումարէն ի վեր անցնող ութ տարիներու ընթացքին Խը – րուշչեւի վերաքննական քաղաքականու – թիւնը մեծ ու ծանր վնասներ պատճառած է Խ. Միութեան եւ միջազգային պրոլե– տարներու դատին, խմբագրականը կ'եզ – րակացնէ .

« Եկա՛ծ է ժամանակը վերջ տալու Խը– րուշչեւի վերաքննականութեան եւ հաշ – ուեյարդարի ենթարկելու զայն »:

Յետոյ հետեւեալ խորհուրդը կուտայ Կոմպարտիայի վարիչ ընկերներուն .

« Քանի որ ա՛յնքան պատեհապաշտներ եւ վերաքննականներ պատմութեան աղ – բանոցն են նետուած, ինչո՞ւ դուք կը յա– մառիք տակաւին չհետեւելու անոնց օ – րինակին»:

Ուրիշ դառն դիտողութիւններ ալ կ'ը – նեն Փեքինի համայնավար տեսաբանները Մոսկուայի վարիչներուն :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿՈՒԼԱՐ ՀԵՌԱՑԱՒ ԵՐԿՐԷՆ

ԱՊՐԻԼ 1Ի ՅԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ ԳՈՐԾԻ ՎՐԱՅ

Պրազիլի երբեմնի նախագահը Խուան Կուլար ընդունելով կացութիւնը հեռա – ցած է երկրէն առաջքն առնելու համար արիւնահոսութեան: Նախապէս յայտա – րարած էր թէ պիտի դիմադրէ համոզ – ուած ըլլալով որ Պրազիլի ժողովուրդը պիտի չընդունի ըմբոստութեամբ ստեղ – ծուած լուծումը, բայց նոյն իրիկունը Կուլար եւ 15 զօրավարներ ու կարգ մը անձնաւորութիւններ Մոնթեվիտէօ կը հասնէին: Նախապէս Կուլար Սպանիա ղրկած էր իր կինն ու երախաները :

Ներկայիս Պրազիլ հանդարտ է: Անորո– շութիւն կայ սակայն , տրուած ըլլալով որ եթէ ծանօթ է պարտեալը, եթէ ծանօթ է յաղթականը, անծանօթ կը մնայ ղե – կավարը: Արդարեւ դէմքերը մէջտեղն են բայց անմիջական կերպով յայտնի չէ թէ ո՞վ պիտի անցնի Կուլարի պաշտօնին գլուխը :

Եթէ ոմանք կը պարեն Քոփաքապանա– յի մէջ, կան նաեւ անոնք որոնք կը դա – տապարտեն իր փախուստը որ վատի մը վայել է «մեզ լքեց» կ'ըսեն բոլոր անոնք որոնք շատ բան կը սպասէին Կուլարի ձախ հակումներէն :

Ներկայ յաղթանակին գլխաւոր դէմ – քերն են նախ՝ Կուանապարայի նահան – գին կառավարիչը՝ Քարլոս Լասերտա որ « նախագահ տապալող»ի համբաւ ունի , ապա փոխանձման շրջանի համար նշա – նակուած նախագահը՝ Մացիլլի, նախ – կին վարչապետ՝ Քուպիչէք, եւ Սան Փաւլոյի կառավարիչ եւ Կուլարի ոխե – րիմ թշնամի՝ Ատէմար Տէ Պառոս: Ներ– կայ ղեկավարները, բոլորն ալ աջ, մի– այն Կուլարը չեն հրաժարեցուցած այլեւ այն բոլոր կառավարիչները որոնք ծա – նօթ էին իրենց ձախ հակումին համար : Ռիոյի ձախակողմեան՝ Ուլթիմա Հորա թերթը թալանի տրուած է , միւս թեր – թերը կասուած են կը պահանջեն ու բո – լոր համայնավարները մաքրուին : Ասի– կա շատ աւելի ծանր իմաստ ունի Պրա – զիլի մէջ կան այլուր նկատի առնելով որ, «համայնավար» կը նկատուի ոեւէ ձախ ազատական: Ճիշդ է որ Պրազիլի մէջ, համայնավարները շատ կորսնցուցած են իրենց վարկէն երբ 1935ին ըմբոստացած են եւ խեղդած իրենց սպաները: Գալով բանակին, որ ի վերջոյ բուն յաղթականն է, ծայրայեղ չէ եւ մանաւանդ չուզեր կապը կտրել ժողովուրդէն : Ներկայիս եթէ երեւոյթները այն տպաւորութիւնը կը թողուն որ միայն աջեր կան գործի գլուխ, անդին քաղաքային թեկնածու – ները որոնք կը պատրաստուին, նըրանց– ներու մէջ, կրնան կատաղի պայքար մը տանիլ իրարու մէջ :

Կը թուի թէ եթէ ճամբայ մը փակուե – ցաւ Պրազիլի մէջ, Կուլարի մեկնումով, նոր ճամբայ մը չէ բացուած տակաւին:

Փոխանցման այս շրջանի նախագահը՝ Մացիլլի չափաւորական եւ հակահամայ– նավար կը նկատուի: Անցեալ Մարտ 12– ին, եօթներորդ անգամ ըլլալով խորհըր – դարանի նախագահ ընտրուած է, զաւակն է իտալացի ներգաղթողներու: Մօտ 50 տարեկան է եւ նախապէս ելմտական նա– խարարութեան հարկային տուրքերու սպասարկութեան պետը եղած է :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ դահլիճին մէջ նոր փոփո – խութիւններ կատարուած են: Արտաքին նախարար՝ Ֆիլիփ Թաքլայի պաշտօնը ստանձնած է Ֆուատ Ամուն որ ցարդ ծը– րագրի եւ տնտեսութեան նախարար էր : Իր պաշտօնին գլուխը անցած է Ժօզէֆ Նաճար :

ՏՈՄՍԵՐ

ԱՊՐԻԼ ՄԷԿ

— Ծօ՛ տղաք, վաղը Ապրիլ մէկն է, չմոռնաք... Ամէն մարդ սուտ կը խօսի, կը խաբէ, գիտցած ըլլաք ... Ձեր մայ – րիկէն ու հայրիկէն անգամ զգուշացէք, վերջը վրանիդ կը խնդան ...

Այս ազդարարութիւնը կը լսէինք Մարտ 31ի իրիկունը, իմաստուն եւ փոր– ձառու մարդէ մը :

Այդ օրերուն մեզի համար, ամէն օր Ապրիլ մէկն էր... Եւ ինչո՞ւ չըլլար ... Տակաւին կարճ տաբատ կը հագնէինք, վրայէն ալ՝ պլուզ մը ... Կարմիր Թու – շեր ունէինք եւ դեղձի մորթ ... Դըպ – րոցէն հազիւ արձակուած, փողոց կը թափէինք՝ լաքա կամ չէլիք – չումաք խաղալու համար ...

Այդ օրերուն, մեր օրիորդ Պէաթրիսը, սանկ, ծուռ մը նայէր մեզի, կաս – կար– միր կ'ըլլայինք ... Այդ օրերուն, ամէն կիրակի առտու եկեղեցի երթալու էինք, որպէսզի Աստուած մեզի խելք ու շնորհք տար :

Ապրիլ մէկին հարսնիք կար դասարան– ներուն մէջ: Վարժուհիներէն կը քաշ – ուէինք , բայց վարժապետներուն հոգին բերանը կը բերէինք: Ինչե՛ր քաշած է մեր ձեռքէն, օրինակ, մեր Արիս էֆէն – տին, մանաւանդ Ապրիլի առաջին օրը :

Քարէ տախտակին վրայ օճառ քսած կ'ըլլայինք, որպէսզի կաւիճը սահէր ու չգրէր ... Գրիչները հակառակ կողմէն կաղամարին մէջ դրած կ'ըլլայինք, որ – պէսզի երբ Արիս էֆէնտին ձեռքը գրա – սեղանին զարնելու փորձ մը ընէր՝ գրչա– ծայրը իր ափը ծակէր... Գիտէինք որ Ա– րիս էֆէնտին կեղծամ ունէր... Ուրեմն, կռիւ կը բռնուէինք իրեն հետ, որպէսզի դասարանին մէջ, մեր ետեւէն վազէր՝ ձեռքը գլխուն վրայ: Կը ցաւիմ ըսելու որ հակառակ մեր բոլոր հնարամիտ խաղե – րուն, ոչ մէկ օր կրցանք Արիս էֆէնտիին փայլուն գանկը տեսնել ...

Կը յիշեմ որ Ապրիլ մէկի մը, խում – բով, տնտես աղբար Կիրակոսին գացինք եւ ըսինք .

— Տնտես աղբար, տնօրէնը քեզ կ'ուզէ կոր, չո՛ւտ վեր գնա՛...

Տեսնելու էիք Կիրակոսին սպառնացա– յայտ աչքերը, երբ վար կուգար ու կը տեսնէր մեր խումբը՝ պարտէզին ան – կիւնը ...

Եւ սակայն, պէտք է խոստովանիմ որ մենք ալ խաղի կուգայինք Ապրիլ մէկին: Քանի՛ անգամ խայտառակ եղած եմ՝ տունէն ներս: Երախայ խաբելէն դիւրին գո՞րծ կայ: Շաքար մը, շոքոլա մը տուր ձեռքը եւ արդէն պարտուած է ...

×

Անցա՛ն այդ երանելի օրերը: Մեծ – ցանք, սկսանք երկար տաբատ հագնիլ եւ ածիլուիլ : Ա՛լ մեծ մարդ եղած էինք : Ա՛լ պիտի չխաբուէինք :

Բայց, խաբուեցանք: Խաբուեցանք թէ՛ իբրեւ անհատ եւ թէ իբրեւ ազգ: Մանա– ւանդ իբրեւ ազգ :

Ի՞նչ յոյսերով ճամբայ ինկանք ասկէ եօթանասուն տարի առաջ: Ի՛նչ մեղրա – ծորան հաւաստիքներու ականջ կախե – ցինք : Ի՛նչպէս մեր ոտքերը գետնէն կտրեցան, երբ աւելուիս կը կարդային մեր գլխուն :

Բանը բանէն անցնելէն ետքն էր որ հասկցանք թէ մեծ ազգերուն համար ա – մէն օր Ապրիլ մէկն է եղեր: Կարդացէք մեր պատմութիւնը 1878էն մինչեւ 1955 : Ի՛նչ զարմանազան Ապրիլ մէկերու զոհ գացինք ...

Ապրիլ մէկի խաղ մըն էր Սան Ստեֆա– նոյի 16րդ յօդուածը... Ապրիլ մէկի խաղ մըն էր 1914ի Բարենորոգումներու Ծրա – գիրը: Ապրիլ մէկի խաղ մըն էր Սեւրը.. Ապրիլ մէկի խաղ մըն էր Լոզանի մէջ, փոքրամասնութեանց իրաւունքներուն մասին տրուած խոստումը ... Ապրիլ մէ– կի խաղեր են ի պատիւ մեզի արտասան– ուած ճառերը ... Ապրիլ մէկի խաղ մըն է մեր հայրենիքին այսօրուան «անկա – խութիւնը»: Եւ ուրիշ շատ մը բաներ ...

Ասկէ ե՞տքն ալ խաղի պիտի գանք : Ասկէ ե՞տքն ալ մեր քարէ տախտակին վրայ օճառ պիտի քսեն ...

Այո՛, դժբախտաբար : Որովհետեւ, տակաւին կարճ տաբատ կը հագնինք ու մեր Թուշերուն կարմիրը անցած չէ : Տակաւին երախայ ենք, միամիտ ու ան– փորձ երախայ :

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՊՐԻԼ ՈՒԹԻՆ

Կը լրանայ Յառաջի վերհրատարակման 19րդ տարին եւ մեր բաժանորդներու մեծ մասին տարեշրջանը : Կը խնդրենք որ բարի ըլլան նորոգել իրենց բաժանորդա– գրութիւնը, առանց սպասելու առանձին դիմումներու :

Կրկին շնորհակալութիւն մեր բոլոր պարտաճանաչ բաժանորդներուն որոնք կ'ապահովեն թերթիս կանոնաւոր հրա – տարակութիւնը :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ԳՐԱԿԱՆ ՄԵԾ ԱՌՕՐԵԱՅԻ ԽՆԴԻՐՆԵՐԻՑ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Վերադառնանք թարգմանութիւնների խնդրին : Մի քանի ամիս առաջ գրողների տանը լսուեց Հայպետհրատի թարգմանական գրականութեան բաժնի վարիչի զեկուցումը : Տպաւորութիւնն այն էր, որ ամէն ինչ կարգին է ու կատարեալ : Բայց երբ նայում ես իրականութեանը, տեսնում ես, որ այս ասպարէզում նոյնպէս մենք ունենք թերացումներ : Կարիք կա՞ր հրատարակելու «Գիւղացի Բիտ — ները» ստուարածաւալ վէպը երեսուն հազար տպաքանակով : Կենտրոնական գրապահեստի ընկերները գանգատւում են, որ հսկայական տեղ են գրաւում պահեստում «Գիւղացի Բիտների» չվաճառուող օրինակները, նրա վրայ չի նայում ոչ գիւղացին, ոչ քաղաքացին : «Գիւղացի Բիտների» օրինակը բացառութիւն չէ :

Նչենք, որ, յատկապէս ռուսերէնից, մենք ունենք լաւ թարգմանիչներ, հետեւաբար, այս գործում պէտք չէ ունենանք վթարներ : Բայց ահա վերջերս լոյս է տեսել Ս. Անտոնովի պատմուածքների թարգմանութիւնը՝ կատարուած Արթուր Շամցեանի գրչով, կարդում ես եւ աչքերիդ չես հաւատում : Ի՞նչպէս կարելի է մեր օրերում հրատարակել նման թարգմանական խոտան : Ո՞վ է Շամցեանին ստիպել իր ուժերին անհամապատասխան ծանրութիւն վերցնել, եւ գրքի խմբագիր Օ. Սանահեանը ի՞նչն է խմբագրել :

Իսկապէս, կարելի է կարմրել թարգմանչի, խմբագրի եւ այն ընկերոջ փոխարէն, որ յանձնարարել է Արթուր Շամցեանին այս գրքի թարգմանութիւնը :

Քանի որ մտանք Պետհրատ, անցնենք գլխաւոր խմբագրի մօտ : Նա գանգատւում է, որ լաւ գրողները քիչ են գրում, իսկ վատ գրողները՝ շատ : Նա խօսում է անզիջող, մարտնչող խոտանարարների մասին, որոնք ոչ մի միջոցի առաջ կանգ չեն առնում եւ վերջիվերջոյ յաղթում են, յաղթում սպառնալիքներով, արցունքներով, խարդաւանքով, հեղինակաւոր ընկերների ճարահատ միջամտութիւններով : Դռնից վռնտուած խոտանը պատուհանից է ներս մտնում : Այդ ընկերները գրականութեան վրայ նայում են որպէս հեշտ ապրելու միջոցի, մոռանալով, որ դա դժուարին եւ պատասխանատու գործ է՝ ինչպէս արուեստի եւ գիտութեան բոլոր ասպարէզները : Խոտանի դէմ պայքարելու գործում Պետհրատին պէտք չէ թողնել մենակ : Դա մեր գրական ամբողջ հասարակայնութեան, գրողների միութեան, խմբագիրների, քննադատների առաջնահերթ ու կարեւոր պարտականութիւնը պիտի լինի :

Մեր գրական առօրեայ կեանքում մեծ դեր է վիճակուած գրողների տանը : Ի՞նչ է ներկայացնում իրենից ներկայ գրողների տունը :

Դա արտաքինով բաւական գրաւիչ, երկյարկանի տուն է : Բաղկացած է ան տասնըմէկ մեծ ու փոքր սենեակներից. այս սենեակներում տեղաւորուած են գրողների միութիւնը, գրադարանը, հեղինակների իրաւունքների պաշտպանութեան կոմիտէն, գրական ֆոնդը, «Գրական թերթ»ի, «Լիտերատուրնայա Արմենիա» եւ «Սովետական գրականութիւն» հանդէսների խմբագրութիւնները, գրական կոնսուլտացիոն բաժանմունքը : Մըտէք գրադարանը, որը զուրկ է ընթերցարանից : Նեղուածք է այստեղ, հնարաւոր չէ շարժուել, աշխատել : Չկան ինչպէս ընթերցարան, այնպէս էլ խաղասենեակներ, թէյարան : Չկայ մի ապառնկիւն, ուր գրողները կարողանան հանդիպել իրար :

Մեր այս յօդուածում շօշափուած խնդիրներն, ի հարկ է, ընթացիկ լիակատար նստաշրջանը չի կարող լուծել, բայց պէտք չէ անցնի նրանց մօտով անտարբերութեամբ : Սրանք մեր գրական առօրեայի այն հարցերն են, որոնցով պէտք է զբաղուի գրական հասարակայնութիւնը եւ յատկապէս գրողների միութեան ղեկավարութիւնը :

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԿԻՊՐՈՍԻ

Գ.

Երրորդ դասակարգը իրաւունք ունէր հողատէր ըլլալու, բայց պարտաւոր էր բերքին մէկ մասը տալու աւատապետին : Կրնար ազատօրէն ամուսնանալ, սորուկի աղջկան հետ ամուսնանալու պարագային, իրենց զաւակները կը մնային առաջին դասակարգին մէջ :

Կղզին մէջ կը բնակէին բաւական թիւով վենետիկցի երկրագործներ, որոնք հողատէրին կը վճարէին տարեկան տուրք մը, բայց Նիկոսիոյ Վենետիկի հիւպատոսը կը դատէր զիրենք :

Ամուսնական դատերը կը տեսնուէին եկեղեցական դատարաններու առջեւ, Յոյներունը յունական, Լատիններունը լատինական :

Առաջին շրջանին պաշտօնական լեզուն լատիներէն էր, վերջերս Փրանսերէնը պարտաւորիչ եղաւ, յունարէնը դիմագրեց երկու լեզուներուն եւ դարձաւ վարչական լեզուն, աւելի վերջերը պաշտօնական արտաքին յարաբերութեանց մէջ ալ :

Լատին եկեղեցին աշխատեցաւ ենթարկել յոյն եկեղեցին : Յոյն արքեպիսկոպոսը մերժեց կարգադրութիւնը եւ աքսորուեցաւ : Երկար ընդդիմադրութիւններէ ետք Կիպրոսի եկեղեցին պահեց իր անկախութիւնը :

Կղզիին քաղքենի դասակարգը արագօրէն հարստացաւ : Առեւտրականներ հացկերոյթներ կը սարքէին թագաւորին եւ ասպետներուն համար, սպասարկութիւնը կը կատարուէր արծաթէ ափսէներով, որոնք զարդարուած էին մարգարիտներով : Եւ սակայն արտակարգ սըղութիւն կը տիրէր, երեք հազար ֆիորին եկամուտ ունեցող մը աւելի աղքատ էր Գերմանիոյ մէջ երեք մարք եկամուտ ունեցողէն :

Ճենովացիներ եւ Վենետիկցիներ մըրցակցութեան մէջ են, 1372ին Պետրոս Երկրորդի թագադրութեան հանդէսին կը վիճին առաջնութեան շուրջ, Ճենովացիներ կը գրաւեն Ֆամակուստան, թագաւորը կղզիին տէրը չէ այլեւս, արտօնութեան պէտք ունի Ֆամակուստա այցելելու համար : Լուսինեան հարստութիւնը հետզհետէ կը տկարանայ : Յովհաննէս Երկրորդ կը մեռնի 1458ին, աղջիկը թագուհի է օրինաւորապէս, բայց ապօրինի եղբայրը, Յակոբ, թեկնածու է Կիպրոսի գահին : Յոյները համակիր են Յակոբին, ասպետները՝ հակառակ, որովհետեւ ապօրինի ծնունդ է : Կը փախի Եգիպտոս, սուլթանէն պաշտպանութիւն կը խնդրէ տարեվճար մը խոստանալով : 1460ին կը վերադառնայ Կիպրոս եգիպտական զօրքերով : Անմիջապէս կը կատարուի թագադրութեան հանդէսը, կ'առնէ թագաւոր Կիպրոսի, Երուսաղէմի եւ Հայաստանի տիտղոսը, կը գրաւէ Ֆամակուստան Ճենովացիներէն : Թագուհին կը փախի Հռոմ, գահին իրաւունքները կը կտակէ Սավոյա տան : Յակոբ դեսպան կը ղրկէ Վենետիկ, ամուսնութեան կը խնդրէ ազնուական ընտանիքի դուստր Կատարինէ Քորնարոն եւ Վենետիկի զինակցութիւնը : Կատարինէ հանրապետութենէն կը ստանայ հարիւր հազար տուքատ օժիտ, կը մեկնի Ֆամակուստա : Կիպրոսի թագաւորութեան պաշտպանութիւնը կը մնայ Վենետիկի Հանրապետութեան, Մոչենիկօ Կիպրոսի ծովակալ կը նշանակուի :

Յակոբ կը մեռնի 1473ին, վարչութիւնը կը ստանձնէ Կատարինէի հօրեղբայրը : Ասպետներ կը կասկածին Անտրէ Քորնարոյէն որպէս թունաւորող Յակոբը, գիշեր մը կը մտնեն պալատ եւ կը սպաննեն զայն : Կատարինէ պիտի ըլլայ վերջին թագուհին, կղզին պիտի մնայ Վենետիկի 1489 – 1571 : Կատարինէն կը հրաւիրուի Վենետիկ, կ'ընդունուի արքայական պատիւով եւ կը ստիպուի հրաժարելու ի նպաստ Հանրապետութեան : Կատարինէ վշտացած ստիպումէն՝ կը մտածէ Հռոդոս փախիլ, բայց հսկողութեան տակ կը մնայ մինչեւ մահը (1510) :

Կղզին մնաց վենետիկեան տիրապետութեան տակ 1489 – 1571 : Բնակչութիւնը դիմադրեց իտալացումին, յունարէնը՝ իտալերէնին : Աւանդապահ եւ [illegible] ռանդ, երկրագործ դասակարգը [illegible] գնօրէն կառչած մնաց հողին եւ եկեղ[illegible] ցիին : Տիրող տարրը քաղաքական եւ [illegible] ռեւտրական էր եւ հետզհետէ պիտի [illegible] կարանար : Կղզիին բնակչութեան [illegible] էր 247.000, որուն 197.000ը երկրագ[illegible] գիւղարնակ :

Սելիմ Երկրորդ (1566 – 1574) [illegible] քաղցրահամ գտնելով Կիպրոսի գին[illegible] հրամայեց գրաւել կղզին : 1570 Յուլ[illegible] Մուսթաֆա փաշա ցամաքահանում [illegible] տարեց եւ քառասուն օր պաշարելէ [illegible] գրաւեց Նիկոսիան (8 Սեպտեմբեր) [illegible] նետիկցի հրամանատար Տանտոլօ [illegible] կուռելով : Մուսթաֆա փաշա [illegible] Ֆամակուստան : Վենետիկեան, [illegible] կան, պապական միացեալ նաւատ[illegible] հասաւ Կիպրոսի մօտերը եւ կրնար [illegible] լել թուրք նաւատորմին շարժումն[illegible] բայց Անտրէա Տորիա, նաւատորմին [illegible] մանատարը, Նիկոսիայի անկումէն [illegible] ված, հրամայեց վերադառնալ [illegible] Պատմաբաններու համար առանց [illegible] այս նահանջը անբացատրելի կը մնայ [illegible]

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲ[illegible]

(3 Շար.)

ԿԱՐՄԻՐ ՀԱԻԿԻԹ[illegible]

Այսօրուան ըմբռնումով կը կարծ[illegible] թէ կռապաշտութիւնը ուրիշ բան [illegible] բայց եթէ արձաններու երկրպագութ[illegible] ընել, երկնային մոլորակներու [illegible] ու դաղտնի զօրութիւններ վերագր[illegible] ղանոնք նուիրական համարել :

Իրականութիւնը այդպէս չէ. Հին[illegible] Տիեզերքի մէջ գոյութիւն ունեցող էա[illegible] ւոյթները եւ անոնց յատկութիւնն[illegible] մեկնաբանելու համար, խորհրդանշակ[illegible] բացատրութիւններ տուեր են :

Մեծ հանճարներու յիշատակը յաւ[illegible] ժացնելու համար ալ, անոնց արձանն[illegible] կանգներ են : Այդ արձաններուն եւ [illegible] թէ մեհեաններուն մէջ խորհուրդ [illegible] գաղափար մը մեկնաբանուած է եւ [illegible] խորհուրդը պատկերացնող կերպարն[illegible] տակաւ պաշտամունքի առարկայ դա[illegible] ձեր են :

Հին կրօնքներու կարգ մը սովոր[illegible] թիւնները կամ նոյնութեամբ եւ կամ [illegible] աւելի ազնուականացած ձեւով մը Քրի[illegible] տոնէութեան մէջ մուտք գործած են :

Հին Եգիպտացիները, հոգւոյ անմա[illegible] հութեան կը հաւատային... Այս պատ[illegible] ճառով դիակները կը զմռսէին : Ան[illegible] համոզումով հոգին վերստին մարմն[illegible] մէջ պիտի վերադառնայ ու շարունակ[illegible] ապրիլ :

Իբր գերեզման կառուցուած դամբա[illegible]

ՍԹԱԼԻՆ՝ ՆՈՐ ԴԻՄԱԳԻԾՈՎ

Գեղանի Կատարինէն, որ ոչ մէկ դաստիարակութիւն ստացած է, կը հաւնի տանիլ սուտի այդ չարունակական կեանքը, որ բոլորովին խոտոր կը համեմատի իր կրօնական հաւատալիքներուն : Իրենց առաջին զաւակը՝ Ժաքօվ, կը ծնի երկու տարի ետք, 1906ին : Սթալին ցանցառօրէն կը տեսնէ իր կինն ու երախան : Իր գաղտնի գործունէութիւնը, իր բանտի կեանքը՝ համեմուած զգայացունց փախուստներով, զինքը հետզհետէ կը հեռացնեն իր ընտանիքէն :

Մինչ Կատարինէ զբաղած է իր զաւակը մեծցնելով, Սթալին Պաքուի մէջ կ'արձակէ ըմբոստութեան առաջին կարգախօսը : «Թող ամէն մէկ ըմբոստ ըսպաննէ գոնէ մէկ հատ ոստիկան ...» :

Դիակները կը սկսին դիզուիլ փողոցներուն մէջ եւ արիւնը կը հոսի : Կատարինէ վայրկեան մը իսկ չի խորհիր թէ իր Ժոզեֆն է որ այդպէս քաղաքը կը մատնէ հուրի եւ սուրի : Խեղճը բան մը չի հասկնար այդ բոլորէն : Կը բաւականանայ միայն կուրօրէն հպատակիլ Աստուծոյ եւ իր ամուսնոյն :

Ի վերջոյ, սակայն, խեղճ կնոջ վարած չարքաշ կեանքը, սնունդի եւ այլ զըրկանքները կը տկարացնեն զինքը եւ Կատարինէ կը հիւանդանայ : Սկզբնական թոքային պարզ բորբոքումը, անխնամութեան հետեւանքով, շուտով կը վերածուի թոքախտի :

Դժբախտ կինը տակաւ առ տակաւ կը հիւծի, եւ ի վերջոյ, 1910ին կը մեռնի, մինչ Սթալին ճամբորդութեան էր ելած արտասահման, ուր հանդիպելով Լենինի, կը դառնայ յեղափոխութեան պարագլուխներէն մին : Կատարինէի վերջին շունչն ու մտածումը, ուղղուած կ'ըլլայ ամուսնոյն, զոր դժբախտ կինը ժամանակ չէր ունեցած կատարելապէս ճանչնալու, եւ զոր սակայն, երբեք չէր դադրած սիրելէ անխարդախ սիրով մը :

Սթալին, աչքերը կարմրած ու արտասուալից կը հետեւի պարզուկ դագաղին :

Գոցուող գերեզմանին եզրին, դառնալով իր մտերիմներէն Իրեմաշվիլլի, կ'ըսէ .

— Կատարինէն, միակ կինը եղաւ որ կրցաւ իմ սիրտս ամոքել : Իրմով իմ մէջէն կ'անհետանան մարդոց հանդէպ գութի եւ գորովի ամէն զգացում ...

Արդէն իսկ կը սկսի անխոստովանելի խղճահարութիւն մը ծնիլ Կրեմլի ապագայ տիրակալին հոգիին մէջ ...

Թոյլ տուած էր որ իր հիւանդ կինը առանց լուրջ դարմանի մեռնի : Զայն դըժբախտ հարկադրած էր յաղաղս յեղափոխութեան..

Ու հիմա ամօթ կը զգար նայելու իր զաւկին՝ Ժագօյի երեսը :

Ջնջելու համար այս դէշ յիշատակը, կը լքէ տղեկը իր մեծ հայրիկին ու մայրիկին, Կովկասի մէջ՝ աւելի ուշ, գըլխաւոր զայն լքած ըլլալուն համար, բերել կուտայ Կրեմլին :

Սակայն, տասնըութ տարեկանին, Ժագօյ շատ ծանր կը գտնէ մենատէրի մը զաւակը ըլլալու գաղափարը . անձնասպանութիւն կը փորձէ ....

Սթալին երբեք չի ներեր իր զաւկին այս արարքը : Որովհետեւ, Ժագօյի այդ արարքը հօրը յիշել տուած էր Կատարինէի մահը : Հայր ու որդի, երկուստեք կը ջանան անգիտանալ զիրար : Ժագօյ կ'աշխատի իբրեւ երկաթուղային գործաւոր : 1941ին, Պելոռուսիոյ մէջ գերի կ'իյնայ Գերմանացիներուն մօտ :

Հիթլեր Սթալինի կ'առաջարկէ փոխանակել իր զաւակը Սթալինկրատի մեծ պարտեալին՝ զօրավար Փոլիւսի հետ : Սթալին կը մերժէ ...

Այլեւս երբեք չեն գտներ Ժագօյը, ոչ իսկ անոր մարմինը :

Շատեր կը պնդեն թէ գերութեան ճամբուն մէջ երիտասարդը ի վերջոյ կը յաջողի անձնասպան ըլլալ ...

×

Կատարինէի մահէն ետք Սթալինի սըրտին մէջ մեծ պարապ մը կը բացուի : Յեղափոխական պայքարը բոլորովի[illegible] լանած էր զինքը :

Գիշերները, Ս. Պետերբուրգի մէ[illegible] մարուած գաղտնի ժողովներէն [illegible] ձին, յոգնած կ'իյնար իր անկողնի[illegible] րայ, կը վառէր իր ճխամորճը ու [illegible] նանար :

Այսպէս է որ, գիշեր մը, կրակի [illegible] տայ իր սեփական անկողինը :

Արհեստով յեղափոխականի մը [illegible] քին մէջ, յաճախակի զուգադիպութ[illegible] մը, Սթալին անգամ մը եւս կ'[illegible] նի իր բարեկամին՝ Սերժ Ալիլուեվի [illegible] որ հեռանալով Վրաստանէն [illegible] ցարերու մայրաքաղաքը :

Փոքրիկ Նատեան, որուն ծնունդը [illegible] տեսած հալածական յեղափոխակա[illegible] հիմա դարձած էր տասնըհինգամեայ [illegible] սանողուհի մը, եւ իր հօր շնորհիւ [illegible] տիարակուած էր մարդկայնական [illegible] կերվարական գաղափարներով :

Սթալին երիտասարդուհիէն [illegible] տարու մեծ է : Եւ սակայն ունի [illegible] վուրդներու ազատութեան աւելի [illegible] պսակը իր գլխուն :

Այն «երկաթեայ սիրտը» զոր [illegible] կը կարծէր ի սպառ կարծրացած [illegible] Կատարինէի մահէն ի վեր, կը սկսի [illegible] փել Նատիա Ալիլուեվայի համար [illegible]

(2 Շար.)

րան – բուրգերն ալ միաստուածութեան ըմբռնումը կը ներկայացնեն ... Քառակուսի խարիսխէ մը սկսելով, մէկ կէտի վրայ վերջացող այդ շէնքերը աշխարհի չորս ծագերը միակ կեդրոնի մը հրամանին ենթակայ ըլլալը կը խորհրդանշեն :

Մեր եկեղեցւոյ կառոյցը Կաթողիկէ գմբէթն ալ, նոյն իմաստը ունի ... Կլոր գմբէթը մէկ կէտի վրայ կը վերջանայ, եւ այդ կէտին վրայ խաչը կը հանգչի :

Կաթողիկէն եկեղեցին կը ներկայացնէ. իսկ խաչը Քրիստոսը, որ եկեղեցւոյ գըլուխն է ...:

Կարմիր հաւկիթն ալ որ Զատկուան խորհրդանշանն է, քրիստոնէութեան հիմնական գաղափարին իմաստը կը բնորոշէ :

Հին գիտարանութեան մէջ, կեանքի սկզբնաւորութիւնը հաւկիթի մը առասպելով ցոյց տրուած է ...

Այսօր ալ գիտութիւնը ընդունած է, որ բոլոր արարածներու գոյութիւնը հաւկիթէն ծնունդ կ'առնէ ... Ուստի կեանքի առաջին կայանը հաւկիթն է :

Քրիստոսի ամէն հաւատացող եւ անոր անունով մկրտուողը նոր մարդ մը կ'ըլլայ, նոր կեանքի մը կը տիրանայ : Այս կեանքը Քրիստոս իր արիւնովը մարդկութեան նուիրած է ... եւ ահա կարմիր հաւկիթը Քրիստոսի մահուան վրայ տարած յաղթանակին եւ նախնական կեանքին վերածնունդի հասնելուն նուիրական խորհրդանշանն է ...:

Առանց վերածնունդ ունենալու ոչ ոք կատարելութեան կրնայ հասնիլ :

Եւ ահա ամէն Զատիկի, երբ հաւկիթը կարմիրով կը ներկենք, Քրիստոսի արիւնով մեր փրկագործումն է որ կը տօնենք : Քրիստոս իր արիւնովը մարդկութեան նոր կեանք մը պարգեւեց : Քրիստոսի յարութիւնը իր գաղափարականին լրումն էր :

Վերածնունդի գաղափարը հին ուխտի վարդապետներուն, նոյնիսկ անմատչելի երեւցած էր : Բայց այսօր կարմիր հաւկիթ մը որքան մանուկին, նոյնքան ալ մեծերուն ուրախութիւն կը պատճառէ .:

Փրկագործութեան խորհուրդը Քրիստոսի խաչելութիւնովը նուիրագործուեցաւ : Կարմիր հաւկիթն ալ այդ մեծ յաղթանակին խորհրդանշանն է :

Տիեզերքի մէջ երեք մեծ հրաշքներ տեղի ունեցած են : Առաջինը համայն տիեզերքի ոչինչէն ստեղծուիլն էր : Երկրորդը այդ ստեղծագործող անհասանելի ու անիմանալի ուժին մարդանալը ... Իսկ երրորդը Քրիստոսի Արարատեան դաշտին վրայ իջնելով իր ձեռքովը իր եկեղեցիին հիմերը դնելն է :

Այս տեսակէտով Զատիկը մեզի՝ Հայերուս համար կրկնակ ուրախութեան օր մըն է :

Քրիստոս իր յարութիւնովը յաւիտենական կեանքի դռները բացաւ : Մարդկութիւնը յուսահատեցնող մղձաւանջը չքացաւ այլեւ : Անյուսութեան ճիրաններուն մէջ տուայտող հոգիները ազատագրուեցան : Ահա կարմիր հաւկիթը հոգիներու ազատագրման ու վերածնունդի նշանն է միանգամայն :

Ամէն գարնան, երբ բնութեան փըթթումը կը տեսնենք, կը հրճուինք եւ անբացատրելի ուրախութեամբ մը մեր էութիւնը կը լեցուի ... եւ ամէն Զատիկի երբ կարմիր հաւկիթը կ'ողջունենք, պէտք է յիշենք, որ մեր վերածնունդի յիշատակը կը տօնենք :

Յարութիւնը կեանքի գոյատեւման պայմանն է ... Պէտք է վերածնինք, որպէսզի ապրինք : Եթէ վերածնունդ չունենանք, նախնական ու կենդանական կեանքը միայն ապրած կ'ըլլանք ... իսկ երբ կը վերածնինք, իսկական մարդը կ'ըլլանք եւ իմացական բարձրութեան կը հասնինք :

Ուստի կարմիր հաւկիթը մեծ իմաստ մը ունի իր մէջ : Եւ մենք իրարու կարմիր հաւկիթներ փոխանակելով մեր մեծագոյն յաղթանակը կը շնորհաւորենք :

« Քրիստոս յարեաւ ի մեռելոց ... — Ձեզ եւ մեզ մեծ աւետիս ...» :

Հակառակ քսան դարերու հնութեան, այս աւետիսը միշտ նոր է, միշտ թարմ է եւ սրտախօսիկ : — Մանուկի մը համար պարզ խաղալիկ մը աւելի արժէք ունի, քան թէ թանկարժէք բան մը : — Նոյնպէս ալ Քրիստոսի Յարութեան աւետիսը եւ անոր խորհրդանիշը՝ կարմիր հաւկիթը վերածնած հոգիներու համար մեծ նշանակութիւն մը ունի :

Մեր պապերը այս հաւատքով ապրեր են, եւ մեզի ալ ասիկա միայն ժառանգ թողեր են : Ես ալ այսօր ձեզի նահապետական բարբառով յաւիտենական աւետիսը կու տամ :

— « Քրիստոս յարեաւ ի մեռելոց ...
— Ձեզ եւ մեզ մեծ աւետիս ...» :

ՇԱՒԱՐՇ ՔՀՆՅ. ՊԱԼՐՄԵԱՆ

ԻՆՉՈ՞Ւ ԿԸ ԼՔԵՆ

Ֆրանսայի մէջ, ամէն տարի, եօթը հազար ամուսնացած մարդիկ կ'անհետանան, առանց որեւէ հետք ձգելու եւ առանց երբեք ետ դառնալու : Անգլիոյ մէջ, անհետացած ամուսիններու թիւը 91 հազարի կը հասնի իսկ Ամերիկայի մէջ՝ շատ աւելի :

Ասոնցմէ շատեր կ'անհետանան անոր համար, որ չեն կրնար ընտանեկան իրենց պարտաւորութիւնները կատարել եւ կամ անոր համար, որ իբրեւ կեանքի ընկեր ընտրած իրենց կնոջ հետ այլեւս չեն կրնար ապրիլ : Ամուսնութիւնը մեծ հիասթափութիւն մըն է անոնց համար : Կնոջ հետ տարակարծութիւններ, կռիւներ, մեծ ծախքեր, հոգեկան ու ջղային յոգնածութիւն — այս բոլորը ամուսինը կը մղեն տարբեր լուծում մը գտնելու եւ ընտանեկան յարկը լքելու :

Բոլոր մեծ մայրաքաղքներու մէջէն փախուստ տուող ամուսիններու մրցանիշը կը պատկանի անգլիական մայրաքաղաքին՝ Լոնտոնի : Անհետացող անգլիացի ամուսիններէն շատեր բնաւ դրամ չեն ձգեր իրենց կնոջ եւ զանազան ուղղութեանց կը հետեւին՝ որպէսզի ոստիկանութիւնը չգտնէ զիրենք : Ոմանք արտասահման կը մեկնին, ուրիշներ ալ՝ Սկովտիոյ հեռաւոր գիւղերը կ'երթան :

Այս փախուստներուն հետեւանքով ստեղծուող ընտանեկան ողբերգութիւնները կանխելու համար Անգլիոյ մէջ կազմուած է Օգնութեան Ազգային Խորհուրդ մը, որ ամէն տարի 17 միլիոն ոսկի կը բաժնէ լքուած կիներուն եւ անոնց զաւակներուն :

Իրենց տուները լքող ամուսինները գտնելու ճիգերը կը շարունակուին ոստիկանութեան օգնութեամբ, բայց, շատ հազուադէպօրէն յաջողութիւն կ'արձանագրեն : Սովորաբար կը գտնուին այն ամուսինները որ գործ գտած կ'ըլլան առեւտրական նաւերու մէջ : Անոնց դէմ ձերբակալման հրաման հանուած է : Անոնք կը փոխադրուին Լոնտոն եւ կ'առաջնորդուին դատարան, իրենց ընթացքի մասին բացատրութիւն տալու համար : Բայց, ինչպէս ըսինք, քիչ է անոնց թիւը : Շատերը կը կորսուին եւ անկարելի կ'ըլլայ գտնել անոնց հետքը :

Ջարիքը սահմանափակելու համար կարելի չէ միջոցներ ձեռք առնել : Սովորաբար, ոստիկանութիւնը չի ճանչնար իրենց ընտանիքը լքել մտածող մարդիկը, որովհետեւ, անոնք երբեք գրանցուած չեն գայն : Ոչ ոք կրնայ պատկան սպասարկութեան մը ստոյգ տեղեկութիւններ տալ ընտանիքին մէջ տիրող պայմաններու մասին, որպէսզի այդ սպասարկութիւնը կանխէ հաւանական լքում մը : Այս պայմաններուն տակ, կացութիւնը աւելի գէշ պիտի ըլլայ : Եւ տրուած ըլլալով որ տնտեսական պայմանները կը վատթարանան, չարիքը աւելի պիտի տարածուի եւ այսպէս պիտի ստեղծուի ընկերային սուր հարցը լքուած կիներու, որ յանկարծ, մէջտեղ կը մնան, առանց գիտնալու թէ իրենց ամուսինը ինչ եղաւ :

Ամերիկայի մէջ գոյութիւն ունի նաեւ Անհետացած Մարդոց Գրասենեակը, որուն տնօրէնը վերջերս յայտարարեց՝ թէ հետզհետէ կը շատնայ թիւը անհետացող ամուսիններու, որոնք կը նախընտրեն Մեքսիկա կամ Քանատա ապաստանիլ : Ըսաւ թէ՝ «Կազմեցինք հետապնդող ըսպասարկութիւն մը, սակայն, դժբախտաբար, չկրցանք որեւէ արդիւնք ձեռք բերել : Ամէն տարի, տասը հազարէ աւելի ամուսիններ կ'անհետանան եւ ասոնցմէ շատ քիչեր ետ կը դառնան : Այս թիւը թերեւս շատ աւելի մեծ է, նկատի ունենալով որ, շատ մը կիներ կը խուսափին ոստիկանութեան լուր տալու, այն յոյսով՝ թէ պիտի վերադառնայ իրենց ամուսինը »:

Հարցը հետզհետէ աւելի մեծ համեմատութիւններ կը ստանայ եւ հաւանաբար, հարկ ըլլայ որ Ինթերփոլը (Միջազգային Ոստիկանութիւնը) զբաղի անով : Արդիւնք մը ձեռք ձգելու համար, անհրաժեշտ է որ Ինթերփոլը գործակցութիւն մը հաստատէ զանազան սպասարկութեանց հետ, որպէսզի փախստական ամուսինները ձերբակալուին իրենց որոշած տեղը հասնելէ առաջ : Սակայն, արդիւնաւէտ գործունէութեան մը սկսելու համար շատ ժամանակ պէտք է տակաւին :

Քաղեց՝ ՎԷՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԶԱՏԻԿՆ ՈՒ ՄԵՌԵԼՈՑԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Պօմոնի Թաղականութեան հրաւէրով եւ Ազգ. վարչութեան նախաձեռնութեամբ, Հարաւային Ֆրանսայի Թեմի առաջնորդ Արտաւազդ Եպս. Թրթռեան, Զատկուան տօնին առթիւ պատարագեց եւ Օրուան հրաշափառ խորհուրդին մասին քարոզեց Պօմոնի եկեղեցիին մէջ, որ այս առթիւ լեցուած էր ծայրէ ի ծայր Մարսէյլէն եւ այլ շրջաններէ եկած հաւատացեալներով : Ներկայ էին նաեւ Ազգ. վարչութեան անդամները, ինչպէս նաեւ պատկառելի թիւով երկսեռ երիտասարդներ :

Երգեցիկ խումբը կը ղեկավարէր Տէր Հմայեակ քհնյ. Համբարձումեան :

Երկուշաբթի Մեռելոցին, Ազգային վարչութեան կարգադրութեամբ, Արտաւազդ Եպս. այցելեց Սէն – Փիէռի գերեզմանատունը, ուր կը հանգչին վախճանեալ առաջնորդ՝ Գրիգորիս Արք. Պալաքեան եւ Թեմիս զանազան վայրերուն մէջ պաշտօնավարած քահանայ հայրեր :

Հ. Մեսրոպ Վրդ. Աչճեանի ընկերակցութեամբ, Մարսէյլի հոգեւոր առաջնորդը հոգեհանգստեան արարողութիւն կատարեց եւ երախտագիտութեան քանի մը խօսքերով ոգեկոչեց Պալաքեան սըրբազանի յիշատակը եւ անոր եկեղեցաշէն գործունէութիւնը :

Զատկուան արարողութեան եւ Մեռելոցի առթիւ կատարուած շիրիմներու այցին հրաւիրուած էին Մարսէյլի ֆրանսական մամուլի թղթակիցները, որոնք նկարներով եւ թղթակցութիւններով անդրադարձան կրօնական այս զոյգ հանդիսութիւններուն :

Վ. Տ. Վ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (68)

ԽՈԴԵԴԱՆ

Պարզուեց, որ այն լսւում է Թոնրատան հինգ ամբարների միջից, որ շարուած էին կողք – կողքի, առաստաղի գերանների վրայից, Թոնրի շուրթերից եւ այն բուխարիկի միջից, որ շինուած էր օդայում :

«Ինչ երջանիկ գերդաստան է », — անցաւ Խոդեդանի մտքով : Այդպիսի երաժըշտութիւն կար նաեւ Օնէի եւ տատձագործ Ցակոբի յարկերի տակ : Նա երազի պէս յիշեց, թէ ինչպէս մանկութեան օրերին այդպիսի համերգ ինքը լըսել էր Մոտկանում՝ իր հայրենական առաստաղի գերանների վրայ, երբ տակաւին կանգուն էր իրենց գերդաստանը : Երեւակայութեամբ պատկերացաւ նրան, որ երբ ինքը ամուսնանայ, իր տան մէջ նոյնպէս կը սկսեն երգել այդ բախտաւորութեան ծղրիդները, որոնք ժողովրդի խոր հաւատքով յայտնւում են միայն միայն այնտեղ, ուր կայ օրօրոց եւ բուխարիկի կրակ ...

Պնտոյցի Մանուկի և իր ռանչպար որդիների կազդուրիչ, նախանձելի շնչառութեան հեւքը միախառնուելով ճիճեռաների երգին, մի տեսակ երանելի սըրբարան էր դարձնում այդ օջախը :

« Երկու ցորեն մէկ ընկոյզ », — այդ վերջին աղօտ կանչն էր, որ, Քոլոսիկից գալով, փշրուեց նրա ականջի մէջ՝ բարձի վրայ :

Լուսինն արդէն հասել էր Ծծմակայ քթին : Մօտիկ սարի կողմից երբեմն – երբեմն լսւում էր Շմլակայ շների կատաղի հաչոցը :

Դեռ եւս մութն էր, երբ Պնտոյցի Մանուկն արթնացաւ : Հիւրը խոր քնած էր : Իւրաքանչիւրը, ով ինչով կարող էր, օգնել էր Աստուրին : Մանուկը որոշեց իր բարեկամին օգնել հացահատիկով : Զէ՞ որ հարսանիքի համար մեծաքանակ ալիւր եւ կորկոտ էր հարկաւոր :

Կինը նոյնպէս արթնացաւ : Նրանք բաց արին առաջին մեծ ամբարը եւ երեսուն կոտ ցորեն քաշելով, մի ջորու բեռնած, ուղարկեցին Արինոք :

Աքլորները կանչեցին : Եօթ եղբայրներըն արթնանալով, կիսամութի մէջ լըւացուեցին, հաց կերան եւ, գործիքները վերցնելով. դիմեցին աշխատանքի :

Երբ Խոդեդանը արթնացաւ, արդէն արեւծագ էր : Քոլոսիկից վերադարձել էր հացահատիկով բեռնուած աւանակը : Թէպէտ մի քանի չարաճճի մանուկներ թեռը ծակելով թափել էին մէկ – երկու գլխարկ ընկոյզ, բայց ընդհանուր առմամբ փոխանակութիւնը շատ յաջող էր անցել : Մէկ չափ ընկոյզը փոխանակուել էր երկու չափ ցորենի հետ :

— Դէ ես գնացի, Մանուկ ախպեր, — ասաց հովիւը, երբ նախաճաշը կերել – պրծել էին : — Իմ հարսանիքին անպայման կը գաս :

Մանուկը նրան ուղեկցեց մինչեւ Դաւթի քարը :

— Ներող եղիր, Աստուր ախպեր, ջորին մի քիչ թեթեւ գնաց, — ծոծրակը քորելով ասաց Մանուկը :

— Ի՞նչ ջորի, — զարմացաւ հովիւը :

— Մի քանի կոտ ցորեն ուղարկեցի քեզ :

— Դու ինձ պարտական թողեցիր, Մանուկ ախպեր, — յուզուած ասաց Խոդեդանը, արմուկը Դաւթի քարին յենելով : — էդ ե՞րբ ուղարկեցիր, որ չիմացայ :

— Կէս գիշերով : Ջորին հիմա հասած կը լինի Արինոք, — պատասխանեց Մանուկը :

— Աստուած չէն պահի քո տունն ու տեղը, քո ռանչպար որդկերանց : Հոգեպէս գոհ եմ վարմունքիդ համար, Մանուկ ախպեր : Բարի համբաւդ միշտ անպակաս լինի մեր ականջներից :

— Քո մասին հոգալով, ես ազգիս, ժողովրդիս համար եմ հոգում, Աստուր : Բոլորս պէտք է օգնենք իրար : Վայ էն մարդուն, որ մենակ իր համար կ'ապրի : Գետնիմուտ դառնայ էգպիսի մարդը : Այ, նայիր էս աժդահա քարին : Եթէ Դաւիթը իր ձեռքը դէմ չտար սըրան, էս ապառաժը կը գլորուէր ու տակով կ'անէր թէ կթուորներին եւ թէ գիւցաղող ոչխարը :

— Ճիշդ է, — նկատեց հովիւը :

— Աշխարհը ելեւէջ է, Խոդեդան, — շարունակեց Պնտոյցի Մանուկը : — Բախտը չի թողնի, որ մարդու ճրագը վառուի մինչեւ լոյս : Բոլորս էլ անցողական ենք : Ինչո՞ւ թողնենք, որ քու երդիկը անծուխ մնայ : Ընդհանուր գիւղի ծուխը քամին թող քշի նաեւ անծուխ տանիքների վրայով : Օգնենք իրար, Աստուր, սիրենք իրար, պաշտպանենք իրար : Բոլորս էլ մէկ սարի ծաղիկ ենք : Մէկս միւսին չմոռանանք մինչեւ մահ–գերեզման :

Քիչ անց, Խոդեդանը, ցորենով բարձած աւանակն առաջն առած, միայնակ գնում էր դէպի Արինոք : Այն մարդը, որ Հացիկ գիւղում տեսել էր հայ հարուստ տանուտէրին, որն այնքան անգթօրէն էր վերաբերուել իր տարաբախտ փոքմշակի հանդէպ, այժմ մխիթարւում էր՝ տեսնելով հայ աշխատաւէր եւ ազնիւ գիւղացու տիպարը :

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԵՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՕՐ

Նուիրուած Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Սա – հակ Կաթ. Խապայեանի մահուան 25ամ – եակին : Ինչպէս նաեւ բոլոր իր ծննդա – վայրի, Խարբերդի Եղէգի զիւղի նահա – տակուածներու եւ ննջեցեալներու յիչա – տակին : Այս Կիրակի առաւօտ Պօմոնի Հայոց եկեղեցիին մէջ : Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիրատուր Տիրատուրեան , Գուլյում – ճեան եւ Տիրատուրեան եւ բոլոր ընտա – նեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատար – ուի այս Կիրակի , Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՏԻՐՈՒՀԻ ՏԻՐԱՏՈՒՐԵԱՆԻ (ծնեալ Գու – յումճեան) մահուան քառասունքին առ – թիւ : Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիչա – տակը յարգողները :

×

Տէր եւ Տիկին Նազարէթ Օրմանճեան , Պ. կարապետ Գուստիկեան, Օր. Մագ – դաղինէ Գուստիկեան եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգե – հանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց մօր՝

ՍԱՓԵՆԻԿ ԳՈՒՍՏԻԿԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ : Կը հրա – ւիրուին ողբացեալին յիչատակը յար – գողները :

×

Այրի Տիկին Մարիամ Ղուկասեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգե – հանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի , այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՀԱՃՕ – ՄԱՆՈՒԿ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆԻ

մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ : Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիչատակը յարգողները :

ՆՈՐ ԿԻՐԱԿԻ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Նոր Կիրակի (5 *Ապրիլ*) Ազգ· Մեծ Պատուոյ, յիչատակ բիւրաւոր նահատա – կաց մերոց, յընթացս համաչխարհային առաջին եւ երկրորդ պատերազմաց :

Առաւօտ ժամերգութիւն , պատարագ եւ հոգեհանգիստ ժամը 8 – 11·30 :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Կաթող· Պատուիրակ Սերովբէ Արք· Մանուկեան :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ս· ԹԱԴԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ցիչատակ բիւրաւոր նահատակաց , սկիզբ· ժամերգութեան ժամը ութին , պատարագ ժամը 10ին, քարոզ 11ին, հո – գեհանգիստ 12ին :

×

ՊՕՄՈՆԻ Ս· Գ· ԼՈՒՍ· ԵԿԵՂԵՑԻ

Ցիչատակ Մէկ Միլիոն նահատակաց : Առաւօտ սկիզբ ժամերգութեան 8·30 , հանդիսաւոր Ս· պատարագ 10, հոգե – հանգիստ 11·45 :

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՊԱՐԱՇԱՆԴԷՍ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Ի ՆՊԱՍՏ Հ· Բ· Ը· Մ·Ի ՍՐԱՀԻ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ

Կազմակերպութեամբ տեղւոյն մաս – նաճիւղին եւ սիրայօժար մասնակցու – թեամբ ՍՕՍԻ պարախումբին, ղեկավա – րութեամբ Տիկին Քիւրքճէրեանի :

Այս Շաբաթ իրիկուն պետական Թատ – րոնը :

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ

Երեք զործաւորուհիներ շըմիզիէ ֆլա – սիֆի համար , տունը աչխատող : Դիմել՝
MAISON MICHEL
17, Rue Saint-Joseph
PARIS (2e)
Ամէն օր ժամը 10էն 12 եւ 13էն 19, բացի Շաբաթ եւ Կիրակի :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ· ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ· ժողովը այս Շաբաթ , ժամը 15 – ին, Մշակոյթի Տան մէջ: 1· Զեկուցում պատգամաւորներու : 2· Ընտրութիւն նոր վարչութեան :

HAUTES... GAP ...ALPES
★
HOTEL RESTAURANT
DE LA GARE

Տէր եւ Տիկին
ՓԻԷՌ ՋԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ

ՀԱՆԳՍՏԱՒԷՏ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ
ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՃԱՇ
ԴԱՐԱՍՏԱՆ ԵՒ ԿԱՌԱՏՈՒՆ
SKI — NATATION — PATINAGE
Տարին 300 օր Արեւ
Ալպեան 800 մ· բարձունք

« HOTEL RESTAURANT
DE LA GARE »
TÉLÉPHONE : 086
— 1, Avenue des Alpes —

★

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ԳԻՆԵՐ
T. S. C.
Ձմեռը՝ Օրը 18 Ֆ·
Ամառը՝ Օրը 22 Ֆ·
ՈՎ ՈՐ ԳԱՅ
ՏՆԵՑԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

ՈՒՐԲԱԹ
10
ԱՊՐԻԼ
ժամը 20·30

ՄՈՒՐԱՏ – ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ

MUTUALITE
24, Rue St. Victor
Métro :
Maubert-Mutualité

GRAND GALA FOLKLORIQUE ARMENIEN

ՄԵԾ ՀԱՆԴԷՍ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԱՅՐԵՆԻ ԵՐԳ - ՊԱՐԻ

*

— ԱՐՄԵՆԻԱ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ —
Ղեկ· Պ. ՏԻՏԻՃԵԱՆ

Երգ·— Օր· ՍՈՆԻԱ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ , ՇԱՒԻՂ ՊԷՆԿԵԱՆ եւ Պ· Մ· ՓՕՂՈՍԵԱՆ

*

— ՍՕՍԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲ —
Ղեկ· ՏԻԿԻՆ Յ. ՓԻՒԹՆԷՐԵԱՆ

*

— ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ —
ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ
Ղեկ· Գ. ԵԱՆՊԷԿԵԱՆ

PALAIS DE LA MUTUALITE

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ ԴԵՐԵՆԻԿ ԴԵՄԻՐՃԵԱՆ՝ «ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ», ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, Ֆրանսերէն

Les *Vartananc,* les compagnons du Connétable Vartan Mamigonian, sont les héros et les 1036 martyrs qui, en 451, à la bataille d'Avaraïr, se sont sacrifiés à leur patrie. Aux 250.000 hommes du Roi des Rois, aux fameux Immortels, aux éléphants, Vartan ne peut opposer que 15.000 chevaliers et 45.000 manants accourus à son appel. Combat désespéré dont l'Arménie sortira pourtant victorieuse, arrêtant pour plus d'un millénaire l'invasion de l'Occident.

Vartananc est une puissante évocation historique, épique, colorée, animée, grouillant de personnages inoubliables, basée sur une étude et sur une connaissance précise des lieux et des événements. L'on comprend que Louis Aragon ait exprimé le désir de voir traduit le grand livre du dramaturge, poète et historien de l'Arménie Soviétique, T. Démirdjian.

traduit de l'arménien par Dikran Kirazian, présenté et adapté par Victor Gardon. 336 p. 15 F.

STOCK, 6, rue Casimir-Delavigne, Paris 6e

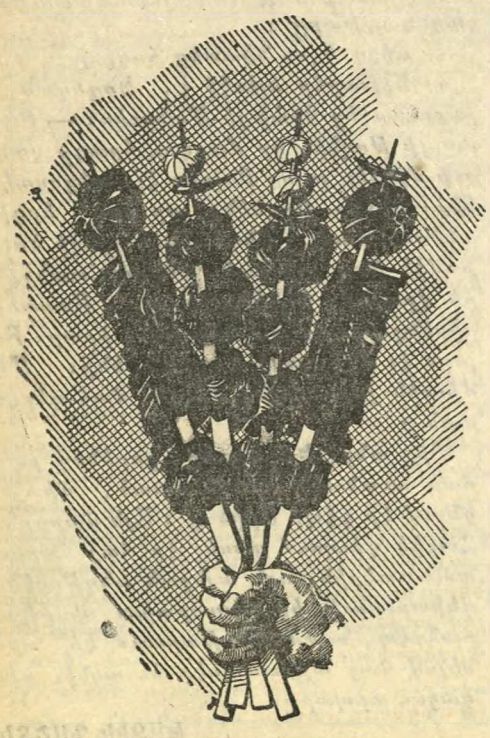

ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵԱՐ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵԻԱՆԵԱՆ
Եւրոպական , հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :
Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ :

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES
4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

TRICOTS TERZIAN
la plus moderne
des
fabriques de tricots
de la
région parisienne
★
3, Rue Poissonnière PARIS-2 Tél. : CEN. 93-75
Haratch

ԱԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 75 Ֆ.	Հատը	0.30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ
5
ԱՊՐԻԼ
DIMANCHE
5 AVRIL
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9977 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 40e ANNÉE — Nº 9977

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՓԵՔԻՆ-ՄՈՍԿՈՒԱ ԲԱՆԱԿՌԻԻԸ

Բ.

Չինաստանի համայնավար կուսակցութեան բանբերը իր ծանօթ խմբագրականին մէջ կը մեղադրէ նաեւ Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութիւնը, որ խը – րուշչեւի սայլին լծուած է :

Ընարութեանց ճամբով անկարելի է տիրանալ իշխանութեան եւ իրագործել համաչխարհային յեղափոխութիւնը, կ'ըսէ : Օրինակ, Ֆրանսայի մէջ երկու ան – գամ փոխուեցաւ ընտրական օրէնքը : 1946ին Ֆրանսայի համայնավարները 182 աթոռ չահած էին Ազգ. ժողովին մէջ : Ընտրական օրէնքի առաջին փոփոխութե – նէն ետք 103 աթոռ միայն ունեցան : Կո – րուստ՝ 79 աթոռ : 1956ի ընտրութեանց ունեցան 150 երեսփոխան : Սակայն 1958ին ընտրական օրէնքի վերաքննութե – նէն վերջ ասոր երեսփոխան մէկայն ու – նեցան, կորսնցնելով 140 աթոռ :

Մօրիս Թորէզ եւ ընկերները ենթար – կուելով Խրուշչեւի ազդեցութեան , կը ջատագովեն խորհրդարանական դիծով իշխանութեան տիրանալու դրութիւնը : Դաւաճանած են յեղափոխութեան սկզբ – բունքներուն եւ ընդդիմադիրի դերչը ձգելով ենթարկուած են ամերիկեան աշխարհակալութիւնը :

Ցեա – պատերազմեան ժողովրդական յեղափոխութիւններէն քաղուելիք դա – սերը կարելի է ամփոփել հետեւեալ հինգ կէտերուն մէջ .

Ա) Զէնքի ուժով յեղափոխութիւնը կը կոպմէ պրոլետարական յեղափոխութեան սիեգերական օրէնքը :

Բ) Գիւղացիները ամէնէն վստահելի դինակիցներէն են պրոլետարներուն :

Գ) Ամերիկեան աշխարհակալութիւնը դլխաւոր թշնամին է ժողովրդական յե – ղափոխութեան՝ բոլոր երկիրներու մէջ :

Դ) Ճնշուած ազգերու յեղափոխութիւ – նը անհրաժեշտ դինակիցն է պրոլետարա – կան յեղափոխութեան :

ե) Յեղափոխութիւն ընելու համար անհրաժեշտ է ունենալ պրոլետարական յեղափոխական կուսակցութիւն մը, հիմ – նուած մարքս – լենինեան յեղափոխական վարդապետութեան վրայ, որ կը մերժէ վերջնութիւնն ու պատեհապաշտու – թիւնը :

Խրուշչեւ չեղած է այս սկզբունքներէն : Այդ պատճառաւ Չինացիները դինքը կը դասեն Տրոցկիի, Կաուցկիի, սոցիալ – դեմոկրատներու եւ մենչեւիկներու , այսինքն « հակայեղափոխական քաղքե – նութեան» շարքին :

Խրուշչեւ եւ «անոր սրինդով պարող – ները» դաւաճանած են վերջին տարինե – րու յեղափոխական շարժումներուն՝ ի – քաքի, Ալժերիոյ, Քուպայի, Սպանիոյ եւ Նիկասուայի մէջ :

Երկար լռութենէ մը վերջ, բաժակը յորդած նկատելով, այժմ հակայարձա – կողականի անցած է Մոսկուա :

Շաբաթ առաւօտ Ֆ. Միութեան կոմ – պարտիայի պաշտօնաթերթը Պրաւտա հրատարակած է կեդրոնական կոմիտէի քարտուղար Սուսլովի Փետրուար 14ի դաղտնի տեղեկագիրը, փոխած եօթը էջերու վրայ :

Աւելի քան մէկուկէս ամիս ծածուկ պահելէ ետք, հիմա լոյս աշխարհ կը հա – նեն այս տեղեկագիրը , միանդամ ընդ միշտ պատասխանած ըլլալու համար փե – քինի« կարմիր Դրօշակ»ի ծանօթ խմբա – դրականին, հրատարակուած Մարտ 31ին : Ըստ «Պրաւտա»յի , Չինացիները կը ձգտին կազմալուծել միջազգային հա – մայնավարութեան շարքերը : Մաօ Ձէ Թունկը կ'ուղղեն հակադրել Խրուշչեւի , ապացնելով այս վերջինը : Սուսլով իր դաղտնի տեղեկագրին մէջ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱՄԲԱՍՏԱՆԱԳԻՐ ՓԵՔԻՆԻ ԴԷՄ

ՄՈՍԿՈՒԱ ԿԸ ԽՕՍԻ

«Պրաւդա» առջի օր հրատարակած է չահեկան թղթածրար մը, երեք մասերէ կազմուած : Գլխաւոր եւ կարեւոր դլու – խըն է Սուսլովի նոր ամբաստանագիրը Փեքինի «փոքր – քաղքենի արկածա – խնդրութեան » եւ «մեծ ազդի ազդամո – լութեան» դէմ : Շահեկան է նաեւ կեդ . րոնական կոմիտէին բանաձեւը որ կը հաստատէ անդամ մը եւս թէ խորհրդա – յին համայնավար կուսակցութիւնը զօ – րավիդ կը կենայ Խրուշչեւի եւ վերջա – պէս երկար խմբագրական մը որ կը բա – ցատրէ լռութեան խղումին պատճառները, լռութիւն մը զոր խորհրդային համայ – նավար կուսակցութիւնը պարտադրած էր ինքն իրեն անցեալ աշունէն ի վեր : «Կո – պիա նախատանքը ուղղուած խորհրդային համայնավար կուսակցութեան եւ համայն խորհրդային ժողովուրդին դէմ զոր կը պարունակէին Փեքինի երկու թերթերու յօդուածները, չէին կրնար առանց պա – տասխանի մնալ » կը չեշտէ Պրաւդա :

Սուսլովի համար դլխաւոր առաջարկն է համայնավար կուսակցութեանց ժողով մը դատապարտելու համար Չինացիք :

Սուսլով երկար կը վերլուծէ չին «չե – ղումը» 1960ի ժողովէն սկսեալ :

Նման փաստաթուղթ մը հետաքրքրա – կան եւ յատկանշական է բազմաթիւ կէ – տերով : Մինչ Մոսկուայի մէջ ռումբի մը պէս կը պայթէր Սուսլովի տեղեկագիրը, նոյն առեն Փեյտայի մէջ, Խրուշչեւ ճառ մը խօսելով Օփերային մէջ, չորս վայր – կեան յատկացուցած է Չինացիներուն : Խրուշչեւ չեշտած է ժողովի մը դումար – ման անհրաժեշտութիւնը «մանաւանդ այսօր երբ չին դեկավարներու հերձուա – ծի փորձերը կան որոնք քայքայիչ քա – ղաքականութիւն մը կը վարեն համայ – նավար կուսակցութեանց ընդհ . քաղա – քականութեան բոլոր ճակատներուն վը – րայ » :

Նոյն օրը Չինացիք չնորհաւորական հե – ռագիր մը ղրկած էին հունգար դեկա – վարներուն, «ազատագրման» 19րդ տա – րեդարձին առթիւ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՐԱԶԻԼԻ մէջ, օրուան յաղթականնե – րը սկսած են պատրաստել ընտրական պայքարը : Ցարդ հարցերը չեն լուծուած : Ներկայիս երկրին նախագահն է՝ Մացիլ – լի որուն չրջանը միայն երեսուն օր կը – նայ տեւել : Այդ ժամանակաչրջանին ընտ – թացքին, Խորհրդարանը պէտք է պետու –

կը մեղադրէ չինացի վարիչները, որոնք կը չեղին մարքս – լենինեան դիծէն եւ վտանգաւոր ճամբու մէջ կը մտնեն : կը ձգտին իրենց ձեռքն անցընել համաչխար – հային ընկերվարութեան դեկավարու – թիւնը : Փոխանակ պայքարելու աշխար – հակալութեան դէմ՝ իրենց հարուած – ները կ'ուղղեն Ֆ. Միութեան եւ միւս երկիրներու մարքս – լենինեան կուսակ – ցութեան դէմ : Ոտնակոխ կ'ընեն պրո – լետարական միջազգայնութեան սկզբ – բունքները, կը խեղաթիւրեն մարքս – լենինեան վարդապետութիւնը, իրրեւ դէնք կը դործածեն մաո – քաղքենիական աւանդութիւնները եւ ամբոխավարու – թեան ու ամէնէն գազրելի դրպարտու – թեան կը դիմեն :

Դեռ ուրիչ բաներ ալ կ'ըսէ Սուսլով իր դաղտնի տեղեկագրին մէջ :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ԲԻԶ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԹՈՒՐՔԵԻԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴԱՇՆԱԳՐԵՐ

Հայկական Դատին ամենամահացու հարուածը տուաւ բոլչեւիզմը : Անոր յե – դափոխութեան նախօրեակին, ռուս բա – նակին հրաման տրուեցաւ լքել Թրքա – հայաստանի ռազմաճակատը եւ տուն վե – րադառնալ : Անոր «հայ եւ հոդի» խոս – տումները չռայլուեցան : Զինուորները ա – մէն բան քանդելով ու քայքայելով տուն վերադարձան :

ՊՐԵՍԹ – ԼԻԹՈՎՍԿ

Դեռ Հայաստանի Հանրապետութիւնը չծնած, երբ Հայութիւնը մահու եւ կե – նաց պայքար կը մղէր դէպի Անդրկովկաս յառաջացող Թուրք բանակին դէմ, բոլ – շեւիկները 1918, Մարտ 4ին, ստորա – դրեցին Պրեսթ – Լիթովսկի խայտառակ դաշնագրութիւնը : Հայկական վիլա – յէթներէն զատ, Կարս, Արտահան եւ Պա – թում չնորհեցին Թուրքիոյ : Այդ ընթաց – քով Հայ Դատին դաւեցին եւ դաւաճա – նեցին :

ՊԱՔՈՒՄԻ ԴԱՇՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ցառաջացող Թուրք բանակին դէմ խի – դախօրէն հայ ժողովուրդը մաքառեցաւ : Սարտարապատի, Ղարաքիլիսէի եւ Բաշ – Ապարանի ճակատամարտները տեղի ու – նեցան : Թուրքը պարտուեցաւ : Դարաւոր արիւնարբու թշնամին ամէնէն առաջ , 1918, Յունիս 4ին, Պաքուի դաչնա – դրութեամբ ճանչցաւ Հայաստանի Հան – րապետութիւնը :

ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստանի Հանրապետութեան ըս – տեղծումէն աւելի քան երկու տարի վերջ, 1920, Օգոստոս 10ին, դաշնակից պետու – թիւնները պարտադրեցին Թուրքիոյ ըս – տորագրել Սեւրի դաշնագրութիւնը : Հայ պատուիրակութեան նախագահ՝ Ա. Ահա –

րեան ստորագրեց այդ պատմական հա – մաձայնութիւնը : Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանի դաղափարը Թուղթի վրայ իրականութիւն դարձաւ :

Այդ դաշնագրութեան յօդուած 88ով Թուրքիա ճանչցաւ Միացեալ, Անկախ եւ Ազատ Հայաստանը : Յօդուած 89ը կը տրամադրէր՝ իրաւասութիւն տալ նախա – գահ Ուիլսընին դծելու եւ բնորոշելու Հա – յաստանի սահմանները :

ՊԱՔՈՒԻ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

Ստորագրուած Սեւրի դաշնագրութեան մելանը չչորցած, Պաքուի խորհրդաժո – ղովը տեղի ունեցաւ Սեպտեմբեր 1920ին : Բոլչեւիկները ու Թուրք Չարգարարները թաղեցին Թրքահայ դատը : Երկու պար – տուող պետութիւնները սերտօրէն բարե – կամացան : Եւրոպական դիւանագիտու – թեան դէմ պայքար մղելու որոշումներ տուին : Բոլչեւիկները խոստացան ամէն կարգի օժանդակութիւն ընձեռել Թուրքիոյ, իր հոդային ամբողջականու – թիւնը պահելու համար : Նաեւ ծրագրե – ցին Հայաստանի Հանրապետութեան տա – պալումը :

ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԴԱՇՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ռուս եւ հայ բոլչեւիկները ներքին եւ արտաքին ուժերով կը ձդտէին խորտա – կել Հայաստանի Հանրապետութեան ան – կախ դոյութիւնը, Թուրք եւ բոլչեւիկ համաձայնութիւնն ու բարեկամութիւնը ամուր հիմերու վրայ դնելու նպատա – կով : Անկախ Հայաստանի դոյութիւնը խոչընդոտ կը հանդիսանար իրենց ծրա – դիրներու իրականացման :

Դարաւոր թշնամի Թուրք բանակը սկը – սաւ յառաջանալ դարձեալ դէպի Սբա – րատեան դաշտը, 1920 Սեպտեմբեր 23ին, Բոլչեւիկները ամէն կերպ աջակցութիւն ընծայեցին քեմալական բանակին : Մա – նուկ Հանրապետութիւնը պարտուեցաւ Ալեքսանդրապոլի առջեւ : Այդ ժամանա – կաշրջանին հայ ժողովուրդի ֆիզիքական դոյութեան հարցը նկատի առնելով՝ Հա – յաստանի կառավարութիւնը յօժարեցաւ բոլչեւիկ ներկայացուցիչներու հետ հա – մաձայնիլ եւ Հայաստանը խորհրդայ – նացնել , 1920, Դեկտեմբեր 2ին : Առա – ջին նախապայմանն էր որ Հայաստան պի – տի ըլլար «Անկախ Սոցիալիստական Խոր – հրդային Հանրապետութիւն » : Ոչ մէկ մտաւորական եւ դինուորական պիտի ձերբակալուէր եւ հալածանքի ենթար – կուէր եւն. :

ԱԼԵՔՍԱՆՐԱՊՈԼԻ ԴԱՇՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Թուրք բանակը Ալեքսանդրապոլ մտած էր ջարդելով եւ կոտորելով Կարսի եւ Արտահանի ժողովուրդը :

Եթէ խաղաղութիւն չհաստատուէր , հաւանաբար պիտի դրաւէր ամբողջ Հա – յաստանը : Դաւադրութիւն սարքող Լըզ – բանէն եւ Մոլիանիէն յոյս չկար : Հա – յաստանը խորհրդայնացած իրիկունը 1920, Դեկտեմբեր 2ին, ստորագրուեցաւ Ալեքսանդրապոլի «խայտառակ» դաշնա – գրութիւնը :

Այդ դաշնագրութեան պայմաններն էին ի միջի այլոց, հետեւեալները — Թուրքը դարձեալ ճանչցաւ Հայաստանի անկա – խութիւնը, Կարսի եւ Սուրմալուի հոդա – մասերը նկատուեցան վիճելի : Անոնց բախտը, երեք տարի վերջ, հանրաքուէով ճշդելու համար : Համանման համաձայ – նութիւն մըն ալ դոյացաւ Շարուր – Նա – խիջեւանի մասին՝ իբր ինքնավար հոդա – մաս Թուրքիոյ հովանաւորութեան տակ : Հայ կառավարութեան ներկայացուցիչ – ները ստորագրեցին զայն, նկատի առնե – լով բովանդակ Հայաստանի Հայութեան Փիզիքական դոյութիւնը :

Զ. Զ.

(Մնացեալը յաջորդով)

ՋԱՏԿԱԿԱՆ ԱՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

«Աւա՜ղ փառացս անցաւորի···»:
ԽՕՍՔ ՀԱՅՈՑ ԹԱԳԱՒՈՐԻ

Բ·

Նախորդ յօդուածիս մէջ յիշած էի թէ Կարապետ Գաբիկեան «տաճկունակ» բառը հոմանիշ կուտայ Ծաղկազարդին՝ առանց սակայն բացատրութիւն տալու բառին ծագման կամ արմատական իմաստին մասին, ըստ ենթադրութեանս՝ գաւազան: Ենթադրութիւնս կը հաստատէ Եղիշէ Պատրիարք Դուրեան, երբ նոյն հեղինակէն առնելով՝ կը գրէ Ծաղկազարդ բառին դիմաց. « Տաճկունակ կամ տէժկիւնէկ.— Ընդհանրապէս ուռիի ոստերէ կը կազմեն այդ տաճկինակները (տէկէնէկ?), եւ տարւոյն նոր փեսաները զանոնք իրարու զարնելով կռիւ մը կը ձեւացնեն, մինչեւ որ կոտր կոտր ըլլան այդ ճիւղերը: Կտորուանքները կը ժողվեն տղաք եւ կը տանին իրենց տանը օճախը կամ թոնիրը նետելու եւ վառելու » :

Կ'աւելցնէ նաեւ թէ Ծաղկազարդը կը կոչուի Ուռունտիկ (Եոզկատի հայախօս գիւղերուն մէջ): Նոյնպէս «ալակոճա», որ կը նշանակէ նաչխուն կոճ, ոստ: Ալիսի հովտին եւ Կիլիկիոյ գիւղերուն մէջ, Ծաղկազարդին առաւօտուն՝ տարւոյն նոր փեսաները ժամ կ'երթային ալակոճաներով, այսինքն զարդարուն ճիւղեր ի ձեռին, եւ ճիւղերուն վրայ մոմ վառած :

Նոր – Նախիջեւանի մէջ, սովորութիւն էր իրար հիւսել այդ օրհնած ճիւղերը եւ շինել օղակ, զոր կը պահէին ամբողջ տարին: Գիւղացիները այդ օղակներուն մէջէն կ'անցընէին վառեակները, որպէսզի « դէր լինին, թուլլու – ղոշլու լինին»: Երբ, ամառը, սաստիկ փոթորիկ մը պայթէր, նոյն օրհնած ճիւղերը իրարու վրայ կը դնէին խաչաձեւ, կը համբուրէին ու կրակին մէջ կը նետէին կ'այրէին՝ այն հաւատքով որ փոթորիկը կը դադրէր նոյնհետայն: Սովորութիւն մը եւս,— օրհնած ճիւղերով կը զարնէին իրարու մէջքի՝ ըսելով. «Մէջքը տեղը, կամքը տեղը »:

Բորչալուի գաւառին մէջ այսպէս կը տօնուէր Ծաղկազարդը .— Նախապէս փեսացուներուն տունէն հարսնցուին տունը կը ղրկուէր ոսկեզօծ ու նաչխած խոշոր մոմ մը, զոր «կլեպտար» կը կոչէին, վրան մետաքսեայ թաշկինակ կապած: Տանը անդամներուն համար՝ կօշիկ, թաշկինակ, հրուշակ, կարկանդակ եւ օղի :

Ծաղկազարդին կիրակի առաւօտ՝ նըշանուած բոլոր աղջիկները, իրենց մայրերուն առաջնորդութեամբ, եկեղեցի պիտի երթային անպայման: Կը կանգնէին որոշ տեղ մը ժամուն մէջ, մոմակալին առջեւ: Ժամերգութեան ընթացքին՝ կը վառէին մոմերը եւ մոմն ի ձեռին կը սպասէին մինչեւ «Փառք ի բարձունս » երգուիլը : Ասիկա հրապարակաւ խոստովանութիւն մըն էր թէ «յանձն առած են ամուսնական կեանքի ծանր լուծը »: Ժամերգութիւնը վերջացած՝ հարսնցուներուն մայրերը կը հաւաքէին մոմերուն մնացորդները պահելու համար, որպէսզի երբ մանչ թոռ ունենան՝ վառեն մկրտութեան ժամանակ :

Զանգեզուրի մէջ, Ծաղկազարդին, սովորութիւն էր հսկայ ուռենի մը տնկել եկեղեցւոյն առեանը եւ մոմ վառել ճիւղերուն մէջ: Նշանած աղջիկներուն կեսուրները խաչաձեւ մոմ մը վառելով ծառին մոմերէն՝ կուտային իրենց հարսնցուին ձեռքը, իսկ գլխուն վրայ կը ձգէին կարմիր կամ կանաչ քօղ մը: Ժամերգութիւնը հազիւ աւարտած, ժամուորները կը յարձակէին ծառին վրայ, ճիւղ մը կը խլէր ամէն մէկը՝ տուն տանելու եւ պահելու համար մինչեւ Զատկին Նաւակատիքը, երբ այդ ճիւղերը վառելով՝ կ'եփէին Նաւակատիքի կերակուրները :

Վարանդայի մէջ, Ծաղկազարդի նախօրեակին, ընդհանրապէս երեկոյեան, աղջիկները հինայ կը դնէին իրենց ձեռքերուն, տղաքը կը շինէին կարկաչայ (այս բառին մասին՝ քիչ վարը), իսկ պառաւներն ալ մոմ կը պատրաստէին իրենց հարսներուն ու թոռներուն համար: Յետոյ քնանալու կ'երթային :

Կէս – գիշերին, երիտասարդները կ'ելլէին անկողինէն, կը հագուէին, բահ ու թի առնելով՝ կ'երթային դաշտ, երկու ուռենի արմատէն հանելով՝ կը տանէին եկեղեցիին բակը, առանց ճիւղ կոտրելու: Այդ ժամանակ կը հասնէին պատանիներն ալ, կարկաչաներն ի ձեռին, եւ այնպիսի աղմուկ եւ աղաղակ կը բարձրացնէին, որ ամբողջ գիւղը կ'արթննար եւ կը շտապէր եկեղեցի :

Երիտասարդներէն ոմանք կը վազէին քահանային տունը եւ երդիքն ի վար կը կանչէին, որ շտապէ, հասնի ի ժամ ի սուրբ ժամուն :

Երբ քահանան ժամ հասնէր, կը սկըսէին զօղանջել եկեղեցիին զանգակները զուարթաձայն, կարծես վար թափելով երկինքէն : Ու բազմութիւնը իրար հրելով ու հրմշտկելով՝ կը մտնէր եկեղեցի: Ուռենիները եւս ներս կը մտցնէին, մին կը տնկէին այրերուն կողմը, միւսը՝ կիներուն կողմը: Այն ատեն ժամուորները կ'երթային իրենց մոմերը ամրացնել ծառին ճիւղերուն մէջ ու վառել: Ու լոյսի հեղեղով մը կը լեցուէր եկեղեցին: Պատանիները, իրենց կարգին, կարկաչաները հնչեցնելով, կը դառնային այդ տնկուած երկու ծառերուն շուրջ : Երբ քահանան օրհնէր ուռենիները, ամէն ժամուոր կը յարձակէր ծառերուն վրայ : Կը մարէին մոմերը, եւ ճիւղերը կը փրցնէին՝ յաճախ խլելով իրարու ձեռքէ : Յետոյ այս ճիւղերը կը տնկէին իրենց պարտէզին մէջ: Կիներն ալ, իրենց փրցուցած ճիւղերը կը պահէին, որպէսզի խնոցի հարելու ժամանակ՝ պոնքէն ներս խոթեն ձձումին մէջ եւ տեսնեն թէ կարագը կազմուա՞ծ է,— այս ճիւղը կը կոչուի «խնոցտեսի»:

Ժամերգութենէն ետք՝ կիները կ'երթային գերեզմանատուն, կը համբուրէին իրենց ննջեցեալներուն շիրիմները ու մոմ կը վառէին : Այդ պահուն էր որ կը բացուէր արշալոյսը, եւ անհամար մոմեր, մթնշաղին մէջ փալփլելով ու լոյս կաթկթելով, կը պարզէին սքանչելի տեսարան մը:

Սիսիանի մէջ՝ Ծաղկազարդին օրը ուռենի կ'օրհնուէր եկեղեցւոյն մէջ եւ այս օրհնութենէն ետքը՝ ժամուորները կը թափէին ծառին վրայ, կը կոտրէին կը փրցնէին ճիւղերը, կը բաժնէին իրենք իրենց մէջ՝ ահագին աղմուկ բարձրացնելով : Յետոյ կը տանէին տուն, կը կապէին սիւներուն, թողլով որ մնայ մինչեւ Զատիկ, երբ կը վառէին՝ պատրաստելու համար իրենց Զատկական կերակուրները:

Նոյն օրը, եկեղեցւոյն մէջ, նշանած աղջիկներուն կը տրուէր նախշուն մոմ, գլխուն՝ քօղ, գրպանը՝ միրգ :

Գանձակի մէջ, Ծաղկազարդին առաւօտուն, շատ կանուխ, դեռ լոյսը չբացուած, «ոտքը – ձեռքը բռնողը » կը վազէր ժամ: Այսօր մասնաւորաբար հարսերն ու աղջիկները բացարձակ աւանդութիւն էր որ ժամ գտնուէին:Երբ«Առաւօտ լուսոյ» կ'երգուէր, պատանիները կարկաչայ կը հնչեցնէին: Ուռենին օրհնելու ժամանակ, կեսուրները իրենց հարսերուն գլխին կը նետէին սպիտակ քօղ եւ վառած մոմ մը կուտային: Ժամերգութենէն ետք՝ ննջեցեալներուն այցելութիւն ի գերեզման, միասին տանելով բաղարջ: Մոմերը կը վառէին, ողբեր կ'արտասանէին, լաց ու կոծ՝ թարմ հողաթումբերու առջեւ, յետոյ բաղարջը կ'ուտէին ու կը վերադառնային տուն :

Պուլանըխի մէջ, Ծաղկազարդին օրը, դեռ արշալոյսը չբացուած, գիւղացիները, մեծ ու փոքր, պառաւ ու հալուոր, այր ու կին, մանչ ու աղջիկ, մանուկ ու երախայ, ամէն հայ քրիստոնեայ, պըճնուած զարդարուած, կը լեցուէր եկեղեցի, «պաշտումի» ինչպէս կ'ըսէին : Ասեղ ձգէիր՝ գետին չէր իյնար այդ օրը, եկեղեցիներու մէջ: Մանաւանդ իգական սեռէն՝ ոչ մէկը կը պակսէր: Սովորութիւն չէր իգական սեռին համար, գաւառներու մէջ, եկեղեցի երթալ ամէն օր: Տարին հազիւ 4 – 5 անգամ եկեղեցի երես կը տեսնէին անոնք: Բայց Ծաղկազարդին օրը օ'րն էր կիներուն, հարսերուն եւ աղջիկներուն: Անհամբեր կը սպասեն «ուռ օրհնելուն» , կը խօսին ու կը խոստովանին, յետոյ կարգով կ'ելլեն եկեղեցիէն : Եկեղեցիին դուռը՝ երիտասարդները կանգնած են երկու կարգ, խողովակ կազմած: Ամէն ժամուոր պիտի անցնի այդ խողովակին մէջէն : Երբ անցնէր իրենց «սրտին սիրածը» , ուռիի օրհնած ճիւղով շը՛փ – շը՛փ կը զարնէին ու ճամբու կը դնէին :

Յետոյ, այն պահուն՝ երբ արեւը բարձրանայ «բաժ մը երկու», պատանիները խումբ առ խումբ կը պտըտէին տունէ տուն՝ հաւկիթ ժողվելու, կրկնելով կարկաչային երգը, մերթ բարեմաղթութեամբ, մերթ սպառնական .

Կարկաչայ,
Կարիճաչայ,
Որ չը տայ
Ջիմ կարկաչէֆ ,
Կ'երթամ կ'ասեմ
Պօլ իրիցուն ,
Կի գայ ··· (սպառնալիք մը)
Ձեր ձձում »:

Ի՞նչ է որ կը կոչուի կարկաչայ :

Տեղ կայ կարկաչայ կը կոչուի նախնական այս նուագարանը, տեղ կայ՝ ճչանակ, տեղ կայ՝ ճեռ կամ ճռռան : Գրուած ունինք նաեւ ճօճանակ, ճաճանակ, ճեճենակ: Ըստ Մխիթար Աբբահօր՝ «ճօճանակ.— Կոչնակ , եւ մանաւանդ այն, զոր ի ձեռս կալեալ հարկանեն, որպիսի է կազմեալն ի բազում կտորոց փայտից հաստատելոց ի մի բուն չուանով զոր ի շարժելն զմիմեամբք բաբախեն կտորակքն եւ հնչեն զձայն»: Իսկ ըստ Երից Վարդապետաց՝ «գաւազան կամ ոստ ճօճելի, եւ քչոց կամ կոչնակ ճօճմամբ ձայնահան » :

Կ· Գաբիկեան կը կարծէ թէ առաջին բառը կաչաղակ բառէն ծագում առած է: Իր կարգին, Ս· Մալխասեան երկու խումբի կը բաժնէ այս բառերը ·

1·— Կարկաչայ, «երեխաների փայտէ խաղալիկ, որ բաղկացած է. Ա.— Բարակ, կոթաւոր տախտակից, որի ներքեւից, երկու կողմից, թոյլ կապած են մի մի բարակ տախտակ, որոնք, կոթը շարժելիս, դիպչում են միջի տախտակին եւ ձայն հանում. Բ.— Բարակ փայտէ խորանարդաձեւ կոթաւոր տուփից, մէջը մանր քարեր ածած, որոնք, տուփը կոթով շարժելիս, դիպչում են պատերին եւ ձայն հանում»:

2·— Ճեռ կամ ճռռան, « երեխաների փայտէ խաղալիկ, կարկաչայի նման, փոքրիկ գլան, որ կոթի վրայ պտոյտ գալիս՝ ճը՛ռ – ճը՛ռ ձայն է հանում»:

Շփոթութեան մէջ է Ս· Մալխասեան: Այժմ ճիշդ է թէ կան այս ձեւի խաղալիկ նուագարաններ: Մեր բնաշխարհին մէջ եւս, տօնավաճառներու ընթացքին, շատ կը ծախէին նման երախայական նըւագարաններ, — գլանի մը շուրջ դարձող փայտէ թեւեր կամ զունդեր, որոնք միօրինակ եւ ձանձրացուցիչ ձայն մը կը հանեն :

Այս չէ կարկաչային կամ ճչանակին կամ ճօճանակին պատմութիւնը: Հի՛ն, շա՛տ հին ծագում մը ունի: Ճիշդ նկատած է Սահակ վարդ· Ամատունի, որ կը գրէ թէ այժմ է «կոթաւոր, թաթաչափ բարակ տախտակ՝ երեխայոց խաղալիկ : Այս տախտակի երկու երեսին՝ կոթի մօտից կապում են իրեն հաւասար մի մի տախտակ , — կոթից բռնած ճօճելիս՝ երեսների երկու տախտակները ընդհարւում են միջինին եւ ձայն հանում: Այս խաղալիկը երեխայք ճօճում են Ծաղկազարդին՝ «Փառք ի բարձունս» ասելու ժամանակ, իսկ ժամերգութիւնից յետոյ տնէ տուն ման գալով ճօճում են եւ Զատկի համար ձու (հաւկիթ) հաւաքում» :

Բայց, անմիջապէս կ'աւելցնէ, հի՛ն է այս «ճօճանակը»: Արդարեւ, Ը· դարուն՝ Յովհան Օձնեցի կաթողիկոսը կը յիշէ զայն. «Որպէս եւ ի Գալստեանն աւուր (Ծաղկազարդին) ոստսն բառնալ եւ ճօճանակս շարժել» (Յովհ· Իմաստասէր, Կանոն, ԻԶ· 32): Այս վկայութիւնը առաջին անգամ կուտայ Մխիթար Աբբահայր, յետոյ՝ Երից Վարդապետաց, ուր տեսած է Ամատունի, բայց չէ տեսած Մալխասեան: Եթէ տեսած ըլլար, պիտի ըսէր թէ հին աւանդութիւն է :

Ես պիտի ըսեմ՝ շատ աւելի հին քան Ը· դար :

Ոչ միայն հին է, այլեւ խաղալիկ չէր ի հնումն, այլ ··· ծիսական գործիք : Ֆրանսացիներն ալ ունին այս կարկաչան, գաւառէ գաւառ այլազան աւանդութիւններով եւ բազմաթիւ անունե–

ԹԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԱՐՄԱՏԸ

Վերջին ժամանակներս յաճախ է խօ-սւում եւ երբեմն գրւում մեր դպրոցնե-րում Հայոց լեզուի եւ գրականութեան դասաւանդման թերութիւնների մասին:

Բանն այն է, որ այսօր մեր լեզուի եւ գրականութեան դասագրքերը տառապում են այնպիսի արատներով եւ պակասութիւններով, որոնք այլեւս անհանդուրժելի են եւ կարիք է զգացւում արմատական գործարար միջամտութեան :

5 – 8րդ դասարանների Հայոց լեզուի եւ գրականութեան ծրագրի նախաբանում ասուած է, «Հայոց գրական լեզուն հայ ժողովրդի ազգային լեզուն է եւ նրա մէջ արտացոլւում է հայ ժողովրդի հոգեւոր ուժերի հարստութիւնը(*): Լեզուի պատմական բազմադարեան ընթացքում սովորողները պէտք է համոզուեն, որ այդ լեզուն հնագոյն ու հարուստ լեզուներից մէկն է, եւ լայն հնարաւորութիւններ է ընձեռում մտքեր ու զգացմունքներ արտայայտելու համար» եւ ապա «դպրոցի կարեւոր խնդիրներից մէկն այն է, որ աշակերտներին սովորեցնի հմտօրէն օգտուել մայրենի լեզուի հարստութիւնից, նրանց մէջ սէր ու հետաքրքրութիւն առաջացնել մայրենի լեզուի եւ լեզուական քաղ... կուլտուրայի նկատմամբ»:

Իսկ 9 – 10րդ դասարանների հայ գրականութեան ծրագրի բացատրականում շեշտուած է, որ «նախասովետական շրջանի հայ առաջաւոր գրականութիւնը, որ միշտ եւ սերտօրէն կապուած է եղել հայ ժողովրդի մղած ազատագրական պայքարի հետ, տոգորուած է ժողովրդասիրական, հայրենասիրական, ազատասիրական վեհ գաղափարներով եւ հարուստ նիւթ է մատակարարում աշակերտների էսթետիկական, գաղափարական ու բարոյական դաստիարակութեան համար » ··· — Ուստի, «Հայ գրականութեան դասաւանդումը պէտք է ...գեցնի այն բանին, որ աշակերտները

Ա· Լաւ գիտենան հայ գրականութեան նշանաւոր երկերը ·

Բ· Հասկանան գրական երկի գաղափարական – գեղարուեստական էութիւնը, կոմպոզիցիան, սիւժեն, լեզուի ու առանձնայատկութիւնները·

Գ· Պարզ հասկացողութիւն ունենան անցեալի հայ առաջաւոր գրականութեան ժողովրդայնութեան, հայրենասիրութեան, սովետական գրականութեան նորոյ գծերի՝ սովետական հայրենասիրութեան, հումանիզմի ու ինտերնացիոնալիզմի, ինչպէս նաեւ ստեղծագործական հիմնական մեթոդի՝ սոցիալիստական ռէալիզմի մասին:

Դ· Խորապէս ըմբռնեն հայ գրականութեան կատարած առաջադիմական դերը մեր ժողովրդի ազատագրական պայքարում, մի շարք գրական ստեղծագործութիւնների համաշխարհային նշանակութիւնը »:

Ներողութիւն ենք խնդրում այս ընդարձակ քաղուածքների համար: Դրանք ...

(*) Բոլոր ընդգծումները յօդուածագրինն են :

րով.— Քռեսէլ, որ ըստ աւանդութեան յօրինուած է Տարենտեցի Արքիտաս փիլիսոփային կողմէ, Պղատոնի բարեկամ, Դ· դար (Ն· Ք·): Նաեւ շնուր, բ... րէլ, քլիքէթ, փարթրէլ, քրալոր, ... քեթ, թարթէլ, սիմանտր, ... թրաքէ, մայեէ, թրաքնար :

Ն· Բիւզանդացի կը գրէ.— «Փառ... ժամահար փոխանակ զանգակաց ... ւուրս մեծի հինգշաբթուն, ուրբա... (Աւագ Հինգշաբթի եւ Աւագ Ուրբ...) եւ մինչեւ ցհասարակ օր շաբաթ... Այսքան միայն՝ հետեւողութեամբ ... րէի, որ ուրիշ շատ ճիշդ բաներ կ'...

Թէ ի՞նչ էր եկեղեցական – ծիսական այս գործիքը, ի՞նչ գործածութիւն ունէր սկզբնաբար, կը բացատրեմ յա...դով : Յետոյ, հայերէն հին ձեռագի...րու վկայութեամբ, բացատրելէ ետ... «զի՞նչ է ոստովք տօնել յեկեղեցի», Ծաղկազարդէն կ'անցնինք «Աւագ Թուան» հինգ օրերու աւանդութ...ուն նոյնքան հետաքրքրական :

Շ· ՆԱՐԴ...

եւակէտներն են, որոնց հիման վրայ էլ, կարծես թէ պէտք է կազմուած լինէին ծրագրերը :

Մեր դասագրքերի հիմնական արատներն ու թերութիւնները գալիս են մեծ մասամբ ծրագրերից: Դասագիրք կազմողները հարկադրաբար ենթարկւում են ծրագրի կաշկանդումներին, եւ երբեմն աւելի շատ գործածում են մկրատն ու սօսինձը, քան միտքն ու ճաշակը: Համեմատեցէք որեւէ դասարանի ծրագրում թուարկուած հեղինակներին եւ նրանց երկերը՝ տուեալ դասարանի համար կազմուած դասագրքի նիւթերի ցանկի հետ եւ դուք կը համոզուէք, որ դասագիրք կազմողները գրեթէ «մեղք չունեն» : Ինչ վերաբերւում է հեղինակների բնութագրմանը եւ կոնկրետ երկերի վերլուծմանն ու գեղարուեստական առանձնայատկութիւնների բնորոշմանը, ապա դրանք էլ սխեմատիկ ձեւով մեծ մասամբ տըրուած են ծրագրում, եւ դասագրքի կազմողներին մնում է միայն մի քիչ ընդարձակել դրանք :

Աւելի ինքնուրոյնութեան իրաւունք ունեն տարրական դպրոցի դասարանների համար դասագիրք կազմողները: Սակայն, դժբախտաբար, նրանք էլ հմտօրէն չեն օգտւում իրենց արտօնութիւններից եւ իրաւունքներից : Անպայման մանկավարժ ու լեզուի դասատու պէտք չէ լինել հասկանալու համար, որ մանուկի լեզուական զարգացման համար տարրական դպրոցի տարիները վճռական նշանակութիւն ունեն, ուստի, այդ տարիների համար կազմուած դասագրքերը պէտք է լինեն ըստ ամենայնի կատարեալ, լեզուն մաքուր եւ հիւթեղ, նիւթերը՝ հասկանալի, հարազատ միջավայրից, արձակը սեղմ եւ հեշտ պատմելի բովանդակութեամբ, բանաստեղծութիւնները կարճ, անրանագրօս, հնչիւն յանգերով : Այդ տարիների համար դասագիրք կազմողները հնարաւորութիւն ունեն, ըստ իրենց իմացութեան եւ ճաշակի, օգտուելու մեր ծով գրականութիւնից, ընտրելու ցանկացած հեղինակի երկերից ուզած գըրուածքն ու հատուածը :

Սակայն աչքի անցկացրէք այդ դասագրքերը եւ կը տեսնէք, թէ որքա՜ն նեղ է հեղինակների եւ նիւթերի ընտրութեան շրջանակը, որքա՛ն աղքատութիւն է տիրում այդ դասագրքերում, որքա՛ն գործութիւն, — անցեալի գրականութեան 3-4 յայտնի անուն, մի երկու երկրորդական հեղինակ, ժամանակակից մի քանի գրողներից շատ սահմանափակ ընտրութիւն, գրականութեանը գրեթէ անյայտ գրասէրների գրչի մարզանքներ եւ ... թարգմանական նիւթեր՝ ամէն մի դասագրքի մօտաւորապէս 1/3 մասի չափով: Այդ թարգմանութիւնների գեղարուեստական արժանիքների մասին՝ ոչ մի դատողութիւն, միայն թէ նիւթը ընդունելի լինի ... գաղափարապէս, թեմայական առումով՝ այժմէական : Ի՞նչ չարժէ, օրինակ՝ այսպիսի «գոհար» թարգմանութիւնը .

Զգայուն սրտով, իմաստուն ձեռքով
Տրուած է մեզ մեծ բարեկամութիւն ,
Ժողովուրդները մեր սովետական
Ապրում են, ծաղկում մի ընտանիքում ...

Եւ այդ «բանաստեղծական թարգմանութիւնը» տեղ է գտել 14 հրատարակութեան արժանացած մի դասագրքում (3րդ դասարանի համար): Միթէ՞ այդ թեմայով բանաստեղծութիւն չեն գրել մեր բոլոր բանաստեղծները: Հարկաւոր էր միայն իմանալ այդ եւ ունենալ մի քիչ ... գրական ճաշակ : Այդ դասագրքերում դուք չէք գտնի նոյնիսկ մի տող, որ վերցուած լինի մեր ժողովրդի արեւմտեան հատուածի կամ այսօրուայ սփիւռքի գրականութիւնից (լեզուի մատչելիութեան մասին խօսք լինել չի կարող, քանի որ այդ դասագրքերի համար թոյլատրելի է վերածել արեւելահայ լեզուի), որ հարուստ է ե՛ւ դասագրքերով, ե՛ւ մանկական գրականութեամբ :

ՎԱՂԱՐՇԱԿ ՆՈՐԵՆՑ

(1 Շար.)

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

ՇԱՀԵԿԱՆ ԱՂԲԻՒՐՆԵՐ

Վերջին տարաշրջաններու մեր պատմութեան զանազան իրադարձութիւններուն նուիրուած Հայաստանի պատմաբաններուն որոշ գործերը, որոնք յաջորդաբար լոյս տեսան վերջին քանի մը տարիներուն (Երեւան), եկան հաստատելու, թէ 1890ին եւ անկէ առաջ իր կարեւորագոյն հանգրուանին հասած մեր ազգային–ազատագրական պայքարը խորքին մէջ շարունակութիւնն էր պարբերաբար տեղի ունեցող այն պայքարներուն, որոնք ծնունդ առին թրքական եւ պարսկական տիրապետութեան առաջին օրերուն իսկ :

Խիստ շահեկան է Վ. Պարսամեանի «Լեհահայերի մասնակցութիւնը Դաւիթ Բէկի ապստամբութեանը» աշխատութիւնը, որ լոյս տեսած է երկու տարի առաջ, Երեւան: Հեղինակը, գովելի բըծախնդրութեամբ, տարիներ շարունակ պրպտած է Մոսկուայի Հին Վաւերաթուղթերու Դիւանը եւ յաջողած յայտնաբերել ԺԸ. դարու հայ ազատագրական շարժումին վերաբերեալ նոր փաստաթուղթեր : Երեւան հանած փաստաթուղթերը ցոյց կուտան թէ Դաւիթ–Բէկի գլխաւորած ապստամբութիւնը նախապատրաստական երկար շրջան մը բոլորած է եւ իր արձագանգը գտած է նաեւ հայրենիքէն հեռու մեր գաղութներուն մէջ :

Բաւական լայն յառաջաբանով, Վ. Պարսամեան կը ներկայացնէ մեր պատմութեան բախտորոշ եւ այլապէս յուսադրիչ մէկ ժամանակաշրջանը՝ ԺԸ. դարը, որ յատկանշական դարձաւ յատկապէս Սիւնեաց աշխարհի եւ Ղարաբաղի կռիւներով՝ գլխաւորութեամբ Դաւիթ–Բէկի, Մխիթար սպարապետի եւ ուրիշներու :

Խորհրդահայ պատմագրութեան մէջ ընդունուած սովորութիւն է ժողովուրդներու ազատագրական պայքարները և առաջին առթիւ հայ ժողովուրդին մղած զօտեմարտը շաղկապել Ռուսաստանի պատմութեան հետ, ցոյց տալու համար թէ ազատագրումները տեղի ունեցան Ռուսիոյ բարեհաճ օգնութեան շնորհիւ :

Վ. Պարսամեան հնարաւորութեան սահմաններուն մէջ եղած է պարկեշտ : Անաչառ :

Խօսելով Իսրայէլ Օրիի բանակցութիւններուն մասին, զորս վարած է Պետրոս Մեծի հետ, հեղինակը շատ տեղին ու գընահատելի պարկեշտութեամբ կը պատկերացնէ Ռուսիոյ «հայասէր» քաղաքականութեան դիմագիծը, գրելով. «Ելնելով ռուսական կայսրութեան զարգացման եւ ամրապնդման, յատկապէս նրա արեւելեան քաղաքականութեան շահերից ու հեռանկարներից, նա (Պետրոս Մեծ) հայ պատուիրակներին յուսադրում եւ խոստանում է Հիւսիսային պատերազմն աւարտելուց յետոյ օգնութիւն ցոյց տալ նրանց » :

1724 Յունիս 12ին Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ կը կնքուի պայմանագիր մը, որուն համաձայն Կասպից ծովի ափերը կ'անցնին Ռուսաստանի, իսկ Անդրկովկասի մնացած մեծ մասը՝ Թուրքիոյ : Այս դաշնագրին կապակցութեամբ Վ. Պարսամեան դիտել կուտայ, թէ «ռուս–թրքական պայմանագիրը միակողմանի պայմանագիր էր, որ անտեսում էր Անդրկովկասի կենսական շահերը » :

Մոսկուայի Հին վաւերաթուղթերու դիւանատան մէջ հեղինակին յայտնաբերած փաստաթուղթերը, — որոնք ներկայացուած են իրենց լուսատիպ բնագիրներով եւ անոնց հայերէն թարգմանութեամբ, — խիստ շահեկան են այն իմաստով, որ կը պատկերացնեն ԺԸ. դարու Հայաստանի պատմական մէկ շըրջանին հետ կապ ունեցող իրադարձութիւններուն ճշգրիտ նկարագիրը եւ տիրող հոգեբանութիւնը : Մանաւանդ ցոյց կուտան, թէ Դաւիթ–Բէկի գլխաւորած ազատագրական շարժումը մեկուսացած, նեղ շրջագիծի մը մէջ պարփակուած շարժում մը չէր: Այլ եղած է գրեթէ համահայկական դատ մը, որմով խանդավառուած են մինչեւ իսկ հեռաւոր Լեհաստանի, Ուկրայնայի եւ Խրիմի Հայերը :

Օրիի մահէն ետք, ռուս արքունիքին հետ բանակցութիւններ կը վարէ Մինաս վարդապետ Տիգրանեանց, երբեմնի գաղափարակիցն ու գործակիցը Օրիի : Տիգրանեանց, միաժամանակ, կը ձգտի Հայաստանի ազատագրութեան գաղափարին շուրջ «համախմբել» Կովկասի, Լեհաստանի, Ռուսիոյ եւ Ուկրայնայի Հայերը :

Արդարեւ, երկար ու գաղտնի բանակցութիւններ տեղի կ'ունենան Լեհահայերու եւ Տիգրանեանցի միջեւ եւ, յետագային՝ այս վերջինին միջոցաւ նաեւ ռուսական արքունիքին հետ, որ Հայաստան ներգաղթել փափաքող եւ Ղարաբաղի ու Սիւնիքի ազատագրական կռիւներուն մասնակից դառնալու ձգտում յայտնողներուն կ'առաջարկէ «մշտական բնակութիւն հաստատել Կասպից ծովու ափերուն՝ Տերպենտի եւ Պաքուի շրջաններուն մէջ, որոնք գրաւուած էին ռուսական զօրքերու կողմէ»: Այս առաջարկը, ինչպէս դիտել կուտայ հեղինակը շատ իրաւամբ, — «Բխում էր ցարական կառավարութեան քաղաքականութեան նոր կուրսից, որ նա վարում էր 1724 Յունիսին Թուրքիայի հետ կնքած պայմանագրից յետոյ »:

Հայ բանագնացները կը մերժեն ընդունիլ այս առաջարկը եւ Կամենեց–Պոտոլսկի եւ շրջակայքի Հայերուն անունով կը յայտարարեն. «Իսկ իրենք բոլոր ցանկանում են գնալ հայկական սըղնախները ... Ռուսաստանում եւ Պարսկաստանից նոր նուաճուածմերձկասպեան մարզերում բնակութիւն հաստատել եւ իրենց կանանց ու երեխաներին այդտեղ բերել չեն ցանկանում »:

1728ին, «Նորին Կայսերական Մեծութեան ամենաողորմած բարեհաճութեամբ » Լեհաստանի եւ այլ երկիրներու Հայերուն կը թոյլատրուի «Ռուսաստանով Պարսկաստան անցնիլ», կամ, եթէ կը փափաքին՝ «բնակութիւն հաստատել եւ ապրել Ռուսաստանում »:

Վ. Պարսամեանի յայտնաբերած փաստաթուղթերուն հիման վրայ, դժբախտաբար, կարելի չէ ճշգրիտ կամ մօտաւոր գիծերով ներկայացնել Լեհաստանէն, Ուկրայնայէն եւ Ռուսաստանէն Հայաստան ներգաղթած Հայերուն թիւը եւ ոչ ալ անոնց մասնակցութեան տարողութիւնը Սիւնեաց աշխարհի եւ Ղարաբաղի ազատագրական կռիւներուն : Կարգ մը փաստաթուղթեր միայն կը ներկայացնեն մասնակի թիւեր :

Յամենայն դէպս, ինչպէս փաստաթուղթերը կը վկայեն, Ռուսաստանի ճամբով Ուկրայնայէն եւ Լեհաստանէն Հայաստան հասած Հայերը, գնդապետ Գրիգոր Եուզպաշի Ստեփանեանի գլխաւորութեամբ, գործօն մասնակցութիւն կը բերեն ԺԸ. դարու քսանական թուականներու մեր ազատագրական շարժումներուն :

Փափաքելի է, որ այս խիստ շահեկան գործին հեղինակը՝ Վ. Պարսամեան շարունակէ իր մանրակրկիտ պրպտումները Ռուսաստանի, Ուկրայնայի եւ Լեհաստանի պատմական դիւանատուներուն մէջ, ուր ապահովաբար նոր վաւերաթուղթեր երեւան ելլեն ընդհանրապէս ԺԸ. դարու Հայաստանի անցուդարձերուն եւ յատկապէս տեղւոյն հայ գաղութներու անցեալին վերաբերեալ :

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (63)

ԽՈԴԵԴԱՆ

—o—

« Մեր ժողովուրդը չի մեռնի, քանի դեռ իր մէջ այսպիսի սրտացաւ մարդիկ ունի», — իր ներսում ասաց լեռնցին :

Արինոքում նա իմացաւ, որ Պնտոյցի Մանուկը ոչ թէ մի քանի կոտ, այլ երեսուն կոտ կարմրահատ ցորեն էր ուղարկել իր հարսանիքին :

— Դեռ ասում էր, թէ ջորին թեթեւ գնաց , — նկատեց Աստուրը, գլուխը երախտագիտութեամբ օրօրելով :

— Ափսոս չէ՞ Պնտոյցի Մանուկը , — ասաց Տօնէն :

— Նրա պէս մա՞րդ կայ, — վկայակոչեցին Օնէն եւ Ստեփանը :

ՃԱԽՐԱԿԱՆՈՒՄ

Երբ ցորենի թեռը պատրաստ էր , Խողեղանն ասաց .

— Իմ հարսանիքի հացը կ'ուզեմ Ճախրականում աղալ :

Քաւորը համաձայնեց :

Թէպէտ Արինոքում եւ Դաշտադէմում ջրաղացներ կային, բայց շատերն իրենց հարսանեկան եւ տօնական ուրախութիւնների հացերը գերադասում էին Թամոյի մօտ տանել, մանաւանդ աշխատաւոր դասի մարդիկ, որոնք աւանդաբար յարգանք էին մատուցում Դաւթի յիշատակին :

Մի ուրիշ պարտաւորութիւն էլ կար :

Արինոք տեղափոխուելուց ի վեր Ոսկեհատը, Ստեփանը եւ Աստուրը տակաւին իրենց բաժին ոչխարը չէին միացրել Դաւթի հօտին: Դա մի առիթ էր խըղճմտանքի հետ կապուած այդ գործն էլ կարգաւորելու : Որոշեցին մի սպիտակ ուլ տանել :

Ճախրական տարուող այծերի ձախ ականջի վրայ մի յատուկ նշան էին անում՝ նրանց սովորական հօտից զանազանելու համար, իսկ բուրդը խուզում էին եւ դընում ամուսնացող զոյգի բարձի մէջ՝ որպէս յիշատակ :

Ոսկեհատը այդ օրը զբաղուած էր ապագայ ընտանիքի անկողինը պատրաստելով : Զբաւոր էր Խողեղանը: Շուտով կին էր առնելու, բայց տանը կահ–կարասի չկար: Ոսկեհատը մէկ–երկու կաւէ աման եւ մի մաղ էր տարել նրա տունը եւ փութկոտութեամբ սկսել էր մի ձեռք տեղաշոր պատրաստել, որ հարսանիքին փեսան ամօթով չմնար : Նա արդէն կարել էր ներքնակը եւ այժմ զբաղուած էր ամուսնական բարձը պատրաստելով :

— Շուտ դարձիր, լաօ, շատ չմնաս Ճախրական : Քեռի Թամոյին կ'ասես՝ հատիկը մանր աղայ — պատուիրեց Ոսկեհատը :

— Մինչեւ դու նորապսակների անկողինը պրծնես, ես ալիւրը կը բերեմ , — ասաց Ստեփանը եւ ուլի մազը խուզելով յանձնեց մօրը :

— Շնկոյի մօտ գնացող կը լինի, լուր կ'ուղարկես որ հարսանիքին գայ , — զգուշացրեց Ոսկեհատը :

— Անպայման կ'ասեմ ,— խոստացաւ որդին եւ ճանապարհ ընկաւ :

Ճախրական գնալու համար Ստեփանը վերցրեց Օնէի եզը, որին բարձել էր հարսանիքի աղունը : Ուլը դժուարութեամբ էր գնում : Նա շարունակ մկկում էր եւ, ետ դառնալով, նայում էր դէպի Սեւսար: Հովիւը գրկեց նրան եւ դրեց եզան վրայ :

Կէսօրից անց էր, երբ Ստեփանը Ճախրական հասաւ : Ջրաղացի առաջ մի քանի աւանակներ էին արածում: Նա ուլը կապեց մի ծառից եւ, թեռը դռանը իջեցնելով, մտաւ ջրաղաց :

Թամօն տեղեկանալով Խողեղանի հարսանիքի մասին, շատ ուրախացաւ եւ նրա հատիկը հերթից դուրս աղաց՝ առանց աղունավարձ վերցնելու :

— Ո՞ւմ աղջիկն է, — հետաքրքրուեց ծերունին :

— Քրդադմցի Մարտոյի , — պատասխանեց հովիւը :

— Խորո՞տ է :

— Շատ խորոտ է,— ասաց Ստեփանը եւ ոգեւորուած պատմեց Աստուրի բերած գելխեղդ շների ու աղբիւրից փախցրած կճուճի պատմութիւնը :

Թամօն ուշադրութեամբ լսեց մինչեւ վերջը: Երբ աղունը պատրաստ էր, նա վեր կացաւ ջրաղացի պատի վրայից զգուշութեամբ մի պտղունց դեղնաւուն ալրափոշի առաւ եւ հանդիսաւորութեամբ ցանեց նորափեսի ալիւրի մէջ: Ապա իր ձեռքով կարեց թեռը եւ, դնելով եզան մէջքին, խրոխտ ասաց.— Դաւթի ալիւրից է խառնուկ, հարսանիքի հացը անուշ կ'եղնի :

— Իսկ էս ուլը ի՞նչպէս հասցնեմ Դաւթի հօտին, — հարցրեց Ստեփանը :

— Հիմա կը հասցնեմ ,— պատասխանեց ծերունին : Նա Ստեփանի եւ մի քանի ուրիշ հայ եւ քուրդ ալրատէրերի ներկայութեամբ բռնեց ուլի վզկապից , քաշեց նրան մի կողմ, կարմիր թաշկինակով կապեց նրա աչքերը եւ բաւական հեռաւորութեան վրայ տանելով , թաշկինակն արձակեց :

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

Պ. Աբաէն Պոյնիկեան, Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Ճէօհէրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Տաբօնեան եւ զաւակները եւ ընտանեկան պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ մօր, մօրաքրոջ՝

ԱՆՈՑՇ ՊՈՑՆԻԿԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, որ տեղի ունեցաւ Ապրիլ 2ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս երկուշաբթի ժամը 14ին, իր բնակարանը՝ 13 Րիւ տէ զ'Արտէն, Փարիզ (19), ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Փանթէկնի գերեզմանատունը։

Մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՅԱՌԱՋ. — Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Տաբօնեանի։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Այրի Տիկին Հռիփսիմ Մկրտիչեանի ցաւալի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Փարիզէն Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Պօյաճեան եւ Շաւիղէն Տէր եւ Տիկին Յակոբ Աբէլեան քահանայ Փր. կը նուիրեն Մշակոյթի Տան։

(Առանձ. «Յառաջ»էն)։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Էլմայեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Այկիւլ Սոպաքեան, Տէր եւ Տիկին Եսայեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սէմէրճեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Մխիթարեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Եղիա Սերոբեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Քէլէչեան չնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ղրկուր, ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ԷԼԻԶԱՊԷԹ ԷԼՄԱՅԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ։

5.000 ans d'histoire et tous les plaisirs de l'été vous attendent à 4 h 30 de vol de Paris :

le LIBAN

Le confort le plus moderne dans le plus vieux pays du monde : un équipement hôtelier sportif et routier de tout premier ordre.
Beyrouth centre touristique international vous ouvre les portes de l'Orient.

Bureau d'information touristique
12, rue Chabanais Paris 2e - RIC 18-64

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Զօհրապ Մուրատեան 50 Փր. կը նուիրեն Մշակոյթի Տան, Մարգար Բարխեանի մահուան քառասունքին առթիւ։ (Առանձ. «Յառաջ»էն)։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մանուճիւղը չնորհակալութեամբ առացած է Տիկին Վերժին Ուզունեանէ քսան Փր. եւ Զի-լինկիրեան ընտանիքէն քսան Փր. Մարգար Բարխեանի մահուան քառասունքին առթիւ։

×

Շաւիղի եկեղեցւոյ վարչութիւնը չնորհակալութեամբ առացած է յիսուն Փր. Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Տէր-Գալուստեանէ, փոխան ծաղկեպսակի վաղամեռիկ Յոզէֆ Փափազեանի կսկծալի մահուան առթիւ։

×

Մարսէյլի Աղք. Ողբախնամ Միութիւնը չնորհակալութեամբ առացաւ հետեւեալ նուէրները.— Պ. Սիսակեան, Պ. Մարտիկ եւ Տիկին Աբրահամեանէ (Էքս) 10 հատ Փրանք։ Պ. Մենճիկեանէ տասը Փր. ողբ. Տիկին Աղաւնի Լուսարարեանի հոգեհանգստեան առթիւ։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՊՐԻԼ ՈՒԹԻՆ

Կը լրանայ Յառաջի վերիրատարակման 19րդ տարին եւ մեր բաժանորդներու մեծ մասին տարեշրջանը։ Կը խնդրենք որ բարի ըլլան նորոգել իրենց բաժանորդագրութիւնը, առանց սպասելու առանձին դիմումներու։

Կրկին շնորհակալութիւն մեր բոլոր պարտաճանաչ բաժանորդներուն որոնք կ'ապահովեն թերթիս կանոնաւոր հրատարակութիւնը։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Տիկին Ազնիւ Տամլամեան կը նուիրէ հարիւր Փր. ի նպաստ Հայ կարմիր Խաչի բարեգործական ձեռնարկներուն, իր ամուսնոյն ողբ. Բարսեղ Տամլամեանի մահուան տարելիցին առթիւ։

Բարեսէր մէն կը նուիրէ երեսուն Փր. ի նպաստ Հայ կարմիր Խաչի Փարիզի զարմանատան, իր ողբ. կնոջ մահուան քառասունքին առթիւ։

Պ. Թաթուլեան կը նուիրէ երեսուն Փր. ի նպաստ Հայ կարմիր Խաչի օդափ. կայանին, իր զաւկին ամուսնութեան առթիւ։

Տէր եւ Տիկին Թորոս Մեծպահքեան կը նուիրեն տասը Փր. ի նպաստ Հայ կարմիր Խաչի Օգն. Մարմնի բարեգործական ձեռնարկներուն, փոխան ծաղկեպսակի, ողբ. Յակոբ Քընտաքեանի մահուան առթիւ։

Այրի Տիկին Տիգրանուհի Տէյիրմէնճեանի մահուան առթիւ (Փօ) իր զաւակները կը նուիրեն քսան Փր. ի նպաստ Հայ կարմիր Խաչի բարեգործական ձեռնարկներուն։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Մայիս 24ին Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ։

★ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ ★

Les *Vartananc,* les compagnons du Connétable Vartan Mamigonian, sont les héros et les 1036 martyrs qui, en 451, à la bataille d'Avaraïr, se sont sacrifiés à leur patrie. Aux 250.000 hommes du Roi des Rois, aux fameux Immortels, aux éléphants, Vartan ne peut opposer que 15.000 chevaliers et 45.000 manants accourus à son appel. Combat désespéré dont l'Arménie sortira pourtant victorieuse, arrêtant pour plus d'un millénaire l'invasion de l'Occident.

Vartananc est une puissante évocation historique, épique, colorée, animée, grouillant de personnages inoubliables, basée sur une étude et sur une connaissance précise des lieux et des événements. L'on comprend que Louis Aragon ait exprimé le désir de voir traduit le grand livre du dramaturge, poète et historien de l'Arménie Soviétique, T. Démirdjian.

tradult par Dikran Kirazian, présenté et adapté par Victor Gardon. 336 p. 15 F.

Editions STOCK, 6, rue Casimir-Delavigne, Paris 6e

ՈՒՐԲԱԹ
10
ԱՊՐԻԼ
ժամը 20·30

ՄՈՒՐԱՏ – ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ

MUTUALITE
24, Rue St. Victor
Métro :
Maubert-Mutualité

GRAND GALA FOLKLORIQUE ARMENIEN

ՄԵԾ ՀԱՆԴԷՍ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԱՅՐԵՆԻ ԵՐԳ - ՊԱՐ

✲

— ԱՐՄԵՆԻԱ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ —

Ղեկ· **Պ. ՏԷՏԷՃԵԱՆ**

Երգ.— Օր· ՍՈՆԻԱ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ, ՇԱՒԻՂ ՊԷՆԿԵԱՆ եւ Պ· Մ· ՊՕՂՈՍԵԱՆ

✲

— ՍՕՍԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲ —

Ղեկ· **ՏԻԿԻՆ Յ. ՓԻԼԻՊՈՆԷՐԵԱՆ**

✲

— ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ — ԵՐԳԶԱԽՈՒՄԲ

Ղեկ· **Գ. ԵԱՆՊԷԿԵԱՆ**

PALAIS DE LA MUTUALITE

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ· Յ· Դ· Շրջ· կոմիտէն, ընկերական ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ՝ հետեւեալ խումբերու հին եւ նոր բոլոր ընկերները։

ԱԿՈՒՌԻ, Շաբաթ, 11 Ապրիլ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Կը խնդրուի հին եւ նոր բոլոր ընկերներէն ներկայ գտնուիլ։ Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ· կոմիտէի ներկայացուցիչները։

ՆԻԿՈԼ – ԴՈՒՄԱՆ, Կիրակի, 12 Ապրիլ, կէսօրէ հաք ժամը 15ին, սովորական հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Կը խնդրուի հին եւ նոր բոլոր ընկերներէն ներկայ գտնուիլ։ Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ· կոմիտէի ներկայացուցիչները։

ԸՆԴՀ· ԺՈՂՈՎ

Կրընոպլի Աղք· Միութեան ընդհ· ժողովը Ապրին 12ին, Կիրակի, Քաֆէ տը լա Փոսթի վերնայարկը։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը կազմէ։ Վարչութեան ընտրութիւն։

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ
ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ

Երեք դործաւորուհիներ շըմիգիէ ֆլա-սիէի համար, տունը աշխատող։ Դիմել՝

MAISON MICHEL
17, Rue Saint-Joseph
PARIS (2e)

Ամէն օր ժամը 10էն 12 եւ 15էն 19, բացի Շաբաթ եւ Կիրակիէ։

ԻՐԱՆԻ
ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ԵԿՈՂՆԵՐՈՒՆ
«PARS HOTEL»
— TEHRAN —
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ եւ ԱՐԴԻԱԿԱՆ
ԱՄԷՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԵԱՄԲ
Հեռախօս – ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ - Բարի
ՍԵՓԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ
Դալար պարտէզ – Զուլալ լողարան
«PARS HOTEL»
Ave. Sepand, 40
TÉLÉPHONE : 626031
CABLES : 206 TEHRAN
ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
1 հոգիանոց սենեակ· — Օրը 370 Ռ
2 հոգիանոց սենեակ· — Օրը 520 Ռ
(Նախաճաշով, ծառայութեամբ, սակով)
Երկար մնացողին՝ մասնաւոր զեղ
ԱՅՑԵԼԵՑԻՔ եւ ՎԱՅԵԼԵՑԻՔ
«ՓԱՐՍ ՊԱՆՈՒԿԻՆ»
ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐՈՒ
ՀԷԼՎԱ
ԼՈԳՈՒՄ
ՍՈՒՍԱՄ – ՀԷԼՎԱ
ԹԱՀԻ
ՇԱՐՈ
(ՌՈՃԻ
ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈ
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LO
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2e

IMPRIMERIE SPECIALE DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0.30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
7
ԱՊՐԻԼ
MARDI
7 AVRIL
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 9978

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — N° 9978

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԿԻՊՐՈՍ

ՆՈՐ ԿՌԻՒՆԵՐ

Մակարիոս Արք. պաշտօնապէս յայտարարեց որ Աթէնքի եւ Անգարայի հետ 1959ին ստորագրուած զինակցութեան դաշնագիրը չեղեալ կը համարի: Այս յայտարարութենէն քիչ ետք, նախագահ Մակարիոս Կիպրոսի Թուրք դեսպանին միջոցաւ նամակ մը ղրկած է Իսմէթ Ինէօնիւի, որուն մէջ կը յայտնէ թէ այդ որոշումը առուած է «տրուած ըլլալով այն դաշնագրին հիմնական սկզբունքներուն բացայայտ բռնաբարումը Անգարայի կառավարութեան կողմէ»:

Թուրքիա մերժած էր հրահանգել իր զօրքին որ ձգէ Նիկոսիա – Քիրենիա ճամբուն վրայ բռնած դիրքերը, ինչ որ բացայայտ բռնաբարում մըն է այն դաշնագրին որու համաձայն Թուրքիա եւ Յունաստան զօրք կը պահեն Կիպրոս:

Թուրք դեսպանը սակայն մերժած ըլլալով այն նամակը զոր իրեն ներկայացուցած է Կիպրոսի Արտաքին նախարարը, ստիպուած եղած են իրեն կարդալ: Ապա, կառավարական պալատ հրաւիրուած է, ուր նախագահ Մակարիոս պաշտօնապէս հաղորդած է իր որոշումը:

Այս դաշնագիրը մէկն էր այն երեք դաշնագրերէն հիմնուած Ցիւրիխի եւ Լոնտոնի 1958 եւ 1959ի դաշնագրերուն վրայ, որով անկախութիւն տրուած է կղզիին:

Ըստ այս համաձայնագրին, նախատեսուած էր որ 950 յոյն զինուոր եւ 650 Թուրք զինուոր, պիտի մնան կղզիին մէջ, բայց արտօնութիւն պիտի չունենան դուրս ելլելու իրենց զորանոցէն բացի բացառիկ պարագաներէ: ՄԱԿի ուժերու տեղաւորումէն ետք, Մարտ 29ին, նախագահ Մակարիոս ուզած էր որ Թուրք եւ յոյն զօրքերը իրենց զօրանոցները քաշուին:

Աթէնքի մէջ, ուր Կիպրոսի կառավարութեան որոշումը պաշտօնապէս չէ հաղորդուած տակաւին, կ'ըսեն թէ եղածը պարզ ձեւականութիւն մըն է որովհետեւ այդ դաշնագիրը չեղեալ դարձած էր արդէն տէ փաքթօ եւ զրկուած էր իր պարունակութեան իմաստէն ՄԱԿի ուժերուն ժամանումէն ի վեր: Աթէնքի մէջ նաեւ, հինգ օրուան վիճաբանութիւններէ ետք, որոնք վերջ գտած են վստահութեան քուէարկութեամբ մը 0ի դէմ 168 ձայնով, վարչապետը «ազգային ոճիր» որակած է Ցիւրիխի եւ Լոնտոնի դաշնագրերուն ստորագրութիւնը, որ տեղի ունեցած է Քարամանլիսի վարչապետութեան օրով: Փափանտրէու յոյս յայտնած է նաեւ որ ՄԱԿի ուժերուն ներկայութիւնը Կիպրոս պիտի նպաստէ կղզիին խաղաղեցման:

Դաշնագրին ջնջումը ուրիշ կարելիութիւններ ալ կրնայ տալ նախագահ Մակարիոսի որ այլեւս կրնայ պահանջել Թուրք զօրքին մեկնումը իբրեւ «օտար» բանակ որ որեւէ իրաւունք չունի Կիպրոս մնալու:

Կը մնայ գիտնալ թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ Թուրքիոյ հակազդեցութիւնը: Անգարայի մէջ նախարարաց խորհուրդի բացառիկ նիստ մը գումարած է եւ քաղաքական տեսակցութիւնները կը շարունակուին Լոնտոնի, Աթէնքի եւ Անգարայի միջեւ:

Անգլիա որ չէ ստորագրած այդ դաշնագիրը կը խորհի թէ Մակարիոս Արք.ի որոշումը կրնայ ճեղք մը բանալ այն իրաւական դրութեանց մէջ որ նուիրագործած է Կիպրոսի անկախութիւնը եւ որոնք ամբողջութիւն մը կը կազմեն: Լոնտոնի մէջ վեց հարիւր յոյն կիպրացիներ բողոքեցին անգլիական մամուլին կողմնակալութեան դէմ:

Միւս կողմէ, կղզիին հիւսիսը, նոր կռիւներ տեղի ունեցած են Թուրք եւ յոյն համայնքներուն միջեւ: Քօքինա գիւղին մօտ, ՄԱԿի զինուորները միջամտած են արգելք հանդիսանալու համար երկու համայնքներու բախումին իսկ Քաթօ Փիրկոսի մէջ բրիտանացի զինուորներ գերի բռնուած են յոյն կիպրացիներուն կողմէ եւ ստիպուած եղած են քալել, ձեռքերը վեր գլխաւոր պողոտային վրայ, զէնքի սպառնալիքի տակ: Ազատ արձակուած են քիչ ետք: Գիշերն ալ ուրիշ կռիւ մը տեղի ունեցած է Թրքական Մանսուրա գիւղին կողմը:

ՄՈՍԿՈՒԱ

ՀԱԿԱՉԻՆ ՊԱՅՔԱՐԸ

Սուսլովի տեղեկագրին հրապարակումը առաջին հանգրուանն է միայն հակաչին պայքարին: Խորհրդային մամուլը ընդհանուր արշաւանք մը սկսած է չին ղեկավարներու սխալ դիրքաւորումներուն դէմ: Թունաւոր խմբագրականներ, յայտնութիւններ, դատապարտութեան նամակներ, վրիժառու բանաձեւներ կը լեցնեն թերթերուն էջերը: «Պրաւդա» կը գրէ ի մէջ այլոց «Խորհրդային համայնավարները լուռ չեն կրնար մնալ երբ չին ղեկավարները նման յարձակում մը կ'ընեն համայնավար կառուցման, մեր կուսակցութեան լենինեան գծին եւ միջազգային համայնավար շարժումին դէմ»:

Ընդհանուր ձեւով, բոլոր յօդուածները հիմնուած են Սուսլովի տուած պատճառաբանութեանց վրայ: Արբանեակ երկիրներու մէջ, Մոսկուայի կը հետեւին գրեթէ բոլորը: Հունգարիա, անմիջապէս յայտնած էր արդէն իր հաւատարմութիւնը Կրեմլինի գծած ճամբուն, աւելի վերապահ է Լեհաստանը եւ Վարշաւայի մամուլը կարճ մասեր առած է միայն Սուսլովի տեղեկագրէն, առանց մատնանշելու այն մասը ուր համայնավար կուսակցութեանց ժողովի հրաւէր կը կարդացուի:

Պուքրէշի մէջ շատ աւելի տարօրինակ մթնոլորտ մը կը տիրէ, արդարեւ, ռումանական մամուլը մէկ տող իսկ չէ հրատարակած Սուսլովի տեղեկագրէն: Սոֆիայի թերթերը, սակայն, ամբողջութեամբ հրատարակած են Սուսլովի տեղեկագիրը: Փեքին կը լռէ:

Խրուշչեւ կը շարունակէ իր հունգարական ճամբորդութիւնը: Միչքոլք խօսած իր ճառին մէջ, յայտարարած է թէ Չինացիք ամբաստանութիւններ հրատարակած են իր մասին եւ հպարտ է ատկէ: «Պէտք է բոլորովին ապուշ ըլլալ փաստել ուզելու համար որ աւելի դիւրին է ընկերվարութիւն կառուցանել միս – մինակ քան թէ օգնութեամբը անոնց որոնք կանխած են այդ ճամբուն վրայ»:

Խրուշչեւ ակնարկած է նաեւ «անոնց որոնք կ'ուզեն վերապրեցնել Ստալինը, որոնց չեն ուզեր վստահիլ մարքս – լենինիզմի սկզբունքներուն կամ զանազան ժողովուրդներու միջեւ բարեկամական յարաբերութեանց կարելիութեան»:

«Տառապեցայ անհատի պաշտամունքէն եւ հաւանաբար խորհրդային կուսակցութեան եւ ժողովուրդին, հունգար կուսակցութեան եւ ժողովուրդին մեծ մասն ալ տառապած է», շարունակած է Խրուշչեւ «աւանդութիւն մը կայ ըստ որուն դիակ մը երբ տունէն հանեն, ոտքերը առջեւէն տնկած կը հանեն որպէսզի ետ չգայ: Այդպէս դուրս հանած ենք Ստալինը եւ ոչ ոք մեզի ետ պիտի բերէ: Անոնք որ կը սիրեն Ստալինը կրնան իրենց տունը տանիլ եթէ դիակներու հոտը կը սիրեն»:

Շատ «տաքցած» Խրուշչեւ չեշտած է նաեւ.— «Հայր մը իր զաւակները հաւաքած ըլլալով անոնց սորվեցուց եղբայրաբար ապրիլ: Անոնց կը յանձնէ իրարու կապուած ոստերու խուրձ մը եւ ասպարէզ կարդալով, ըսաւ անոնց որ եթէ կըրնան, առանց որեւէ օգնութեան թող մէկ մէկ հատ առնեն, անկարող եղան: Այն ատեն քակեց խուրձը եւ ուզեց որ նորէն փորձեն, տղաքը ոչ մէկ դժուարութիւն ունեցան քանի մը հատ առնելու իւրաքանչիւրը: Յիշեցէք մեր նախնեաց այս իմաստուն խօսքը՝ միութիւնը զօրութիւն է»:

ՔԻՉ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԹՈՒՐՔԵՒԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴԱՇՆԱԳՐԵՐ

—o—

(Բ. եւ վերջին մաս)

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԴԱՇՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստանը խորհրդայնացնելէ վերջ բոլշեւիկները քեմալականներու հետ կընքեցին Մոսկուայի յայտնի դաշնագրութիւնը 1921 Մարտ 16ին: Ատով Հայաստանի հողամասը, Նախիջեւան, իբր ինքնավար երկրամաս յանձնեցին Ատրպէյճանի հողատարութեան: Այդ հողամասը սահմանակից չէ Թաթար Ատրպէյճանին, Հայաստանի հողին մէջէն պիտի անցնի եւ կառավարէ զայն: Զտեսնուած անարդարութիւն մը գործուեցաւ Հայաստանի հանդէպ:

Այդ դաշնագրութիւնով բոլշեւիկները քեմալական Ազգային Ուխտը վաւերացուցին: Անոր հողային ամբողջականութիւնը պաշտպանեցին: Սեւրի դաշնագրութիւնը չեղեալ համարեցին: Անկախ Հայաստանի գաղափարը թաղեցին: Թուրք ջարդարարներու ջատագով կանգնեցան եւ զանոնք պահեցին իրենց թաքստոցներուն մէջ:

ԿԱՐՍԻ ԴԱՇՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Այս դաշնագիրը ստորագրեցին Խ. Հայաստանի վարիչները 1921 Հոկտ. 13ին: Անոնք վաւերացուցին Մոսկուայի դաշնագրութիւնը իր ամբողջութեամբ: Թրքահայաստանի հողամասերէն զատ նաեւ յանձնեցին Թուրքիոյ, բոլոր վիճելի հողամասերը, Կարս, Սուրմալու, Շարուր Նախիջեւան, Օլթի եւ Կաղզուան:

Այդ դաշնագրութիւնը նոյնիսկ քննադատեց պատմաբան բոլշեւիկ Բորեան, ըսելով՝ «ամենավատթար եւ ամենախայտառակ խաղաղութիւնն էր Հայաստանի համար» եւ նաեւ նկատեց «Հայաստանի անձնատուութիւնը»:

ԼՈԶԱՆԻ ԴԱՇՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Լոզանի մէջ, 1923 Յուլիսին, դաշնակիցները բոլորովին լքեցին Հայ Դատը: Օճախի հարցը նոյնիսկ չկրցան անոնք պարտադրել Քեմալի կառավարութեան: Բոլշեւիկները Ռուսաստանի տափաստանները առաջարկեցին հայ գաղթականութիւնը պատսպարելու համար:

ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԵԱՆ ԴԱՇՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մոսկուա Թուրքիոյ հետ կնքեց բարեկամութեան ուխտ մը 1925 Դեկտեմբեր 17ին: Այդ դաշնագրութիւնը երկարաձգուեցաւ տարիներու ընթացքին, մինչեւ 1945 Մարտ 10: Այդ թուականին Սովիէթները խզեցին իրենց սիրալիր եւ բարեկամական յարաբերութիւնը Թուրքիոյ հետ՝ պահանջելով Տարտանէլի մէջ զինուորական կայաններ հաստատել: Յետոյ Կարս եւ Արտահանը Հայաստանին կցելու հարցեր յարուցին: Սեւրի դաշնագրութեան պայմաններու գործադրութիւնը արծարծուեցաւ հայ մամուլին մէջ:

Ի վերջոյ Վիշինսկին, 1947ին, յայտարարեց Ազգերու Ընկերակցութեան խորհրդաժողովին մէջ որ Կարս եւ Արտահան վրացական հողամասեր են: Քանի մը տարիներ վերջ Ռուսիոյ արտաքին գործոց նախարար Մոլոթով, ազդարարեց 1953, Մայիս 30ին, որ Ռուսաստանն ու Խորհրդային Հայաստանը որեւէ հողային պահանջ չունին Թուրքիայէն:

ԴԱՇՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՀԵՏԵՒԱՆՔԸ

Բոլշեւիկները իրենց արտաքին քաղաքականութիւնով պարտուած Թուրքիան ոտքի կանգնեցուցին: Անոր հողային ամբողջականութեան համար պայքար մըղեցին:

Ի բաց առեալ Սեւրի եւ Պաթումի դաշնագրութիւնները, վերը յիշուած բոլոր դաշնագրութիւնները Հայաստանի Հանրապետութեան տապալման պատճառ հանդիսացան:

Պրեսթ – Լիթովսկի դաշնագրութիւնը Տաճկահայաստանի հողամասերը յանձնեց Թուրքիոյ: Պաքուի խորհրդաժողովին մէջ Հայաստանի վրայ յարձակելու ծրագիրը մշակեցին: 1920 Դեկտեմբեր 2ին, Հայաստանը խորհրդայնացուցին:

Մոսկուայի դաշնագրութիւնով Թուրք եւ բոլշեւիկ բարեկամութեան զինակցութիւնը ստեղծեցին եւ Հայաստանի վիճելի նկատուած հողամասերը վերջնականապէս յանձնեցին Թուրքիոյ: Խորհրդային Հայաստանի կառավարութիւնն ալ Կարսի համաձայնութիւնով վաւերացուց Մոսկուայի դաշնագրութիւնը: Իսկ Լոզանի մէջ թաղուեցաւ Հայ Դատը:

Բոլշեւիզմը ոտքի կանգնեցուց պարտըւած Թուրքիան: Ան Հայ Դատին ամենամահացու հարուածը տուաւ: Սովիէթները, Երկրորդ Համաշխարհային պատերազմէն վերջ, տիրացան իրենց կորսնցուցած բոլոր հողամասերուն: Բայց մէկ մատնաչափ հող ետ չստացան Թուրքիայէն:

Զ. ԶԱՏԻԿԵԱՆ

«Ազատ Օր»

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԶՕՐ. ՄԱՔԱՐԹԸՐ մեռաւ անցեալ օր, 84 տարեկանին շատ երկար հոգեվարքէ մը ետք: Նախագահ Ճոնսըն հրահանգած է որ «թաղուի այն բոլոր պատիւներով զորս երախտապարտ ազգ մը կրնայ ընծայել իր հերոսին»: Տըկլաս Մաքարթըրի մահով, Միացեալ Նահանգները կը կորսնցնեն պատերազմի վերջին վիպային տիպարը: Ողբացեալ զինուորականը ունէր պաշտպաններ եւ ընդդիմադիրներ: 1945էն 1951 Մաքարթըր իշխած է Թոքիօ, փոխ արքայի մը վարկով, հոն է երբ կը ծագէր Քորէայի պատերազմը:

ՊՐԱԶԻԼԻ հրաժարեալ նախագահը՝ Կուլար Մոնթէվիտէօ կը գտնուի իր կընոջ եւ զաւակներուն հետ: Մամուլի ասուլիսի մը մէջ յայտարարած է թէ չէ հրաժարած նախագահութենէն, պաշտպանած է իր կառավարութեան քաղաքականութիւնը եւ յայտարարած թէ արմատական բարեփոխումներ պէտք է հաստատուին երկրին մէջ առաջքն առնելու համար համայնավարութեան:

ՑԻՒՐԻԽԻ մէջ մեռած է անգլիացի ծանօթ լրագրող՝ Կորտոն Եունկ: Երկար ատեն աշխատած է Ռօյթըր գործակալութեան մէջ, եղած է նաեւ Տէյլի Մէյլ Փարիզի գրասենեակին պետը:

ԹԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԱՐՄԱՏԸ

Բ.

Երբ ծանօթանում ես այդ դասագրքերին, գալիս ես մի եզրակացութեան, կազմողները մտահոգուած են միայն նիւթերի հասարակական բովանդակութեամբ, թեմայի այժմէականութեամբ, նրա ցցուն, հրապարակախօսական քարոզով ու խրատով, իսկ գրուածքի գրաւիչ գեղեցկութիւնը, մանուկի սիրտը խըլըրտող յուզականութիւնը, երեւակայութիւնը լարող ուժը, ժպիտ ու ծիծաղ յարուցող սրամիտ արկածը, բանաստեղծութեան սահուն տողերն ու խաղացկուն յանգերը, յիշողութեան մէջ տպաւորուող պատկերը, վճիտ լեզուն եւ նրա անբռնազբօս շարադրանքը — այդ բոլորը մտահոգութիւնից դուրս են: Մինչդեռ այդ միջոցներով է մանուկի սրտին ու մտքին հաղորդած գաղափարը դառնում մտերական ու տպաւորիչ: Դրանք են «աշաչացնում սէր ու հետաքրքրութիւն դէպի մայրենի լեզուն»: Զոր, աղքատ, հրապարակախօսական, «լրագրական» լեզուն, «մեծերի լեզուն», որ տիրապետում է այդ դասագրքերում նրանց հիմնական արատն է եւ աշակերտների յետագայ տարիների լեզուական կուլտուրայի ցածր մակարդակի արմատական պատճառներից մէկը, գուցէ եւ ամենաէական պատճառը:

Լեզուն եւ մտածողութիւնը անանջատելի են: Միայն մաքուր, հարուստ եւ յստակ լեզուն կարող է արտայայտիչը լինել հարուստ ու մեկին մտածողութեան: Սխալ, անկանոն եւ աղքատ լեզուով աշակերտը չի կարող գոհացնել նաեւ պատմութեան եւ հասարակագիտութեան, կամ հանրահաշուի եւ երկրաչափութեան ուսուցիչներին, որքան էլ հակում ու սէր ունենայ դէպի տուեալ առարկան: Դպրոցում բոլոր առարկաների մայրն է մայրենի լեզուն, միայն նրա ուսուցման բարձր մակարդակով հնարաւոր է բարձրացնել միւս բոլոր գիտութիւնների ընկալումը: Ահա թէ ինչպիսի պատասխանատուութիւն է ընկած լեզուի դասագիրք կազմող եւ լեզու դասաւանդող մանկավարժների վրայ: Դժբախտաբար այդ պատասխանատուութիւնը չի զգացւում մեր գործող դասագրքերից:

Մեր միջնակարգ դպրոցը, նոյնիսկ ամենալաւ գնահատականներով աւարտող պատանին ամբողջական պատկերացում չունի հայ ժողովրդի դարաւոր ու հարուստ գրականութեան պատմական ընթացքի, նրա զարգացման փուլերի, այդ փուլերն իրար շաղկապող «նշանաւոր երկերի» եւ նրանց հեղինակների «համաշխարհային նշանակութիւն ունեցող գրական ստեղծագործութիւնների» մասին: Այդ բոլորը մնում է իբրեւ ցանկութիւն ծրագրի նախաբանում, իսկ բուն ծրագիրը 1600 տարուայ գրականութիւնից մեզ մատուցում է մի հարիւրամեակի գրականութիւն, այն էլ ոչ բոլոր կարեւոր երեւոյթներով:

Շատ տեղին է գրականութեան ուսուցչի հարցը, թէ «ի՞նչ տրամաբանութիւն է թելադրել, օրինակ, ծրագիր կազմող ընկերներին՝ ուսումնառութեան շրջանակներից մի կողմ թողնելու» մեր ամբողջ հին եւ միջնադարեան գրականութիւնը՝ Եղիշէից մինչեւ Նարեկացի, Ֆրիկից մինչեւ Սայաթ – Նովա: Ինչո՞ւ գրականութեան ուսումնասիրութիւնն սկսւում է Խաչատուր Աբովեանից: Այստեղ կարող է երկու առարկութիւն լինել, — Նախ այն, որ հին եւ միջնադարեան գրականութեան երկերը՝ լինելով գրաբար եւ միջին հայերէնով՝ անմատչելի եւ անհասկանալի են դպրոցականներին, երկրորդ՝ դպրոցական դասաժամերի սահմանափակութիւնը հնարաւորութիւն չի տալիս 1600ամեայ գրականութեան դասաւանդման եւ ուսումնասիրութեան համար: Այդ երկու առարկութիւնն էլ, ըստ մեզ, համոզիչ չեն:

Երբ առաջարկում ենք միջնակարգ դըպրոցի ծրագրով ամբողջական պատկերացում տալ հայ բազմադարեան գրականութեան մասին, չի նշանակում միջնակարգ դպրոցում համալսարանական դասընթաց մտցնել: Չէ՞ որ Աբովեանն ու Թումանեանն էլ այնպէս չեն դասաւանդւում դպրոցում, ինչպէս այդ արւում է բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններում: Այդպէս էլ պէտք է վարուել հին եւ միջնադարեան գրականութեան նկատմամբ: Պահանջը պէտք է կատարուի դպրոցական հնարաւորութիւնների սահմաններում:

Մեր հին գրականութեան շատ երկեր՝ Կորիւնից եւ Եղիշէից մինչեւ Նարեկացի՝ վերածուած են աշխարհաբարի եւ լեզուական տեսակէտից միանգամայն հասկանալի են դպրոցականներին, իսկ միջնադարեան տաղերգուների եւ առակագիրների լեզուն, միջին հայերէնը, Ֆրիկից մինչեւ Նաղաշ, գրեթէ նոյնքան է հասկանալի, որքան Աբովեանի բարբառային եւ Նալբանդեանի ու Շահազիզի գրաբարախառն լեզուն: Մենք դժուարութիւններն անտեսելու միտք չունենք, սակայն պնդում ենք, որ լեզուական խոչընդոտները պէտք չէ պարսպի պէս հայ ամբողջ 1500ամեակի գրականութիւնը կարեն մեր այսօրուայ գրականութիւնից եւ անյայտ պահեն մեր աշակերտութեան համար:

Եւ, ի վերջոյ, հայկական միջնակարգ դպրոցում ինչո՞ւ գոնէ տարրական ծանօթութիւն պիտի չստանայ աշակերտը գրաբարի մասին: Առանց այդպիսի հարուստ ծրագրի՝ գրականութեան դասաւանդումը չի կարող «յանդեցնել այն բանին, որ աշակերտները լաւ գիտենան հայ գրականութեան նշանաւոր երկերը» կամ «հասկացողութիւն ունենան անցեալի հայ առաջաւոր գրականութեան» արժանիքների մասին, «խորապէս ըմբռնեն հայ գրականութեան կատարած առաջադիմական դերը եւ «մի շարք ստեղծագործութիւնների համաշխարհային նշանակութիւնը: Հայ գրականութեան գիտակները, առաջին հերթին, մեր միջնադարեան գրականութեան գոհարներին են տուել «համաշխարհային նշանակութիւն»: Այդ մոռացութեան են մատնել ծրագրի կազմողները: Միջնադարեան գրականութեան այդ գնահատականով չեն նուաղում, ի հարկէ, մեր նոր ու նորագոյն գրականութեան դերն ու արժէքը: Ընդհակառակն, դրանք աւելի պարզ ու հասկանալի կը դառնան, ոչ իբրեւ միայն 19րդ դարի կէսերից սկսած, այլ հարուստ ժառանգութեան վրայ աճած նոր իրականութիւնն արտայայտող նոր գրական իրողութիւններ:

Իսկ ինչ վերաբերում է դպրոցական դասաժամերի սահմանափակութեանն ու յագեցուածութեանը, ապա մեր խորին համոզմամբ, լաւ ծրագրով, լաւ դասագրքով եւ լաւ ուսուցչով լաւ դպրոցում աշակերտները հինգ ժամուայ ընթացքում աւելի շատ բան կ'իմանան ու կը սովորեն, քան ոչ լիարժէք դպրոցում, վատ ծրագրով, անյաջող դասագրքով եւ թոյլ ուսուցչից կը սովորեն տասը ժամուայ ընթացքում:

Նոյնիսկ մի հարիւրամեակի գրականութեան դասաւանդման համար կազմըւած ծրագրերն ու դասագրքերը ունեն աղաղակող թերութիւններ: Հէնց թէկուզ միայն այդ կարճ ժամանակաշրջանի գրականութիւնը եթէ նկատի առնենք, ապա ապշել կարելի է, թէ որքան անփոյթ եւ մակերեսայնօրէն են մօտեցել ծրագրերի հեղինակները իրենց գործին:

ՎԱՂԱՐՇԱԿ ՆՈՐԵՆՑ

(2 Շար.)

ԵՐԳԻԾԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՐ ՄԷՋ

Ա.

Շատ խօսուած է մեր երգիծագրութեան, մանաւանդ անոր երկու մեծագոյն ներկայացուցիչներուն՝ Պարոնեանի եւ Օտեանի մասին: Եւ իրաւունքով: Սակայն համեմատաբար աւելի քիչ գրաւած ենք երգիծանքի միւս նոյնքան, եթէ ոչ աւելի արժանաւոր մէկ ճիւղով՝ երգիծանկարչութեամբ: Անոր համար գուցէ՝ որ այս վերջինիս մասին կազմըւած են — ԾԱՂՐանկար բառին յառաջ բերած թիւր եւ թերի իմաստին պատճառաւ — սխալ եւ յաճախ վիրաւորական կարծիքներ: Ահա թէ ինչու նախընտրած եմ գործածել երգիծանկարչութիւն բառը, որ կը պարփակէ «հիւմըր»ի բոլոր նրբութիւնները: «Հիւմըր»ը իսկական հիմն է երգիծանքին՝ ըլլայ ան գիրով թէ գիծով:

Պէտք է ընդունիլ, սակայն, թէ վերջին տարիներս՝ երգիծանկարչութիւնն հետզհետէ սկսած է գրաւել իր պատ տեղը մեր մօտ՝ որքան ուրիշներու:

Որքան որ հին ժամանակներու մէջ կիրարկուած ըլլայ՝ երգիծանկարչութիւնը, իր իսկական իմաստով՝ համեմա բար նոր արուեստ մըն է աշխարհի մէջ:

Ուրախալի եւ մխիթարական երեւ է որ անիկա, մանաւանդ վերջին քառո դարու ընթացքին սկսած է լայնօրէն կի րարկուիլ եւ գտնել իրեն արժանի տեղ նաեւ մեր մէջ:

Հազիւ 19րդ դարու առաջին կիսուն որ անիկա մուտք գործեց՝ նախ եւ առ Ֆրանսա: Արդարեւ, 1830ին, Լուի Ֆի լիփի խառնակ շրջանին էր որ նոր գաղա փարներով առլցուն լրագրող մը, Ֆիլի փոն, հակազդելու մտօք տիրող պայմա նած բարքերուն՝ գաղափարը ունեցա հիմնելու երգիծաթերթ մը «Լա Քարի քաթիւր» անունով, որ շատ չանցած պիտի վերածուէր «Շարիվարի»ի: ձեռներէց եւ խիզախ նկարագրին բախտաւոր մէկն էր Ֆիլիփոն: Արդարե այդ շրջանը, տեսակ մը «Ոսկեդարն» երգիծանկարչութեան: Փարիզ հաւաք ուած էին բոլոր անոնք որ կը հաշուուէ իբրեւ տաղանդ: Տոմիէ, Կավառնի, Մ նիէ, Թրավիէս, Տորէ եւն.: Ֆիլիփ համախմբեց այս անզգիւտ հոյլը իր թեր թին շուրջ եւ զանոնք գործի մղեց: Այ պիսով՝ առաջին փորձը եղաւ նաեւ ա սակին մէջ լաւագոյնը: Անիկա օրինա հանդիսացաւ շրջակայ գրեթէ բոլոր եր կիրներուն, որոնք տասը տարուան ըն մանակամիջոցին մէջ՝ ունեցան բոլո ալ իրենց նոյնանման թերթը:

Հակառակ պետականութենէ զուրկ մը ըլլալնուն՝ Հայերը այնքան ալ ե չմնացին եւրոպական երկիրներէն: Ար դարեւ, 1855ին, միւսներէն հազիւ հի տարի ետքն էր որ, ինչպէս կը յայտ բերէ Գ. Ստեփանեան Երեւանի «Գրա կագիր»ին մէջ (թիւ 3), Պոլսոյ մէջ կը տեսնէր «Զուարթախօս» անունով յատառ թրքերէն «ծաղրաբանական բանասիրական» շաբաթաթերթը, մեմուած երգիծանկարներով, որոնց խաւոր «թեմ»ը կը կազմէր «տարօ լութիւնը Հայերու մօտ» (հին բայց քան այժմէական նիւթ մը): Դժբախ բար չի յիշատակուիր նկարիչին անու նը: Անկէ երեք տարի ետքը Յ. Սվաճ միշտ Պոլիս, կը հիմնէ «Մեղու» թերթը որ բաւական երկար կեանք մը կ'ունենա (1856 – 1874), ուր կ'երեւան նաեւ գիծանկարներ: Այդ շրջանէն՝ մեզի սած են Յ. Հէքիմեան անունով մէկու փորձերը: Այդ թուականէն մինչեւ 190 աչքառու անունի գրեթէ չենք հանդիպ Մինչեւ անգամ Թիֆլիսի մէջ 1906ին րատարակուիլ սկսած «Խաթաբալա» գիծաթերթը, որ վիմատիպ երկգոյն քանչելի նկարներով զարդարուած իբրեւ երգիծանկարիչ ունէր գերմա ցի մը, Ռոտտեր անունով:

Օսմ. Սահմանադրութեան բերած տութեան շնորհիւ հրապարակ ելան

ՍԹԱԼԻՆ՝ ՆՈՐ ԴԻՄԱԳԻԾՈՎ

Նոյեմբեր 1917: Յեղափոխութիւնը յաղթական է: Սթալին իբր «Ազգութեանց Կոմիսար» հաստատուած է մռայլ ու տխուր գրասենեակի մը մէջ, իբրեւ դըբագրուհի ունենալով Նատիա Ալիլուեվան, որ հիմա, թողած իր ուսումնարանը, ամբողջ հոգիով ու իր երիտասարդական խանդավառութեամբ, որոշած է իր սիրտն ու կեանքը ի սպաս դնել ընկերվարութեան եւ նոր կոմիսար Ժոզեֆ Սթալինին:

Սթալին գրեթէ նախարար մըն է: Սակայն տակաւին գոյութիւն ունեցող յեղափոխական վերիվայրումներուն մէջ կրնայ իր աթոռը կորսնցնել, եթէ ողի ի բուին չպաշտպանէ զայն...

Երբ իր քաղաքական վիճակը նուազ անկայուն կ'ըլլայ կուսակցութեան 8րդ համագումարէն ետք, որ իր իրաւասութիւնները կ'ընդլայնէ, Կոմիսար Սթալին կ'ամուսնանայ իր քարտուղարուհիին՝ Նատիայի հետ, 24 Մարտ 1919ին:

Քաղաքապետարանին մէջ պարզ արարողութիւն մը: Ազատ մտածողի զաւակ, Նատիա կը հրաժարի եկեղեցական ծիսակատարութենէն:

Ամուսնութեան վկաներն են՝ Սթալինի կողմէ իր մտերիմ բարեկամը Ենուկիձէ, Կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի քարտուղար, իսկ Նատիայի կողմէ իր խորթ եղբայրը, չեկայի անդամ Սթանիսլաս Ռետենս:

Երիտասարդ ամոլը — Նատիա տասնըեօթ տարեկան է, իսկ Սթալին երեսունը ինը — կը հաստատուի Կրեմլին, ցարերու սպասաւորներու տաղաւարին մէջ:

Զինուորական հրամանատարը կը հայթայթէ մէկ քանի գործածուած կարասիներ: Ինչ կարեւորութիւն ունին սակայն այդ բոլորը: Նատիա երջանիկ է: Կը զգայ թէ ինք եւ իր Ժոզեֆը նախասահմանուած են մեծ գործերու: Սթալինի մասին իր գրած հատորին մէջ, Էմմանուէլ տ'Աստիէ այսպէս կը նկարագրէ գեղանի Նատիան.—

«Հանդարտաբարոյ է ան, գողտրիկ բերանով մը, յատկանշական գիծերով դէմք մը, քիթ մը եւ աչքեր, նման Ռուսլ-լեվի նկարած կոյսին: Իր երկար վիզը, որուն վրայ սփռուած են իր սեւ վարսերը, իրեն կուտան գլխիչ տեսք մը: Երբ բարեկամուհի մը զինք թատրոն կը հրաւիրէ, կը պատասխանէ.

— «Ժամանակ չունիմ, Միշտ պէտք է բան մը ընել Ժոզեֆի համար, թուղթեր փնտռել, գիրքեր բերել գրադարանէն, կերակուրը պատրաստել: Իրեն կը սպասենք, բայց երբեք չենք գիտեր թէ ե՞րբ պիտի ճաշենք...»:

Իբրեւ կատարեալ քաղքենի մը, Սթալին օրինակելի ընտանեկան կեանք մը կը վարէ:

Իր կենսագիրներէն մէկը՝ Պաժանով, կը հաստատէ.—

«... Այս կրճոտ քաղաքագէտը ուրիշ մոլութիւն չունի: Ոչ դրամը կը սիրէ, ոչ հաճոյքը, ոչ մարզանքը եւ ոչ ալ կիները: Այո, կիները, բացի իր սեփական կնոջմէն, գոյութիւն չունին իրեն համար»:

Այս խստամբեր եւ օրինակելի ու պարզ կեանքը, այնպիսի շրջանի մը, ուր ամէն ոք ընդհանուր խառնաշփոթութեան մէջ կ'օգտագործէ կացութիւնը, Սթալինին կ'ապահովէն բարոյական անկողմնակալութեան համբաւ մը, զոր ինք կը գիտնայ օգտագործել յօգուտ իրեն: Դարձեալ իր կենսագիրներէն ուրիշ մը՝ Իսահակ Տէօյչէր, կը գրէ.—

«... Իր խստամբեր մտերիմ կեանքը հաճելի կը թուէր Կուսակցութեան, որուն մաքրակրօն մտածումը սկսած էր մտահոգուիլ, Կրեմլի մէջ հետզհետէ տեղ գտնող անբարոյական կենցաղին պատճառով»:

Հետզհետէ այս մաքրակրօնութիւնը Սթալինը կը դարձնեն մռայլ ու լռակեաց, յաճախ բարկացայտ տրամադրութեամբ լեցուն: Երբեմն կը ծիծաղի, սակայն այդ ծիծաղին ներքեւ կա թաքնուած է յետին միտք մը: Իր ջինները կը կապտէ երբեմն, խոժոռ ուածք մը ուղղելով անոնց:

Սթալինի քենին, Աննա Ալիլու այսպէս կը նկարագրէ այդ պատկեր

«... Յաճախ կը ծիծաղի, երիտասարդ ծիծաղով մը, — կը տարօրինակ պատմութիւններ: Յ քննելով իր շուրջիններուն դէմքերը նոնց տարօրինակութիւնները կը կապկել, արտառոց ձեւով մը...»

Այս քանի մը տողերուն համար, րոնք գրուած էին Սթալինի բարեկամական միտումով, Աննա 19 կ'աքսորուի Սիպերիա...

Իր ամուսնութենէն անմիջապէս Նատիա բնաւ չէր գիտեր թէ կ'անցնէին ու կը դառնային Ռուս նի մէջ եւ ոչինչ կը կասկածէր: ամուսինը ամենազօր դարձաւ, սարդ կինը չարունակեց անոր ունենալ կոյր պաշտամունք մը: բազմաթիւ կոմունիստներ Սթալին նկատէին իբր Կարմիր Պապ մը, ընդհակառակն, կը հաւատար թէ լինի պատերէն դուրս կառուցուել րայ էր խորհրդային դրախտը:

(3 Շար.)

թիւով երգիծաթերթեր (Կիկօ, Խարա – զան, Կավռօշ եւն․) իրենց քաշելով առաւել կամ նուազ օժտուած նկարիչներ։ Այս բոլորին մէջ միակը ըլլալով, թէ իբրեւ երգիծագիր եւ թէ «Կավռօշ» թերթի տէր եւ տնօրէն՝ Երուանդ Թօլայեան ունեցաւ ամէնէն երկար կեանքը։ Անիկա հան – դիսացաւ կերպով մը՝ մեր Ֆիլիփոնը։ Գիտէր խանդավառիլ նորելուկ ուժերով, եւ մանաւանդ խանդավառել, քաջալերել եւ գործի մղել զանոնք։ Յետագային փայլող երգիծանկարիչներէն մաս մը՝ այդ օրրանին մէջ է որ «մկրտուած» են։ Յիշելու համար մէկ քանին՝ Գր․ Մխի – թար, Արմենակ Տէր Յակոբեան (Ներկա – յիս քահանայ՝ Յունաստանի մէջ (Քոքի – նիա) Մեսրոպ քհնյ․ Տէր Յակոբեան ա – նունով), Զարեհ Գալֆայեան, Լաքքա, Տիրան Աճէմեան (Պէյրութ), այս տո – ղերը գրողը եւ ուրիշներ։ Պոլսէն դատ ուրիշ երկիրներու մէջ ալ լոյս տեսան թիւով մեծ բայց կեանքով կարճ՝ բազ – մաթիւ թերթեր։ Երգիծանկարը մուտք գործեց նոյնիսկ օրաթերթերու մէջ, ինչպէս Ճակատամարտ, Ժողովուրդի Ձայն, Նոր Լուր, Արեւ եւայլն։

Սահմանադրութեան շրջանին ամէնէն վաւերական երգիծանկարիչը կարելի է նկատել Արամ Անտոնեանը, որուն գծա – գրութիւնները թեքնիքի տեսակէտով ա – մէնէն բարձրորակն են, ինչպէս ցոյց կու – տայ իր «Կաւէ Արձաններ» գիրքը։ Նոր շրջանին որոշ համբաւի տիրացած էին նաեւ Վահրամ Մանուէլեան (Եգիպտոս) եւ Ֆիլիփ Արփիարեան (Հալէպ), Թեհրանի մէջ Մարգար Ղարաբէգեան, որ այսօր այնքան գնահատուած քնարերգակ – բա – նաստեղծ եւ նկարիչ մըն է, «Դեւ» ծած – կանունով երգիծանկարներ տուած է նոյն քաղաքին Բոքոխ երգիծաթերթին։

Բայց 1922ին, Իզմիրի դէպքերուն հե – տեւանքով, Թրքահայութիւնը անգամ մը եւս բռնեց արտագաղթի ճամբան։ Կավ – ռօշ փոխադրուեցաւ Փարիզ, իսկ անոր աշխատակիցները մեծ մասով ցրուեցան այս ու այն կողմ։

Հոս կ'ուզեմ յիշատակել նաեւ անունը Շահնուր Քերեսթէճեան անունով հա – մակրելի երիտասարդի մը, որ նոյն օրե – րուն, Պոլիս՝ ներկայացաւ ինծի, ցոյց տալու համար բաւական ճարտարօրէն գծուած իր գործերէն մէկ քանի հատ։ Այդ երգիծանկարները նոյն շրջանին հը – րատարակուեցան «Նոր Լոյս»ի մէջ։ Կը կարծէի թէ օր մը մեր երգիծանկարիչ – ներէն մին պիտի դառնար։ Որքան մեծ եղաւ «յուսախաբութիւնս», բայց մանա – ւանդ ուրախութիւնս, երբ հազիւ մէկ քանի տարի անց՝ լսեցի իր մասին։ Ձայնը կուգար Փարիզէն, ուր նոյն Շահ – նուրը կը փայլէր ոչ իբրեւ երգիծանկա – րիչ, այլ... մեր գրականութեան երկնա – կամարին ամէնէն փայլուն աստղերէն մին՝ Շահան Շահնուր անունով։

Կորուստ մը երգիծանկարչութեան՝ բայց ի՛նչ մեծ շահ գրականութեան հա – մար։

Փաստ մը եւս թէ դէպի ի՛նչ բարձր ո – լորտներ կրնայ ճամբայ բանալ երգիծա – նկարչութիւնը, զոր ոմանք արհամար – հելու չափ յառաջ կ'երթան...։

Որքան ալ արժէքաւոր եղած ըլլան մինչեւ հոս յիշուած անունները, հազիւ թէ կարելի ըլլայ զանոնք դասել «ամա – թէօր»ներու դասակարգէն դուրս։

Որքան տարբեր եւ մխիթարական ձե – ւով կը ներկայանայ կացութիւնը, այսօր։ Շնորհիւ տեղի ունեցած յեղաշրջումնե – րու, մտայնութեան փոփոխութիւններու, քաղաքակրթուած ազգերու հետ աւելի սերտ շփումներու եւ ընդհանուր զարգա – ցումի հասած աստիճանին, երգիծանը – կարչութիւնը այսօր մեր մէջ եւս կարելի է հասած նկատել այնպիսի հասունու – թեան մը, մակարդակի եւ որակի այն – պիսի բարձրութեան մը՝ զոր անվարան կարելի է բաղդատութեան դնել շատ եր – կիրներու լաւագոյն արուեստագէտներու հետ։

Պարբերաբար մեզի կը հասնին, աշ – խարհի այս ու այն կողմերէն արձագան – գը նոր անուններու՝ այս մարզին մէջ, ո – րոնց գործերը տեսնելու առիթը դըժ – բախտաբար միշտ չի տրուիր մեզի։ Ամե – րիկեան թերթերու մէջ երբեմն կը հան – դիպինք Շիրվանեան անունով արուես – տագէտ Հայու մը գծանկարներուն։ Տըր – ուած ըլլալով Ամերիկայի նպաստաւոր պայմանները, բնական էր հանդիպիլ ա – ւելի մեծ թիւով ուրիշ հայ երգիծանկա – րիչներու անունին, այնտեղ, մինչդեռ ընդհանրապէս Մերձաւոր Արեւելքն է որ հայթայթած է անոնցմէ մեծագոյն եւ ա – մէնէն ներկայանալի թիւը։ Այսպէս օ – րինակ, Հրանդ Անդրանիկեան, զոր անց – եալ տարի հողին յանձնեցինք հոս՝ Գա – հիրէի մէջ։ Մանուկներու հոգիէն ներս թափանցել գիտցող այս նուրբ եւ քնքոյշ արուեստագէտը տարիներ շարունակ զարդարած է Եգիպտոսի մեծագոյն ման – կական շաբաթաթերթ Սամիրի էջերը՝ համեստօրէն պահուելով «Հարուն» ծածկանունին տակ։

Բաւական մեծ է անոնց թիւը։ Կան որ կը գործեն իբրեւ փրոֆէսիոնէլ, լայնո – րէն շահելով իրենց կեանքը։ Կան դեռ ուրիշներ, որոնք արդէն իսկ մտած են յաջողութեան ճամբան եւ արագ քայլե – րով կը յառաջանան։ Եթէ անկարելի է յիշատակել բոլորին անունները, բայց հարկ է մասնաւորաբար ծանրանալ Հա – լէպ ծնած եւ այսօր Պէյրութ բնակող Մասիս Արարատեանի վրայ, որ մանա – ւանդ վերջին մէկ քանի տարիներս ըս – կըսաւ փայլիլ հոն եւ որուն այս ասպա – րէզին մէջ յառաջդիմութեան այնքան հաճոյքով կը հետեւինք, Նայիրի էջե – րուն մէջ երեւցած իր որքան երգիծանը – կար գլուխներու նոյնքան եւ յօրին – ուածքներու միջոցով։ Ապահովաբար ա – պագային իր մասին շատ խօսիլ պիտի տայ իմ երիտասարդ բարեկամս, որուն այժմէն իսկ պատուոյ տեղ մը վերապահ – ուած է այս մարզին մէջ, վստահ ենք։

ԱԼ․ ՍԱՐՈՒԽԱՆ

(1 Շար․)

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՆԿԱՐԻՉ ԽԱՉԻԿ ՓԻԼԻԿԵԱՆ

—o—

ՄԻԼԱՆՕ, (Յատուկ) — Հայկական Տան մայր սրահը ժամանակէ մը ի վեր պար – բերաբար կը ներկայանայ որպէս պատ – կերասրահ՝ հայ արուեստագէտներու ստեղծագործութեանց։

Նմանօրինակ գովելի ձեռնարկ մը իր կարգին իրագործեց նաեւ Իտալիոյ Հա – յոց վարչութիւնը։

Օրուան նկարիչը, երիտասարդ Խա – չիկ Փիլիկեան, ներկայացուց Բժ․ Եր – ուանդ Արզումանեան, անոր մէջ վեր հա – նելով ոչ միայն նկարիչը՝ այլեւ երգիչն ու արտասանողը։

Խաչիկ Փիլիկեան, իսկապէս արուես – տագէտի ճշմարիտ խառնուածքով օժ – տուած նկարիչ մըն է։

1961ին, Հռոմի մէջ կատարուած Մի – ջազգային ցուցահանդէսին արժանացած է երկրորդ մրցանակի, իր «Յաւիտենա – կան սէր» կտաւով։

Իր գծագրութիւնը պիրկ է, ճական։ Կենդանագիրներ, կենդանի եւ մեռեալ բնանկարներ, խորհրդապատկերներ կը յաջորդեն իրարու, թիւով՝ երեսունըե – րեք, իրենց բնոյթովը յիշեցնելով մէկէ աւելի նկարչական դպրոցներ։

Նախքան պատկերասրահին բացումը՝ մեր արուեստագէտը լսեցուց իր ձայնը, երիզային ձայնագրութիւններու միջո – ցաւ, տեղի ունեցած՝ 1961ին, Հայրենի հողին վրայ։ Ի մէջ այլոց լսեցինք Սարո – յի երգը՝ Արմէն Տիգրանեանի «Անուշ»էն, Կոմիտասի «Կռունկ»ը, Սմբատ Շահա – զիզի «Երազը», Վերտիէն, Փուչչինիէն, Տոնիծէթթիէն, Պիզէէն, Մուսորկսքիէն։ Ի մասնաւորի առաւել եւս յաջող է՝ երբ իր երգը ողբերգական, կրքի եւ հրահրեալ ցասումի պահերուն ուժականութիւնն է որ կը յայտնաբերէ։

Լիուլի յաջողութիւն կը մաղթենք մեր երիտասարդ արուեստագէտին։

Ա․ ՍՐ․

ԿՈՉ ՖՐԱՆՍԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

—o—

Միացեալ Նահանգներու Մալաթիոյ Կրթասիրաց Ընկերութեան Կեդր․ Վար – չութիւնը կոչ մը ըրած է Ամերիկահա – յութեան Ապրիլեան Նահատակներու յի – շատակին կառուցուելիք յուշարձանի մը համար, Նիւ Եորքի Մայր – Եկեղեցւոյ կից։

Այս առթիւ Միութեան Լիոնի մասնա – ճիւղը հետեւեալ կոչը կ'ընէ Ֆրանսայի Հայութեան։

Մալաթիոյ Կրթասիրաց Ընկերութեան Լիոնի մասնաճիւղը մեծապէս խրախուս – ուելով Ամերիկայի իր Կեդրոնական Վար – չութեան կողմէ Ամերիկահայ գաղութին ուղղուած յոյժ հայրենանուէր կոչէն, իր կարգին Ֆրանսահայ գաղութին ու – շադրութեան կը յանձնէ այս սրտապնդիչ պարագան, որպէսզի վերանորոգիչ նոյն ոգիով առլցուած, ձեռք ձեռքի տանք եւ երկու միլիոնի մօտ մեր անմեղ զոհերու յիշատակը յաւերժացնող յուշարձաններ կառուցանենք մեր եկեղեցիներու եւ Մշա – կութային Տուներու կողքին եւ թէ ալ, այս նուիրական գործին զուգընթաց, մեր արդար Դատը լաւագոյն կերպով պաշտպանելու ձեռնարկենք, որու համար ալ բացարձակապէս անհրաժեշտ է որ միացեալ եւ զօրաւոր ճակատով մը ներ – կայանանք Ազգերու Ժողովին։

Այս ոգիով ալ, սրտագին կոչ կ'ընենք Ֆրանսահայ բոլոր ազգային միութիւննե – րուն, կրօնական ընկերակցութիւններուն, քաղաքական, մշակութային եւ այլ կազ – մակերպութիւններուն անխտիր, որպէսզի այս սրբազան նպատակին լաւագոյնս ար – դիւնաւորման համար անյապաղ գործի լծուինք։

Ի դիմաց Մալաթիոյ Կրթասիրաց Ըն – կերութեան Լիոնի մասնաճիւղի վարչու – թիւն։

ԴԻՒԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—o—

ՊԱՏՈՒՈՅ ՔԱՂԱՔԱՅԻ

Հայաստանի երկրորդ մեծ քաղաքին՝ Լենինականի Պատուոյ քաղաքացիի կո – չումը ստացան նկարիչ Մարտիրոս Սար – եան եւ երգահան Արամ Խաչատրեան։

ՕՏԱՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐ

Քանի մը օրուան համար Հայաստան այցելած են Հնդկաստանի ազգային դի – ւանատան տնօրէնը՝ Պհարկավա եւ Կալկաթայի համալսարանի պատմութեան կաճառի դասախօսներէն Ն․ Սինկհ։ Այս վերջինը մտադիր է հրատարակութեան տալ աշխատութիւն մը, նուիրուած Հնդ – կահայերու պատմութեան։

ԹԱՐԳՄԱՆԻՉ ՄԵՔԵՆԱՅ

Աշխարհի մէջ առաջին անգամ ըլլալով հայ գիտնականները պատրաստած են մե – քենայ մը, որ կրնայ թարգմանութիւններ կատարել։

Առ այժմ, մեքենան պիտի թարգմանէ ռուսերէնէ հայերէն։ Այդ նպատակով կազմուած է ութ հազար ռուսերէն եւ նոյնքան մըն ալ հայերէն բառերէ բաղ – կացած յատուկ բառարան մը։ Յետագա – յին մեքենային պիտի «սորվեցնեն» նաեւ թարգմանել անգլերէն եւ ապա՝ տասը ուրիշ լեզուներ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (64)

ԽՈԴԵԴԱՆ

—o—

Ապա նրա վզից հանեց պարանը, խուտուտ տուեց պոչատակին եւ Ծովա – սարի գագաթին նայելով երկար սուլեց։ Սեւսարերու ուլը, խրտնելով, արագօրէն մագլցեց լերան լանջն ի վեր եւ անհետա – ցաւ տեսադաշտից։

— Խառնուե՞ց, — հարցրեց Ստեփանը Ծովասարին նայելով։

— Խառնուեց, — պատասխանեց Թամօն, քաջալերելով աւանդապահ գիւղացուն։

Ներկաների մէջ Շնկոյին ճանաչող մի քուրդ կար, որ գնում էր Մարութայ սա – րի կողմերը։ Ստեփանը նրան քրդերէն պատուիրեց․

— Խոդեդանը պսակւում է, Քիրվօ, ասա Շնկոյին, որ անպայման ներկայ լինի իր խաչեղբօր հարսանիքին։

— Աչքիս վրայ, — ասաց քուրդը եւ ճանապարհ ընկաւ։ Նա գնաց դէպի Մոտկանի կողմերը, իսկ Ստեփանը իր բարձկանով ուղեւորուեց դէպի Արինոք։

ԽՈԴԵԴԱՆԻ ՀԱՐՍԱՆԻՔԸ

Ստեփանի վերադարձից մի օր յետոյ Տօնէն նկատեց Բռնաշէնի վրայով անցնող արագիլների մի խումբ։

— Տղերք, լագլագները թռնում են, գնանք հարսին բերենք, — ասաց նա դէ – պի երկինք նայելով։ Եւ, իսկապէս, ի – րենց թիակաձեւ սպիտակ թեւերը պար – զած, Մուշի դաշտի կողմից դէպի Ծո – վասար էր սլանում արագիլների մի ա – հագին երամ։

Հետեւեալ առաւօտ քաւոր Տօնէն, ըՍ – տեփանը եւ Օնէն ձիերով ճանապարհ ըն – կան դէպի Քրդադամ։ Վերջինս իր թամ – բի վրայ դրած տանում էր մի սպիտակ մաքի։ Այդ ոչխարը տանում էին փեսայի կողմից հարսի տանը մորթելու։

Քաւոր Տօնէն մէջքին կապել էր մի խուրջին։ Մէջը կար հինայ եւ չամչով զարդարուած մի խաչ – գաթա։

Քոլոսիկի մօտ նրանց միացաւ Շենա – կան Պօղոսը։

Երբ նրանք տեղ հասան՝ Տօնէն ասաց․

— Լագլագները թռան, քեռի Մարտօ, եկել ենք աղջկադ տանելու։

— Բարով էք եկել, — ողջունեց տա – նուտէրը եւ աւելացրեց։

— Ոսկիները բերեցի՞ր։

— Բերել եմ, խնամի Մարտօ, — պա – տասխանեց քաւորը, ձեռքը դէպի ծոցը տանելով։

— Մակրտոցն էն է, — պատի տակին մի մեծ կաթնաման ցոյց տալով, ասաց Մարտօն։

— Սրա վրայ դնե՞մ։

— Խերն ու բարին դրա մէջ է, — հան – դիսաւորութեամբ բացատրեց շինականը՝ բեղերը ոլորելով։

Տօնէն մօտեցաւ եւ, քսակը բաց անե – լով, հինգ կարմիր ոսկի իրար ետեւից համրելով գցեց մակրտոցի կափա – րիչին, տանտիրոջ մատնանշած տեղը։

Հիւրերը մի փոքր հանգստացան եւ ա – պա հաւաքուելով Խոշոյ յարկի տակ, ըս – կըսեցին զուարճանալ։ Ծխական քահա – նան, որ ներկայ էր այնտեղ, աղջկայ տանից երեք լոշ վերցնելով դրեց մի – մեանց վրայ եւ առաջարկեց երկու նոր խնամիներին (Խոդեդանը հայր չունէր, ուստի խնամու դերում հանդէս եկաւ քա – ւոր Տօնէն) բռնել հացի ծայրերից ու քաշել։

Երբ նրանք բռնեցին, քահանան ասաց․

— Աստուածային հրամանով եւ կանո – նիւք Հայրապետաց, քու աղջկանդ՝ Բա – յազին, տուի՞ր Արինոքցի Աստուրին։

— Հրամեր էք, ամենայն սիրով տուի, — ասաց Երկրագործ Մարտօն։

— Աստուած շնորհաւոր անի, — գոչե – ցին հանդիսականները։

Վերջին խօսքի վրայ երկու խնամիները քաշեցին իրենց բռնած հացը։ Տօնէն լա – ւաշի խոշոր մասը պոկելով դրեց ծոցը, որ տանի Արինոք։

— Հարսի խամաթը փեսի տուն գնաց, — ասաց քահանան։

Հացը կտրելուց յետոյ, քաւոր Տօնէն հինան եւ խաչ – գաթան դրեց մաղի վը – րայ ու, գլխին առնելով, սկսեց պարել։ Ալուաւրինջու հարսը քաւորին մի թաշկի – նակ տալով, վերցրեց հինան, ջրով շա – ղախեց եւ դրանով ներկեց Թագուհու ձեռքը։ Ընկերուհիները մօտեցան եւ ի – րենց ձեռքերը քսեցին Բայազի հինայած ձեռքին։ Ապա խաչ – գաթան մաս – մաս անելով՝ բաժանեցին հանդիսականներին։

Մինչդեռ խորվուն կը պատրաստուէր, Բայազի ընկերուհիները հերթով կարմիր ներկեցին հիւրերի եղունգներն ու զոյգ ձեռափերը եւ, իրար մօտեցնելով, չորով ամուր կապեցին։

Ուշ երեկոյեան խնջոյքն սկսուեց, որ տեւեց մինչեւ կէս գիշեր։ Երբ տանտի – րոջ աքաղաղը կանչեց, վարպետուհին սկսեց զարդարել հարսին։ Ընկերուհինե – րը նրա շուրջը բոլորած երգեցին։

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար․)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՊՐԻԼ ՈՒԹԻՆ

Կը լրանայ *Յառաջի* վերիրատարակման 19րդ տարին եւ մեր բաժանորդներու մեծ մասին տարեշրջանը : Կը խնդրենք որ բարի ըլլան նորոգել իրենց բաժանորդագրութիւնը, առանց սպասելու առանձին դիմումներու :

Կրկին շնորհակալութիւն մեր բոլոր պարտաճանաչ բաժանորդներուն որոնք կ'ապահովեն թերթիս կանոնաւոր հրատարակութիւնը :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Աննա Բուզաղեան, Տէր եւ Տիկին Արմէն Բուզաղեան եւ զաւակները, կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի (Ապրիլ 12), հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի յետ պատարագի ժամը 11·15ին, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր ՏԻԳՐԱՆ ԲՈՒԶԱՂԵԱՆԻ մահուան քսանամեակի առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին :

Կը հրաւիրուին հանդուցեալին յիշատակը յարգողները :

×

Տէր եւ Տիկին Արմէն Բուզաղեան եւ զաւակները, Բժիշկ եւ Տիկին Ժան Մհ – տաքսեան եւ զաւակները, կը ծանուցա – նեն թէ այս Կիրակի (Ապրիլ 12) հոգե – հանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի յետ պատարագի ժամը 11·15ին, իրենց հօր եւ մեծ հօր ԻՇԽԱՆ ՄԻՒՍԱՅԻԼ ԱՐ – ՂՈՒԹԵԱՆ ԵՐԿԱՅՆԱԲԱԶՈՒԿԻ մահուան տասնամեակին առթիւ, Փարիզի Ս. Յով – հաննէս Մկրտիչ եկեղեցին :

Կը հրաւիրուին հանդուցեալին յիշատակը յարգողները :

ՓԱՐԻԶ՝

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

ԱՊՐԻԼ 24ԻՆ
ԲԱՏԵԻ ՍՐԱՀԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Ապրիլ 25ին, Շաբաթ օր :

Նախաձեռնութեամբ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ

(Զ Ո Մ)

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Պօսթոնի եկեղեցւոյ մէջտեղացի Տիկին Ա – թուն Քէհէեանի թաղման առթիւ փոխան ծաղկեպսակի եղած են հետեւեալ նուի – րատուութիւնները : Եկեղեցիին.— Տէր եւ Տիկին Պօղոս Պօղոսեան 30 ֆր., Նշան Քէհէեան 25, Կիրակոս Ղազարեան, Յա – կոբ Գէորգեան, Յակոբ Շահինեան քա – նական, Նշան Դարբինեան, Յովհ. Սի – մոնեան, Մառի Քիւփէլեան, Խաչիկ Ա – զատեան, Համբարձում Աւետիսեան եւ Զարսանչաքի Հայր. Միութեան 10ական, Միսակ Թոխիկեան եւ Տիգրան Յէհէեան հինգական ֆրանք :

Կապ. Խաչիի.— Նշան Քէհէեան 25, Տիկին Գօչօրեան, Կիրակոս Ղազարեան քսանական, Պօղոս Պօղոսեան, Յովհ. Սիմոնեան, Յակոբ Գէորգեան, Մառի Կօճօռեան, Մառի Քիւփէլեան, Տիգրան Քէհէեան, Տիկին Աբուսեակ Քէհէեան եւ Զարսանճաքի Հայկ. Միութեան տաս – նական :

Աղթատաց.— Գէորգ Կակոյեան քսան, Պօղոս Պօղոսեան, Տիգրան Քիւփէլեան, Զարսանճաքի Հայկ. Միութեան տասնա – կան, Միսակ Թրիկէ հինգ, Նոր Սերուն – դին — Կիրակոս Ղազարեան քսան, Տիգ – րան Քէհէեան տասը, «Յառաջ»ին՝ Տիգ – րան Քէհէեան տասը ֆրանք :

Վերթերաններու Փօնտին Փիլիպպոս Ա – սատուրեան տասը, Մշակոյթի Տան՝ Գր – իգոր Խաչիկեան քսան, «Հայաստան» Թերթին Գրիգոր Թիւթէլեան, Գրիգոր Խաչիկեան տասնական :

Լեւոն Մքրիկեանի թաղման առթիւ ե – կեղեցիին.— Մակարեան ընտանիք 40, Մակարեան 40, Նուպար Մէնճուրեան 20, Նշան Մանուկեան fսան (Աղքատաց) 20 :

Թաղականութիւնս ցաւակցութիւն կը յայտնէ երկու ննջեցեալներու պարագա – ներուն եւ շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր մասնակցողներուն :

Օր· ՍԻՒՎԻ ՓԷՇՏԸՄԱԼՃԵԱՆ
Պ· ԺԵՐԱՐ ՕՀԱՆԵԱՆ
Ամուսնացած
Փարիզ, 31 Մարտ, 1964

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅՑ ԿԱՊ· Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստա – ցած է Պ· Արշակ Մըկըրեանէ քսան ֆր·, եւ Տիկին Արմ· Մուրատեանէ տասը, Պ· Տոռոզեանի մահուան տխուր առթիւ :

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ· Յ· Դ· Շրջ· կոմիտէն, ընկերական ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ՝ հետեւեալ խումբերու հին եւ նոր բոլոր ընկերները :

ԱԿՆՈՒՆԻ, Շաբաթ, 11 Ապրիլ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Կը խնդրուի հին եւ նոր բոլոր ընկերներէն ներկայ գտնուիլ : Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ· կոմիտէի ներ – կայացուցիչները :

ՆԻԿՈԼ – ԴՈՒՄԱՆ, Կիրակի, 12 Ապ – րիլ, կէսօրէ ետք ժամը 15ին, սովորա – կան հաւաքատեղին : Խիստ կարեւոր օրա – կարգ : Կը խնդրուի հին եւ նոր բոլոր ըն – կերներէն ներկայ գտնուիլ : Ներկայ պի – տի ըլլան Շրջ· կոմիտէի ներկայացու – ցիչները :

ՊԱՀԱՍՏՈՒՐԵԱՆ

ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑԱԾ
Եւրոպայի Մեծագոյն
Արեւելեան Վաճառատունը

ՊԱՀԱՍՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը չայ – ցելողին սեղանին վրայ ամէնէն հա – մով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար : ՊԱՀԱՍՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք ա – ւանդական ընդեղէններու եւ անու – շեղէններու ամէն տեսակը, անմրցե – լի գիներով :

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ

Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ Արտա – սահման՝ Պելժիա, Զուիցերիա, Անգլիա :

ՊԱՀԱՍՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

LYON

246, Rue Vendôme	Tél. MO 11-84
20, Rue Villeroy	MO 32-10
65, Rue Robert	LA 07-72

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլ – մա», յունական «թուրչի», «պի – պէռ», տերեւ, թահին հելվա, «վա – նիլլ», չոքոլա, «նուազէթ», «լո – ղում», «սագըզ», պիստակ, Շերբակ օղի (41 – 45o), Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», առաջնակարգ սուրճ, (fարավան եւ մոգա), համեմներ մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, «քաչքավալ» պուլկարական, ճեր – մակ պանիր ոչխարի կաթով : Ամէն կարգի պահածոներ, «քուաքուս», հարիսա, սումագ, թարամա, լա – միս, եւայլն) :

ՊԱՀԱՍՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ առաջնակարգ մասվա – ճառատուն մը, որուն ընտիր տե – սակի միսերը գոհացում կուտան ա – մէնէն նրբաճաշակներուն.— Ոչխա – րի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած fերտա, բաֆլաւա, fատայիֆ, տե – րեւ եւայլն :

STABILISATION DES PRIX

ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒՋԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է՝
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ «ՊԱՀԱՍՏՈՒՐԵԱՆ» Է

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՈՒՐԲԱԹ
10
ԱՊՐԻԼ
ժամը 20·30

ՄՈՒՐԱՏ – ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ

MUTUALITE
24, Rue St. Victor
Métro :
Maubert-Mutualité

GRAND GALA FOLKLORIQUE ARMENIEN

ՄԵԾ ՀԱՆԴԷՍ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԱՅՐԵՆԻ ԵՐԳ - ՊԱՐԻ

*

— ԱՐՄԵՆԻԱ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ —

Ղեկ· Պ. ՏԷՏԷՃԵԱՆ

Երգ·— Օր· ՍՈՆԻԱ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ, ՇԱՒԻՂ ՊԷՆԿԵԱՆ եւ Պ· Մ· ՊՕՂՈՍԵԱՆ

*

— ՍՕՍԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲ —

Ղեկ· ՏԻԿԻՆ Յ. ՔԻՒՐՃԷՐԵԱՆ

*

— ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ — ԵՐԳԱՀԱԽՈՒՄԲ

Ղեկ· Գ. ԵԱՆՊԷԿԵԱՆ

PALAIS DE LA MUTUALITE

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած
ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ· ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՕԺԱՆԴԱԿ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Ապրիլ 14, երեքշաբթի երեկոյ ժամը ճիշդ 8·45ին
THEATRE DES ARTS
66, Rue Rochechouart, PARIS (9e) Métro : Cadet ou Anvers

Կը ներկայացուի Լ· ՇԱՆԹԻ

— ԿԱՅՍՐԸ —

Հայ Բիւզանդական կեանքէ քաղուած 4 արար եւ 2 պատկեր
(Բեմադրութեան յարմար ցուց Մ· ԱՆՏՈՆԵԱՆ)

ԳԼԽԱՒՈՐ ԴԵՐԱԿԱՏԱՐՆԵՐ
Տիկին ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, Պ· Պ· ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ, ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱ – ԳԱՐԵԱՆ, ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՆԱԶԱՐԷԹ ԲԸՇՏԻԿԵԱՆ եւ ՓԻԼԻՊ ԹԷՐԶԵԱՆ

Կը մասնակցին նաեւ
Օր· Օր· Ռ· ՄԱՌԱՆԿՕԶԵԱՆ, Ա· ՇԱԼԵԱՆ եւ Ա· ԹԱՐՈՆ :
Պ· Պ· Յ· ՍԹԱՄՊՈՒԼՑԵԱՆ, Կ· ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ, Է· ԹՕՓՈՒԶԵԱՆ եւայլն :
Բեմադրութիւն՝ ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ

Տոմսերու համար դիտել հետեւեալ վայրերը :—

U.G.A.B., 11 Square Alboni, PARIS (16e)
Tél. : TRO. 03-18

Mme BAKERDJIAN
35, Rue de Trévise, PARIS (9e) PRO. 61-10

Mme MARKARIAN
32, Rue de Trévise, PARIS (9e), TAI. 6
et au THEATRE DES ARTS
66, Rue Rochechouart, PARIS (9e)
Tél. : TRU. 05-12 et TRU. 14-38

ԸՆԴՀ· ԺՈՂՈՎ

Կրընոպլի Ազգ· Միութեան ընդհ· ժողո – վը Ապրիլ 12ին, Կիրակի, Քաֆէ տը լա Փոսթի վերնայարկը : Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը կազմէ : Վարչու – թեան ընտրութիւն :

ԼՈՅՏ ՏԵՍԱԻ

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆԻ
ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐՈՒ ՀԱՏՈՐԸ՝

ԼՈՅՏԵՐԸ

Շքեղ տպագրութիւն, նկարազարդուած արուեստագէտ Շարբի կողմէ :

Գունաւոր եւ թուագրուած 1–50, գին՝ 100 ֆրանք, թուագրուած 51 – 300, գին՝ 20 ֆրանք :

Դիմել հեղինակին՝
G. POLADIAN
53, Avenue de Saint-Julien
MARSEILLE (12e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր· Միութիւնը կը պատրաստուի տօնելու Յաղթական Հերոսամարտի 49րդի տա – րեդարձը, Ապրիլ 26ին, Կիրակի Սալ Մաղընոյի մէջ : Նոյն օրը տեղի կ'ունենայ Միութեանս 40ամեակի տօնը :

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle déposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

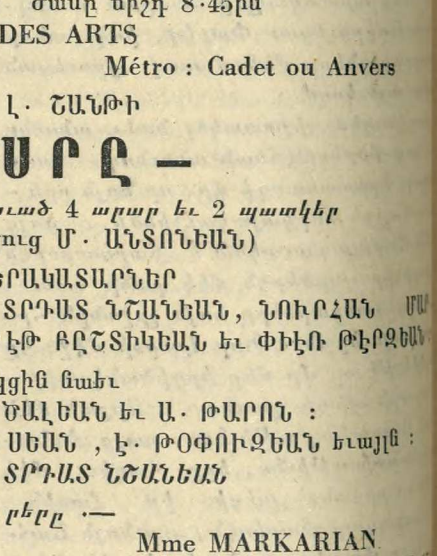

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն· Ֆ·
Շրջանակով 300 Ն· Ֆ·

Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60 — C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. — Հատը 0.30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 8 ԱՊՐԻԼ

MERCREDI 8 AVRIL 1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 9979 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 40e ANNÉE — N° 9979

ԿԷՍ ԴԱՐ

Ա.

Իբրեւ առանձին օրգան եւ իր ներկայ անունով «Յուսաբեր» առաջին անգամ լոյս տեսած է 1915 Մարտ 30ին, ասկէ կէս դար առաջ։

Մեր այս թիւով կը սկսի թերթի հրատարակութեան յիսուներորդ տարին։

«Յուսաբեր»ի առաջին իսկ թիւին մէջ «Ցիրցեցէք Հայրենիքը» խորագրով կոչ մը կայ, է. Ակնունիի ստորագրութեամբ եւ Պոլսէն ղրկուած։

Անհաւանական չէ, որ այն ատեն, երբ Ակնունի զայն Թուղթին կը յանձնէր, Թալէաթներն ու Էնվէրները արդէն կը ծրագրէին Ապրիլեան Սպանդը։

«Յուսաբեր» եւ իր մեծատաղանդ աշխատակիցը ոչինչ գիտէին այս մասին, անշուշտ։

Եւ երկուքն ալ նոյն պատգամով կը ներկայանային ի մասնաւորի եգիպտահայութեան, եւ առ հասարակ՝ հայ ժողովուրդին.

— Ո՛չ մէկ պատճառ կայ վհատելու։ Ամէ՛ն պատճառ կայ հաւատալու։

Ամիս մը իսկ չանցած ծայր տուաւ համաշխարհային պատմութեան առաջին կանխամտածուած ու հետեւողականօրէն գործադրուած ցեղասպանութիւնը։

Եւ հազարամեայ հայրենիք մը՝ բովանդակ Պատմական Հայաստանը դարձաւ անմարդաբնակ անապատ։

1915 Ապրիլին յաջորդող ամիսներուն եւ տարիներուն, ինչպէս Միջին Արեւելքի միւս հայ գաղութները, այդպէս ալ եգիպտահայութիւնը իրենց մէջ ընդունեցան հիւծած ու հիւանդ մարմնով, չուառ ու սարսափած աչքերով որբեր...

Եթէ Ակնունիի եւ «Յուսաբեր»ի նախաապրիլեան պատգամները լոկ ճարտասանութիւն եղած ըլլային, ապա մեր թերթի 1915 Ապրիլին յաջորդող ամիսներու եւ տարիներու թիւերուն մէջ պէտք է կարդայինք.

— Ամէ՛ն պատճառ կայ վհատելու եւ ոչ մէկ պատճառ կայ հաւատալու։

Նման խօսք «Յուսաբեր»ի մէջ չկայ, սակայն։

Աւելին։ Թերթը կը վկայէ, որ կործանած է Հայ Հողը՝ Պիթլիսէն Խարբերդ եւ Մուշէն Կարին, կը վկայէ, թէ Մեծ Ցեղասպանը յաջողած է ամբողջ ժողովուրդ մը սրածել, կը վկայէ, որ վերապրող մնացորդաց մը մահամերձ կռիւ կը մղէ Արեւելեան Հայաստանի մէջ եւ այս բոլորին հետ կը կրկնէ իր նոյն պատգամը։

— Ո՛չ մէկ պատճառ կայ վհատելու։ Ամէ՛ն պատճառ կայ հաւատալու։

Եւ սեփական մոխիրէն վերընձիւղած պատառ մը Հայ Հողն ու պատառ մը Հայութիւնը լիուլի արդարացուցին «Յուսաբեր»ի խօսքը։

Ակնունիները գիտէի՞ն, որ հայ խաչեալութեան պիտի յաջորդէ հայ յարութիւնը՝ ազատ ու անկախ Հայ Պետութիւնը։ Գիտէի՛ն։

Ապացո՞յց. Նախաապրիլեան այս խօսքերը, տպուած անդրանիկ «Յուսաբեր»ի առաջին էջին, արամեան գրերով, դոյզն տիւնակի վրայ.

«Ըմբոստացէք նրանց դէմ, որոնք՝ անբարեմիտ դիտումով կամ ապուշային տափակութեամբ՝ մի խօսք ունեն միայն իրենց շրթունքի վրան «Բան մ'ալ չպիտի ըլլայ», եւ ամրապնդուեցէք այն արդար հաւատքով, որ կռուի, զոհաբերութեան ու ըմբոստացումի ընդունակ ոչ մի ժողովուրդ ստրուկ չէ մնացել, եւ ձեր ժողովուրդն էլ, ձեր Վաքանի հետ միասին, գտնւում է նոր արշալոյսի դիմաց, իր բաղդի եւ ազատութեան արեւոտ շէմքի վրայ։ «Մե՛րն է վաղուան օրը» — այս թող լինի ձեր հաւատը՝ Եգիպտաբնակ Հայեր, ձեր առօրեայ երգը, ձեր հանապազօրեայ երազը»։

Ակնունիները գիտէին, որ պիտի գայ 1918ի Մայիսեան «արշալոյսը»։

Փոյթ չէ, երբեք, որ այդ արշալոյսը չմնաց իր անարատ ձեւին մէջ, չպահպանուեցաւ իբրեւ Հայ Պետութիւն՝ ազգային ազատութեամբ եւ անկախութեամբ օժտուած։

Կարեւորը այն է, որ նահատակ Ակնունիներէն ետք, պահպանուեցաւ «ակնունիական» հաւատքը։

Խորհրդայնացաւ մեր հայրենիքը, խլըուեցաւ Հայութեան տարագիր զանգուածներէն, եւ զրկուած ամէն ազգային ազատութենէ, հարկադրուեցաւ կալանաւոր իր որդիներու բերնով իսկ ուրանալ իր պաշտած արժէքներն ու դաւանանքը։

Երկիր եր Արտերկիր երկոտանեակ մը տարիներ բոլորեցին այսպէս, կտրուած իրարմէ եւ յուսահատութեան բազմաթիւ պատճառներով պաշարուած։ Եւ եկան նորօրինակ Սպանդի մը տարիները, երբ եգիպտահայն ու ֆրանսահայը, սուրիահայն ու ամերիկահայը սարսուռով կարդացին, թէ Զարենցներ եւ Խանջեաններ եւ Բօրեաններ կը սրածուին։

Հայութեան համար, հոգիները խորտակող խաւար մը իջաւ՝ Զեկայի բանտերէն մինչեւ բուրգերը եւ բուրգերէն մինչեւ Նոր Աշխարհ։

Եւ սակայն, զարմանալի կերպով յամառ այս թերթին, մեր այս միեւնոյն «Յուսաբեր»ին մէջ, այդ շրջանին իսկ, զարձեալ նոյն պատգամը կը կարդանք.

— Ո՛չ մէկ պատճառ կայ վհատելու։ Ամէ՛ն պատճառ կայ հաւատալու։

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

(Մնացեալը յաջորդով)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԳԼՈՒԽ ԿԸ ԲՌՆԵՆ

ԲԱՑ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԸ ԿԸ ՍԿՍԻ ՃԱՆՉՆԱԼ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

Թուրքիա յայտարարեց թէ որեւէ ձեւով չի ճանչնար Մակարիոս Արք.ի առած որոշումը զինակցութեան դաշինքի ջնջումի առընչութեամբ։ Անգարայի հրատարակած զեկոյցը կ'ըսէ նաեւ թէ Թուրք կառավարութիւնը որոշած է նամակ մը ղրկել Մակարիոս Արք.ի, յայտնելով թէ Թուրքիա չի ճանչնար անոր փորձը, միակողմանի ձեւով ջնջելու այդ դաշնագիրը։ Լաւ է սակայն որ, Անգարայի այս դիրքին մասին, խօսքը տանք Անրի Պենազէի որ Ապրիլի վեցի «Օռոռ»ի մէջ, «Մակարիոս եւ Ինէօնիւ» խորագրին տակ կը պարզէ իր տեսակէտը։ Պենազէ քաջ ծանօթ է Թուրքերուն, գիտէ թէ ինչ բանի մասին կը խօսի եւ չի վարանիր ոչ կարծիք ունենալու, ոչ ալ զայն յայտնելու։ Ասկէ քանի մը տարի առաջ՝ 1961 Նոյեմբերին «Մարտիրոս Հայաստանը» խորագրին տակ կը խօսէր Հայկ. Դատին մասին։

Այսօր, անդրադառնալով Անգարայի կառավարութեան «կարծրացման» Կիպրոսի հարցին մէջ, Պենազէ կը գրէ թէ Անգարա վախ ունի որ ՄԱԿը ձեռք առնելէ ետք կղզիին զինուորական լուծումը, դրադի նաեւ անոր քաղաքական լուծումով... «Բայց Անգարայի դատը պաշտպանելի դատ մը չէ, կը շարունակէ Պենազէ, արդարեւ, դժուար կարելի է գտնել թէ ի՛նչ պատճառաբանութիւններով Միջազգային կազմակերպութիւնը պիտի դատապարտէ չորս հարիւր հազարնոց մեծամասնութիւն մը յաւիտենապէս հանդուրժելու 90 հազարնոց փոքրամասնութեան մը քմահաճոյքներուն։ Մանաւանդ երբ մեծամասնութիւնը Յոյներ են, հոն հաստատուած երեսուն դարէ ի վեր, մինչ 1571ին մէկ Թուրք չկար կղզիին մէջ. փոքրամասնութեան անդամները, արդարեւ, կը սերին Ենիչէրիներէն զորս Սելիմ Բ. Սուլթանը Կիպրոս ղրկած էր եւ հոն փոխադրած Անատոլուի գիւղացի կիներէ, մահմետական համախմբում մը կազմելու համար։ Այդ հողը բազմատուածութեան եւ քրիստոնէութեան օրրանն էր, ուր իսլամը երբեք մուտք չէր գործած»։

×

Պենազէի այս խօսքերէն ետք, ուրիշ բան ըսելու պէտք չկայ, դատի մը համար որ պաշտպանելիք ոչ մէկ կողմ ունի։

Անգարայի կառավարութիւնը հրահանգ տուած է իր նաւատորմին որ Իսքէնտէրուն վերադառնայ։ Նոր կարգադրութեամբ մը, Թուրքերը որոշած են վիզայի դրութիւնը վերահաստատել Թուրքիա գացող Յոյներուն համար «ազգային ապահովութիւնը չհազրգռող պատճառներով»։

Յոյները յայտարարեցին սակայն թէ փոխադարձ միջոցներ ձեռք պիտի չառնեն։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ հասած լուրերու համաձայն, առաջին ընտրութիւնները տեղի ունեցած են Կիրակի Թրիփոլի եւ Հիւսիս-Լիբանան։ Օրուան մեծ յաղթականն է՝ նախկին վարչապետ Ռաշիտ Քարամէ։

ԿԱՌՔԻ ծանր արկածներ տեղի ունեցած են Կիրակի օր, Ֆրանսայի ճամբաներուն վրայ։ Ազգային Թիւ 7 ճամբուն վրայ, Պ. Յովհաննէս Սէմէրճեան իր Տէ-էսով կը փորձէր անցնիլ առջեւի կառքը երբ դիմացէն եկող «404» մը յանկարծ կենալով, ծանր բախում մը ունեցած է։ Մինչ Տէ-էսը ջարդփշուր կ'ըլլար, «404»ի մէջ գտնուող չորս հոգիէն երկուքը տեղն ու տեղը կը մեռնէին, մինչ կառքը վարողը եւ իր միւս զաւակը ծանրօրէն կը վիրաւորուէին։ Վիրաւորուած են նաեւ Մարսէյլաբնակ՝ Յովհաննէս Սէմէրճեան, 41 տարեկան, իր կինը՝ Ալիս, 30 տարեկան եւ անոր հայրը՝ Պ. Մանուկեան 70 տարեկան, որ մեռած է հիւանդանոցը։

ԷՏԿԱՐ ՖՈՌ կը շարունակէ իր խորհրդային ճամբորդութիւնը։ Լենինկրատի Գիտութեանց Կաճառին մէջ յայտարարած է.— «Մարքսիստ չեմ բայց շատ կը գնահատեմ մարքսեան կարգ մը մեթոտներ պատմութեան ուսումներուն մէջ, գլխաւորաբար պատմական շրջաններու դասաւորումը եւ պատմութեան ազդեցութիւնը հանրային կարծիքի գիտակցութեան կազմութեան վրայ»։

ՊԵԼԺԻՈՅ բժիշկներու գործադուլը սկսած է ողբերգական համեմատութիւններ առնել։ 15 ամսուան երախայի մը մահը, յապաղած դարմանումի հետեւանքով, պատճառ եղած է որ երկու բժիշկներ ձերբակալուին, բայց ոչ մէկ հարց լուծուած է այդքանով։ Հիւանդանոցները ծայրէ ծայր լեցուն են։

ՓՈՓԻՒԼԷՐԻ նախկին խմբագրապետը՝ Օրէնթ Ռողընֆելտ սրտի տագնապի մը զոհ գացած է 73 տարեկանին։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ վարչապետը եւ Արտաքին նախարարը Ճափոն մեկնած են։ Փոմփիտուի բացակայութեան, Լուի Ժոքս պիտի կատարէ իր պաշտօնը։ Թոքիօ հասած ատեն, Փոմփիտու յայտարարած է որ Ֆրանսա եւ Ճափոն իրարու մօտ են, յառաջդիմութեան եւ խաղաղութեան իրենց հասարակաց կամքով։

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԷ ԽՈՐԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

Վերջերս Պոսթընէն Պոլիս, Պոլսէն Պէյրութ մինչեւ իսկ Գահիրէ, կարգ մը թերթեր հարկ տեսան հրատարակել «Հայտարարութիւն» մը, ստորեւ գրուած՝ «Դիւան Մայր Աթոռի», Մարսէյլի մէջ գոյութիւն չունեցող տագնապի մը մասին։ «Յառաջ» ալ՝ Էջմիածինէն օրը օրին ստացած էր այդ յայտարարութիւնը, զոր հարկ չտեսաւ հանրութեան սեփականութիւնը դարձնել՝ կասկածելի գտնելով անոր պաշտօնական հանգամանքը, տրուած ըլլալով որ այդ նշանաւոր «յայտարարութիւնը» ոչ կնիք ունէր, ոչ ալ բովանդակութիւնը կարելի էր նկատել լուրջ եւ «պատասխանատու» մարդոց գործը։

Տարօրինակը սակայն այն է որ առաջին մէկ օրէն, արտասահմանը, Պէյրութէն մինչեւ Ամերիկա, «Զարթօնք»էն մինչեւ «Արեւները», շատ աւելի իրար անցան ու զբաղեցան զուտ տեղական բնոյթ ունեցող այս հարցով քան Ֆրանսահայ մամուլը։ Իրարանցումը հասած է նաեւ Պէյրութ, ուր ծանօթ յայտարարութիւնը պատճառ դարձած է որ համերաշխութեան «ախոյեան», «ըՍփիւռք» շաբաթաթերթը երթայ տեսնէ Խորէն Կաթողիկոսը եւ ստանայ հետեւեալ հաւաստիքները, զորս կը հրատարակէ Մարտ 28ի իր թիւին մէջ։

Մենք ալ կ'արտատպենք, այն յոյսով որ կրնայ լուսաբանել այն մտքերը, որոնք լուսաբանութեան կը կարօտին, մինչ տրամադիր հրատարակելու եկեղեցական հարցերու վերաբերեալ պաշտօնական հաղորդագրութիւններ, միայն, պայմանաւ որ անոնք ժամանակին հասնին։

×

«Ա.— Էջմիածնի եւ Անթիլիասի Կաթողիկոսներուն միջեւ հաստատուած սիրոյ եւ հասկացողութեան կապը կը մնայ անայլայլ եւ անխզելի։

Բ.— Կցման հարց գոյութիւն չունի եւ պիտի չունենայ։

Գ.— Մարսէյլի Ազգ. Իշխանութիւնները իրենց 5 Մարտ 1964 թուակիր նամակով Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի կը յայտնեն իրենց հաւատարմութիւնը եւ յաւիտենական յարումը Ս. Էջմիածնի Մայր Աթոռին։

Դ.— Ի մօտոյ Խորէն Ա. Կաթողիկոս կը սպասէ ստանալ նամակ Վազգէն Ա. Կաթողիկոսէն (ըստ 15 Մարտ թուակիր հեռագրի), որպէսզի հրապարակէ պաշտօնական հաղորդագրութիւն մը՝ յանդորրութիւն մտաց»։

«Սփիւռք», 28–3–64

ՏԽՐՈՒՆԻ — ՀԵՐՄԻՆԷ ՍԻՆԱՆԵԱՆ

Պոլսոյ թերթերէն ցաւով կ'իմանանք որ Ապրիլ 3ին իր մահկանացուն կնքած է Հերմինէ Սինանեան, խմբագրապետուհի Պոլսոյ Ս. Փրկիչ ամսաթերթին։

Հերմինէ Սինանեան, մտաւորական պատրաստուած միտք մըն էր, բարձրագոյն կրթութիւնը ստացած ըլլալով Սորպոնի համալսարանը։

Մեծ բծախնդրութեամբ վարած է կիսամեայ Դար հանդէսը, որ իր գրական գլխաւոր աշխատանքը կարելի է նկատել։ Ատեն մըն ալ հրատարակած է Նոր Դար շաբաթաթերթը, սակայն իր ամէնէն օգտաշատ աշխատանքը կարելի է նկատել Ս. Փրկիչի խմբագրապետութիւնը, զոր մեծ ձեռնհասութեամբ կը վարէր աւելի քան տասը տարի է։

Իր վաղահաս մահով, հայ իգական սեռը կը կորսնցնէ մտաւորական իր առաջնէն օժտուած դէմքերէն մին։

ԹԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԱՐՄԱՏԸ

Գ.

Այդ ծրագրերի վրայ պարզորոշ կեր – պով մնացել է անհատի պաշտամունքի օ– րերի մտայնութեան կնիքը, թէպէտեւ անչնորհք ոտինը ջանացել է այն դար – ձընել աննկատելի : Մեր ժողովրդի ամ – բողջ մի հատուածի զարգացած ու նուրբ լեզուն եւ այդ լեզուով ստեղծուած հա – րուստ ու մեծարժէք գրականութիւնը բարբառային համարող ու մերժող մը – տայնութիւնն է , որ թեթեւ սրբագրու – թեամբ, թեւածում է ծրագրերի վրայ : Ուրիշ ինչո՞վ բացատրել այն տխուր ի – րողութիւնը, երբ արեւմտահայ լեզուով ստեղծուած հարուստ, բազմաժանր ու բարձրարուեստ գրականութիւնից միայն երեք հեղինակ են արժանացել տեղ գրա – ւելու մեր գաղրոցական ծրագրերի մէջ , իսկ այսօրուայ սփիւռքի մեր գրչակից եղբայրներից եւ ոչ մէկը : Միայն Պ. Դուրեանի , Ց. Պարոնեանի եւ Դ. Վա – րուժանի նկատմամբ ցոյց է տրուած « բարեհոդութիւն » : Միջնակարգ դըպ – րոցի բոլոր դասարանների ոչ մի դասա – գըրքում մի տող անգամ չկայ Ալիշանից ու Պչչիկեթաչլեանից, Սիամանթոյից ու Մեծարենցից, Սեւակից ու Թէքէեանից , Մերենցից ու Զօհրապից, Երուխանից եւ Օտեանից, Զ. Եսայեանից եւ Սիպիլից , ինչպէս եւ այլ շատ երախտաւոր հեղի – նակներից : Ո՞վ կարող է տալ դրա բա – ցատրութիւնը՝ առանց անյարմար դրու – թեան մէջ ընկնելու : Այդ աղաղակող , անհանդուրժելի փաստը չի կարելի հա – մարիլ սխալ կամ թերութիւն : Դա աւե – լին է, որի որակումը վեր է մի դրողի կամ յօդուածագրի իրաւունքից եւ ուժից: Ահա, թէ ինչու այդ իրողութեան վրայ պէտք է հրաւիրել լուսաւորութեան մի – նիստրութեան եւ աւելի բարձր մարմին – ների ուշադրութիւնը :

Հիմա նայենք 7ից 10րդ դասարանների ծրագրերին այնպէս, ինչպէս դրանք կան: Պարզ է, որ մի շարք ականաւոր հեղինակների եւ նրանց ստեղծագործու – թիւնների նմոյշների հետ աշակերտները ծանօթանում են 5րդ եւ 6րդ դասարան – ներում եւ դեռ աւելի վաղ: Այդ դասա – րաններում արդէն աշակերտները պէտք է նախապատրաստուեն ընկալելու դրական երկը իր իւրայատկութիւններով, որոշ հասկացողութիւններ ունենան բանաս – ուեստի յատկանիշների մասին, ունենան իրենց նախասիրած հեղինակներն ու եր – կերը, տարբերէն գեղարուեստական խօս – քը սովորական խօսքից եւայլն: Այսինքն հող է պատրաստուել դրականութեան , իրրեւ արուեստի, խօսքի արուեստի դա – ռանալուզման եւ ընկալման համար: Եւ ա – հա 7րդ դասարանից սկսւում է դրակա – նութեան ուսումնասիրութիւնն ու ուսում – նասիրութիւնը :

Եօթերորդ եւ ութերորդ դասարաններ – րում՝ ծրագիրը աշակերտներին երկու վաղքով՝ Յաչատուր Աբովեանից սկսե – լով հասցնում է մինչեւ Համօ Սահեանը, այդ ընթացքում որոշ հեղինակների անց – նելով իբրեւ «ծրագրային հիմնական նիւ – թեր», ոմանց էլ իբրեւ «լրացուցիչ նիւ – թեր՝ աշակերտների անհատական ըն – թերցման ու խօսքի զարգացման հա – մար», իսկ չատերին, նոյնիսկ չատ ար – ժանաւորներին , չարժանացնելով անգամ յիշատակութեան :

Ցետոյ կատարւում է մի նահանջ , 9րդ եւ 10րդ դասարաններում նորից անդրա – դառնում են մի շարք անուանի հեղինակ – ների՝ սկսելով այս անգամ Շիրվանզա – դէից եւ չարունակում այս անգամ մին – չեւ Գ. Սարեան եւ այդտեղ դնում վեր – ջակէտ :

Աշակերտը 7րդ դասարանում եօթը ժամ սովորում է Շիրվանզադէ, 8րդ դա – սարանում մի բառ էլ լսում նրա մասին եւ մի տարի յետոյ, 9րդ դասարանում 14 ժամով նորից զբաղւում մեծանուն վի – պասանի ստեղծագործութիւններով: Ծը – րագիրը կազմողները այդպէս են վարուել բազմաթիւ հեղինակների հետ (Մուրա – տեան, Նար – Դոս, Թումանեան, Յակոբ – եան, Խաչատրեան, Դեմիրճեան, Զարենց եւայլն) :

Այսպիսի ծրագրի վրայ էլ կազմուած են դասագրքերը եւ ամէն մի հեղինակի յատկացուած է այնքան ժամ ու տեղ, որքան նախատեսուած է ծրագրով :

Այսպէս՝ Ղ. Աղայեանին եւ Րաֆֆուն յատկացուած են ... հաւասար քանա – կութեամբ ժամեր, վեցական ժամ: Ծը – րագիր կազմողները կամ չեն հասկացել Րաֆֆու տեղն ու մեծութիւնը մեր գրա – կանութեան մէջ, կամ դերադնահատել են Ղ. Աղայեանի համեստ գրական վաստա – կը: 8րդ եւ 10րդ դասարաններում Ց. Յակոբեանին տրուած է 17 ժամ , իսկ Շ. Կուրղինեանին ոչ մի ժամ : Անուանի բանաստեղծուհուն չնորհ են արել յիշա – տակելու արտածրագրային ընթերցանու – թեան բաժնում մի բանաստեղծութեամբ: Ի՞նչ աններելի անարդարութիւն է դա : Ի միջի այլոց , Ց. Յակոբեանին եւ ... Ե. Չարենցին յատկացուած են հաւասար քանակութեամբ ժամեր՝ 17ական : Մենք չենք կարող եւ չենք ուզում նուաստացը – նել Ց. Յակոբեանի պատմական դերը մեր գրականութեան զարգացման մէջ եւ չենք էլ կարող նրա պատմա – քաղաքական ար – ժէքին համազօր համարել նրա գեղար – ուեստական արժէքը եւ մեր պատանինե – րին այն պատկերացումը տալ, թէ Յա – կոբեանն այնպիսի գրական մեծութիւն է, որի մօտ դէրօ է Շ. Կուրղինեանը , կամ՝ նրա արուեստի նշանակութիւնը հաւասար է Չարենցի արուեստին: Մեր խորին համոզմամբ ոչ մի գրող, կարգին ոչ մի գրականագէտ, լեզուի եւ գրակա – նութեան ոչ մի ուսուցիչ, գրականու – թեան արժէքն իմացող ոչ մի ընթերցող չունի այդ համոզումը, — ուրեմն, ին – չո՞ւ այդ հրամցնել մեր պատանիներին : Նորից ենք կրկնում, խօսք չի կարող լի – նել Յակոբ Յակոբեանի ստեղծագործու – թիւները թերագնահատելու մասին : Խօսքը նրանց չափազանց գերագնահա – տելու մասին է: Մեր գրականութեան անուանի ստեղծագործողների այս թերա – գնահատման եւ գերագնահատման արա – տաւոր աւանդը ստացել է օրէնքի ուժ եւ ինքնաբերաբար, անհատի պաշտամունքի տարիներից չարունակւում է մինչեւ այ – սօր: Ինչո՞ւ համար, օրինակ, Վաշան Թոթովենցի պէս մի հեղինակ յիշատա – կութեան անգամ չի արժանացել մեր միջնակարգ դպրոցների գրականութեան ծրագրում :

Այդպիսի չատ օրինակներ կարելի է բերել գրականութեան դպրոցական ծր – րագրերից եւ լսել դրանց մասին այս ու այն, թէպէտեւ ոչ գոհացուցիչ ու համո – զիչ, մեկնաբանութիւնն ու պատճառա – բանութիւնը : Մենք չենք կարող սակայն դլխի ընկնել, թէ ի՞նչ պատճառաբանու – թեամբ Գաբրիէլ Սունդուկեանը , մեր անզուգական դրամատուրգը դուրս է մը – նացել այդ ծրագրերից : Ուրեմն հայ պատանին, ստանալով միջնակարգ կըր – թութիւն եւ կեանք մտնելով, կարող է անգամ «լսած չլինել» Սունդուկեանի ա – նունը: Թիֆլիզի բարբառով գրե՞լն է Սունդուկեանի մեղքը, թէ Սունդուկեա – նը տեղ չունի «անցեալի հայ առաջաւոր գրականութեան » մէջ եւ նրա «Պէպօն » կամ «Քանդած օջախը» չեն մտնում «հայ գրականութեան նշանաւոր երկերի» ցու – ցակում կամ «աշակերտների էսթետիկա– կան, գաղափարական ու բարոյական դաստիարակութեան համար» նրա երկերը անարժէք են: Լեզո՞ւն: Նորից հարկա – դրուած ենք դիմելու համեմատութեան: « Վէրք Հայաստանի» անմահ ստեղծա – գործութեան լեզուն միթէ՞ պատճառ է , որ այն դրկենք իր չհնացող փառքից : Միթէ՞ Թիֆլիզի բարբառը կարող է նը – սեմացնել «Պէպօյի» անկրկնելի հմայքը սերունդների համար: Ի վերջոյ՝ եթէ այդ է պատճառը, չէ՞ր կարելի անմահ թա – տերագրի դլուխգործոցից մի տեսարան, մի հատուած դրական լեզուով մատուցել մեր պատանիներին, — փոխանակ ան – կրկնելի Սունդուկեանին դուրս դնելու դրականութեան զարգացման ընդհանուր հունից :

ՎԱՂԱՐՇԱԿ ՆՈՐԵՆՑ

(3 Շար.)

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ԱՐԵԳԱԿ » ամսաթերթ, Ա. տարի , Թիւ 1 Ապրիլ 1964, հիմնադիր – տնօ – նատէր Հայկ Գալուստեան, փոստարկղ 366, Ուիմպլըտըն, Լոնտոն, Տպլիու 19:

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԿԻՊՐՈՍԻ

Գ.

Թուրք բանակն ունէր ութսուն հազար զինուոր, 250 առագաստանաւ, 64 թնդանօթ: Պաշարուածներն ունէին 8000 կատինոյի հրամանատարութեան տակ ութ հազար զինուոր: Կը պաշտպանէին քաղաքը քանի մը ամիս, յարձակողական եւ կը մղուին կորուստներով : Պաշարումը կը չարունակուի ցամաքէն ու ծովէն: Սպառին ռազմամթերք եւ ուտեստեղէն: Պրակատինօ կ'առաջարկէ Ցամակուստեանի յանձնումը պատուաւոր պայմանով : Մուսթաֆայի երդումով խոստանալով հրամանատարը կը հանի բանակատեղին : Թուրք հրամանատարը կը դրժէ երդումը, կը չղթայէ պատանդներ, նահատակել կուտայ, քրիստոնեայ կտրել տալէ յետոյ մորթատեղի դնել տալ եւ մորթին մէջ յարդ լեցնել տալով կը դրկէ սուլթանին: Ինչպէս նեկոմեդիոյ մէջ, այնպէս ալ դրաւուած քաղաքի բնակիչները կը ջարդուին: Երախաները կը վաճառուին, կիներ եւ աղջիկներ ըեմներու մէջ կը տարուին (1571, Օգոստոս 4) :

Քրիստոնեայ նաւատորմը կը միանայ ուէր կիպրոսի կորուստէն Լեւանթին համարտը չահելով (1571, 7 Հոկտեմբեր) : Յաղթականներէն Քոլոննա գնդապետ կ'ընդունուէր Պիոս ե. պապին Վենետիկի Տոժը անմիջապէս Ս. Մարկոսի եկեղեցին կ'երթար «Ջքեղ Աստուածը» սելու, որովհետեւ Հանրապետութիւնը մղձաւանջէ մը փրկուած էր: Լեփանթոյի յաղթանակը կարեւոր դէպքն է Արեւմտեան Հաղորդի պատմութեան մէջ, Օսմանեան իշխանութիւնը պիտի սկսի ընկղմիլ :

Թուրք տիրապետութիւնը (1571-1878) փոխեց կղզիին բնակչութեան ընկերային կառոյցը, աւատապետական վարչական ջնջուեցաւ, դասակարգեր չկան այլեւս, եկեղեցին կը մնայ առանձնաչնորհ հեթանոսդարմէ ազատ, քրիստոնեական վկայութիւնը կը մերժուի իսլամներու եւ քրիստոնեաներու միջեւ տեղի ունեցած խնդիրներուն համար, բնակիչները պիտի վճարեն զանազան տուրքեր: Իրենց նահէութեան թիւն է 160·000 Ցոյն, քանի հազար թուրք գինուոր: Երդոպացի առեւտրականներու ղրած հողերը բաժնուին գինուորականներուն, ծախուեցան Ցոյներու : 1754ի հրովարտակով կիպրոսի արքեպիսկոպոսը պաշտօնապէս ճանչցուեցաւ, կղզիին յոյն բնակչութեան հոգեւոր յայտնիչը ուղղակի Մեծ Վեզիրին հաղորդակցելու իրաւունքով : Եկեղեցականին եւ կառավարչին յարաբերութիւնը միջնորդն էր թարգման մը, նշանակուած եկեղեցականէն : Կառավարիչը չէր կրնար տուրք մը պարտադրել առանց եկեղեցական աւելի ազնիւ ու վսեմ բնաւորութեան, Նատիա կ'որոշէ առնել վճռական քայլ մը :

1932ի Նոյեմբեր ութի երեկոյեան մեծ հացկերոյթի մը տեղի կ'ունենայ Ռեչալ Վորոշիլովի տունը, ծանելու համար յեղափոխութեան տարեդարձը, ներկայութեան Քաղաքական անդամներու մեծամասնութեան :

Նատիա նոր էր տեղեկացած թէ նախկին ուսանող ընկերներէն ոմանք տի գնդակահարուէին հետեւեալ ուսը :

Ճաշասեղանին վրայ, քաջարի կին խօսքը ուղղելով Սթալինի , կը պահանջ որ անմիջապէս ազատ արձակուին ձերբակալուած երիտասարդները եւ տրուին գնդակահարութեանց ...

Կրեմլի տիրակալը պահ մը կը մտածէ, ապա կը սկսի անվայել խօսքով գոռալ .

— Կ'ուզես ինձի ուղղութիւն տալ իմ ընելիքներուս համար : Քեզի սորվեցնեմ թէ ինչ ձեւով պէտք է խօսիս ինձի հետ ...

Ցանկարծ Սթալինի բարկութիւնը պայթի, կը սկսի ամենահասարակ ոճրագործի հայհոյանքներ տեղացնել իր դէմքին ...

(4 Շար.)

LE LIBAN
(ԼԻԲԱՆԱՆԸ)

ՔԲՕՍԱՇՐՋԻԿՆԵՐՈՒ ԵԴԵՄԸ

Լիբանանը, բոլոր Եւրոպացիներուն սիրելի երազի մը իրագործումը թոյլ կու տայ.— Ծանօթանալ աշխարհի ամէնէն հին երկիրներէն մէկուն : Եւրոպայէն քանի մը ժամ հեռու, իրենց կը սպասէ Միջերկրականի մէկ ափը՝ ուր կրնան լողալ հռոմէական թատրոնի մը կամ ֆըրանք ամրոցի մը ստորոտը : Երկիր մը, ուր՝ շնորհիւ դարաւոր եւ յատկանշական հետքերու, կրնան աշխարհի ամբողջ պատմութիւնը վերահաստատել :

Բայց Լիբանանը միայն պատմական կամ հնագիտական հետաքրքրութիւնը չի գոհացներ : Զբօսաշրջիկներուն նաեւ հազար կարելիութիւն կուտայ զուարճանալու եւ հանգստանալու : 250 քիլոմեթր ծովեզերքի մը երկայնքին, ծովափները իրարու կը յաջորդեն, ծովային բոլոր հաճոյքներով : Ծովէն կէս ժամ հեռու՝ լերան հաճոյքները : Բազմաթիւ կայաններ պատրաստուած են ամէնէն արդիական յարմարութիւններով ութ հարիւրէն երկու հազար մեթր բարձունքներու վըրայ, սոճիներու անտառներէն մինչեւ Լիբանանի հռչակաւոր մայրիները :

Բացօթեայ այս հաճոյքներէն եւ զըւարճութիւններէն զատ, Լիբանան իր այցելուներուն կը բանայ իր կենդանի Թանգարանը, անոնց կը տրամադրէ իր անցեալի հիանալի հարստութիւնները : Նախ կայ՝ Պէյրութը, Մայրաքաղաքը արդիական շէնքերով, ազգային Թանգարանով եւ քառասուն հազար հատորներէ բաղկացած իր գրադարանով : Ճամբաներու սքանչելի ցանց մը թոյլ կու տայ, որ արագ եւ հանգիստ ճամբորդես գրօսաշրջումի բոլոր կեդրոնները : Ինչ ճամբայ ալ առնես, ամէն կողմ հիանալի արձաններ, հազարամեայ պատեր, ժամանակին ապարէզ կարդացող սիւներ, հէքեաթներ ծնող քարեր, վկայ հոյակապ անցեալի մը :

Կան դեռ, բնական գեղեցկութիւնները : Պէյրութի մօտ, Թրիփոլիի ճամբուն վըրայ, աշխարհի ամէնէն գեղեցիկ քարայրներէն մէկը կայ՝ Ճէյթայի քարայրը : Ուրիշ տեղ՝ ծովածոցեր, խորշեր, վայրեր ուր ոմանք կը սիրեն ըսել թէ Եդեմը հոն էր : Պարբերաբար, հնագիտական նոր յայտնութիւններ հետաքրքրութեան մեծ շարժում մը կը ստեղծեն :

Այս երկիրը ձգիչ մեծ հմայք մը ունի գրօսաշրջիկներուն վրայ : Այցելուներու ի սպաս կազմակերպութիւնը շատ մեծ է եւ այդ ուղղութեամբ լիբանանեան կառավարութիւնը մեծ ճիգ կը թափէ : Զգալի յառաջդիմութիւններ արձանագրուած են վերջին տարիներուն, փայլուն հեռանկարներու դուռ բանալով : Ոչ մէկ բան խնայուած է գրօսաշրջիկները ընդունելու եւ երկրին կապելու համար : Եւ ասոնցմէ սպասուած քարոզչութիւնը նոյնքան կարեւոր կը նկատուի — եթէ ոչ աւելի — քան թերթերու, թըռուցիկներու կամ պատի ազդերու կատարելիք դերը :

կանին եւ Թարգմանին հաւանութեան : Եթէ կառավարիչը պնդէր, Արքը իրաւունք ունէր դիմելու Բ. Դրան : Յոյն հաւատացեալները պարտաւոր էին վճարելու եկեղեցական տուրք մը :

Եկեղեցին հիմնեց դպրոցներ քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ, Նիկոսիոյ մէջ հիմնուեցաւ բարձրագոյն վարժարան մը ԺԸ. դարուն արքեպիսկոպոս Ֆիլոթէոսի կողմէ :

Տուրքերու ծանրութիւն, մանաւանդ պաշտօնեաներու կեղեքումները Թշուառացուցին ժողովուրդը : 1702ին վարչութիւնը մեծ վեզիրին յանձնուեցաւ, բայց բնակչութեան վիճակը բարելաւում չըտեսաւ, շատեր գաղթեցին այլուր, բնակչութիւնը սկսաւ նուազիլ : Եպիսկոպոսներ եւ Թուրք երեւելիներ դիմեցին ուղղակի սուլթանին կացութեան դարման մը խնդրելով : Կղզին կայսերական նահանգ հռչակուեցաւ . 1746ին կառավարիչ ընտրուեցաւ Աբու Պեքիր փաշա, որ ճարտար վարչութիւն մը հաստատեց, հանրային օգտակար գործեր կատարեց, բայց երեք տարի յետոյ ետ կանչուեցաւ պալատական ինթրիկներու պատճառով, կղզին կրկին յանձնուեցաւ մեծ վեզիրի վարչութեան, Թշուառացաւ վերջին աստիճան, Թուրքեր եւ Յոյներ միասին բողոքեցին Դրան կառավարիչներու եւ պաշտօնեաներու ընչաքաղցութեան դէմ, բայց ի զուր : Պարտքերով ծանրաբեռնուած փաշաներ կղզի կու գային ժողովուրդը քամելու իրենց պարտքերը վճարելու եւ շըռայլ կեանք վարելու համար :

Յունական ապստամբութեան ատեն կառավարիչ Քիւչիւկ՝ Մեհմէտ Սուլթանին մօտ ամբաստանեց եպիսկոպոսները որպէս դաւադիրներ իշխանութեան դէմ : Սուլթանը մերժեց ամբաստանութիւնը, Մեհմետ կրկին գրեց, թէ ապստամբներուն հետ հաղորդակցութեան մէջ են եպիսկոպոսներ եւ երեւելիներ : Այս անգամ Սուլթանին հաւանութիւնն ստացաւ կախելու ենթադրեալ դաւադիրները : Մեհմէտ պալատ հրաւիրեց եկեղեցականները, կարդաց դատավճիռը եւ հրապարակի վըրայ կախել տուաւ եպիսկոպոսները : Նոյն օրը 450 երեւելի Յոյներ կախուեցան բոլոր քաղաքներուն մէջ, փրկուեցան անոնք միայն, որոնք ապաւինեցան Ֆրանսական, ռուս եւ անգլիական հիւպատոսարանները :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(4 Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳՆԱՀԱՏԵԼԻ ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԵՒԱՆ.— Փետրուար 29ին, Ակադեմիայի նիստերու դահլիճին մէջ գումարուեցաւ Պատմական Յուշարձաններու Պահպանութեան նորակազմ ընկերութեան առաջին համագումարը, ուր ընտրուեցաւ 68 անձերէ կազմուած վարչութիւն մը : (Տես ՅԱՌԱՋ, Մարտ 21) :

Նորակազմ ընկերութեան նախագահի հանգամանքով, նկարիչ Մարտիրոս Սարեան հետեւեալ կոչը ուղղած է Հայաստանի քաղաքացիներուն .—

X

Գետներես ու գետնատակ պատմական յուշարձանների մի հաղուագիւտ թանգարան է Հայաստանը : Այստեղ ամէն ոք տեսնում է խաղաղ, ստեղծագործ աշխատանքով հարուստ մեր ժողովրդի երկար ու ձիգ ճանապարհը, գեղեցիկին ձգտող նրա խորաթափանց ոգին, նրա տաղանդաւոր ու հանճարեղ որդիների ճարտար մտքի անկոր թռիչքը, որն ընդունակ է եղել ստեղծելու աշխարհ հիացնող Գառնի ու Զուարթնոց, Անի ու Գեղարդ, Ամբերդ ու Ախթամար ...

Բաց մի գիրք է Հայաստանը, նրա ամէն մի կոթողը՝ իր զարմանալի չափուձեւով, հոյակապ դրուագներով, որմնանկարչութեամբ, վիմական արձանագրութիւններով՝ այդ գրքի ոսկէ էջը :

Մեր նախնիները հազարաւոր մեծ ու փոքր, համամարդկային արժէք ու հարստութիւն ներկայացնող կոթողներ են ժառանգել մեզ, աւանդել են, որ մենք ոչ միայն հիանանք դրանցով, ճանաչենք ու հպարտանանք, այլեւ պահենք, պահպանենք իւրաքանչիւր քարն ու մասունքը եւ այդ ամէնն անվնաս, մեր իմաստուն նախնիների օրինակով, ժառանգութիւն տանք մեզնից յետոյ եկող սերունդներին :

Պատմական յուշարձանների պահպանութեան հայկական կամաւոր ընկերութեան հիմնադրումը իրադարձութիւն է մեր կեանքում, հազարամեայ կոթողների պահպանման մեծագոյն գործը այսուհետեւ յանձնուած է նաեւ ձեզ, տըրուած է ժողովրդի վերահսկութեանը, իւրաքանչիւրին, ում համար թանկ է հայ ժողովրդի մշակութային անցեալը :

Պատմական յուշարձանների պահպանութեան հայկական կամաւոր ընկերութեան հիմնադիր համագումարի յանձնարարականով եւ նրա անունից ես ձեզ եմ դիմում, սիրելի հայրենակիցներ :

Խնամքով պահէք ու պահպանէք մեր աշխարհահռչակ ժառանգութիւնը, հայ ժողովրդի հասունութեան վկայագիր բոլոր յուշարձանները՝ ի յարգանք մեր ըստեղծագործ նախնիների եւ ի պատիւ մեզ ու մեր ժամանակի :

Աշխատաւորներ, հիմնարկ – ձեռնարկութիւններ, կոլտնտեսութիւններ եւ սովխոզներ, դարձէք պատմական յուշարձանների պահպանութեան կամաւոր ընկերութեան անհատական եւ հաւաքական անդամներ : Թող ժողովուրդը միակամ պաշտպանը լինի իր պատմական յուշարձանների :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Այս խորագրին տակ, «Լը Մոնտ»ի երաժշտական աշխատակիցը Ժաք Լոնշան հետեւեալ տողերը նուիրած է Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբի համերգին, թերթին Ապրիլ 2ի թիւին մէջ :

« Իր հիմնարկութեան քառասնամեակը տօնելով, Սալ Կավօ, Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբը յուզիչ պատկերը տուաւ ցեղային փոքրամասնութեան մը, ամբողջովին ձուլուած իր որդեգրած երկրին եւ որ, սակայն, անաղարտ կը պահէ իր աւանդական գանձը : Իր անունը կը յիշեցնէ Կոմիտաս վարդապետը որ հայ երաժշտութեան անխոնջ մշակը եղաւ, աւելի քան երեք հազար երգեր ժողվեց Փարիզ մեռնելէ առաջ, 1935ին :

Հայ երաժշտութիւնը, զոր կը ճանչնանք գրեթէ միայն խորհրդային Խաչատուրեանի գործերով, աշխարհի ամէնէն հիներէն մէկն է, իր ծագումը չորս հազարամեակներու կը պատկանի եւ դարերու ընթացքին արաբական, սլաւ, պարսկական, յունական ասիական ազդեցութիւններ կրած է, զորս բուռն զգայնութիւն մը ունեցող ժողովուրդ մը վերածած է մեղեդիական մեծ հարստութիւն ունեցող երաժշտութեան մը :

Հաւանաբար, այս թարմութիւնն ու հրաշալի գոյնը աւելի կը յայտնուին Կոմիտաս վարդապետի, Գ. Մ. Ալէմշահի ժողովրդական երգերուն, Թ. Ալթունեանի սքանչելի « Օսաննա»յին կամ արի «Վկնոզդ»ին մէջ՝ քան Տիգրանեանի Անոյշին Սարոյի եղանակին կամ Կանաչեանի «Նանոր»ին պէս ճիգով շարադրուած գործերու մէջ :

Ամէն պարագայի մէջ, հիացանք Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբին միատարրութեան եւ եռանդին վրայ, Կարպիս Աֆրիկեանի առաջնորդութեամբ, գնահատեցինք այրերու ընտիր եւ թաւ ձայները, կիներու ձայներու գունագեղ երանգները, ինչպէս եւ ընտիր մեներգուները, մասնաւորաբար՝ Պ. Մկրտիչ Պօղոսեան եւ Օր. Շաքէ Պէնկեան » :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (65)

ԽՈԴԵԴԱՆ

Տճիկ ու չմքիկ ,
Էլ դուք միք ժաժա ,
Մենք ենք ժաժալու ,
Բայաղ տանելու :

Ակիկ ու կժիկ
Էլ դուք մի ժաժա ,
Մենք ենք ժաժալու
Բայաղ տանելու :

Քաւոր Տօնէն զուռնի հնչիւնների տակ կէս ոսկի տուեց Ալուանենջի հարսին : Սանամը վերցրեց նուէրը եւ, թագուհու ճակատը համբուրելով, նրան առաջ բերեց :

Բայաղը հագած էր հարսանեկան շորեր : Գլխին դրել էր հարսնաթագ, որի շուրջը, մետաքսէ փունջ էր ոլորած : Ճակատին փայլում էին տասը խոշոր դըրամներ : Այն քօղը, որ Գիւլեն հանել էր սնդուկի միջից հրդեհի ժամանակ, պահւում էր Ոսկեհատի մօտ : Այնտեղ ընդամէնը տասը հատ հին ոսկեդրամ կար : Դաշտադէմցի Գէորգն ասել էր, որ դըրանք Հայոց Տիգրան թագաւորի յայտնի ոսկեդրամներն են, նրա նկարով եւ արքայական թագը գլխին : Փեսան այդ ոսկիները փայլեցնելով ուղարկել էր Քրդագոմ, որոնցմով Սանամը զարդարել էր հարսի ճակատանոցը : Հարսնթագի վըրայից մինչեւ Գոտկատեղը մի բարակ վարդագոյն շղարշ էր իջնում, որի տակից երեւում էր Բայաղի ամօթխած գեղեցիկ դէմքը :

Երկրագործ Մարտօն նկատելով, որ իր աղջկայ երեսին միայն մէկ քող էր գցած, զարմացած հարցրեց .

— Էս ի՞նչ բան է, քաւոր Տօնէ, չլինի՞ կարծում էք, թէ Դաշտից թալան էք տանում :

— Ի՞նչ է պատահել, խնամի :

— Ո՞ւր է հարսի եօթ տակ քողը :

— Եօթ տակ քող,— ծոր տուեց Տօնէն :

— Կանաչ մեռոն, երեւում է՝ դուք թալանի էք եկել :

— Տանողը մենք ենք, քեռի Մարտօ, մեզ մէկ քողն էլ ձեռք կը տայ,— գըւարճախօսեց քաւորը :

— Չեղաւ, չեղաւ, բռնաչէնցիք, իմ աղջկան եօթ քող է հասանելի, մէկը փեսի կողմից, վեցը՝ քաւորի ու բարեկամների :

— Եօթ ծալի տակ մութ կ'եղնի, խընամի, — նորից կրկնեց Տօնէն :

— Պապական կարգ է, ախպեր, դու եօթ գոյնը գցիր, թող մութ լինի : Տես, հարսի երեսն երեւում է :

— Աղջիկդ սիրուն է, Մարտօ ախպեր, թէ կ'ուզես իմանալ, սիրուն դէմքին իսկի քող էլ հարկաւոր չէ, — վրայ բերեց Օնէն :

— Տօ ծուռ սարեցիք, լեզուակոխ տալով կ'ուզէք աղջկաս փախցնե՞լ : Շատ էլ գիժ էք : Կարծում էք մեր Դաշտի ծուռերը ձեզնից պակա՞ս են : Ուրիշ տեղ՝ մէկ–մէկ ծուռ, մշեցիք՝ մեծ ու պզտիկ ծուռ, ասաց Խոչոյ Մարտօն, ծխելով եւ նայելով մի անորոշ կէտի :

— Մենք ձեր ծուռերի մասին լսել ենք,— նկատեց Շինական Պօղոսը : — Ալոյին էլ գիտենք, Նալխաշ Մանուկին էլ :

— Ո՞ր էդպէս է, էլ ո՞ւր էք պարապ կանգնել, — շուռ եկաւ Մարտօն :

— Հիմա ի՞նչ անեմ, էս կէս գիշերով մէկ էլ Մուշ էրթա՞մ, տարակուսանքով յարեց քաւորը :

– Կ'ուզես Բիթլիս գնա : Մինչեւ իմ աղջկայ երեսին եօթ գոյնի քող չլինի, շեմքից դուրս չեմ թողնի նրան : Աղջի, ներս գնա,— Բայաղին դառնալով, խըստութեամբ հրամայեց հայրը : — Հարսին ներս տար, — յօնքերը վարպետուհու վրայ սպառնալի կիտելով՝ կարգադրեց Մարտօն :

Մանիշակը ձեռները ծալած կանգնած էր դրան մօտ : — Դու էլ ներս գնա : Չէ՞ իր տեսնում, որ աղջկադ երեսը բաց է : Ինչո՞ւ թոյլ տուեցիր, որ մինչեւ շեմքը բերեն,— գոչեց բարկացած շինականը, դուրս ելնելով տանից :

Տօնէն եւ Ստեփանը իրար նայեցին :

Դրութիւնը լուրջ էր :

Շինական Պօղոսը խորհուրդ տուեց գընալ Խասգիւղ : Նա եւ Ստեփանը շտապեցին այդտեղ, գիշերով արթնացրին մի ծանօթ չթավաճառի եւ, հարկաւոր քողերը վերցնելով, վերադարձան Քըրդագոմ :

Սանամը ներս առնելով հարսին, եօթ տարբեր գոյներով ծածկեց նրա երեսը :

— Իսկ կօշիկների մէջ ցորեն լցրե՞լ ես, — հարցրեց Քրդագոմցին :

Սանամը զգաց իր սխալը եւ ամբարից մի բուռ գարնանացան վերցնելով ածեց Բայաղի ոտնամանների մէջ, որ նրա ոտքը խերով գայ կեսրանց տան վրայ :

— Ա՛յ, հիմա եղաւ, հիմա կարող էք տանել,— ասաց երկրագործ Մարտօն :

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

Այրի Տիկին Բիւզանդ Տէօվլէթեան, Տէր եւ Տիկին Անարէ Երէցեան, Տէր եւ Տիկին Յակիկ Տէօվլէթեան, Տէր եւ Տիկին Աւետիս Տէօվլէթեան, Տէր եւ Տիկին Ճարուհի Մոքոսեան, Օր. Ժասմին եւ Պ. Ալէն Մոքոսեան, Այրի Տիկին Երէցեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ճակոբ Տէօվլէթեան, Տէր եւ Տիկին Գարեգին Հոցեան (Փերիկէօ), Սիսակեան ընտանիքը (Մարսէյլ) խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, տաքրոջ, մօրեղբօր, խնամիին եւ աղգականին՝

ԲԻՒԶԱՆԴ ՏԷՕՎԼԷԹԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 5ին, իր բնակարանը, 64 տարեկանին։

Ճուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ (Ապրիլ 8) ժամը 14·30ին Փարիզի Ս. Ճովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Փէր – Լաչէզի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար իր բնտանեկան դամբարանը։

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ԾԱՌԱՋ. — Մեր ցաւակցութիւնները Տէօվլէթեան ընտանիքներուն։

5.000 ans d'histoire et tous les plaisirs de l'été vous attendent à 4 h 30 de vol de Paris :

le LIBAN

Le confort le plus moderne
dans le plus vieux pays du monde :
un équipement hôtelier sportif et routier
de tout premier ordre.
Beyrouth centre touristique international
vous ouvre les portes de l'Orient.

Bureau d'information touristique
12, rue Chabanais Paris 2e - RIC 18-64

ՇԱԽԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս կիրակի յաւարտ պատարագի մասնաւոր հոգեհանդիստ պիտի կատարուի ընդհ. նահատակաց յիշատակին։

Կը հրաւիրուին հաւատացեալ ժողովուրդը։

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն, ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ՝ հետեւեալ խումբերու հին եւ նոր բոլոր ընկերները։

ԱԿՆՈՒՆԻ, Շաբաթ, 11 Ապրիլ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Կը խնդրուի հին եւ նոր բոլոր ընկերներէն ներկայ գտնուիլ։ Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները։

ՆԻԿՈԼ – ԴՈՒՄԱՆ, Կիրակի, 12 Ապրիլ, կէսօրէ ետք ժամը 15ին, սովորական հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Կը խնդրուի հին եւ նոր բոլոր ընկերներէն ներկայ գտնուիլ։ Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները։

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Կրընոպլի Ազգ. Միութեան ընդհ. ժողովը Ապրիլին 12ին, Կիրակի, Փաֆէ տը լա Փոսթի վերնայարկը։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը կազմէ։ Վարչու – թեան ընտրութիւն։

ՈՒՐԲԱԹ
10
ԱՊՐԻԼ
ժամը 20·30

ՄՈՒՐԱՏ – ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ

MUTUALITE
24, Rue St. Victor
Métro :
Maubert-Mutualité

GRAND GALA FOLKLORIQUE ARMENIEN

ՄԵԾ ՀԱՆԴԷՍ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԱՅՐԵՆԻ ԵՐԳ - ՊԱՐԻ

*

— ԱՐՄԵՆԻԱ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ —

Ղեկ· **Պ. ՏԷՏԷՃԵԱՆ**

Երգ·— Օր· ՍՈՆԻԱ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ, ՇԱՒՔ ՊԷՆԿԵԱՆ եւ Պ. Մ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ

*

— ՍՕՍԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲ —

Ղեկ· **ՏԻԿԻՆ Յ. ՔԻՒՐԹՆԷՐԵԱՆ**

*

— ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ — ԵՐԳԱԽՈՒՄԲ

Ղեկ· **Գ. ԵԱՆՊԷՂԵԱՆ**

PALAIS DE LA MUTUALITE

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած
ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ· ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՕԺԱՆԴԱԿ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Ապրիլ 14, երեքշաբթի երեկոյ ժամը ճիշդ 8·45ին
THEATRE DES ARTS
66, Rue Rochechouart, PARIS (9e) Métro : Cadet ou Anvers

Կը ներկայացուի Լ· ՇԱՆԹԻ

— ԿԱՅՍՐԸ —

Հայ Բիւզանդական կեանքէ քաղուած 4 արար եւ 2 պատկեր
(Բեմադրութեան յարմար ցուց Մ· ԱՆՏՈՆԵԱՆ)

ԳԼԽԱՒՈՐ ԴԵՐԱԿԱՏԱՐՆԵՐ
ՏԻԿԻՆ ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, Պ· Պ· ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ, ՆՈՒՐՀԱՆ ՄՈՒՐԱԴԵԱՆ, ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՆԱԶԱՐԷԹ ԲԸՇՏԻԿԵԱՆ եւ ՓԻԼԻՊ ԹԷՐԶԵԱՆ

Կը մասնակցին նաեւ
Օր· Օր· Ռ· ՄԱՌԱՆԿՕԶԵԱՆ, Ա· ԾԱԼԵԱՆ եւ Ա· ԹԱՐՈՆ։
Պ· Պ· Յ· ՍԹԱՄՊՈՂՑԵԱՆ, Կ· ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ, Է· ԹՕՓՈՒԶԵԱՆ եւայլն։
Բեմադրութիւն՝ ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ

Տոմսերու համար դիմել հետեւեալ վայրերը ·—
U.G.A.B., 11 Square Alboni, PARIS (16e)
Tél. : TRO. 03-18
Mme BAKERDJIAN
35, Rue de Trévise, PARIS (9e) PRO. 61-10

Mme MARKARIAN.
32, Rue de Trévise, PARIS (9e), TAL.
et au THEATRE DES ARTS
66, Rue Rochechouart, PARIS (9e)
Tél. : TRU. 05-12 et TRU. 14-3

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս կիրակի Քահանայական Կոչումնեբու օր։ Ժամը 10·30ին Հանդիսաւոր պատարագ։

Հ. ՆԵՐՍԷՍ Վ. ԱԿԻՆԵԱՆԻ

եւ Հ. ԵՂԻԱ Վ. ՓՂՋԻԿԵԱՆԻ

հոգիներուն համար։ Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ· ԱՄԱՏՈՒՆԻ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Ղ· Ղազարեան եւ զաւակներն ու թոռները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանդստեան պաշտօն պիտի կատարուի՝ այս Կիրակի, Ապրիլ 12, Փարիզի Ս. Ճովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ԱՆԹԱՌԱՄ ՂԱԶԱՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

1915 24 AVRIL 1964 DEUIL NATIONAL ARMENIEN

ԱՊՐԻԼ 24 ԱԶԳԱՅԻՆ ՍՈՒԳԻ ՕՐ

FERMETURE DES MAGASINS

Բարձր հովանաւորութեամբ Ֆրանսայի երեք յարանուանութեանց ներկայացուցիչներուն՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ· ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, կաթ· պատուիրակ Արեւ· Եւրոպայի Հայոց, ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ· ԱՄԱՏՈՒՆԻ, էկզարք Ֆրանսայի կաթողիկէ Հայերու, վեր· ՍԻՍԼԵԱՆ։ ներկայացուցիչ Փարիզի Հայ Առտ· եկեղեցւոյ։

Հետեւելով Հարաւային Ամերիկայի եւ Մերձաւոր Արեւելքի մեր հայրենակիցներուն օրինակին եւ դրական կերպով ոգեկոչելու համար 1915ի մեր մէկ միլիոն 500·000 նահատակներուն յիշատակը։

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՄԱՆՑ ԿԵԴՐՈՆԸ
(CENTRE D'ETUDES ARMENIENNES)

Երբորդ անգամ ըլլալով կոչ կ'ընէ Ֆրանսայի հայ վաճառականներուն որպէսզի փակեն իրենց խանութները, աշխատաւորներուն եւ ուսանողներուն, որպէսզի դադրին աշխատելէ

ՈՒՐԲԱԹ ԱՊՐԻԼ 24-ԻՆ

Այս նպատակաւ կը կազմակերպէ երեք տասերդներու խումբեր, որոնք պիտի այցելեն խանութները եւ պատշաճ սուգի ազդը բաժնեն։

Փարիզի Հայերը տեղեակ են արդէն թէ անցեալ տարի, իրենց չրջանին մէջ, հարիւրաւոր վաճառատուներ մասնակից եցան այս ձեռնարկին, որ այսօր կոչուած է ընդհանրանալու գաւառին մէջ եւս։

ՇԱՏ ԿԱԻԵՒՈՐ — Նոյն օրը, եկեղեցիները մասամբ բաց պիտի մնան եւ հոգեհանդստեան պաշտօն պիտի կատարեն։ Այսպէս՝ Փարիզի Ս. Ճովհ. Մկրտիչ եկեղեցին բաց պիտի մնայ ժամը 3էն 5 եւ ժամը 4ին Սերովբէ Սրբազան Հոգեհանդստեան պաշտօն պիտի մատուցանէ Ապրիլեան մեր նահատակներու յիշատակին։

Տեղեկութեանց համար դիմել հետեւեալ հասցէներուն ·—

PARIS — CENTRE D'ETUDES ARMENIENNES
32, Rue de Trévise — Vendredi de 19 h. à 22 ou Tél. NAT. 42-50 ou TRI. 57-74.
L'YON — DONIKIAN, 1, Rue de l'Espérance (3e).
VALENCE — Dr. KOHARIAN, 42, Avenue Sadi Carnot.
MARSEILLE — KHAYIGUIAN D. — 75 Canebière, Tél. : CO 47-74.

ՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆ

Առնուվիլի Անարատ Ցղութեան Քոյրերը ի նպաստ իրենց վարժարանին վիճակահանութիւն մը կը կազմակերպեն այս Կիրակի ժամը 15ին, Միւթուալիթէի սրահին մէջ՝ 73 Ավընիւ Ազրի Պարպիւս, (Առնուվիլ լէ Կոնէս)։

Գեղարուեստական բաժին, ճոխ պիւֆէ։ Մուտքը ազատ է։

Շոգեկառք՝ կառ տիւ Նորդ ժամը 14·30ին։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ· ԽԱՉԻ Պանեէօ Քաչանի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 3ին, ընկերուհի Ընծայում Նորիկեանի բնակարանը, 6 Բիւ Շան տէ զ'Ուազօ, դէնայարկ, աջ դուռ, Պանեէօ (Ամընիւ Փասթէօրի չատ մօտիկ, 188 Թիւ օթօպիւսի Լանկէ կայարանին հետեւ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Թաւրիզէն Քրիստափոր եւ Վահան կը փնտռեն իրենց հօրաքոյրը՝ Սիրանուշ Ղուկասեան որ ազատած է Էրզրումի ջարդէն, եւ ամուսինը Ցակոբ Ղուկասեան որոնք Փարիզ կը բնակին եւ ներքակուեթեամբ կը գրաւին։ Տեղեկացնել Տիկին Ճարուհիւնեանի,

HOTEL BUCI
22, Rue de Buci, PARIS (6e)

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԻՐԱՆԻ
ՄԱՅՐԱՓԱՂԱՔԸ ԵԿՈՂ ՆԵՐՔՈՒՆ

« PARS HOTEL »

— TEHRAN —

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ եւ ԱՐԴԻԱԿԱՆ

ԱՄԷՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԵԱՄԲ
Հեռաթօս – Սենեակներ – Բաղ
ՍԵՓԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

Դալար պարտէզ – Զուլալ լողա

« PARS HOTEL »
Ave. Sepand, 40
TÉLÉPHONE : 626031
CABLES : 206 TEHRAN

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
1 հոգինոց սենեակ· — Օրը 370
2 հոգինոց սենեակ· — Օրը 520
(Նախաճաշով, ծառայութեամբ
սակով)

երկար մնացողին՝ մասնաւոր զ

ԱՑՑԵԼԵՑԻՔ եւ ՎԱՅԵԼԵՑԻՔ

« ՓԱՐՍ ՊԱՆԴՈԿԻՆ »

ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0.30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 9 ԱՊՐԻԼ
JEUDI 9 AVRIL
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 9978 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 40e ANNÉE — No 9980

ԿԷՍ ԴԱՐ

—o—

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ետքէն, թնդանօթները կրկին որոտացին: Եւ կրկին բանակներ՝ երկիրներ ամբողջ իրենց ոտքին տակ առին : Եւ կրկին փոքրերը՝ հայրենիքով ու ժողովուրդով՝ աւերակ ու արիւնաքամ դարձան :

Անգամ մը եւս, իր թիւի համեմատութեամբ բարձրագոյն տոկոսով, Հայութիւնը եղաւ յանուն ազատութեան եւ արդարութեան կռուող բոլոր բանակներուն մէջ : Եւ նահատակուեցաւ տասնեակ հազարներով : Եւ հերոսացաւ՝ տասնեակ հազարներով :

Այս մասին շռայլօրէն վկայեցին Արեւելքն ալ, Արեւմուտքն ալ :

Խորհրդային թէ ամերիկեան բանակներուն մէջ, իբրեւ զինուոր թէ զօրավար, Հայը կրկին վկայեց աշխարհին, որ գիտէ կռուիլ յանուն իտէալի, գիտէ մեռնիլ զէն ի ձեռին :

Երբ եկաւ հաշուեյարդարի ճակատագրական պահը, մեծերը ճշդեցին, թէ որուն ինչ բաժին պիտի հանեն :

Խոստումներ շռայլուեցան Հայութեան եւ ան ալ իր կարգին սպասեց :

Ի զուր, սակայն :

« Կարս ու Արտահան » անունները ողջ Հայութեան շրթներուն վրայ ցամքեցան :

Հայութեան համար, ոչ մէկ ծաղիկ տուաւ չորս տարիներու երկունքը : Ամայացած Պատմական Հայաստանէն թիզ մը չվերադարձուեցաւ բուն տիրոջ : Իսկ Խորհրդայնացած Հայ Հողն ալ մնաց մասնատուած, վաճառուած :

Խոցուեցան սրտերը հայորդիներու : Ամբողջ ժողովուրդի մը ցաւը մթագնեց ամէն զատողութիւն : Անթափանց ու անծայր սուգ մը կրկին տարածուեցաւ Երեւանէն բուրգերը եւ բուրգերէն Նոր Աշխարհ :

Սակայն, չենք զարմանար այլեւս, երբ այս շրջանին դարձեալ նոյն պատգամը կը կարդանք, միշտ նոյն «Յուսաբեր»ի սիւնակներէն արձակուած .

— Ո՛չ մէկ պատճառ կայ վհատելու : Ամէ՛ն պատճառ կայ հաւատալու :

Երկոտասնեակ մը տարիներ ալ ա՛յդ շրջանին վրայէն են անցած :

Հեղձուցիչ կլիմայի մէջ կ'ապրի բովանդակ մարդկութիւնը այսօր : Բարոյապէս սնանկ մեծերու խօսքն ու խոստումը այլեւս ոչինչ կ'արժեն : Հիւլէական աւերումներէն սարսափահար, աստուածիմաց Մարդը սողուն է դարձած :

Եւ բոլոր տաճարներու բոլոր ջահերը մարած են կարծես :

Եւ խաւարամած խորաններէն խօսողներն անգամ անզօր կը թուին չկրկնելու.

— Ամէ՛ն պատճառ կայ վհատելու: Ո՛չ մէկ պատճառ կայ հաւատալու :

Թանձրացած յուսահատութիւն մը թուխս նստած է մարդոց հոգիներուն մէջ :

Ժողովուրդներ ու անհատներ, փոքրեր ու մեծեր, համայնքներ ու պետութիւններ չեն գիտեր, թէ վաղը ինչ պիտի պատահի: Մինչեւ ե՞րբ հնարաւոր պիտի ըլլայ տոկալ ահաւոր անստուգութեան, միշտ բազմապատկուող մեծ ու մանր տագնապներուն յաջորդող բախումներուն, տեւաբար աճող ընդհանուր լարուածութեան : Եւ եթէ յանկարծ պայթի Երրորդ Աշխարհամարտը, այս անգամ ո՞վ կը քանդուի, ո՞վ կը դիմանայ ...

Նման խեղդող մթնոլորտին մէջ իսկ, մենք բառացի կերպով պիտի կրկնենք այն, ինչ որ կ'ըսէր «Յուսաբեր», ասկէ յիսուն տարիներ առաջ, անմահ Ակնունիի բերնով .

« Մերն է վաղուան օրը — այս թող լինի ձեր հաւատը՝ Եգիպտաբնակ Հայեր, ձեր առօրեայ երգը, ձեր հանապազօր — հաց երազը» :

Պիտի կրկնենք այսպէս ոչ թէ որովհետեւ պայմանները աւելի նպաստաւոր են այսօր քան էին ասկէ տասը, քսան կամ յիսուն տարի առաջ :

Պիտի կրկնենք այսպէս, որովհետեւ մեր դաւանած հաւատքը ոչ մէկ կապ ունի պայմաններու, ժամանակի եւ տարածութեան հետ :

Պիտի կրկնենք այսպէս, որովհետեւ գիտենք, թէ այնքան ատեն, որ պահպանուած է մեր անօրինակ ազգային հաւատքը, պահպանուած է մեր անօրինակ ազգային գոյութիւնը . եւ հակառա՛կը՝ այնքան ատեն, որ պահպանուած է մեր անօրինակ ազգային գոյութիւնը, պահպանուած է մեր անօրինակ ազգային հաւատքը :

Երբ կայ մէկը, կայ միւսը :

Հայութիւն — կարդա՛ ՀԱՒԱՏՔ :

Հաւատք — կարդա՛ ՀԱՅՈՒԹԻՒՆ :

Քանի՞ հազար տարի առաջ արդեօք, այս երկուքը իրար գտան ու դարձան լրացուցիչ ու մնացին անբաժան : Ոչ ոք գիտէ :

Եւ արդեօք ո՞ր արշալոյսին եւ ո՞ր երազին հասնելու համար :

Միայն հա՞յ ազատութեան ու ամբողջացած Հայաստանի՞ պետականութեան :

Չե՛նք կարծեր :

Հայ հաւատքը ասոնց կը հասնի, բայց եւ կ'անցնի աւելի վեր, աւելի վեհ իտէալի ձգտելու համար :

Ձգտելու համար այն Մարդուն, որ կալանաւոր մը չէ այլեւս ոչ մէկ տեղ, այլ ազատ մըն է ամէ՛ն տեղ :

Որ ստորադաս մը չէ այլեւս ո՛չ մէկ տեղ, այլ հաւասար մըն է ամէ՛ն տեղ:

Որ եթէ իրաւազուրկ չէ այլեւս ո՛չ մէկ տեղ, ապա տէր է նկարագրի ու բարոյականի ամէ՛ն տեղ :

Նման հաւատք ոչ անցեալ, ոչ ներկայ, ոչ ալ ապագայ պայմաններէն տուն կ'առնէ :

Նման հաւատք իր սեփական եւ անկախ իրականութիւնը ունի :

Եւ նման հաւատքի ընդունակ են միայն անոնք, որոնք հակառակ հազարամեակներու հալածանքին ու աւերին, սպանդներուն ու սրածումներուն, այնուամենայնիւ, կը յամառին կրկնել նոյն ջերմեռանդութեամբ .

— Ո՛չ մէկ պատճառ կայ վհատելու: Ամէ՛ն պատճառ կայ հաւատալու :

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆՔԱՐԱ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ

—o—

ՆՈՐ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԷՋ

Աթէնքի Թուրք դեսպանը, առաւօտեան ժամը 3ին, ծանուցագիր մը յանձնած է Յունաստանի Արտաքին նախարարին, որով Անգարայի կառավարութիւնը կը յայտնէ թէ որեւէ յարձակում ուղղուած Կիպրոսի Թուրք զօրքին դէմ, Թուրքիոյ դէմ յարձակում պիտի նկատուի, Դեսպանը աւելցուցած է թէ իր կառավարութիւնը տեղեկութիւն ունեցած է որ յարձակումի պատրաստութիւններ կը տեսնուին Կիպրոսի Թուրք զինուորներուն դէմ :

Յունաստանի Արտաքին նախարարը յայտարարած է թէ Մակարիոս Արք. Աթէնք պիտի հասնի Ապրիլ 10ին: Այս այցելութեան նախաձեռնութիւնը առած է Կիպրոսի նախագահը: Կը թուի թէ այս յանկարծակի ճամբորդութեան գլխաւոր դրդապատճառն է հաշտարար քաղաքականութիւն մը պատրաստել Յունաստանի կառավարութեան եւ Կիպրոսի Յոյներուն միջեւ : Այս քաղաքականութեան գլխաւոր գիծերը գծուած էին արդէն անցեալ Մարտ 12ին երբ Մակարիոս Արք. Աթէնք գացած էր Յունաստանի թագաւորին յուղարկաւորութեան : Այսօր պէտք է գործնական գետնի վրայ դնել այս քաղաքականութիւնը :

Միւս կողմէ Նիկոսիոյ կառավարութիւնը տեղեկացուցած է Ապահովութեան Խորհուրդին որ այլեւս կապուած չի զգար ինքզինքը Թուրքիոյ եւ Յունաստանի զինակցութեան դաշինքով: Եթէ Թուրքիա մերժէ իր 650 հոգինոց զօրքը քաշել, հարցը կը տարուի Ապահովութեան խորհուրդին առջեւ :

Անգարայէն հասած լուրերու համաձայն, Ինէօնիւի պատասխանը Մակարիոսի հրապարակուած է : Այդ պատասխանին մէջ, Թուրքիոյ վարչապետը կ'ըսէ թէ զինակցութեան դաշինքին միակողմանի ջնջումը որեւէ իրաւական արժէք չունի: Համապատասխան ալ չէ Սահմանադրութեան » :

Թուրք կառավարութիւնը, կ'աւելցնէ նաեւ Ինէօնիւ, պիտի շարունակէ իր իրաւունքները գործադրել եւ բոլոր միջոցները ձեռք պիտի առնէ դէմ դնելու համար որեւէ յարձակման :

Բրիտանական կառավարութիւնը, որուն Թրքասէր քաղաքականութիւնը նոր չէ, կ'երկրորդէ Թուրքիոյ եւ իր կարգին կը շեշտէ թէ Մակարիոս Արք.ի որոշումը. « Օրինական որեւէ հիմք չունի»:

Այս ամբողջէն զատ՝ եւ հակառակ ՄԱԿի պարտադրած զինադուլին ծանր դէպքեր պատահած են: Հրացանաձգութիւն ամէն կողմ :

Ըստ Ֆրանսական եւ ամերիկեան մամուլի գործակալութեանց լուրերուն, 4 յոյն Կիպրացիներ ձերբակալած են չորս Թուրքեր եւ պատի մը տակ շարելէն ետք « Շան պէս պիտի սատկիք » ըսած եւ տեղն ու տեղը սպաննած են: Ասոնցմէ մէկն է զոր Յոյները մեռած կարծած են բայց երեք գնդակով չէր մեռած եւ կրցած է մինչեւ բրիտանական կայան մը երթալ ու պատմել գլխուն եկածը :

Նիկոսիոյ ոստիկանութիւնը անմիջապէս քննութիւն բացած է գտնելու համար այդ «զզուելի ոճիրին» հեղինակները :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ինչպէս գրած էինք Լիբանանի երեսփոխանական ընտրութիւնները սկսան Կիրակի օր հիւսիս — Լիբանանի եւ Թրիփոլիի շրջանէն: Թղթակիցներուն համաձայն, մասնաւոր հետաքրքրութիւն մը չէ արթնցած քուէարկողներուն մէջ: 220 հազար հոգի հրաւիրուած էին քուէարկելու ընտրելու համար քսան երեսփոխան (99ի վրայ): Մասնակցողներու համեմատութիւնը հարիւրէն 40էն 60 եղած է: Ընդդիմադիրները պաշտօնապէս չեն « վաւերացուցած » քուէարկութեան կանոնաւորութիւնը, բայց չեն ալ բողոքած Գործադիրին դէմ որ միջամուխ կ'ըլլայ ընտրութեանց: Ընդդիմադիրներն են՝ ազգային պլոքի պարագլուխ՝ Րէմոն Էտտէ, նախկին նախագահ՝ Քամիլ Շամուն եւ Սլէյման Ֆրանճիէ: Կառավարութեան անդամները չէզոք մնացած են : Ընտրուածներուն մէջ կան երեք շամունական ինչպէս նաեւ Սլէյման Ֆրանճիէ, որու համար կ'ըսուի թէ տրամադրութիւն ունի Հանրապետութեան նախագահութեան թեկնածու ըլլալու, Զօր. Շեհապի շրջանը վերջացած ըլլալով : Ֆրանճիէ արժանիքը ունեցած էր իր ցանկին վրայ համախմբելու, աւանդական կերպով իրարու ընդդիմադիր ընտանիքներ որոնց եղբայրասպան կռիւները մեծ աւեր գործած էին Լիբանանի այս հիւսիսային մասին մէջ: Այս համախմբման շնորհիւ է որ Տուէյհի ընտանիքին անդամ՝ քահանայ մը առաջին անգամ ըլլալով մուտք պիտի գործէ խորհրդարանը :

Այս առաջին ընտրութիւնը եթէ կրնայ նախապատկեր մը տալ նաեւ յառաջիկայ կիրակիներու ընտրութեանց, պէտք է ուրեմն նկատել որ մասնաւոր խանդավառութիւն մը չկայ այլ՝ ընդհակառակն՝ անտարբերութիւն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՏԱԼԻՈՅ արտաքին նախարարը Ճուզեփփէ Սառակաթ Գահիրէէն Թեհրան անցաւ: Մեկնումի ատեն յայտարարեց թէ Իսրայէլեան հարցը պէտք է կարգադրուի ՄԱԿի սկզբունքներու եւ բանաձեւի շրջագծին մէջ: Պատասխանելով լրագրողներու հարցումներուն, գլխաւորաբար Ֆրանքեւիտալական յարաբերութեանց վերաբերեալ Սառակաթ ըսած է թէ «հակառակ կարգ մը տարակարծութեանց միջազգային գետնի վրայ» յարաբերութիւնները սիրալիր են :

ՊՈՒՔՐԷՇԻ համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթը չէ հրատարակած Խրուշչեւի Փեշտա խօսած ճառէն այն բոլոր մասերը որոնք չին — խորհրդային տարակարծութեանց կը վերաբերէին :

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ աղջիկը՝ Տիկին Ռատա Աճուպէյ որ կ'ընկերանայ իր ամուսինին, առաջին հանդիպում մը ունեցած է Ֆրանսացի կիներու հետ եւ յայտարարած է թէ Խորհ. Միութեան լրագրողներու հարիւրէն յիսունը կիներ են: Ինք ալ Մոսկուայի համալսարանէն վկայուած լրագրող է եւ « Գիտութիւն ու Կեանք » պարբերականին խմբագրապետուհին : Տիկին Աճուպէյ յայտնած է թէ Խորհ. Միութեան մէջ, մամուլի գլխաւոր հարցը՝ թուղթն է, տագնապը մեծ ըլլալով երկրին մէջ :

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ Իռէն իշխանուհին նոր դժուարութիւններ կը ստեղծէ իր ընտանիքին համար : Ժիւլիանայի « անառակ որդին» սկսած է բաւական գլուխ բանել իր ծնողքին: Առջի օր Շիփոլ — Ամըսթերտամ օդակայանը արքայական օդանաւը Ժիւլիանա թագուհին եւ Պերնար իշխանը երկար սպասած են Իռէնին, որ իրենց պիտի ընկերանար Մեքսիկա: Ի վերջոյ մեկնած են : Ճիշդ այդպահուն իշխանուհիին քարտուղարը զեկոյց մը հրապարակած է ուր կ'ըսուի — « Համաձայն իր նշանածին վճռական փափաքին, Իռէն իշխանուհին արդէն իսկ որոշած է անոր հետ բաժնել իր աշխատանքը եւ բոլոր հետեւանքները : Այդ պատճառաւ է որ Իռէն իշխանուհին հրաժարեցաւ իր ծնողքին ընկերանալէ Մեքսիկա: Իր գործելակերպին բովանդակ պատասխանատուութիւնը ստանձնելու համար, որոնք պէտք է բոլորովին անջատ ըլլան արքայական ընտանիքին պարտադրանքներէն եւ մանաւանդ նոր դժուարութիւններ չստեղծելու համար թագուհիին, որոշուած է որ ամուսնութիւնը արտասահման կատարուի »: Թագուհին արցունքոտ աչքերով օդանաւ մտած էր արդէն, գիտնալով որ Իռէն կը մերժէ մտերմիկ ամուսնութիւն մը Հոլանտայի մէջ, թագուհիին յետագային հրատարակած զեկոյցը կ'ըսէ թէ թագուհին ու իշխանը ցաւով լսած են իրենց աղջկան որոշումը :

ՓԻՋԱՆԻ, երկրագործութեան նախարարը դիմադրական ճակատի նախկին ռազմիկներու ժողովի մը ընթացքին յայտարարած է թէ մասնաւոր համակրութիւն մը չունի Փէթէնի հանդէպ, բայց « ռազմիկներու սերունդ մը կայ որու համար կը մնայ պատմական ճակատամարտի մը հերոսը եւ պէտք է նկատի առնել »:

ԹԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԱՐՄԱՏԸ

(Դ. եւ վերջին մաս)

Ծրագիր կազմողները քմահաճ վերաբերմունք են ունեցել այսօրուայ մեր գրողների նկատմամբ, որը եւ արտայայտուել է դասագրքերում: 10րդ դասարանի ծրագրում, որ ամբողջովին նուիրուած է հայ խորհրդային գրականութեանը, այսօրուայ կենդանի հեղինակներից միայն երեքն են կարողացել բաւարարել ծրագրի հեղինակների ճաշակը՝ Ստ. Զօրեանը, Ն. Զարեանը, Գ. Սարեանը, ուրիշ ոչ ոք: Ճշմարտութեան դէմ չմեղանչելու համար, ասենք նաեւ, որ ութերորդ դասարանի ծրագրում համեստ տեղ ունեն նաեւ Ց. Շիրազը (չորս ժամ) եւ Հ. Սահեանը (երկու ժամ), մի քանի հեղինակներից էլ մի երկու գործ յանձնարարուած են ... «անհատական ընթերցման համար»: Ամենաբարձր կարծիք, սէր ու յարգանք ունենալով դէպի մեր երեք մեծավաստակ ու անուանի գրողները՝ Ստ. Զօրեանը, Ն. Զարեանը եւ Գ. Սարեանը, մենք չենք կարող չասել ծրագրի հեղինակներին, — սիրելի բարեկամներ, միթէ՞ այդ երեք անուանի գրողներով միայն կարելի է պատկերացնել մեր այսօրուայ գրականութիւնը: Ո՛չ, կամ դուք չգիտէք մեր այսօրուայ գրողներին, կամ մոլորութեան մէջ էք:

Քանի որ խօսք եղաւ դպրոցական դասաժամի սահմանափակութեան մասին, ժամանակի գործօնի մասին, մենք անհրաժեշտ ենք գտնում շօշափել եւս մի հարց, առանց մտահոգուելու, որ որոշ ամբոխավարներ (դեմագոգներ) կարող են այլ մեկնաբանութիւն տալ մեր կարծիքին: Գուրգէն Պապեանն իր յօդուածում չեշտում է, որ հայկական դպրոցներում՝ «ռուս գրականութեան ուսումնասիրութեան հարցը լուծուած է: Մեր դպրոցներում լայն հնարաւորութիւններ են տրուած, իբրեւ պաշտօնապէս աւանդուող առարկաների, ուսումնասիրելու ռուս մեծ ժողովրդի լեզուն եւ գրականութիւնը: Սա շատ հաճելի է: Հաճելի է յատկապէս, որ ռուս կլասիկ գրականութիւնը բնագրով է ուսումնասիրւում»: Դա շատ լաւ է: Աւելի եւս պէտք է լաւացնել Ռուսաց լեզուի եւ գրականութեան դասաւանդման դրուածքը հայկական դպրոցներում: Այդ արւում է եւ պէտք է արուի անպայման «բնագրերով» — այսինքն Ռուսաց լեզուով:

Հիմա հարց է առաջանում, եթէ հայկական դպրոցներում ռուս գրականութիւնը անցնում են բնագրերով, Ռուսաց լեզուով, էլ ի՞նչ անհրաժեշտութիւն կայ, որ հայ գրականութեան ծրագրի եւ դասագրքերի մէջ էլ՝ նորից տեղ յատկացուի ռուս գրականութեան մի քանի ներկայացուցիչների:

Ծրագրերը կաշկանդում են դասագիրք կազմողներին, դասագրքերն էլ կաշկանդում են դասատուներին եւ տուժում են ... դպրոցը, սովորող պատանեկութիւնը, Հայոց լեզուն եւ գրականութիւնը:

Ասացինք, որ ծրագրերը շատ են կաշկանդել դասագիրք կազմողներին, դասագրքերն էլ կաշկանդում են դասատուներին, իսկ թէ այդ կաշկանդումը երբեմն ինչ անեկդոտային ձեւեր է ընդունում, ցոյց է տալիս հետեւեալ փաստը: 1962 թուականին մի տասն օր, հասարակական աշխատանքի բերումով, եղայ Երեւանի ութամեայ դպրոցներից մէկում: Գրեթէ բոլոր դասարաններում ես լսեցի լեզուի եւ գրականութեան դասերը: Ութերորդ դասարաններից մէկում ես ականատես եղայ այսպիսի պատկերի: Աշակերտները անգիր սովորել էին Ե. Չարենցի հանրայայտ «Ես իմ անուշ Հայաստանի» բանաստեղծութիւնը (նրանց դասն էր) եւ արտասանում էին շատ յաջող՝ գոհացնելով իրենց դասատուին եւ ուրախացնելով նաեւ հիւրիս ... Սակայն բոլոր արտասանողներն անխտիր բանաստեղծութեան վերջին՝

«Ինչպէս անհաս փառքի ճամբայ՝ ես իմ Մասիս սարն եմ սիրում»

Տողի փոխարէն, կրկնում էին նախորդ տան վերջին տողը՝

« Էլի ես որբ ու արնավառ իմ Հայաստան եարն եմ սիրում »:

Դասերից յետոյ ես նրբանկատօրէն ուսուցչին «գլխի գցեցի», թէ աշակերտները... աղաւաղում էին մեծ բանաստեղծի գրական գոհարը եւ ասացի, թէ ո՛ր տողը:

— Ո՛չ, աշակերտները չեն աղաւաղում, նրանք ճիշդ են արտասանում, այդպէս է տպուած դասագրքում:

Ստուգեցինք դասագիրքը: Ես... ընկայ «անյարմար» դրութեան մէջ: Դասագրքում բանաստեղծութիւնը տպուած էր այնպէս, ինչպէս արտասանում էին աշակերտները:

— Միթէ՞ դուք, ինքներդ, չգիտէք այդ բանաստեղծութեան եղափակիչ հոյակապ տողն այնպէս, ինչպէս նա կայ Չարենցի բոլոր ժողովածուներում, — հարցրի ես:

— Ի՞նչ էք ասում, ի՞նչպէս չգիտեմ, այդ բոլորը գիտեն, բայց թէ... որ այդպէս է տպուած դասագրքում՝ ես ի՞նչ անեմ:

Այդ կաշկանդումը, դասագրքի նոյնիսկ բացարձակ սխալին կառչած մնալը շատ տխուր երեւոյթ է եւ նոյնպէս գալիս է յայտնի տխուր օրերից:

Չէ՞ որ այդ դասագիրքը տպագրուած էր ամբողջ տասը հազար տպաքանակով եւ ուղարկուած բոլոր դպրոցներին: Ոչ մի դպրոց, ոչ մի ուսուցիչ կամ չէր նկատել եւ ուշադրութիւն դարձրել այդ արտառոց սխալին եւ տեղեկացրել լուսաւորութեան մինիստրութեանը, որ ... «պաշտօնապէս» ուղղուէր սխալը, կամ եթէ նկատել էին՝ չէին համարել ... վրիպում, չէ՞ որ «այդպէս է տպուած դասագրքում», իսկ դասագիրքը ... Թալմուդի նման անսխալական է:

Ես այս փաստով չեմ ուզում ստուեր նետել մեր հազարաւոր ուսուցիչների վրայ, որոնք հոյակապ գործ են կատարում մեր հայրենիքի համար դաստիարակելով հիանալի սերունդ, մատաղ սերունդին սովորեցնելով մեր հիասքանչ լեզուն, ուսուցանելով մեր հարուստ գրականութեան գանձերը:

Այս փաստով ես ուզեցի շեշտել, թէ մտավախութիւնը դեռ, որոշ դէպքերում, որքան խորն է մանկավարժների մէջ եւ դասագրքով կաշկանդուելը մինչեւ ո՛ւր կարող է հասցնել, մանաւանդ եթէ այդ դասագիրքը ինքն էլ զուրկ է շատ արժանիքներից:

ՎԱՂԱՐՇԱԿ ՆՈՐԵՆՑ

«Սով. Գրականութիւն», Փետրուար

ԵՐԳԻԾԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՐ ՄԷՋ

Բ.

Մեր նիւթէն դուրս է խօսիլ Հայաստանի մէջ ապրող երգիծանկարիչներու մասին, որոնց մէջ չեն պակսիր իսկական օժտուածները:

Անոնք բոլորուած են ընդհանրապէս տեղւոյն միակ երգիծաթերթին՝ Ոզնիի շուրջ: Օֆսեթ բազմագոյն նկարներով զարդարուած այս պարբերաթերթը, պետական օժանդակութիւն եւ միջոցներու անսահման կարելիութիւններով հանդերձ, ամիսը հազիւ ութ էջերով կը հրատարակուի, ինչ որ իսկապէս զարմանալի կը թուի մեզի: Երբ նկատի առնենք որ Սփիւռքի ծանօթ սեղմ պայմաններու տակ իսկ, ցիրուցան Հայեր կը յաջողին աւելի ճոխ բովանդակութեամբ՝ ընդարձակածաւալ թերթեր հրատարակել: Կ'ընդունինք գոյութիւնը կարգ մը հարկեցուցիչ պարագաներու: Բայց ինչո՞ւ նոյն պարագաները արգելք չեն ըլլար Մոսկուայի մէջ հրատարակուող ռուսերէն Քրոքոդիլին՝ հրատարակուելու աւելի ճոխ եւ այլազան բովանդակութեամբ մը, երգիծական գրութեան թէ նկարի տեսակէտով: Որքան գիտենք, Հայերու մէջ նուազ չեն երգիծական ոչ տաղանդը, ոչ ալ կարողութիւնը: Պիտի մաղթէինք տեսնել Ոզնին աւելի ընդարձակ ծաւալով եւ աւելի «երգիծական» բովանդակութեամբ, (քննադատական գրութիւնները չեն մտներ երգիծական իսկական սահմաններուն մէջ):

Պիտի չյիշատակենք, հետեւաբար, Հայաստանի մեր երգիծանկարիչներուն անունները: Բացառութիւն պիտի ընենք, սակայն, երկու օժտուած երգիծանկարիչներու մասին, թէեւ անոնք, մի մանաք ... երգիծանկարիչ չեն: Առաջինը, Հայաստանի ամէնէն ծանօթ նկարիչ՝ Վարդան Աճէմեանն է, որուն նկարները վաւերական երգիծանկարչութեան մը վայել գործեր են: Միւսը՝ ճարտարապետ Միքայէլ Մազմանեանն է, որուն Վեհ. Հայրապետին Եգիպտոս այցելութեան առթիւ՝ բախտը ունեցանք մեր մօտ ունենալու: Ինք եւս ունի շատ յաջող դիմանկարներ: Մէկ քանի յարգելի բացառութիւններէ զատ՝ Ոզնիի երգիծանկարները գործերն են աւելի նկարիչներու քան թէ երգիծանկարիչներու: Իսկ գիտենք թէ երգիծանկարչութիւնը այնքան հեռու է նկարչութենէն, որքան Օտեանի գրականութիւնը՝ Ահարոնեանէն: Հակառակ բոլոր իր տաղանդին եւ բարեկամեցողութեան՝ Ահարոնեան հազիւ թէ յաջողէր երգիծանքի մէջ մասնագիտանալ ...:

Մենք պիտի գոհանանք հետեւաբար ներկայացնելով Սփիւռքի մեր երգիծանկարիչներէն երեք հատը միայն, մանաւորապէս անոնք, որոնք շնորհիւ իրենց երկարամեայ յարատեւ աշխատանքին՝ կը դասուին մեր ամէնէն վաւերական արուեստագէտներու կարգին, տիրացած ըլլալով որոշ վաստակի եւ համբաւի: Արուեստագէտներ, որոնց որքան անձին՝ նոյնքան եւս գործին մօտէն ծանօթանալու բախտը ունեցած եմ: Անոնք են, հնութեան կարգով.— Տիրան Աճէմեան (Պէյրութ), Ջիկ Տամատեան (Փարէզ) եւ Քիրազ (Փարիզ):

ՏԻՐԱՆ ԱՃԷՄԵԱՆ

Այն օրերուն՝ ես ալ վարակուած իմ նախափորձերս կ'ընէի մամուլի մէջ: Նախանձով մը — բարի անշուշտ — կը հետեւէի բոլոր այն նկարներուն, որոնք կ'երեւային Պոլսոյ թերթերուն մէջ: Օր մը «Կավռօշ»ի մէջ աչքիս զարկաւ փոքրածաւալ երգիծանկար մը, որ կը ներկայացնէր բանաստեղծ Գր. Կաղ... րենցը: Բայց այս գործը տարօրինակ կերպով կը զանազանուէր միւս տեսածներէս՝ թէ գծագրութեան, թէ գիծերու աւելի յստակութեան եւ ընդհանրապէս յղացքի տեսակէտով: Կարդացի ստորագրութիւնը — «Տիրան Աճէմեան»: Առաջին հանդիպումս՝ իրեն հետ: Հանդիպում մը զոր պիտի չմոռնայի երբեք, կրած այնքան խոր տպաւորութեանս տակ: Տպաւորութիւնը ... տպաւորութիւն: Ջինք անձնապէս ճանչնալու առիթ չունեցայ այլեւս: Դէպքերը գահավիժեցան:

Իզմիր: Հայութիւնը ցիրուցան: Մէկը Վիէննա, մէկը Փարիզ, ուրիշներ Եգիպտոս, Պէյրութ: Անտեղեակ իրարմէ ալ՝ ի վերջոյ ինկած էի Գահիրէ: Աշխարհամարտին, դարձեալ պիտի հանդիպէի իրեն՝ միշտ մամուլի էջերու մէջ: Ջեռքս անցաւ Պէյրութ հրատարակուող Ֆրանսերէն Լը Ռուժ պարբերաթերթը, որուն երգիծանկարները բնա...

ՍԹԱԼԻՆ՝ ՆՈՐ ԴԻՄԱԳԻԾՈՎ

Այս վերջինը, անկարեկիր ու անայլայլ, վսեմ ու գեղանի իր սեւ շրջազգեստին մէջ, որ իր մարմնոյն կ'ընծայէր արձանի մը բոլոր չքեղութիւնները, իր պաղարիւնութեամբ կը տիրապետէ իր ամուսնոյն ...

— Դուն բաւական բաներ սորվեցուցած ես արդէն ինծի, մեր ամուսնական կեանքի ընթացքին, կը պատասխանէ մանկամարդ կինը հանդարտ ու անխռով: Դուն մեզ չարչարեցիր ու անձկութեան մատնեցիր՝ զաւակդ, աղջիկը ու կինդ, ինչպէս կը չարչարես ռուս ժողովուրդը ... Ահա, կը հեռանամ քեզմէ, ուզես կամ ոչ:

Այս ծանր ամբաստանութենէն ետք, Նատիա կիսատ թողլով հացկերոյթը, կը հեռանայ Վորոշիլովներու տունէն:

Այդ օրէն ի վեր, ոչ ոք պիտի տեսնէր զայն ողջ... իր խորհրդաւոր անյայտացումին մասին կարծիքները կը տարբերին:

Ցենուելով Նատիայի սենեկապանուհին՝ Ալեքսանտրայի յայտարարութեանց վրայ, Էմմանուէլ տ'Աստիէ կը գրէ. —

« Նատիա կը վերադառնայ իր փոքրիկ յարկաբաժինը ու կ'առանձնանայ ննջասենեակին մէջ: Ուշ գիշերին, Սթալին, իր կարգին, կը վերադառնայ իր սենեակը: Առաւօտուն, երբ Ալեքսանտրա եւ ուրիշ սպասուհի մը՝ Քարոլին ներս մտնեն մանկամարդ կնոջ սենեակէն, զայն կը գտնեն երկարած անկողնին վրայ, մեռած վիճակի մէջ: Դիակին քովը կար ատրճանակ մը ...»:

Ֆիշմըն եւ Հիւթթըն, սակայն, չեն հաւատար անձնասպանութեան վարկածին, այլ կը հաւատեն թէ Սթալինի կողմէ պատրաստուած ոճիր մըն էր:

Ըստ իրենց, Վորոշիլովներու հացկերոյթի ընթացքին պատահած ճակատագրական միջադէպէն ետք, գիշերը ուշ ատեն, Սթալին կ'երթայ ու կը գտնէ իր կինը ննջասենեակին մէջ, ու քանի մը խօսքերէ ետք, կը համոզէ եւ կը հանդարտեցնէ զայն: Ապա, Սթալին իբրեւ թէ կնոջ ջիղերը հանդարտեցնելու համար անոր կուտայ հանդարտեցուցիչ ըմպելի մը, որ ուրիշ բան չէր եթէ ոչ բռնատիրոջ ննջասենեակին պահարանին մէջ գտնուող փոքրիկ սրուակներէն քանի մը կաթիլ, ըսելով.

— Չափէն աւելի ջղայնացած ես ու յոգնած. խմէ այս ըմպելին, որ պիտի հանդարտեցնէ ջիղերդ ...

Ինչ որ ճիշդ է, սակայն, իրականութիւնը երբեք ալ չի յայտնուիր ռուս ժողովուրդին:

Պաշտօնական հաղորդագրութիւն մը կը ծանուցանէ թէ Նատիա զոհ է գացած աղիքային տագնապի մը:

Երկրորդ անգամ ըլլալով, Սթալին այրի կը մնայ:

Այս անգամ, սակայն, Նատիայի գլխակը աւելի ծանր կը կշռէ իր խղճմտանքին վրայ, քան Կատարինէ Սվանիծէին:

Այլեւս չէր կրնար պատրուակել թէ իր կինը զոհած էր յանուն արդար դատի մը՝ Յեղափոխութեան ...

Նատիայի անձնասպանութիւնը — եթէ անձնասպանութիւնը ճիշդ է — պիտի մնայ զայրոյթի ու բողոքի աղաղակող ցոյց մը, Սթալինի բռնատիրական ու անմարդկային արարքներուն դէմ:

×

Այսուհանդերձ, ուրիշ կիներ ալ մուտք գործած են Սթալինի կեանքին մէջ, երբ բռնակալը սկսած էր արդէն իջնել ծերութեան զոգը: Այդ կիները կրնային իրեն բերել մոռացումի սպեղանին: Անոնցմէ մէկը, մանաւանդ, որ եղած է իր երրորդ կինը՝ Ռոզա Կականովիչ, քոյրը Քաղաք. Բիւրոյի անդամներէն մէկուն:

Բասթերնաքի եւ Իլիա Էրենբուրգի բարեկամ այս կինը, որ զանոնք շաբաթը անգամ մը կ'ընդունէր իր «սալոն»ին մէջ, ժամանակ մը հաճելի կը թուի Սթալինի: Եւ սակայն, մենատէրը, կը ձանձրանայ Ռոզայէն, եւ օր մը, կարծակիօրէն, այս կինն ալ կը չքանայ հրապարակէն: Աքսորի՞ մէջ մեռած Ռոզան...: Շատեր այդպէս կը կարծեն: Իսկ Սթալին, տարաձայնութիւններ կը նետէ հրապարակ, ըստ որոնց, ամուսնալուծուած էր Ռոզայի հետ, եւ այսպէս սով կտրուկ կերպով պատասխան կը տայ բոլոր հարցումներուն, այդ ... չութեամբ:

Մեծանուն դերասան Օրսոն Ուէլս ... պաւէնի մը մէջ արտակարգօրէն տպաւորիչ նակ տիպար մըն է ստեղծած: Մարդ մը գաղտնի ոստիկան մը կը վարձէ ու անոր պաշտօն կը յանձնէ գտնել իր անցեալին տեղեակ բոլոր անձերը, որպէսզի անոնք մէկիկ մէկիկ սպաննելով ... նաեւ իր սեփական անցեալը:

Ճիշդ այդպէս ալ, Սթալին իր ... փելի ոստիկանական մեքենան ... մէջ կը դնէ, կարենալ լռութեան դատապարտելու համար բոլոր անոնք որ իր անցեալին տեղեակ են ու կրնան ... գիտնալ ...

(5 Շար.)

է որ ամէնէն առաջ գրաւէին ուշադրութիւնս: Քաղաքական այժմէական երգիծանկարները, ստորագրութիւն՝ Տիրան Աճէմեան: Ինչ մեծ ճամբայ կտրած էր բարեկամս ...

Արդէն հասուն, գիծով թէ գաղափարներով, ան կը ներկայանար իբրեւ վարպետ երգիծանկարիչ մը: Ինք ստեղծած էր նաեւ Լիբանանցի խորամանկ բայց անմեղ գիւղացիին տիպարը՝ Ղանթուս: Զօրական նկարներէ բաղկացած շարքով մը՝ անիկա վեր կ'առնէր հանրային կեանքի մէջ տեսնուած քննադատելի երեւոյթները, խիստ երգիծական ձեւով մը:

Այնուհետեւ հանդիպեցայ իր գործերուն՝ նոյն քաղաքի արաբերէն Ալ Տապպուր գունաւոր շաբաթաթերթին մէջ, որուն կ'աշխատակցէր քաղաքական բազմաթիւ երգիծանկարներով: Սրամիտ եւ կենդանի: Այս ճիւղին մէջ ձեռք բերած իր համբաւին շնորհիւ՝ անիկա այսօր կը հանդիսանայ Լիբանանի ամէնէն ծանօթ եւ հին երգիծանկարիչը:

Բայց որքան ալ յաջող ըլլան մամուլի էջերուն մէջ ցրուած գործերը, անոնք սովորաբար օրը օրին եւ ըստ պայմաններու պահանջած հարկին՝ յաճախ վերջին վայրկեանին արտադրուած գործեր ըլլալով, կը սկսին տկար միօրինակ դառնալ, վերածուիլ ռութինի, այնքան որ վերջ ի վերջոյ կերպով մը կը դադրին իսկական արուեստագէտին ներքին գոհունակութիւն պատճառելէ: Անիկա պէտքը կը զգայ ուրիշ ոլորտներու: Եւ կը լծուի, այս անգամ, իր ներաշխարհին արձագանգը կազմող գործերու, անոնց մէջ փնտռելով տեսակ մը փոփոխութիւն, աւելի՝ մխիթարութիւն: Եւ ասոնք կ'ըլլան յաճախ գործերը, որոնք իսկական արտայայտութիւնը կը հանդիսանան երգիծանկարիչի մը տաղանդին, անոր «լաւագոյն» գործերը: Անոնց վրայ խորհելու, խորհրդածելու, գուրգուրալու, զանոնք մասնաւոր փնտռտուքի, խնամքի առարկայ ընելու ժամանակ տուած է: Ահա թէ ինչու ընդհանրապէս այս գործերով է որ արուեստագէտը կը կազմէ իր ցուցահանդէսը:

Տիրան Աճէմեանի շարժերը, տիպարներու թէ ծանօթ անձնաւորութիւններու գլուխները, իսկական յաջողութիւններ են: Անոնց մէջ՝ բացի նմանութենէն, Տիրան երեւան բերած է ենթակային ամբողջ հոգին, շատ յստակօրէն, բծախնդրօրէն եւ առանց աւելորդ մանրամասնութիւններու, պիրկ եւ հաստատ գիծերով, որոնք երբեք չեն կտրուիր եւ կը վերջանան այնպէս՝ ինչպէս սկսած են:

Զարմանալի չէ, հետեւաբար, բարոյական թէ նիւթական այն յաջողութիւնը որ գտաւ մասնաւորաբար 1961ին Պէյրութի մէջ կազմակերպած իր ցուցահանդէսը, որ միահամուռ գնահատանքի արժանացաւ Լիբանանեան մամուլին, անխտիր: Տիրան պարգեւատրուած է Լիբանանեան Արժանեաց շքանշանով:

Դժբախտաբար՝ իր ժամանակին կարեւոր մէկ մասը յատկացուցած է ճարտարապետական եւ վաճառականական գծագրութիւններու, որոնք, որքան ալ խնամուած եւ յաջող գործեր եղած ըլլան, երգիծանկարչական իր տաղանդին թափը կը կասեցնեն:

Տիրան հոգիով ամբողջապէս արուեստագէտ է, եւ մասնաւոր հոգածութիւն եւ համակրանք կը տածէ իր արուեստակիցներուն հանդէպ: Նկարչութեան կողքին, անիկա օժտուած է նաեւ դերասանական լուրջ շնորհներով, տարիներ շարունակ փայլելով բեմերու վրայ՝ պատասխանատու դերերով:

ԱԼ. ՍԱՐՈՒԽԱՆ

(2 Շար.)

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ՄԱՐԴԻԿԸ ԳՈՀ ՉԷՆ ՓԱՐԻԶԻ «ՄԱՉ»ԷՆ

—o—

Ծանօթ է որ ֆրանսական մամուլը, օրաթերթերէն ետք՝ շաբաթաթերթերը լայն էջեր ու նկարներ նուիրած են Շարլ Ազնաւուր Հայաստանեան ճամբորդութեան: Անցեալ Շաբաթ Նուառ է Պլան, Քանտիտ, Իսի – Փարի, Մաչ երկար յօդուածներ ու նկարներ հրատարակած էին: Մաչի յօդուածը շատ դժգոհութիւն պատճառեր է թրքական Տիւնիա թերթին խմբագրին որ հետեւեալ ձեւով կը «պատասխանէ» փարիզեան շաբաթաթերթին·

— «Բոլորս ալ կը ճանչնանք Ազնաւուր անուն հայազգի երգիչը եւ շարժանկարի արուեստագէտը: Ազնաւուրեան ընտանիքին անդամներէն ոմանց հետ, 1923ին Երեւանէն Թուրքիոյ ճամբով արեւմուտք գաղթեր է, մեծ մայրը Երեւան մնացեր է, 90ը անց է:

Ազնաւուր վերջերս Երեւան երթալով մեծ մօրը այցելեր է: Միլիոնատէր սպասում ունեցող «Փարի – Մաչ» հանդէսին մէջ այս այցելութեան նկարները ու պատմութիւնը կայ: Լուրերը տուողն ալ Սիթիճեան (*) անուն Հայ մըն է: Հանդէսին այն տեղերու ներկայացուցիչն է կ'երեւի:

«Փարի – Մաչ» հանդէսին մէջ երկրորդ անգամ է որ կը գրուի թէ Ազնաւուր ընտանիքը թրքական վայրագութիւններէն ազատելու համար խոյս տուած է: Ինչպէս յայտնի է Ա. աշխարհամարտի ընթացքին ռուսական բանակներուն Թուրքիա արշաւանքը դիւրացնելու համար կարգ մը շրջաններու մէջ Հայերը ապստամբած, այս պատճառաւ մեծ ողբերգութիւններ պատահած էին:

«Օսմանեան պետութեան վերջին պատերազմական կառավարութեան եւ Հայ ապստամբ կոմիտէներուն միջեւ պատահած այս արիւնալի դէպքերուն հետ 1923ին Թուրքիոյ մէջ հանրապետական վարչաձեւը հիմնողները ոչ միայն ոեւէ կապ չունին, այլեւ ոչ 1923ին, ոչ ալ յետագային Թուրքերուն եւ Հայերուն միջեւ ոեւէ դէպք չէ ծագած:

«Դժուար չէ «Փարի – Մաչ» հանդէսին մէջ սրբագրել այն պատրուակը զոր երգիչը կը գործածէ իր անունին շուրջ ծանուցումներուն գոյն տալու համար: Վասն զի այս հանդէսը էջերը կը բանայ այս ուղղութեամբ սրբագրութիւններու:

«Զբօսաշրջիկային գործավարութիւնը Թուրքիոյ Հայերուն, նոյն իսկ թերեւս Հայոց Պատրիարքարանին միջոցաւ «Փարի – Մաչ» հանդէսին մէջ երրորդ անգամ լոյս տեսած այս զրպարտութեանը կրնայ պատասխանել:

«Նմանապէս այս հանդէսին մէջ ի տես Կիպրոսի մասին լոյս տեսած նկարներուն եւ լուրերուն, այնպէս կը կարծուի որ մենք Կիպրոսի Թուրքերը կ'ուզենք, կը սպաննենք ասոր առաջքը առնել ջանացող Յոյները: Հանդէսը հելլէն մեծահարուստներու հետ կապ ունեցող կարգ մը մարդիկ ունի: Բայց մեր զբօսաշրջիկային գործավարութեան Փարիզի ներկայացուցիչներն ալ, այս հանդէսին չէզոք վարիչներուն նամակներով լաւագոյնս կրնան լուսաբանութիւն տալ: Չենք հասկնար որ ինչ պատճառաւ հանդէսին մէջ լոյս տեսած այլազան սխալներէն միայն մեզի պատկանողները չեն սրբագրուիր: Զբօսաշրջիկային գործավարութեան արտասահմանի կազմակերպութիւնը եւ միլիոնաւոր ոսկիի ծախքը, ձգեցէք մեզի որպէսզի հրատարակութիւններ կատարենք: Եթէ դէթ զրպարտութիւններու պատասխանելու չծառայեն, հապա ի՞նչ բանի պիտի ծառայեն այդ գումարները»:

(*) Թարմացնելու համար թուրք լրագրողին յիշողութիւնը, ըսենք որ Հայուն անունը՝ Ֆիթիճեան է, եւ ինք չէ յօդուածագիրը այլ՝ Ժորժ Մրճան:

ՄԵԾԵՐՈՒ ԽՕՍՔԵՐԷՆ

—o—

Եւ սակայն կը դառնայ·— Երբ Գալիլէ հաւատաքննութեան ներկայացաւ 1633ին՝ իր գրած այն գիրքին համար ուր կ'ապացուցանէր թէ երկիրը կը դառնայ արեւուն շուրջը, հակառակ եօթանասուն տարեկան ալեւոր ծերունի մը ըլլալուն՝ ստիպուեցաւ ծունկի վրայ յետս կոչել իր կարծիքը որ հերետիկոսութիւն կը նկատուէր այն ժամանակ: Աւանդութիւնը կ'ըսէ թէ Գալիլէ, այս յետս կոչումէն ետքը, ոտքը գետին զարնելով գոչեր է· «Եւ սակայն կը դառնայ»: Ասոր համար է որ նշանաւոր գիտունը թէեւ ազատեցաւ խարոյկէ, սակայն հաւատաքննիչներու հսկողութեան տակ մնաց մինչեւ իր մահը:

Զա՛րկ բայց մտի՛կ ըրէ·— Թեմիստոկլէս Աթէնացի զօրավար մըն էր (514 – 449 Ք. Ա.): Օր մը ժողովի մը մէջ, երբ Թեմիստոկլէս Եւրիբիադէսի հակառակ կարծիք մը կը յայտնէր, այս վերջինը գաւազանը վերցուց զարնելու համար իր ընդդիմաբանը: Թեմիստոկլէս, հանդարտ եւ տէր ինքզինքին, կեցուց զայն ըսելով·— «Զա՛րկ, բայց մտի՛կ ըրէ»:

Ամէն բան վրաս կը կրեմ·— Բիոն Յունաստանի հին իմաստուններէն մէկն էր եւ կ'ապրէր Քրիստոսէ վեց դար առաջ: Երբ իր ծննդավայրը, Պրիէն, պաշարուեցաւ Կիւրոսի զօրավարներէն, քաղաքին բոլոր բնակիչները փախան իրենց հետ տանելով իրենց բոլոր թանկագին ինչքերը: Ամէն մարդ կը զարմանար Բիոսի անհոգութեան վրայ, որովհետեւ իմաստունը մեկնումի որեւէ պատրաստութիւն չէր տեսներ: Երբ հարցուցին իրեն ասոր պատճառը· «Ամէն բան վրաս կը կրեմ», պատասխանեց Բիոն, զգացնելով այսպէս թէ ինք կարեւորութիւն չի տար այն ինչքերուն որոնք կրնան կորսուիլ եւ թէ ամէնէն թանկագին հարստութիւնը կը նկատէր իր իմաստութեան եւ մտքի գանձերը:

Կօշիկէդ վեր մի՛ ելլեր·— Հնութեան ամէնէն երեւելի հելլէն նկարիչն էր Ապելլէս, որ իր գործերուն նկատմամբ շատ անաչառ ըլլալով, կը ջանար միշտ օգտուիլ անոնց մասին եղած քննադատութիւններէն: Կը պատմուի թէ երբեմն իր նկարները կը ցուցադրէր հանրային տեղեր, եւ ինք անոնց ետին կը պահուըտէր ամէնուն քննադատութիւնները լսելու համար: Օր մը, կօշկակար մը անոր չինած մէկ պատկերին մէջ կօշիկի մը վրայ թերութիւն գտաւ: Ապելլէս զայն սրբագրեց: Հետեւեալ օրը, նոյն գործաւորը պատկերին ուրիշ մէկ մասին վրայ քննադատութիւններ ըրաւ: Արուեստագէտը իսկոյն պահուած տեղէն դուրս ելաւ, եւ ըսաւ վերոյիշեալ խօսքերը:

«Պղատոնը կը սիրեմ բայց ճշմարտութիւնը աւելի՛ կը սիրեմ»·— Պղատոն յոյն իմաստասէր մըն է, որուն աշակերտներէն եղած է Արիստոտէլ: Այս վերջինը երբ համակարծիք չըլլար իր վարպետին, յիշեալ խօսքը կը կրկնէր: Այս բացատրութիւնը տեսակ մը առած դարձաւ ապա, զոր կը կրկնէին իմաստասէրները երբ կ'ուզէին զգացնել թէ չի բաւեր որ կարծիք մը մեծ հեղինակութեան մը կողմէ յայտնուած ըլլայ, այլ հարկ է որ համաձայն ըլլայ ճշմարտութեան:

Աւելի՛ լոյս·— Նշանաւոր գերման բանաստեղծ Կէօթէ, իր հոգեվարքին մէջ, փափաքելով որ իր սենեակը աւելի լուսաւոր ըլլայ, կը խնդրէր որ պատուհան մը բանան եւ կ'ըսէր· «Աւելի լոյս»: Կէօթէի այս վերջին խօսքը յաճախ կը գործածուի բարոյական իմաստով եւ կը նշանակէ· «Աւելի մտաւոր զարգացում, աւելի՛ գիտութիւն»:

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (66)

ԽՈԴԵԴԱՆ

—o—

Ալուառինջի հարսը գրեթէ երգեց.

Իփիկիս պոչ նախշուն էր,
Եարոս եկաւ աշուն էր:

Ջոլի կաքաւ երկեն վիզ,
Մամօ, Պապօ, կարգէք զիս:

Նախրորդ մարդու մի՛ տաք զիս,
Քշէ նախիր, մոռնայ զիս:

Ձուլհակ մարդու մի՛ տաք զիս,
Թողէ մըքուկ, մոռնայ զիս

Օրընչպար մարդու մի՛ տաք զիս,
Վարէ արօր, մոռնայ զիս:

Հովիւ մարդու տուէք զիս,
Սեւ մաքու կաթ կերցու զիս,
Իր քուլպի տակ քնցու զիս:

Թափօրը շարժուեց: Հարսը իր ընկերուհիներով շրջապատուած, զուռնի նըւագակցութեան տակ, դանդաղ գնացքով պտըտեց իրենց տան շուրջ, ապա խոնարհելով համբուրեց հայրական տան շեմքը, ծնողների եւ վարպետուհու ձեռքը եւ ճանապարհ ընկաւ:

Բոլորից առաջ գնում էին Ստեփանը, Շինական Պօղոսը եւ Օնէն:

Բայազը նստած էր սպիտակ ձիու վրայ: Հարսի աջեւից գնում էր քաւոր Տօնէն՝ ձիու սանձը պահած: Աջ ու ձախ կողմերից ընթանում էին ընկերուհիները՝ մանգաղները բռնած: Ձիու ետեւից գնում էր հարսնեղբայրը, իսկ բոլորից վերջը՝ Ալուառինջի հարսը, Մարտօն եւ Մանիչակը: Վերջին երեքը դեռ Մեղրագետին չհասած, ետ դարձան, իսկ ընկերուհիները Բայազին ուղեկցեցին մինչեւ Հարագատ գետնի շամբերը եւ այն աղբիւրը, որտեղից անհետացել էր խորհրդաւոր կճուճը:

Մի հրաշալի սովորութիւն կար այդ կողմերում, որ ռամիկ ժողովրդի մէջ պահպանուել էր վաղուց: Հնձուորներն առանձին առանձին չէին հնձում իրենց արտերը, այլ խմբերով՝ նախ մէկի, ապա միւսի: Ում արտը շուտ էր հասունանում, առաջ նրանն էին հնձում: Ուշ հասունացող արտի տէրը սիրով էր շտապում հարեւանի քաղին, որովհետեւ գիտէր, որ երբ իր արտի հերթը գար, ինքը անօգնական չէր մնալու:

Քանի տարիներ Բայազն այդպէս աշխատել էր ընկերուհիների հետ: Նրանք այնքան մտերմացել էին, որ միասին էին բաժանում իրենց ամանների ուտեստը եւ միասին էին մտնում գետը լողանալու: Որքան տարիներ նրանք խմբով շրջել էին Մշոյ ծաղկած դաշտերում, բանջար հաւաքելով գնացել – հասել էին մինչեւ Դուլթի քար:

Այդ էր պատճառը, որ երբ Բայազը ըզգաց, որ ինքը ընդմիշտ հեռանում էր նրանց շրջապատից, աչքերը արցունքով լցուեցին, եւ նա իր ծածկոցին տակ հեկեկաց:

— Էլ Մեղրագետում մեզ հետ պիտի չլողանաս,— ասացին ընկերուհիները: Այս խօսքերն աւելի սուր խոցեցին Բայազի սիրտը եւ նա, թուլացած, թեքուեց ներքեւ: Ընկերուհիները մէկ առ մէկ փարուեցին նրան եւ իրենց արցունքները թափեցին նրա հարսանեկան շորերի վրայ: Ապա ետ դարձան եւ մանգաղները բռնած պարեցին հնձի պարը: Ուշ հասունացած մի արտ կար գետաբերանին: Գեղջուկ աղջիկները ծունկի գալով քաղում էին ոսկեգոյն ցորենը եւ բարձրանալով իւրաքանչիւրը մի պտոյտ էր անում իր շուրջը՝ ձախ ձեռքով լասերի փունջը բռնած, աջով մանգաղը: Նորից էին խոնարհւում եւ նորից բարձրանալով խաղում էին նոյն հրաշալի պարը: Դա մի հմայիչ տեսարան էր, որ շարունակուեց այնքան, մինչեւ հարսանքաւորները բոլորովին անհետացան տեսադաշտից:

Դուլթի քարին չհասած, Ստեփանը, Շինական Պօղոսը եւ Օնէն արագացրին երթը: Ով որ յաղթէր այդ ձիարշաւում, նա դառնալու էր հարսանիքի աղուէսը: Ստեփանը վազքում յաղթեց միւս երկուսին եւ ամբողջ թափով սլացաւ դէպի Արինոք: Նրա նժոյգը, զառիվերը սրընթաց ելնելով, խրխնջաց Դուլթի քարի մօտ եւ անհետացաւ անտառի մէջ:

— Սեղանները բացէք, հարսը գալիս է, — ազդարարում էր նա գիւղերի մօտով անցնելիս:

Պնտոյցի Մանուկը եւ նրա հարեւանները մեծ սեղան էին պարզել Դուլթի քարի առաջ: Եկողը խմում էր ու անցնում: Նոյնպիսի սեղան էին պարզել Դաշտադէմում Քիչոն եւ Ծաղկանուշը՝ Օնէի տանձի ծառերի տակ:

ԽԱԶԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի Քահանայական Կոչումներու օր : Ժամը 10·30ին Հանդստեան պատարագ :

Հ. ՆԵՐՍԷՍ Վ. ԱԿԻՆԵԱՆԻ

եւ Հ. ԵՂԻԱ Վ. ՓԷՋԻԿԵԱՆԻ

հոգիներուն համար : Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ :

ՓԱՐԻԶ՝

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

ԱՊՐԻԼ 24ԻՆ
ՔԱՏԷԻ ՍՐԱՀԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Ապրիլ 25ին, Շաբաթ օր :

Նախաձեռնութեամբ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ

(Զ Ո Մ)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Այրի Տիկին Մ. Ղազարեանէ 25 ֆրանք, իր ամուսնոյն մահուան Ա. տարելիցին առթիւ, Լա Մուչէն :

×

Կապոյտ Խաչի Վիէնի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Կ. Մարգարեանէ տասը ֆր. գործողութենէ ազատուելուն առթիւ, Տէր եւ Տիկին Մաղաքեանէ տասը ֆր. իրենց զաւկին ապաքինման առթիւ, Տէր եւ Տիկին Մ. Պետրոսեանէ տասը, իրենց զաւկին գործողութենէ ազատուելուն առթիւ :

×

Աղքատախնամի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները.— Տէր եւ Տիկին Խաչատուրեան հարիւր ֆրանք, եւ Տիկին Վառվառէ Ղազէրեան տասը, իրենց մօր՝ Ողբ. Անթարամ Ղազէրեանի մահուան առթիւ, Տիկին Զերցեան նոյն առթիւ քսան, Պ. Ստեփան Արզումանեան 85, Տիկին եւ Օր. Պօյաճեան 70, Պ. Գարագաշեան յիսուն, Պ. Ժիրայր Զիլինկիրեան յիսուն, Պ. Զարիքեան Մկրտիչ 35, Պ. Ժորժ Յակոբեան, Ողբ. Տիկին Թորոսեանի մահուան առթիւ 25, Տէր եւ Տիկին Մինասօղլու Մարտիրոս, Ողբ. Օր. Կատարինէ Եղիազարեանի մահուան առթիւ քսան, Տիկին Լիւսի Չէօրտիւզեան, իր ամուսնոյն յիշատակին քսան, Պ. Չէվիչեան, Ողբ. Ինճէճեանի մահուան առթիւ քսան, Տիկին Ակոնայեան, Պ. Պ. Տէմիրճեան Արամ, Հէքիմեան Օ., Մելիք Շամտանճեան, Գրիգոր Սանթիկեան, Տիկին Նալեան Տ., տասնական ֆրանք :

Պ. Պ. Տօնիկեան Լ., Ագեան Ժ., Գ. Քիւրքճեան, Ա. Ինճէեան, Ս. Խաչէրեան, Ա. Աթճեան եւ Տիկիններ Սիւէրօ Ժագլին, Պլանշըրթէ, եւ Լօրէնեան Սրբուհի հինգական ֆրանք :

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի յաւարտ պատարագի մասնաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի ընդհ. նահատակաց յիշատակին :

Կը հրաւիրուին հաւատացեալ ժողովուրդը :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պանեէօ Քաշանի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 3ին, ընկերուհի Ընծայում Նորիկեանի բնակարանը, 6 Րիւ Շան տէ զ'Ուազօ, *գետնայարկ, աջ դուռ, Պանեէօ (Ավընիւ Փասթէօրի չաս մօտիկ, 188 թիւ օթօպիւսի Լանկէ կայարանին եռեւ :*

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Տրչ. կոմիտէն, ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ՝ հետեւեալ խումբերու հին եւ նոր բոլոր ընկերները :

ԱԿՆՈՒՆԻ, Շաբաթ, 11 Ապրիլ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Կը խնդրուի հին եւ նոր բոլոր ընկերներէն ներկայ գտնուիլ : Ներկայ պիտի ըլլան Տրչ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ՆԻԿՈԼ — ԴՈՒՄԱՆ, Կիրակի, 12 Ապրիլ, կէսօրէ ետք ժամը 15ին, սովորական հաւաքատեղին : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Կը խնդրուի հին եւ նոր բոլոր ընկերներէն ներկայ գտնուիլ : Ներկայ պիտի ըլլան Տրչ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ԱՊՐԻԼ 11-24

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Ֆրանսական Բանակի Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան կողմէ : Ապրիլ 25ին Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8·30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :

Մանրամասնութիւնները առանձին :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Լոնտոնի «Հայ Երիտասարդաց Միութեան թատերախումբ»ը Փարիզի մէջ :

Առաջին անգամ ըլլալով Ֆրանսայի մէջ կը ներկայացնէ՝ Լեւոն Շանթի

« ԵՍ »Ի ՄԱՐԴԸ

(Թատերգութիւն հինգ արար)

Ներկայացումները տեղի կ'ունենան Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերու կազմակերպութեամբ հետեւեալ թաղականներու եւ շրջաններու մէջ :

Շաբաթ, 18 Ապրիլ.— ԱԼՖՈՐՎԻԼ
Կիրակի, 19 Ապրիլ.— ԻՍԻ :
Չորեքշաբթի 22 Ապրիլ.— ԱՌՆՈՒՎԻԼ
Հինգշաբթի, 23 Ապրիլ.— ՓԱՐԻԶ :

ՓԱՐԻԶԻ
ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝
ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ

Այս Կիրակի կը խօսի՝
ՊԱՏ. Ռ. ԳԱՑԱՑԵԱՆ

8 BIS, RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

ՀԱՅԿ. ՈՒՍՄԱՆՑ ԿԵԴՐՈՆԸ
Տեղեկատուութեան հաւաքոյթներ կը կազմակերպէ
ԱՊՐԻԼ 24Ի ԵՒ ՀԱՅԿ. ՋԱՐԴԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ, ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹԵՐՈՎ

Քանի մը օրէն, բովանդակ աշխարհի հայ գաղութները 1915 Ապրիլ 24ի 49րդ տարեդարձը պիտի ոգեկոչեն : Հրապարակային հաւաքոյթներ պիտի կազմակերպուին, ծաղկեպսակներ պիտի դրուին յուշարձաններու վրայ, Միջին Արեւելքի, Ֆրանսայի եւ Ամերիկայի մէջ խանութներ պիտի փակուին այդ օրը յարգելու համար յիշատակը Թուրքերու ջարդած մէկուկէս միլիոն Հայերուն :

Ինչո՞ւ եւ ի՞նչպէս պատահեցաւ այդ աննախընթաց աղէտը որ ձեւաւորեց մեզմէ ամէն մէկուն ճակատագիրը :

Երիտասարդները պրպտած են այդ հարցը եւ պիտի պարզեն իրենց քննութեանց արդիւնքները :

ՍՏՈՐԵՒ՝ ԱՅԴ ՀԱՒԱՔՈՅԹՆԵՐՈՒՆ ՎԱՅՐԵՐՆ, ԹՈՒԱԿԱՆՆԵՐՆ ՈՒ ՀԱՍՑԷՆԵՐԸ.—

ARNOUVILLE : le samedi 11 Avril à 20 h. 30, salle de l'Eglise Arm. Cath. 69, Avenue Henri-Barbusse.

ISSY-LES-MOULINAUX : le jeudi 16 Avril à 20 h. 30, Salle des Fêtes d'Issy. Salle de réunion No 10-11. 25 Avenue Victor Cresson.

LE RAINCY : le samedi 18 Avril à 20 h. 30, salle de l'Ecole Tebrotzassère 1 Boulevard du Nord.

PARIS : le lundi 20 avril à 20 h. 30, Maison Nationale Arménienne, 32 Rue de Trévise, Paris (9e), Métro : Cadet.

ALFORTVILLE : le mercredi 22 Avril à 20 h. 30, 74 Ave. Etienne Dolet.

ՈՒՐԲԱԹ
10
ԱՊՐԻԼ
ժամը 20·30

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ

MUTUALITE
24, Rue St. Vic[tor]
Métro :
Maubert-Mutualité

GRAND GALA FOLKLORIQUE ARMENIEN

ՄԵԾ ՀԱՆԴԷՍ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԱՅՐԵՆԻ ԵՐԳ - ՊԱՐ

— ԱՐՄԵՆԻԱ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ —

Ղեկ. **Պ. ՏԷՏԷՃԵԱՆ**

Երգ.— Օր. ՍՈՆԻԱ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ, ՇԱՔԷ ՊԷՆԿԵԱՆ եւ Պ. Մ. ՊՕՂՈՍ...

— ՍՕՍԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲ —

Ղեկ. **ՏԻԿԻՆ Յ. ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆ**

— ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ —
ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

Ղեկ. **Գ. ԵԱՆՊԷԿԵԱՆ**

PALAIS DE LA MUTUALITE

ԷՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉ
ՀԷԼՎԱ
ԼՈԳՈՒՄ
Սուսամ - ՀԷԼՎԱ
ԹԱՀԻՆ
ՇԱՐՈՑ
(ՌՈՃԻԿ)
ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA · CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Կրընօպլի Ազգ. Միութեան ընդհ. ժողովը Ապրին 12ին, Կիրակի, Քաֆէ տը լա Փօսթի *վերնայարկը : Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը կազմէ : Վարչութեան ընտրութիւն :*

ՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆ

Առնուվիլի Անարատ Յղութեան Քոյրերը ի նպաստ իրենց վարժարանին վիճակահանութիւն մը կը կազմակերպեն այս Կիրակի ժամը 15ին, Միաբանութեան սրահին մէջ՝ 73 Ավընիւ Անրի Պարպիւս, (Առնուվիլ լէ Կոնէս) :

Գեղարուեստական բաժին, ճոխ պիւֆէ : Մուտքը ազատ է

Շոգեկառք՝ Կառ տիւ Նորէն ժամը 14·30ին :

ՊԵՏՐՈՍ ՉՊՈՒՔՃԵԱՆ

METREUR - VÉRIFICATEUR
DE
PEINTURE ET DE MAÇONNERIE

Կը ստանձնէ նաեւ ներկի եւ որմնադրութեան աշխատանքներ :

Նախահաշիւներու (տըվի) *պատրաստութիւն եւ հաշուեցոյցերու քննութիւն :*

ԴԻՄԵԼ.—

BEDROS TCHIBOUKDJIAN
7, Rue de la Grange-Batelière
PARIS (9e)
PRO. 56-31

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

ԵՐԵՒԱՆԷՆ

Աղաւնի Քիւրտանեան կը փնտռէ եղբայրը Պետրոս : Ծնողքին անունը ...րապետ եւ Աղաւնի : Կը կարծուի թէ ... չեւ Մայիս 1948 կը գտնուէր ... Վերքորի շրջանը, Ֆոնթէն Իզլէ :

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի ... կացնել իր քրոջ հասցէին.— Նոր... փողոց՝ թիւ 54, Երեւան, Հայաստան

×

Աղաւնի եւ Ալպեր Չեմպերեան կը ... տրեն իրենց ամուսինն ու հայրը ... րութիւն :

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի ... կացնել իր կնոջ հասցէին.— Նոր... փողոց՝ թիւ 54, Երեւան, Հայաստան

×

Արփիկ Պօճիկեան եւ զաւակները ... տրեն իրենց ամուսինն ու հայրը՝ Յով... րութիւն : Ծնողքին անունը՝ ... եւ Արուսեակ : Արհեստով դերձակ ... ին մեկնած է բանակ : 1945էն ետք ... նուած է Ֆրանսա, Մարսէյլ :

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի ... կացնել իր կնոջ հասցէին.— Նոր... փողոց՝ թիւ 59, Երեւան, Հայաստան

Արտասահմանի թերթերէն կը ... արտատպել :

ՍՊԱՍՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Մոնմորանսիի հանգստեան տան ... կ'ուզուի սպասուհիներ : Բնակարան ... սնունդ ապահովուած եւ լաւ վճար... Պայմաններուն տեղեկանալու համար ... մել Աղքատախնամի գրասենեակը ... Րիւ տը Թրէվիզ, *Փարիզ* (9) :

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-66
C.C.P. : PARIS 15069-82

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0.30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 10 ԱՊՐԻԼ
VENDREDI 10 AVRIL
1964

Le Numero : 0,30 Fr.

40րդ ՏԱՐԻ— Թիւ 9981 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 40e ANNÉE — No 9981

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԴԵՂԻՆ ՎՏԱՆԳԸ

Միջազգային մամուլը կը շարունակէ գրագել Փեքին – Մոսկուա բանավէճով, որ վերջին օրերուն աւելի սուր հանգամանք ստացաւ Սուսլովի գաղտնի տեղեկագրին հրատարակութեամբ, Հունգարիոյ մէջ Խրուշչեւի արտասանած բուռն ճառերով եւ Կաֆուրովի մամուլի ասուլիսներով :

Համայնավարական ճակատի երկու հսկաներ մենամարտի են ելած եւ հրապարակով իրար կ'ամբաստանեն իբրեւ «դաւաճան» մարքս – լենինեան գաղափարախօսութեան, առանց բառերը ծամծմելու :

Խորհրդային Միութիւնը կ'իշխէ աշխարհի մէկ վեցերորդ մասին վրայ, իր կարմիր լուծին ենթարկելով ոչ – ռուս բազմաթիւ ազգեր՝ Ուկրայնայէն մինչեւ Քամչաթքա, Պալթիկէն մինչեւ Կովկաս :

Չինաստան տասը միլիոն քառակուսի քիլոմեթրի վրայ ունի եօթը հարիւր միլիոն բնակիչ,— աշխարհի բնակչութեան մէկ քառորդը :

Համայնավարական շարժումը Չինաստանի մէջ սկսաւ 1920 – 21 տարիներուն : 1922ին Չինաստանի Համայնավար կուսակցութիւնը անդամակցեցաւ Կոմինթերնի (Գ. Միջազգային) : Շատ տաք ու պաղ հովեր անցան այդ հսկայ երկրին վրայէն մինչեւ 1949 Հոկտեմբեր 1, երբ Չանկ Քայ Չէք պարտուած՝ Ֆորմոզա կղզին ապաստանեցաւ եւ Չինաստան դարձաւ ժողովրդական Հանրապետութիւն մը, համայնավար վարչաձեւով : Մաօ Ցէ Թունկ իբրեւ Հանրապետութեան նախագահ՝ իր մականին տակ առաւ Չինաստանը, պահ մը այն տպաւորութիւնը ձգելով, որ իրականացած է համաշխարհային յեղափոխութիւնը, գոնէ արեւելեան կողմն աշխարհի :

Չինացի կամաւորներ մեծապէս օժանդակեցին հիւսիսային Քորէացիներուն (1950 – 1953) ու Հնդկաչինի (Վիէթմին)՝ ընդդէմ Ֆրանսական բանակին (1953 – 1954) :

Չինաստան 1954ին մասնակցեցաւ Ժընեւի հաշտութեան ժողովին եւ 1955ին Պանտունկի խորհրդաժողովին :

«Դեղին վտանգը», որուն մասին ժամանակ մը մտահոգութեամբ կը խօսէին աշխարհի մեծերը, սկսած էր մղձաւանջ մը դառնալ արեւմուտքի համար :

Մոսկուա – Փեքին առանցքը չէր նմաներ Պերլին – Հռոմ – Թոքիօ առանցքին, որ երկրորդ աշխարհամարտի նախօրեակին եւ անոր ընթացքին մեծ նեղութիւններու ենթարկեց դաշնակիցները ճակատը :

Մղձաւանջը անհետացած է հիմա, յորմէհետէ ճեղքուեցաւ համայնավարական ճակատը եւ քանդուեցաւ առանցքը :

Զոյգ տարիէ ի վեր լուռ պայքար մը սկսած էր Մոսկուայի եւ Փեքինի միջեւ, երեւութապէս գաղափարախօսական գետնի վրայ : Սակայն իրադեկներ քաղաքական գործ կը տեսնէին անոր մէջ :

Կը կարծէին թէ Չինաստան իր եօթը հարիւր միլիոնով Թաքուն ծրագիրներ կը մշակէ իր կամքը պարտադրելու համար Խ. Միութեան եւ արեւմտեան երկիրներու համայնավար կուսակցութեանց :

Այդ առաջին քայլի յաջողութենէն վերջ կարգը պիտի գար քաղաքական տիրապետութեան : Պիտի իրականանար «դեղին վտանգը», որմէ ա՛յնքան կը սարսափի արեւմուտքը : Ու ամէնէն առաջ՝ Խ. Միութիւնը, որուն պիտի ուղղուէր առաջին հարուածը :

Դեղին վտանգէն խուսափելու համար է անշուշտ, որ վերջին տարիներուն Կրեմլինի վարիչները մեծ ճիգեր ըրին մօտենալու արեւմուտքին եւ ջատագովելու «խաղաղ համակեցութիւն»ը :

Մոսկուա պէտք ունի արեւմտեան աշխարհի աջակցութեան՝ միանգամ ընդ միշտ եւ իրապէս ազատելու համար չինական դեղին վտանգէն :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՉԻՆ-ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՏԱՐԱԿԱՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

ՌՈՒՄԱՆԻԱ ԿՐՆԱՑ ՄԻՋԱՄՏԵԼ

Մեկնումէն առաջ, Նիքիթա Խրուշչեւ այցելած է Հունգարիոյ Մոմ գործատունը եւ արտասանած ճառին ընթացքին բացէ ի բաց ձաղկած է Ուկրայնիոյ ճարտարարուեստը որ չէ յարգած իր յանձնումներու պայմանաժամերը, Հունգարիոյ : «Անգամ մըն ա՛լ չպատահի» շեշտած է խօսքն ուղղելով Ուկրայնիոյ Ա. քարտուղարին, «շատ լուրջ է, եւսկու ալ նաւային սպասարկութիւններէն ալ դժգոհութիւններ ստացայ : Մեր կոմպինաթները դեռ չեն ստացած նաւերու շինութիւնը շարունակելու համար, աւելցուցած է խորհրդային վարչապետը :

Այցելութեան վերջաւորութեան Լենինի գաճէ մէկ դիմանկարը նուիրած է գործատան :

Ցապաղումով լսուած է Փեշտայի մէջ, թէ նախորդ օրը Խրուշչեւ այցելած էր նաեւ ռուս զինուորներու զօրանոց մը եւ ճաշած զինուորներուն հետ :

Վերջին օրը պիտի հրապարակուի միացեալ զեկոյցը եւ Խրուշչեւ պիտի արտասանէր վերջին ճառ մը :

Այս այցելութիւնը չվերջացած, ուշադրութիւնը կը կեդրոնանայ Պուքրէշի վրայ, ուր կուսակցութեան Կ. Կ.ի լիակատար նիստը պիտի գումարուի Ապրիլ 15ին : Ծանօթ է որ ցարը Ռումանիա դիրք չէ ճշդած Սուսլովի տեղեկագրին առթիւ : Պուքրէշի մամուլը հազիւ ակնարկութիւն մը ըրած էր, յայտնելով միայն թէ Մոսկուա պատասխանած է Փեքինի, առանց տալու այդ պատասխանին բովանդակութիւնը :

Անդին, Վարշաւայի մէջ, լեհ ղեկավարները չեն պատասխանած տակաւին Կրեմլինի առաջարկին համայնավար վերին ժողովի մը մասին, ուր պիտի ծեծուէր չին – խորհրդային տարակարծութիւնը : Պուլկարիոյ մէջ, դիրքերը աւելի յստակ են եւ կուսակցութեան պաշտօնաթերթը կը մեղադրէ Փեքինը, որ կ'ուզէ «մոլի դաւադիրներու խմբակցութեանց» վերածել համայնավար կուսակցութիւնները :

Թասս գործակալութիւնը յատուկ յայտարարութեամբ մը կ'ամբաստանէ Չինաստանը որ անդադար կը բռնաբարէ Խորհ. Միութեան սահմանները : Կարգ մը շրջաններ, չին–խորհրդային այն հսկայ սահմանային տարածութեան, ճշդուած են շնորհիւ ցարական նուաճումներուն եւ երբեք ընդունուած չեն Չինացիներուն կողմէ : Թասի զեկոյցը կը ճշդէ թէ սահմանը «պատմական» կերպով ճշդուած է, բայց կարելի է բաներ մը յարմարցնել :

Վարշաւայէն կը հաղորդեն որ չին – ամերիկեան հանդիպումները կը շարունակուին թէեւ Վարշաւայի չին դեսպանը յայտարարած է «ցաւով կ'ըսեմ որ չկըրցանք արդիւնքի հասնիլ, բայց պատասխանատուութիւնը մեր վրայ չիյնար, կը յուսանք սակայն որ Չինաստանի եւ Միացեալ Նահանգներու միջեւ եղած տարակարծութիւնները պիտի հարթուին» :

ՏՈՄՍԵՐ

ՅԱՅՍԿՈՅՍ ԵՒ ՅԱՅՆԿՈՅՍ

— Ուաշինկթըն նահանգին մէջ կայ շատ բարձր լեռ մը ... Ես շատ կը սիրեմ լեռները ... Կը սիրեմ որսորդութիւնն ալ .. Բայց ձեր հասկցած որսորդութիւնը չէ՝ իմ սիրածս ... Ես որսորդ կ'ըսեմ այն մարդուն որ հին դարերու մարդոց պէս, նետը կամ նիզակը կ'առնէ եւ կը յարձակի գազանին վրայ ... Քանի մը եարտայէն ... Անանկ, մղոն մը հեռուէն հրացան պարպելով որսորդութիւն ըրած չես ըլլար ... Քա՞ջ ես, էրիկմա՞րդ ես, նիզակով մօտեցիր ... Ես ատանկ որսորդութիւն կը սիրեմ ... Ո՞ւր էինք ...

— Լեռ ելած էինք ...

— Հա՛, ինտոր ֆի ըսի, ես լեռները մագլցիլ շատ կը սիրեմ ... Երբ այդ իմ ըսած լեռնէս վար իջայ — հին հրաբուխ մըն է, 14.000 ոտք բարձր — ինծի ըսին ֆի «Գիտե՞ս, այդ լեռը բնաւ Հայ ելած չէ, դուն առաջին Հայն ես որ բարձրացեր ես ...» Ատիկա որ լսեցի, գիտե՞ս ինչ ըրի ...

— Գիտեմ ... Գլխուդ խումբ մը Հայեր ժողվեցիր եւ Կիրակի մը անոնց հետ միասին նորէն լեռնէն վեր ելար ...

— Չէ՛, աղբար չէ .. դուն, կ'երեւայ ֆի Ուաշինկթըն նահանգը տեսած չես ... Այնտեղ Հայ չկայ ... Հայր ձգէ, Ամերիկացի ալ չկայ : Միայն Կարմրամորթներ կան ...

— Լա՛ւ, ըսէ տեսնենք ի՞նչ ըրիր ...

— Կիրակի օր մը, նորէն լեռը բարձրացայ ... Երբ գագաթը հասայ, ձայնս ձգեցի եւ ...

— «Աս ի՛նչ հրաշալի տեսարան է» ըսիր ...

— Ո՛չ ... Տեսարա՞նը ինչուս պէտք ... Ուրիշ բան մը ըրի ...

— Ի՞նչ ...

— Ձայնս ձգեցի եւ պոռացի — «Կեցցես Անդրանիկ փաշաս ... Կեցցես Հայաստան ... Կեցցես Եաւզոյն ...» :

— Շատ լաւ բան մը ըրեր ես ... Հիմա, այդ հրաբուխին բերանին մօտեցողները պիտի լսեն քու բառերուդ արձագանգը ... Առանց գիտնալու, մեր ժողովուրդին համար բէֆլամ ըրեր ես, գիտե՞ս ...

— Հա՛, գիտեմ, ամա խելք ըրած ըլլայի նէ ուրիշ բան մըն ալ կ'ընէի ... Հէ՛յ վախ, ինտոր մոռցայ պէ ... Ես իրա՛ւ սէրսէրի եմ եղեր ... Ամա միւս անգամ պիտի ընեմ, միտքս դրած եմ, ուխտ ըրած եմ ...

— Ի՞նչ պիտի ընես ...

— Մեր ազգին դրօշակը կարել պիտի տամ — Կարմիր, Կապոյտ, Նարինջ ... Միւս անգամ, այդ դրօշակը պիտի տանիմ հաստատեմ այդ լերան վրայ ... Աբարատի գլուխը մեր դրօշակը չկայ նէ, պարէ թող Րէյնիըր լերան վրայ ըլլայ որ հոն ելլողները տեսնեն ֆի Հայն ալ դրօշակ ունի ...

— Աղէ՛կ, բայց կ'երթան վար կ'առնեն ...

— Վա՞ր կ'առնեն ... Ո՞վ վար պիտի առնէ, ծօ՛ ... Հեւ եու կոն ֆրէյզի՛ ... Ծօ՛, մեր ազգին դրօշակին ո՞վ ձեռք կըրնայ դպցնել ... Աստուած վկայ, հո՛ւմ հո՛ւմ կ'ուտեմ ...

×

Ո՞վ է այս պատմութեան հերոսը :

Ամերիկա ծնած, մեծցած, կրթուած, դաստիարակուած Հայ երիտասարդ մը : Դասաւանդ ամերիկեան համալսարանի մը մէջ : Գիտուն, մաթեմաթիկոս : Ամէն երեւոյթ կը դատէ, կը վերլուծէ Այնըշթայնի տեսութիւններով : Նոյնիսկ մեր ազգին գործերը : Տասն անգամ, հարիւր անգամ աւելի Հայ ու հայրենասէր քան լուսացնցուղ դահլիճներու մէջ ազգասիրութիւն հոլովող «երկիր»էն եկածները :

Հայերէնը սորված է տունը : Հայրենասիրութիւնը՝ իր հօրմէն եւ իր մօրմէն : Կը խօսի մաքուր հայերէն : Երբեմն, սակայն, բերնէն կը փախցնէ Թուրքերէն բառեր ալ՝ հայրիկէն ժառանգ մնացած— ամա, ֆի, պէ, պօշ, չինէֆի :

Քանի՞ հատ այս տղուն պէս մոլեռանդներ ունինք այս ափերուն վրայ : Հազիւ քանի մը տասնեակ, քանի մը հարիւր : Կրնա՞նք այս համրանքը բարձրացնել :

Այո՛ ... Եթէ հեռագրով ետ կանչենք ազգին խելքը, որ կը Թափառի յայսկոյս եւ յայնկոյս ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՔ ԱՐԹԸՐԻ «յետ մահու» մէկ տեսակցութիւնը հրատարակած է Նիւ Եորքի մեծ օրաթերթը՝ Ուորլտ Թելեկրըմ էնտ Սըն : Տեսակցութիւնը տեղի ունեցած է 1954ին եւ Մաք Արթըր յայտարարած է, ի մէջ այլոց, թէ Անգլիացիք, Քորէայի մէջ, չին համայնավարներուն կը յանձնէին ամերիկեան բարձր հրամանատարութեան բոլոր ռազմական ծրագիրները : Ուաշինկթընի անգլիացի դեսպանը «անհիմն մեղադրանք» կ'որակէ ողբացեալ զօրավարին յայտարարութիւնները :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ ձայն – պատկերասփիւռէն ճառ մը պիտի խօսի Ապրիլ 16ին :

ԱՐԿՈՒԻ հարցը չէ վերջացած, յայտարարած է Պոնի կառավարութեան բանբերը, աւելցնելով թէ այդ հարցը ծեծուած էր նաեւ տը Կոլի եւ Էրհարտի կողմէ, իրենց վերջին հանդիպումին ընթացքին : «Կապը կը պահուի գոհացուցիչ եզրակացութեան մը յանգելու համար» յայտնած է բանբերը :

ԱՆԳԼԻՈՅ Թագուհին յանկարծ վերադարձաւ արձակուրդէն եւ քառասուն վայրկեան տեսակցութիւն մը ունեցաւ վարչապետին հետ : Կը կարծուի թէ վարչապետը յայտնած է Էլիզապէթին թէ ո՞ր Թուականին տեղի ունենան երեսփոխանական ընտրութիւնները :

ՊՐԱԶԻԼԻ որ նախագահը պիտի նշանակուի Շաբաթ օր :

ՍԱՍՈՒՆԻ ՄԷԿ ԳԻՒՂԻՆ ՄԷՋ ԱՄԲՈՂՋ ՀԱՅ-ՍԻՒՐԵԱՆԻՆԵՐԸ ԻՍԼԱՄԱՑԱՆ

ԽՄԲ.— Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն (Ապրիլ 7) կ'իմանանք այս անհաւատալի լուրը : Շատ պիտի ուզէինք որ թրքական «մասալ» մը ըլլար քէեւ տրուած մանրամասնութիւնները պատրանք չեն թողուր :

Հիւրրիյէթ կը գրէ.— Սասունի Աճառ գիւղին մէջ, ամբողջ Սիւրեանի Հայերը իսլամացան, Պաթմանի միւֆթիին, Ալաէտտին Եավուզի ներկայութեան : Իսլամացողները 88 հոգի են, 48ը՝ տղայ, քառասունը՝ կին եւ այր, որոնք կը բնակին նախապէս քրիստոնեայ այդ գիւղին մէջ, եւ իրենց կրօնափոխութեան հետեւանքով, փոխեցին իրենց անուններն ալ եւ մզկիթի վերածեցին իրենց դարաւոր եկեղեցին :

Գիւղին նախորդ հոգեւոր պետը, Իսա Տէմիրճի, յայտարարեց թէ իսլամութիւնը յառաջդիմասէր կրօնք մըն է, եւ իրենք երկար ատենէ ի վեր կ'ուզէին իսլամանալ :

Շէյխ Գասըմ Պաւոյի միջնորդութեամբ, Պաթմանի միւֆթին Աճառ եկաւ, եւ հաւաքաբար իսլամացուց այդ ժողովուրդը, բացատրելէ վերջ Իսլամութեան կոչումը եւ արժէքը : Դաւանափոխները կը պատրաստուին թլփատել իրենց զաւակները :

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԿԻՊՐՈՍԻ

Ե.

Օսմանեան ժողովուրդներէն կիպրացիները ամէնէն առաջ թօթափեցին եկեղեցական բացարձակ իշխանութիւնը 1821-ին: Եպիսկոպոսներ տեղի տուին ժողովուրդին պահանջներուն եւ Թանզիմաթի հրատարակութենէն ինը տարի առաջ հաստատեցին ժողովրդական ներկայացուցչական ժողով մը 1830ին: Ժողովը խմբագրեց համայնքային գործերու վարչութեան կանոնագրութիւնը « խորհրդաբանական սկզբունքներ»ու հիման վրայ : Յոյն համայնքը պիտի ներկայացնէ չորս անձէ բաղկացած խորհուրդ մը կառավարութեան մօտ եւ ոչ թէ արքեպիսկոպոսը, Թարգմանը : 1838 թուին եպիսկոպոսներ պիտի պահեն իրենց դիրքը , բայց համայնքային գործերը պիտի վարեն ժողովուրդէն ընտրուած 20 երեսփոխաններ: Այս դրութիւնը պիտի տեւէ մինչեւ 1878:

Սուէզի ջրանցքին բացումէն ետք , Անգլիա ուշադրութիւնը դարձուց Միջերկրականի արեւելեան կողմը: Հնդկաստանի ծովային ճամբան պաշտպանելու եւ Փոքր Ասիոյ վրայ մօտէն հսկելու համար նաւային խարիսխի մը անհրաժեշտութիւնը զգալի էր, մանաւանդ երբ Ռուսիա կը գրաւէր Թուրքիոյ արեւելեան ամրոցը, Կարսը, որ կը տիրապետէ Եփրատի հովիտին: Անցեալին մէջ աշխարհակալներ գրաւած էին Կիպրոսը ռազմական դիրքին եւ հարստութեան համար, անգլիացի դիւանագէտներն ալ յարմարագոյն վայրը նկատեցին Կիպրոսը, որ Փոքր Ասիոյ կողքին Տարտանէլի եւ Սուէզի միջեւ կը գտնուի : Թուրքիա պարտուած Ռուսիայէն եւ նուաստացած Ս. Սթեֆանոյի դաշնագրով , կը ջանայ պաշտպաններ գտնել պահպանելու համար ասիական կալուածները, որոնք կը վտանգուէին Կարսի կորուստով: Անգլիա խոստացաւ պաշտպանութիւնը արեւելեան կալուածներուն՝ ստանալով Կիպրոսի վարչութիւնը: Պերլինի վեհաժողովին բացումէն քանի մը օր առաջ Պոլսոյ մէջ ստորագրուեցաւ Կիպրոսի համաձայնագիրը (4 Յունիս 1878):

Յուլիս մէկին ստորագրուեցաւ նաեւ յաւելուած մը. «Եթէ Ռուսիա Թուրքիոյ վերադարձնէ Կարսն ու միւս վայրերը , Անգլիա պիտի վերադարձնէ Կիպրոսը եւ Յունիս չորսի համաձայնագիրը պիտի կորսնցնէ իր ուժը »:

Համաձայնագիրը խիստ գաղտնի պիտի մնար, բայց «Տէյլի Թելեկրաֆ» թերթը ամփոփումը հրատարակեց Յուլիս ութին: Թագուհին գրեց Լորտ Պիքընսֆիլտի . «Երկիրը բովանդակ ուրախ է բացի Կլատսթընէն, որ զայրացած է » : Ֆրանսական մամուլը խստօրէն քննադատեց անգլիական քաղաքականութիւնը , « Տիզրայէլի դիւանագիտական խաղը »: « Ժուրնալ տէ Տեպա » գրեց. «Անգլիոյ աւանդութիւնները մեռած չեն բոլորովին, անոնք կը վերապրին կնոջ մը եւ ծերունի պետական մարդու մը միտքերուն մէջ»: Կլատսթըն խօսելով Համայնքներու մէջ « միջազգային իրաւունքի աններելի բռնաբարում » նկատեց Կիպրոսի ստացումը: Կիպրոս անգամ մըն ալ տէր կը փոխէր առանց ժողովուրդի կամքին :

Ջօր. Ուոլսլի Թագուհիին անունով կը գրաւէր կղզին Յուլիս 22ին եւ բնակչութեան կը խոստանար ազատութիւն եւ բարգաւաճում եւ յարգանք երկրին հին հաստատութեանց: Քիփրիանոս եպիսկ. պատասխանելով զօրավարին՝ յիշեց Արչիպեղագոսի կղզիներուն միութիւնը Յունաստանի եւ յոյս յայտնեց , թէ անգլիական գրաւումը ժամանակաւոր պիտի ըլլայ եւ կղզին ալ պիտի միանայ մայր հայրենիքին: Միջազգային իրաւունքով Կիպրոս կը մնար սուլթանին վեհապետութեան տակ , ուստի կիպրացի մը չէր կրնար բրիտանական անցագիր ստանալ , Կիպրոսէն դուրս անգլիական հիւպատոսներու պաշտպանութիւնը վայելել :

Անգլիական իշխանութիւնը բնակիչներէն պիտի գանձէր 92 հազար սթերլին վճարելու համար սուլթանին որպէս գրաւման տուրք: Այդ գումարը կ'անցուէր Թուրք կառավարութեան 1855ի փոխառութեան հաշիւին : 1907ին յոյն երեսփոխաններ դիմումներ կատարեցին նուազեցնելու համար գումարը : 1907էն 1927 բնակչութիւնը վճարեց տարեկան 42 հազար սթերլին: 1881ին տուրքերու գումարը կը կազմէր տարեկան եկամուտին 17 առ հարիւրը: Կղզիին տարեկան պիւտճէն 148 հազար ոսկի էր, 1902ին 198 հազար եւ 1911ին 287 հազար: Կղզեցիներուն բողոքներուն անգլիական կառավարութիւնը կը պատասխանէր, թէ համաձայնական պարտաւորութիւններ ունի սուլթանին հանդէպ :

(5 Շար.) ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ԵՐԳԻԾԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՐ ՄԷՋ

Գ.

ՉԻԿ ՏԱՄԱՏԵԱՆ

Զինք կարելի է նկատել մեր ամէնէն սրամիտ, նուրբ եւ մանաւանդ՝ բեղուն երգիծանկարիչը :

Այս տարուան Յունուար ութին Պուքրէշի մէջ իր կազմակերպած երգիծանկարներու ցուցահանդէսը ո՛չ առաջինն էր եւ ո՛չ ալ ապահովաբար վերջինը՝ իր անխոնջ եւ յարատեւ գործունէութեան շրջանակին մէջ: Ամէն անգամուն ալ անոր գտած միահամուռ գնահատանքը ցոյց կուտայ այս նուրբ արուեստին մէջ անոր գրաւած բարձրագոյն նախանձելի աստիճանը :

Ծնած 1919ին, Ռումանիոյ Քոսթանցա քաղաքին մէջ՝ Տամատեան այսօր նկատուած է Ռումանիոյ լաւագոյն երգիծանկարիչներէն մին, եթէ ոչ լաւագոյնը : Անոր նկարները կը զարդարեն երկրին մեծագոյն օրաթերթերուն եւ պարբերաթերթերուն էջերը, եւ միշտ փնտռուած են ընթերցողներուն կողմէ որքան իր սրամտութեան, քաղաքական իրադարձութիւնները տեսնելու, զանոնք նուրբ երգիծանքով արտայայտելու ամէն օր ըրած իր յաջող գիւտերուն, նոյնքան եւ գծագրական բարձրաստիճան թեքնիքին համար: Արդարեւ Չիկ Տամատեան, շնորհիւ դատելու եւ դիտելու իր բնորոշ ձիրքերուն՝ գիտէ հասցնել իր նկարները երգիծական ամենաբարձր աստիճանին: Ի զուր չէ որ իր համբաւը շատոնց գլած անցած է Ռումանիոյ սահմանները , հասնելով ոչ միայն մերձակայ երկիրները , այլեւ մինչեւ Չինաստան: Քաղաքական նկարներու կողքին՝ անիկա ըրած է նաեւ գիրքերու յաջող նկարազարդումներ , ընկերային կեանքէ վերցուած հոգեվերլուծական սքանչելի տիպարներ եւ մանաւանդ դիմանկար շարժեր :

Անոր սուր եւ թափանցող նայուածքը գիտէ խոյանալ իր ընտրած անձին հոգիէն ներս: Երեւան հանել եւ տալ ամէն ինչ որ յատուկ է կամ աւելի ճիշդը՝ մեծ ճիգերով ծածկել կ'ուզէ իր «զոհը»: Ապա թէ ոչ՝ գոհանալով միայն « գիծերու» նմանութեամբ, — որ իր մօտ կատարելութեան հասած է,— պիտի ըլլար զուտ մեքենական գործ մը , զոր շատ աւելի դիւրութեամբ եւ ուրախութեամբ պիտի յաջողէր տալ, լուսանկարի գործիքը, տալով նաեւ գոյնը :

Այլազան այս մարդերու մէջ արտադրած իր գործերը անիկա ցուցադրած է Պուքրէշէն զատ՝ Վիէննա, Պերլին, Պուտափեշտ, Փրակա, Վարշաւա, Փեքին , Վիէթնամ , Քորէա եւն. այսպէսով ապահովելով իրեն համբաւ մը, բայց անկէ աւելի՝ բարձր պահելով իր պատկանած ազգին վարկը :

Հակառակ ասոր, իր անունը երկար ժամանակ անծանօթ մնացած է Հայերուն համար, որոնք սկսան զինք ճանչնալ մասնաւորապէս Պուքրէշի հայերէն շաբաթաթերթ «Նոր Կեանք»ի մէջ հրապարակած իր քաղաքական ինքնուրոյն երգիծանկարներու միջոցով :

Գալով ինծի՝ իր անունին առաջին անգամ հանդիպեցայ, ասկէ մօտ 10 – 12 տարիներ առաջ Լա Ռումանի Նուվէլ ֆրանսերէն թերթին մէջ, որ կը դրկուէր Ալպար Էլ Եոմի խմբագրութեան: Զանոնք թղթատած միջոցիս՝ տեսայ յօդուածի մը նկարազարդումները, որոնք իրենց կատարելութեամբ աչքի կը զարնէին: Որքան մեծ եղաւ զարմանքս , մանաւանդ հպարտութիւնս՝ երբ անոնց տակ կարդացի հայկական անուն մը. Չիկ Տամատեան: Այնուհետեւ, պատահաբար , հանդիպեցայ իր անունին՝ այս ու այն առթիւ :

Ո՞վ է այս մարդը, ո՞ւր կարելի է տեսնել իր գործերը: Նկարիչ Օննիկ Աւետիսեան, որ այդ միջոցներուն պատրաստելու վրայ էր իր կոթողական գործը Հայ նկարիչներ եւ քանդակագործներ (Հրատարակութիւն Հայ Մշակոյթի Բարեկամներու, Գահիրէ» իր կարգին մեծապէս հետաքրքրուեցաւ իրմով, բայց դեռ կարելի չէր իր մասին աւելի ընդարձակ եւ ստոյգ տեղեկութիւններ ձեռք բերել, հակառակ եղած փնտռտուքներուն եւ այս ու այն կողմ ուղղուած թղթակցութիւններուն :

Եւ ահա օր մը, 1958ին, իր ձայնը լսեցի... Գահիրէէն: Իբրեւ լրագրող՝ մաս կը կազմէր ռումէն թղթակիցներու պատուիրակութեան, որ եկած էր ներկայ ըլլալու այդ օրերուն Գահիրէի մէջ գումարուող Ափրօ-ասիական համագումարին: Հետաքրքրուած էր եգիպտացի լրագրողներու մօտ իմ մասիս , որոնք տուած էին իրեն հեռաձայնիս թիւը: Ճարտարագէտ եւ հայ արուեստի անկեղծ սիրահար բարեկամիս՝ Արտաշէս Օրդեանի հետ գացինք զինք գտնել ռումանական դեսպանատունը: Մեր դէմը կանգնեցաւ , — երբ կ'ըսեմ կանգնեցաւ՝ չափազանցութիւն չէ — երկարահասակ մէկը, որուն նիհարութիւնը աւելի եւս կ'երկարցնէր զինք, ... ոստ եւ ժամանակէն կանուխ ճերմ... մազերով մէկը, որ առաջին իսկ ակն... ով գիտէ գրաւել դիմացինին համակ... թիւնը : Իր աշխոյժ, կորովի, ... խօսակցութիւնը, իր հաղորդական... թիւնը, ամէն բանի մասին ունեցած ծանօթութիւնները, զինք կը դարձ... չափազանց հետաքրքրական անձնաւո... թիւն մը, որուն հետ հինգ վայրկ... ետք կը խօսակցէինք իբրեւ արդէն ... ծանօթ բարեկամի մը հետ : Բայց ա... բանէ առաջ՝ աչքի կը զարնէր, եւ ... պէս պիտի զարնէր եթէ իրմէ բա... հեռու գտնուելու խոհեմութիւնը չու... նայինք, իր պատկառելի քիթը, որ ... եալ գումարը կը թուէր ըլլալ, քանի ... հատ հայկական քիթերու: Բան մը ... միայն չէր տգեղցներ զինք, այլ ընդհ... կառակն անոր կուտար սրատես ... մը խորոտ կերպարանքը եւ նայուածք... Այն նայուածքը՝ որ, ինչպէս տեսան... գիտէր տեսնել ամէն բան, շատ հեռ... ները եւ թափանցել հոգիներուն եւ ի... րուն խորը: Շնորհիւ իր ըրած բազմ... շրջագայութիւններուն՝ ամբարած անսպառ պաշար, համեմելու համար խօսակցութիւնը : Միեւնոյն ժամա... հետամուտ էր հաւաքելու հնութիւն... որոնցմէ կ'երեւի կոկիկ թիւ մը ունէ... բնակարանը :

Կը խուսափէի շատ մօտենալու ... նախ կոկորդի ցաւէ չբռնուելու եւ ... բորդ՝ չկազմելու համար ֆրանսերէ... բառը որուն ի գիրը անկասկած եւ ... ըլլայի: Մինչեւ այդ օր իր հասակի... կարութեամբը հպարտ Օրդեանը ... մէջ մնացած էր ...:

Աշակերտած ըլլալով Վենետիկի Մխ... թարեաններուն Մուրատ – Ռափայէլ... վարժարանը՝ տիրացած էր ընդհա... բարձրորակ զարգացումի մը, որ ա... պայմանն է լաւ երգիծանկարիչ մը ... լու : Անիկա ոչ միայն տեղեակ էր ... րոպական բազմաթիւ լեզուներու եւ ... կոյթին, այլ միեւնոյն ժամանակ՝ ... զաւառ եւ գիտակից հայրենասէր ... մըն էր, նոյնքան եթէ ոչ աւելի ... նաեւ Հայ Մշակոյթին :

Անխուսափելի էր որ անիկա, ... երկիրներէն ետք, չայցելէր նաեւ ... խահայրերուն երկիրը՝ Հայաստան, ... նօթանալու համար հայրենիքի ... տին եւ հոն եւս ցուցադրելու իր ... րը: Եւ արդարեւ, 1960ին էր որ ... առաջին անգամ այցելեց Հայաստան, ... իր գործերը արթնցուցին մեծ հետա... րութիւն եւ գտան արժանի գնահա... Բայց կ'երեւի միայն Նեղոսի ջուրը ... ղը չէ, որ զայն խմելու կուգայ երկ... անգամ: Տամատեան երկրորդ ... Հայաստան այցելեց 1961ին, ուր ... դրեց այս անգամ իր փոքրիկ ... Մանիային զարմանալիօրէն հասուն ... ծագրութիւնները , մանկական ան... ծութեամբ եւ դեռատի արուեստ... մը ներշնչումով զողորիկ գործեր, ...

ՍԹԱԼԻՆ՝ ՆՈՐ ԴԻՄԱԳԻԾՈՎ

Առաջին առթիւ «կը մաքրագործէ» իր առաջին կնոջ՝ Կատարինէ Սվանիձէի ընտանիքը, որուն բոլոր անդամներն ալ , մէկը միւսին ետեւէն անյայտ կը կորսուին արգելարաններու մէջ :

Յետոյ, կարգը կուգայ Նատիայի ընտանիքի բոլոր անդամներուն, որոնցմէ ոչ ոք կը խնայուի :

Սթալին չի խնայեր նոյնիսկ Նատիայի հետ իր ամուսնութեան վկաներուն՝ Ռետենսի եւ իր իսկ մտերիմ բարեկամին՝ Աբել Ենուկիձէի, որ միեւնոյն ժամանակ կնքահայրն էր Նատիայի :

Ռետենս կը սպաննուի, առանց որեւէ դատ դատաստանի, նոյնինքն Սթալինի գաղտնի ոստիկանութեան պետին կողմէ, որ անմիջապէս յետոյ կուգայ Կրեմլ, անձամբ ներկայացնելու համար իր ոճրին տեղեկագիրը :

Կարգը կուգայ Աբել Ենուկիձէի: Սթալին խորհուրդ կուտայ իր վաղեմի բարեկամին ընդունիլ որ ամբաստանուի իբր դաւաճան եւ լրտես :

— Կուսակցութեան շահուն համար, կ'աւելցնէ Սթալին: Այնուհետեւ, կ'ունենաս անցագիր եւ կը մեկնիս արտասահման :

— Կրնաս զիս իսկոյն սպաննել տալ, փոյթս չէ, կը պատասխանէ Ենուկիձէ : Սակայն երբեք թոյլ պիտի չտամ որ անունս խայտառակուի ու ես անպատիւ մէկը դառնամ ...:

— Ինչո՞ւ սպաննեմ քեզ, Աբել , կը պնդէ զարմեալ Սթալին: Գնա տուն եւ հանգստացիր: Երբ գտնես քու անդորրդ, միասին շիշ մը վոտքա կը պարպենք եւ ամէն բան կը լրանայ ...

Երբ Աբել Ենուկիձէ տուն կը հասնի , հոն կը գտնէ Սթալինի ոստիկանները որոնք իրեն կը սպասէին: Հրապարակային դատավարութիւն տեղի չունենար : Գաղտնի զինուորական ատեան մը մահուան կը դատապարտէ զայն եւ նոյն օրն իսկ կը գնդակահարեն :

Անցեալին հանդէպ ունեցած իր ոխէն զերծ կը մնան միայն Նատիայի զաւակները :

Վասիլին, ամբարտաւան ու ցոփակեաց երիտասարդ մը, միշտ ալ սիրելի կը մընայ Սթալինի, որ շնորհիւ իր հօր, կը դառնայ օդային տորմիղի զօրավար :

Իսկ աղջիկը՝ Սվեթլանան, որ ճիշդ ու ճիշդ իր տարաբախտ մօրկանը՝ Նատիային դիմագիծերը ունէր, Սթալինի կողմէ առարկայ եղած է անհուն գորովանքի եւ սիրոյ : Սթալին սիրով կը տանէր Սվեթլանայի բոլոր քմահաճոյքները : Բայց..

Երբ, բարի օր մը, Սվեթլանա Մեծ Թատրոնին մէջ կը հանդիպի երիտասարդ հրեայ ուսանողի մը ու կը սիրահարուի անոր, Սթալին կը հրամայէ իր ... խզել բոլոր կապերը այդ երիտա... հետ: Աղջկան կտրուկ մերժումին ... Սթալին չի վարանիր աքսորել երի... սարդը :

Գայթակղած ու յուսաբեկ , ... ամբողջ Սվեթլանա կը խզէ իր ... հօրը հետ եւ ամէն անգամ ալ կը ... հանդիպում ունենալ անոր հետ :

Բռնապետին մահէն քիչ ժամանակ ... ռաջ հայր ու աղջիկ կը հաշտուին ...

Եւ երբ կարմիր ցարը իր ... պահերը կ'ապրի, առաջին անգամ ... վեթլանան կը կանչեն իր սնարին ...

Մահամերձ հայրը տեսնելով Սվ... նա ահաւոր ցնցում մը կ'ունենայ ...

Իր առջեւ ներկայացող տեսարան... րեւակայութեան մէջ ծնունդ կուտայ ... րիչ պատկերի մը ...

Փոքրիկ աղջնակ մըն էր Սվեթլ... երբ առաւօտ մը, սենեակի մը մէջ ... իր մօրկանը՝ Նատիայի անշունչ ... մինը :

Այդ տեսիլքը երբեք ալ չէր ջնջ... յիշողութենէն ...

Հիմա, իր հայրն էր որ պառկած ... իր դիմաց, ճիշդ այն դրութեամբ ... որ ատենօք մայրն էր ...

Եւ նոյն ահաւոր առեղծուածն ... շրջապատած էր երկուքին ալ ... վերջաւորութիւնը ...:

(6 եւ վերջ)

ՌՈՒՍԱՏԻՊ ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔԸ

Ճիշդ չորս դար առաջ, 1564 Մարտ 11-ին, Իվան Ֆէոդորովի տպարանէն (Մոսկուա) լոյս տեսաւ «Առաքելոց» կամ, ամբողջական անունով՝ «Գործք Առաքելոց» գիրքը, որմէ քանի մը օրինակներ միայն մնացած են: Այս գիրքը Ռուսիոյ մէջ տպուած առաջին թուակիր հրատարակութիւնն է, ռուսական տպագրութեան հիմնադրութեան խորհրդանիշը:

Վերոյիշեալ գիրքին տպագրութիւնը այնքան յաջող է, որ երկար ժամանակ մասնագէտները չկրցան բացատրել, թէ ժամանակին Ռուսիոյ մէջ ի՞նչպէս կարելի եղած է մէկ անգամէն այդքան բարձրարուեստ հրատարակութիւն մը լոյս ընծայել: Կարգ մը գիտնականներու կարծիքով, Եւրոպայէն մասնագէտ տպագրիչներ եկած են Ռուսիա եւ Մոսկուայի մէջ տպարան մը հիմնելով տպագրական արուեստը սորվեցուցած են երկու Ռուսերու՝ Ֆէոդորովի եւ Մստիսլաւեցիի:

Վերջերս, սակայն, ռուս մասնագէտները եւ յատկապէս ակադեմիկոսներ Ա. Սիդորով եւ Մ. Տիխոմիրով բազմաթիւ փաստերով հերքեցին այդ տեսակէտը: Նախ գիրքին տպագրութիւնը ինքնատիպ է եւ շատ մը կողմերով նման չէ եւրոպականին: Միեւնոյն ատեն գտնուեցան գիրքեր, որոնք լոյս տեսած են «Առաքելոց»էն առաջ, Մոսկուայի մէջ, թէեւ շատ անարուեստ բովանդակութեամբ:

Այնուամենայնիւ կը մնայ մեծ հարցական: Տպագրութիւնը, այսինքն՝ շարժական տառերով գիրք տպելու արուեստը ի՞նչպէս թափանցած է Ռուսիա: Համաձայն մասնագէտ գիտնականներու, ԺԶ. դարու առաջին կիսուն Եւրոպայէն Ռուսաստան բերուած են կարգ մը տպագիր գիրքեր: Ասոնց մէջ կային սլաւոներէն, հայերէն, յունարէն, լատիներէն տպագրութիւններ, մեծ մասամբ լոյս տեսած Վենետիկի մէջ: Ահա այս տպագիր գիրքերուն նմոյշները եղած են ռուս վարպետներուն առաջին ուսուցիչները:

Հետաքրքրական է հայերէն գիրքերուն պարագան: Ուսումնասիրութիւնները ցոյց կուտան, որ ԺԶ. դարու սկիզբները Յակոբ Մեղապարտի վենետիկեան տպարանէն լոյս տեսած գիրքերը իրենց տպագրական արուեստով բաւական կը տարբերին այն օրերու վենետիկեան սովորական տպագրութենէն: Միւս կողմէ, տպագրական ընդհանրութիւններ կը նկատուին Յակոբ Մեղապարտի տպագրած եւ ռուսական առաջին տպագիր գիրքերուն միջեւ: «Հայաստան,— կը գրէ Ակադեմական Ա. Սիդորով,— մեզմէ առաջ սկսած է գիրքեր տպել (թէեւ օտարութեան մէջ) եւ հայկական տպագրազարդը Վենետիկէն հասած է Մոսկուա՝ Իվան Ֆէոդորովի ձեռքը»: Խօսքը Յ. Մեղապարտի գործածած զարդերուն մասին է: Այս վերջինին տպարանը աշխատած է մօտաւորապէս հինգ տարի (բացուած է 1509ին եւ փակուած է վենետիկեան իշխանութեան կողմէ 1513ին): Այս կարճ ժամանակամիջոցին՝ Յակոբ Մեղապարտ տպագրած է վեց տարբեր գիրքեր եւ մէկ պատառիկ մը: Այն իրողութիւնը, որ անոր հրատարակութիւններէն հինգը բաւական մեծ օրինակներով հասած են մեզի (աւելի ուշ տպագրուած բազմաթիւ գիրքեր այժմ աւելի հազուագիւտ են կամ բնաւ չեն գտնուիր) ցոյց կուտայ, որ այդ գիրքերը ժամանակին մեծ տպաքանակով լոյս տեսած եւ մեծ տարածում գտած են: Կարելի է, ի հարկէ, ուսումնասիրել, թէ ինչ ուղիներով ու միջոցներով հայերէն գիրքերը Վենետիկէն հասած են մինչեւ Մոսկուա, բայց այդ հարցին պատասխանը այնքան ալ դժուար չէ տալ: Ամէնէն հաւանականը այն է, որ գիրքերուն տեղափոխութիւնը կատարուած է հայ վաճառականներու ձեռքով: Արդարեւ, Չինաստանէն տպագիր գիրքերը եւ տպագրութեան գաղափարը Եւրոպա բերող հայ վաճառականներուն համար Վենետիկէն Մոսկուա հայերէն գիրք տանիլը շատ աւելի դիւրին գործ էր: Նախ անառարկելի է, որ Յ. Մեղապարտի տպագրած օրացոյցերը, աստղացոյցերը, բժշկարանները, գուշակութեան գիրքերը («Ուրբաթագիրք», «Աղթարք», «Պարզատումար»), ինչպէս նաեւ սաղմոսներու, երգերու եւ հանելուկներու հաւաքածոները («Սաղմոսարան», «Տաղարան») փնտռուած գիրքեր եղած են հայ վաճառականին համար, մանաւանդ, եթէ նկատի ունենանք այդ գիրքերուն պարզ, աշխարհիկ լեզուն եւ փոքր ծաւալը (կարելի է գրպանի մէջ զետեղել): Հայ վաճառականները, որոնք առեւտրական գործերով Մոսկուա կը ճամբորդէին, կրնային շատ դիւրութեամբ այդ գիրքերը իրենց հետ տանիլ կարդալու, ծախելու կամ ալ նուիրելու համար:

Յամենայն դէպս, ապագայ ուսումնասիրութիւնները կրնան նոր լոյս սփռել այս հարցին շուրջ:

Ռ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ

ութիւններ մանաւանդ, որոնք մեծապէս գնահատուեցան հայրենի արուեստասէր շրջանակներուն կողմէ, Թէկ փէռ, բէկ փիյ պիտի ըսէին Ֆրանսացիները: Իր գործերէն գունաւոր նմոյշներ հրատարակուեցան «Սով. Արուեստ» թերթին մէջ:

Տամատեան ուսած է Հռոմի Գեղարուեստից Ակադեմիային մէջ, արժանացած է բազմաթիւ շքանշաններու, ինչպէս նաեւ երկու անգամ՝ ռումանական Պետական Մրցանակին:

Իր կարողութեան չափ՝ մեծ է նաեւ իր համեստութիւնը, որ լաւագոյն չափանիշը կը կազմէ իսկական արուեստագէտին եւ ընդհանրապէս մտաւորականին:

(3 Շար.) ԱԼ. ՍԱՐՈՒԽԱՆ

ՍՓԱՆՏԱՌԻ ԲԱՆՏԻՆ

ՎԵՐՋԻՆ ԵՐԵՔ ԲՆԱԿԻՉՆԵՐԸ

(ՖՈՆ ՀԷՍ, ՖՈՆ ՇԻՐԱԽ ԵՒ ՇՓԷՅՐ)

Արեւմտեան Պերլինի արուարձաններէն Սփանտաուի մէջ, կը գտնուի հիթլերական ղեկավարներու բանտը: Զոյգ պարիսպներով հսկայ շէնք մըն է, ուրկէ ոչ ոք յաջողած է փախչիլ: Աշխարհի ամէնէն տարօրինակ բանտն է: Հոն բանտարկուած էին հիթլերական պատերազմի ոճրագործները, որ 1946ին Նիւրեմպէրկի դատարանին կողմէ բազմամեայ բանտարկութեան դատապարտուեցան:

Հիմա միայն երեք հոգի կան հոն հիթլերականութեան ծանօթ դէմքերէն: Առաջինը՝ Հիթլէրի երբեմնի յաջորդը, 67 տարու Ռուտոլֆ Ֆոն Հէս, որ ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուած է: Երկրորդը՝ հիթլերական երիտասարդութեան երբեմնի պետը՝ 55 տարու Պալտուր Ֆոն Շիրախ, իսկ երրորդը՝ ռազմապարէններու նախարար 57 տարու Ալպէրթ Շփէէր:

Նախապէս Սփանտաուի բանտին մէջ, հիթլերական եօթը նախկին ղեկավարներ կը գտնուէին: Անոնցմէ մէկը, սուզանաւերու հրամանատար ծովակալ Տէօնիցն էր, որ ութ տարի բանտը մնալէ ետք, ազատ արձակուեցաւ վեց տարի առաջ: Հոն կը գտնուէին նաեւ արտաքին նախկին նախարար Պ. Ֆոն Նոյրաթ, Գերմանիոյ տնտեսական դիկտատորը՝ Վալթէր Ֆունք եւ ծովակալ Էրիխ Ռէտէր:

Ասոնք բոլորն ալ ազատ արձակուեցան, որովհետեւ, անոնց առողջական վիճակը վատթարացած էր եւ զանոնք բանտին մէջ պահելը՝ մեռցնել պիտի ըլլար:

Սփանտաուի բանտը շինուած էր 16րդ դարուն, տեւտոն իշխաններու կողմէ: Երբ հիթլերականները իշխանութեան գլուխ եկան եւ հալածանքներու սկսան, հոն բանտարկեցին եւ չարչարեցին Հրեաները, ինչպէս նաեւ իրենց քաղաքական հակառակորդները: Բանտերը լեցուեցան եւ ըսուեցաւ նոյնիսկ թէ՝ Գերմանացիք մէկ խցիկի մէջ հազար հոգի լեցուցած էին:

Ներկայիս, բանտը գրեթէ պարապ է: Հոն կը գտնուին միայն երեք հիթլերական նախկին ղեկավարները, որոնց վրայ կը հսկեն ամերիկացի, անգլիացի, ռուս եւ ֆրանսացի զինուորներ: Պահակները կը փոխուին ամիսը անգամ մը: Բանտարկեալները իրարու հետ ոչ մէկ կապ ունին: Անոնց վրայ թիւեր դրուած են: Ֆոն Շիրախ թիւ մէկ բանտարկեալն է, Շփէէրը՝ թիւ երեքը եւ Ֆոն Հէսը՝ թիւ 7ը: Օրուան ընթացքին, քանի մը ժամ անոնց կ'արտօնուի պարտիզամշակութեամբ զբաղիլ: Այդ պահերուն է որ, անոնք իրարու հետ քանի մը խօսք կը փոխանակեն: Այլապէս, անոնց արգիլուած է իրարու հետ խօսակցիլ:

Բանտարկեալները իրաւունք չունին թերթ կամ պարբերական կարդալու կամ ձայնասփիւռ մտիկ ընելու եւ ամիսը մէկ նամակէն աւելի ստանալու: Միայն իրենց ընտանիքի անդամները կրնան ընդունիլ եւ անոնց հետ միայն ընտանեկան հարցերու շուրջ կրնան խօսիլ:

Բանտարկեալներէն ամէնէն դժգոհը Ֆոն Հէսն է, որ միշտ կը բողոքէ, ըսելով թէ հոգեբոյժները կանոնաւոր կերպով չեն քններ զինք եւ դեղ չեն տար իրեն: Յաճախ, գիշերները կը պոռպռայ եւ կը բողոքէ: Պահակներէն մէկը այն կարծիքէն է թէ՝ այս բոլորը դերասանութիւն է եւ Ֆոն Հէս դերասան է:

Ամէնէն բախտաւորը Ֆոն Շիրախն է: Ամերիկայի մէջ իր կարգ մը ազգականները մեռան եւ իրեն մեծ ժառանգութիւն մը ձգեցին: Երբ ազատ արձակուի, պիտի երթայ ժառանգութեան հարցը կարգադրելու: Ֆոն Շիրախ եւ Շփէէր ազատ պիտի արձակուին 1966ին:

Ատեն մը ըսուեցաւ թէ ներկայիս Սպանիոյ մայրաքաղաքը՝ Մատրիտ գտնուող ԷՍ-ԷՍի տխրահռչակ սպաներէն Օթթօ Սքորցենի, որ Մուսոլինին ազատած էր, ծրագրած է Սփանտաուի բանտարկեալները փախցնել: Դաշնակից գործակալներ ծրագրին տեղեկացան եւ անմիջապէս միջոցներ ձեռք առին:

Քաղեց՝ Վէն

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿՈՉ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Ապրիլեան սերունդի մնացորդներս (ՁՈՄ) կուզանք տեղեկացնել Մարսիլիոյ հայ հասարակութեան որ մեր ահաւոր եղեռնի համազգային սգատօնը տեղի կ'ունենայ Ապրիլ 25, ժամը ճիշդ 21ին, Մազընոյի սրահին մէջ:

ՁՈՄի նախաձեռնութեան, մտահոգութեան առանցքն է համերաշխ ու համազգային կեցուածքով ոգեկոչել նուիրական այս ուխտի օրը, որուն կը մասնակցին Կաթողիկէ ու Աւետարանական համայնքները հովանաւորութեամբ Ազգ. Կեդր. վարչութեան ու նախագահութեամբ թեմիս նոր առաջնորդ՝ Արտաւազդ Եպիսկոպոս Թրթռեանի:

Ներկայ կոչով, ջերմօրէն կը խնդրենք Մարսէյլի հայ հասարակութենէն, բոլոր կազմակերպութիւններէն, որ գան մէկ սիրտ, մէկ հոգի՝ յարգանքի ուխտերնին կատարելու խուռներամ երկիւղածութեամբ: Ամէն տարի, տարին գէթ մէկ օր վերակոչենք, հաւաքով ներշնչուինք, հոգւով հաղորդուինք, վերանորոգուած սրտով թեթեւնանք, յարատեւութեան յոյսով գօտեպնդուինք որպէսզի անթաղ ու անշիրիմ նահատակներու մնացորդներուս ազգային ուխտը կատարումին հասնի:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԵՐՈՒՆԴԻ (ՁՈՄ)
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (67)

ԽՈԴԵԴԱՆ

Արինոքում Ասատուրի դրանը իր երեք ազապ չարիներով հրջապատուած կանգնած էր փեսան: Նրա ճակատին փայլէ խաչաձեւ պսակ կար՝ վառ կարմիր եւ կանաչ փետուրներով զարդարուած, որի կոթը խրուած էր գդակի շուրջը որոլած թաշկինակի մէջ: Միակ զարդը՝ որ փայլ էր տալիս նորափեսի լեռնական հագուստին, այդ աջ ուսի երկու կողմից իջնող եւ ձախ թեւի տակ հանգուցուող խասփուշին էր:

Ոսկեհատը կարգի էր բերել տունը, պատրաստել էր հարսանիքի հացը, եփել էր ճաշը եւ անհամբեր սպասում էր աղուէսի երեւալուն:

Հարսանիքի աղուէսը...

Քաւորից յետոյ այդ ուրախ անձը ամենաճոխական դերն էր խաղում գիւղական հարսանիքներում: Աղուէսի երեւալը նշան էր, որ հարսին բերում են: Նրա ուշացումը ամենամռայլ մտքերն էր յարուցում եւ ստեղծում էր անթիւ կասկածներ: Զղջացի՞ն արդեօք հարսի ծնողները եւ իրենց աղջկան ճանապարհից ետ դարձրին: Մտափոխ չեղա՞ւ արդեօք աղջկայ վարպետուհին: Մի անախորժ բան չպատահե՞ց տանը կամ ճանապարհին: Երբ հեռուից երեւում էր աղուէսի երփնայրի բաշը, այդ բոլոր կասկածները փարատւում էին եւ ուրախութիւն էր փայլատակում փեսայի եւ նրա ազգականների դէմքերին:

Անտառի մէջ աղուէսի վրայ մի քանի անյայտ մարդիկ յարձակուեցին, կամենալով նրան փախցնել: Նրանցից մէկը ետեւից մօտենալով, փորձեց խանձել նրա վիզը, բայց Ստեփանը հասկացաւ որ այդ բոլորը հարսի բարեկամների կողմից էր սարքուած: Նա ժպտաց եւ գնդակի արագութեամբ սլացաւ դէպի տուն:

Ոսկեհատը, ձեռքում մի կարմիր փուշի պահած, կանգնած էր փեսայի կողքին: Երկուսն էլ շուարած հայեացքներ էին փոխանակում, անհանգստանալով աղուէսի ուշացման համար: Նորափեսին հսկող երեք ազապ չարի - մանկլաւիքը մի բարձր ժայռի թառած անկնդէտ նայում էին դէպի Օնէի տանձի ծառերը, որտեղից պէտք է երեւար աւետաբեր ձիու բաշը:

— Աղուէսը գալիս է,— ուրախացած գոչեցին նրանք՝ քարաժայռից ներքեւ թռչելով:

— Հարսին բերում են,— արձագանգեցին Օնէի տանիքին կանգնած մանուկները:

Խոդեդանի բակը աշխուժացաւ: Դաշտամէջից եւ հարեւան գիւղերից դէպի Արինոք հարսանիքի շտապող փորմշակները ու հօտաղները, այդ լուրն առնելուն պէս, աւելի արագացրին իրենց քայլերը:

Շատ չանցած յայտնուեց աղուէսը:

— Պատրաստուեցէք հարսին դիմաւորելու,— գոչեց Ստեփանը գդակը օդի մէջ խաղացնելով: Նրա ձին խրխնջաց Օնէի դրան առաջ եւ, ձորն իջնելով, բարձրացաւ դէպի Ասատուրի խրճիթը: Այդ լուրի համար Ոսկեհատը մօտեցաւ եւ ձեռքի կարմիր փուշին օղակաձեւ հագցրեց երիվարի պարանոցը: Աղուէսի ձին մի կատաղի պտոյտ գործեց խրճիթի առաջ եւ հողմի պէս սլացաւ դէպի հարսանքաւորները, որոնց շարանը Օնէի տանձի ծառի տակով իջնում էր դէպի ձորը:

Հարսը իջեւանեց Ոսկեհատի տանը: Կարճատեւ հանգստից յետոյ թափորը ուղեւորուեց դէպի Ս. Աղբերիկ:

Տարբեր ճանապարհով այնտեղ ներկայացաւ նաեւ Խոդեդանը՝ իր ազապ չարիմանկլաւիքով:

Նորապսակ զոյգերն առաջին անգամ այդ վանքումն էին հանդիպում իրար: Այդ վայրում առաջին անգամ իրար հանդիպեցին նաեւ Ասատուրը եւ Բայազը:

Թագուհին վայր եկաւ ձիուց, կռացաւ, խմեց վանքի աղբիւրի ջրից եւ թագաւորի ետեւից ընթացաւ ներս:

Լուսարար Կաթմոսը վառել էր տաճարի լոյսերը եւ շեմքին կանգնած սպասում էր նորապսակ զոյգին: Խոդեդանը եւ Բայազը մտան պսակատուն, որ գտնւում էր մայր տաճարի մէջ, եւ կանգնեցին խորանի առաջ՝ գլուխ գլխի տըւած:

— Խաչեղբայրը թող առաջ գայ,— կարգադրեց Կէկըլ Օհանը: Քաւոր Տօնէն մօտեցաւ եւ խաչը բռնեց նորապսակների գլխին:

— Այսուհետեւ կաղ էղնի՝ կոյր էղնի, տէ՞ր ես,— հարցրեց քահանան, խօսքը փեսային ուղղելով:

— Տէր եմ,— պատասխանեց Ասատուրը: Նոյն հարցը քահանան առաջարկեց հարսին: Բայազը գլխի շարժումով համաձայնութեան նշան տուեց:

— Մի բարձի ծերանաք,— զոյգին օրհնելով ասաց Կէկըլ Օհանը եւ մի գաւաթ գինի առնելով, մատուցեց նրանց: Նախ խմեց Խոդեդանը, ապա Բայազը:

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ՀԱՅՑ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս կիրակի Քահանայական Կոչումներու օր : Ժամը 10·30ին Հանդստեան պատարագ :

Հ· ՆԵՐՍԷՍ Վ· ԱԿԻՆԵԱՆԻ
եւ Հ· ԵՂԻԱ Վ· ՓԷՋԻԿԵԱՆԻ

հոգիներուն համար : Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ· ԱՄԱՏՈՒՆԻ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Գրիգորեան եղբայրները եւ ընտանիքը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանդստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի, Մարսէյլի Քրատոյի Ս· Սահակ Մեսրոպ մայր եկեղեցւոյ մէջ, իրենց մօր, մեծ մօր ԱՑՐԻ ՏԻԿԻՆ ՎԱՐԴԱՆՈՒՇ ԳՐԻ – ԳՈՐԵԱՆի մահուան քառասունքի առ – թիւ : Կը հրաւիրուին հանդուցեալին յի – շատակը յարգողները :

×

Քարթամեան, Կէօնճեան, Պապիկեան եւ Պզտիկեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանդստեան պաշտօն պիտի կատարուի ԵՂԻՍԱԲԷԹ ԳՈՆԻԱԼԵԱՆի (ծնեալ Պզտիկեան) մահուան քառասունքի եւ ՎԱՀԷ ՔԱՐԹԱՄԵԱՆի մահուան Գ· տարելիցին առթիւ, այս կիրակի, Մարսէյլ Սէն Լու Ս· Գէորգ եկեղեցիին մէջ : Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները :

×

Այրէ Տիկին Աննա Բուդաղեան, Տէր եւ Տիկին Արմէն Բուդաղեան եւ զաւակները, կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի (Ապրիլ 12), հոգեհանդստեան պաշտօն պիտի կատարուի յետ պատարագի ժամը 11·15ին, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր ՏԻԳՐԱՆ ԲՈՒԴԱՂԵԱՆի մահուան քսանամեակի առթիւ, Փարիզի Ս· Ցովհ· Մկրտիչ եկեղեցին :

Կը հրաւիրուին հանդուցեալին յիշատակը յարգողները :

×

Տէր եւ Տիկին Արմէն Բուդաղեան եւ զաւակները, Բժիշկ եւ Տիկին Ժան Մե – տաքսեան եւ զաւակները, կը ծանուցա – նեն թէ այս կիրակի (Ապրիլ 12) հոգե – հանդստեան պաշտօն պիտի կատարուի յետ պատարագի ժամը 11·15ին, իրենց հօր եւ մեծ հօր ԻՇԽԱՆ ՄԻՒՌԱՑԻԼ ԱՐ – ՂՈՒԹԵԱՆ ԵՐԿԱՑՆԱԲԱԶՈՒԿի մահուան տասնամեակին առթիւ, Փարիզի Ս· Ցովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին :

Կը հրաւիրուին հանդուցեալին յիշատակը յարգողները :

ՓԱՐԻԶԻ
ՀԱՅ ԱԻԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝
ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ

Այս կիրակի կը խօսի՝
ՊԱՏ· Ռ· ԳԱՅԱՑԵԱՆ
8 BIS, RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՆԵՏԻԿ, Ս. ՂԱԶԱՐ, ՇՐՋԱԿԱՆԵՐԸ ՄԻԱՆ ԵՒ ԱՅԼ ԳԵՂԵՑԻԿ ՇՐՋԱՆՆԵՐ

▼

Մեկնում Օգոստոս 3ին,
Վերադարձ 31ին

Արձանագրութեան եւ այլ տեղեկութեանց համար դիմել հետեւեալ հասցէներուն :

Մ· ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ՝
(ENSEIGNES GRIEG) 1er étage
261, Rue St. Denis, PARIS (2e)
Tél. : GUT. 09-06

Յ· ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ՝
128, Rue de Flandre, PARIS (19e)
Métro : Crimée
(*Մուտքին դիմացի դուռը*)

Հ· ԱԹԱՆԱՍ ՎՐԴ· ՔԷՍԷՃԵԱՆ՝
PAROISSE ARMENIENNE CATHOLIQUE
69, Avenue Henri Barbusse
ARNOUVILLE-LES-GONESSE (S. et O.)
Tél. : 15.56 Gonesse

ԱՄՈՒՍՆԱԿԱՆ ԱԶԴ

ՎԱԼԱՆՍ ·—
ՏԷՐ եւ Տիկին ԱԼԱՇԱՀԵԱՆ
եւ
ՏԷՐ եւ Տիկին ԷՕԹԻՒՃԵԱՆ 1

կը հրաւիրեն իրենց զաւակները՝
ԱԻԵՏԻՍի
ընդ
ՄԱՏԼԻՆի

ամուսնութեան որ տեղի կ'ունենայ, այս կիրակի, Ապրիլ 12, ժամը 12ին, Վալանսի եկեղեցին, կնքահայրութեամբ՝ Տէր եւ Տիկին ԱՐԱՄ ԴԱՄՊԱՐԵԱՆի :

Հ· Յ· Դ·

ՓԱՐԻԶ.— Հ· Յ· Դ· «Քրիստափոր» խումբի ընկերական ժողովը այս երկուշաբթի, ժամը 20ին, Մշակոյթի Տան մէջ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է : Բացականները նկատի պիտի առնուին :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ· Յ· Դ· Շրջ· կոմիտէն, ընկերական ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ՝ հետեւեալ խումբերու հին եւ նոր բոլոր ընկերները :

ԱԿՆՈՒՆԻ, Շաբաթ, 11 Ապրիլ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Կը խնդրուի հին եւ նոր բոլոր ընկերներէն ներկայ գտնուիլ : Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ· կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ՆԻԿՈԼ – ԴՈՒՄԱՆ, Կիրակի, 12 Ապրիլ, կէսօրէ ետք ժամը 15ին, սովորական հաւաքատեղին : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Կը խնդրուի հին եւ նոր բոլոր ընկերներէն ներկայ գտնուիլ : Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ· կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ԾԱՂՈՒ ՑԱՐԿԱԲԱԺԻՆ

Ծախու է 9րդ թաղամասի մէջ զբաղուած յարկաբաժին մը, 4րդ յարկ, բակի վրայ, երեք սենեակ, խոհանոց, յարկակից մասերով : Ընդամէնը 35 քառ· մեթր տարածութեամբ : Մատչելի գին : Հեռախօսել՝

DANton 88-65

★ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ ★

Les *Vartananc*, les compagnons du Connétable Vartan Mamigonian, sont les héros et les 1036 martyrs qui, en 451, à la bataille d'Avaraïr, se sont sacrifiés à leur patrie. Aux 250.000 hommes du Roi des Rois, aux fameux Immortels, aux éléphants, Vartan ne peut opposer que 15.000 chevaliers et 45.000 manants accourus à son appel. Combat désespéré dont l'Arménie sortira pourtant victorieuse, arrêtant pour plus d'un millénaire l'invasion de l'Occident.

Vartananc est une puissante évocation historique, épique, colorée, animée, grouillant de personnages inoubliables, basée sur une étude et sur une connaissance précise des lieux et des événements. L'on comprend que Louis Aragon ait exprimé le désir de voir traduit le grand livre du dramaturge, poète et historien de l'Arménie Soviétique, T. Démirdjian.

traduit par Dikran Kirazian, présenté et adapté par Victor Gardon. 336 p. 15 F.

Editions STOCK, 6, rue Casimir-Delavigne, Paris 6e

ՈՒՐԲԱԹ
10
ԱՊՐԻԼ
ժամը 20·30

ՄՈՒՐԱՏ – ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ

MUTUALITE
24, Rue St. Victor
Métro :
Maubert-Mutualité

GRAND GALA FOLKLORIQUE ARMENIEN

ՄԵԾ ՀԱՆԴԷՍ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԱՅՐԵՆԻ ԵՐԳ - ՊԱՐի

*

— ԱՐՄԵՆԻԱ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ —
Ղեկ· **Պ. ՏԷՏԷՃԵԱՆ**
Երգ·— Օր· ՍՈՆԻԱ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ, ՇԱՒՔ ՊԻՆԿԵԱՆ եւ Պ· Մ· ՊՕՂՈՍԵԱՆ

*

— ՍՕՍԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲ —
Ղեկ· **ՏԻԿԻՆ Յ. ՔԻՒՐՆԷՐԵԱՆ**

*

— ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ — ԵՐԳԱԽՈՒՄԲ
Ղեկ· **Գ. ԵԱՆՊԼԿԵԱՆ**

PALAIS DE LA MUTUALITE

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԼՈՆՏՈՆԻ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷ

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԷՋ ԿԸ ՆԵՐԿԱՑԱՑՈՒԻ

ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ «ԵՍ»-ԻՆ ՄԱՐԴԸ

ԹԱՏԵՐԳՈՒԹԻԻՆ ՀԻՆԳ ԱՐԱՐ

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՆ ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ ՄԱՆՆԱՁԻԻՂԵՌՈՒ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՄԲ ՀԵՏԵՒԵԱԼ ԲՈՒԱ ԿԱՆՁԵՐու եւ շրջանձերու մէջ՝

ՇԱԲԱԹ, 18 ԱՊՐԻԼ
ALFORTVILLE — SALLE DES FETES DE LA MAIRIE

ԿԻՐԱԿԻ, 19 ԱՊՐԻԼ
ISSY-LES-MOULINEAUX — SALLE DES FETES

ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, 22 ԱՊՐԻԼ
ARNOUVILLE — CINEMA « EDEN », RUE ST-JUST

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 23 ԱՊՐԻԼ
PARIS — SALLE FARALICQ, RUE YVES TOUDIC

Ապահովեցէք ձեր տեղերը — Ներկայ ացումները կը սկսին ժամը 20,30-ին

ԸՆԴՀ· ԺՈՂՈՎ

Կրընոպլի Ազգ· Միութեան ընդհ· ժողովը Ապրին 12ին, կիրակի, Քափէ տը լա Փոսթի վերնայարկը : Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը կազմէ : Վարչութեան ընտրութիւն :

ՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆ

Առնուվիլի Անարատ Ցղութեան Քոյրերը ի նպաստ իրենց վարժարանին վիճակահանութիւն մը կը կազմակերպեն այս կիրակի ժամը 15ին, Միսթանութեան սրահին մէջ՝ 73 Ավընիւ Անրի Պարպիւս, (Առնուվիլ լէ Կոնէս) :

Գեղարուեստական բաժին, ճոխ պիւֆէ : Մուտքը ազատ է

Շոգեկառք՝ կառ տիւ Նորէն ժամը 14·30ին :

ՇԱԻԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս կիրակի յատուկ պատարագի մասնաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի ընդհ· նահատակաց յիշատակին :

Կը հրաւիրուին հաւատացեալ ժողովուրդը :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ· ԽՄԱՅի Պանեէօ Քաշանի մասնաճիւղին ընդհ· ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 3ին, ընկերուհի Ընծայում Նորիկեանի բնակարանը, 6 Րիւ Շան տէ գ'Ուազօ, դեռնայարկ, աջ դուռ, Պանեէօ (Ավընիւ Փասթէօրի չատ մօտիկ, 188 թիւ օթօպուսի Լանկէ կայարանին եռեւ :

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

ԵՐԵՒԱՆԷՆ

Աղաւնի Քիւրտանեան կը փնտռէ եղբայրը Պետրոս : Ծնողքին անունը՝ Բապեա եւ Աղաւնի : Կը կարծուի թէ ի չեւ Մայիս 1948 կը գտնուէր Ֆրանսայի Վերքորի շրջանը, Ֆոնթէյն Իզոլէ : Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել իր քրոջ հասցէին.— Նար – փողոց՝ թիւ 54, Երեւան, Հայաստան

×

Աղաւնի եւ Ալպեռ Զեմպերեան կը փնտրեն իրենց ամուսինն ու հայրը՝ Նուբուշիւն :

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել իր կնոջ հասցէին.— Նար – փողոց՝ թիւ 54, Երեւան, Հայաստան

×

Արփիկ Պօճիկեան եւ զաւակները՝ Ճորեն իրենց ամուսինն ու հայրը՝ Ցովհաննէս Պուրուճեան : Ծնողքին անունը՝ Ցովհաննէս եւ Արուսեակ : Արհեստով դերձակ, 1945ին մեկնած է բանակ : 1945ին եռք անցնած է Ֆրանսա, Մարսէյլ :

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել իր կնոջ հասցէին.— Նար – փողոց՝ թիւ 59, Երեւան, Հայաստան

Արտասահմանի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել :

ՍՊԱՍՈՒՀԻ ԿՈՒԶՈՒԻ

Մոնմորանսիի հանդստեան տան հ'ուզուին սպասուհիներ : Բնակարան անունդ ապահովուած եւ լաւ վճարում : Պայմաններուն տեղեկանալու համար դիմել Աղբատախնամի գրասենեակը, Րիւ տը Թրէվ'զ, Փարիզ (9) :

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0.30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 11 ԱՊՐԻԼ
SAMEDI 11 AVRIL 1964

Le Numero : 0,30 Fr.

40րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 9982 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 40e ANNÉE — No 9982

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԱՕ ՑԷ ԹՈՒՆԿ ԵՒ... ՃԻՆԿԻԶ ԽԱՆ

Վերջերս Չինաստանի մէջ մեծ հանդիսաւորութեամբ տօնուեցաւ մոնկոլական առաջին կայսրութեան հիմնադիր եւ արիւնարբու աշխարհակալ Ճինկիզ-խանի (1163 - 1227) ծննդեան ութհարիւրամեակը :

Այս դէպքը աննշմար անցաւ այն ատեն եւ եւրոպական մամուլը չզբաղեցաւ անով :

Այժմ որ չինեւռուս բանակռիւը սուր հանգամանք ստացած է, Խրուշչեւի կողմնակիցները մասնաւոր նկատում մը կ'ուզեն տեսնել այս տօնակատարութեան մէջ :

Կը չեշտեն Մաօ Ցէ Թունկի մեծամոլութիւնը : Անոր կը վերագրեն ցեղապաշտական մոլեռանդութիւն : Զայն կ'ամբաստանեն ծանր յանցանքով մը : Իբրեւ թէ Չինաստանի մենատէրը ցեղապաշտական քարոզչութիւններ կ'ընէ երկրին մէջ, աւելի գէշ քան Գերմանիա՝ Հիթլերի օրով : Կ'ուզէ միացեալ ճակատ կազմել դեղին եւ սեւ ցեղերու հետ՝ զանոնք սպիտակ ցեղին դէմ հանելու եւ աշխարհի տիրապետելու համար :

Կան, որ Մաօ Ցէ Թունկը կը ներկայացնեն իբրեւ ժառանգորդը Ճինկիզ Խանի, որուն հանդէպ մեծ հիացում ունի եւ որուն մասին գովասանական բանաստեղծութիւն մըն ալ գրած է : Ուրիշներ զայն կը նկատեն նոր Սթալին մը : Չինաստանի վարիչները անընդհատ գովքը կը հիւսեն Մաոյի, ո՛չ միայն իբրեւ առաջնակարգ տեսաբան մը մարքս-լենինեան վարդապետութեան, այլ եւ տաղանդաւոր բանաստեղծ մը :

Անհատի պաշտամունքը իր գերագոյն աստիճանին հասած է Չինաստանի մէջ, ուր Սթալին ի պատուի է միշտ :

Քաղաքական գետնի վրայ Մոսկուայի ու Փեքինի մրցակցութիւնը ակներեւ է եւ օրէ օր աստիճան մը աւելի կը շեշտուի :

Չինաստան չի բաւականանար միայն իր ազդեցութեան ենթարկելով իր անմիջական հարեւանները Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ: Առաջնակարգ դեր ստանձնած էր Պանտունկի խորհրդաժողովին մէջ, որ գումարուեցաւ 1955ին, մասնակցութեամբ Ասիոյ եւ Ափրիկէի զանազան ազգութեանց :

Իր գործակալները տենդոտ աշխատանքի լծուած են Ափրիկէի նորազատ երկիրներուն մէջ, ուր յարմար հող կայ համայնավարական քարոզչութեան համար: Մանաւանդ որ տնտեսական եւ առեւտրական շահերն ալ համընթաց կ'ընթանան տեսաբանական վարդապետութեան հետ :

Չինական համայնավարութիւնը կը ջանայ հերձուած առաջ բերել համաշխարհային համայնավարութեան ընտանիքին մէջ: Կը ներկայանայ իբրեւ մարքս-լենինեան ուղղափառ վարդապետութեան ժառանգորդ եւ կը մերժէ 1952ին եւ 1960ին Մոսկուայի համագումարներուն մէջ ընդունուած հիմնական տեսակէտները :

Չինացիները չբաւականանալով այսքանով, գաղափարախօսական անհամաձայնութիւնները փոխադրած են քաղաքական եւ տնտեսական գետնի վրայ եւ իրարու դէմ կը հանեն ընկերվարական երկիրները :

Սուսլով իր գաղտնի տեղեկագրին մէջ բացէ ի բաց կ'ամբաստանէ Չինաստանի համայնավար կուսակցութիւնը, որ փոխանակ իր հարուածները ուղղելու աշխարհակալներու դէմ, կատաղի յարձակումներ կ'ընթարկէ մարքս-լենինեան կուսակցութիւնները եւ կ'ուզէ քանդել անոնց ձեռք բերած յաղթանակները :

Ճնշուած ազգերու ազատագրութեան եւ համայնավարական գաղափարներու պաշտպանութեան պատրուակին տակ կը հետապնդէ եսասիրական քաղաքականութիւն մը, իբրեւ թաքուն նպատակ ունենալով համաշխարհային տիրապետութիւնը՝ եօթը հարիւր միլիոն Չինացիներու ղեկավարութեան տակ :

Ուրեմն, ըստ խորհրդային տեսաբաններու, Մաօ Ցէ Թունկ ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ ժառանգորդը ... Ճինկիզ Խանի, ո՛չ աւելի ոչ պակաս :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԴԷՊԻ ԽԶՈ՞ՒՄ

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ՃԱՌԸ

Փեշտայի իր վերջին ճառին մէջ, Խրուշչեւ տասնըեօթը վայրկեան յատկացուցած է Չինացիներուն: Հազիւ քանի մը բառ արտասանած է ռուսերէն, ապա ձգած է որ թարգմանը կարդայ ամբողջ ճառին հունգարերէն թարգմանութիւնը : «Հրատարակուած վաւերաթուղթերը ցոյց կուտան չին ղեկավարներուն պառակտումի ճիգերը եւ կը պատկերացնեն այն վտանգը զոր կը ներկայացնէ այդ աշխատանքը ընկերվարական պլոքին եւ բանուորական միջազգային շարժումին համար: Վերջին տարիներու դէպքերը փաստեցին որ մեր գործը մարդոց հետ է որոնք կը ծածկուին ծայրայեղ - յեղափոխական նախադասութեանց ետին, որոնք մարքս - լենինեան գոյն կը թուին ունենալ մինչ իրականին մէջ մխրճուած են թրոցկիականութեան տղմուտին եւ չինական ազգամոլութեան մէջ: Չին ղեկավարները որոնք սկսած էին վիճաբանութիւն մը ներկայ համաշխարհային յեղաշրջման կարգ մը կէտերուն վրայ, արդէն տարածած են իրենց գաղափարական վիճաբանութիւնները պետութեանց միջեւ յարաբերութեանց վրայ : Ինչ որ աշխարհակալները չյաջողեցան ընել՝ լենին - մարքսեան ուսումներու վարկաբեկումը, ընկերվարական պլոքին քայքայումը, չին ղեկավարները, անոնք կը ջանան ընել ներկայիս : Աշխարհակալները իրենց ձեռքերը կը շփեն : Աւելի զզուելի դաւաճանութիւն կա՞յ մեր յեղափոխական դատին : Լքելով յեղափոխական մեծ սկզբունքները, յետադիմական տեսակէտ մը կ'առաջարկեն որ կը ձգտի ապահովելու բանուորական դասուն միասնականութիւնը հիմնուելով մորթին գոյնին, ցեղին եւ աշխարհագրական շրջաններուն վրայ : Նման դիրքաւորումներ յեղափոխական ուժերու պառակտումին կը յանգին, պառակտում որմէ միայն գաղթատէրերն ու աշխարհակալները պիտի օգտուին :

« Չինացիներու արկածախնդրային քաղաքականութիւնը մասնաւորաբար յատկանշական է մեր ժամանակի կենսական հարցերուն մէջ : Չին ղեկավարները, որոնք թեթեւօրէն կը խաղան միլիոնաւոր մարդոց ճակատագրին հետ, կը ջանան կասեցնել այն պայքարը զոր ժողովուրդները կը տանին հիւլէական պատերազմի մը վտանգներուն դէմ : Ամփոփուած սա պատճառաբանութիւնը գործածելով թէ՝ հիւլէական ռումբը ինչպէս աշխարհակալութիւնը թուղթի կտոր մըն է, չին քարոզիչները վնասակար պատրանքներ կը տարածեն : Կատաղի կերպով կը պաշտպանեն երեւոյթներ որոնք այնքան օտար են մարքս - լենինիզմին որքան սթալինեան անհատի պաշտամունքը » :

Խրուշչեւ ըսած է նաեւ թէ չին ղեկավարներու այս գործելակերպը սքանչելի կերպով կ'արդարացնէ Վլատիմիր Իլիչ Լենինի սա խօսքը՝ «ով որ ձախ կ'երթայ, աջ՝ կը հասնի »:

Չին - խորհրդային այս տարակարծութեանց սաստկացման մէջ, Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութիւնը իր բացարձակ հաւատարմութիւնը կը յայտնէ Մոսկուայի : Նոյն դիրքը բռնեց ի վերջոյ Վարշաւայի համայնավար կուսակցութիւնը, բայց կը նախընտրէ փոխադարձ խորհրդակցութիւններ քան կուսակցական վերին հանդիպում մը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՔ ԱՐԹԸՐԻ յետ մահու յայտնութիւնները մեծ աղմուկ ստեղծեցին, բայց Թրումըն եւ Այզընհաուըր կը մերժեն որեւէ մեկնաբանութիւն ընել : Ողբացեալ զինուորականը Թրումընի համար ըսած է՝ «այս պզտիկ ընկեցիկին պատճառաւ է որ Քորէայի պատերազմը կորսնցուցի »:

ԱՆԳԼԻՈՅ վարչապետը յայտարարեց թէ երեսփոխանական ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան աշնան :

ԷՏԿԱՐ ՖՕՌ, որ կոչի «շրջուն դեսպանը», յայտարարած է Խորհ. Միութենէն մեկնած ատեն «եթէ տը Կոլն ըլլայի, Խորհր. Միութիւն կուգայի »:

ՊԵԼՃԻՈՅ մէջ յոյս կայ որ բժիշկներու հարցը լուծուի, «զրոյցը» վերսկսած ըլլալով բժիշկներուն եւ կառավարութեան միջեւ :

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ Ատալէթ կուսակցութեան՝ երեսփոխան Սինասի Օսման վիրաւորուած է երեսփոխանական ժողովի մէկ նիստին ընթացքին երբ Հալքի (Ինէօնիւ) եւ Ատալէթի (մենտերէսեան) երեսփոխանները սկսած են զիրար ծեծել: Միջադէպը ծագած է հարկային բարեփոխման յատկացուած նիստին ատեն երբ Ատալէթի անդամ մը ամբաստանած է Հալքի անդամները իբրեւ «խամաճիկներ զորս ծերուկ մը կը ղեկավարէ »:

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ Իռէն իշխանուհիին բռնած դիրքը կը շարունակէ մեծ իրարանցում ստեղծել Հոլանտայի քաղաքական շրջանակներուն մէջ: Փարիզի մէջ մինչ Իռէն Փիէր Պալմէնի մօտ կ'ընտրէ իր հարսանեկան հագուստը, նշանածը Մատրիտ մեկնած է եւ տեսնուած Ֆրանքոյի հետ : Կը թուի թէ շնորհիւ այս նշանտուքին իշխան Հիւկ Տուրս կ'ելլէ շուքէն եւ կը սկսի յաւակնութիւններ ունենալ Սպանիոյ գահին վրայ իբրեւ Քարլիստ: Այս անտեսուած ընտանիքը սկսած է իր վրայ խօսեցնել ոչ միայն շնորհիւ Իռէնի ընկերային դիրքին այլեւ անոր անձնական հարստութեան : Արդարեւ ողբացեալ Վիլհելմին թագուհին մէկ միլիառ ձգած է իր այս նախասիրած թոռնիկին, մտքէն չէր անցներ անշուշտ թէ ի՞նչ նպատակներու կրնայ գործածուիլ օր մը, մանաւանդ որ Սպանիոյ եւ Ֆրանքոյի հանդէպ իր զգացումները ծանօթ են:

ՓՈՄՓԻՏՈՒ փորձած է հանդարտեցնել Ճափոնցիները յայտնելով թէ ոչ կանոնիկ, ոչ ազատիկ, Ֆրանսա հիւլէական ռումբ պիտի չծախէ Չինացիներուն :

ՊՐԱԶԻԼԻ նոր ղեկավարները օրինագիծ մը կը պատրաստեն համայնավարները հեռացնելու համար հանրային կեանքէն :

ԱԼԺԻՐի մէջ, Ապրիլ 16ին կը բացուի ԷՖ ԷԼ ԷՆի առաջին համագումարը անկախութենէն ի վեր: Նիստերը դռնփակ տեղի պիտի ունենան, ցարդ ոչ մէկ հրաւէր եղած է ոչ անձնաւորութիւններու, ոչ ալ «ժողովրդավար» օտար շարժումներու :

ՓԱՐԻԶԻ կարգ մը շրջանակներու զրոյցներուն համաձայն, Փինէ հասկցնել տուած է թէ կրնայ թեկնածու ըլլալ Հանրապետութեան նախագահի պաշտօնին, մանաւանդ եթէ տը Կոլը չըլլայ այլեւս :

260 ՏԵՍԱԿ ՊԱՆԻՐ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ԲԱՆԵՐ

Տեղական թերթ մը Զօր. տը Կոլի կը վերագրէ հետեւեալ յայտարարութիւնը, որ իբրեւ թէ եղած է բարեկամական շրջանակի մը մէջ :

— « Ի՞նչպէս կրնամ միութիւն հաստատել Ֆրանսայի պէս երկրի մը մէջ որ 286 տեսակ պանիր ունի» :

Մեղքը պատմողին վիզը :

Ամէն պարագայի մէջ, կը զարմանամ զօրավարին յոռետեսութեան վրայ :

Ո՞վ պիտի կրնար ապացուցանել թէ պանիրի տեսակներուն բազմազանութիւնը չարիք է եւ ոչ թէ բարիք :

Թող փորձեն Կիրակի օր մը Միւթիւալիթէի մեծ սրահին մէջ սարքել հարիւր կամ երկու հարիւր տեսակ պանիրներու ցուցահանդէս մը, ժողովուրդին վերապահելով թիկնաթոռները եւ վերնատունը :

Եւ թող մուտքը ազատ հռչակեն: Առանց դաւանանքի, դասակարգի, սեռի եւ տարիքի խտրութեան :

Որքան ալ հակամարտ եւ այլազան տարրերէ բաղկացած ըլլայ հանդիսատես բազմութիւնը, տասը վայրկեանէն պիտի վերածուի միացեալ ճակատի մը :

Պիտի տեսնէք որ երկու - երեք հազար ներկաները անմիջապէս պիտի կազմեն միատարր եւ միաձոյլ զանգուած մը, խելօքիկ եւ մեղրանոյշ նայուածքներ փոխանակելով :

Բազմազան պանիրներուն միայն հոտը բաւական է այս հրաշքը գործելու :

Ո՛ւր էր որ մենք ալ եթէ ոչ 286, գոնէ 86 տեսակ պանիր ունենայինք :

Այն ատեն ոչ միայն մեքենաբար միութիւն կը գոյանար, այլեւ Արարատ բարձրացած կ'ըլլայինք, մեր ետեւէն քաշելով միջազգային բազմութիւն մը :

Թող անոնք Նոյի Տապանը փնտռէին, մենք ալ «Միացեալ»ի ճամբան հարթած կ'ըլլայինք :

Մինչդեռ այսօր քառասուն ճակատներու բաժնուած ենք, ի սփիւռս աշխարհի:

Պարզապէս անոր համար որ, ոչ թէ պանիրի բազմազան տեսակներ ունինք, այլ երբեք անգամ 286 տեսակ... «ուսումնական »:

Եւ ի՛նչ տեսակներ կան որ հասարակ պանիրի մը համն ալ չունին:

ՎԱՀԷ

1952

ԳԱՒԱՌԻ ՄԱՍ ՄԸ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Ֆրանսական Մեսաժըրիի ընկերութիւնը թիւրիմացութեամբ, Երկուշաբթի օր կարգ մը շրջաններ կրկին ղրկած է Շաբաթ Ապրիլ 4ի թիւը, փոխանակ՝ Երեքշաբթի Ապրիլ 7ի: Մեր ստացած տեղեկութեանց համաձայն այս թիւրիմացութեան զոհ գացած են Վիէնի, Տէսինի եւ Վիլէօրպանի բաժանորդները, որոնց անմիջապէս ղրկեցինք Ապրիլ 7ի թիւը: Եթէ ասկէ զատ կան բաժանորդներ որոնք նոյն թիւրիմացութեան զոհ գացած են, կրնան տեղեկացնել խմբագրութեան, որ անմիջապէս կը սրբագրէ, իր կամքէն անկախ այս սխալը :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԿԻՊՐՈՍԻ

(Զ եւ վերջին մաս)

Կիպրացիներ միշտ պահանջած են կըղզիին միացումը Յունաստանի։ Արքեպիսկոպոս Սոփրոնիոսի ղեկավարութեամբ պատուիրակութիւն մը Լոնտոն գնաց 1889ին եւ ֆրանսերէն խմբագրուած յուշագիր մը ներկայացուց կառավարութեան. «Մոռնալով իր ծագումն ու աւանդութիւնները, Կիպրոսի ժողովուրդը կը ձգտի միշտ ազգային ապագայի մը» :

Անգլիոյ կառավարութիւնը պատասխանեց, թէ կը յարգէր բնակչութեան զգացումները եւ սակայն Անգլիա Կիպրոս կը գտնուի սուլթանին անունով, որովհետեւ կը պատկանի օսմանեան կայսրութեան, սուլթանը հրաժարած չէ վեհապետութենէն։ Հազարաւոր կիպրացիներ 1897ին եւ 1912 – 13 կամաւոր զինուոր գացին յոյն–թուրք պատերազմներու ատեն անգլիական իշխանութեան թոյլտուութեամբ : 1907ին Չըրչիլ այցելեց Կիպրոս, տեղացիներ գոչեցին «Կեցցէ Յունաստանի հետ միացումը»: Չըրչիլ պատասխանեց. «Այս զգացումները հայրենասիրական անձնանուիրումի ապացոյցներ են, որոնք կը յատկանշեն յոյն ազգը»:

Թուրքեւանգլիական իշխանութեանց օրով երկու համայնքներու յարաբերութիւնները սիրալիր եղած են, գրեթէ բոլոր Թուրքերը յունարէն կը խօսէին :

Պատերազմին սկիզբը Անգլիա ջնջեց սուլթանին վեհապետութիւնը, Թուրքերը չբողոքեցին։ 1915 Հոկտեմբերին Անգլիա Յունաստանի խոստացաւ կղզին՝ եթէ պատերազմի մտնէր։ Յունաստան մերժեց Ռուսիոյ ընդդիմութեան պատճառով : Սազոնով, ռուս արտաքին նախարարը, յայտարարեց թէ ներելի չէր յոյն բանակին ներկայութիւնը Պոլսոյ մէջ :

Լօզանի դաշնագրով Անգլիա իւրացուց կղզին : Օսմանեան հպատակները կը դառնային անգլիական հպատակներ : Թուրք քաղաքացիութիւնը նախընտրողները պարտաւոր էին հեռանալու կղզիէն։ Քանի մը հարիւր Թուրքեր անցան Փոքր Ասիա, Յոյներու լքուած գոյքերուն տիրանալու համար, մեծամասնութիւնը մընաց Կիպրոս, անգլիական հպատակ :

1925 Մարտ 10ին Կիպրոս գաղթավայր մը եղաւ եւ Բարձր Քոմիսէրը՝ կառավարիչ։ 1931 Հոկտեմբեր 21ին Կիպրացիներ ցոյցեր կատարեցին Լարնաքայի, Լիմասոլի եւ Նիկոսիոյ մէջ, պահանջելով Յունաստանի միացում։ Իշխանութիւնը խիստ միջոցներու դիմեց, եպիսկոպոսներ աքսորուեցան, մամուլը գրաքննութեան ենթարկուեցաւ : Երկրորդ պատերազմին երեսուն հազար Յոյներ կամաւոր արձանագրուեցան եւ բոլոր ճակատներուն վրայ պատերազմեցան «Առանցքին» դէմ :

Կղզիին բնակչութիւնը հանրաքուէով պահանջեց միացումը, Աթէնքի կառավարութիւնը դիմեց Մ. Ազգերու Կազմակերպութեան եւ սակայն հարցը լուծում չգտաւ, վերջապէս ըմբոստութիւնը ծայր տուաւ 1955 Ապրիլ մէկին եւ վերջ գտաւ Ցիւրիխի, Լոնտոնի դաշնագրերով եւ Հանրապետութեան հռչակումով, բայց ասոնք գոհացում չէին տար բնակչութեան բաղձանքին՝ միացում Յունաստանի : Թուրք փոքրամասնութիւնը, կռթնած հանրապետական Թուրքիոյ, ընդդիմացաւ միութեան, առկէ հակամարտութիւն :

Թուրքերը Կիպրոսը կը գրաւեն 1571–ին՝ սպանական եւ վենետիկեան նաւատորմը կը յաղթէ թուրք նաւատորմին Լեփանթի մէջ, Ս. Բարթողիմէոսի կոտորածը տեղի կ'ունենայ 1572 թուին։ Կրօնական պատերազմ կը մղեն քրիստոնեաները եւ չեն կրնար ճակատ կազմել թուրք վտանգին դէմ։ Լեփանթի պարտութիւնը ժամանակաւոր է, որովհետեւ թուրք նաւատորմէն կը գրաւէ Թունուզը 1574ին, կը թոյլատրէ ծովահէններու նաւատորմին կազմութիւնը Միջերկրականը գրաւելու համար։ Բողոքականներու կոտորածը կ'ընդվզեցնէ բողոքական երկիրները, քաղաքացիական կռիւ տեղի կ'ունենայ Ֆրանսայի մէջ, խաչակրական շարժում մը անկարելի է :

Երեք դար յետոյ Անգլիա կը գրաւէ Կիպրոսը որպէս հետեւանք Ս. Սթեֆանոյի դաշնագրին 16րդ յօդուածին, պաշտպանելու համար փոքր Ասիան ռուսական յառաջացման դէմ։ Կը համաձայնի Ռուսիոյ հետ, կը համաձայնի Թուրքիոյ հետ : Հայ պատուիրակութիւն մը Պերլին կը հասնի յուշագիր մը, քարտէս մը դրպանը դրած : Պատուիրակութեան նպատակն է Կովկասի կողքին ինքնավար Հայաստանի մը ստեղծումը, որուն մաս պիտի կազմեն Կարս եւ Արտահան, որոնք գոյգ համաձայնութիւններով Ռուսիոյ ձգուած են : Պատուիրակութիւնը կը փափաքի, որ չեղեալ նկատուին համաձայնութիւնները, Ռուսիա ետ կը դարձնէ գրաւած վայրերը, որովհետեւ ինքնավար Հայաստանը պիտի մնայ օսմանեան հովանիին տակ, Անգլիա կը քաշուի Կիպրոսէն։ Այդ պարագային հայ պատուիրակութիւնը մեծ ծառայութիւն մը մատուցած պիտի ըլլայ օսմանեան կայսրութեան, ապացոյց տալով դարաւոր հաւատարմութեան :

Կիպրոսի համաձայնագիրը ուղղուած է Ռուսիոյ դէմ, կը խլէ Ռուսիայէն արեւելեան նահանգներու բարենորոգումներուն իրաւունքը : Հռչակաւոր հրապարակագիր Վիլհելմ Սթիտ 1895ի հայկական տագնապին պիտի գրէ.— «Կիպրոսի համաձայնագիրը կը բացատրէ կոտորածները, ինչպէս նաեւ Ռուսիոյ դիրքը»:

Ֆրանսայի արտաքին նախարար Ուատինկթըն կը վրդովի, ֆրանսական մամուլը փոխարինութիւն կը պահանջէ : Ուատինկթըն Փարիզ կը դառնայ «Թունուզը գրպանը դրած»: «Դուք ալ Թունուզը գրաւեցէք» ըսած էր Պիսմարք եւ Սալիզպըրի հաւանութիւն տուած էր։ Իտալիա կ'ընդդիմանայ գրաւման, նաւատորմը կը շարժի, ֆրանսական տորմիղն ալ կը մեկնի Թուլոնէն : Սալիզպըրի կը հաղորդէ Հռոմի. «Կարթագոն եւ Սիկիլիա միեւնոյն պետութեան կալուածները չեն կրնար ըլլալ»: Իտալիա կը դառնայ միջին պետութեանց, կը կազմուի Պերլին — Վիէննա — Հռոմ առանցքը :

Ֆրանսա գրաւելով Թունուզը կ'ամրապնդէ Պիզերթան, արեւմտեան Միջերկրականը կը խցուի, Սպանիա կը վրդովի, Անգլիա կը բողոքէ, Մատրիտ եւ Հռոմ կը զինակցին: Ֆրանսա աչքերը կը յառէ Փեթերսպուրկ, բայց կնքուած է երեք կայսրերու զինակցութիւնը, Պերլին եւ Վիէննա բարեացակամ չէզոքութիւն պիտի պահեն եթէ անգլեւռուս բախում մը տեղի ունենայ նեղուցներու հարցին շուրջ : Տարտանէլի փակ պահումը «միջազգային սկզբունք մըն է»: Ռուսիա մըտահոգութենէ մը կ'ազատի, անգլիական տորմիղը չի կրնար անցնիլ նեղուցներէն, հարուածելու համար Սեւ Ծովու նաւահանգիստները, Անգլիա չի կրնար գործել առանց նեղուցներէն անցնելու, Կիպրոսի համաձայնագիրը պիտի մնայ մեռած տառ :

Այս պատմական կղզին անգամ մըն ալ կը մտնէ միջազգային քաղաքականութեան մէջ : Խ. Միութիւնը կ'ուզէ Անգլիա հեռանայ կղզիէն։ Սթալինին Կարսը յանձնեցին, որպէսզի Անգլիա ալ յանձնէ Կիպրոսը։ Խրուշչեւ կը փափաքի, որ ամրանայ կղզերնակ «ըմբի–ներուն» դիրքը: Մեծն Բրիտանիա կը « Դուն ել, որպէսզի ես նստիմ »: Յո–րը կ'ուզեն միանալ մայր հայրենիքի Թուրքերը դէմ են միացման: Անգարա կրնար ընդունիլ միացումը, որովհետեւ կղզիներով պաշարուած պիտի ըլլայ Յունաստանէն, որովհետեւ կողքին պիտի ստեղծուի համայնավար կղզի մը, որ մակիր պիտի ըլլայ Խ. Միութեան : Կիպրոս կը մնայ միակ զինուորական խարիսխը Մեծն Բրիտանիոյ պաշտպանելու համար կայսերական ճամբաները, կատարելու համար Պաղտատի դաշինքէն ստանձնած պարտաւորութիւնները :

Պահպանողական Սալիզպըրի կղզին, պահպանողական Պոլտուին Քըրզըն քակեցին օսմ. կայսրութիւնը գէշ կարեցին: Կատարինէ Մետիչի ըսեր Հէնրիկոս Երրորդի. « Քակէ, կարէ»: Արքիմիտեսէն մինչեւ ... կ'աշխատին շրջանակին քառակուսին գտնել: Կիպրոսն ալ շրջանակ մը գծած է, որուն քառակուսին գտնելու ջանան դիւանագէտները: Թուրք գրաւումին եւ երեք դար յետոյ անգլիական գրաւումին հետեւանքները ծանօթ պատմութեան անցած են, նոր կացութեան հետեւանքները կը մնան անծանօթ :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲ…

ԵՐԳԻԾԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՐ ՄԷՋ

(Դ. եւ վերջին մաս)

ՔԻՐԱԶ

Ո՞ւրն է այսօր Փարիզի ամէնէն «փարիզեան» երգիծանկարիչը։ Այն որ գիտէ այնքան մեծ ճարտարութեամբ տալ Փարիզուհիներու ամբողջ «հոգին»: Անոնց շնորհալիութիւնը, պճնասիրութիւնը, նրբամտութիւնը, ըսենք՝ մերթ էսփիէկլը, երբեմն՝ միամիտ, յաճախ թեթեւամիտ, մէկ խօսքով իսկական Փարիզուհին: Մեծ ճաշակով եւ մասնաւոր խըմբով յարդարուած շրջանակի մը մէջ, որ կը ստեղծէ յարմարագոյն մթնոլորտը, անիկա գիտէ զետեղել, խօսեցնել իր ենթակաները: Այս բոլորը նուրբ եւ քընքուշ գիծերու յօրինուածքով մը եւ մանաւանդ՝ սեղմ խօսքերով ամբողջացած :

Մի զարմանաք եթէ ըսուի թէ Փարիզեաններուն մէջ ամէնէն Փարիզեանը, նրբաճաշակ այս արուեստագէտը՝ Գահիրէ ծնած Հայ երիտասարդ մըն է, Քիրազ, Բուն անունով՝ Էտմոն Քիրազեան, մտաւորական ընտանիքի մը շառաւիղը : Արդարեւ, Քիրազ թոռն է Գահիրէի Գալուստեան վարժարանի նախկին տնօրէններէն եւ քնարերգակ բանաստեղծ Սեթեանի եւ զաւակը Լեւոն Քիրազեանի, ինք եւս յարաշխատ պրպտող միտք։ Իր եղբայրը՝ Տիգրան Քիրազեան, պէս Փարիզ հաստատուած՝ կատարեց ֆրանսերէն թարգմանութիւնը Գ. Դ–միրճեանի «Վարդանանք»ին, որ մեծ համբաւ գրագէտ Վիքթոր Կարատի բանսկողութեան տակ եւ անոր յառաջաբանով հրատարակուեցաւ այս տարի Փարիզի մէջ։ Այսքան՝ բացատրելու այն արտակարգ յաջողութիւնը, զոր գտաւ Փարիզի մէջ։ Բարեբախտաբար կարճ ժամանակի մը մէջ, ուսումնասիրեց փարիզեան բարքերը։ Իւրացուց Փարիզը, ինչպէս Փարիզ իւրացուց զինք.

Քիրազ ծնած էր երգիծանկարիչի իսկական տաղանդով։ Ամէն արուեստագէտի համար անխուսափելի փնտռտուքի բնական շրջանակ մը եաք՝ անիկա հարազատօրէն ներկայացնելու համար իր թերը՝ ի վերջոյ գտաւ, ստեղծեց յարմարագոյն, ինքնայատուկ, ուրոյն, իր փական ոճը :

Փարիզի մէջ ընդունուած, սիրուած, նուիրականացած «քիրազական ոճը» ամբողջութեամբ կը զանազանուի գրութիւն ունեցող միւս բոլորէն։ Այս բաւական պիտի ըլլար զինք դասելու ամէնէն մեծ երգիծանկարիչներու կարգին։

Կատակ չէ վերջապէս, լոյս ք…

ՄԱԿԱՐԻ ՏՂԱՆ ՄԱՐԳԱՐԸ

— Արթնցիր հէ՛, — կը պոռար կինը՝ երկան կողը միտելով :

— Հը :

— Ի՞նչ է կը պոռայիր քունիդ մէջ :

— Ինչ ըսեմ, կնի՛կ, մեր Մարգարը տիրացու Գեւոյի հետ շարական կ'երգէր: Մարգարը էնպէս ժիր ձայնեց, կ'ըսես ժամուն շլխաղը վար պիտի գար : Կարգը տիրացուին որ եկաւ, խը, խը, կ'ըսես շնլինքը կտրուած հաւ դարձաւ :

— Քնացիր, արիմարդ, ի՞նչ է գիշերով ձէնդ ձգեր ես,— խօսեցաւ կինը ու փորձեց քնանալ :

— Բա, էնպէ՞ս լաւ կ'երգէր ...

Մակարը երազի մէջ, տղուն խտակ ձայնէն խանդավառ, ինքն ալ ձայն ձգեր՝ կ'երգէր :

Մակար երազներու մէջ էր միշտ, ու կինն յաճախ կը միտէր կողը: Երազներուն մէջ կը պոռար, կռիւ կ'ընէր, երբեմն այնքան ժիր կը պոռար, որ ցուիքին վրայ կեցող կատուն իր ցատքումը կ'աբազացնէր եւ կամ փողոցը պառկող շունը գլուխը վեր կը վերցնէր ու երկինքը կը հոտուըտար :

Երազին մէջ, Մակար, գիշեր մը Թագաւորի մօտ էր գացեր : Թագաւորը ոսկիներով շողշողուն մականը ձեռքին՝ Թագը գլխին՝ նստած էր ոսկեզօղ աթոռին վրայ այնպէս, ինչպէս եկեղեցիի Մաշթոցի կողքին վրայ տեսած էր արծաթակուռ նկարը Գրիգոր Լուսաւորչի :

— Տէր Թագաւոր, խնդիրք մ'ունիմ,— ըսած էր Մակար :

— Խնդիրքդ բարի, ըսէ՛ տեսնեմ :

— Ծառադ, փալանճի Մարգար, վարպետ համետագործ է: Կը շինէ ձիերու համետներ՝ Աճեմիստանի կապերտներէն ձեւուած: Իմ պապերու պապը՝ սուլթանի ձիերուն համետագործ, Խեւանի աչկերտներէն եղած է: Հրաման ըրէ, տէր Թագաւոր, ձիուդ համետները կարեմ ...

Ինչ խօսք, որ Մակարը վարպետ համետագործ էր, այնքան լաւ համետներ կը շինէր, որ երբ էշերուն հագցնէին, կարծես հարսնեւորներ կը դառնային :

Ու յաճախ էշեր կուգային իր երազին մէջ: Տեսնես մէկը համետ հագեր տանիքին վրայ պար կը դառնայ, ժպտելով: Ուրիշ մը՝ կամուրջին վրայ կեցած, լուսնկային աքացի կուտայ: Գիշեր մըն ալ Մարսուպին երեք էշերը եկած իրենց դուռը կը կրծէին: Մէկը տանիքէն, միւսը պատուհանէն, մէկալն ալ դռնէն կ'ուզէին ներս մտնել :

Մակար պոռաց վախէն ու արթնցաւ ..

Մարսուպի էշերը իրաւունք ունէին : Ամբողջ տարի մըն էր, որ Մակար երեք էշերուն համետներ պիտի կարէր։ Այսօր Ուրբաթ է՝ չըլլիր, վաղն ալ Շաբաթ՝ ուխտի օր է. Կիրակին արդէն մեղք օր է, ո՞վ կ'աշխատի որ Մակարն ըլ աշխատի. Երկուշաբթին գործ սկսելն է դըժուար : Ու այսպէս անցաւ տարի մը, ու Մարսուպի էշերը հին ու մին համետներով էին :

Մակար վարպետ համետագործ է, որ աշխատի լաւ գործ կ'ընէ,— կ'ըսէին գիւղացիք: Համետագործութիւնը պապին պապերէն ժառանգած արհեստն էր: Թեբեւս այդ էր պատճառը, որ Մակարի դէմքը երկար ու կախ էր : Անոր հասակը կարճ չէր. ունէր խոշոր ոտքեր, այնքան խոշոր, որ հաւ մը կրնար թուխս նստիլ անոր կօշիկին մէջ, տասն եւ մէկ հաւկիթներով: Ուսերը ոսկրոտ էին, վիզը քիչ մը կարճ: Գլուխը կարծես էն վերջը փակցուած ըլլար. կը դնէր իւղոտ գտակ մը :

Արեւոտ օր մը, Մակարը, իրենց տան բակին մէջ, կռնակն արեւին տուած, պառկած էր ու միտք կ'ընէր: Միտք կ'ընէր թէ Աննա հօրքուրի էրիկը մեռաւ, հիմա խեղճ կնկայ աղօնը ջրաղաց տանող չկայ : Թէ Մելքոնին կինը նորէն յղի է. եթէ տղայ դուրս գայ, Թագաւորին հարկը ինչպէս պիտի վճարէ :

Այդ մտածումներուն մէջ էր, երբ բարի քունը առաւ ու տարաւ զինքը: Երազին մէջ նորէն տեսաւ Թագաւորը, որ այս անգամ լուսաշող թագով ու ձիով իր դըրան վրայ կ'իջնէր ու ձին երեք անգամ իր ոտքը գետին կը զարնէր, Թըրդ, Թըրդ :

— Արիմարդ,— կինն էր որ կը միտէր իր կողը :

— Հը :

— Արիմարդ :

— Ջահրումար, ի՞նչ է կինէ :

— Մարսուպը եկեր՝ դուռը կը զարնէ, փալանները կ'ուզէ :

— Կնիկ, էդ քու խառնուելիք չէ. կնկան գլուխը լաչակ են կապեր, սուս կենայ, սուս, հասկցա՞ր :

Խեղճ կինը միշտ սուս էր արդէն, որո՞ւ բանար իր սիրտը : Իր … պահած էր լուռ, այնպէս, ինչպէս … կը ծածկած էր իր գլուխը: Դրսէն երբեմն կը լսէին Մակարի ձայնը. կը … ռար, կը հայհոյէր, նոյնիսկ կը … կինը: Թըրդ, Թըրդ: Մարսուպն էր, … կը թակէր. եկած էր՝ էշերուն համետ… ը կ'ուզէր :

— Որ չպի շինես՝ քաղաք տանիմ կար. էս, տարի մի եղաւ՝ փալ… չինես :

— Հա Մարսուպ, էսօր չուա… շինիմ, կապերտները կը կտրեմ, … կը պաշլայիմ: Խաբան ինչո՞ւ … նես,— կը խօսէր Մակարը կռնակը … տին քերելով :

ՀԱՄ…

(1 Շար.)

հազարաւոր ծանօթ, իրմէ շատ աւելի հին, տարեց եւ փորձառու արուեստագէտներու մէջ զանազանուիլ այսքան աչքառու կերպով :

Քիրազ սկիզբները կարեւոր եւ փրնտռուած աշխատակիցն էր Փարիզի «Իսի-Փարի» շաբաթաթերթին, ուր ամէն շաբաթ ունէր իր սեփական սիւնակները, իսկ այսօր գլխաւոր աշխատակիցն է «Ժուռնալ տը Ֆրանս» մեծադոյն հանդէսին: Իր ստեղծած «Լին» միամիտ եւ քնքոյշ աղջիկի շաբաթական արկածները, երեք նկարներու շարքով տրուած, գտած են այնպիսի ընդունելութիւն մը, որ Փարիզի հեռատեսիլի տնօրէնութիւնը առաջարկած է այդ տիպարով ստեղծել ֆիլմեր՝ զանոնք պարբերաբար հեռասփռելու համար :

Անցեալ տարի Վենետիկի երգիծանկարչական ցուցահանդէսին՝ պարգեւատրուեցաւ Ա. կարգի շքանշանով մը, բան մը որ պատիւ կը բերէ ոչ միայն իրեն, այլ եւ մեզի, բոլորիս : «Քարնէ տը պէլ» խորագրուած հատորի մը մէջ, որ հրատարակուեցաւ երկու տարի առաջ Փարիզի մէջ՝ ամփոփուած են մեծ թիւով նմոյշներ իր լաւագոյն երգիծանկարներէն :

Վերջերս հրատարակուեցաւ իր երգիծանկարներուն երկրորդ հաւաքածոն՝ Լէ փարիզիէնը տը Քիրազ անունով :

Փարիզի մէջ՝ վարսայարդարները իրենց յաճախորդները գրաւելու համար՝ կը գործածեն մազի ֆուաֆիւր ալա Քիրազ յարդարանքը :

Տակաւին շատ երիտասարդ՝ Քիրազ կը գտնուի արուեստագէտի իր ուժերուն ամբողջական լիութեան մէջ, վստահ ենք որ ան դեռ շատ եւ արժէքաւոր գործեր պիտի տայ երգիծանկարչական այնքան նուրբ այս արուեստի բնագաւառին մէջ :

×

Երբ կը խօսիմ Քիրազի մասին, չեմ կրնար մտքով չվերադառնալ դէպի ետ՝ մօտ երեսուն տարիներ առաջ, երբ ան դեռ հազիւ պատանի՝ Գահիրէ կ'ապրէր տակաւին: Օր մը, բարեկամս Լեւոն Քիրազեան, որ իբր քաջ արաբագէտ՝ կը հետեւէր արաբական մամուլի էջերուն մէջ երեւցող իմ գործերուս, ըսաւ ինծի թէ իր ամէնէն փոքր մանչուկը՝ Էտմոն «գծագրութեան խենթ» էր, ամբողջ պարապ ժամանակը կը յատկացնէր գծելու, եւ ցոյց տուաւ ինծի անոր գործերէն մին: Պատերազմի տեսարան մըն էր, ինչպէս սովորութիւն է բոլոր իր տարիքի մանչերուն համար: Հակառակ գիծերու խակութեան՝ շարժումի, յօրինուածքի եւ այլ այնպիսի մանրամասնութիւններ եւ գիւտեր կային հոն՝ որ առաջին ակնարկով իսկ անոնց մէջէն կարելի էր տեսնել ապագայ արուեստագէտի մը յատուկ բոլոր տուեալները: Քիչ ատեն ետքը, հայրը անոր թաթիկներէն բռնած, զայն բերաւ ինծի քանի մը գործերով, որոնք ամբողջութեամբ հաստատեցին առաջին տպաւորութիւնս: Զորս հինգ տարի ետք, 1939ին Գահիրէի մէջ կը սկսէի հրատարակել ֆրանսերէն Լա Քարաւան անունով թերթը երգիծական նկարներով զարդարուած: Այդ օրերուն ինծի ներկայացուց դարձեալ նոյն մանչուկը : Քաղաքավար, քիչ մը քաշուող եւ ամչկոտ, սակաւախօս պատանի մը, հազիւ 14 – 15 տարու, որ կը զանազանուէր իր տարիքի տղոցմէ մէկ բանով: Մեծ ակնոցներու տակէն կը փայլատակէր սուր, ուշիմ եւ խորաթափանց նայուածքը մը՝ ընկերացած իր բարակ շրթներուն ծայրէն անպակաս ժպիտին : Յատկանիշները՝ դիտող, տեսնող եւ նրբամիտ երգիծողին : Ցոյց տուաւ մէկ քանի նկարներ, զորս հրատարակեցի թերթին մէջ: Այս նախաքայլէն ետքը, այդ տաղանդաւոր պատանին այլեւս կարելի չէր որ կանգ առնէր: Երբեմն ցոյց կուտար ինծի իր նորկարները, եւ ես կ'ընէի իրեն հարկ եղած թելադրութիւնները առաջնորդելու համար իր նախաքայլերը: Շնորհիւ իր բնատուր ձիրքերուն, յամառ աշխատանքին եւ արուեստի հանդէպ տածած իր պաշտամունքին, անիկա այլեւս կը փնտռէր աւելի լայն սահմաններ զարգանալու եւ ուռճանալու համար :

Դրամատան գրասենեակը, ուր կ'աշխատէր, դադրած էր խօսելէ իր սրտին, կը նախընտրէր թուղթերը փոխանակ թիւերու՝ գիծերով լեցնել : Բարեբախտաբար՝ իրեն, արուեստին եւ մեզի բոլորիս համար: Հետզհետէ դուրս գալով իր շրջապատէն, անիկա մուտք գործեց տեղական մամուլէն ներս: Գահիրէի Իմաժ, Ալեքսանդրիոյ Լա Ռեֆորմ, Արեւ եւ կարգ մը արաբական թերթեր սկսան հրատարակել հետզհետէ զարգանալ սկսող իր նկարները, գնահատելով այդ տաղանդաւոր երիտասարդին որքան գիծերը՝ նոյնքան և աւելի զարմանալի կանխահաս իր սրամիտ գաղափարները, որոնք այդ ատենները աւելի քաղաքական էին : Ինչպէս վերը ըսինք՝ սկիզբները անիկա ազդեցութեան տակ էր շատ մը տեղական թէ միջազգային նկարիչներուն, շատ չուտով թօթափեց այդ ազդեցութիւնը եւ հետզհետէ սկսաւ գտնել իր խառնուածքին ամէնէն հարազատ գիծերը: Միեւնոյն ժամանակ պէտք եւս զօրացնելու համար գծագրութեան թեքնիքը՝ անիկա հետեւեցաւ նկարչական դասընթացքներուն ծանօթ եւ բազմարդիւն նկարիչ Աշոտ Զօրեանին, որուն գեղարուեստական մթնոլորտը ունեցաւ իր բարերար ազդեցութիւնը իր գեղարուեստական կազմաւորումին վրայ :

1943ին, հազիւ քսան տարեկան՝ Գահիրէի Հայ Մշակոյթի Բարեկամներու կազմակերպած եգիպտահայ նկարիչներու առաջին սալոնին իր ցուցադրած մէկ քանի նկարներուն մէջ՝ հասած էր արդէն ոճի մը,— որուն մէջ յստակօրէն նկատելի էին իր յետագայ անհատականութեան մէկ քանի յատկանշական գծերը :

Բայց Քիրազի նման անհանդարտ, գաղափարներով եւ քիչ մըն ալ փառասիրութեամբ լի մէկու մը համար, սկսած էր այլեւս նեղ գալ իր ապրած միջավայրը: Անհրաժեշտ էր իրեն համար դաշտ մը, որ կարենար ամենայն ազատութեամբ ազատ թափ տալ իր տաղանդին:

Եւ ահա, հազիւ պատերազմը աւարտած՝ առաջին պատեհ առիթով՝ անիկա ինքզինք նետեց Փարիզ, արուեստագէտներուն երազած այս միջավայրը :

Խաբուած չէին, ոչ ինք եւ ոչ ալ բոլոր անոնք՝ որոնք այնքան գեղեցիկ յոյսեր դրած էին իր վրայ :

Եւ այսօր Փարիզի մէջ ունինք հայ մեծ արուեստագէտ մը, երգիծանկարիչ Քիրազը :

ԱԼ. ՍԱՐՈՒԽԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ Ռ. ԶԱՐԴԱՐԵԱՆԻ

—o—

Պէյրութի Ս. Նշան միջնակարգ վարժարանի ներքին դասախօսութիւններուն հինգերորդը, նուիրուած՝ Ռուբէն Զարդարեանի յիշատակին, գրագէտին ծննդեան 90ամեակին առիթով, տեղի ունեցաւ Ուրբաթ, Մարտ 20ին, կէսօրէ վերջ ժամը 4·30ին՝ վարժարանին մանկապարտէզի սրահին մէջ:

Օրուան դասախօսն էր միջնակարգի ֆրանսերէն լեզուի դասատու Պ. Վազգէն Այգունի :

Հանդէսին բացումը կատարեց աւարտական կարգի աշակերտուհի՝ Այտա Օհանեան .

« Ներկայ ուսումնական տարեշրջանի մեր հինգերորդ ձեռնարկը նուիրած ենք Ռուբէն Զարդարեանի, իր ծննդեան 90-ամեակի առիթով :

Եւ տալէ ետք գրագէտին կենսագրութիւնը՝ եզրակացուց .

« Ուսուցիչ, հրապարակագիր եւ կուսակցական գործիչ՝ Ռուբէն Զարդարեան եղած է մանաւանդ գրագէտ : Ճշմարիտ է, որ ան փորձած է գրական մէկէ աւելի սեռեր, եւ սակայն՝ յաջողած է առաւելաբար հէքեաթին մէջ :

Ռուբէն Զարդարեան արեւմտեան գրականութեան լաւագոյն հէքեաթագիրն է:

Անոր լեզուն չունի ժամանակակիցներու գրաբարի ազդեցութիւնը, վճիտ է, պատկերաւոր եւ իր ընթացքին մէջ՝ մերօրեայ »:

Ապա հրաւիրուեցաւ յարգելի դասախօսը, որ իր ջերմ եւ սիրով խօսքը գրագէտի մասին՝ բացաւ Ռուբէն Որբերեանի հետեւեալ տրտում վկայութեամբ .

Ինկաւ, շիրմին վայրը մնաց
անծանօթ, եւ
Հայրենիքը եղաւ իրեն գերեզման :

Վազգէն Այգունի, շուրջ կէս ժամու իր դասախօսութեամբ, անհրաժեշտ վերլուծման ենթարկեց անշիրիմ գրագէտը որպէս կրթական մշակ, հրապարակագիր եւ մանաւանդ՝ հէքեաթագիր :

Անոր զուտ գրական վաստակը, որպէս լեզու եւ ոճ՝ գտաւ միայն գեղեցիկ, իսկ բարոյականը դրի կապուած իր սրտին՝ քաջ, մարդկային, աւանդապաշտ, մէկ խօսքով՝ հայավայել :

Անդրադարձաւ իր հէքեաթներու անուշ եւ արու տիպարներուն, — «Գամբռը», «Մարդը Զէր Մեռներ», «Հայրենական Սազը», «Հօրենական Տունը», տիպարներ՝ մարդ կամ կենդանի, եւ դեռ՝ անշունչ իր, որոնք ամէնքն ալ մեր ժողովուրդն են, մենք ենք :

Եւ վերջապէս ընդգծեց ուժի եւ սրբազան վրէժխնդրութեան նկատմամբ իր ունեցած պաշտամունքը, — «Ով որ Սուլթան Մը Ունի Իր Հոգիին Մէջ», «Բագինին Փառափանութիւնը», «Տէ՛ր, լսէ՛ մեզի» եւ՝ եզրակացուց .

— « Անշիրիմ գրագէտի հոգին՝ հայրենի հողին հետ ձեր հոգիները ունենայ իրեն մանաւանդ յաւիտենականութեան կայք :

Եւ դուք, հոգիով միշտ ուժով, կարենաք օր մը ձեր ձեռքերով հաստատել Ռուբէն Զարդարեանի կիսանդրին՝ քաղաքամայր Երեւանի պանթէոնին մէջ » :

Ոգեկոչումի այս հանդէսին գործադրուեցաւ նաեւ գեղարուեստական կոկիկ յայտագիր մը :

Հանդիսութիւնը վերջ գտաւ Տնօրէնութեան փակման խօսքով .

« Սիրելի՛ տղաք, –

Դուք ճանչցաք մարդը, իր աստուրի կեանքով, թիւ ու թուականի կապուած :

Եւ դեռ՝ յատուկ անուան, կամ՝ անուններու :

Ճանչցաք վարժապետը:

Հանրային գործիչը :

Գրագէտը՝ մանաւանդ :

Եւ գտաք զինք ազուոր, ամբողջական, եւ դեռ՝ սուրբ :

Նահատակ:

Լսեցէ՛ք՝ ուրեմն .

— Ռուբէն Զարդարեան, եւ դեռ՝ սերունդը իր նահատակ եղբայրներուն՝ եղան այսպէս, այսպէս ամբողջական, որովհետեւ՝ ունեցան առաքելութիւն :

Եղան՝ առաքեալ:

Անոնք փառեցան իրենց օրերու Հայ կեանքի մայր էջին վրայ, լեցուցին զայն, եղան այդ էջին՝ խորագիր :

Անոնց կեանքը երբեք եղաւ լուսանցքային :

Հիմա՞ :

Հիմա ժամանակները փոխուած են :

Ես կ'ուզեմ, սակայն, որ դուք մեծնաք ժառանգորդ անոնց, եւ ձեր վաղուան կեանքը փառք վաղուան մեր կեանքի էջին վրայ, ըլլայ ձեզմէ մէկը գէթ՝ խորագիր վաղուան բազում այդ էջերէն մէկուն, ըլլայ առաջնորդ, երբեք՝ հետեւակ :

Զգուշի՛ք, տղաք, էջէ դուրս, լուսանցքի վրայ, եւ մինչեւ իսկ՝ լուսանցքէ դուրս :

Եղէք տանուտէր ազգային մեր տան :

Եւ գիտցէք, նաեւ, որ այդ առաջնորդութիւնը բազմապատկուած ծառայութիւն է, յաճախ իրեն գին ունեցող՝ ձեր սեփական արիւնը» :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (68)

ԽՈԴԵԴԱՆ

—o—

Մնացորդը ըմպեց խաչեղբայր քաւոր Տօնէն, որ իր ներկայութեամբ առյաւէտ վկայ էր դառնում նորապսակների ամուսնական դաշինքին :

Երբ խոստովանութիւնը աւարտուեց, Թաթորը Ս. Աղբերիկից շարժուեց դէպի Արինոք : Հարսը եւ փեսան նստած էին ձիերի վրայ : Սպիտակ ձիուն նստած էր Բայազը, կարմիր ձիուն՝ Ասատուրը : Ճանապարհին նրանց առաջ երեւացին երեխաներ, որոնք, երեսներին ալիւր քըսած, զանազան խեղկատակութիւններ էին անում : Մէկը նրանցից աւանակի վըրայ թարս նստած, անհամար ծամծըռութիւններով զուարճացնում էր հարսանքաւորներին :

Մօտիկ գիւղերից ու հանդերից նորանոր փորմչակներ ու հօտաղներ, դդալները առած, շտապում էին հարսանիքի :

— Գդալդ վերցրու եւ եկ,– կանչում էին իրար եւ վազում դէպի Արինոք :

— Ո՞ւմ հարսանիքն է :

— Խոդեդանի , — ձայն էին տալիս մէկմէկու եւ փութացնում քայլերը :

Տեղ հասնելուն պէս, երբ Թագուհին վայր իջաւ ձիուց, Ոսկեհատը մօտեցաւ եւ նրա գլխին երկու լոշ դրեց՝ խաչուփակ: Երկու հաց էլ ձեռքին բռնած՝ ըսկըսեց պարել: Այդ միջոցին ազապ չարիները երկուսը տանիքից բուռերով չամիչ շաղ տուին նորապսակների գլխին: Երեխաները սկսեցին չամիչ ժողովել : Մէկ ուրիշ ազապ չարի, ճեղքելով հարսանքաւորների շարքերը, մօտեցաւ Ասատուրին : Նա երկու ձեռքով բռնել էր մի աքաղաղ, որը, բոսորագոյն փետուրները փքած, կարծես պատրաստւում էր գրոհել փեսայի վրայ: Խոդեդանը բռնեց աքաղաղի վզից եւ, բազմութեան ներկայութեան, այնպէս ուժգնակի թափահարեց, որ նրա մարմինը գլխից պոկուելով բախուեց խրճիթի պատին: Փեսան աչքի տակով յաղթական նայեց Բայազի զոհունակ դէմքին, թռչունի կիսաշունչ գլուխը տիրոջը վերադարձնելով :

Լուսինը դուրս էր եկել: Քաւոր Տօնէն այդ տեսարանից ազդուած՝ բարձրաձայն երգեց .—

Զրնգլիկ գացինք Բոնաշէն ,
Զրնգլիկ հատիկ կը խաշին ,
Զրնգլիկ գիրար կը տաշեն ,
Զրնգլիկ թափանք թամաշէն :

Զրնգլիկ ոչխար գել ընկաւ ,
Զրնգլիկ հովիւ չվարաւ ,
Զրնգլիկ բերտր մըլուլաւ ,
Զրնգլիկ կթոց գլորաւ :

Զրնգլիկ ընկայ մի քիչ ճեղ ,
Զրնգլիկ գացի քրդու գեղ ,
Զրնգլիկ բերի ճուկի մ'եղ ,
Զրնգլիկ եփի ձուածեղ ...

Մուտքի մօտ դաշոյնները կամարաձեւ պահած կանգնած էին երկու երիտասարդ: Այդ զէնքերի տակով, որ հայերին թոյլատրւում էր մերկացնել միայն վերոյիշեալ ծիսակատարութիւնների ժամանակ, հարսը եւ փեսան մտան ներս՝ նախապէս աջ ոտքը դնելով շեմքի վրայ:

Պառաւ Ոսկեհատը խաչակնքելով եօթ անգամ պտտուեց Թոնրի շուրջը, որին հետեւեցին նորապսակները իրենց շքախմբով :

Ասատուրի հարսանիքին մեծ բազմութիւն էր հաւաքուել: Այնտեղ ներկայ էին Արինոք, Դաշտադէմ, Օշում, Կըծանք եւ Պնտխներ գիւղերի չքաւոր ու միջին դասի շինականները: Եկել էին բազմաթիւ հայ եւ քուրդ հովիւներ, նախրապաններ եւ հօտաղներ : Հարսանքաւորները ծալապատիկ շարուել էին խրճիթի պատերի տակ : Շատերը, տեղ չլինելու պատճառով, նստել էին շեմքի վրայ : Աւելի ուշ եկողները հաւաքուել էին դրանը, կամ կանգնել էին տանիքին: Մի քանի փորմչակներ կռացած նայում երդիկից՝ դդալները ձեռքերում պահած:

Թոնրի մօտ զարդարուած կռճղին նըստել էին հարսը եւ փեսան : Պատուաւոր հիւրերի շարքում բազմել էին Աւեսի Հաջին եւ սրա եղբայր Սալիմը :

Սեղանապետ ընտրուեց քաւոր Տօնէն :

Նախ խմեցին Աւեսի Հաջու եւ Սալիմի կենացը :

Արմատի, այսինքն Բայազի եւ Խոդեդանի ծնողքների կենացը խմելուց յետոյ քաւոր Տօնէն առաջարկեց խմել երիտասարդ զոյգի՝ Թագաւորի եւ Թագուհու կենացը: Սեղանապետը ոգեւորուած գովեց Բայազի գեղեցկութիւնը, համեստութիւնը եւ աշխատասիրութիւնը : Նա ոչ մի բառ չխնայեց զարդարելու Ասատուրին: Քաւոր Տօնէն այդ կենացի վրայ երգեց « Գովասանք փեսային եւ հարսին » հռչակաւոր երգը՝ մինչեւ սրտի խորքը յուզելով ներկաներին :

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս կիրակի Քահանայական Կոչումնե–րու օր : Ժամը 10·30ին Հանդստեան պա–տարագ :

Հ· ՆԵՐՍԷՍ Վ· ԱԿԻՆԵԱՆԻ
եւ Հ· ԵՂԻԱ Վ· ՓԷՋԻԿԵԱՆԻ

հոգիներուն համար : Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ· ԱՄԱՏՈՒՆԻ :

ՖՐ· ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Կայանի արձանագրութիւն

Ֆ· Կ· Խաչէ Օղափ· կայանի արձանա–գրութիւնները կը սկսին Ապրիլ 4ին եւ կ'աւարտին Մայիս 30ին, Ֆրանսայի բո–լոր շրջաններու մէջ :

Փարիզի մէջ արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան ամէն ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ եւ ՇԱԲԱԹ կէսօրէ ետք՝ ժամը 4էն ժամը 7, Շրջ· վարչութեան դրասենեակը՝ 17 Րիւ Պլէօ , Փարիզ (9), Մշակոյթի Տան Գ· յարկը :

Պէտք է ներկայանալ անձամբ եւ վճա–րել կանխիկ : Անհրաժեշտ են՝ Լիվրէ տը Ֆամիլ եւ Քառնէ տը Սանթէ :

Ընդունելի են·— աղջիկները՝ 6–15 տարեկան : Տղաք՝ 6–14 տարեկան :

ԸՆԴՀ· ԺՈՂՈՎ

Կրընոպլի Ազգ· Միութեան ընդհ· ժողո–վը Ապրին 12ին, կիրակի, Քաֆէ տը լա Փոսթի վերնայարկը : Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը կազմէ : Վարչու–թեան ընտրութիւն :

ԾԱՂՈՒ ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆ

Ծախու է 9րդ թաղամասի մէջ գրաւ–ուած յարկաբաժին մը, 4րդ յարկ, բակի վրայ, երեք սենեակ, խոհանոց, յարակից մասերով : Ընդամէնը 35 քառ· մեթր տա–րածութեամբ : Մատչելի գին : Հեռախօ–սել՝

DANton 88-65

ՍՊԱՍՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Մոնմորանսիի հանդստեան տան համար կ'ուզուին սպասուհիներ : Բնակարան եւ սնունդ ապահովուած եւ լաւ վճարում : Պայմաններուն տեղեկանալու համար դի–մել Աղքատախնամի գրասենեակը, 32, Րիւ տը Թրէվ՛զ, Փարիզ (9) :

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԻՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱԻ–ՇՈՓԵՆԱԻ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել
Agence de Voyage
PARENTY & DESROUSSEAUX
7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39
Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթ-էն,

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ· Յ· Դ· «Քրիստափոր» խումբի ընկերական ժողովը այս երկու–շաբթի, ժամը 20ին, Մշակոյթի Տան մէջ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը ան–հրաժեշտ է : Բացականները նկատի պիտի առնուին :

ՓԱՐԻԶ.— Հ· Յ· Դ· «Փոթորիկ» խումբին ժողովը այս Զորեքշաբթի (Ապ–րիլ 15) ժամը 21ին, սովորական հաւա–քատեղին : Բոլոր ընկերներու ներկայու–թիւնը անհրաժեշտ է :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ· Յ· Դ· Շրջ· կոմիտէն , ընկերական ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ՝ հետեւեալ խումբերու հին եւ նոր բոլոր ընկերները :

ԱԿՆՈՒՆԻ, Շաբաթ, 11 Ապրիլ , ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Կը խնդրուի հին եւ նոր բոլոր ընկերներէն ներկայ գտնուիլ : Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ· Կոմիտէի ներ–կայացուցիչները :

ՆԻԿՈԼ – ԴՈՒՄԱՆ, կիրակի, 12 Ապ–րիլ, կէսօրէ ետք ժամը 15ին, սովորա–կան հաւաքատեղին : Խիստ կարեւոր օրա–կարգ : Կը խնդրուի հին եւ նոր բոլոր ըն–կերներէն ներկայ գտնուիլ : Ներկայ պի–տի ըլլան Շրջ· Կոմիտէի ներկայացու–ցիչները :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ· ԽԱՉԻ Պանեէօ Քաչանի մասնա–ճիւղին ընդհ· ժողովը այս Շաբաթ, ժա–մը 3ին, ընկերուհի Ընծայում Նորիկեանի բնակարանը , 6 Րիւ Շաճ տէ զ'Ուազօ , դեռնայարկ, աջ դուռ, Պանեէօ (Ավընիւ Փասթէօրի չատ մօտիկ ,188 Թիւ օթօպուս–սի Լանկէ կայարանին եռեւ :

ՇԱԽԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս կիրակի յատուկ պատարագի մաս–նաւոր հոգեհանդիստ պիտի կատարուի ընդհ· նահատակաց յիշատակին :

Կը հրաւիրուին հաւատացեալ ժողո–վուրդը :

« Au Pavillon Bleu »
(BORD DE SEINE)
BAS-MEUDON
50, Route de Vaugirard
Téléph : OBS. 14-39
●
Տէր եւ Տնօրէն
ՆԻԿՈՂՈՍ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ
BAR-RESTAURANT
— SPÉCIALITÉS ORIENTALES —
NOCES — BANQUETS
SALLE DE DANSE
ՀԱՐՍԱՆԻՔԻ, ԽՆԶՈՅՔԻ, ՊԱՐԻ
վարձու պահ, ճաշով ու
խմիչքով կամ ոչ :
ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ

ԼՈՆՏՈՆԻ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷ
ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸՆԼԱԼՈՎ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԷՋ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆՈՒԻ

ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ «ԵՍ»-Ի ՄԱՐԴԸ

ԹԱՏԵՐԳՈՒԹԻԻՆ ՀԻՆԳ ԱՐԱՐ

ներկայացումները տեղի կ'ունենան ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐՈՒ ԿԱԶՄԱ–ԿԵՐՊՈՒԹԵԱՄԲ հետեւեալ թուա կանոներու եւ շրջաններու մէջ՝

ՇԱԲԱԹ, 18 ԱՊՐԻԼ
ALFORTVILLE — SALLE DES FETES DE LA MAIRIE
ԿԻՐԱԿԻ, 19 ԱՊՐԻԼ
ISSY - LES-MOULINEAUX — SALLE DES FETES
ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, 22 ԱՊՐԻԼ
ARNOUVILLE — CINEMA « EDEN », RUE ST-JUST
ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 23 ԱՊՐԻԼ
PARIS — SALLE FARALICQ, RUE YVES TOUDIC
Ապահովեցէք ձեր տեղերը — ներկայացումները կը սկսին ժամը 20,30–ին

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած
ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ· ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՕԺԱՆԴԱԿ
ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Ապրիլ 14, երեքշաբթի երեկոյ ժամը ճիշդ 8·45ին
THEATRE DES ARTS
66, Rue Rochechouart, PARIS (9e) Métro : Cadet ou Anvers
Կը ներկայացուի Լ· ՇԱՆԹԻ

— ԿԱՅՍՐԸ —

Հայ Բիւզանդական կեանքէ քաղուած 4 արար եւ 2 պատկեր
(Բեմադրութեան յարմար ցուց Մ· ԱՆՏՈՆԵԱՆ)

ԳԼԽԱՒՈՐ ԴԵՐԱԿԱՏԱՐՆԵՐ
ՏԻԿԻՆ ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, Պ· Պ· ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ, ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐ· ԳԱՐԵԱՆ, ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՆԱԶԱՐ ԷՖ ԲԸՇՏԻԿԵԱՆ եւ ՓԻԷՌ ԹԻՐԱԶԵԱՆ :

Կը մասնակցին նաեւ
Օր· Օր· Ռ· ՄԱՌԱՆԿՈԶԵԱՆ, Ա· ԾԱԼԵԱՆ եւ Ա· ԹԱՐՈՆ :
Պ· Պ· Յ· ՍԹԱՄՊՈԼՑԵԱՆ, Կ· ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ , Է· ԹՕՓՈՒԶԵԱՆ եւայլն :
Բեմադրութիւն՝ ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ

Տոմսերու համար դիտել հետեւեալ վայրերը ·—

U.G.A.B., 11 Square Alboni, PARIS (16e)
Tél. : TRO. 03-18
Mme BAKERDJIAN
35, Rue de Trévise, PARIS (9e) PRO. 61-10

Mme MARKARIAN
32, Rue de Trévise, PARIS (9e), TAI. 65-
et au THEATRE DES ARTS
66, Rue Rochechouart, PARIS (9e)
Tél. : TRU. 05-12 et TRU. 14-38

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Փարթամեան, Կէօնճեան, Պապիկեան եւ Պզտիկեան ընտանիքները կը ծանու–ցանեն թէ հոգեհանդստեան պաշտօն պի–տի կատարուի ԵՂԻՍԱԲԷԹ ԴՈՆԻԱԼԵԱՆի (Ծննեալ Պզտիկեան) մահուան քառասուն–քի եւ ՎԱՀԷ ՓԱՐԹԱՄԵԱՆի մահուան Գ· տարելիցին առթիւ, այս կիրակի, Մարսէյլ Սէն Լու Ս· Գէորգ եկեղեցիին մէջ : Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները :

ՀԱՆԴԻՍ ԵՒ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆ

Առնուվիլի Անարատ Ղազարեան Քոյր–րը ի նպաստ իրենց վարժարանին վիճա–կահանութիւն մը կը կազմակերպէ այս կիրակի ժամը 15ին, Մխիթարեան սրահին մէջ՝ 73 Ավընիւ Ռոքի Պարպիս (Առնուվիլ լէ Կոնէս) :

Գեղարուեստական բաժին , ձոխ պա–ֆէ : Մուտքը ազատ է :

Շոգեկառք՝ կառ տիւ Նորէն ժամը 14·30ին :

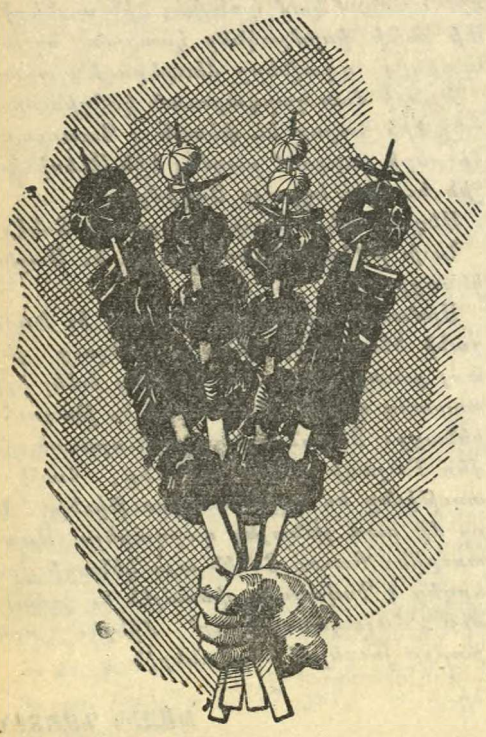

ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական , հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ :

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES
4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 75 Ֆ.	Հատը	0·30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ
12
ԱՊՐԻԼ
DIMANCHE
12 AVRIL
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9983

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — N° 9983

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՆԻՐԱՒ ԱՇԽԱՐՀ

—o—

Ապրիլեան այս օրերուն, երբ ի սիրտս աչխարհի ցրուած Հայութիւնը կ'ոգեկոչէ իւր մէկ միլիոն նահատակները, սրտի ճմլումով է , որ կը տեսնենք թէ ինչ մեծ պատիւներու եւ մեծաքանքներու կ'արժանանայ դահիճը, պատկառ ջարդարարը, ժամանակակից պատմութեան առաջին եւ մեծագոյն ցեղասպանը :

Մեր վիշտն ու սուգը աստիճան մը աւելի խոր ու անմխիթար կը դառնան , երբ կը նկատենք , որ զայն մեծարողներն են նո՛յն այն պետութիւնները, որոնց դէմ զէնք բարձրացուցեր էր անիկա կէս դար առաջ, իբրեւ զինակիցը դաչնակից- ներու ոխերիմ թշնամի Գերմանիոյ , պատճառ դառնալով պատերազմի երկա- րելուն եւ անհամար ռուս, անգլիացի եւ ֆրանսացի զինուորներու կոտորումին :

Զինք կրնար զսպել մեր ցաւերոյթը, երբ կը մտաբերենք այն հանդիսաւոր յայտարարութիւնները, զորս կը չռայլէին մեծ դաչնակիցներու պատասխանատու վարիչները խորհրդարանի բեմերէն՝ այն օրերուն, երբ արիւնը առատօրէն կը հոսէր ռազմադաշտերուն վրայ: Երբ արժատախիլ կ'ըլլար Թրքահայութիւնը եւ կը նահատակուէր աքսորի ճամբաներուն վրայ, Տէր Զօրի եւ Միջագետքի անապատներուն մէջ: Երբ «փոքրիկ դաշնակիցը» կիջնէին հերոս զաւակները, յոյսով ու հաւատքով զօտեպնդուած , հեռաւոր Ամերիկաներէն եւ աշխարհի ամէն կողմերէն կը փութային ճակատ՝ դաշնակիցներու յաղթանակին եւ Հայկական արդար Դատի պաշտպանութեան, անկախ Հայրենիքի ստեղծումին համար :

Յաղթանակէն վերջ դաչնակիցները չատ չուտ մոռցան ու դրժեցին իրենց պաշտօնական ու հանդիսաւոր խոստումները : Ուրացան մեր Դատը եւ փութացին սեղմել դահիճին արիւնոտ ձեռքերը : Իրենց հետ մրցումի ելան՝ դերեզմանի դուռը հնացած դիակը ողջունելու եւ ի վերջոյ յաղթականի աթոռին վրայ բազմեցնելու համար զայն :

Ցեղափոխակա՞ն Ռուսիա կարծեց եր- կինքէն ինկած զինակից մը գտած ըլլալ յանձին Թուրքին՝ պայքարելու համար « աշխարհակալութեան » դէմ : Զէնք , ռազմանիւթ ու դրամ տրամադրեց անոր՝ առաջին հերթին տապալելու համար աշ- խարհի ամէնէն մեծ «աշխարհակալ» եր- կիրը, հուրէ, սուրէ, սովէ ու համաճա- րակէ նոր դուրս ելած մեր մինուճարը :

Ազատական Ֆրանսան անյիշաչարօրէն ժողցաւ թէ ի՛նչպէս 1914ի դարնան հինգ յիլիոն կարմիր ոսկի փոխ առնելէ վերջ, Թուրքիա պատերազմ յայտարարած էր իրեն դէմ: Թէ ի՛նչպէս Մարաչի, Այն- թապի, Ուրֆայի եւ Կիլիկիոյ այլ վայ- րերուն մէջ դաւադրաբար յարձակած էր Ֆրանսական զինուորներուն վրայ : Ու անտեսելով Սեւրի դաշնագիրը, Ֆրանք- ւոն – Գուլեոնի ձեռքով 1921 Հոկտ. 20ին ստորագրեց Անգարայի համաձայնագի- րը եւ պարգեց Կիլիկիան, զոր հայկական ամբողջ մըն էր վերածած :

Նոյնիսկ Անգլիա մէկ կողմէ ցու- նասանը մղեց դրաւելու Իզմիրն ու Ա- նատոլուն, մինչ կողմէ ձեռքի տակէ զէնք ու ռազմանիւթ հայթայթեց Քեմալին , ծով թափել տալու համար Հելլէնները : Այսօր կը կրկնուի երէկի տխուր պատ- մութիւնը :

Անգլիա եւ Ամերիկա բացէ ի բաց եւ անբաւօրէն կը պաշտպանեն Թուրքերը կիպրոսի խնդրին մէջ՝ ընդդէմ Յոյնե- րուն, որոնց դատը արդար է:

Եւրոպա եւ Ամերիկա մրցումի են ե- լած դարձեալ՝ անհաշիւ դրամ տալու համար Թուրքիոյ , որ սննդակութեան դուռն է հասած :

Ամերիկա աւելի քան երեք միլիառ տո- լար նետեց Անգարայի դանդաղ կառոյցին մէջ, տասնեւհինգ տարիներու ըն- թացքին :

Անգլիա, Գերմանիա եւ Ֆրանսա կարե- ւոր դումարներ փոխ տուին Թուրքիոյ վերջին տարիներու ընթացքին :

Դեռ երեք օր առաջ «Եւրոպական Հիմ- նադրամ»ը քսան միլիոն տոլարի կան- խավճառ մը ըրաւ, յառաջիկային աւե- լին տալու խոստումով , իբրեւ օժանդա- կութիւն Անգարայի կառավարութեան « Հնգամեայ ծրագրին » :

Իր կարգին Ամերիկա նոյն օրը եօթա- նասուն միլիոն տոլարի նոր փոխառուու- թիւն մը կատարեց Թուրքիոյ :

Ի՞նչ կը հետեւի այս բոլորէն :

Ա՛յն՝ որ ցեղասպան , ջարդարար , դահիճ, խարդախ ու անանկ պէտք է ըլ- լայ աչխարհի մէջ՝ յարգ ու պատիւ վա- յելելու համար :

Անիրա՛ւ աչխարհ :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵՆ ՊԵԼԼԱ կը պատրաստէ Ալժ. Ա- պատ. Ճակատի համագումարը եւ ձեռք կ'առնէ կարգ մը միջոցներ առաջքն առ- նելու համար ընդդիմութեան, որ սկսած է գլուխ բարձրացնել: Քաղիլիոյ չըր- ջանը, սկսած են արդէն դինեալ բախում- ներ եւ Ալթ Ահմետի կողմնակիցները էֆ էլ էնի վեց պարագլուխ սպաննած են : Այս առթիւ, Ալժ. Խորհրդարանը դըր- փակ նիստ մը դումարեց , որու ընթաց- քին, ՊԵՆ ՊԵԼԼԱ խոստացած է երեսփո- խաններուն դտնել Ալթ Ահմէտը «ողջ թէ մեռած»: Ներկայիս Ալժերիոյ մէջ երեք հոսանքներ կան , ընդդիմադիր նկատ- ուած : Նախ ազատականը՝ զոր կը ներ- կայացնէ Ֆերհաթ Ապպաս եւ քաղքենինե- րը, ապա «ուղղափառ » թեւը, գլխաւո- րութեամբ ՊԵՆ ԲԵԼԼԱ եւ վերջապէս ընկերվարական ճակատը՝ Ալթ Ահմէտի գլեկավարութեամբ : Մինչ այս կացու- թեան յստակացումը, ՊԵՆ ՊԵԼԼԱ որոշեց փոխել Ալժերիոյ դրամը եւ Ֆրանքին փոխարէն հաստատեց տինարը: Երեք օր երկրին բոլոր սահմանները պիտի փակ- ուին :

ՊԵԼԺԻՈՑ մէջ հաւանական կը նկատ- ուի, որ բժիչկներու եւ կառավարութեան սկսած զրոյցը Թոյլ տայ վերջ տալ ծա- գած անհամ տադնապին, քանի մը օրէն:

ՓԱՐԻԶԷն եւ Մատրիտէն կը հերքեն որ Հոլանտայի Իռէն իշխանուհին գաղտնա- բար ամուսնացած ըլլայ անցեալ երկու- շաբթի, Հռոմի մէջ :

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ Խորհուրդի մէջ , Ֆրանսայի Անգլիոյ դէմ քուէ տալը , եմէնի խնդրին մէջ, մեծ ազմուկ հանած է ամէն կողմ: Անգլիացիք չատ դժգոհ են համախոհութեան այս պակասէն :

ԱՆԳԼԻԱՑԻ մեծ վիպագիրը՝ Սոմըրսըթ Մոմ, 90 տարեկան, վէնետիկ գացած է :

ԱՃՈՒՊԼՑ յայտարարած է թէ Խրուշ- չեւի պիտի ընկերանայ երբ ան եգիպտոս երթայ :

ԽՐՈՒՇՉԵՒ Մոսկուա վերադարձաւ, 10 օր պտըտելէ ետք Հունգարիոյ մէջ :

ՃՈՆՍԸՆ եւ Այզընհաուըր ներկայ պի- տի չըլլան Մաք Արթըրի յուղարկաւորու- թեան, որուան ըլլալով Զօրավարին յետ մահու երեւան եկած յայտարարութիւն- ները եւ կարծիքները :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Արտաքին նոր նախարարը ընդունուեցաւ Պօղոս Զ.ի կողմէ : Կար- դինալ Լերքարօն ալ Լիբանան մեկնած է, այցելութեան մէկուչի պատրիարքի հրա- ւէրով :

REQUIEM AETERNAM

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ԽՄԲ.– Զարենց կը սիրէր Կոմիտասը պաչտելու աստիճան: Ու Կոմիտասի յի- չատակին նուիրած է այս երկար «Հոգոց երգը» , զոր գրել սկսած է 1936 Մայիս 30ին եւ լրացուցած Նոյեմբեր 30ին, «ուչ դիչերին»,— ընդամէնը 142 տուն, իւրա- քանչիւր տուն՝ ութ տող: Կուտանք հիմ- նական տուները :

Հայրենի երգն ես դու մեր՝
Վերադարձած հայրենիք : —
Դէմիդ տանջանքն է դրել
Անագորոյն մի կնիք :—
Եւ հանճարի հեռակայ
Հուրն է հանգչում ճակատիդ ,
Ինչպէս մարող ճառագայթ
Արարատի գագաթին : —

Դու աշխատանքն ես երգել ,
Եւ բրտինքը մանկալի —
Անջուր հանդեր ու հերկեր ,
Սիրոյ երգեր անմկալի ...
Դու պանդուխտի տարագիր
Սիրտն ես երգել կարօտող՝
Իբրեւ հեռու արագիլ
Կապուած սիրոյ ճարօտով :

Մեղմ՝ կարկաչում էր ֆո ջերմ
Երգը՝ երկրում մեր անշող .—
Տանիքների վրայ մեր
Եւ սրտերի զօղանջող :
Կարկաչում էր նա յուշիկ ,
Մինչեւ խորշակն այն դաժան
Ցուշ դարձրեց ու փոշի
Երկիր ու երգ սրբազան ...

Զար ուրագան մի շաչող ,
Դաժան մրրիկ մի ահեղ,
Քշեց շիւղի նման չոր՝
Հողմի նման խելայեղ , —
Եւ տերեւներ ինչպէս հին՝
Ծառից ընկած ու անկեանիք —
Քշեց երախը մահի
Թէ՛ մայրերին, թէ՛ մանկանց ...

Հո՞ղ ցանեցիր ու մոխիր
Ֆո մագերին զառամեալ ,—
Եւ՝ հալածուած ոսոխից՝
Երազեցիր միայն մահ ...
Ջառանցանքի մէջ զարհուր
Երազներից ֆեզ հեռուից —
Հրդեհ ու ջարդ ընդհանուր
Եւ գլխատում արեւի ...

Ապա խաւար իջաւ խոր,
Եւ հանճարեղ ֆո ոգում
Փոուեց գիշեր ու ժխոր ,
Եւ մտքի մուժ բորբոքուն .—
Եւ տարիներ անցան սին,
Եւ ֆո ոգին խելագար
Կիզուեց հուրով այն զազիր ,
Մինչեւ գիշեր վերջին գար:—

Ո՛վ հայրենի մեր երգի
Հրէ հանճար տառապած,
Դու չտեսա՞ր ֆո երկրի
Արշալոյսը փառապանծ ...
Իբրեւ աճիւն դու եկար ,
Իբրեւ մեռա՞ծ տարագիր , —
Հին դաշնութեան դու վկայ
Եւ առաջին բարակիր ...

Իբրեւ աճիւն դու դարձար
Ֆո հայրենիքը, որ ֆեզ
Ցուշ էր թւում սրբացած,
Մեռած զրոյց, որ որպէս
Արդէն անդարձ կորած հէք
Նետած մի այր՝ դրած հող ,—
Չի բարձրանայ էլ երբեք ,
Որ արեւի ըմպէ շող ...

Արդեօք կարո՞ղ էր ֆո սուրբ ,
Բեկուած հոգին երազել ,
Որ դառնալու ես մի օր
Ֆո հայրենիքը վսեմ,
Որ պիտի շուրջդ բուրի
Սէրն ու գգուանքը մեր այս
Եւ Զարեհցը համբուրի
Ֆո շրթունքները մեռած ...

Բայց հայրենի երկրում ֆո ,
Մայր – խաղաղում նրա հին,
Պատուանդանի վրայ նոր
Եւ սրտերի վրայ հիր՝
Ահա մարմինը ֆո սուրբ ,
Իրրեւ մասունք զմռսած՝
Բարձրացել է վեհաշուք
Եւ բարձրաբերձ՝ իրրեւ սար ...

Սէր է բերել եւ գորով
Ֆո ժողովուրդն ահա ֆեզ —
Ֆո հնօրեայ երգերով
Օրօրելով սիրտդ կէզ.—
Սիրտդ տանջանք տեսածդոկ
Եւ չարչարանք կրած հեզ .—
Ահա ֆեզ փառք երգելով՝
Այնճան հպարտ ենք արդ, տե՛ս...

Կարօտով խոր իրրեւ վէրք
Եւ երկիւղով սրբազան —
Խոնարհուել եմ ահա ես
Անճիւնդ դէմ երգածայն,—
Սիրտն ու ոգին իմ ահա
Նոյն ափսոսանքն են յորդում,
Օ՛, իմ անդարձ ննջած հայր,
Որ չտեսար ֆո որդուն ...

Այդպէս բոնած ձեռքը ծիր
Հալածական իմ հօր՝ ես
Հաց եմ լեղի մուրացել
Հեռուներում ադեկէզ .—
Ցուրտ բակերում ժամերի
Հիւանդ հօր հետ իմ պառկած՝
Երազել եմ ես մեր հին
Տունն հեռատր ինչպէս հաց ...

Միթէ՞ իրօք դու այն բիրտ
Ծերունին չես ննջած յար ,
Որ անուանով միայն իր
Կոմիտաս չէր, այլ Աբգար :—
Ինչպէս մեռած մարգարէ
Քարաքանդակ իր ճաշում
Միթէ դու չես երկարել
Այն իրիկուայ մշուշում .—

Եւ յիրաւի՝ .— դու անմահ
Հայրն ես երգի մեր համայն ,
Որ տարագիր գտած մահ՝
Տուն ես դարձել արդ միայն :—
Դու թաղուելու ես եկել
Երկրում ֆո նոր, որ արդէն
Դարձել է հաշտ ու հզօր —
Եւ ֆեզ բերում է վարդեր ...

Ճգնաւորի դէմքով ծեր՝
Մարտիրոսի դէմքով սուրբ ,—
Օ՛, ուրուական դու վսեմ ,
Թափառական մեր Ցիսուս , —
Ճգնաւորի նակատով
Եւ մորմոքով վկայի՝
Նո՛ր ես յառնում ահա դու
Իրրեւ վկայ ներկայի ...

Օ՛, վարդապետ անվեղար ,
Որ վայրերում վրդովիչ
Ձայնի հովիւ լոկ եղար
Ջեռիդ սրինգ մի թովիչ,
Դու աղօթքի փոխարէն
Ձայն խնկեցիր միայն վեհ ,
Դէպի երկինք, որ բիւրեղ
Ժողովրդիդ սիրտն էր մեծ ...

ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑ

ԶԱՏԿԱԿԱՆ ԱՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Գ.

Ժողովրդական բազմաթիւ անուններ կը տրուին Աւագ Շաբթուան,— սուրբ չաբաթ, խաչի չաբաթ, նաեւ վշտահարութեան չաբաթ: Արդարեւ, մասնաւորաբար աղուհացի վերջին Կիրակիէն ետքը, տխուր է Եկեղեցին, վշտահար եւ անմխիթար: Տխուր այդ երեւոյթին ակնարկելով է որ «աւագ չաբթուան եղանակ» կը կոչուի՝ երբ օդը ցուրտ ըլլայ եւ անհաճոյ: Ինչպէս կենդանի էակ մը՝ Ծաղկազարդէն ետքը, յանկարծ, կը փոխուի եկեղեցիին դիմագիծը, կը նետէ ծաղիկները ու սեւ կը հագնի, կարծես կը դառնայ յուղարկաւոր: Այլեւս ողբաձայն են սաղմոսները, լոյսերը՝ նուազուն, ալէլուիան՝ արտաքսուած: Նախ պատմեմ թէ ի՛նչպէս կ'արտաքսուի Ալէլուիան, բուն բառով՝ «կը սպաննուի»:

Օձսէի մէջ, երդեցիկ խումբը արցունքոտ աչքերով կը հետեւի դպիրներուն, որոնք դագաղ մը կրելու ձեւով՝ եկեղեցիէն դուրս կը հանեն այդ չաբթու սնտուկ մը, որու մէջ պառկած է «մեռած Ալէլուիան»: Թուղթի մէջ՝ գուղձ մը հող է Ալէլուիան, զոր լալով ողբալով դուրս կը հանեն եկեղեցիէն, ամբողջ դպրաց դասը յուղարկաւոր: Աւելի անողորմ, աւելի անգութ ձեւով կը կատարուի այս արարողութիւնը Լանկրի մէջ, առանց արցունքի,— խոշոր հոլ մըն է Ալէլուիան, տոպաճ մը, վրան ալ գրուած է Ալէլուիա, զոր մորակի հարուածներով կը զարնեն, կը ծեծեն ու դուրս կը հանեն եկեղեցիին գլխաւոր դռնէն, եւ «Ալէլուիան», ինքն իր վրայ դառնալով ու պարելով, կը հեռանայ, կը բաժնուի եկեղեցիէն:

Ու եկեղեցին կը լռէ մասամբ, սուգ կը մտնէ իրապէս: Կը դադրին նուագի ձայները, այլեւս չի լսուիր զանգակներու ղօղանջը, որովհետեւ արգիլուած է: Ու կ'ըսեն՝ համրացա՛ւ եկեղեցին:

Ահա թէ ինչո՛ւ «Համր Շաբաթ» եւս կը կոչուի Աւագ Շաբաթը:

Ըստ աւանդութեան՝ եկեղեցիին զանգակները, հրեշտակի թեւեր առած (այդ ձեւի պատկերներ ալ կան), կը սլանան դէպի Հռոմ՝ չաբթուան սկիզբը: Ամէն տարի, պատանիներ կան որ կ'երդուըննան թէ տեսած են զանգակներուն թռիչքը, երամ առ երամ, Ֆրանսայի երկինքէն, Հռոմի ուղղութեամբ:

Այս պարագաներուն մէջ՝ օգնութեան կը հասնին քրեսէլները, զորս մենք կ'անուանենք կարկաչայ, ի հնումն՝ ճօճանակ: Արգիլուած ըլլալով զանգակ հնչեցնել, կ'ըսեն, եկեղեցին դիմած է կարկաչաններու միջամտութեան՝ իբրեւ միջոց ժամահարութեան:

Ի՞նչ ծագում ունի այս առարկան:

Հայոց մէջ՝ կարկաչայ կոչուած է ա՞նո՞ր համար որ կը կարկաչէ, երբ հաւաքելու ժամանակ կաղանդչեայ՝ տղաք օգը կը թնդացնեն այս փայտեայ ճրճռան գործիքով:

Ֆրանսերէն քրեսէլ կոչուած է՝ վասնզի իր ձայնով կը յիշեցնէ, ըստ Մենաժի, թռչուն մը, յունարէն՝ քրեքս (արաբերէն՝ քերքենէս, հայերէն՝ կորճ, ըստ այլոց՝ հողմավար),— ընդունելի կ'ըլլար՝ եթէ կաչաղակն ըլլար,— ըստ Ըսքալիժերի՝ բառ մը, անունը լատիներէնէ առնուած, ֆրանսերէն՝ սարսէլ, ըստ Սոմէզի՝ կայթ (հոշէ) որ կը կարկաչէ իր փոքրիկ բժժներուն ձայնով: Ըստ այլոց, թերեւս քրեճէլ բառն է, որովհետեւ տատամնաւոր գործիք մըն է, որ իր կեռիքներով կը կրկնէ նոյն ձայնը՝ կըշռոյթ տալու համար երգերուն, եթէ աղմկելու համար չէ ի պէտս ժամահարութեան կամ ժամակոչութեան: Կը կարծեմ, նոյնիսկ վստահ եմ, թէ «աղօթքի աղօրիք» կամ «աղօթքի ջաղացք» (մուլէն ա փռիէր) կոչուած ծիսական գործիքներէն մնացորդ մըն է այս ձայնաւոր առարկան, որ հին ատեն կը գործածուէր աղօթատեղիներու մէջ, ինչպէս անձայն համրիչը, օրհնարան եւս կոչուած, նաեւ վարդարան, ոչ համրելու համար աղօթքի տարազ մը, օրինակ՝ «Տէր ողորմեա», այլ անվերջ կրկնելու համար, երբ կը լռեն աղօթողին շրթները: Ժամանակին գրած եմ, Յառաջի մէջ, Աղօթքի ջաղացքներուն մասին, ծագումով հնդկական՝ բառ եւ աւանդութիւն:

Լիթրէ, քրեսէլի մասին վկայութեանց իր քաղին մէջ, կը յիշէ «ջաղացքը», ինչ որ աւելի կը զօրացնէ կարծիքս:

Պէտք է այս ծագումին կապել նաեւ քասթանեէթները, չալփարաները, ծընծղաները, քշոցները, (Օրմանեան տպայական բացատրութիւններ կուտայ քշոցին՝ հետեւելով լատինական բառարաններու, որոնք փլապելլումը կը համարին ճանճահարած, մոռնալով բժժներու միջամտութիւնը, քշոցներուն բո՛ւն դերը): Կարճ կը կապեմ պրպտումներս այստեղ ու կ'անցնիմ կարկաչաններուն յետնեկ գործածութեան:

Ուրեմն, կարկաչայ ի ձեռին, գաւառացի տղաք կը շրջին դռնէ դուռ ու կ'երգեն, յանգաւոր երկեակներ ու եռեակներ կ'արտասանեն, Զատկին ինչպէս Ծնունդին, Կաղանդին ինչպէս միւս մեծ տօներու առթիւ, հաւաքելու համար որեւէ նուէր, հաւկիթ, մրգեղէն կամ կարկանդակ՝ ըստ եղանակին: Նման աւանդութիւններ տարածուած են նաեւ ... Թուրքերու մէջ,— արդարեւ Ա. Ճաֆէրօղլու կը գրէ (Անատոլու տիալեքթոլոժիսի իւզերինէ մալզէմէ, տպ. Պոլիս 1941, Բ. հատոր էջ 144) թէ գարնան առաջին բոյսերը բողբոջ արձակած եղանակին, Մարտ ամսուան վերջերը, Զորումի եւ Նիյտէի Թուրք տղաքը ճնծղիկ (չիյտէմ) կը հաւաքեն դաշտերէն, յետոյ փշատի ճիւղերու ծայրը կապած՝ իրենց ձեռքին մէջ խաղցնելով եւ յանգաւոր խօսքեր արտասանելով, կը պտըտին դռնէ դուռ եւ ուտելիք կը հաւաքեն, ի վերջոյ խումբով կը նստին կ'ուտեն, այս է որ կը կոչեն չիյտէմ պայրամը, (հաւանաբար փոքրասիական Ֆոլքլորը, զոր Թուրք եկուորները իւրացուցած են՝ փոխ առնելով մեր բնաշխարհին հայկական կամ յունական աւանդութիւններէն): Երկար ժամանակ քրեսէլը կամ կարկաչան գործածուած է ժամկոչի դեր կատարելու: Մեր գիւղին մէջ կարկաչայ չկար, ժամկոչը կը պտըտէր փողոցէ փողոց՝ Խաւարման երեկոյին, ի ձեռին հաստ ու հսկայ գաւազան մը, մէկ ծայրը երկաթով ամրացուած, զոր երեք անգամ կը զարնէր սալայատակին, յետոյ կ'երգէր: Ձայնաւոր տղաք՝ կ'ընկերանային իրեն, երգելու համար, տխուր եւ ողբագին.— «Պատանատե՛ղ...»: Յետոյ կոչ մը.

— Ժա՛մ հրամմեցէք, ո՛վ հայ քրիստոնեաներ:

Ինչպէս Ֆրանսացիները, քրեսէլ հնչեցնելէ եւ երգելէ ետք:

— Վրնէ ա լա մէս, լը փրէթր լ'ա տի:

Աւելի ետքը՝ այս գործիքը դարձած է մանկական խաղալիկ:

Երկու խօսք եւս կանանչութեան մասնակցութեան մասին՝ եկեղեցական արարողութեանց մէջ, ինչպէս Ծաղկազարդին:

Դուրեան պատրիարք հին ձեռագրէ մը կը բերէ հետեւեալ վկայութիւնը.

«— Զի՞նչ է ոստովք տօնել յեկեղեցի:

= Մովսէս հրամայեաց զՏաղաւարահարաց տօնն եւ զայլ գլխաւոր տօնսն ոստովք կատարել, եւ զմուտս Թագաւորաց եւ զքահանայիցն: Անդուստ սովորեցան հեթանոսք զարմաւենի Ադրիանու զոհել՝ որ է ձօնել, զի Ադրիանոս արեգակն թարգմանի, եւ արմաւենին մարդանման ուղղորդ ի վեր է, եւ ծայրն փունջ որպէս գլուխ եւ յարեւն պայծառ երեւի: Զայս քրիստոնեայք առեալ՝ արեգական արդարութեան նուիրեցին», եւն.:

Կուտ չկայ այս վկայութեան մէջ:

Հին Կտակարանը կը վկայէ թէ տաճարներ էին անտառները, եւ վերջապէս կախարդագիտութեան մեհրիմները գիտեն թէ ըստ հիներու հաւատքին՝ աստուածներ կը բնակէին ծառերու մէջ, որոնք նուիրական համարուած էին: Օրինակ կաղնին՝ Ֆրանսայի մէջ: Մեծ տօն էր ճագոմ քաղելը, Ֆրանսերէն կի, կանանչ ոսկորներով եւ արծաթ աչքերով այս թուփը, որ կը բուսնի կաղնիներու վրայ,— քուրմերը սպիտակ կը հագուէին եւ արծաթէ մկրատներով կը քաղէին զայն, յետոյ թափօր կազմած, օրհներգութիւններ կարդալով, կը տանէին մեհեան:

Բախտաւորութիւն կը բերէր այդ ոստը, որովհետեւ փրցուած էր Սթրէն... աստուածուհիին նուիրուած անտառէն, նախ աստուածուհիին անուամբ սթրենա կոչուած, ետքէն՝ ամէն նոր... կը տրուէր իբրեւ կաղանդչէք (սթրենա = էթրէն):

Քրիստոնէութեան մէջ ծառապաշտութենէն մնաց միայն բնութեան արթնութեան խորհուրդը, զոր կապեցին յարութեան աւանդութեան,— այսպէս Ծաղկազարդը (ածական ձեւով) ծաղկազարդի տիկ մըն է (դոյական ձեւով), Փաք Ֆլէօրի: Մէկ Կիրակի հողէն դուրս կը սլանայ ծառը, որ մեռած կը կարծուէր, միւս Կիրակի հողէն դուրս կ'ել... ուի մարդը, որ թաղուած էր:

×

Փարատոքսին նայեցէք,— ըստ եկեղեցւոյ Հայրերուն՝ Թուականն չի փոխուիր Քրիստոսի Ծնունդին համար, միայն օրը կը փոխուի, իսկ Յարութեան համար՝ օրը չի փոխուիր, այլ Թուականը կը փոխուի: Այսպէս, Ծնունդը կուգայ նոյն ամսուան նոյն թուականին, որեւէ օր: Իսկ Զատիկը կուգայ Ապրիլ կամ Մարտ ամսուան մէջ միշտ Կիրակի: Ահա թէ ինչո՛ւ Կիրակի միշտ նուիրուած է Քրիստոսի, ինչպէս ըստ Հռովմայեցւոց՝ Երկուշաբթին նուիրուած էր լուսնին (լունէ տիէս, լունտի, օր, լէօնտի), Երեքշաբթին՝ հրատին պատերազմի աստուծին որ կը կոչուէր Մարտ (մարթա տիէս = մարտի), Չորեքշաբթին՝ փայլածուին կամ Հերմէսին որ կը կոչուի Մերքիւր (մերքուրիի = մերքրըտի), Հինգշաբթին՝ լուսնթագին կամ Արամազդի որ կը կոչուի Ժիփիթէր (ժովիս տիէս = ժէօտի), Ուրբաթը՝ արուսեակին կամ Աստղիկին կը կոչուի Վէնիւս (վանտրըտի), Շաբաթը՝ երեւակին կամ Կռոնոսին որ կը կոչուի Սատուռնոս (սամըտի), ու վերջապէս արեւին նուիրուած էր Կիրակին (... լիս տիէս), — արդ, արեւը Քրիստոս է, տէր տիեզերաց, եւ Կիրակին կոչուած է տիրոջ օրը (տիէս տոմինիքուս), որ վերջոյ ստացած է տիմանշ (ֆրանսերէն) կամ կիւրակէ (յունարէն) ձեւը:

Այսպէս Զատիկ է ամէն Կիրակի, ... Յարութեան:

Աւագ չաբթուան մէջ անշուք է Երեքշաբթին: Աւանդութիւն չունի:

Երեքշաբթին ունի «յիմար - ... տուն» խումբին պատմութիւնը: Վեր... կով կը նշանակուին յիմարները ... մաստունները՝ գաւառական եկեղեցիներու մէջ: Եւ երբ ժամերգութիւնը ... ւարտի, դուրսը, եկեղեցիին դրան ... ջեւ, փառաւոր տիոց մը կ'ուտեն ... մարները, անտեղի եւ անարդար ... տինքներն ալ առատօրէն չնորհուած:

Աւելի հետաքրքրական է Աւագ Շաբթուան երկրորդ մասը:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՄԱԿԱՐԻ ՏՂԱՆ ՄԱՐԳԱՐԸ

Մարսուպ չէր ուզեր քաղաք տանիլ. իր մէկ էշին համետը քաղաքի վարպետները չինեցին, այնքան անյարմար, որ էշին կռնակը խոշոր վէրք բացուեաւ: Ինչ խօսք, որ Մակար վարպետ համետագործ էր: Վաղն առաւօտ Մակարը գործի պիտի սկսէր:

Թերսի պէս, արեւը չատ լաւ էր այդ օր, ու բակին մէջ արեւի առատութիւն կար: Էհ, ի՞նչ լաւ էր կռնակին վրայ երկննար պահ մը, սակայն այն օր համետին վրայ պիտի աշխատէր: Կապերը իր մօտ բերաւ, մկրատ, մախաթ, կապերտի կտորներ, պատրաստեց, զտակը հանեց, գլուխը քերեց: Հա, էն կողմը աւելի լաւ է, տեղափոխուեցաւ բակին միւս կողմը, ուր քարէ սանդուխն է: Տեսնես, հաւնոցէն հաւին մէկը ձայն ձգեց չորցած խոտերուն մէջէն:

Մակար գնաց հաւնոց, ուզեց գիտնալ, թէ հաւերը այդ օրը քանի՞ հաւկիթ ածեր են: Մակարի համար համետ կարել սկսելը այնքան ստեղծագործական էր, որքան Րաֆֆիին՝ վէպի մը սկսելը եւ կամ Դուրեանի՝ բանաստեղծութեան:

Ինչ խօսք, որ Մակար վարպետ համետագործ էր:

Երբ մենք ժմնեցինք, յաճախ կը տեսնէինք Մակարը. բակին մէջ կռնակին վրայ պառկած կ'ըլլար, երբեմն միայն կը չարժէր այնքան դանդաղ, որքան պատին ստուերը:

Մենք չենք զարմանար, թէ Աստուած ինչպէս եօթը օրուան մէջ ստեղծեց աշխարհը, մանաւանդ ինչպէս ստեղծեց կինը, սակայն կը զարմանայինք, թէ փալանձի Մակարը իր կնոջ ինչպէս մօտեցաւ, թուչն ի՞նչպէս համբուրեց, եւ ունեցան տղայ մը՝ Մարգարը:

×

Մարգար տասն եւ վեց տարեկան էր, իր փոքրիկ նմանութիւնը. անոր դէմքն ալ երկար էր, ու հօրթի դէմքին պէս կախ: Գիւղի դպրոցը աշակերտ եղած պահուն, խաղի ընթացքին, ուրիշներու հետ ձայն չէր ձգեր Մարգար, թուցիկ չէր թռցներ, առանց համետի էշերու կռնակին չէր հեծներ: Մարգար գիտէր, որ իրենց դրացի, փոքրիկ Եղսիկի ականջին քով փոքրիկ խալ մը կար, ու ականջին օղերը կանանչ էին: Գիտէր, թէ բանաստեղծ Դուրեան իր մահամերձի անկողնին մէջ գրեց «Տրտունջը», թէ ինչպէս հրեշտակներ կեցած էին անկողնին քով, երբ մայրը արցունքոտ աչքերով գրիչն ու թուղթը կ'երկարէր իր բանաստեղծ զաւկին:

Մարգար դպրոցի բակը, արեւին ներքեւ նստած, յաճախ կ'երեւակայէր իր դասընկերին մօր, Մարգրիտ պաճուն լիք մարմինը, որ օր մը լողանքի պահուն, դիտած էր գաղտուկ: Մարգարի դէմքին վրայ բշտիկներ կային. ու այսպէս յաճախ դպրոցի արեւոտ պատին ներքեւ նստած՝ ցերեկի երազներու մէջ կ'իյնար ու կը սթափէր յանկարծ՝ երբ դպրոցի զանգակը կը հնչէր:

Ամբողջ տարի մըն էր, որ Մարգար քաղաքի դպրոցը աշակերտ էր: Հայրը, Մակար, իր Մարգարը վարդապետ ընելու հաշիւներուն մէջ էր, մանաւանդ որ փափաքը յայտնուած էր իր երազին մէջ:

— Հէլպէթ, հէլպէթ, տարին չորս հինգ էշի փալան որ չինեմ, դպրոցին ծախքը կը հանեմ,— ըսած էր հայրը, երբ դպրոցի ծախքին մասին խօսք ըրած էր դրացիներէն մին:

Մակար վերջապէս կ'ուզէր ցոյց տալ տիրացու Գեւոյին, թէ ո՞վ էր իր տղան:

×

Դպրոցին արձակուրդի օրերն էին: Մակար, բակին մէջ, համետին վրայ կ'աշխատէր, երբ ծրար մը ուսին՝ ուրիշ ծրար մը ձեռքին, յանկարծ ներս մտաւ Մարգարը:

Մարգարը քաղաքէն կուգար, ... կուրծքը իր ծնողքին մօտ անցընել... Մակարը իր կեանքին մէջ այնքան բառ չարժած չէր, հա, հա, իր ... Մարգարը, էս որքան մեծցած էր: ... կարը ոտքերը փարտեց, մկրատով ... ձանով իր տղան գրկեց, կռնակը ... Կրակտունէն վրայ հասաւ մայրը, ... ձեռքը չերեփը, միւս ձեռքը դայնակ ... կլեցան, համբուրուեցան: Էհ, ... կարօտցեր էին:

Մակար կը սպասէր իր կարգին, ... տղուն կռնակը հեղ մըն ալ ծեծէ ... չգիտես՝ իր մէջ ինչ զգացում էր ... անցաւ, երբ իր ապայի փէշը ... ու արցունքը սրբեց: Էհ, չէ՞ որ ... մեծցեր էր, քաղաքի դպրոց ... ուսումնական էր դարձեր, ... էր հագեր, վզին փողկապ, ... դրեր: Ինչպէս ալ կը սազէ:

Հայրը Մարգարին ծրարները ... խին վրայ կը տեղաւորէր. ... որ տակի լաթեր էին՝ գուլպայ, ... սակայն, գրքեր էին, գրքեր վէպ... նաստեղծութիւններ, Րաֆֆի... Զիփթէ Սարաֆի «Միամիտ մը... ները», Ահարոնեանի «Լռութ... Թումանեանի «Լեգէնդները», Մեծարենց ...

(2 Տար.)

ԹՈՐԱՄԱՆԵԱՆԸ

Ա.

Մեր կեանքի ճանապարհին մենք ամէն օր հանդիպում ենք հարիւրաւոր մարդ – կանց, որ դալիս անցնում են՝ ոչ մի հետք չթողնելով մեր սրտում : Բայց պատա – հում են նաեւ մարդիկ, հազուադիւտ մարդիկ , որ տպաւորւում են բացառիկ յուշարձանների պէս եւ էլ չեն անցնում մեր մտքից :

Այս վերջիններից էր Թորոս Թորամա – նեանը :

Արտաքուստ թւում էր հնադարեան մի լայնալանջ լեռնական , մի տոհմիկ երկ – բազուկ, որ դուրանի մաճը ասել նոր թողել եկել է քաղաք, եկել է ակամայ · աւելի չուտ՝ ոչ թէ եկել, այլ հարկա – դրական հոգսեր են բերել նրան այս լեռ – նականի ըմբռնումով, պարապ մարդկանց ջօա, որ վազվզում են մի կտոր հացի , մի կտոր ղարդի , մի կտոր փառքի եւ – տեւից ... ոչինչ չունեն կայուն ու հաս – տատուն : Թեթեւ են ինչպէս ոտքով , այնպէս էլ մտքով :

Իսկ ինքը հողի վրայ քայլում էր այն – պէս, ինչպէս այդ հողի դարաւոր տէրը՝ ոտքերը հանդարտ փոխելով եւ ամուր դնելով, թաւ յօնքերը աչքերի վրայ կա – խած, ինչպէս մտացառներն են կախւում դարաւոր ժայռի գլխից :

Այո՛, ժայռեղէն մի բան կար Թորա – մանեանի ամբողջ կազմուածքի մէջ : Պինդ ու պերկ, այրուած ու խարկուած կնճիռներով նա, թւում էր, վկայ է եղել հին ու հնադարեան անցքերի , եւ այդ պատճառով ամէն ինչի կարծես նայում է ժամանակի ու տարածութեան մէջ, կըշ – ռելով երեւոյթներն ու դէպքերը, կշռա – դատելով մարդկանց ու նրանց վար – ժունքները՝ ինքն իր մէջ, իր հանդարտ նայուածքով. նայուածք, որ այնքան հին է արտայայտել Մարտիրոս Սար – եանը՝ Թորամանեանին ներկայացնող իր վէպում կտաւում :

Թորամանեանը ... կարծես դարեր ապրած մարդ էր, դարեր տեսած ու դա – րերի փորձով լեցուած՝ դարձել էր սա – կաւախօս ու խոհուն ...

Ես նրան ծանօթացայ Թիֆլիզում, 1918 թ. այն տխուր օրերին, երբ տաճկական արշաւանքը հասել էր Ալեքսանդրապոլ եւ Ղարաքիլիսա : Այս դէպքերի մասին նոր լուրեր առնելու համար ես դնացի մի ըն – կերոջ մօտ : Եւ երբ սովորականի պէս ե – կեղեցական մտայ նրա առատ լուսաւոր – ուած առանձնասենեակը — այստեղ նստած էր Թուխ դէմքով, Թուխ Թաւ յօն – քերով, պլեխերով մէկը՝ 50ն անց մի տա – րեկազմ ազամարդ, որի ո՛վ լինելը դիւ – րաւոր էր որոշել· դիւղացի՞ էր — հա – դուստներն այլ էին : Քաղաքացու էլ նը – ման չէր : Ունէր հանդարտ, ծանրախոհ հայեացք եւ ծանր չափաւոր չարժում – ներ : Եւ երբ ընկերս տուեց «Թորաման – եան» անունը, ես, որքան էլ կատարուող դէպքերից տխուր, ուրախացայ, որ ծա – նօթանում եմ Զուարթնոցը վերածնողի հետ : Բայց նա բարեւելիս, անքաց հա – րաչաձայն :

Այս աղետալի օրերին հասկանալի էին ե՛ւ անքոցը , ե՛ւ հառաչանքը : Սակայն Թորամանեանի մէջ կար առաւել խոր մի տխրութիւն, ընկճուած մի բան :

Վերջին պարապան բացատրեց արդէն ընկերս : Ալեքսանդրապոլից Ղարաքի – լիսա գալով՝ այստեղ Թորամանեանը կորցրել էր տարիների ընթացքում կա – տարած, մեծ դժուարութիւններով դը – լուխ բերած մեր յուշարձանների չափա – դրութիւններ, վերակազմութիւններ ու ձեռագրեր՝ մի սնտուկի մէջ :

Ահա ինչո՛ւ տխուր էր եւ արտակարգ մտահոգ :

Երբ հարցրի, թէ չա՞տ էին արդեօք այդ չափագրութիւնները՝ նա նորից անքաց .

— Բաւականին ...

Ասաց ու լռեց : Բացայայտ դժուարա – նում էր խօսել այդ մասին : Բայց հետա – քրքրութիւնն ինձ սակսեց հարցնել .

— Իսկ վերականդնել հնարաւոր չէ՞ , պ. Թորամանեան :

— Ձեռագրերը դուցէ, բայց չափա – դրութիւննե՞րը ...

Նրան մխիթարելու համար ես եւ ընկե – րըս այն կարծիքը յայտնեցինք, թէ դը – րանք այնպիսի նիւթեր են, որ կը դըա – նուին եւ դանդրը չի փճացնի ... Հիմա խաւար դարերը չեն, ժողովուրդը դրա – դէտ է ... կը դանուին ...

— Այս տարերային խառնակութեան մէջ՝ չեմ յուսար,— նորից անքաց նա : Ապա աւելացրեց, թէ իր չափագրութիւն – ների եւ միւս նիւթերի ճակատիրը , ըստ երեւոյթին, այդ է՝ կորչել ... Ու պատմեց, որ պատերազմից առաջ դրանց մեծ մասը ինքը տարել է Վիէննա, եւ չարունակուղ պատերազմի պատճա – ռով, այսպէս ... լսել էինք, որ աւըս – տրիացի մեծ արուեստաբան դիտնական Սթրժիկովսկին մտադիր է հրապարակել հայկական ճարտարապետութեանը նը – ւիրուած մի դիրք, օդտագործելով մեծ մասամբ Թորամանեանի նիւթերը : Եւ ո – րովհետեւ այդ ժամանակ ամէն կապ խղուած էր դրսի աչխարհի հետ — Թո – րամանեանը յուսահատութեան մէջ էր : Մտանաւորապէս չէր հաւատում, թէ վեր – ջին կորուստը դտնուի :

— Չեմ յուսար ...

Եւ, դժբախտաբար , նա չէր սխալ – ւում : Տարիներ յետոյ, երբ մենք նորից հանդիպեցինք, այս անդամ արդէն էլ – միածնում , իմ առաջին հարցը եղաւ .

— Չեր կորուստը դտա՞ք :

— Ոչ,— ասաց ծանօթ հառաչանքով :

Այդ ժամանակ նա արդէն ընտանիքով բնակութիւն էր հաստատել էջմիածնում եւ դրում էր մի ուսումնասիրութիւն : Ու քանի որ ես մի երկու ամիս մնացի էջմիածնում , առիթներ ունեցայ մի փոքր աւելի ծանօթանալու նրան :

Նա աչխատում էր ամբողջ օրը, երբեմն միայն դուրս էր գալիս կանդնում էր բը – նակարանի մուտքի առաջ՝ ծխելով հան – դըստանում : Երեւում էր՝ չի ուղում տունը ծխով լեցնել ... Կանդնում էր ժայռի պէս ամուր, անչարժ, եւ հատա դլանիկի ծուխը բարձրանում էր նրա գլխից վեր, ինչպէս առաւօտեան չա – մանդաղը ժայռի ճակատից :

Այդ պահերին երբեմն ցանկութիւն էի ունենում խօսել հետը, սակայն զդուշա – նում էի խանգարել նրա հաւպիտան ու խոհերը : Բարեւում էի յարդանքով ու անցնում :

Մի անդամ կանդնեցրեց ինքը :

— Միշտ կը չտապիք ...

Պատճառաբանեցի, թէ տպարանում դործ ունեմ .. (Ես այդ ժամանակ նա – յում էի տպարանին յանձնելիք դասա – րքերի լեզուն) :

— Տպարանը հեռու չէ, — ասաց նա եւ ես դդացի նրա խօսելու ցանկութիւ – նը :

Ու խօսեցինք նախ՝ Անիի մասին , ուր աչխատել էր երկար տարիներ, փրոֆ. Մառի հետ, որին յիշում էր մեծ երախ – տադիտութեամբ, սիրով: Անին, նրա ասելով, ունէր ճարտարապետական բա – ցառիկ նչանակութիւն հայկական ար – ուեստի համար եւ ընդհանրապէս : Ա – պա իմ հարցին, թէ ստացե՞լ է արդ – եօք Սթրժիկովսկիի դիրքը, յայտնեց, թէ տեսել է, բայց անձամբ չի ստացել տակաւին :

Իսկ չափագրութիւննե՞րը ... Նոյնպէս չէր ստացել :

— Եթէ դոքա էլ կորչէին՝ չդիտեմ ի՞նչ պիտի ընեմ ...

Նրա մտահոգութիւնը այժմ դարձել էր վիշտ, խոր վիշտ ու մորմոք :

Չնայած աչխատում էր, բայց եւ այն – պէս ... հե՞շտ էր կորցնել տարիների , տասնեակ տարիների ուքնաջան աչխա – տանքի արդիւնքը· կորցնել այն, ինչ պէտք է լինէր իր հետազոտութիւնների հիմքը : Ու պարզ երեւում էր, որ մար – դու մտքից չէին հեռանում տանջանքով ձեռք բերած , փայփայած չափագրու – թիւնները, նոյնն է թէ՝ իր դիւտերը : Խօսելով այդ մասին՝ կարծես կարիք էր դդում , որ մէկը յուսադրի իրեն :

Շատ դիմումներից յետոյ, վերջապէս 1926ին նա Վիէննայից ստացաւ իր կոր – ցրած ու երազած չափագրութիւնները , բայց, ցաւօք, ոչ լրիւ ... Սակայն դա էլ մեծ բան եղաւ նրա համար ... մի մեծ պարդեւ .. իր կրած տառապանքների դիմաց :

Ասացի, որ սակաւախօս էր, պէտք է աւելացնեմ , նաեւ սակաւապետ : Հազ – ուադէպ էր միշտ համեստ եւ երբեք չէր սիրում խօսել իր անձի մասին: Այս հան – դիպումների միջոցին, մի այլ անդամ , երբ հարցրի թէ Զուարթնոցի վերա – կանդնումը շա՞տ ժամանակ է խլել իրե – նից, պատասխանեց

— Է, ըչտէ : Բաւականին ...

Ուրիչ մէկը կ'ասէր՝ դիշեր – ցերեկ տանջուել եմ, տալած – ծարաւ եւսյլն : Չէր տարածւում· թողնում էր, որ ինքդ հասկանաս ... եւ դու, նայելով այդ լայնալանջ , ուսապինդ լեռնականի կերպարանքով, ծանր չարժ ու ձեւով մարդուն, զարմանում էիր, թէ որտեղի՞ց են նրա մէջ այդքան նուրբ ու բարձր դե – դադիտական ճաչակը, դիտական թա – փանցողութիւնը եւ, վերջապէս, առատ դիտելիքները ... չէ՞ որ Զուարթնոցը վե – րականդնելը, ինձ թւում էր, նոյնքան խիղախ մի դործ է, որքան եւ այդ տա – ճարը կառուցելը : Ուստի եւ ակամայ մտածում էիր, թէ մարդկանց միայն ար – տաքինով դատելը՝ կը լինի մեծադոյն թիւրիմացութիւն : Եւ ոմանք նրա ար – տաքինից խաբուելով, կարծում էին, թէ նա սահմանափակ մի մտանադէտ է, եւ իր մտանադիտութիւնից այն կողմ ոչինչ չդիտի կամ ոչնչով չի հետաքրքրւում : Ու չաղակրատում էին մօտը յաւակնոտ դիտնականի հովերը առած :

ՍՏ. ՋՕՐԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

— ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՕՐ —

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Սահակ Կաթ. Խա – պայեանի մահուան 25ամեակին առթիւ, Եղէգի դիւղի Հայր. Մխիթիւնը (Մար – սէլ), հոդեհանդստեան պատարագով մը յարդեց յիչատակը մեծ Եղէդցիին :

Հաւատացեալ հոծ բազմութիւն մը ներկայ էր Պաչտօնին, որ կատարուեցաւ Պօմոնի Ս. Գրիդոր Լուսաւորիչ եկեղեց – ւոյ մէջ, Ապրիլ 5՝ կանաչ կիրակի, որու պատրաստութեան եւ արժանավայել կա – տարումին համար չանք չէր խնայած ե – կեղեցւոյ Հոդաբարձութիւնը :

Այս առթիւ յիչատակութիւնը կատար – ուեցաւ նաեւ մեծ եղեռնի զոհ համայն Եղէդցիներուն :

Օրուան պատարագիչ Քահանան յու – դիչ խօսքով ողեկոչեց վախճանեալ կա – թողիկոսը եւ Ապրիլեան նահատակները :

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀ

Ապրիլ եօթին Սորպոնի Անսթիթատ – րոնի մէջ տեղի ունեցաւ Ֆրանսացի կեն – սաքիմիադիտական Ընկերութեան յիս – նամեակի փառաւոնը, նախագահու – թեամբ հետազոտութեանց նախարար Պ. Փալեւսքիի : Խօսք առին տեղացի եւ օ – տար հանրածանօթ դիտուններ :

Թեհրանի համալսարանի եւ Իրանեան կենսաքիմիադիտական Ընկերութեան կողմէ պատդամաւոր նչանակուած էր Փրոֆ. Տօքթ. Գաւիկ Յովակիմեան :

Տօքթ. Գ. Յովակիմեան , քեռորդին հոչակաւոր յեղափոխական Աբրահամ խան Բախտիարիի, դասախօս է Թեհրա – նի համալսարանը եւ նախադահը « Աք – թա Պիոքիմիքա Իրանիքա» դիտական պարբերաթերթին խմբադրութեան :

Փրոֆ. Տօքթ. Գ. Յովակիմեան այժմ կը մեկնի Ամերիկա, որպէս պատդամա – ւոր, երեք տարին անդամ մը տեղի ունե – ցող կենսաքիմիադիտական Միջադդային համադումարին :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (69)

ԽՈԴԵԴԱՆ

Թագուր, ի՞նչ բերեմ բեզ նըման ,
Քո կանաչ արեւ, բեզ նըման :

Ես աղօթքան, որ կը բացուի ,
Բացուէր բու արեւուդ նըման :

Էն արեգակ որ կը ծաղկի ,
Ծաղկէր բո արեւուդ նըման :

Ալիքառատ ծաղիկ որ կը ծաղկի ,
Ծաղկէր բո արեւուդ նըման :

Թարթաւ վարդենիս որ կը ծաղկի ,
Ծաղկէր բո արեւուդ նըման :

Դինարբուկ ծաղիկ որ կը ծաղկի ,
Ծաղկէր բո արեւուդ նըման :

Քաֆուր վարդը որ կը ծաղկի ,
Ծաղկէր բո արեւուդ նըման :

Թագուր, ի՞նչ բերեմ բեզ նըման ,
Քո կանաչ արեւ, բեզ նըման :

Շուշան ծաղիկ որ կը ծաղկի ,
Անուշ բուրէր բո թագուհին :

Աղբրանց արուն որ կը ծաղկի ,
Անուշ բուրէր բո թագուհին :

Ոսկեծաղիկ որ կը ծաղկի ,
Անուշ բուրէր բո թագուհին :

Թագուր, ի՞նչ բերեմ բեզ նըման :
Քո կանաչ արեւ, բըզ նըման :

Խնձորի ծառ որ կը ծաղկի ,
Ծաղկէ՛ բուս էլ էնոր նըման :

Նըշի ծառեր որ կը ծաղկեն ,
Ծաղկէ՛ բուս էլ էնոց նըման :

Տանձի ծառեր, որ կը ծաղկեն ,
Ծաղկէ՛ բուս էլ էնոց նըման :

Խաղողի ուռ կոճակ կապէր,
Պրտկէ՛ բուս էլ էնոր նըման :

Պրնտուկի ծառ պնտուկ կապէր,
Պրտկէ՛ բուս էլ էնոր նըման :

Գոզի ծառեր պտուղ կախեն,
Պրտկէ՛ բուս էլ էնոց նըման :

Զուղեալ ծաղիկներիդ կենացը, Աստ – ուած ձեզ մէկ հացով եւ բարձով պահէ , — դովասանքն աւարտելով բարեմաղթեց Տօնէն, եւ օդին կլկլալով ցած դնաց :

— Անթառամ կեանք ունենաք, բախ – տաւոր ապրէք,— դոչեցին հարսանքա – տորները այս ու այն կողմից եւ դաւաթ – ները դատարկեցին :

Դրանից յետոյ սեղանապետի առաջար – կով հիւրերը խմեցին ձախրական դիւղի Ջրաղացպան Թամոյի կենացը :

— Խմենք էն մարդու կենացը, — ա – սաց Տօնէն ,— որ Դաւթի հաղար տարի առաջ աղացած ալրից մի պտղունց է խառնել էն հացին, որ հիմա դրուած է մեր առաջ :

Հարսանքաւորները մի տեսակ ջերմե – ռանդութեամբ նայեցին իրենց առաջ դրուած հացին :

— Կիսէք ու կերէք էդ սրբազան հացը եւ զօրացէք Դաւթի պէս, — չարունա – կեց Տօնէն: — Թող Դաւթի արդար ուժը քաչուի ձեր թեւերի մէջ եւ ձեր թեւերից անցնի ձեր թոռների ու ծոռների թեւե – րին: Ով ալիւր ունի աղալու, թող տանի Դաւթի ջաղաց, տանի Թամոյի մօտ :

Այդ խօսքի վրայ Տօնէն ոդեւորուած երդեց Դաւթի ջրաղացի գովքը: Այդ երդը այնքան խոր ազդեց ներկաների վրայ, որ նրանցից իւրաքանչիւրը մի պատառ կտրեց հարսանեաց հացից, որի մէջ Դաւ – թի ալիւրից էր խառնած, համբուրեց եւ դրեց ծոցը, որ տուն վերադառնալիս , բաժանի իր ընտանիքի բացակայ անդամ – ներին :

Այնուհետեւ հարսանքաւորները խմե – ցին Պնախցի Մանուկի կենացը, որ նոր էր եկել եւ նստած էր քաւորի կողքին : Այդ կենացին փեսայի կողմից դոլաբա – նական խօսք ասաց Շինական Պօղոսը :

— Քո տունը մեր տունն է, Մանուկ ախպեր, — ասաց նա .— Քո աղ ու հացը բոլորս ենք ճաչակել : Քո սրտի բարու – թիւնը ամէնքին է յայտնի : Էն մէկ հան – դը, որ յողնած ճամբորդը առնում է գուխքիդ տակ՝ աչխարհ արժէ : Թող մեր Ժողովրդի մէջ անպակաս լինեն քո պէս հայրենասէր, աչխատասէր ու բարի կա – մեցող մարդիկ: Էն օժանդակութիւնը , որ դու գոյդ տուիր մեր փեսային, երբ նա մէկ թեռ ընկուղով Պնախներ եկաւ , մոռանալու բան չէ :

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցիին եղած նըւէրները .— Պ. Կ. Ճնկըրեանէ 5000 Ֆր. Ճնկըրեան Կ. 250, Քէլէկեան Կ. 200, Բ. անդամ 50, Պաշտուրեան 100, Աղքատախնամի 400, Փոքր Վ. Յովհաննէսեան (Դոնբացէքին) 200, Պ. Գ. Կատայեան (Դոնբացէքին) հարիւր, Մեսրոպեան եղբարք հարիւր, Անդրանիկ Օպողեան յիսուն, Հայկ Արամ Պօյաճեան (կրթակ.) յիսուն, Տիգրան Կոստանեան (Միրիպէլ) հարիւր, Փասգալ Յովհաննէսեան, Տիկին Ջաֆրաճեան քառասուն, Օ. Չէթէճեան յիսուն, Մկրտիչ Թէրզիպաշեան յիսուն, Տէր եւ Տիկին Եղնիկեան (Պըղանսոնէն) երեսուն, Կարապետ Մարանճեան (Կըընոպլը) տասը, Սարգիս Կարապետեան (Տէսին) տասը, Մանուկեան յիսուն, Տիկին Խտիրնէլեան տասը, Հայկ Քիթապճեան քսան, Տիկին Պօղուքլեան երեսուն, Դանիէլեան քսան, Մարիամ Յովհաննէսեան (Նէօվիլ) քսան, Ճոհար Պալեան տասը, Տիկին Ն. Ոսկանեան տասը, Տիկին Մ. Առաքելեան տասը, Տէրտէրեան Հրանդ քառասուն, Ճնկըտրեան (կրթական) յիսուն, Աղքատախնամ) յիսուն, Մնացեան (Աղքատախնամ) յիսուն :

ԱԶԴ

Վալանսի Հայս. Առաքելական Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութիւնը կազմուած եւ վաւերացուած ըլլալ 1964 Մարտ 5 թուականէն սկսեալ, կը խնդրուի եկեղեցական խնդիրներու վերաբերեալ թղթակցութիւնները ղրկել ընկերակցութեան կեդրոնատեղին :

ASSOCIATION CULTUELLE
DE L'ÉGLISE APOSTOLIQUE ARMÉNIENNE
13, Rue Ambroise-Paré
VALENCE (Drôme)

Կամ ատենադպիրին :

P. KABAKDJIAN
34, Rue Voltaire
VALENCE (Drôme)

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՊԵՏՐՈՍ ՉՊՈՒՔՃԵԱՆ

METREUR - VÉRIFICATEUR
DE
PEINTURE ET DE MAÇONNERIE

Կը ստանձնէ նաեւ ներկի եւ որմնադրութեան աշխատանքներ :

Նախահաշիւներու (տըվի) պատրաստութիւն եւ հաշուեցոյցներու քննութիւն :

ԴԻՄԵԼ .—
BEDROS TCHIBOUKDJIAN
7, Rue de la Grange-Batelière
PARIS (9e)
PRO. 56-31

★

ԻՐԱՆԻ
ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ԵԿՈՂՆԵՐՈՒՆ
«PARS HOTEL»
— TEHRAN —

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ եւ ԱՐԴԻԱԿԱՆ
ԱՄԷՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԵԱՄԲ
Հեռախօս – ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ – Բաղնիք
ՍԵՓԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ
Դալար պարտէզ – Զուլալ լողարան

●

« PARS HOTEL »
Ave. Sepand, 40
TÉLÉPHONE : 626031
CABLES : 206 TEHRAN

●

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
1 հոգիանոց սենեակ. — Օրը 370 Ռ.
2 հոգիանոց սենեակ. — Օրը 520 Ռ.
(Նախաճաշով, ծառայութեամբ, տակով)

Երկար մնացողին՝ մասնաւոր գիներ
ԱՅՑԵԼՆԵՑԷՔ եւ ՎԱՅԵԼԵՑԷՔ
« ՓԱՐՍ ՊԱՆԴՈԿԻՆ »
ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

★

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Թումուլեանէ երեսուն ֆր. իր զաւկին ամուսնութեան առթիւ : Պ. Չէրվիշեանէ տասը ֆր. փոխան ծաղկեպսակի Պ. Իյնէճեանի մահուան տխուր առթիւ :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկերական ժողովը այս Երկուշաբթի, ժամը 20ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Բացակաները նկատի պիտի առնուին :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբին ժողովը այս Չորեքշաբթի (Ապրիլ 15) ժամը 21ին, սովորական հասցէին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Կայանի արձանագրութիւն

Ֆ. Կ. Խաչի Օդափ. կայանի արձանագրութիւնները կը սկսին Ապրիլ 4ին եւ կ'աւարտին Մայիս 30ին, Ֆրանսայի բոլոր շրջաններու մէջ:

Փարիզի մէջ արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան ամէն ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ եւ ՇԱԲԱԹ կէսօրէ ետք՝ ժամը 4էն ժամը 7, Շրջ. վարչութեան գրասենեակը՝ 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ (9), Մշակոյթի Տան Գ. յարկը :

Պէտք է ներկայանալ անձամբ եւ վճարել կանխիկ : Անհրաժեշտ են՝ Լիվրէ տը Ֆամիյ եւ Քառնէ տը Սանթէ :

Ընդունելի են.— աղջիկները՝ 6–15 տարեկան: Տղաք՝ 6–14 տարեկան:

ՍՊԱՍՈՒՀԻ ԿՈՒԶՈՒԻ

Մոնմորանսիի հանգստեան տան համար կ'ուզուին սպասուհիներ : Բնակարան եւ սնունդ ապահովուած եւ լաւ վճարում : Պայմաններուն տեղեկանալու համար դիմել Աղքատախնամի գրասենեակը, 32, Րիւ տը Թրէվ՛զ, Փարիզ (9) :

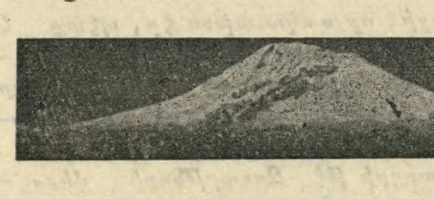

HAUTES... GAP ...ALPES

★

HOTEL RESTAURANT DE LA GARE

Տէր եւ Տիկին
ՓԻԷՌ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ

●

ՀԱՆԳՍՏԱՒԷՏ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ
ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՃԱՇ
ԴԱՐԱՍՏԱՆ ԵՒ ԿԱՌԱՍՈՒՆ
SKI — NATATION — PATINAGE
Տարին 300 օր Արեւ
Ալպեան 800 մ. Բարձունք

●

« HOTEL RESTAURANT
DE LA GARE »
TÉLÉPHONE : 086
— 1, Avenue des Alpes —

★

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ԳԻՆԵՐ
T. S. C.
Ձմեռը՝ Օրը 18 Ֆ.
Ամառը՝ Օրը 22 Ֆ.
ՈՎ ՈՐ ԳԱՅ
ՏՆԵՑԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած
ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՕԺԱՆԴԱԿ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Ապրիլ 14, Երեքշաբթի երեկոյ ժամը ճիշդ 8.45ին
THEATRE DES ARTS
66, Rue Rochechouart, PARIS (9e) Métro : Cadet ou Anvers

Կը ներկայացուի Լ. ՇԱՆԹԻ

— ԿԱՅՍՐԸ —

Հայ Բիւզանդական կեանքէ քաղուած 4 արար եւ 2 պատկեր
(Բեմադրութեան յարմարցուց Մ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ)

ԳԼԽԱՒՈՐ ԴԵՐԱԿԱՏԱՐՆԵՐ
Տիկին ՁԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, Պ. Պ. ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ, ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ, ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՆԱԶԱՐ ԷԹ ԲԸՇՏԻԿԵԱՆ եւ ՓԻԷՌ ԹԷՐԶԵԱՆ :

Կը մասնակցին նաեւ
Օր. Օր. Ռ. ՄԱՌԱՆԿՕԶԵԱՆ, Ա. ԾԱԼԵԱՆ եւ Ա. ԹԱՐՈՆ :
Պ. Պ. Յ. ՍԹԱՄՊՈԼՑԵԱՆ, Կ. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ, Է. ԹՕՓՈՒԶԵԱՆ եւայլն :
Բեմադրութիւն՝ ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ

Տոմսերու համար դիմել հետեւեալ վայրերը .—

U.G.A.B., 11 Square Alboni, PARIS (16e)
Tél. : TRO. 03-18
Mme BAKERDJIAN
35, Rue de Trévise, PARIS (9e) PRO. 61-10

Mme MARKARIAN
32, Rue de Trévise, PARIS (9e), TAI. 65-
et au THEATRE DES ARTS
66, Rue Rochechouart, PARIS (9e)
Tél. : TRU. 05-12 et TRU. 14-38

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ

ԼՈՆՏՈՆԻ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷ
ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ «ԵՍ-Ի ՄԱՐԴԸ»

ԹԱՏԵՐԳՈՒԹԻՒՆ ՀԻՆԳ ԱՐԱՐ

Ներկայացումները տեղի կ'ունենան ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐՈՒ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՄԲ հետեւեալ քաղաքներու եւ շրջաններու մէջ՝

ՇԱԲԱԹ, 18 ԱՊՐԻԼ
ALFORTVILLE — SALLE DES FETES DE LA MAIRIE
ԿԻՐԱԿԻ, 19 ԱՊՐԻԼ
ISSY - LES-MOULINEAUX — SALLE DES FETES
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, 22 ԱՊՐԻԼ
ARNOUVILLE — CINEMA « EDEN », RUE ST-JUST
ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 23 ԱՊՐԻԼ
PARIS — SALLE FARALICQ, RUE YVES TOUDIC

Ապահովեցէք ձեր տեղերը — Ներկայացումները կը սկսին ժամը 20,30-ին

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ ԴԵՐԵՆԻԿ ԴԵՄԻՐՃԵԱՆ՝ «ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ», ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, Ֆրանսերէն

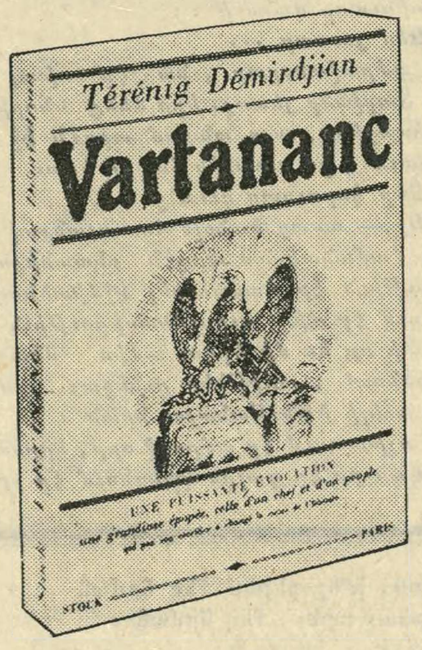

STOCK, 6, rue Casimir-Delavigne, Paris 6e

Les *Vartananc*, les compagnons du Connétable Vartan Mamigonian, sont les héros et les 1036 martyrs qui, en 451, à la bataille d'Avaraïr, se sont sacrifiés à leur patrie. Aux 250.000 hommes du Roi des Rois, aux fameux Immortels, aux éléphants, Vartan ne peut opposer que 15.000 chevaliers et 45.000 manants accourus à son appel. Combat désespéré dont l'Arménie sortira pourtant victorieuse, arrêtant pour plus d'un millénaire l'invasion de l'Occident.

Vartananc est une puissante évocation historique, épique, colorée, animée, grouillant de personnages inoubliables, basée sur une étude et sur une connaissance précise des lieux et des événements. L'on comprend que Louis Aragon ait exprimé le désir de voir traduit le grand livre du dramaturge, poète et historien de l'Arménie Soviétique, T. Démirdjian.

traduit de l'arménien par Dikran Kirazian, présenté et adapté par Victor Gardon. 336 p. 15 F.

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԼՈԳՈՒՄ Սուսամ – ՀԷԼՎԱ
ԹԱՀԻՆ ՇԱՐՈՑ (ՌՈՃԻԿ) ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
LE BOSPHORE MARQUE DEPOSEE
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA · CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15068-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար· 60 Ֆ·	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ·
Արտասահման՝	Տար· 75 Ֆ·	Հատը	0·30 Ֆ·

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
14
ԱՊՐԻԼ
MARDI
14 AVRIL
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9984

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — N° 9984

ՇԱՐԺՈՒՄ

Անցեալ գարու մեծանուն անգլիացի մանկավարժ ու իմաստասէր Թոմաս Հէնրի Հաքսլի կը վկայէ .

«Կեանքի վախճանական նպատակը ոչ թէ գիտութիւնն է, այլ շարժումը »:

Հեղինակը չէ մանաւանդ եւ չէ մեկնաբանած, թէ ինչ կը հասկնայ իր բառին մէջ տեղ գտած գիտութիւն եւ շարժում բառերով :

Եւ սակայն, հարկ չկայ ենթադրու-թեանց կամ կռահումներու :

Մանաւանդ, երբ յիշենք, որ մտածումի առանցքը կը կազմեն կեանքը եւ անոր վախճանական — ուրեմն նաեւ՝ դերա-դրյն — նպատակը :

Այդ ոսկեհակին տակ դիտուած , բա-ռերն առաջինը, դիտութիւնը՝ երկու ձեւով կրնայ ներկայանալ :

Առաջինը ինքնարժէք եւ ինքնաբաւ է : Գիտութիւն՝ յանուն գիտութեան :

Նման պարագայի կը ստացուի տեղե-կութեանց եւ փորձարկութեանց չեմա-րան մը : Մարդուն ու բնութեան վերա-բերող դաղտնիքներ կը պարզուին, հար-ցեր կը լուծուին, դիւտեր կը կատար-ուին : Այս բոլորի հեղինակ գիտնական-ները աւելի կը հմտանան : Կը ճոխանայ նաեւ անոնց իմացական ու գիտական պաշարը :

Ու թէեւ անառարկելիօրէն մեծարժէք է այս բոլորը, սակայն կեանքի վախ-ճանական նպատակին ծառայելու տեսա-կէտէն ապարդիւն կը մնայ, եթէ պահ-պանուի ինքն իր մէջ եւ ինքն իրեն հա-մար :

Որպէսզի գիտութեան այս նուաճում-ները կարենան կեանքի վախճանական նը-պատակին ծառայել, հարկ է , որ «շարժ-ման մէջ դրուին»:

Հաքսլիի բանաձեւումին հարատած մնացած ըլլալու համար, թերեւս աւելի լաւ ըլլար ըսել· հարկ է, որ ծառայն այն մեծ շարժումին, որ ինքը կեանքն է՝ վախճանական ուղեցոյց կեանքը: Այսպիսով, դիտութիւնը երկրորդ ու կա-տարելագոյն տարրեր ձեւով ներկայացած պիտի ըլլար :

Կը թուի, թէ բացարձակ ճշմարտու-թիւն մը բանաձեւած է անգլիացի լ-սաստէրը :

Որովհետեւ անառարկելի իրողութիւն է, որ՝ հիմնականը շարժումն է :

Նուաճումներով, դաղափարներով , խորհուրդներով լի այն անօրինակ շար-ժումը, որ նաեւ Մարդկային Պատմու-թիւն կը կոչուի :

Այս է, որ պէտք չէ դանդաղի , պէտք չէ ճահճանայ, պէտք չէ դառնայ ոգե-դուրկ եւ պարպուած ամէն խանդավա-ռութենէ :

Անարդար եղած պիտի չըլլանք երէց-ներու հանդէպ, եթէ վկայենք, որ վերի իրողութիւնը երիտասարդները չատ ա-ւելի հիմնովին կ'ապրին, քան անոնք , որոնք արդէն իսկ ապրած են կեանքը ու թերեւս յոդնած, թերեւս վհատ, այլեւս կը նախընտրեն իմաստուն անչարժու-թեամբ մը կեանքը դիտելով բաւարար-ուել :

Բովանդակ մարդկային իրականութիւ-նը, ի վերջոյ , հետեւանքն է խանդի ու խանդավառութեան : Եւ իր կարգին, նաեւ դիտութիւնը հետեւանքն է այս իրո-դութեան :

Ներկայ գուրս ու տխուր օրերուն, ա-ռաւելաբար ա՛յս է, որ կը պակսի մեզի՝ շարժումը: Խանդով ու խանդավառու-թեամբ լի շարժումը :

Փոխուա՞ծ են պայմանները: Այո՛ :

Աւելի դժուարացա՞ծ է խանդավառ դործը: Դարձեալ՝ այո :

Բայց պատկառելո՞ւծ են կենսունակ շար-

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՅՈՅՆԵՐՈՒ ԴԷՄ ՄԻՋՈՑՆԵՐ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻՆ ՏՊԱՐԱՆԸ ԿԸ ՓԱԿՈՒԻ

Իմէթ Ինէօնիւ որոչեց Պոլսոյ Յոյնե-րէն վրէժ առնել, հանդարտեցնելու հա-մար կատղած Թուրքերը որոնք անպայ-ման զօրք կ'ուղեն դրկել Կիպրոս :

Այս առընչութեամբ, թրքական կա-ռավարութիւնը որոշած է ջնջել Լօզանի դաշնագրին այն յօդուածները որոնք կը վերաբերին փոքրամասնութեանց իրա-ւունքներուն :

Այսպէս Ոլուս կը դրէ արդէն «բազ-մաթիւ դէնքեր ունինք Յունաստանի դէմ»: Չէինք մտածած օգտագործել ցորչափ Մակարիոսը ունէինք իբրեւ մի-ակ խօսակից »: Իրրեւ հետեւանք, ար-դէն իսկ Պոլսոյ 330 Յոյներու արգիլուա-ցաւ իրենց արհեստը չարունակել : Անոնց մէջ՝ բժիշկ, հիւանդապահ, առտնին բոյժ եւն· եւն·: Այս որոշումը մեծ խան-դավառութեամբ կ'ընդունուէր թրքական մամուլին կողմէ, որ կ'աւելցնէր թէ Պոլ-սոյ 12 հազար Յոյները պէտք է հեռա-նան :

Ինէօնիւի փեան Մէթին Թոքեր Աբդ-

ժումի մը առջեւ դիպուող խոչընդոտնե-րը :

Կրկին՝ այո :

Եւ սակայն, այս «այո»ները պատճառ պիտի հանդիսանան ոչ թէ նուազեցնելու, այլ ընդհակառակն՝ կրկնապատկելու ու տասնապատկելու մեր ճիգերը :

Յատկապէս երիտասարդներու պարա-դայն, անոնց չարքերուն մէջ այսօր չատ աւելի համալսարանաւարտ, բարձրա-դոյն կրթութեան տիրացած ու դիտուն ներկայացուցիչներ կան, քան կային առ-կէ տասնըհինդ – քսան տարի առաջ :

Սակայն, նուազած եւ դգալապէս պակ-սած է խանդավառութիւնը :

Ոգեկան, դաղափարական, հանրային , ազգային խանդավառութիւնը :

Բժիշկ, առտնաբոյժ, ճարտարապետ, ճարտարագէտ, իրաւագէտ եւ ամէն տե-սակի «դէտ»եր կան մեր մէջ, որոնք հան-րային ու ազգային տեսակէտէ անչարժ տարր մը կը ներկայացնեն :

Անչարժ, որովհետեւ չունին ոչ կորով, ոչ կիրք :

Զուտ իմացական դեռնի վրայ, չատ ա-ւելի լաւ կը տրամաբանեն եւ իրենց մըտ-քերը չատ աւելի յստակօրէն կը բանա-ձեւեն, քան այդ կ'ընէին տասնըհինդ – քսան տարի առաջուան մեր երիտա-սարդները :

Եւ սակայն, մինչդեռ այս վերջինները կրակ ու բոց էին, նորերը տակաւին չվառուած, մոխրացած են արդէն :

Մեր հանրային կեանքը, իր կազմա-կերպչական կառոյցով, իր աւանդական գործունէութեան մեքենայական կիրա-ռումով, իր այլեւս ընդունուած ձեւերով ու կաղապարներով կանդուն կը մնայ :

Ասիկա, սակայն, չարժում չէ՛ :

Ամէն դնով , կառոյցը նաեւ ոգի պէտք է ունենայ :

Ամէն դնով , կառոյցը նաեւ խանդ ու խանդավառութիւն պէտք է ունենայ :

Ամէն դնով , կառոյցը չարժման մէջ պէտք է ըլլայ :

Այլապէս կը դառնայ նման այն առա-դասին, որուն ոչ միայն մեծ հովերը , այլ անդամ փոքր քամին կը պակսի եւ որ փոթ առ փոթ կայմին չուրջ կը ծաւալի :

«ՅՈՒՍԱԲԵԱ»

թերթին մէջ կը դրէր նոյն օրը .— Ժա-մանակը եկած է որ Ֆէների Պատրիար-քարանը եւ Պոլսոյ Յոյները պատրաս-տուին մեկնելու : Պէտք է վերաքննել պատրիարքարանի եւ Պոլսոյ Յոյներու վե-րաբերող պայմանագիրը : Այդ ալ պի-տի ընենք : Թուրք կառավարութիւնը վըճ-ռական կերպով որոշած է : Եւ Մեթին Թոքէր կը չարունակէ .— Անոնք որոնք արկածախնդրի մը ակռսը մտնելով , նկատի չեն առներ երկու երկիրներու հասարակաց չահերը այն աստիճանի որ կարեւորութիւն չեն տար Թուրքեւհելլէն բարեկամութեան պէտք է դիտնան, որ մեր կարդին որ մեր երկրին մէջ չենք հանդուրժեր իրենց հայրենակիցներուն ներկայութեան :

Ըստ տրուած տեղեկութեանց , Պոլսոյ յոյն դաղութը 12 հազար հոդիէ կազմը-ւած է, որոնց մէջ երեք հարիւր ուսանող, մնացեալը չիսուն հազար Յոյները Ռումլար անունով ծանօթ, թրքահպա-տակ են եւ «սկզբունքով» նեղութիւն պէտք չէ ունենան :

« Տիւնիա » թերթն ալ նոյն լեզուն կը դործածէ, կը դիտէ նոյնիսկ թէ ֆրան-սական մամուլը զօրավիդ կեցած է Յու-նաստանի, մանաւանդ նշանաւոր « Լը Մոնտ»ը, որուն կիպրոսի Թղթակցին անունն ալ Ալեքսս Քոնսթանտինեանէս է: «Քանի մը օրէ Թուրքիա իր դիմացը ու-նի ոչ թէ Մակարիոս մը այլ յոյն կողմ-նակիցները »:

Կիպրացի աւազակներու պետը — յոյն վարչապետն է » կը չեչտէ Թուրք թեր-թը· Ճիմհիւրիէթ աւելի մեղմ լեզու կը դործածէ եւ յոյս կը յայտնէ թէ խաղաղ լուծում մը դտնուի , բայց կ'աւելցնէ թէ փափաքարէուի ցարդ բռնած դիրքը մեծ յոյսեր չի տար վանդի մեղմացնելու տեղ Մակարիոսի փափաքները ընդհակա-ռակն՝ զօրավիդ կը կենայ անոնց : »

Պոլսէն կը հաղորդեն նաեւ թէ Ներքին նախարարը վերջ դրած է տիեզերական պատրիարքարանի տպարանին դործունէ-ութեան, այդ «դործունէութիւնը համա-պատասխան չէր Լօզանի դաշնադրին տրամադրութեանց»: Հոն կը տպուէր նաեւ Ափոսթոլոս Անդրէաս պատրիար-քարանի տեղեկադիրը :

Աթէնքի մէջ, յոյն թերթերը չատ կատ-դած են Թուրքիոյ տուած այն որոշումին դէմ, որ տրուած է Պոլսոյ Յոյներուն նկատմամբ եւ «վայրագ չանթաժ» մը կ'որակէ Անգարայի ձեռք առած միջոց-ները :

Ցիշենք որ անաչառ Հանրի Պենադէ , Երկուշաբթի օր, անդամ մը եւս անդրա-դառնալով կիպրոսի ցաւոտ հարցին եւ Անգարայի փոխ – վրէժին Պոլսոյ Յոյնե-րուն վրայ, կը դատախարակէ Թուրքերը որ այդքան «փառաւոր» միջոցներու կը դիմէ :

Մինչ Մակարիոս Աթէնքի մէջ կը չա-րունակէ իր խօսակցութիւնները, նոր միջադէպեր պատահած են կղզիին մէջ :

Մակարիոս Արք· տեսնուած է նաեւ Զօր· Ղրիվասի հետ: Կը թուի թէ համա-ձայնութեան մը պիտի յանդին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԼԵՔՍԱՆՏՐ ՍՈԼԻԵՆԻՑԻՆ , որ հեղի-նակն է «Իվան Տէնիսովիչի օրը» հակա· սթալինեան նորավէպին, Լենին մրցանա-կը պիտի չտանայ Պրաւդայի մէջ լոյս տեսնեցա ծանր քննադատութեան մը պատճառաւ: Նովի Միր կը հովանաւորէր անոր թեկնածութիւնը , բայց կուսակ-ցութեան պաշտօնաթերթը կը դրէ թէ դործը, զանազան պատճառներով արժա-նի չէ այդ մրցանակին: «Դաղափարական դեռնի վրայ, դործը մեծ թերութիւններ ունի, հերոսին ներքին աշխարհը չատ նախնական է» կը դրէ համայնավար

ԼԻԲԱՆԱՆԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԴԱՇՆԱԿ – ՔԱԹԱԷՊ ՅԱՆԿԸ ԱՆՄՐՑԱԿԻՑ ՄՆԱՑ ՊԵՑՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

Այս ցանկին հինգ թեկնածուները՝ Պ· Պ· Փիէռ Ժեմայէլ, Մովսէս Տէր Գալուստեան, Խաչիկ Պապիկեան, Սուրէն Խանամիրեան եւ Թոզէփ Զատէր ընտրուած են արդէն

Ուրբաթ դիշեր ժամը 12ին , լրացաւ Պէյրութի եւ Լեռնալիբանանի մէջ թեկ-նածուներու արձանագրութեան պայմա-նաժամը :

Գլխաւորաբար Պէյրութի առաջին ըն-տրաշրջանին մէջ, բազմաթիւ օրերէ ի վեր, Դաշնակ – Քաթաէպ ցանկին դէմ երկրորդ ցանկ մը կազմելու համար կա-տարուած աշխատանքները ձախողութեան դատապարտուեցան :

×

Պէյրութի առաջին ընտրաշրջանին մէջ, երկմիլիոնէ աւելի դիշեր արձանագրուած էին հետեւեալ թեկնածուները .

1 Մարօնի՝ Պ· Փիէռ Ժեմայէլ, երեք Հայ՝ Պ· Պ· Մովսէս Տէր Գալուստեան , Խաչիկ Պապիկեան եւ Սուրէն Խանամիր-եան, մէկ հայ կաթողիկէ Պ· Թոզէփ Զա-տէր: Այս համայնքներուն յատկացուած հինդ աթոռներուն համար այլ թեկնա-ծուներ ներկայացած չըլլալով, վերոյիշ-եալ թեկնածուները ինքնաբերաբար ըն-տրուած կը նկատուին: Ցանկին միւս անդամներուն համար պարադան տարբեր է, որովհետեւ թեկնածու արձանագրը-ուած են մէկ կամ երկու այլ անձեր : Այսպէսով, յոյն – կաթողիկէ համամնքին համար, բացի մեր ցանկակից Պ· Անթու-ան Սեհնաուիէն, արձանագրուած են՝ Պ· Պ· Սամի Ջրէյք եւ Թոզէփ Ապպուտ : Ցոյն – օրթոտոքս մեր ցանկակից Պ· Ցուսէֆ Պուէրոսի դէմ՝ Պ· Պ· Էլի Ֆա-յսէ եւ Սամիր Խսհակ: Բողոքական ցանկակից Պ· Շարլ Սաատի դէմ՝ Պ· Պ· Երուանդ Ապաճեան եւ Սէլիմ Աատի:

Պ· ՇԱՄՈՒՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԱԾ ՇՈՒՖ

Նախկին նախագահ Պ· Քամիլ Շամուն, որուն համար տարաձայնութիւններ ե-դան, թէ Պէյրութէն կամ Պաաբդայէն պիտի դնէ իր թեկնածութիւնը, վերջնա-կանապէս երէկ արձանագրուեցաւ Շուֆի մէջ, ուր ընտրապայքարի պիտի իջնէ Պ· Քամալ Ճոմպլաթի ցանկին դէմ :

թերթը, որ կասկածի կ'ենթարկէ նոյն – իսկ դերքին դրական առաւելութիւննե-րը:

ՊՐԱԶԻԼԻ նախագահ ընտրուեցաւ Զօր· Պրանքօ առանց դժուարութեան :

ՄՈՍԿՈՒԱ վերադարձին, Խրուչչեւ նոր ճառ մը խօսեցաւ , բայց այս անդամ , Զինագիներու վրայ յարձակումէ աւելի մեղմ էր, թէեւ չեչտեց թէ վճռական հարուած մը պէտք է տալ Մաոյի դոր-ծին: Խորհ· Միութեան եւ Հունգարիոյ հրատարակած միացեալ դեկոյցը կը դա-տապարտէ Զինագիները: Խրուչչեւի հա-մար սակայն Ռումանիոյ դիրքը մտահո-դիչ է , արդարեւ վարչապետը ջերմ յայտարարութիւն մը ըրաւ փեքինի դես-պանին :

ՊԵԼԺԻՈՑ մէջ, կառավարութեան եւ բժիշկներու բանակցութիւնները խըզ-ուեցան : Կառավարութիւնը զօրակոչի հրաման տուաւ 3600 բժիշկներու, որոնք պահեստի սպայ էին :

Ո՞ՒՐ ԳԱՑԻՆ, Ո՞ՒՐ ՄՆԱՑԻՆ

ՄԵՐ ԿՈՐՈՒՍՏՆԵՐԸ

Շատ են մեր կորուստները, թէ՛ ֆիզիքական, թէ մշակութային։ Այստեղ խօսքը առաջիններուն մասին չէ, երկրորդներու մասին է։

Ուրիշ տեղ եւ ուրիշ առիթով յիշատակած եմ թիւեր ու վկայութիւններ, ցոյց տալու համար, թէ մեր ձեռագրական հարստութեան կրկինէն աւելին, թերեւս շատ աւելին կորսուած է ընդմիշտ։

Պատերազմի, գաղթի ու փախի տարիներուն բազմաթիւ մագաղաթներ փճացած են։ Շատ է թիւը նաեւ այն ձեռագիրներուն, որոնք եկեղեցիներու եւ խորաններու հիմերուն տակ թաղուած են․․ ապահովութեան համար եւ հոն ալ մնացած են կամ կողոպտուած են։

Սիւնեաց պատմիչը՝ Ստ․ Օրբելեան կը վկայէ, թէ սելճուքները 1170 թուին այրած – ոչնչացուցած են Տաթեւի ձեռագրատունը Բաղաբերդի մէջ, ուր կը գտնուէին շուրջ ՏԱՍԸ ՀԱԶԱՐ ձեռագիր մատեաններ։

Լէնկ – Թիմուր, Հայաստանի արշաւանքէն վերադարձին, հաւաքել կուտայ հայերէն գիրքերը եւ կը փոխադրէ իր մայրաքաղաքը՝ Սմըրղանտ։ Հետք իսկ մնացած չէ հիմա անոնցմէ։

Նոյն ճակատագրին կ'ենթարկուին բազմաթիւ ուրիշ ձեռագրեր արաբական, սելճուքեան եւ մոնկոլ – թաթարական արշաւանքներու օրերուն։ Վիլլոդ հայագէտին վկայութեամբ՝ «յայնժամ գրեթէ հայ գրեանքն ամենեքեան մաշեցան ի հուր»։

Հայաստանէն շուրջ 40·000 տուն Հայեր գաղթած են Լեհաստան, օտար արշաւանքներու առեն։ Լվովի Հայոց եկեղեցիին մէջ, ինչպէս կը գրէ Դաւրիժեցի, կար գանձատուն մը, ուր պահուած էին հայերէն «գրեանք, աւելի քան դհազար փերթ»։ Ո՞ւր են հիմա այս «գրեանք»ը։

Մխիթար Ապարանեցի (15րդ դար) կը վկայէ իր կարգին, թէ այդ դարուն այլեւայլ կողմեր գտնուած հայերէն գիրքերը եթէ հնար ըլլար «ժողովել ի մի վայր, աւելի գոյր քան զհազար բեռն»։

Հաղբատի վանքը գրչագիրներու եօթը պահեստներ ունէր։ Ոմն Պետրոս սարկաւագ, «լիրբ եւ ագահ բարուք», ամէն ինչ կը քանդէ գանձ փնտռելու համար։ Ի վերջոյ կը մտնէ գրչագրերու պահեստարանը, ուր կը գտնուէին «անհամար գրչագիրներ ու երկաթագիր հնագոյն եւ ընտիր մատեանք»։ Ականատեսներ կը պատմեն, թէ սարկաւագը 10 – 12 ոտնաչափ բարձրութեամբ դէզ մը կազմեր եւ կրակի տուեր է այս «ընտիր մատեանքը»։

Սիմէոն Երեւանցի կաթողիկոսին օրով (1763 – 1789), Սեւանայ վանքին անարժան վանահայրը, ոմն Յովհաննէս, հաւաքել կուտայ վանքին բոլոր «հնամաշ» գիրքերն ու մագաղաթները եւ իրեն պէս ապիրատներու կը հրամայէ ուղղակի ծովը թափել։

Հին ատեն Հայաստանի մէջ սովորութիւն կար մեռած մարդոց, մանաւանդ գրասէր մարդոց հետ ձեռագիր թաղել։ Նման դէպք մը կը պատմէ Աբրահամ Այվազեան իր «Նշար հայ կենսագրութեանց» գործին մէջ։

«Օր մը ·— կը գրէ Այվազեան ·— կրետացի Հայ մը նը ներկայանայ Հայր Ալիշանի եղբօր՝ հնախոյզ Ալիշան էֆէնտիի եւ, ցոյց տալով ձեռագիր մը, կ'ըսէ· «Այս տեսակ տասը կտոր ձեռագիր թաղուեցան կրետացի Հայու մը հետ, որ շատ կը սիրէր զայնս»։

Ալիշան էֆէնտի շատ կը յուզուի ի լուր այս յայտնութեան, իսկ կրետահայը, իբր թէ մեղմելու համար անոր վիշտը, կ'աւելցնէ ·— Հոգ մի' ըներ, շատ ու շատ հին էին, շա՜տ հին․․․

Ի՞նչ գործ ունէին այս ձեռագրերը՝ կրետէի մէջ· ո՞վ տարած էր զանոնք այս հեռաւոր կղզին, ե՞րբ եւ ինչո՞ւ։

Սակայն չերկարենք շարքը։

Վերջերս կրկին պատեհութիւն ունեցայ կարդալու Լինչի «Հայաստան»ը։ Աղթամարի վանքի մասին խօսելու առիթով՝ անգլիացի ուղեգիրը կը վկայէ իր գործի երկրորդ մասին մէջ (Տաճկահայաստան)։

« Վերադառնալով վանական շրջափակը, խնդրեցի որ ինձ ցոյց տան գրատունը, եւ ահա մեզ առաջնորդեցին փոքր եւ բաժանուած սենեակ մը։ Հինգ փոքր դարակներ, որոնք սենեակին մէկ կողմը կը գրաւէին, վանականներուն մօտ գտնուած բոլոր ձեռագիրները եւ գիրքերը կը պահէին, ո'չ վարդապետը եւ ոչ ալ միւսները գաղափար ունէին անոնց բովանդակութեան մասին, բայց որքան մենք կրցանք քննել, ձեռագրերը կրօնական նիւթերու վրայ կը խօսէին․ երկու քարեր, որոնք բեւեռագիր արձանագրութիւններ ունին, առնցմէ մին բոլորաձեւ է, ուրեմն Մենուասի մէկ արձանագրութիւնն է ասիկա, որ կղզին տրուած այցելութիւն մը կը յիշատակէ։ Այս թանկագին առարկան Քիւրտերու կողմէ յափշտակուած է տարիներ առաջ»։

Այս «արձանագրութիւն»ը ուղղակի կապ չունի անշուշտ մեր կորուստներուն հետ, բայց ցոյց կուտայ, թէ ինչ ճակատագիր վերապահուած էր մշակոյթի պատմութեան համար թանկագին աղբիւրներու։

Սակայն մեզ առաւելաբար կը շահագրգռէ Լինչի վկայութեան երկրորդ մասը, որ ահաւասիկ․

« Ուշըը իր ծանօթ գործին 332րդ էջին վրայ կը պատմէ, թէ Քիւրտերը առած տարած են բազմաթիւ ձեռագիրներ ու զանոնք պատռտած՝ պարզապէս զուարճանալու համար, իսկ կողքերը զարդածած են իրենց կօշիկներուն ներբան շինելու»։

Այս վկայութիւնը նորութիւն չէ մեզի համար, բայց յաւելեալ փաստ մըն է այն մասին, թէ մեր ձեռագրական հարստութենէն փրկուածները նշխար մը համարելու է մինչեւ հիմա չգտնուածներու եւ չգտնուելիքներու բաղդատմամբ, ինչպէս արդարօրէն կ'աւաղէր Հայր Ալիշան։

1915ի տարագրութեան ընթացքին հայերէն ձեռագիրներու թերթերով յաճախորդի համար պարկ կը շինէին Թուրքիոյ Թուրք նպարավաճառները, իսկ Քիւրտերը պարզապէս կը պատռէին կամ կօշիկի ներբան կը շինէին․․․

Հակառակ այս բոլոր կորուստներուն, մենք այսօր ալ ունինք դեռ 25·000 ձեռագրեր։

Իրակա՛ն մեծատուն․․․

Բ․ ԹԱՇԵԱՆ

ԹՈՐԱՄԱՆԵԱՆԸ

(Բ․ եւ վերջին մաս)

Մի օր, մի երիտասարդ, դէսից – դէնից խօսելով, յայտնեց, թէ այն ժամանակ, երբ Եւրոպայում առաջ է եկել Վերածնութիւն, հիւմանիզմ, Հայաստանում եղել է միայն բարբարոս իրականութիւն, չեն յարգել մարդիկ իրար, իսկ զինուորներին արդէն համարել են անասուններ։ Թորամանեան լսում էր անշարժ եւ թաւ պեխերի տակ ժպտում աննշմարելի։ Իսկ երբ երիտասարդն աւարտեց իր գիտական զեղումը, Թորամանեան ձեռքը դրաւ նրա ուսին եւ ասաց իր ձայնին յատուկ խըղղոցով․

— Ողեւորութիւնդ կը գովեմ, տղաս։ Բայց հիւմանիզմը Հայաստանում եղած է աւելի վաղ։ Պատմութիւնը ճիշդ չեն գրեր կամ իւրաքանչիւրը ուզածին պէս կը գրէ։ Ամէն պառաւ իր մածունը կը գովէ։ Կարդացա՞ծ ես Նարեկացու եւ միւս հայ տաղերգուներու գործերը։ Ո՞չ․․․ Ուրեմն կարդա։ Հէնց միայն տիկին Շուշան Կամսարականի բարի վերաբերմունքները Ը․ դարում՝ կը հերքէ քո Եւրոպացիներուդ կեղծ հիւմանիզմը, որ արդիւնք չեղաւ ահաւոր հաւատաքննութեան եւ «Բարդողիմոսեան գիշերներ»ուն։ Բարբարոս իրականութիւն կ'ըսես։ Բայց իմացիր, որ այդ բարբարոս իրականութիւնը մեր երկրում ստեղծած էին մեր թշնամիները, մեզի նուաճող բարբարոսները․․․ Այո։ Ինչ կը վերաբերի զինուորներուն՝ նոյնպէս կը սխալիս։ Զինուորը միշտ յարգուած է հին Հայաստանում թէ Վարդանանց օրոք առաջ ու յետոյ։ Ամբերդի կողմը շարձան կայ Է․ դարից եւ վրան ինչ է գրուած․ « Պատերազմում բոլոր զինուորների յիշատակին »։

— Հայաստանո՞ւմ, — զարմացաւ ղակրատը։

— Այո, Հայաստանում, տղաս։ փախինիս ալբոմ տեսար՝ մեզի ջա[...] կարծեցիր։ Երկիրը աղքատ տեսար՝ [...] զի բարբարո՞ս համարեցիր․․․ Հա[յաս]տանում, այո, Է․ դարից, կայ այդ[...] մի յուշարձան։ Կարող ես գնալ եւ [...] դել անձամբ։

Այդ օրերին նա, չնայած գրում էր այնքան կարեւոր հետազօտութիւններ, բայց դանդաղում էր, թէ գործ [...] լում։ Նրա համար իսկական գործ[ը պեղ]ումներն էին, նոր յուշարձաններ [յայտ]նաբերելը կամ այդ յուշարձանները ուսումնասիրելը։ Այստեղ նա իրեն [...] էր իր տարերքի մէջ․ նոր բան [...] հնութիւններում․ այսինքն՝ հին նոր[...] թիւն․․․ Եւ այդպիսի աշխատանք[ի] գնում էր սիրով։ Ու մի անգամ [...] տարակ թէ Օշական գնալիս, [...] շրջուել էր խանդակի հանդիպել[...] միւս մասնագէտների հետ Թորամանեանը եւս վնասուել էր։ Ակադ․ Թամա[նեան] ցաւ էր զգացել, Նկարիչ Տարա[...] աչքի տակը քերծուել էր ահագին, երրորդի ոտն էր ցաւել, իսկ Թորամանեան, որ ընկել էր գլխի վրայ՝ ուշա[թափ] էր եղել․ եւ նրան ուշքի բերելու [...] այնքան սառը ջուր էին լցրել գլխի[ն], թոքերի բորբոքում ստացաւ․․․ [...] ի պատիւ Ալ․ Թամանեանի պիտի [...] որ նա մեծ հոգածութեամբ շրջա[...] հիւանդին․ մի քանի անգամ բժի[շկ] տարաւ էջմիածին, մինչեւ որ [...] կանգնեցրեց իր սիրելի «սանա[...] ինչպէս սիրում էր անուանել նրան [...] Թամանեանը։ Եւ երբ Թորամանեան այնքան ապաքինուեց որ արդէն գալ[...] Երեւան, ես հարցրի, թէ շա՞տ տան[ջուեց] արդեօք։

— Է, ըշտէ․ գործն առանց ցաւի [...] նում․․․

Նոյն այդ տարին էր կարծեմ, որ [...] էննայից ստանալով իր նիւթերը, [ամբող]ջովին նուիրուեց իր ուսումնասիրութիւններին եւ էջմիածնում, եւ [...] տեղափոխուելուց յետոյ։ Գրում [...] սելու, ինչ ունէր, փրկելու՝ ինչ [...] էր։ Ու յաճախ շաբաթներով, ամիս[ներով] չէիր տեսնի նրան դուրսը։ Ու [...] տարիներ․․․

Մի օր էլ լսեցինք՝ հիւանդ է։ [...] կու ընկերով գնացինք տեսութեան[...] րօք՝ պառկած էր, եւ անկողնի մէջ [...] էր նոյն կորովի, նոյն ամուր [...] նը։ Այդ իսկ պատճառով վստահ [...] այդ կարծր Ֆիզիքականի տէր մար[դը] յաղթահարի իր նոր հիւանդութիւն[ը]։

Այդպէս էլ յուսադրեցինք․

— Կը յաղթէք, կը յաղթահա[րէք], կը շարունակէք ձեր սիրած գործը։ [...] ձեզնից դեռ շատ բան ենք սպասում[...]

ՄԱԿԱՐԻ ՏՂԱՆ ՄԱՐԳԱՐԸ

Դունէն անցած պահուն ներս մտաւ դըրացի Մարուշը, փոքրիկ Եղսիկին հետ։

Բա, Մարգարն ինչքան է մեծցեր։ Տըղայ, էդ սատանի լաթերը քեզի չի սազեր, խուրձ վերցնող երկու մատնի ես դարձեր։

Մարգարը եւ Եղսիկը իրարու նայեցան ու աչքերնին վար առին շիկնոտ։ Չգիտէին՝ ինչո՞ւ այլեւս նախկին համարձակութիւնը չունէին։ Անոնք նոյնիսկ չխօսեցան իրարու հետ։ Սակայն, Եղսիկը երբեմն աչքերը վեր կ'առնէր ու գաղտուկ կը դիտէր Մարգարի փանդալոնը, կօշիկները, մանաւանդ փողկապը։

Մարգարը պատրաստուեցաւ խօսիլ Եղսիկի հետ։ Ի՞նչպէս սկսէր։

« Արդեօք դպրոցը կը շարունակէ՞ք, Եղսիկ»։ Չէ, չեղաւ։

« Միթէ՞ դպրոց կը շարունակէք, օրիորդ Եղսիկ»։ Այս աւելի լաւ է։ Եւ կամ թէ, «Դպրոցի արձակուրդը սկսա՞ւ»։ Աւելի լաւ է ըսել, «Դուրեան կարդացե՞ր էք, օրիորդ Եղսիկ»։

Ճիշդն ըսելով Մարգարը չգիտէր՝ ո՞րը հարցնել։ Վերջ ի վերջոյ, նախընտրեց հարցնել վերջինը։ Սակայն, ամէն անգամ, որ կ'ուզէր հարցնել՝ սիրտը կը թափրտար ու կը շփոթէր։ Իր ծնողքի հարցումներուն յաճախ չէր պատասխաներ, նոյնիսկ չլսեց, երբ հայրը փափաք կը յայտնէր, որ յառաջիկայ կիրակի եկեղեցիին գիրքը տղան կարդար․ այս մասին Տէր Անտոնին պիտի խօսէր։

Եղսիկը մօր թեւէն բռնած դուրս ելաւ, ու Մարգարը չկրցաւ խօսիլ, իր հարցումը չկրցաւ ընել։

Այդ երեկոյ մայրը նկատեց, որ զաւակը լուռ է։

— Ղուրպան Մարգար, հիւա՞նդ ես։

— Չէ, մայրիկ, տաք միջօրէի ճամբորդութիւնը նեղացուցեր էր մի քիչ։

— Հէլպէթ, ջորիի վրայ նստելէն մարդ կը խոնջենայ․ կ'երեւայ՝ ջորեպան Թաղոսի հետ եկար, — վրայ տուաւ հայրը։

×

Հունձքի շրջանն էր, Գիւղացիները մեծով պզտիկով աշխատանքի մէջ էին, բոլորն ալ արեւուն տակ։ Բանուորները ափ մը շուքի կարօտը կը քաշէին։ Սայլերու ճռոց, աղմուկ, ժխոր։ Հաւերն իսկ աշխատանքի մէջ էին, կը կրկռային ու իրենց ձայնը ընդհանուր ժխորին հետ կը խառնէին։ Ճամբաներուն վրայ կոտրած փարչ, շուները, շոգուն, իրենց լեզուները մէկ թիզ վար կախած էին։

Այդ հեւ ի հեւ շարժումներուն մէջէն, շուքերուն տակով կ'անցնէին փալանճի Մակարը ու իր տղան Մարգարը․ կ'ըսես դուքս էր, որ իր զաւկին հետ դղեակէն վար էր իջեր։

Մարգարը իր անութին տակ ունէր Զիֆթէ Սարաֆի «Միամիտի մը արկածները»։

Մակարի հետ ո՞վ կրնար խօսիլ․ ուսումնական զաւակ ունէր, փանդալոն հագած, անցողներուն, քիթը վեր բարեւ մը հազիւ կուտար։

Մակարը մասնաւորապէս ուզեց տիրացու Գեւոյի դռնէն անցնիլ։ Հեղ մը կ'ուզէր, որ Գեւոն իր ուսումնական տղուն հասակը տեսնար։ Կիրակի եկեղեցիի գիրքը Մարգարը պիտի կարդար․ այն ատեն տիրացուին աչքերը դուրս ցցած գորտի մը պէս պիտի փքէր, պիտի պայթէր․․․

Երբ տիրացուին դռնէն անցաւ, Մակարը մի քիչ դանդաղեցաւ, հազաց, նոյնիսկ ծռեցաւ գաւիթէն ներս նայեցաւ։

— Աղջի, հէրդ ո՞ւր է, — հարցուց փոքրիկ աղջկան, որ նստած էր դրան վըրայ ու հորթուկին հաց կ'երկարէր։

— Հէրս քաղաք է գացեր, ինծի օղեր պիտի բերէ ·— խօսեցաւ փոքրիկ աղջիկը։

Ոչինչ, երկու օրէն կը վերադառնայ, — մտածեց Մակար։ Վերջապէս Կիրակի պիտի լսէր իր զաւկին գիրք կարդ[ալը]․․․

Մակարն ու Մարգարը աղբիւր[...] ներուն նայեցան, յետոյ քալեցի[ն] տեղեր։ Մակար ցոյց տուաւ այն [...] ուր իր հայրը, ձմեռ մը, գայլերէ[ն] զատեր էր «Հաւատով խոստովանիմ» սելով։

Մարգարը գրեթէ լուռ էր, որովհետ[եւ] այդ պահուն քաղաքի մէջ տեսած [զին]ուորականի մը կողքին կախ սուր[ը] կը մտածէր։ Մարգարը, սուրը [...] էժտահարի մը հետ կը կռուէր, [...] հարի գլուխը կը ջախջախէր։ [...] պատուհանէն կը տեսնէր իր [...] թիւնը ու՝ սանդուխներէն վար [...] ծունկի կուգար իր առջեւ ու [...] յայտնէր․․․

Կարօյենց թթերուն տակ էին։ [...] առջ մասվաճառին այծերը կ[...] հանդիստը կ'ընէին, այծի [...] վրայէն կը քալէին, խեղկատակ [...] կատուի կուգային։ Այծերը [...] ձգուած էին թթենիներուն շուքը [...] փալանճի Մակարն ու իր զաւակը [...]

— Ես որ աչքս բացի՝ էս [...] պզտիկ էր, — խօսեցաւ Մակար[ը] պառաւի հոտերուն հետ խառնուե[...] քին տակ պառկելով։

Միջօրէի թանձր շոգ մը կար [...] տաններուն վրայ։

(3 Շար․)

ՀԱՅԿ. ԳՈՐԳԱՆԿԱՐՆԵՐԸ

Միջին դարերէն մեզի հասած են հայկական ոճաւոր, վիշապաւոր, ինչպէս նաեւ երկրաչափական, գծային եւ խոբանարդային նկարներով հայկական հին գորգեր: Այս գորգերուն մոթիֆները վերարտադրելու աշխատանքին հետ, Հայաստանի գորգագործներուն մտասեւեռումը եղած է նաեւ հինին հետ, ստեղծել նորը, մասնաւորը, առանձին նկարագիր ունեցող աւելի հրապուրիչ գորգանկարներ :

Այս շատ կարեւոր առաջադրանքին իրականացման համար էր որ 1932ին հիմնուեցաւ գորգագործական փորձնական արհեստանոցը :

Յայտնի է, որ Հայաստան դարերու ամբաւ հարստութիւն մը ժառանգած է հին դարերէն : Այդ ժառանգութեան կարեւորագոյններէն են՝ գրչագիր մատեանները, որոնց կարեւոր մէկ մասը զարդարուած են հրաշալի մանրանկարներով: Այդ մատեանները բերած են մեզի նաեւ իրենց կողքերուն փակցուած ծաղկազարդուած գունաւոր նմոյշներ, ընդ որս ԺԲ. – ԺԳ. դարերու նուրբ, երբեք չկրկնուող մոթիֆներով աչքառու խաչքարերը, ինչպէս նաեւ դռներու հարուստ փորաքրութիւնները :

Այսօր այս թանկագին զարդերէն, ըլլան անոնք քարի, փայտի, լաթի, մագաղաթի, արծաթագործական, կաւագործական իրերու վրայ, գորգանկարիչ արուեստագէտները կ'ընտրեն մեծ խնամքով գորգանկարի յարմարագոյն տարրերը, կը մշակեն զանոնք, ստեղծելով մեր օրերու ինքնուրոյն գորգանկարները՝ «Զանգեզուր», «Արտաշատ», «Իջեւան», «Լոռի», «Երեւան» եւայլն :

Այս նորագոյն գորգանկարներով հիւսուած գորգերն են, որ 1937ին Փարիզի, 1958ին Պրիւսէլի համաշխարհային ցուցահանդէսներուն արժանացան ոսկի շքանշաններու :

Հայաստանի գորգանկարիչները, գորգի հնագոյն ձեռարուեստին մէջ կարողացան յայտնաբերել նորը, այն է, մեծ խընամքով ստեղծագործուած, խորիմաստ մոթիֆներով եւ գոյներու ներդաշնակ դասաւորումով հրապուրիչ գորգանկարները, որոնք ոչ թէ զուտ երկրաչափական, գծային են, ինչպէս կը տեսնենք հին հայկական գորգերու վրայ, ոչ ալ զուտ ընդօրինակութիւններ՝ բնութեան մէջ տեսնուած իրերուն, ինչպէս կ'ընեն պարսիկ գորգանկարիչները, այլ այս երկուքին միջինը, ուղիղ եւ կոր գծերու միախառնուրդը, ինքնուրոյնը, ստեղծուած նուրբ արուեստով եւ գունաւորուած բազմաթիւ երանգներու կշռուած, գիտակից դասաւորումով, որուն շնորհիւ հիւսուած գորգերուն վրայ կը տեսնենք գեղեցիկը, ներդաշնակը : Այս տեսակէտով իսկ հայկական գորգարուեստը մէկը եղաւ բովանդակ Արեւելքի մէջ, որ չգնաց կուրօրէն ժառանգուած գծուած ճամբով, վերարտադրելով միայն հինը, այլ գիտցաւ ստեղծել նորը, յանկուցիչը եւ յաջողեցաւ լիովին :

Ս. Գ.

— Էհ, ըշտէ՛... տեսնենք..

Բայց մեր այցելութեան երրորդ օրը նա մեռաւ, եւ մեր հնագիտութիւնը կորցրեց մի վիթխարի գիտնական: Այդ մահը բնականաբար յուզեց բոլորիս : Իսկ ինձ առանձնապէս յուզեց նաեւ հետեւեալ փաստը, որ պատմում էին այդ օրերին :

Մահուան օրը Թորամանեան պահանջում է իր ժիլէթը: Երբ կինը բերում է, հիւանդը տկար ձեռքը բարձրացնում է, ժիլէթի գրպանից հանում մի բանալի եւ տալիս կնոջը .

— Ահա բերդի բանալին ...

կինը զարմանում է .

— Ինչո՞ւ կուտաս : Ուրիշ ժամանակ, որ հիւանդ լինէիր՝ չէիր տայ : Հիմա ինչո՞ւ ...

— Վերցրու եւ ... պահիր ...

Ու այս խօսքերի հետ երեսը դարձնում է դէպի պատը: Մահուան ժամին էլ կարծես չի ցանկանում արտայայտել իր նուիրական զգացումները :

Իսկ ի՞նչ էր «բերդ» ասածը: Իր չափագրումները կորցնելուց յետոյ Թորամանեանը տանը պահում էր մի յատուկ սընտուկ եւ դրա մէջ փակում էր չափագրութիւնները, գծագրումները, ձեռագրերը, որպէսզի նորից չկորչին : Իսկ դրանց կորուստը նրա աչքում հաւասար էր Հայոց արուեստի պատմութեան եւ Հայոց փառքի կորստի : Չէ՞ որ նա ճարտարապետական իւրաքանչիւր կոթող համարում էր հայ ժողովրդի ստեղծագործական հանճարի վկայական ... Նրա աչքը վախեցել էր կորուստներից եւ իր տանն էլ փակի տակ էր պահում իր նուիրական գանձերը :

Եւ ահա մահուան ժամին այդ բերդի բանալին, յանձնում է կնոջը, որ նշանակում է՝ լաւ պահիր, որ նորից չկորչին ...

Եւ, բարեբախտաբար, չկորան :

Անձնուրաց, հայրենասէր գիտնականի մահից յետոյ լոյս տեսան նրա ուսումնասիրութիւնների երկու հսկայական հատորները, որոնք այսօր հանդիսանում են Հայոց ճարտարապետութեան պատմութեան հիմնաքարերը կամ, աւելի լաւ է ասել, վէմ քարերը :

ՍՏ. ԶՈՐԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՅՈՒՇԵՐ ՍԻՊԻԼԷՆ

Շաբաթ գիշեր, Հայ Գրողներու Միութիւնը ազնիւ գաղափարը ունեցած էր յարգանքի երեկոյ մը սարքելու ի յիշատակ Տիկին Զ. Ասատուրի, գրական անունով Սիպիլ, իր ծննդեան հարիւրամեակին առիթով :

Դար մը ետքը երբ իր յիշատակը կ'ոգեկոչուի, պարտք կը զգամ իմ յարգանքի տուրքս վճարելու իրեն: Իր շունչին տակ ունեցած աշակերտական շրջանս՝ Էսաեան վարժարանի յիշատակներուս մէջ անջնջելի հետք մը ձգած եւ ամէնէն նուիրական տեղը գրաւած է :

Սիպիլ՝ արժանաւոր գրագիտուհին սիրուած ու յարգուած էր մեր բոլորէն, անձը համակրելի, նկարագիրը ազնիւ ու պատկառանք ազդող: Անիկա հաճելի եղանակ մը ունէր ուսուցանելու : Ունեցած մօրական հմայքը մագնիսական զօրութիւնը, իր քերթուածները, նորավէպերը եւ մանաւանդ «Թանգարան» դասագրքին ընթերցումները, գրական ճոխութեամբ եւ ոտանաւորներով լեցուն, մեզ աշակերտներուս համար ուսման եւ խանդավառութեան ազդակներ էին: Շատ գոհ կը մնար՝ երբ իր դասերը իւրացուցած կ'ըլլայինք, մանաւանդ բծախնդիր էր հոմանիշ, հականիշ եւ բարդ բառերու կառուցման: Ճոխ բառերու մթերք մը ունէր: Կը քաջալերէր եւ կը գնահատէր՝ երբ մեր շարադրութիւնները կը սրբագրէր : Կը յիշեմ անգամ մը երբ շարադրութեան նիւթ ունէինք, «Ցամա՞ք թէ ջուր»: Անճրկած էի, ի՞նչ պէտք էր գրել : Գիտէի միայն թէ երկրիս երեք մասը ջուր եւ մէկ մասը ցամաք է, այդ նիւթին մասին գրական պաշարս եւ հմտութիւնս առկէ անդին չէր անցներ, բաւականաչափ թուղթ մրոտելէ ետք հազիւ կրցայ գրել թէ ցամաքը իր այլազան պէսպիսութեամբ եւ ջուրը իր ընդարձակ տարածութեամբ երկրիս ընդհանուր մակերեսը կը կազմեն: Յետո՞յ, յետոյ ի՞նչ, եւ աւելցուցի քանի մը տող եւս գրելով, թէ ցամաքին վրայ կ'ապրին երկոտանիներ եւ չորքոտանիներ, իսկ ջուրին մէջ լողացող երիկաւոր կենդանիներ: Եւ վերջապէս ալ չեմ յիշեր թէ ինչպէս վերջացուցի, բայց կը կարծեմ որ տասը խաչը չառի :

Կը սիրէինք Սիպիլի բանաստեղծութիւնները զոց սորվիլ եւ այսօր գրեթէ կէս դար ետքը յիշողութեանս մէջ թանգգոհար մը մնացած է իր գրածներէն, աւա՜ղ որ միայն մէկ քառեակը կը յիշեմ.

Խուրձ մը թարմ փուլիա՝ ձեռքեր
խնամոտ՝
Բերեր դրեր են հոս սնարիս մօտ,
Ծռիմ ու ինչպէս ճշխարի մը սուրբ
Համբուրեմ իրենց տերեւները նուրբ :

Այսպէս սիրելի ուսուցչուհիս, տարիներու ծրարը մէկ կողմ հրելով, կուզամ խոնարհիլ հողակոյտիդ առջեւ՝ ես ալ նմանողաբար սա քառեակը նուիրելով քեզի.

Խուրձ մը հին խօսքեր, հին հին օրերէն,
Թող գան զարդարեն հողդ դառնօրէն :
Ծռիմ, համբուրեմ դամբանդ արցունքով
Փուլիաներ դնեմ շարուած քովէ քով :

Օրհնեալ ըլլայ յիշատակդ :

ՀՌ. ՋԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՆ ՔԱՂԱՔՆԵՐ

ԵՐԻԶԱ .— Հին ատենները, Բարձր Հայոց եկեղեցւոյ գաւառին մէջ կառուցուած այս քաղաքը հայկական մեհեաններու կեդրոնավայր մըն էր: Այնտեղ հաստատուած էր Անահիտի կամ Արտեմիսի ոսկի արձանը, որ գարնան եւ աշնան մեծահանդէս թափօրով կը պտըտցուէր քաղաքին մէջ: Այդ տօնախմբութիւններէն մէկուն միջոցին էր, որ Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի քրիստոնէութիւնը յայտնուեցաւ Ս. Գրիգոր, որ Տրդատի զինակիցն էր, մերժեց դալար ոստեր ու ծաղիկներ նուիրել դիցուհիին եւ այդ պատճառաւ նետուեցաւ Խոր Վիրապը: Վերջէն, երբ Տրդատ քրիստոնէութիւնը ընդունեցաւ, Ս. Գրիգոր Հայաստանի ուրիշ մեհեաններու հետ քանդել տուաւ նաեւ Անահիտի մեհեանը եւ անոր տեղ Աստուածածնայ նուիրուած տաճար մը կանգնեց :

ԱՐՏԱՇԱՏ .— Հին Հայաստանի մայրաքաղաքը, Այրատայ Ոսկետան գաւառին մէջ: Ըստ Մովսէս Խորենացիի, Արտաշէս Բ. կառուցած է զայն, ուրիշ աւանդութիւն մը՝ Արտաշատի հիմնարկութիւնը կը վերագրէ Արտաշէս Հայկազն իշխանին որ Արշակունեաց հարստութեան հաստատումէն առաջ Ասորեստանցիներու կողմէ կուսակալ կարգուած էր Հայաստանի մէկ մասին: Քաղաքէն վեց մղոն հեռու կը գտնուի Խոր Վիրապը, ուր նետեցին Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչը: Է. դարու կէսին Ներսէս Գ. «Շինող» Կաթողիկոսը (641ին ընտրուած եւ 652ին քաշուած, յետոյ 658 – 661 դարձեալ Կաթողիկոս) Խոր Վիրապին տեղը շինեց գեղեցիկ վանք մը, որ կը կոչուի Ս. Գրիգոր անունով: Արտաշատէն այսօր քանի մը պատեր միայն կը մնան :

ԱՐՏԱՄԷՏ .— Վասպուրականի մէջ պատմական նշանաւոր քաղաք մը: Արտաշէս Բ. երբ Սմբատ իշխանի առաջնորդութեամբ Պարսկաստան կը փախչէր հայկական գահը յափշտակող Երուանդ Թագաւորի ձեռքէն, բաւական ժամանակ Արտամէտի մօտակայ քարաժայռի մը մէջ պահուըտած մնաց եւ վերջէն, Հայաստանի գահը բարձրանալով, Արտաշէս Բ. հոյակապ քաղաքի մը վերածեց Արտամէտը, ի յիշատակ իր ազատման :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (70)

ԽՈԴԵԴԱՆ

Երբ դու մտար Խոդեդանի վիճակի մէջ ու էս նեղ օրուան օգնեցիր նրան, ուրեմն թող հաստատ մնայ քո տունն ու տեղը, քո տաք բուխարին ու ճիճերէն: Էրնէկ ժողովրդին, որ Թամոյի պէս ու քեզ պէս հողացաւ մարդիկ ունի իր մէջ :

— Ամէն, — գոչեցին հարսանքաւորները միաբերան եւ դատարկեցին Պնտոխցի Մանուկի կենացը :

— Էդ լաւ մարդկանց շարքում իր պատուաւոր տեղն ունի Մշեցի Մատնիք Եղիշէն,— գոչեց քաւորը եւ առաջարկեց խմել նրա կենացը, որը նոյնպէս իր լուման էր մտցրել Ասատուրի հարսանիքին, մի ոսկէ մատանի նուէր տալով հարսի համար :

— Թանկագին կենաց է, — գոչեցին ներկաները :

— Էս հացը վկայ, մի կապոց սնկով ենք ծանօթացել,— շարունակեց քաւորը :— Խմելով մեր ազնիւ բարեկամ Եղիշէի կենացը, մենք դրանով կը խմենք մեր Մուշ քաղաքի եւ նրա աշխատաւոր ժողովրդի կենացը :

Հայրենի քաղաքս է Մուշ,
Ամէնից անուշ,
Ի՞նչ կ'անեմ ես դրախտը,
Տարէ՛ք ինձ Մուշ ...

Բարձր, ոգեւորիչ ձայնով երգեց սեղանապետը, իր գաւաթը զարկելով ներկաների գաւաթներին եւ ամէն զարկին մի քանի անգամ կրկնելով «Մուշ – անուշ» բառերը :

Հերթը հասաւ Ուրադ Յակոբին, որ շինել էր Խոդեդանի տունը :

— Քարերը պի՞նդ են շարուած, — հարցրեց Օնէն :

— Շատ ամուր են, — պատասխանեց Ուրադ Յակոբը պատի տակից :

— Գերանները ամո՞ւր են խփուած, — վրայ բերեց Պնտոխցի Մանուկը, առաստաղին ի վեր նայելով :

— Իմ շինած տանը քանդուել չկայ մինչեւ յաւուր դատաստանի, — լսուեց ատաղձագործի հաստատակամ ձայնը :

— Որ էդպէս է՝ անուշ լինի, — մաղթեցին հարսանքաւորները միաբերան :

— Անուշի ծոցում մնաք,— չէկ բեղերը գոհունակութեամբ ոլորելով, պատասխանեց Դաշտադէմցին եւ գաւաթը դատարկեց :

— Փորմշակների եւ հօտաղների պընակները լցրէք, ամանով ճաշ տարէք տանիքին նստածներին, — կարգադրեց սեղանապետը դէպի երդիք նայելով: Մի քանի նախրապահներ եւ աւագ մշակներ, որ նոր էին եկել, դդալները դուրս քաշեցին գօտիկներից եւ պատրաստուեցին ուտելու :

— Կուշտ կերէք, փորմշակներ, բոլորդ էլ բարով էք եկել իմ հարսանիքին : Մի՛ ամաչէք, զուրբան: Սա էլ ձեր մեծ ախպօր տունն է: Կուշտ – կո՛ւշտ կերէք, — ասաց Խոդեդանը դէպի դուրս նայելով :

— Շնորհակալ ենք, ախպէր Ասատուր, ուրախութիւնով վայելես քո նոր տունը մեր հարսի հետ, Աստուած թող կանաչ պահէ ձեր պսակն ու պուրակը, — գովեցին մշակները, շարուելով տաք ամանների շուրջը եւ դդալները չխկացնելով :

Այդ մաղթանքից յետոյ Տօնէն առաջարկեց խմել Ոսկեհատիկի կենացը, որի հոգատարութիւնը անպակաս էր եղել Խոդեդանի վրայ : Նա էր կարել նորապսակների բարձն ու վերմակը, թխել հարսանեաց հացը եւ պատրաստել ճաշը : Այն թոնիրը, որի շուրջը բոլորել էին, նոյնպէս այդ կնոջ ճարտար մատների գործն էր: Սեղանապետը նայելով Ասատուրի կաւակուռ թոնրին, խիստ ազդուեց եւ, Ոսկեհատի կենացը ծաղկեցնելու համար, երգեց «Թոնդրան» երգը.

Կրոցկլտաս, մեզ կը վառես,
Սուրբ է մոխիրդ, երբ կը սառես :
Հարստի տան կարմիր վարդ ես,
Աղքատի տան ցաւ ու դարդ ես :

Երբ խօսք տուեցին Ոսկեհատին, նա յուզմունքից գրեթէ չկարողացաւ խօսել: Գողնոցի ծայրով սրբեց աչքերի արտասուքը եւ մօտենալով Խոդեդանին՝ ասաց .

— Միայն մի փափաք ունեմ սուրբ երկնաւորից, էնքան ապրեմ, որ տեսնեմ քո եւ Բայազի թոռներին էս տան մէջ խըվլալիս, յետոյ թող սուրբ Աղբերիկն իմ հոգին առնի: — Ապա ձեռքը դնելով Տօնէի ուսին՝ ասաց.— կարգուիր, լաօ, քո հարսանիքի գաղպէն էլ քաշուկ է :

Լուսինը, որ վաղուց ծագել էր, մտել էր ամպերի ետեւ: Օնէի եւ Շինական Պօղոսի կենացը խմելու ժամանակ դըրսում ուժեղ ոռնաձայն լսուեց :

— Տեղ տուէք՝ անցնի, — գովեցին բակում կանգնած մի քանի հարսանքաւորներ ետ – ետ գնալով :

— Ո՞վ է,— գոչեց քաւորը դէպի դուրս նայելով :

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ՆՈՒԻՐՆԵՐ ԱՋԳ. ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՒԱՆԻ ՄԱՆԵՍԻՑ

Պ. Վարդան Պանոիկեանին՝ Պ. Յով – հաննէս Հրաչեանի եւ իր քրոջ Տիկին Արշալոյս Փօլատեանի ինքնաշարժի ծանր արկածէն ապաքինման ուրախ առթիւ 100 ֆր., Պ. Վարդիվառ Գամպէրեանին՝ Առաջնորդարան առաջին այցելութեան առթիւ հարիւր, Պ. Պօղոս Մալայեան՝ Մագրուհի Թաղթալեանի մահուան տը – խուր առիթով յիսուն, Պ. Յարութիւն Տէրոյեանին՝ իր կնոջ հոգւոյն «Տէր ողորմիա»ի մը առիթով քսան, Պ. Եդուարդ Զարդարեանին՝ Առաջնորդարանի կահաւորման առիթով դեղեցիկ գորգ մը: Առաջնորդարանը շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր նուիրատուներուն :

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ ՋՈՄի եւ կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին :

ՄԱՅԻՍ 10ԻՆ

ՆՈՒԻՐ

Ազգի Տիկին Սիրանոյշ Մերիկեան (Մարսէյլէն) իր ամուսնոյն՝ Գեղամ Մերիկեանի յիշատակին յիսուն ֆր. կը նուիրէ Հանդստեան տան: (Տառնալ «Յառաջ»էն) :

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՑԱՆ

Հայ Կարմիր Խաչի Օգն. Մարմնի Օ – գափոխութեան կայանի մանուկներու Ա. խումբը կը մեկնի Յուլիս երեքին: Ա – ձանապրութեան համար դիմել Հայ Կարմիր Խաչի Կեդրոնատեղին, 15, բիս ժան Կուժօն, Փարիզ, երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները, ժամը 10–12:

CENTRE D'ÉTUDES ARMÉNIENNES

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՄԱՆՑ ԿԵԴՐՈՆԸ
Տեղեկատուութեան հաւաքոյթներ
կը կազմակերպէ
ԱՊՐԻԼ 24Ի ԵՒ ՀԱՅԿ. ՋԱՐԴԵՐՈՒ
ՄԱՍԻՆ, ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹԵՐՈՎ

Երիտասարդները պրպտած են այդ հարցը եւ պիտի պարզեն իրենց քննութեանց արդիւնքները :

ՍՏՈՐԵՒ՝ ԱՁԳ ՀԱՒԱՔՈՑԹՆԵՐՈՒՆ ՎԱՃԳՐԵՐՆ, ԹՈՒԱԿԱՆՆԵՐՆ ՈՒ ՀԱՄԱՁԻՆԵՐԸ.—

ISSY-LES-MOULINAUX : le jeudi 16 Avril à 20 h. 30, Salle des Fêtes d'Issy. Salle de réunion No 10-11. 25 Avenue Victor Cresson.

LE RAINCY : le samedi 18 Avril à 20 h. 30, salle de l'Ecole Tebrotzassère 1 Boulevard du Nord.

PARIS : le lundi 20 avril à 20 h. 30, Maison Nationale Arménienne, 32 Rue de Trévise, Paris (9e), Métro : Cadet.

ALFORTVILLE : le mercredi 22 Avril à 20 h. 30, 74 Ave. Etienne Dolet.

ԻՐԱՆԻ
ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ԵԿՈՂՆԵՐՈՒՆ
«PARS HOTEL»
— TEHRAN —
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ եւ ԱՐԴԻԱԿԱՆ
ԱՄԷՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԵԱՄԲ
Հեռախօս – Սենեակներ – Բաղնիք
ՍԵՓԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ
Դալար պարտէզ – Ջուլալ լողարան
«PARS HOTEL»
Ave. Sepand, 40
ՏԵԼԵՓՈՆ : 626031
CABLES : 206 TEHRAN
ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
1 հոգիոց սենեակ· — Օրը 370 Ռ·
2 հոգիոց սենեակ· — Օրը 520 Ռ·
(Նախաճաշով, ծառայութեամբ, սակով)
երկար մնացողին՝ մասնաւոր գիներ
ԱՁՑԵԼԵՑ�էՔ եւ ՎԱՃԵԼԵՑԷՔ
«ՓԱՐՍ ՊԱՆԴՈԿԻՆ»
ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՄԱՅԻՍ 28

ՎԱՂԱՆՍԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. կոմիտէի կողմէ, Յունիս 13–ին, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8·30ին, Թէաթր Միւնիսիփալի սրահը : Կը խնդրուի կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ: Մանրամասնութիւնները յայտնուելիք :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբին ժողովը այս Շորեքշաբթի (Ապրիլ 15) ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. վարանդեան կոմիտէի ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Կայանի արձանագրութիւն

Ֆ. Կ. Խաչի Օգափ. կայանի արձանագրութիւնները կը սկսին Ապրիլ 4ին եւ կ'աւարտին Մայիս 30ին, Ֆրանսայի բոլոր չրջաններու մէջ:

Փարիզի մէջ արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան ամէն ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ եւ ՇԱԲԱԹ կէսօրէ ետք՝ ժամը 4էն ժամը 7, Շրջ. վարչութեան դրասենեակը՝ 17 Բիս Պլէօ, Փարիզ (9), Մշակոյթի Տան Գ. յարկը :

Պէտք է ներկայանալ անձամբ եւ վճարել կանխիկ : Անհրաժեշտ են՝ Լիվրէ տը Ֆամիլ եւ Քառնէ տը Սանթէ :

Ընդունելի են.— աղջիկները՝ 6–15 տարեկան: Տղաք՝ 6–14 տարեկան:

ՊԱՀԱՍՈՒՐԵԱՆ

ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑԱԾ
Եւրոպայի Մեծագոյն
Արեւելեան Վաճառատունը

ՊԱՀԱՍՈՒՐԵԱՆ խանութ մը հայցելողին սեղանին վրայ ամէնէն համով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար: ՊԱՀԱՍՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք աւանդական ընդեղէններու եւ անուշեղէններու ամէն տեսակը, անմրցելի գիներով :

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ

Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ Արտասահման՝ Գելժիա, Զուիցերիա, անգլիա :

ՊԱՀԱՍՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
LYON

246, Rue Vendôme	Tél. MO 11-84
20, Rue Villeroy	MO 32-10
65, Rue Robert	LA 07-72

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «թուրչի», «պիպէռ», տերեւ, թահին հելվա, «վանիլլ», չոքոլա, «նուաղէթ», «լոգում», «սապըղ», պիստակ, Շիրակ օղի (41 – 45o), Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», առաջնակարգ սուրճ, (բարավան եւ մոգա), համեմներ մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, «քաչքավալ» պուլկարական, ճեր – մակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումագ, թարամա, լա – միս, եւայլն) :

ՊԱՀԱՍՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ առաջնակարգ մսավաճառատուն մը, որուն ընտիր տեսակի միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն.— Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաչուած բերտա, բաֆլաւա, բաստայիֆ, տերեւ եւայլն :

STABILISATION DES PRIX
ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է՝
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ «ՊԱՀԱՍՈՒՐԵԱՆ» Է

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած
ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՕԺԱՆԴԱԿ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Ապրիլ 14, երեքշաբթի երեկոյ ժամը ճիշդ 8·45ին
THEATRE DES ARTS
66, Rue Rochechouart, PARIS (9e) Métro : Cadet ou Anvers

Կը ներկայացուի Լ. ՇԱՆԹԻ

– ԿԱՅՍՐԸ –

Հայ Բիւզանդական կեանքէ քաղուած 4 արար եւ 2 պատկեր
(Բեմադրութեան յարմարցուց Մ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ)

ԳԼԽԱՒՈՐ ԴԵՐԱԿԱՏԱՐՆԵՐ

ՏԻԿԻՆ ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, Պ. Պ. ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ, ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ, ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՆԱԶԱՐԷԹ ԲԸՇՏԻԿԵԱՆ եւ ՓԻՒՌ ԹԷՐԶԵԱՆ :

Կը մասնակցին նաեւ
Օր. Օր. Ռ. ՄԱՌԱՆԿՈԶԵԱՆ, Ա. ԾԱԼԵԱՆ եւ Ա. ԹԱՐՈՆ :
Պ. Պ. Յ. ՍԹԱՄՊՈՂՑԵԱՆ, Կ. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ, Է. ԹՕՓՈՒԶԵԱՆ եւայլն :
Բեմադրութիւն՝ ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ

Տոմսերու համար դիմել հետեւեալ վայրերը :—

U.G.A.B., 11 Square Alboni, PARIS (16e)
Tél. : TRO. 03-18
Mme BAKERDJIAN
35, Rue de Trévise, PARIS (9e) PRO. 61-10

Mme MARKARIAN
32, Rue de Trévise, PARIS (9e), TAI. 65-0
et au THEATRE DES ARTS
66, Rue Rochechouart, PARIS (9e)
Tél. : TRU. 05-12 et TRU. 14-38

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑԱՑՈՒՄՆԵՐ

ԼՈՆՏՈՆԻ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸՆԼԱԼՈՎ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԷՋ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑԱՑՈՒԻ

ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ «ԵՍԻ ՄԱՐԴԸ»

ԹԱՏԵՐԳՈՒԹԻՒՆ ՀԻՆԳ ԱՐԱՐ

Ներկայացումները տեղի կ'ունենան ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐՈՒ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՄԲ հետեւեալ թուականներու եւ շրջաններու մէջ՝

ՇԱԲԱԹ, 18 ԱՊՐԻԼ
ALFORTVILLE — SALLE DES FETES DE LA MAIRIE
ԿԻՐԱԿԻ, 19 ԱՊՐԻԼ
ISSY-LES-MOULINEAUX — SALLE DES FETES
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, 22 ԱՊՐԻԼ
ARNOUVILLE — CINEMA « EDEN », RUE ST-JUST
ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 23 ԱՊՐԻԼ
PARIS — SALLE FARALICQ, RUE YVES TOUDIC

Ապահովեցէք ձեր տեղերը — Ներկայացումները կը սկսին ժամը 20,30–ին

ԱՂՔԱՏԱՆԱՄԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունիս 21ին, Մոնմորանսիի ՀԱՆԴՍՏԵԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ մէջ :

Մանրամասնութիւնները Յաջորդով :
Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը :

ՓԱՐԻԶ՝
ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍՊԱՍՈՆԸ
ԱՊՐԻԼ 24ԻՆ
ԿԱՏԻԻ ՍՐԱՀԸ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
Կը տօնուի Ապրիլ 25ին, Շաբաթ օր :
Նախաձեռնութեամբ
ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՄԵՐՈՒՆԴԻՆ
(Զ Ո Մ)

ՍՊԱՍՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ
Մոնմորանսիի հանդստեան տան համար կ'ուզուին սպասուհիներ : Բնակարան անունդ ապահովուած եւ լաւ վճարում : Պայմաններուն տեղեկանալու համար դիմել Աղքատախնամի գրասենեակը, Բիս տը Թրէյզ, Փարիզ (9):

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ
ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
Մայիս 24ին Սորպօնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ :

Ա. Զ. Դ.

Վալանսի Հայս. Առաքելական Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ կրօնական Ընկերակցութիւնը կազմուած եւ վաւերացուած ըլլալ 1964 Մարտ 5 Թուակա – նէն սկսեալ, կը խնդրուի եկեղեցական խնդիրներու վերաբերեալ Թղթակցութիւնները ղրկել ընկերակցութեան կեդրոնատեղին :

ASSOCIATION CULTUELLE
DE L'ÉGLISE APOSTOLIQUE ARMÉNIENNE
13, Rue Ambroise-Paré
VALENCE (Drôme)
Կամատենադպիրին :
P. KABAKDJIAN
34, Rue Voltaire
VALENCE (Drôme)

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Déposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ.
Շրջաւնակով 300 Ն. Ֆ.
Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 75 Ֆ.	Հատը	0.30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 15 ԱՊՐԻԼ
MERCREDI 15 AVRIL 1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40րդ ՏԱՐԻ— Թիւ 9985 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 40e ANNÉE — N° 9985

ՊՈԼՍՈՅ ՅՈՅՆԵՐՈՒՆ ՎԻՃԱԿԸ

—o—

Երէկուան մեր թիւով կարգ մը տեղեկութիւններ հաղորդած էինք Պոլսոյ Յոյներուն մասին: Նոր ստացանք Պոլսոյ Ապրիլ 10ին եւ 11ի թերթերը որոնք հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտան:

« ՖԷՆԷՐԻ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԸ ԵՒ ՄԵՐ ԵՐԿՐԻՆ ՄԷՋ ԱՊՐՈՂ ՅՈՅՆԵՐԸ ԹՈՂ ՊԱՏՐԱՍՏ ԸԼԼԱՆ ԳԱՂԹԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ » ԿԸ ԳՐԷ ՄԷԹԻՆ ԹՕՔԷՐ

Անգարայէն կը հաղորդուի.— Կառավարութիւնը ուշի ուշով կը հետեւի Յունաց Պատրիարքարանի գործունէութիւններուն, որոնք սկսած են անցնիլ Լօզանի Դաշնագրով իրեն տրուած սահմանները: Պատրիարքարանը կը բանեցնէ ապարան մը, որուն փակումին համար ձեռնարկներ կը կատարուին: Անգարայի քաղաքական շրջանակներուն համաձայն, Թուրքեւհելլէն բարեկամութիւնը նոր փուլի մը մէջ մտած է այլեւս, եւ իբր այդ անհրաժեշտ է վերաքննել երկու երկիրներու եւ ժողովուրդներու յարաբերութիւնները:

Վարչապետ Իսմէթ Ինէօնիւի փեսան, Մէթին Թօքէր, իր Աքիս շաբաթաթերթին մէջ նշանակալից խմբագրական մը ստորագրած է այս ուղղութեամբ ուր կ'անդրադառնայ Թուրքեւհելլէն յարաբերութեանց ներկայ վիճակին: (տես Յառաջ, Ապրիլ 14):

300 ՀԵԼԼԷՆՆԵՐ ԵՒՍ ԿԸ ՄԵԿՆԻՆ

Կառավարութիւնը Պոլիս բնակող 300 Հելլէնահպատակներու հրահանգ տուած է որ երկու շաբաթէն պէտք է կարգադրեն իրենց գործերը եւ մեկնին Թուրքիայէն: Այդ Յոյներուն մէջ կան արհեստաւորներ, բժիշկ, ատամնաբոյժ, հիւանդապահուհիներ եւայլն: Վիզայի համաձայնութեան խզումէն առաջ Թուրքիա եկող Հելլէններուն ալ երեք ամիս բնակութեան արտօնութիւն տրուած է: Երբ այդ պայմանաժամը լրանայ, կամ պիտի մեկնին Թուրքիայէն, եւ կամ դիմում պիտի կատարեն, իրենց բնակութեան շրջանը երկարաձգելու համար:

Նիյազի Հալքեան երեսփոխան Բուհի Սօյէր կարեւոր հարցագիր մը տուած է Ազգ. Ժողովին, եւ Վարչապետէն բացատրութիւն կը պահանջէ Արեւմտեան Թրակիոյ Թուրքերու եւ Լօզանի Դաշնագրի խնդրին մասին: Ահաւասիկ այս հարցագրին պատճէնը.

1.— Լօզանի Դաշնագիրը ստորագրուած պահուն, Արեւմտեան Թրակիոյ Թուրք եւ Հելլէն բնակչութեանց թիւը որքան էր, այսօր որքան է: Եթէ այսօր տարբերութիւն մը կայ, ի՞նչ է պատճառը:

2.— Արեւմտեան Թրակիա մնացած Թուրքերուն ձեռքը որքան կալուած եւ հող կար այն ատեն, այսօր ի՞նչ է իրենց տնտեսական վիճակը:

3.— Ինչպիսի՞ երաշխիք մը ստացուած է, Արեւմտեան Թրակիոյ Թուրք փոքրամասնութեան պաշտպանութեան ի նպաստ:

4.— Արեւմտեան Թրակիոյ Թուրք կրօնաւորները ինչպէս կ'ընտրուին, Հելլէն իշխանութիւնը ինչպիսի իրաւասութիւն ունի, զանոնք ընտրելու կամ պաշտօնազրկել ընելու համար: Թուրք Համայնքին եւ Վաքըֆներու գործերը ինչպէս կը մատակարարուին, անոնց վարչական մարմիններուն գործունէութիւնը ինչ է, անոնց համայնապատկան կալուածներէն տուրք կը գանձուի՞:

5.— Ի՞նչ է կացութիւնը եւ գործունէութեան սահմանը Արեւմտեան Թրակիոյ Թուրքերուն եւ Պոլսոյ Յոյներուն ընկերակցութիւններուն:

6.— Պոլսոյ մեր Յոյն հայրենակիցներու տնտեսական եւ մշակութային մակարդակը փոփոխութիւն մը կրա՞ծ է, բաղդատմամբ Լօզանի դաշնագրի շրջանին:

7.— Պոլսոյ մեր յոյն հայրենակիցները ի՞նչպէս կ'ընտրեն եւ կը պաշտօնազրկեն իրենց կրօնաւորները: Լօզանի դաշնագրով Պատրիարքարանին եւ Յոյն հասարակութեան ընծայուած իրաւունքները ներկայիս փոփոխութիւն մը կրա՞ծ են: Տուրք կը գանձուի՞ Յունաց Վաքըֆներէն եւ Յոյն համայնքային կազմակերպութիւններէն:

8.— Եթէ երկու համայնքները, այսինքն Արեւմտեան Թրակիոյ Թուրքերը եւ Պոլսոյ Յոյները ընկերային, կրօնական, մշակութային եւ այլ գետիններու վրայ տարբեր տարբեր վերաբերումներու առարկայ կ'ըլլան, Թուրք կառավարութիւնը ի՞նչ կը խորհի այդ խնդիրը վերցնելու եւ կողմերուն համահաւասար իրաւունքներ տալու համար »:

ՆՈՐ ՎՏԱՐՈՒՄՆԵՐ

Կառավարութիւնը խստացուց իր հետապնդումը անբաղձալի հելլէնահպատակներու դէմ, որոնց գործունէութիւնը մի առ մի կը քննուի եւ կտրուկ որոշումներ կը տրուին: Որոշուած է սահմանէն դուրս հանել 32 Հելլէններ եւս, որոնք Թուրքիոյ դէմ կը դաւէին եւ Կիպրոս դրամ կը ղրկէին: Գալ շաբթու հազարի պիտի բարձրանայ երկրէն վտարելի Հելլէններու թիւը: 480 Հելլէններու հրահանգ տրուած է իրենց առեւտրական գործառնութիւնները անմիջապէս դադրեցնել:

Կառավարութիւնը ուշի ուշով կը քննէ Յունաց Պատրիարքարանի կացութիւնը եւ բոլոր «մութ» գործերը: Պատրիարքարանի ապարանը փակուեցաւ եւ ձեռք դրուեցաւ Աթօսի ֆիլմին վրայ, ուր Աթենակորաս կ'երեւի Բիւզանդական շըրջանի թագաւորական զգեստով եւ թագով: Ճշդուած է որ Պատրիարքարանի ապարանը բացուած է դեմոկրատ իշխանութեան օրով:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԴԺԳՈՀ ԵՆ

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՈՒԽՏԷՆ

—o—

Ծերակուտական ընտրութեանց նախօրեակին, Թրքական կառավարութիւնը ըսկըսած է իր դժգոհութիւնը յայտնել Ատլանտեան համախոհութենէն: Այս առթիւ արտասանուած ճառերուն մէջ շատ կը խօսուի Միացեալ Նահանգներու կամ Ատլանտեան այլ զինակիցներու մասին: Ցարդ կարելի չէր որեւէ քննադատութիւն ընել այդ ուղղութեամբ մինչ ներկայիս Թուրքերը այլեւս բառերը չեն ծամծմեր:

Պուրսայի մէջ Քեմալ Սաթիր, որ փոխվարչապետ է, խօսած ճառին մէջ հետեւեալ ձեւով արտայայտուած է.— Մեր բարեկամներն ու թշնամիները, ինչպէս նաեւ ՄԱԿի զինեալ ուժերու հրամանատարը եւ ՄԱԿի նշանակած միջնորդը, պէտք է գիտնան որ Թուրքիա երբեք պիտի չհրաժարի իր «արդար» դատէն (ԽՄԲ.— Չակերտը մերն է անշուշտ...) եւ պիտի չմիանայ որեւէ լուծումի որ պիտի ստիպէր Կիպրոսի Թուրքերուն որ ապրին իբրեւ փոքրամասնութիւն մը յունական վարչութեան տակ:

Արտաքին հարցերու խորհրդարանական յանձնախումբին նախագահ Նիհաթ Էրիմ յայտարարած է Միլլէթ օրաթերթին «Եթէ Ամերիկացիք, Անգլիացիք եւ Ատլանտեան մեր միւս զինակիցները մերժեն բացէ ի բաց դէմ արտայայտուիլ Մակարիոսի գործունէութեան, ատիկա կրնայ խախտել այս երկրին վստահութիւնը իրենց հանդէպ: Ժամանակը եկած է որ արեւմտեան մեր բարեկամները ըսեն որ պիտի թոյլ չտան որ յոյն Կիպրացիներու սպառնալիքը ազդեցութիւն ունի իրենց վրայ: Գերպ. Մակարիոս եւ իր վարչութիւնը միայն յոյն համայնքին կը մտածեն երբ ինքնորոշման մասին կը խօսին: Կը մոռնան որ Կիպրացի ժողովուրդ մը չկայ այլ՝ երկու շատ անջատ հաւաքականութիւններ եւ Թուրք համայնքը, ինք ալ, ինքնորոշման իրաւունք ունի:

Փափանտրէու — Մակարիոս խօսակցութիւններէն ետք, յայտնի չէ տակաւին թէ Ջօր. Գրիվաս Կիպրոս պիտի երթա՞յ թէ ոչ: Գրիվաս պատասխանած է լրագրողներուն հարցումներուն.— Եթէ առաջարկէին որ Կիպրոս երթամ, պիտի խորհէի այդ մասին»:

Փափանտրէու ունկնդրութեան ընդունած է Աթէնքի Թուրք դեսպանը:

Քիրենիա — Նիկոսիա ճամբուն վրայ միջադէպերը կը շարունակուին:

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՉԷ ՄԵՌԱԾ

ՍԽԱԼ ԼՈՒՐ ՄԸ ՇՐՋԵՑԱՒ ԱՌՋԻ ԳԻՇԵՐ

Երկուշաբթիէն Երեքշաբթի լուսնալիք գիշերը, գերմանական մամուլի գործակալութիւնը Ֆլաշ մը կը սփռէր՝ Խրուշչեւ մեռած: Պարզ է որ լուրը մեծ իրարանցում կը ստեղծէր միջազգային շրջանակներու մէջ, մինչեւ որ կը յայտնուէր թէ Ճափոնցի լրագրողներու մէկ սխալ թարգմանութիւնն է այս «թիւրիմացութիւնը»: Ամէն պարագայի մէջ բաւական շփոթութիւն տիրած է ցորչափ կարելի չէր եղած նաեւ յարաբերութեան մէջ մտնել Մոսկուայի հետ: Վերջապէս Մամուլի Թաս գործակալութեան ընդհ. տնօրէնը՝ Տիմիթրի Կորունով բացարձակապէս հերքած է լուրը: Անշուշտ արեւմտեան շրջանակները իրաւացի կերպով կասկածամտութիւն կը յայտնեն եւ չեն կրնար համոզուիլ թէ բոլորովին անհիմն է լուրը:

Պէտք չէ անտեսել նաեւ թէ չին Թաքունգ — Փաօ թերթը կը գրէ. « Պէտք է մաքրագործել Խրուշչեւը, ժամանակը եկած է» եւ կ'աւելցնէ Խրուշչեւի Հունգարիա ճամբորդութիւնը կը ձգտէր հեռացնելու Չինացիները եւ ծռիլ Ամերիկացիներուն առջեւ » Խրուշչեւի խօսքերը չին ժողովուրդին եւ համայնավար կուսակցութեան նկատմամբ Հունգարիա կատարած իր 11 օրուան ճամբորդութեան ընթացքին, արջապով լեցուած էին, մինչ Ամերիկան կը գովէր: Խրուշչեւ պատմութեան մեծագոյն նահանջողանն է, բայց նաեւ աշխարհի միասնականութեան մեծագոյն բնաջնջողը »:

Երեքշաբթի առաւօտ, Իտալիոյ համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթը՝ Ունիթա կը գրէ թէ գերմանական կիսապաշտօնական գործակալութեան այս լուրը դիտումով եղած գրգռութիւն մըն է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԼԺԵՐԻՈՅ «Օրինաւոր ընդդիմութիւնը» յայտարարեց թէ պիտի չմասնակցի ԷՖ ԷԼ ԷՆի համագումարին: Պէն Խետտա եւ Պուտիաֆ արդէն իսկ տեղեկացուցած են թէ չեն երթար իսկ Խիտէրի եւ Ֆերատ Ապպասի ներկայութիւնը որեւէ ձեւով հաւանական չի նկատուիր:

ՕԹԱՉԻ (ասիական հարաւ — արեւելեան կազմակերպութիւն) ժողովին մէջ շատ ծանր տարակարծութիւններ կան Վիէթնամի շուրջ: Ֆրանսայի Արտաքին նախարարը Քուվ տը Միւրվիլ յայտարարեց թէ «այլեւս պէտք է վերջ տալ պատրանքներուն »:

ՄՈՍԿՈՒԱ հասնելէն ետք, Խրուշչեւի փեսան՝ Աճուպէյ, յայտարարեց թէ շատ գոհ է Ֆրանսական իր ճամբորդութենէն: Երբ իրեն հարցում եղած է թէ ի՞նչ կը մտածէ տը Կոլի Խորհ. Միութիւն գալու մասին, Իզվեստիայի խմբագրապետը ըսած է.— « Ատիկա իր գործն է, անշուշտ չէ մոռցած իրեն եղած հրաւէրը »:

ՍՊԱՆԻԱՅԷՆ անցած ատեն, Յորդանանի Հիւսէյն Թագաւորը այցելութիւն մը տուած է Զօր. Ֆրանքոյի:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ 12 թոն ոսկի ծախեց Ֆրանսայի: Անցեալ շաբաթ արդէն 13 թոն եկած էր Օռլիի օդակայանը, Ֆրանսայի Դրամատունը փոխադրուելու համար:

ՊԵԼՃԻՈՅ մէջ, բժիշկները հրաժարեցան «խնամքի» գործադուլէն եւ սկսան «օրէնքի» գործադուլը:

ԺԸՆԵՒԻ մէջ Ֆրանսա զօրավիգ կեցաւ Փեքինի թեկնածութեան ընդդէմ Ազգ. Չինաստանի, ՄԱԿի տնտեսական յանձնախումբին ժողովին մէջ:

ՃԱՔԱՐԹԱՅԻ մէջ ժողովրդական Չինաստանի փոխ — վարչապետը, որ նաեւ Արտաքին նախարարն է, տեղեկացուցած է աֆրօասիական ժողովին աշխատանքները պատրաստող դիւանին, որ իր երկիրը բացարձակապէս դէմ է Խորհ. Միութեան մասնակցութեան: Այս ժողովը նոր «Պանտունկ» մըն է, որ պիտի գումարուի գալ տարուան սկիզբը: Հնդկաստանն էր որ ներկայացուցած էր Խորհրդային Միութեան թեկնածութիւնը:

ՎԱՐՉԱՊԵՏ Էրհարտ բուռն կերպով կը պաշտպանէ իր արտաքին նախարարը որուն համար կ'ըսուի թէ երեսի վրայ ձըգած է ֆրանքեւգերմանական յարաբերութիւնները: Քուռիէ տը Պավիէռ թերթը կը գրէ թէ Շրէօտէր մէկ կողմ ձգած է ֆրանքեւգերմանական յարաբերութիւնները եւ կը փորձէ սերտացնել դաշնակցային Գերմանիոյ կապերը արեւելեան պլոքին հետ:

ԱԼԺԵՐԻԱՅԷՆ հասած լուրերու համաձայն, կը պարզուի, որ Պէն Պէլլա ոեւէ ընդդիմադիր պիտի չունենայ ԷՖ ԷԼ ԷՆի համագումարին:

ՀԱՅԵՐՈՒ ԵՒ ԻՍԼԱՄՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ ԾԱՆՐ ԿՌԻՒ, ՏԻԱՐՊԱԳԸՐԻ ՄԷՋ

—o—

Ճումհուրիյէթ կը գրէ.— «Երէկ Տիարպագըրի Եօղուրթփազար թաղին մէջ, արիւնոտ կռիւ մը ծագեցաւ Իսլամներու եւ Հայերու միջեւ, արօրի մը առուծախին առթիւ: Վէճը կռիւի յանգեցաւ, տասը հայ երկաթագործներ երկու Իսլամներ ծեծեցին, եւ անոնցմէ մէկուն գլուխը պատռեցին: Քաղաքին Իսլամներուն եւ Հայերուն միջեւ ոխակալութիւն մը ծայր տուաւ, եւ Իսլամները արժանապատուութեան խնդիր մը նկատելով այս կռիւը, ուզեցին իրենց հաշիւը մաքրել եւ հարիւր հոգի հաւաքուեցան, քարերով, բիրերով եւ բահերով ուզեցին յարձակիլ Հայերու վրայ: Բարեբախտաբար տարեց Իսլամներ միջամտեցին եւ հանդարտեցուցին զիրենք, եւ առաջքը առին ցաւալի դէպքի մը:

Տիարպագըրի Հայերէն շատեր իրենց վախէն չբացին այսօր իրենց խանութները եւ գացին Միւֆթիւ Սալիհ Թանրըվէրին եւ անկէ իրենց կեանքի մասին երաշխիք ուզեցին: Միւֆթին վստահեցուց զիրենք թէ բան մը պիտի չպատահի, հայ հայրենակիցները վերսկսան իրենց բնականոն աշխատանքին» (Ապրիլ 11):

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՔԱՅԻՆ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ա.

Կը հրատարակենք Պէյրութի մեր աշ – խատակիցներէն Հրաչ Տասնապետեանի այս ուսումնասիրութիւնը վաւերական եւ արժէքաւոր նիւթի մը մասին : Ինչպէս արդէն կը շեշտէ հեղինակը, նման ու – սումնասիրութիւն կապուած է բազմա – թիւ դժուարութիւններու եւ սոյն աշխա– տանքը արդիւնք է լուրջ ու երկար գի – տական պրպտումներու : Մեզի համար , արտասահմանեան նոր սերունդի մէկ ան– դամին կողմէ ներկայացուած այս գի – տական աշխատութիւնը աղբիւր է ան – խառն ուրախութեան եւ հպարտութեան : Անիկա ապացոյց մըն է, որ գաղութնե – րուն մէջ գոյութիւն ունի նորահաս այն տարրը, որ գէթ չափով մը կը լրացնէ հին հիմուտներու ձգած պարապը:

Հանքային հարստութիւնները որեւէ երկրի ամէնէն անհրաժեշտ կարիքներէն մէկը կը կազմեն: Ինչպէս բոյսը աճելու եւ ճոխանալու համար հողէն կ'առնէ սննդարար աւիշը, նոյնպէս եւ որեւէ պե– տութիւն, տնտեսական ծաղկումի եւ ու– րեմն կենցաղային բարօր վիճակի հասնե– լու համար, պէտք ունի իր հողի ընդեր– քին ընծայած սնունդին : Հանքային հա– րստութիւնները կը հանդիսանան գլխա– ւոր հիմքերէն՝ երկրի մը ճարտարար – ուեստին եւ արտաքին առեւտուրին. ա – նոնք կը հայթայթեն այդ երկրի շինա – նիւթերն ու վառելիքը :

Հայաստան, հեղուկ թէ կազային՝ վա– ռելիքները առանձին կարեւորութեամբ օժտուած խումբ մը կը կազմեն հանքա – յին հարստութիւններուն մէջ : Անոնք ոչ միայն կենցաղային ընթացիկ ջեռուցման ամէնէն հիմնական աղբիւրները կը կազ– մեն, այլ նաեւ ամբողջ ճարտարարուես– տին գոյութիւնն ու բնականոն ընթացքը կը պայմանաւորեն :

Ոչ նուազ կարեւոր հարստութիւն մը կը ներկայացնեն նաեւ մետաղային հանա – ծոները: Անոնք զարկ կուտան մետաղա – գործական ծանր ճարտարարուեստին , ինչպէս կարեւոր չափով մը քիմիական արդիւնաբերութեան : Մետաղային հա – նածոներն ու անոնցմէ արտահանուած մետաղները, այնկախ տեղւոյն վրայ ի – րենց ճարտարարուեստական գործածու – թենէն , կրնան նաեւ մեծապէս շահաբեր ըլլալ որպէս արտածման նիւթ :

Քիմիական արդիւնաբերութեան տեսա– կէտէն՝ անմիջական կարեւորութիւն ու – նին նաեւ միւս բոլոր հանքայինները — մետաղակերպներ, օքսիտներ, աղեր — ո– րոնց չգոյութիւնը յաճախ բազմածախս ներածումներու դուռ կը բանայ պետու – թեան մը համար :

Երկրի մը ընդերքի գանձերուն մէջ ոչ նուազ կենսական են նաեւ շինանիւթերը: Անոնք ոչ միայն շինարարութիւնը կ'ա – պահովեն ընթացիկ նիւթական իմաս – տով, այլ նաեւ իրենց տեսակովն ու ո – րակովը ձեւ եւ ոճ կը պարտադրեն այդ երկրի ժողովուրդի ճարտարապետու – թեան :

Հետաքրքրական եւ յաճախ մեծապէս հասութաբեր կրնան ըլլալ նաեւ թանկա– գին քարերը, զանազան տեսակի հանքա– յին աղբիւրները, ջերմուկները, աղի ջուրի լիճերը , եւայլն:

×

Հայաստանի հանքային հարստութիւն– ներուն մասին ուսումնասիրական առաջին գրութեամբ մը (ԱԿՕՍ, 1958ի 8–9, 10 եւ 11 – 12 թիւեր) շեշտած էինք այս կարգի աշխատութեան մը հիմնական դժուարու– թիւնները:

Աշխարհագրութեան պատահական զա– ռագրքերու ընդմէջէն՝ Խորհրդային Հա – յաստանի մէջ կատարուած հետազօտու – թիւններէն քիչ բան միայն ծանօթ էր մեզի :

Մեր այդ անդրանիկ աշխատասիրու – թեան համար՝ հիմնուած էինք առաւելա– բար Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութեան 1922ի Փարիզի մէջ հրատարակած ֆրանսերէն մէկ ուսում – նասիրութեան վրայ («Հայաստանը՝ տնտեսագիտական տեսակէտէ») : Այդ հրատարակութեան մէջ՝ Հայաստանի հանքային հարստութիւններուն վերա – բերեալ մասը կը հիմնուի ցարական կա– ռավարութեան օրով իսկ ծանօթ պաշ – տօնական տուեալներու, հանրապետական կառավարութեան փաստաթուղթերուն , ինչպէս նաեւ առաջին Համաշխարհային պատերազմի ընթացքին Թրքապատկան Հայաստանի հողերուն վրայ կատարուած քննութեանց արդիւնքներուն վրայ :

Օգտուած էինք նաեւ Պոլսոյ Ռապըրթ Քոլէճի դասախօսներէն՝ Արշակ Սօլադ – եանի 1923ին հրատարակած ֆրանսերէն աշխատասիրութենէն՝ « Փոքր Ասիոյ ըր– նական եւ տնտեսական հարստութիւն – ները » խորագրով :

Անցնող հինգ – վեց տարիները բարե – բախտաբար յատկանշուեցան Հայաստանի եւ արտասահմանի Հայութեան միջեւ գի– տական – մշակութային յարաբերու – թեանց բարելաւումով : Արտերկրի հայ– կական վարժարաններն ու մշակութային հաստատութիւնները սկսան կանոնաւո – րաբար ստանալ Հայաստանի Գիտու – թիւններու Ակադեմիայի տեղեկագիրներն ու զանազան այլ հրատարակութիւններ. փոխադարձ այցելութիւններու շնորհիւ՝ ծանօթացում եւ մտաւորական կապ ըս – տեղծուեցաւ Հայաստանի գիտնականնե – րու եւ գրողներու, ու արտասահմանեան երկիրներու հայ ուսուցիչներու միջեւ. Պետհրատ ու Ակադեմիան հրատարակե– ցին Հայաստանի բնական հարստութիւն – ներն ու տնտեսական կարելիութիւնները քննութեան ենթարկող եթէ ոչ ամբողջա– կան, գէթ բաւական լուրջ ուսումնասի– րութիւններ : Այսօր, երբ վերստին կը մօտենանք այս նիւթին, մեր աղբիւրները ճոխացած կը գտնենք բազմապիսի աշ – խատասիրութիւններով: Կարեւորագոյն – ներէն յիշատակենք՝ Հ. Գ. Մաղաքեանի « Մետաղային հանքավայրերը » (Գ. Ա. հրատարակչութիւն, Երեւան, 1958), Սուրէն Մովսէսեանի « Հայկական ՍՍՌ Էկոնոմիկայի զարգացման հեռանկար – ները » (Երեւան 1962), Զ. Հայցագործ – եանի եւ Օ. Մարտիրոսեանի « Հայաս – տանի տուֆերը եւ մարմարները » (Երե– ւան, 1959), եւ մանաւանդ՝ «Հայկական ՍՍՌ Ատլասը» սքանչելի հրատարակու – թիւնը (1961) :

Արեւմտեան Հայաստանի հանքային հարստութիւններու թուումին մէջ , դըժ– բախտաբար, ստիպուած ենք սահմանա – փակուիլ վերոյիշեալ նախախորհրդային տուեալներով : Թուրք կառավարութիւնը հաւանաբար կատարած է նոր քննութիւն– ներ, սակայն անոնց բնոյթն ու արդիւն– քը մեզի կը մնան անծանօթ :

ՀՐԱՉ ՏԱՍՆԱՊԵՏԵԱՆ

(1 Շար.)

ԳԷՈՐԳ ՍԿԵՒՌԱՑԻ

Ինչեր չէ ըրած Հայը, ինչ տեսակ զո – հեր չէ տուած ան իր պատմութեան ըն – թացքին՝ հայ մնալու եւ ազգային մշա – կոյթը պահպանելու համար : Յաւիտե – նական անթառամ փառքով պսակած է ժողովուրդը Վարդաններու եւ Մեսրոպ – ներու յիշատակը: Բայց ահա կան նաեւ այնպիսիներ, որ մոռցուած են, մոռցը – ւած են մասամբ կամ լրիւ, որովհետեւ Հայոց պատմութիւնը բազում անգամներ « դուրս ելած է իր շաւիղէն »: Սակայն ժամանակակիցները անոնցմէ շատերուն գործերը կամ կեանքին պատմութիւնը յանձնած են մագաղաթներուն, որ աշ – խարհակործան աւերումներու, ապա – տակութիւններու մէջէն ապրած ու հա – սած է մեզի :

Երկիւղածութեամբ կը թղթատուին այժմ այդ մագաղաթները Մեսրոպ Մաշ– տոցի պալատին մէջ (Երեւանի Մատենա– դարանը), կը թղթատուին եւ կը գտնը – ւին նորանոր գործեր եւ կը յանձնուին մայր ժողովուրդին: Այս ձեւով յայտնա– բերուեցաւ նաեւ մեզմէ եօթը դար ա – ռաջ ապրած հայ ծանօթ մատենագիր, լեզուաբան, մանկավարժ, հանրային եւ քաղաքական գործիչ Գէորգ Սկեւռացիի կենսագրութիւնը՝ միջնադարեան գրչա – գիրի մը հաւաքածոյ մատեանին մէջ: Նորագիւտ այդ վաւերագիրը գրուած է 72 էջի վրայ, թէեւ կը նկատուի, որ ձե– ռագիրէն կորսուած են քանի մը էջեր : Ո՞վ է այդ գողտրիկ, պատմական մեծ արժէք ներկայացնող գործին հեղինակը : Առ այժմ պարզ չէ, քանի որ յայտնի չէ թէ ո՞ւր եւ ի՞նչ պայմաններու մէջ ձե – ռագիրը «վիրաւորուած» է, կորսնցնե – լով նաեւ իր վերջին էջը, որուն վրայ թերեւս գրուած ըլլար հեղինակին անու– նը: Պարզ է, սակայն, մէկ բան, որ ան եղած է Գէորգ Սկեւռացիի ժամանակա – կից անձնաւորութիւն մը եւ գեղարուես – տական բարձր ճաշակով եւ ոգեւորու – թեամբ հիւսած է մեծ հայրենասէրի մը կենսագրութիւնը :

Իսկ ի՞նչ կը պատմեն այդ հնադարեան ձեռագիրին խունացած էջերը: Անոնցմէ կ'իմանանք, որ Գէորգ Սկեւռացի ծնած եւ ապրած է Լամբրոն (Կիլիկիա), շինական Առաքելի ընտանիքին մէջ: Ան երիտա – սարդ տարիքէն երեւան բերած է հոգե – կան եւ բարոյական բարձր արժանիք – ներ՝ ազնուութիւն, անաչառութիւն եւ աշխատասիրութիւն : Սակայն , երբ դեռ հազիւ 18 տարեկան էր , մեռած է անոր մօրեղբայրը, մեր մատենագրութեան ծա– նօթ Գրիգոր Սկեւռացին: Այս վերջինին մահէն ետք, անմեղ պատանին կը զըր – պարտուի եւ կ'ենթարկուի ծանր հալա – ծանքներու : Կը ստիպուի թողուլ հայ – րենի քաղաքը եւ ուսումը շարունակելու համար մեկնիլ Մեծ Հայք, ուր սկիզբ – ները կ'աշակերտէ Բջնիի յայտնի Գրիգոր եպիսկոպոսին, ապա Վարդան Արեւելք – ցիին եւ ստանալով հիմնաւոր ու ժամ նակին համար փայլուն կրթութիւն, վերադառնայ Կիլիկիա, որ այդ ժամ նակ քաղաքական եւ կրօնական ծանր խումներու թատերաբեմ դարձած էր :

Սկեւռացիին համբաւը կը տարած Կիլիկիայի մէջ : Կ'առաջարկեն վարդապետել Սկեւռայի վանքը, որ ժամանակ հայ մշակոյթին եւ դպր թեան կարեւոր կեդրոններէն մէկն Այս վանքին մէջ Սկեւռացի կը գրէ ծանօթ գործերը — «Գրչութեան արու տը», «Եսայի մարգարէի մեկնութիւն», « Ներբողեան Յովհաննէս աւետարա չին » եւայլն :

Այնքան մեծ եղած է անոր հեղինակ թիւնը, որ իրաւունք ունեցած է մուխ ըլլալու քրիստոնէութեան թեան սրբոցը նկատուող Աստուածա չին մէջ եւ կազմել Սուրբ Գրքին րէն թարգմանութեան ցանկերը եւ խագրութիւնները :

Գիտական գործունէութեան թաց Սկեւռացի դաստիարակած է մաթիւ աշակերտներ, որոնցմէ յետագային անուանի դարձան իբրեւ տենագիրներ եւ գրիչներ, ինչպէս՝ փանոս Գոյներիցեանց, Երեմիա նայ, Մովսէս Արիստակէս եւ ուրիշ որոնք երախտագիտութեամբ կը իրենց անուանի ուսուցիչը՝ մեծա գինքը «տիեզերալոյս», «եռամեծա այլ տիտղոսներով: Անծանօթ կենսա րը մեծ գովեստով կը խօսի անոր հա րական փայլուն արուեստին մասին: պարզուի նաեւ, որ Սկեւռացի գրաւ մանրանկարչութեամբ, որմէ, սակայ դժբախտաբար, դեռ ոչ մէկ նմոյշ հաս է մեզի :

Մեծ է եղած Սկեւռացիին աւանդը լեզուաբանութեան զարգացման գործ մէջ: Անոր «Գրչութեան արուեստը» մանակակից լեզուաբանութեան կող նկատուած է Հայոց լեզուի քերակա թեան, կէտադրութեան եւ առոգա թեան նուիրուած փայլուն աշխատ թիւն մը :

Սակայն առաւել մեծ է Սկեւռաց աւանդը այն ծանր պայքարին մէջ, մղած է հայ ժողովուրդը այդ օրեր Սկեւռացիին ապրած ժամանակաշրջան Կիլիկեան Հայաստանի մէջ լայն ծա ստացած էր շարժում մը, որ սկսած շատ աւելի կանուխ եւ պատմութ յայտնի է միարարութիւն անունով :

Այդ շարժումին նպատակն էր հայ ղեցիին միացումը բիւզանդական հռոմէական եկեղեցիներուն, որ կը կասէր հայ ժողովուրդին կենսակա հերուն: Արդարեւ հռոմէական եւ բ զանդական եկեղեցիները կը ձգտէին րարութեան շնորհիւ Կիլիկիան եւ ընդ հանրապէս Հայութիւնը դարձնել հնազանդ գործիք մը՝ Արեւելքի մէջ րենց տնտեսական եւ քաղաքական րուն օգտին: Աւելին. եկեղեցիներու ութեան գաղափարին տակ թաքնուած մեծ վտանգ մը, քանի որ միջին դա

ՄԱԿԱՐԻ ՏՂԱՆ ՄԱՐԳԱՐԸ

Թթենիներուն մօտ, ջուրին մէջ հասակ նետող եղէգներուն մէջ, թափանցիկ թե – ւերով, երկար մարմնով գոռնաւոր մի – ջատներ խուլ ձայն մը կը ձգէին :

Մարգարը , քարի մը վրայ նստած . « Մխիթարի մը արկածները » կը կար – դար, ու երբեմն մտիկ կ'ընէր միջատնե– րու խուլ ձայնին այնպէս, ինչպէս բա – նաստեղծ մը իր հոգիին պիտի ունկըն – դրէր :

Մակարը, կոնակին վրայ պառկած , կ'երեւակայէր, որ իր զաւակը վարդա – պետ եղեր , կը վերադառնար Երուսա – ղէմէն: Այն ատեն, տիրացու Գեւոն, աջը համբուրելու պիտի մօտենար իր վարդա– պետ զաւկին : Այն ատեն ...

Շատ դժուար բան չէր. տարին մի քա– նի համետ աւելի որ շինէր, ամբողջ դըպ– րոցի ծախքը կը հանէր : Մակարը չըտ – կուեցաւ, երբ մօտի ճամբայէն ձայն մը լսեց : Բա, ինչ տեսնէ, էշերու կարաւան մը ամբողջ ճամբան է բռներ :

— Կ'երեւայ Տիարպէքիրէն ապրանք կը բերեն, — խօսեցաւ հայրը ու չգիտես ինչո՞ւ սկսաւ էշերը համրել :

Մարգարի համար ճամբէն անցնող է – շերը տեսակ մը խորհրդաւորութիւն ու – նէին : Անոնք հեռու, հեռու տեղերէ կու– գային, երազի ու հէքեաթի աշխարհնե– րէն, Տիարպէքիրէն եւ կամ Հալէպէն :

Մակարը կը համրէր · 150, 183, 220 , մօտաւորապէս 270 էշեր համրեց , ու դի– տեց, մինչեւ որ կարաւանը հատաւ ծա – ռերուն մէջ: Նորէն կռնակի վրայ պառ– կած՝ հաշիւ ըրաւ: Եթէ 270 էշերու մէյ մէկ համետ շինէ, ան ատեն ամբողջ քը– սակ մը լեցուն ոսկի կ'ունենայ : Մար – գարը Երուսաղէմ , էջմիածին կը ղրկէ , իր տնաշէն կնոջ Սարիկի վզէն ոսկիներ կը կախէ, ձի մը կ'առնէ ու ձին հեծած տիրացուի դրան առջեւէն կ'անցնի: Եթէ 270 էշերու համետներ շինէ ...

Մակար հաշուեց , որ եթէ ամէն մէկ համետ 75 ղրուշ արժէ ...

Բա, ինչո՞ւ իր միտքը պիտի յոգնեցնէ, քանի որ ուսումնական զաւակ ունի :

— Մարգար, — ձայն տուաւ Մակարը՝ գլուխը վեր բռնած :

— Ի՞նչ է հայր.— սթափեցաւ Մար – գարը :

— Մարգար, սեպենք՝ 270 էշի փալան շինեցի. սեպենք՝ մէկ փալանը արժէ 75 ղրուշ. սեպենք՝ ամէն մէկ փալանէն 12 ղրուշ սերմէկն հանեցի: Քանի՞ ոսկի կ'ունենամ :

Մարգարը գիրքը գոցեց, մատիտ հա– նեց ու սկսաւ հաշուել : Զորս գործո – ղութիւն, կոտորակ, անծանօթի հաշիւ մէջ բերաւ: Աւրեց, ուրիշ թուղթ հանեց, մինչ հայրը անմիջական ու ջող պատասխանի կը սպասէր: Պա խանը կ'ուշանար, Մակարը յանկարծ կիի եկած չոկուեցաւ , տեսաւ, որ Մ գարը դեռ կը հաշուէր , կ'աւրէր ու րէն կը գրէր :

Մակարը կրկնեց իր հաշիւը, այս գամ ձայնը աւելի բարձրացնելով :

Մարգարի համար թիւերը կարծես կ խի պտոյտ կուտային, միջինները կը տեղափոխուէին, հանումէն գում րում, գումարումէն բաժանում կ'ան ին: Իր առջեւ ցցուեցաւ քաղաքի գ թուաբանութեան ուսուցիչին խոժոռ , հասակը կարճ, լայն ու փանթալոնով , կարծես գեւերու խարհէն եկած ըլլար:

Մակարի համբերութիւնը սակայն լոեց , ու միասին տուն կուեցան :

Երեկոյին , ճաշի ընթացքին, նկատեց , որ հօր եւ զաւկի միջեւ կատուի մը շուքն էր անցեր : յետոյ Մարգարը նորէն սկսաւ

— Ձեռք կայ չորս ,— լսելի ըլ ձայնը :

Մակարի համբերութիւնը հատաւ

— Տօ, էշի գլուխ, նէ ձեռք կայ ոտք,— պոռաց յանկարծ :

(4 Շար.)

ՇԱՐԹԻ ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍԸ

—o—

— ՎԵՆԵՏԻԿ ԵՒ ԻՐ ՇՐՋԱԿԱՅՔԸ —

Տարիներէ ի վեր, հետաքրքրութեամբ կը հետեւիմ նկարիչ Շարթի ցուցահան–դէսներուն: Փարիզի հասարակութիւնը այսօր այնքան լաւ կը ճանչնայ այս հայ արուեստագէտը, զոր հարկ չկայ ներկա–յացնելու, վասնոր ցուցասրահին մէջ՝ Ապրիլ 7ին իր գործերուն նուիրուած նը–կարահանդէսին բացումին առիթով :

Իր վրձինին տակ գոյնը եւ խիտը կը տիրապետեն գծագրութեան, որովհետեւ նկարիչ Շարթ առաւելաբար գունապաշտ մըն է, եւ իր խառնուածքով տարուած աւելի արժէքներ որոնելու՝ քան թէ ա–ռաջնորդող գծագրութիւնը: Այսուհան–դերձ իր «անկենդան բնութիւնները» ճշդրիտ են եւ ճոխութեամբ չարադրը–ուած :

Իր նոր ցուցահանդէսը — վենետիկ եւ իր Շրջակայքը — բաւական անակնկալ Շարթ մը կը յայտնէ :

Եթէ Վենետիկը մեզի համար պեր–ճանք, վաւաշոտ գնծութիւններ, խրախ–ճանք, հաճոյք ու լոյս կը յուշէն, Շար–թի Վենետիկը այլ է եւ այլապէս անո–րինակ :— Իր բնակչութենէն զուրկ Վե–նետիկ մը, Պրեմոն «թացան»ով պատկե–բացուած, Հաւատաքննութեան, անգութ Տոճերու, ահ ու սարսափի եւ ոճիրներու Վենետիկը : Ջերմութենէ զուրկ կանաչ ջուղիներով, տարածուն գոյներով նը–կարած իր «Վենետիկները» դիտողը պիտի չզարմանար եթէ հոս ու հոն ցցուէին դիակներ, դիակները խեղճ ու աղքատ մարդոց , հարուստ Վենետիկցիներու վարձկան ոճրագործի մը ձեռքով սպան–նուած : Մինչեւ իսկ դեղին ու կարմիր գոյներու թաւ հարուածները, այդ անո–րինակ մթնոլորտը ստեղծելու կ'օժան–դակեն :

Կարելի է նախընտրել Շարթի նկարած անձերը եւ անկենդան բնութիւնները : կարելի չէ անտարբեր մնալ անոր «Վե–նետիկներուն» առջեւ :

Առաջնակարգ նկարիչի մը յայտ նկա–րահանդէսն է :

Ց. ՆՈՑԻՉԵԱՆ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՊԱՏՏԱՌԻ ՎՐԱՑ

1937-Ի ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

Խորհրդային մայրաքաղաքի չարժա – նկարի սրահներուն մէջ այս օրերս , կը ցուցադրուի չափազանց չահեկան փաս – տաթուղթ մը : Այս ժապաւէնը կը պարզէ անծանօթ ծալքերը եւ մանրամասնու – թիւնները այն ղեկայցունց դատին, որ 1937ին ահռելագոյնի մատնեց Խորհր· Միութիւնը: Այդ դատը սկսաւ մահուան դատապարտումովն ու պնդակահարումո–վը Կարմիր Բանակի լաւագոյն ու կարո – ղագոյն ղեկավարներուն ու վերջացաւ՝ բնաջնջումովը հազարաւոր սպաներու եւ այլ դէմքերու :

ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԵԱՆ ՍԿԻԶԲԸ

Ամէն ինչ սկսաւ այն նենգ կերպով , ո–րով կը սկսէին Սթալինի բոլոր քայլերը, որոնք կը ձգտէին բնաջնջել իր «հակառա–կորդները » — իրական եւ ոչ իրական :

1937ի Մայիս մէկի առաւօտուն, մա – ռեչալ Միխայիլ Թուխաչեւսկի բարձրաս–տիճան սպաներէն առաջինն էր որ եկաւ եւ իր տեղը գրաւեց Մոսկուայի Կարմիր հրապարակի պատուանդանին վրայ: Բանուորական Մայիս մէկի տողանցքին հետեւելու համար: Քիչ ետք եկաւ եւ ա–ռանց Թուխաչեւսկին բարեւելու կամ դէթ անոր ակնարկ մը նետելու քովը տեղ գրաւեց մարեչալ Եկորով: Քիչ մը աւելի ուշ՝ եկան նաեւ Կարմիր Բանակի քաղա–քական ղեկավարները: Զինուորական տողանցքէն ետք, Թուխաչեւսկիին չըն–ծայեցան այն պատիւները, որ սովո – րաբար կ'ընծայուին մառեչալներուն եւ ան այս զանցառութենէն օգտուելով՝ բազմութեան մէջ մտաւ եւ բացայայտ յուզումով հեռացաւ :

ԱՌԱՋԻՆ ՆՇԱՆԸ

Մայիսի կէսերուն, Մոսկուայի անգ – լիական դեսպանատան հաղորդուեցաւ , թէ մառեչալ Թուխաչեւսկի հիւանդ էր ու պիտի չկրնար ներկայ գտնուիլ Ճորճ Զ· Թագաւորի թագադրութեան : Անոր տեղ Լոնտոն պիտի երթար խորհրդային նա – ւատորմի պետ Ծովակալ Օրլով :

Մայիսի վերջերը, « Պրաւտա» հաղոր–սեց թէ վերահաստատուած էր ղոյզ ըս – պայկոյսը (զինուորական ու քաղաքա – կան) : Գրեթէ միեւնոյն աեն հաղոր – դուեցան կարդ մը զղայացունց փոփոխու–թիւններ ու տեղափոխութիւններ :

Եկորով խորհրդային բանակի ընդհա–նուր սպայակոյտի պետի պաշտօնէն կը հեռացուէր ու պաշտպանութեան փոխ – նախարար կը նշանակուէր :

Զօրավար Եակիր Քիեւի զինուորական շրջանէն կը հեռացուէր ու Լենինկրատի շրջանը կը փոխադրուէր :

Թուխաչեւսկի , որ պաշտպանութեան փոխ – նախարար եւ ըստ էութեան բա – նակի պետն էր, կը փոխադրուէր Վոլկա–յի շրջանը, իբրեւ Վոլկայի զօտիի հրա – մանատար :

Յունիսի առաջին շաբթուն, Թուխա – չեւսկի երկաթուղիով կ'ուղղուէր Գուիպ–չեւ քաղաքը: Իրեն կ'ըսուէր թէ՝ հոն՝ նախ պէտք է ներկայանայ կուսակցու – թեան շրջանային կոմիտէի քարտուղարը եւ ապա իր պաշտօնը ստանձնէ :

Թուխաչեւսկի երբեք չի հասներ այդ շրջանային կոմիտէի քարտուղարը: կինը՝ Նինա Եկնէնիէվնա , ամբողջ երկու օր կը շրջի Գուիպչեւի մէջ եւ կը փնտռէ ամուսինը: Ի վերջոյ կը վերադառնայ Մոսկուա, ուր կը ձեր – բակալուի ամուսինին մօրը, քոյրերուն, եղբայրներուն եւ աղջկան հետ :

ԿԸ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԻ

Յունիս 11ին, պաշտօնապէս կը յայ – տարարուի մառեչալ Թուխաչեւսկիի եւ զօրավարներ Եակիրի, Ուպորեվիչի , Փրիմակովի, Կորկի , Ֆելմանի եւ Այ–մեռանի ձերբակալութիւնը : Միեւնոյն աեն, թերթերը կը գրեն թէ՝ զօրավար Կարամբրնիկ ինքնասպան եղած է :

ՎՈՐՈՇԻԼՈՎԻ ՀՐԱՄԱՆԸ

Յունիս 12ին, Վորոշիլով կը հրատա – րակէ հրաման մը, ուր կ'ըսէ՝ թէ որ – տակարգ պատերազմական աեան մը , դռնիսկ նիստ գումարելով մահուան դա–տապարտած է ձերբակալուած բոլոր բարձրաստիճան սպաները : Վճիռը գոր–ծադրուած է նոյն օրը առաւօտուն : Այս հրամանին մէջ կ'ըսէ նաեւ թէ սպաները չփոխ ունէին «Թրոցկիստ» ահաբեկիչ – ներու հետ եւ ծրագրած էին վարչաձեւը տապալել, իշխանութիւնն ու բանակի ղեկավարութիւնը գրաւել, կառավարու – թեան անդամներն ու կուսակցութեան ղեկավարները սպաննել եւ երկրի զին – ուորական գաղտնիքները օտար պետու – թեանց հաղորդել : Նմանապէս կ'ըսէ՝ թէ դատապարտեալները ամբաստանուած էին թէ՝ Գերմանացիներուն խոստացած էին Ուկրայնիան, իրենց ծրագիրներու իրագործման համար անոնց ընծայելիք առաջարկութեան փոխարէն :

Վորոշիլով ի վերջոյ կ'ըսէ՝ թէ ամ – բաստանեալները խոստովանած են իրենց յանցանքը :

Այսօր 1937 Յունիսի մղձաւանջային դէպքերէն 27 տարի ետք, խորհրդային քաղաքացիները չարժանկարի պատուհան վրայ կը տեսնեն դէմքերը Սթալինի կող–մէ սպաննուած բարձրաստիճան զինուո – րական հինգ ղեկավարներուն , մառե – չալներ Թուխաչեւսկի, Պլիւխէրի, Եկո – րովի եւ զօրավարներ Եակիրի եւ Ուպո – րեվիչի :

Անարդարօրէն սպաննուած այս ղեկա – վարներու դէմքերէն զատ, կը տեսնեն նաեւ այն «փաստերը» որոնց վրայ իբր թէ հիմնուած էր անոնց դէմ եղած ամ – բաստանութիւնը : Այդ « փաստերը » կեղծ նամակներ են , որոնց մէջ իբր թէ կը պարզեն իրենց «գործունէութեան » ծրագիրը :

Հինգ ղեկավարներու «դաւաճանութեան թղթածրարին» բոլորովին կեղծ նամակ – ներուն մէջ կան նաեւ զերմանական լըր – տեսական սպասարկութեան՝ «Ապվէր»ի պաշտօնաթուղթերը ինչպէս եւ «Հիթլերի ձեռքով» Թուխաչեւսկիին գրուած նամակ մը, ուր կ'ըսէ թէ պետական հարուածի յաղողելէն ետք երբ երկրի ղեկը ստանձ – նէ՝ պիտի օժանդակէ իրեն ...:

Քաղեց՝ ՎԱԶՐԻԿ

Երկու խեցգեղ կը ճամբորդեն օթոպու–սի մը մէջ :

— Ժամը քանի՞ է, կը հարցնէ մէկը : Միւսը գրպանէն կը հանէ պաճուճ մը , վրան կը նայի եւ կ'ըսէ .

— Չորեքշաբթի :

— Շնորհակալ եմ, կը պատասխանէ միւսը· ճիշդ հոս է որ պիտի իջնեմ ...

«ԾԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (71)

ԽՈԴԵԴԱՆ

— Պատուական հիւր է, տեղ տուէք՝ անդնի, — լսուեցին զանազան կանչեր խաւարի մէջէն : Շէմքին նստած փորմը–շակները իրենց ամաններով մի կողմ քաշուեցին : Նրանց մօտով հարսանեքա – տուն մտաւ մի քաղցրաւոր մարդ :

— Բարի իրիկուն, — ողջունեց նորեկ – կը եւ ղէմարիը հանելով բարձրացրեց դէպի առաստաղ :

— Շնկօն է, — գոչեց Ասատուրը հար–սի կողքից արագ շուռ գալով :

— Շնկօն է,— ուրախացած բացական–չեցին Ոսկեհատն ու Սաեփանը :

Ու, իսկապէս, նորեկը Շնկօն էր, Ա – մար : Անունը նոյնիսկ Հեթում Բ.ին, որ քիչ շատ յարած է միարարութեան դա – դափարին, առաջարկեցին կաշառել Սկեւ–բացին, սակայն, վերջինս անդրդուելի մնաց :

Առաջին լուրջ ընդհարումը Սկեւրացիի եւ միարարներու միջեւ տեղի կ'ունենայ 1260ին, Ասատուածաչունչի տօնին կա – պակցութեամբ : Պարտուած միարարնե–րը, Հեթում Բ.ի եւ Գրիգոր Անաւարզեցի հասար քո խաչեղբօր հարսանիքին, — բացականչեց սեղանապետը եւ խմեց Շըն–կոյի կենացը :

— Քո կարօտը լինճ մաշում էր, Ա – դեղան : Ես ուզում էի տեսնել քո նոր տունը : Ուզում էի տեսնել հարսիկ բա – յադին : Կարօտել էի մեր Ոսկեհատին ու Սաեփանին : Երբ Ծովասարի կողմից մարդ եկաւ ու ջուղաբ բերեց, որ դու պսակւում ես, ես աչխարհով մէկ եղայ: Ինչքան ապրէք, լաւ ապրէք: Թող քո տունը լցուի զանգակ երեխաներով : Թող կենդանանայ քո պապ Զօրօ – Դաւ–թի քանդուած օջախը: Շուքը եմ քեզ , Աստուած, — երդիկին ի վեր նայելով չա–րունակեց Շնկօն : — Մի անգամ զամէս քաշեցի վրադ, բայց՝ ներող եղիր: Թէ – պէտ դու քո աչքը հարուստների ու զօ – րեղների կողմն ես պահում , բայց մէկ – մէկ էլ աչքիդ պոչով մեզ նայիր : Մեզ դցել ես էս դեռնի վրայ, մէկիս անունը Աստուր ես դրել, մէկիս անունը՝ Շնկօ: Գոնեա կխոսէ չաի հալալ արա էս կեան–քը մեզ, որ մրջեմի կողքով անցնելիս՝ չամաչենք նրանից :

Այս ասելով Շնկօն ծոցից հանեց մի արծաթէ սիրուն գօտի եւ իր ձեռքով կա–պեց հարսի մէջքին :

— Իմ ու Զոզանիս կողմից, ուրախու – թիւնով վայելես :

— Ապրի մեր վեսի եղբայրը : Զօրա – նաս դու, Շնկօ, — ազդարարեց սեղա – պետը, եւ հարսանքատունը թնդաց ծափերից :

Վերջին բաժակով ներկաները խմեցին Տօնէի կենացը, որից յետոյ ամէնքը բարձրացան ու սկսեցին գովանդ պարել: Քաւոր Տօնէն, որ առաջնորդում էր պա – րը, բռնել էր Խոզեղանի ձեռքը : Վեր – ջինս կողքին պարում էր հարսը : Հար–սի ձեռքը բռնել էր ազգ չարիներից մէկը: Նրանից յետոյ չարուել էին Պըն – ոսցի Մանուկը, Շնկօն, Շինական Պօ – ղոսը, Օնէն, Ուրադ Ճակոբը, հարսանի–քի ազուէսը եւ միւս մասնակիցները : Գովանդի մի ծայրը ներսումն էր, իսկ միւս ծայրը հասել էր մինչեւ անտառ եւ կախուել կաղաւաձորի մէջ :

Փոքրաքանակ երեխաները դնացել էին քնելու, իսկ աւելի մեծահասակները , յաղթահարելով թմբիրը, դեռ եւս սպա – սում էին: Նրանք առանձին թունդի էին պարում լուսնեակի լոյսով ողողուած քա–րափի վրայ .

Սաամաե կ'ելնէր բարակ ծուխ ,
Եարիկ մ'ունենիք Բուլանուխ .
Զարկեց մախսաե, թալեց պուխ ,
Երես կարմիր, աչքեր թուխ :

Նախընկրնեն վար կ'ենեիք ,
Քոռ աձեղուն բար կ'ենենիք ,
Իմ հէր քեզ աղջիկ չի տայ,
Չահելութիւն թարկ էնենիք :

Եւ ապա՝

Հայ տարա՛ն , տարա՛ն, տարա՛ն ,
Տարաե գիմ Նուպար, տարաե,
Քանդին չիգարըս տարաե ,
Նաեայ, նաեայ, նա, նա, նա՛յ :

Եար երերուն, երերուն,
Ընկայ ետեւ սարերուն,
Բարեւ տարէէ եարերուն ,
Քանդին չիգարըս տարաե :

Մառնիկա սար խեերով ,
Նուպար՝ ուշխուն քեերով ,
գնուպար տարաե գիշերով,
Քանդին չիգարըս տարաե :

Եար Նուպար, Նուպար, Նուպար,
Սասնոյ լեռներ քահրուպար ,
Ըմ պաժն ու քում պարամպար ,
Քանդին չիգարըս տարաե :

Թմբուկի ու զուռնի ձայնից թնդում էր Արինօքը: Մինչեւ առաւօտ հարսնաւոր – ները պարեցին: Երբ լուսինը կարմրած մայր էր մանում Ծովասարի ետեւ, հար–սանիքն աւարտուեց :

Քարափին կանչնած խրճիթի մէջ մեն մենակ մնացին Ասատուրը եւ Բայազը:

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Սէն Ժերմէն – ան – Լէյէն Արմենակ փափազեանէ եւ Յովհ. Թորոսեանէ քահանան ֆր. Խաչիկ Գալանճեանի յիշատակին

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՋ

Կայանի արձանագրութիւն

Ֆ. Կ. Խաչի Օդափ. կայանի արձանագրութիւնները կը սկսին Ապրիլ 4ին եւ կ'աւարտին Մայիս 30ին, Ֆրանսայի բոլոր շրջաններու մէջ։

Փարիզի մէջ արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան ամէն ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ եւ ՇԱԲԱԹ կէսօրէ ետք՝ ժամը 4էն ժամը 7, Շրջ. վարչութեան գրասենեակը՝ 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ (9), Մշակոյթի Տան Գ. յարկը։

Պէտք է ներկայանալ անձամբ եւ վճարել կանխիկ։ Անհրաժեշտ են՝ Լիվրէ տը Ֆամիյ եւ Քառնէ տը Սանթէ։

Ընդունելի են.— աղջիկները՝ 6–15 տարեկան։ Տղաք՝ 6–14 տարեկան։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Միջին ալիք 196 մեթր։
Կարճ ալիք 31, 10 – 25·55, 19·84։

Այս կիրակի, 19 Ապրիլ 1964, Հռոմի ժամով՝ 10·30ին, Վատիկանի Ռատիոկանը պիտի սփռէ Հայկական ձայնաւոր Մ. պատարագը։

Պատարագը պիտի մատուցանէ Մը-խիթարեան Ուխտ՝ Նորօծ Հ. Վ.Ր-թաւէս Վ. Ուլուհոճեան։ Պիտի քարոզէ Ներսէս Ծ. Վ. Սեթեան, նիւթ ունենալով, «Ճարտարութեան Ուրախութիւնը»։

ՀԱՅ ԱԻԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ ՓԱՐԻԶԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՑ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝
ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ
Այս կիրակի կը խօսի՝
ՊԱՏ. Ռ. ԳԱՁԱՁԵԱՆ
8 BIS, RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

ՅԱՒԱԿՅՈՒԹԻՒՆ

Տէսինի Հ. Ց. Դ. կոմիտէն յաւակցութիւն կը յայտնէ ընկեր Գուրգէն Պօյաճեանի իր մօրը՝ Հայկուհի Պօյաճեանի մահուան առթիւ եւ անոր յիշատակին քանական Ֆրանք կը նուիրէ «Ճառագ»ին, «Հայաստան»ին եւ Մշակոյթի Տան։ (Տառնալ «Ճառագ»էն)։

ՆՈՒԷՐ

Ոմն իր քրոջը յիշատակին երեսուն Ֆր. կը նուիրէ Աղքատախնամին։ (Տառնալ «Ճառագ»էն)։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը չը-նորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները ի նպաստ իր ղպրոցին.— Այրի Տիկին Ղուկասեանէ եւ զաւակներէն իրենց հօր եւ ամուսնոյն մահուան Բ. տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ Մարտիրոս Մինասեանի մահուան առթիւ հարիւր Ֆր., ոմն Համի Մանուկ Ղուկասեանի մահուան Բ. տարելիցին առթիւ քսան, Օր. Ժանին Մխսքեանէ 35, Այրի Տիկին Վարդերեան իր թոռան վիճուռնրուեցնէ վերադարձին առթիւ քսան, ընկերուհի Պալապանեանէ իր ամուսնոյն ապաքինման առթիւ քսան։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ»

24 Հոկտեմբեր Շաբաթ պիտի չըլլայ մինչեւ լոյս, Ջ. Թաղմասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ։

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԱՅԻՍ 28

ՓԱՐԻԶ

Կը տօնուի 30 Մայիս Շաբաթ պիտի չըլլայ մինչեւ լոյս, Ջ. Թաղմասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ։

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Հ. Ց. Դ. կոմիտէի կողմէ, Յունիս 13-ին, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8·30ին, թէաթը Միւնիսիփալի սրահը։ Կը խնդրուի կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ։ Մանրամասնութիւնները յայտնուելու են։

Հ. Ց. Դ.

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐ. Հ. Ց. Դ. Կ. Կո-միտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի, Լաճսէյի եւ Ռրնա-ժի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, սովորական հաւաքատեղին։ Օրակարգ.— Զեկուցում ընդհ. ժողովի։

Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը։

×

ՎԱԼԱՆՍԻ բոլոր ընկերները կը հրաւիրուին ընկերական ընդհ. ժողովի, այս Ուրբաթ դիշեր, սովորական հաւաքատեղին։

Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Ց. Դ. «Փոթորիկ» խումբին ժողովը այս Շաբաթ (Ապրիլ 15) ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԼԻՈՆ.— Հ. Ց. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ԻՍԻ.— Հ. Ց. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Խրիմեան սրահին մէջ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։

★ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ ★

Les *Vartananc*, les compagnons du Connétable Vartan Mamigonian, sont les héros et les 1036 martyrs qui, en 451, à la bataille d'Avaraïr, se sont sacrifiés à leur patrie. Aux 250.000 hommes du Roi des Rois, aux fameux Immortels, aux éléphants, Vartan ne peut opposer que 15.000 chevaliers et 45.000 manants accourus à son appel. Combat désespéré dont l'Arménie sortira pourtant victorieuse, arrêtant pour plus d'un millénaire l'invasion de l'Occident.

Vartananc est une puissante évocation historique, épique, colorée, animée, grouillant de personnages inoubliables, basée sur une étude et sur une connaissance précise des lieux et des événements. L'on comprend que Louis Aragon ait exprimé le désir de voir traduit le grand livre du dramaturge, poète et historien de l'Arménie Soviétique, T. Démirdjian.

traduit par Dikran Kirazian, présenté et adapté par Victor Gardon. 336 p. 15 F.

Editions STOCK, 6, rue Casimir-Delavigne, Paris 6e

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑԱՑՈՒՄՆԵՐ

ԼՈՆՏՈՆԻ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԷՋ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑԱՑՈՒԻ

ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ «ԵՍԻ ՄԱՐԴԸ»

ԹԱՏԵՐԳՈՒԹԻՒՆ ՀԻՆԳ ԱՐԱՐ

Ներկայացումները տեղի կ'ունենան ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՋԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐՈՒ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՄԲ հետեւեալ թուականներու եւ շրջաններու մէջ՝

ՇԱԲԱԹ, 18 ԱՊՐԻԼ
ALFORTVILLE — SALLE DES FETES DE LA MAIRIE
ԿԻՐԱԿԻ, 19 ԱՊՐԻԼ
ISSY-LES-MOULINEAUX — SALLE DES FETES
ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, 22 ԱՊՐԻԼ
ARNOUVILLE — CINEMA « EDEN », RUE ST-JUST
ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 23 ԱՊՐԻԼ
PARIS — SALLE FARALICQ, RUE YVES TOUDIC

Ապահովեցէք ձեր տեղերը — Ներկայացումները կը սկսին ժամը 20,30-ին

ԱՂՔԱՏԱՆՆԱՄԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունիս 21ին, Մոնմորանսիի ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ մէջ։

Մանրամասնութիւնները Յաջորդով։

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը։

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ ՋՈՄԻ եւ Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին։
ՄԱՅԻՍ 10ԻՆ

ԱՋԴ

Վալանսի Հայս. Առաքելական Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ կրօնական Ընկերակցութիւնը կազմուած եւ վաւերացուած ըլլալ 1964 Մարտ 5 թուակիր նէն սկսեալ, կը խնդրուի եկեղեցական խնդիրներու վերաբերեալ թղթակցութիւնները ղրկել ընկերակցութեան կեդրոնատեղին։

ASSOCIATION CULTUELLE
DE L'ÉGLISE APOSTOLIQUE ARMÉNIENNE
13, Rue Ambroise-Paré
VALENCE (Drôme)

Կամ առեւտրապիրքին։

P. KABAKDJIAN
34, Rue Voltaire
VALENCE (Drôme)
ՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

ՓԱՐԻԶ՝
ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍՊԱՍՈՂԸ

ԱՊՐԻԼ 24ԻՆ
ՔԱՏԵԻ ՍՐԱՀԸ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
Կը տօնուի Ապրիլ 25ին, Շաբաթ օր։
Նախաձեռնութեամբ
ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ
(ՋՈՄ)

ՍՊԱՍՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Մոնմորանսիի հանգստեան տան համար կ'ուզուին սպասուհիներ։ Բնակարան եւ անունդ ապահովուած եւ լաւ վճարում։ Պայմաններուն տեղեկանալու համար դիմել Աղքատախնամի գրասենեակը, 32, Րիւ տը Թրէյ՛չ, Փարիզ (9)։

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՋ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՑԱՆ

Հայ Կարմիր Խաչի Օդն. Մարմնի Օդափոխութեան կայանի մանուկներու Խումբը կը մեկնի Յուլիս երեքին։ Աճանապրութեան համար դիմել Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին, 15, բիւ ժան Կուժօն, Փարիզ, Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները, ժամը 10–12։

ԻՐԱՆԻ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ԵԿՈՂՆԵՐՈՒՆ
«PARS HOTEL»
— TEHRAN —

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԵՒ ԱՐԴԻԱԿԱՆ

ԱՄԷՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԵԱՄԲ
Հեռաձայն – Սենեակներ – Բաղնիք
ՍԵՓԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

Դալար պարտէզ – Զուլալ լողարան

« PARS HOTEL »
Ave. Sepand, 40
TÉLÉPHONE : 626031
CABLES : 206 TEHRAN

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
1 հոգինոց սենեակ· — Օրը 370 ն·
2 հոգինոց սենեակ· — Օրը 520 ն·
(Նախաճաշով, ծառայութեամբ, սակով)

երկար մնացողին՝ մասնաւոր գին

ԱՅՑԵԼԵՑԻՔ եւ ՎԱՃԵԼԵՑԻՔ
« ՓԱՐՍ ՊԱՆԴՈՒԿԻՆ »
ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹ
ՀԷԼՎԱ
ԼՈԳՈՒՄ
Սուսամ – ՀԷԼՎԱ
LE BOSPHORE MARQUE DEPOSEE
ԹԱՀԻՆ
ՇԱՐՈՒՑ
(ՌՈՃԿ
ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՒՇ
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-66
C.C.P. : PARIS 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0.30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 16 ԱՊՐԻԼ
JEUDI 16 AVRIL 1964

Le Numero : 0,30 Fr.

40րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 9986 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 40e ANNÉE — No 9986

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

—o—

Կիպրոսի խնդիրը անգամ մը եւս եկաւ հաստատելու թէ Թուրք ազգայնամոլութիւնը գլած անցած է ամէն չափ ու սահման : Միեւնոյն ատեն ոչ - Թուրք տարրերու դէմ ատելութիւնը այսօր հասած է իր գերագոյն աստիճանին :

Մուսթաֆա Քեմալ չունչ ու եռանդ հատցուց արեւմտեան քաղաքակրթութիւնը մտցնելու համար ջարդարարներու երկրին մէջ: Ուզեց ժողովրդավարական սկզբունքներով կառավարել աշխարհի ամէնէն յետամնաց ազգը: Ցախուռն յեղաշրջումներ ծրագրեց եւ զէնքի ուժով փորձեց պարտադրել զանոնք իր տգէտ ու մոլեռանդ ցեղակիցներուն :

Ի զուր անցան իր ճիգերը: Արաբական տառերը փոխարինեց լատինականով, ֆէսը՝ գլխարկով, Եւրոպային ցոյց տալու համար, որ Թուրքը դադրած է ասիացի ըլլալէ, կիներու քօղն ու չարչաֆը պատռեց, կրօնքը պետութենէն բաժնեց, սուլթանութենէն վերջ խալիֆայութիւնն ալ ջնջեց :

Սակայն չկրցաւ փոխել գլուխները : Թուրքը մնաց նոյն Թուրքը :

Լատինական տառերը չկրցան կրթութիւնը տարածել երկրին մէջ, ուր բնակչութեան հարիւրին ութսունը գրել - կարդալ չի գիտեր, իրենց իսկ խոստովանութեամբ :

Հօճաներու եւ մոլլաներու փաթթոցները նետեց. սակայն կրօնական մոլեռանդութիւնը այսօր աւելի քան երբեք զօրացած է. «կեավուր»ներու դէմ քէնն ու ոխը սաստկացած :

Աթաթիւրքի բարենորոգումները քառասուն տարիէ ի վեր արմատ չեն բռնած եւ պիտի չբռնեն դեռ երկար ատեն :

«Դեմոկրատ» Մենտէրէս տեսաւ այս բոլորը եւ յետաշրջում մը փորձեց, զանգուածները սիրաշահելու համար : Իր իշխանութեան տասը տարիներու ընթացքին աւելի քան հինգ հարիւր մզկիթներ կառուցանել տուաւ :

Կիպրոսի խնդրին առթիւ իր հպատակներու կրօնական մոլեռանդութիւնը գըրգռեց՝ 1955 Սեպտեմբեր վեցի նախճիրը սարքելով Պոլսոյ Յոյներուն եւ Հայերուն դէմ :

1960 Մայիս 27ի յեղափոխութիւնը տապալող երիտասարդ զինուորականները խրեւ թէ կ'ուզէին վերջ տալ Մենտէրէսեան յետաշրջական շարժումին : Կ'երդուըննային Աթաթիւրքի անունով : Կը խոստանային եւրոպական: ժողովրդավարական սկզբունքներով կառավարել երկիրը : Իրագործել քեմալական բարենորոգումները: Քաղաքակրթել Թուրքին :

Զօ՛ր փորձեր եւ սին խոստումներ : Յեղափոխութենէն չորս տարի վերջ երկիրը այսօր աւելի քան երբեք անել կացութեան մատնուած է :

Մայիսեան յեղափոխութեան «հերոս»ները Մենտէրէսն ու երկու ընկերները կախելէ, հարիւրաւոր երեսփոխաններ ու նախարարներ բանտարկելէ վերջ իրար ինկան եւ զիրար ամբաստանեցին :

Զինուորական իշխանութեան վերջ տալով Սահմանադիր ժողով եւ խորհրդարան ընտրեցին : Սակայն չկրցան դարման գտնել կացութեան :

Ընդդիմադիրները երկու անգամ յեղափոխութիւն փորձեցին, առանց յաջողութեան :

Առթէն օգտուելով, Իսմէթ Ինէօնիւ դատարկման վիճակ յայտարարեց եւ տասներէ ի վեր երկիրը կը կառավարէ զինուորական դրութեամբ :

Կիպրոսի խնդիրը, որ Մենտէրէսի հեղինակութիւնը բարձրացնելու պատրըւակ էր ծառայած, այժմ կը շահագոր-

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՅՈՅՆԵՐԸ ԵՒ ԿԻՊՐՈՍ

—o—

ՓԱՓԱՆՏՐԷՈՒԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Մակարիոս Արք.ի եւ Փափանտրէուի խօսակցութիւններէն ետք, Յունաստանի վարչապետը պարզեց յունական քաղաքականութիւնը Կիպրոսի նկատմամբ :

Ա) Յունական կառավարութիւնը անվարան զօրավիգ կը կենայ Կիպրոսի հելլէնական պայքարին :

Բ) Յոյն կառավարութեան քաղաքականութիւնն է .— Խաղաղութիւն, բայց յարձակման պարագային՝ պաշտպանութիւն :

Գ) Ցիւրիխի եւ Լոնտոնի համաձայնագրերը անգործադրելի են : Անելի մը առաջնորդեցին եւ այդ ճշմարտութիւնը ընդունուեցաւ միջազգային կերպով : Այդ պատճառաւ է որ միջազգային ուժ կայ ներկայիս Կիպրոսի մէջ :

Դ) Մակարիոս Արք.ի զինակցութեան դաշնագրին ջնջումը պարզապէս կը հաստատէ գոյութիւն ունեցող իրական կացութիւնը :

Ե) Բացարձակ վստահութիւն ունինք միջազգային ուժին վրայ եւ ընդունեցանք ՄԱԿի հրամանատարութեան տակ դնել կղզին յոյն զօրքը : Միւս կողմէ կիպրացի կառավարութիւնը, ինչպէս յայտարարեց Մակարիոս Արք. պիտի գործակցի բարի կամեցողութեան ոգիով միջազգային ուժին հետ օրէնք եւ կարգ պարտադրելու համար կղզին մէջ :

Զ) Միջնորդի դերն է քաղաքական նոր ձեւ մը գտնել Կիպրոսի համար :

Է) Մեր կարծիքով մէկ լուծում կայ Կիպրոսի համար .— Գործադրել Կիպրոսի մէջ իրաւ ժողովրդավարութեան եւ միջազգային արդարութեան սկզբունքները: Վարչակարգ մը, ուր 18 առ հարիւրի փոքրամասնութիւն մը իր կամքը կը պարտադրէ ութսուն առ հարիւրի մեծամասնութեան մը գրգռութիւն մըն է մեր ժամանակի ոգիին դէմ : Ժողովրդավարութիւն չէ, նուաճում է եւ ատիկա ուրիշ դարու կը պատկանի :

Ը) Միակ լուծումն է բացարձակ անկախութիւն մը որ թոյլ տայ կիպրացի ժողովուրդին որոշել իր ապագան :

Թ) Եթէ միջնորդին ճիգերը լուծումի մը յանգելու համար ձախողին, հարցը պէտք է ազգաժողովին առջեւ տարուի :

Ժ) Մեր ամենախոր փափաքն է յարատեւել լաւ յարաբերութիւններ պահելու մեր դրացի Թուրքիոյ հետ: Երկու մեծ գլուխներ՝ Վենիզելոս եւ Աթաթիւրք հաստատեցին յոյն եւ Թուրք բարեկամութիւնը: Այս գերագոյն շահերը միշտ գոյութիւն ունին :

Լաւատեղեակ աղբիւրներու համաձայն, երեք օրուան խօսակցութիւնները Փափանտրէուի եւ Մակարիոսի միջեւ ուրիշ լուծումներու ալ յանգած են : Խօսծուի Իսմէթի կողմէ, միեւնոյն նպատակով :

Ամերիկա ու Անգլիա գիտակցաբար կը քաջալերեն զայն: Կը տեսնեն թէ ի վերջոյ ո՞ւր կը յանգի Կիպրոսի հարցը, որ առաւելաբար նենգամիտ ալպիոնի կողմէ սնեղծուած է՝ յետին նպատակներով :

Պոլսոյ Յոյներուն դէմ ձեռք առնուած միջոցները եւ Լօզանի դաշնագրին խախտումը Թրքական մոլեռանդութեան նորագոյն արտայայտութիւններն են :

Սակայն ինչ որ ցաւ ու զայրոյթ կը պատճառէ մեզի, «մեծ դաշնակից»ներու Թրքասիրական անբացատրելի քաղաքականութիւնն է :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՏՈՄՍԵՐ

ՄԵՐ ԵՐԳԻԾԱՆՔԸ

— Գրականութեան բոլոր ճիւղերը մըշակեր ենք՝ առաւել կամ նուազ չափով ... Ըսէ նայիմ, այս ճիւղերէն որո՞ւն մէջ ամէնէն աւելի ետ մնացած ենք ...

— « Ետ մնալ » քանի մը տեսակ բան կը նշանակէ ... Նախ, կը նշանակէ թէ ո՛ր ճիւղով քիչ զբաղեր ենք, յետոյ ո՛ր ճիւղը մշակեր ենք, բայց մէջէն չենք կրցեր ելլել, այսինքն հաստատեր ենք մեր անճարակութիւնը ... Ցետոյ, կը նշանակէ նաեւ թէ ո՛ր ճիւղերով բնա՛ւ չենք հետաքրքրուեր ...

— Այո՛, իրաւունք ունիս ...

— Կարծեմ, ամէնէն աւելի ետ մնացած ենք երգիծական գրականութեան մէջ ...

— Պարոնեանը մոռցար ... Օտեանը մոռցար ...

— Ո՛չ, բայց մէկ կամ երկու ծաղիկով գարուն չըլլար ... Պարոնեանէն ու Օտեանէն ետք ունեցեր ենք ուրիշ շնորհալի երգիծաբաններ ալ ,բայց, դարձեալ, չենք կրնար պարծենալ մեր «ծիծաղ»ներով ...

— Ինչո՞ւ: Ես Օտեանին «Թաղականին կնիկը» կարդացած եմ եւ խնդալէն վրաս մարելիք եկած է : Ժամանակին ալ կավռօշ մը ունէինք ... Ան ի՜նչ սքանչելի բաներ կը գրէր, մանաւանդ երբ Պէյօղլուի կապելաներէն Փարիզի պիսքուօները փոխադրուեցաւ ... Տարեցոյցը չէ՞ս յիշեր ... Ամա՜, ան ինչ վրան - բաց պատկերներ, խօսքեր, պատմութիւններ, քաշքշուքներ՝ ա լա փարիզիէն ... Անգամ մը, բնաւ մոքէս չելլեր, Հոռոփիկ Տուտուի արկածները կը կարդայի կնկանս, չելլէ չմարի՞: Իրաւ կ'ըսեմ, կնիկս մարեցաւ եւ սախլուած եղայ տոքթորին ձայն տալու... Առանկ աղուո՛ր, խընդալի՛ք բաներ գրող, իրաւ չէ մնացեր .. Կարծեմ իրաւունք ունիս, ժամանակին երգիծական գրականութիւն ունեցեր ենք, բայց հիմա տափակ տափակ նիւթերու մասին կը խօսինք — ազգ, դպրոց, բոլշեւիզմ, Տէրտէր, վարժապետ, Խրուշչեւ, Միկոյեան, ամերիկահայերէն, ֆրանսահայերէն, Երեւանահայերէն ... Ամերիկեան կամ ֆրանսական երգիծական թերթերը կ'առնես, բերնիդ ջուրերը կը վազեն, մեր երգիծական յօդուածները կարդաս՝ քունդ կուգայ ... Այդ տեսակէտէն, քեզի իրաւունք կուտամ — երգիծական գրականութեան մէջ ետ մնացեր ենք ...

— Երկուքս ալ միեւնոյն եզրակացութեան յանգեր ենք, բայց, վախնամ, տարբեր անկիւններէ կը մօտենանք հարցին... Դուն «ետ մնացեր ենք » ըսելով ըսել կ'ուզես թէ այսօր կավռօշներ չունինք ... Իսկ ես «ետ մնացեր ենք » ըսելով ըսել կ'ուզեմ որ այսօր ալ մեր ունեցածը ա լա կավռօշ երգիծանքն է ...

— Աշխարհաբար խօսէ ...

— Կավռօշը, Եր. Թոլայեան, իր երգիծանքը փողոց իջեցուց ... Որովհետեւ, հաւատաց թէ կրնար Ֆրանսացիին վրանբաց երգիծանքը Հայուն տունէն ալ ներս մտցնել ... Սխալեցաւ ... Եւ իր օրինակին հետեւեցան ուրիշներն ալ ... Մեր երգիծաբաններէն շատերը — բացառութիւնները յարգելի են — իրենց երգիծանքը կը պտըտցնեն Եւայական վրանբաց նիւթերու բոլորտիքը ... Կարծես թէ աշխարհի մէջ արուի եւ էգի պատմութիւններէն զատ երգիծանքի ուրիշ նիւթ չըլլար ... Ըսեմ քեզի որ Ֆրանսացիին կամ Ամերիկացիին «վրան-բաց»ը հայերէնով չի պատմուիր ... Եւ պատմելու ալ պէտք չկայ ... Այն երգիծաբանը, որուն ներշնչման աղբիւրը միայն Սեռն է, կիսկատար երգիծաբան է ու ծանօթ չէ երգիծանքի այն տեսակին, զոր Անգլիացիներուն «Փընչ»ը կը մշակէ ... Այսօր, գոնէ մեր արտին մէջ, ալ համը փախած է Պօքաչիոյի մը «Տասնօրեակը» յիշեցնող երգիծանքին... Դիմացինը խընդացնելու համար, անպատճառ, Սեռ խաղցնելու պէտք չկայ... Ինչպէս պէտք չկայ Սեռ խաղցնելու՝ Սէրը ներկայացնելու համար... Մեր երգիծաբանները լաւ կ'ընեն եթէ փողոցներէն ու սրճարաններէն քանի մը յարկ վեր ելլեն, որպէսզի ըսել տան մեզի թէ երգիծական գրականութեան մէջ ալ քայլ մը առեր ենք...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ուած է նաեւ անգլեւամերիկեան լուծումի առաջարկին մասին որն է՝ սերտացնել Կիպրոսի կապերը Յունաստանի հետ, դուրս ձգելով՝ Էնոսիսը (Յունաստանի հետ միացում) եւ լայն երաշխաւորութիւններ տալ Թուրք փոքրամասնութեան: Տնտեսական հարցեր ալ ծեծուած են եւ խօսուած է նաեւ Զօր. Գրիվասի աւելի գործօն մասնակցութեան Կիպրոսի մէջ :

× Պոլսոյ մէջ ուսանողական միութիւնները հեռագիր մը ղրկած են Իսմէթ Ինէօնիւի յայտնելու համար իրենց գոհունակութիւնը Թուրքիոյ Յոյներու նկատմամբ տրուած որոշումին առթիւ, Յոյներ «որոնք չահագործած են Թուրք ազգին բարեմտութիւնը » :

Հրատարակած իրենց զեկոյցին մէջ, այս կազմակերպութիւնները կը հրաւիրեն ժողովուրդը որ դադրեցնէ որեւէ առեւտուր յոյն առեւտրականներու հետ որոնք «դրամ շահած են Թուրքերու կռնակէն», կը պահանջեն որ այն բոլոր Յոյները որոնք առեւտուրով կը զբաղին արտաքսուին Թուրքիայէն, կը պահանջեն որ ջնջուին յոյն փոքրամասնութեանց դպրոցներուն տրուած բոլոր առանձնաշնորհումները » :

× Աթէնքի կառավարութիւնը բողոքներկայացուց Անգարայի կառավարութեան Պոլսոյ Յոյներու արտաքսման առթիւ, այս բողոքին պատճէնները ղրկուած են Ու Թանի եւ ՄԱԿի անդամ պետութեանց :

—

Կացութիւնը միշտ լարուած է կղզին մէջ եւ միջադէպեր կը պատահին Նիկոսիա : Թուրքերը կրակ բացած են Յոյներու վրայ, փողոցին մէջ, քանի մը վայրկեանէն փողոցը ամայացած է : Յոյն մը սպաննուած է եւ բազմաթիւ ուրիշներ վիրաւորուած :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴԱՄԱՍԿՈՍԷՆ կը հաղորդեն թէ Սուրիոյ առժամեայ նոր Սահմանադրութիւնը կը ճշդէ թէ «Սուրիա ժողովրդավար, ժողովրդական եւ ընկերվարական հանրապետութիւն մըն է » :

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ խորհրդարանին մէջ բաւական աղմուկ եղած է Իռէն իշխանուհիին պարագային շուրջ: Կաթողիկէ երեսփոխաններն իսկ հետեւած են բողոքական երեսփոխաններուն : Հաւանական կը նկատուի որ Ժիւլիանա թագուհին ներկայ չըլլայ պսակի արարողութեան : Խորհրդարանը զարմանք յայտնած է նաեւ որ Իռէն իշխանուհին Պապին հետ տեսնուած ըլլայ առանց տեղեակ պահած ըլլալու հոլանտական կառավարութիւնը կամ Վատիկանի հոլանտական դեսպանատունը :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՃՈՆՍԸՆ ընդունած է Յորդանանի Հիւսէյն Թագաւորը եւ այս առթիւ շեշտած Յորդանանի կարեւոր դերը արաբական երկիրներու յարաբերութեանց բարուոքման մէջ :

ՆԵՐԷ ԻՆԾԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ա.

1920ի սկիզբը, երբ Ամերիկա դալու համար Պոլիսը կը ձգէի, գիս ճամբելու եկած էին որբանոցի սկաուտներէն տասնեակ մը եւ Կեդրոնական վարժարանի ուսանող ընկերներէս Թորգոմը, Գուրգէնըն ու Վահրամը: Պոլիս բնակող ազգական չունէի, որ գիս ճամբելու գային, արդէն, այդ օրերուն, տարագրութենէն վերադարձողի մը համար ազգական գտնելը հրաշքի համազօր բան մըն էր...

Ընկերներէս Թորգոմը հարուստի զաւակ էր. նշանակելի մտերմութիւն ալ չունէինք իրարու հետ. այնպէս որ, նաւամատոյցին վրայ իր ներկայութիւնը ճշմարիտ անակնկալ մը եղաւ ինծի համար ու գորովով լեցուց սիրտս՝ այդ տղուն հանդէպ: Միւս երկուքը, Գուրգէնն ու Վահրամը, եւ ես, Դ. դասարանի գրականութեան դասընթացքին հետեւողներ էինք, եւ իբրեւ այդ, աւելի մօտ էինք իրարու: Մեր մէջէն միայն Վահրամըն էր, որ իր ստորագրութիւնը տպագրուած տեսնելու բախտին արժանացած էր:

Վրանկէլի բանակին մնացորդներուն հետ Կովկասէն Պոլիս հասած, «Ժողովուրդի Ձայն» օրաթերթին մէջ «Կարմիր Գծէն Ներս» խորագրով իր յուշերը թերթօնի ձեւով կը հրատարակուէին, բարի նախանձով լեցնելով մեր սրտերը: Ես դեռ հրատարակուած բան չունէի: Անգամ մը միայն, գրականութեան մեր ուսուցիչը, շարադրութիւններէս մէկուն համար ըսաւ՝ թէ «չատ աննշան սրբագրութիւնով մը կարելի է զայն հրատարակութեան տալ»:

Մեր երեքին մէջ, կը թուէր թէ ամէնէն անբախտը Գուրգէնն էր. իր գրածները դեռ հրատարակելի ըլլալու սահմանին չէին մօտեցած՝ հակառակ անոր որ մեզի չափ ու թերեւս մեզմէ ալ աւելի կը սիրէր գրականութիւնը եւ թատրոնը. իր ծաղիկ կեանքին երկու մեծ սէրերը... Իրեն համար «հայ գրականութիւն»՝ Ահարոնեան ըսել էր: Անոր հանդէպ իր ունեցած սէրը պաշտումի կը մօտենար: Կարդացած էր ու անընդհատ կը կարդար Հայոց «վշտի» եւ «ըմբոստացումի» այդ աննման երգիչին ամէն մէկ տողը. այնքան՝ որ անոր գրականութեան յորձանքէն չէր կրնար դիւրաւ ազատիլ, եւ իր շարադրութիւնները անխուսափելի կերպով կը կրէին Ահարոնեանի գրականութեան կնիքը: Եւ օր մը, գրականութեան ուսուցիչը, դասարանին մէջ, բոլորիս ներկայութեան, պատուիրեց անոր՝ որ, ժամանակի մը համար գէթ, Ահարոնեան չկարդայ:

Իր միւս սիրոյն՝ թատրոնին շնորհիւ էր, որ ան կը ճանչնար այն ատենուան Պոլսոյ Տրամաթիքին մէջ գործող բոլոր ուժերը՝ Սեւումեանէն, Աբէլեանէն, Զարիֆեանէն, Շահխաթունիէն, Ներսէսեանէն ու Զափրաստէն սկսած մինչեւ յետին անտեսն ու տոմսակավաճառը: Ես ալ, մեր խնամակալներէն գաղտնի, իրեն հետ քանի մը անգամ տեսեր էի հայ թատրոնի մեծերը, զանազան դերերու մէջ: Ուրախութիւնս մեծ եղաւ՝ երբ քարափին վրայ, իմ նաւ բարձրանալէն առաջ, ինծի յայտնեց՝ թէ իմ մեկնած նաւով Ամերիկա կը մեկնի նաեւ Յովհ. Զարիֆեանը:

— «Քեզի ծանօթացնեմ, ըսաւ խանդավառ կերպով մը, լաւ ճամբու ընկեր կ'ունենաս»:

Թէեւ քարափը խճողուած էր գացողներով, ճամբորդներով ու ճամբու դնողներով, բայց յաջողեցանք, նաւ բարձրանալէ առաջ, գտնել Զարիֆեանը. ու Գուրգէն գիս անոր ծանօթացուց՝ իբրեւ իր դասընկերն ու մտերիմը:

Մեծղի մարմնով մարդ մըն էր Զարիֆեան: Հայէ աւելի կը նմանէր «Վայքինկի», Հիւսիսային ծովերու ծովահէնի մը: Կարմիր, առատ ու գանգուր մազեր ունէր, եւ հաստ, լեցուն շրթունքներ: Ծանօթանալու պահուս, երբ ձեռքս իրեն երկարեցի, կորսուեցաւ իր թաթին մէջ.. Ուժեղ մեծածաւալ ձայն ունէր եւ մաքուր, անթերի առոգանութիւն. ուրախ, սրտաբաց մարդ էր, ու խոնարհ՝ ինչպէս բոլոր ճշմարիտ մեծութիւնները: Ունէր բազմաթիւ սնտուկներ, եւ կը ջանար զանոնք ... գողցնել տալէ առաջ նաւ բարձրացնել տալ: Վերջը իրար գտնելու առաջադրութեամբ բաժնուեցանք իրարմէ:

Վերջին պահուն, Վահրամը, իր վերարկուին չեմ գիտեր որ ծակէն շիշ մը գոնեակ հանեց, ու ինծի երկարելով ըսաւ՝ որ նաւուն վրայ երբեմն մէկ մէկ քիչ խմեմ ու զինք յիշեմ:

— «Ձե՞ս խորհիր, թէ առանց բերած գոնեակդ խմելու ալ կը յիշեմ քեզ», — ըսի ես, յուզուած...

Գիտէի, թէ Վահրամ իր ճաշագինով, գնած էր այդ խմիչքը. այդ բանին գիտակցութիւնը պիտի թոյլատրէ՞ր՝ որ կոկորդէս խաղաղութեամբ վար իջնէր տաք հեղուկը...

Վերջապէս, ժամանակը եկաւ, որ վերջին ձեռքսեղմումէ մը վերջ բաժնուինք ու ես բարձրացայ նաւ՝ որուն քարափի նայող կողմին վրայ, մեծ դժուարութեամբ, յաջողեցայ դիրք մը ճարել՝ եւ թաշկինակի ճօճումներով տեղս իմացնել ընկերներուս: Երբ շոգենաւը վերջին անգամ սուլեց ու անիւները մեծ աղմուկով դառնալ սկսան, քարափ գտնուող սկաուտներու խումբը, տասնապետի հրամանին վրայ՝ «պատուի առաւ», ու ես, անմիջապէս ձեռքիս գոնեակին շիշը վար դնելով, փոխադարձեցի անոնց բարեւը: Պահ մը մնացի այդպէս անշարժ, մինչեւ որ շոգենաւը կիսով դարձաւ ու քարափը անհետացաւ մեր տեսողութենէն: Այն ատեն միայն յիշեցի Վահրամին բերած գոնեակին մասին, ու երբ վար ծռեցայ զայն վերցնելու համար, հոն չէր... Մէկը տարեր էր...

Հոգ չըրի: Կեանքիս մէջ գոնեակ չէի խմած եւ խմելու ալ փափաք չունէի:

«Բաժանումը կէս մահ է», ըսուած է: Որքան իրաւ էր այդ տարազը բանաձեւողը... Թարթիչիս տակը դողդղացող արցունքի կաթիլ մը կար, մատիս ծայրով սրբեցի, ու վար իջայ տեսնելու՝ թէ խուցս ո՞ւր է:

Զարմանքս մեծ եղաւ՝ երբ ինծի սենեկակից գտայ Զարիֆեանը, իր անհամար պայուսակներէն մէկ քանիին ու երկու օտարականներու հետ:

— Ի՜նչ հաճելի անակնկալ, ըսի ես, ուրախ:

— Այո, բայց շատ աւելի հաճելի պիտի ըլլար եթէ առանձին ըլլայինք ու քովերնիս, հետերնիս չըլլային էս ջուհուրդները:

Զորս հոգինոց խուց մըն էր մերինը: Անկողնի տեղ ունէր իրարու վրայ երկ-երկու դարսուած չորս մսուր, այդ մսուրներէն աջակողմի վերինը ինծի ի րեւ անկողին պիտի ծառայէր, ձախակողմի վարինը՝ Զարիֆեանին:

Նաւուն վրայ մեզմէ զատ կային բազմաթիւ Հայեր, մեծ մասով երիտասարդ տղաք ու աղջիկներ: Վերջինները գրեթէ բոլորն ալ, հարսնցուներ: Նա նստած՝ սիրտերը լեցուն, յոյսերով վախերով ... «Աղօթեցէք, որ բա ըլլանք» էր բոլորին խնդրանքը՝ Միհրանոյշ անունով մէկը կար մէջ, որ տարբեր էր բոլորէն. ձայն ունէր ու լաւ երգող էր: Իրի ները, երբ մութը իջնէր, կ'առանձ նար խաղաղ անկիւն մը, եւ ակնար վուն վրայ փչրուող լուսնի կ'երգէր: Համակ յուզում եւ էր: Բզկտուած սէրերու մորմոքը խար իր բառերուն մէջ: Իր սիրոյ ցաւ ոչ ոքի:

ԱՐԱՄ Հ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՔԱՅԻՆ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Բ.

Ա. ՎԱՌԵԼԻՔՆԵՐ

1.— Հանքածուխ եւ փայտաքար. — Պատմական Հայաստանը ունի հանքածուխի եւ փայտաքարի (լինյիտ) բաւական հարուստ պաշարներ: Դժբախտաբար սակայն կարեւոր հանքավայրերէն ոչ մէկը կ'իյնայ ներկայ Հայաստանի սահմաններէն ներս:

Երկիրը իր ամբողջութեան մէջ առնուած՝ առանձին յիշատակութեան արժանի է Օլթիի հանքածուխը, թէ որակի եւ թէ քանակի տեսակէտէն:

Ածխահանքը կը գտնուի Կարսի արեւմտեան կողմը ինկող Օլթի քաղաքէն 87 քիլմ. հեռու՝ դէպի հիւսիս – արեւելք: Ան կազմուած է չորս տարածուն խաւերէ՝ իւրաքանչիւրը երկու մեթր թանձրութեամբ: Ճարտարագէտ Հօուէլ Օլթիի հանքածուխին ընդհանուր պաշարը հաշուած է աւելի քան երկու հարիւր միլիոն թոն: Նման պաշար մը, արմատական շահագործման մը պարագային, կրնայ բաւարարել ամբողջական Հայաստանի մը կարիքներուն կարեւորագոյն մէկ մասը:

Օլթիի հանքածուխը գոհացուցիչ որակի չոր հանքածուխ է: Ջերմարար միջին կարողութիւնն է՝ իւրաքանչիւր թոնին 6350 թերմի (մէկ թերմին կը համապատասխանի հազար մեծ քալորի): Ան կուտայ շուրջ 17 առ հարիւր մոխիր:

Ջոր ածուխները սակայն քիչ վ ծելի չեն դժբախտաբար: Այլապէս պէս պատրաստ վառելիք իր գործած թենէն անկախ, Թորման շնորհիւ Օլ հանքածուխը քաղաքի (ջեռուցման) եւ զով եւ քիմիական ճարտարարուեստ հում նիւթերով կրնար մատակարա ամբողջ շրջանը:

Օլթիի հանքերէն զատ՝ կեդրոնակ արեւմտեան Հայաստանի զանազան ջաններուն մէջ կը գտնենք հանքածու ածխաքարի (անթրասիտ) եւ փայտա րի (լինյիտ) բազմաթիւ խաւեր: Կարե ւորներէն յիշենք հետեւեալները.

Ա) Ալաշկերտէն երեք քիլմ. դէպի բաւ – արեւելք՝ Մօլլա Սիւլէյմանի փա տաքարի հարուստ պաշարները: Փայ քարը համեմատաբար աղքատ ածուխ անմիջականօրէն որպէս հատա վառելիք օգտագործելի, բայց ոչ բ լի: Փայտի բնական ածխացումը մէջ տակաւին հասած չէ մեծ հանե տութիւններու (փայտաքարերու ծուխի պարունակութիւնը 50էն 70 հարիւր է հանքածուխինը՝ 75էն 90 հարիւր:

Բ) Կարին – Սարըղամիշ երկաթուղ գծին մօտիկ՝ Փայաջուկի եւ Քիրլ փայտաքարի հանքերը:

Գ) Կարինէն 69 քիլմ. դէպի հարա արեւմուտք՝ Քիւքիւրթլիի հանքածու խաւերը: Համաձայն Հ. Հ. Պատմ կութեան տուեալներուն՝ Քիւքիւրթ ածխահանքը կը բաղկանայ չորս խա րէ, իւրաքանչիւրը կէս մեթր թանձրութեամբ: Ընդհանուր պա կը հաշուուի շուրջ 150 հազար թոն:

Դ) Խնուսի շրջանին մէջ՝ Քիւ քածուխը՝ որ, բաղդատմամբ Քիւ լիի հանքածուխին, քանակով աւե մեստ է, բայց աւելի լաւորակ:

Ե) Կարնոյ անմիջական շրջանին Սիվիշլիի փայտաքարը:

ՄԱԿԱՐԻ ՏՂԱՆ ՄԱՐԳԱՐԸ

Սարիկ պաճին յանկարծակիի եկաւ:

— Պէ, մարդ, ի՞նչ կը պտտաս տղային վրայ:

— Ինչ՝ չպտտամ, մենք ալ կ'ըսենք նախրի մէջ հորթ ունինք: Տղան քաղաք կը ղրկենք, որ բան սորվի, մի ըսեր, որ էչ կը մեծնայ:

Մարգարը դեռ կը հաչուէր. դիմագիծը բթամիտ տղու մը երեւոյթ առած էր, կարմրած, կախ ու մտածկոտ:

Մակարը, հերստ, զօտին կը քակէր պառկելու համար: Երբ գլուխը բարձին դրաւ, տեսաւ, որ իր մէջ անկիւն մը աբեղի թեթեւ շող մը կը խտխտար: Հաճելի էր 270 համետներու մասին մտածել: Իրեն այնպէս կը թուէր թէ քարվանի պաչին համետներու դրամն էր, որ իր ափին մէջ կը համրէր, կլորիկ, թանձր ու դեղին ոսկիներ:

— Արիմարդ, — ձայն տուաւ կինը:

— Ադա, զահրումար, ի՞նչ է:

— Ի՞նչ ըսեմ, արիմարդ, էսօր Մարգուլը կինէ փալանին ետին եկաւ...

×

Սրտադեղ էր: Դուրսը աղմուկ, չարժում կար. մէկը եզներուն սամիները կը կապէր. ուրիշ մը սայլը կը քշէր. հարսները ջուր կը կրէին, կը լսուէին խոփերու ձայներ:

Մակարենց բակին մէջ այդ պահուն խաղաղութիւն կար, այնպէս որ բակին մէջ պառկած Մակարի գդակին շուրջ դարձող մեղուի ձայնն ամբողջ բակն էր լեցուցեր:

— Արիմարդ, — ձայն տուաւ Սարիկը, — եկօ հորթը բռնէ՝ կովը կթեմ:

— Պոէ կնիկ, Մարգարը չկանչես: Հէյ Մարգար:

Մարգար հաւնոցին մօտ դիզուած չոր խոտերուն մէջէն գլուխը յանկարծ վեր վերցուց, գիրքը ձեռքին: Խոտին վրայ թառող հաւերը թարվառ եղան ու ձայն ձգեցին: Մարգար, կակուղ խոտերուն մէջ տեղ չինած, այս անգամ Թումանեանցի «Լեգենդները» կը կարդար: Երբ այլեւս իր անունը չլսեց, նորէն կռնակի վրայ պառկած սկսաւ կարդալ.

«Ձէ ազափուչ,
Թէ վաղ թէ ուշ»...

Մայրը երբ տեսաւ իր զաւկին այդ ձեւ պառկիլը, գոռնատեցաւ:

— Մարգար:

— Հը՛:

— Եզպէս մի պառկիր, Մարգար, — խօսեցաւ մայրը:

— Ինչո՞ւ, ի՞նչ կայ, մայր. քիչ առաջ զի՞ս կանչեցիր:

— Ձէ, Մարգար, հէրդ կանչեց: Եւ տեսնեմ, այդպէս լաւ չէ պառկիլ:

— Բայց ի՞նչ կայ, մայր, ինչո՞ւ գունատ ես, — խօսեցաւ Մարգարը ինքզինք շտկելով:

Մայրն ինչ ըսէր, առաջին անգամն էր, որ Մարգարի այդ ձեւով պառկիլը կը տեսնար, ճիշդ հօրը պէս, ահա թէ ինչու գունատեցաւ յանկարծ:

— Ի՞նչ, մի՞թէ Մարգարն ալ իր հօրը պէս պիտի ըլլար, միշտ բակին մէջ պառկող:

Կարգուելէն ի վեր, խեղճ կնիկը օր արեւ չտեսաւ: Էսօր տարի մըն էր, որ ամուսինը Մարսուալի էշերուն փալան պիտի չինէ:

×

Յաջորդ օրը Կիրակի էր: Մակարը քահանային խօսած էր, Մարգարը եկեղեցիին մէջ գիրք պիտի կարդար:

Մարգարը առանձնապէս չէր սիրեր կարդալ, սակայն հայրն ու մայրը կը փափաքէին իրենց զաւկին ձայնը լսել եկեղեցիին մէջ:

Մակարը այդ օր իր գդակը փոխեց, ծոպաւոր արախչին կապեց, փեսայ օրերու լաթերը հագաւ: Գիւղացիներ նկատեցին, որ Մակարի վրայ հանդիսաւորութիւն մը կար: Այդ օր Մարգարն ալ պիտի աշխատէր 270 համետներու հաչուին արատը սրբել իր ճակտէն:

Մակարը եկեղեցիին մէջ շատ լ րեւոյթ մը առած էր. իր մօրուք տեւէր երգեցողութիւններուն, երգողներէն առաջ կը սկսէր բառ երբեմն ալ աչքին ծայրով տիրացու ւոյին կը նայէր:

Գիրք կարդալու պահը կը մօտ Մարգարը հետզհետէ ջղային կը նար: Ախ, ինչպէս իրմէ հեռացն վենդներու այն երկու տողը, որ կը դառնար հողմաղացի պէս: Ուր րիշ բաներու մասին մտածել, մոռ եղանակ մը սուլեց, սակայն, ինչպէս՝ նորէն կուգար իր շուրջ նար, ինչպէս ընկոյզի հոտ մը անձոռնի.

«Աչքիս վրայ քեռի քուչի
Մի դդակ ա, հօ մի քուչ չի

Գիրք կարդալու պահն էր: չափիկ հագած, գրակալին մօտեց

Այդ պահուն հօր վրայ անկեղ կիւղածութիւն մը եկաւ, մանաւ նկատեց, որ Մարգարի հասակը լէն բարձր է:

Մարգարը, մոմը ձեռքին երբ թերցուածս» ձայնեց, հայրը, նկատեց, որ տղուն ձայնը փոխ հասցեր է:

ՀԱՄ

(5 Տար.)

Զ) Կարինէն չորս քիլմ. դէպի արեւելք՝ Աղջը – Աչըքի փայտաքարի երկու խաւերը՝ 1,4 մեթր միջին թանձրութեամբ :

Է) Համաձայն Ա.. Սօլաղեանի՝ ածխաքարի խաւեր կը գտնուին Պիթլիսի շրջանի Հրու, Զեմախ, Դերկալ եւ Քուֆրուտաններու շրջակայքը : Ածխաքարը հանքածուխի ամենակարեւոր տեսակն է, իր շուրջ 95 առ հարիւր բնածուխի պարունակութեամբ եւ իւրաքանչիւր թոնին աւելի քան ինը հազար թոն ջերմաբար կարողութեամբ : Դժբախտաբար այս շըրջաններու ածխաքարի քանակին եւ որակին մասին աւելի յստակ տեղեկութիւններ կը պակսին մեզի :

Ը) Միեւնոյն աղբիւրին համաձայն՝ Վասպուրականը իր կարգին ունի հանքածուխի բաւական հարուստ պաշարներ : Մասնաւոր կերպով կը յիշատակուին՝ Բաշգալէի փայտաքարը, Մերվանէի, Սէյվանի, Ջերնաւիկի եւ Հազարանի հանքածուխի խաւերը : Բոլոր այս աւանները կը գտնուին Վանայ ծովուն արեւելեան շրջանին մէջ :

Թ) Վասպուրականի մէջ առանձին յիշատակութեան արժանի կը թուի ըլլալ Նորատուզի շրջանի Զուխի հանքածուխը, որու հողի մակերեսին իսկ երեւան եկող շերտերը 12էն 15 մեթր թանձրութիւն մը կը մատնեն :

Ժ) Վանայ եւ Արճակի լիճերուն անմիջական շրջանակին մէջ կը յիշատակուին նաեւ կուպրային ածուխի խաւեր : Կուպրային ածուխ կը գտնուի նաեւ Շատախի Շահմանիս աւանին մէջ :

ԺԱ) Հանքածուխի խաւեր կը գտնուին նաեւ Բալուի եւ Ջերմուկի շրջաններուն մէջ :

ԺԲ) Հանքածուխի խաւեր ունին նաեւ Խարբերդի եւ Ալիվանի շրջանները, որոնք սակայն դուրս կ'իյնան Հայաստանի Ուիլըընեան սահմաններէն :

ԺԳ) Փայտաքարի եւ հանքածուխի այլ շերտեր կը յիշատակուին Տերսիմի, Բաբերդի եւ Թորթումի գաւառներուն մէջ:

ԺԴ) Արեւելեան Հայաստանի մէջ՝ Ա. Սօլաղեան կը թուէ Արաքսի հովիտի փայտաքարը, առանձին յիշատակելով Ջուլֆա եւ Մեղրի քաղաքներու մերձակայ հանքերը : Նման որեւէ յիշատակութիւն չենք գտներ սակայն Գիտութիւններու Ակադեմիայի «Հայկական ՍՍՌ Ատլաս»ին մէջ:

ԺԵ) Ներկայ Հայաստանը, ինչպէս ըսուեցաւ աւելին, հանքածուխի կամ ածխահանքի յայտնաբերուած հանքեր չունի: Ծանօթ են անշուշտ Ջաջուռի (Լենինականի մօտ) եւ Ջերմանիսի (Վեդիի շրջան) ածխահանքերը, որոնք սակայն փայտաքարի տեսակէն համեմատաբար աղքատ եւ քոքի ոչ վերածելի ածուխ մը միայն կը հայթայթեն («այրուող թերթաքար»):

Ինչպէս յայտնի կ'ըլլայ, ուրեմն, Հայաստանի հանքածուխի պաշարները, թէեւ ընդհանրապէս բարձրորակ եւ քոքի վերածելի հանքածուխի կամ ածխաքարի չեն համապատասխաներ, յաւմենայն դէպս իրենց քանակով հեռու են արհամարհելի ըլլալէ : Ու, թէեւ դժուար է ըսել թէ անոնց կարեւորագոյն մասին շահագործումը որքան գործնական ու հաւութաբեր պիտի ըլլար, սակայն հետաքրքրական է հաստատել՝ որ 1918 – 20ի տարեւները կը խօսին հանքածուխի եւ փայտաքարի 39 հանքավայրերու մասին արեւմտեան Հայաստանի, եւ երեսուն հանքավայրերու՝ արեւելեան Հայաստանի մէջ: Աւելորդ է թերեւս յիշեցնել՝ որ այն ժամանակ արեւելեան Հայաստան ըսելով նկատի չէր առնուեր միայն ներկայ Հայաստանը, այլ մօտաւորապէս՝ Արդուին – Օլթի – Ալաշկերտ – Արարատ գծէն դէպի արեւելք տարածուող հայկական ամբողջ հողամասը :

ՀՐԱՉ ՏԱՄՆԱՊԵՏԵԱՆ

(2 Շար.)

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԺԱՊԱՒԷՆՆԵՐ

Հայաստանեան ժապաւէններու ցուցադրութեանց ներկայ գտնուողներ միշտ ալ գոյութիւն պիտի ունենան :

Զգացումի հարց է՝ արուեստի նախընտրութիւն ըլլալէ առաջ: Հոն են մամիկն ու պապիկը իրենց թոռներով ու համայն գերդաստանով: Եկած են լսելու հայրենի ձայնը : Ինչ փոյթ եթէ պաստառին մէջէն լսուող հայերէնը քիչ մը խորթ թուի ականջներուն եւ շատ անգամ անհասկնալի, իր ռուսական շեշտին պատճառաւ :

Շարականին գրաբար հասկցողները քիչ են բայց անոր հաւատացողները շատ : Այսպէս է նաեւ այս պարագային: Հայաստանէն ժապաւէն եկած է : Ո՞վ բեմադրած է զայն, ո՞վ է յօրինողը, ո՞վ երաժիշտը կամ դերակատարները : Աւելորդ հարցումներ հայ հանդիսատեսին համար :

Այս պարագան ընդհանրական բնոյթ ունի եւ յատուկ չէ միայն մամիկներուն եւ պապիկներուն : Շարժանկարային հասկացողութիւն ունեցող հանդիսատեսներն ալ նոյն ձեւով կը մօտենան հարցին : Մարդիկ որոնք գիտեն զանազանել Քարնէէն, Քլուզօյէն, կամ Կօտար մը Շապըրոլէն, բայց անկարող են աւելի ճիշդ անիմաստ կը գտնեն գիտնալ թէ ո՞ր բեմադիրին կը պատկանի ցուցադրուելիք հայ ժապաւէնը: Այս ժխտական երեւոյթին մէջ, իրենց պատասխանատուութեան բաժինը ունին բնականաբար Հայաստանի բեմադիրներն ու յօրինողները, որոնց անհատականութեան պակասը պատճառ դարձած է, որ իրենց անունները կորսուին ներկայացուած գործերու անսահման տափակութեանց մէջ: Մէկ երկու բացառութիւնները՝ իր ատենին եւ կարգին մատնանշած ենք արդէն:

Գրողներու եւ արուեստագէտներու համագումարներ կը կատարուին Երեւանի մէջ եւ ամէն ոք կը մատնանշէ մեր եւս հաստատած երեւոյթները: Բանաձեւեր կը քուէարկուին, (միաձայնութեամբ) հայկական շարժանկարը հասցնելու համար իր արժանի բարձրութեան : Այս բանաձեւերուն տուած արդիւնքներուն կը պատկանի «Հայրենի Երգ» ժապաւէնը որ երեւոյթին առաջին մասը կը կազմէ: Բեմադրութիւնը՝ Լեւոն Իսահակեանի, յօրինողներ՝ Հր. Յովհաննէսեան, Ա. Շահինեան եւայլն: Փաստանկար մը, նըւիրուած Հայաստանի խորհրդայնացման 40րդ տարեդարձին.— «40 տարեկան է Երեւանը, դա իր իսկական տարիքն է» կ'ըսէ խօսնակը : Երբ Հայաստանի մէջ, կառավարութեան պաշտօնական նախաձեռնութեամբ Երեւանի 2000ամեակին նըւիրուած հանդիսութիւններ կը ծրագըրուին, առնուազն շփոթութիւն կը պատճառէ ժապաւէնին մէջ ներկայացուած Երեւանի տարիքը:

Այս մատնանշումը ըրինք ցոյց տալու համար ներկայացուած գործին փաստանկարային հանգամանքը: Աւելորդ է ըսել որ ժապաւէնը մէկ նպատակ կը ծառայէ .— Ծանօթացնել Հայաստանը այն ձեւով եւ ոճով, որ կը համապատասխանէ Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան մէջ դեռ ապաստան գըտած սթալինականներուն շահերուն :

Ցանկերգ դարձած պատկերներ, որոնք կը հրամցուին ըստ պարագայի՝ եւ այս ի հեճուկս մեր ժողովուրդին, անոր իսկական շահերուն, ի հեճուկս մեր արուեստին ու անոր իսկական վերելքին շարժանկարի մարզին մէջ: Բայց հակառակ իր դանդաղ ընթացքին, ձախաւեր մօնթաժին, մէկ խօսքով փաստանկարի մը տարրական տուեալներէն զուրկ հանգամանքին, ժապաւէնը յաջողեցաւ այսուհանդերձ քանի մը կարօտի հառաչներ խլել ջերմեռանդ հանդիսատեսներուն կուրծքերէն: Կոմիտասի «Անտունին» երգուած Պօղոսեանի կողմէ, Նահապետ Քուչակի յիշատակութիւնը խօսնակին կողմէ, ինչպէս նաեւ ալեւոր Արարատի սպիտակ ներկայութիւնը պաստառին վըրայ, զգացական լուրջ պատճառներ են որպէսզի մեղմենք մենք եւս մեր քննադատութիւնը հանդէպ այս ժապաւէնը անբախտ յօրինողներուն :

Երեւոյթին երկրորդ բաժինն վերապահուած էր «Ճամբայ» լիամետրաժ ժապաւէնը, այլ խօսքով՝ երկարատեւ ժապաւէն մը, որուն բեմադիրն է Ս. Գէորգեան, յօրինողը՝ Բագրադեան : Մէկէ աւելի առաւելութիւններով օժտըւած գործ մըն է այս: Գիւղի մը կեանքը, իրեն յատուկ ստորոգելիներով : Աշխատանք, սէր, ընտանեկան բարքեր, պատկերացուած ճշգրիտ կերպով՝ առանց չափազանցութեանց: Դերակատարները յաջող կերպով անձնաւորած են ժապաւէնին տիպարները: Ամէն ոք յարմար ձեւով գետեղուած է իր դերին մէջ: Պատկերներուն կեդրոնացումը, շրջանակաւորումը եւ լուսաւորումը ճաշակով կատարուած է Ռ. Սարոյեանի կողմէ: Նիւթը ինքնին որեւէ առանձնայատկութիւն մը չունի, բացի այն երեւոյթէն որ ժապաւէնին մէջ ցոյց կը տրուի հայ «խուլիկաններ», որոնք սեւ շուկայով եւ նման անարգ ըղբաղումներով կը պարապին:

Ապասթալինացման թեթեւ փաստ մըն ալ այս :

Սթալինեան շրջանին ոեւէ բեմադիր չէր յանդգներ ըսել որ խուլիկաններ գոյութիւն ունին Խորհրդային ընկերութեան մէջ :

Գործին հեղինակները մեծապէս ազդըւած են Երուխանի, Նար-Դոսի, Պարոնեանի եւ Օտեանի տիպարներէն եւ յաջող կերպով պատկերացուցած են զանոնք :

Մասնաւորաբար գնահատելի է բեմադրութիւնը, որուն ոճը կը համապատասխանէ շարժնկարի արուեստին առանձնայատկութիւններուն :

Մաղթենք որ այս ժապաւէնը նոր ճամբայ մը հանդիսանայ հայկական շարժանկարի արուեստագէտներուն համար, որովհետեւ այդ մարզին մէջ եւս շատ են ճամբաները եւ ընտրութեան կը կարօտին :

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Աշոտ Մալաքեանի վերջին ժապաւէնը՝ « Հարիւր հազար տոլար արեւուն տակ » ընտրուած է Քանի Շարժանկարի Փառատօնի վարչութեան կողմէ մասնակցելու այս գարնան միջազգային մրցումին : Թրիւֆոյի մէկ ժապաւէնը եւ Մալաքեանի այս գործը պիտի ներկայացնեն Ֆըրանսական շարժանկարը երկու կարճ փաստանկարներով: Անրի Վերնէօյ այս վերջին ֆիլմին արտաքին տեսարանները դարձուց Մարոք եւ Ամերիկա : Իր այս նոր յաջողութիւնը կուգայ անգամ մը եւս ապացուցանել թէ Մալաքեան Ֆրանսայի ներկայ լաւագոյն սակաւաթիւ բեմադիրներէն է, ծանօթ շարժանկարի արուեստին, բեմադիրի արհեստին ու նաեւ հանրութեան պահանջին :

ՄԱՆՐԱՎԷՊԵՐ

Ժօրժ Քլեմանսօ, Առաջին Աշխարհամարտի ընթացքին վարչապետ էր, ճարտարարուեստագէտ մը, որ անոր այս առաքինութեան ծանօթ չէր, առաջարկեց միասին ընել գործ մը, որ այնքան ալ մաքուր չէր :

— Խաբեբայ մըն էք, գոչեց Քլեմանսօ բարկութեամբ : Ձե՞ք ամչնար այսպիսի բաներ առաջարկել ինծի :

— Բայց, ես ալ պէտք է որ ապրիմ, ըսաւ ճարտարագէտը, ինքզինքը արդարացնելու համար :

— Այնքան ալ անհրաժեշտ չէ, պատասխանեց անկաշառ վարչապետը :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵԱԹՈՆԸ (72)

ԽՈԴԵԴԱՆ

Ամէն ուր տուն,
Լագլակն ուր բուն,
Հարսին փեսին
Մի բարձ, մի քուն :

Տօնէն, պատի տակով անցնելիս, բարձրաձայն ասաց .

— Բարի գիշեր, Խոդեդան: — Ապա կամացուկ աւելացրեց .— Էրնէկ մի կընուճ էլ էղնէր, մենք պառկուէինք ...

×

Հետեւեալ օրը Դաշտադէմցի Գէորգը իր ճրագի կտուցը վառելով եւ Խութ-Բռնաշէն գաւառակի նորապսակ զոյգերի մատեանը բաց անելով՝ մանրիկ տառերով արձանագրեց. «Երէկ, 1899 թուականի Սեպտեմբերի 25ին, Արինօք գիւղի նոր բնակիչ Զօրօ – Ասատուրը (Խոդեդան), որ եկել էր Մոտկանից երկու տարի առաջ՝ ընտանիք կազմեց : Նա ի բարձ ելաւ քրդագոմցի Բայազի հետ (հօր անունը Մարտօ, մօր անունը Մանիշակ՝ չինական դասից): Նրանց խրճիթը շինուած է Արինօքի Զօրաբերանի բարդու ծառերից: Տայ Աստուած, որ նրանց տունը լցուի երեխաներով եւ ուրախութիւնով : Ամէ՛ն »:

ՓՐԿԱՆՔ

Նոր էր ամուսնացել Խոդեդանը, հազիւ էր զգացել ընտանեկան կեանքի առաջին քաղցրութիւնը, երբ նրա գլխին պայթեց մի անսպասելի փորձանք :

Հացիկ գիւղի հարուստ հողատէր Գոմէշ Մխօն գէլխեղդ շների հալածանքից երկու տարի յետոյ մեռել էր: Մահից առաջ նա գրաւոր գանգատ էր ներկայացրել Մուշի գաւառապետին, որի մէջ մանրամասն նկարագրել էր, թէ ինչպէս արինօքցի մի հովիւ, օրը ցերեկով, գէլխեղդ շներ էր արձակել իր վրայ գիւղի մէջ :

Ասատուրը սարումն էր, երբ Աւեսի Հաջին նրան շտապ իր մօտ կանչեց :

— Քեզ վրայ զօռ գանգատ կայ, — ասաց աղան : — Փաշան կարգադրել է, որ քեզ դատի տան եւ բանտարկեն :

— Ինչո՞ւ, — զարմացաւ Խոդեդանը :

— Նրա համար, որ դու ճանապարհով անցնելիս գէլխեղդ շներ ես արձակել մի հարուստ Հայի վրայ :

— Բայց դա երկու տարի առաջ է եղել, հին պատմութիւն է, — բացատրեց հովիւը :

— Աղան նոր է մեռել: Մեռնելուց առաջ գանգատ է ներկայացրել գաւառապետին :

— Բայց չէ՞ որ ես արդար գործի համար եմ շներ արձակել: Նա հրաժարւում էր վճարել իր փոխմշակի վարձը :

— Միեւնոյնն է, օրէնքով դու մեղաւոր ես ճանաչուած : Հէնց հիմա գնա Մուշ եւ խնդիրը լուծիր :

— Ո՞ւմ մօտ գնամ :

— Գաւառապետի: Նրա սարայը գըտնւում է Ասլան – Ղափլան խանի մօտ, Ալադին պէյի մզկիթի դիմաց: Մի անճոռնի շինութիւն է, փայտէ կիսալուսինը ճակատին: Ընտեղ են նստում կառավարիչ Շէֆքէթ փաշան, ոստիկանապետ Թալիպ էֆենդին, մէջլիսի պատգամաւոր Քաչալ Արգուլը եւ միւս մեծ ու փոքր պաշտօնեաները, — պարզաբանեց աղան:

— Բայց փաշան կարող է ինձ բռնել տալ :

— Դու աշխատիր նրան բռնել, — մըտերմական անկեղծութեամբ ասաց Հաջին :

— Ինչո՞վ :

— Բաշխիշով :

— Միթէ՞ Մուշի գաւառապետը կաշառք է վերցնում ,— զարմացաւ Ասատուրը :

— Գաւառապետն էլ է կաշառք վերցընում, նահանգապետն էլ, մոլլան էլ : Նոյնիսկ սուլթանին կարող ես կաշառել:

Աւեսի Հաջու այս անկեղծ խոստովանութիւնը երկու հանգամանք պարզեց Խոդեդանի համար, որ օսմանեան տէրութեան մէջ կաշառքը իշխում է օրէնքի վրայ եւ, երկրորդ, որ իր աղան կատաղի հակառակորդ է այդ տէրութեանը :

— Հիմա՞ գնամ ,— հարցրեց հովիւը :

— Անմիջապէս մեկնիր :

— Բայց երթամ ի՞նչ ասեմ ,— ծոծրակը մտահոգութեամբ քորելով նկատեց Ասատուրը :

— Գնա մի բան դիր բուռը եւ գլուխդ ազատիր, թէ չէ կարող են քեզ աքսորել: Ոսկի ունե՞ս :

— Զունեմ :

— Գոնէ մի քանի հին ոսկեդրամ : Դըրանք աւելի թանկարժէք են :

— Ոսկեդրա՞մ :

— Մի որեւէ բան, միայն թէ ոսկի լինի :

— Գնացի ,— ասաց Խոդեդանը եւ, յուզուած ծխելով, դուրս եկաւ Աւեսի Հաջու մօտից :

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Սաթենիկ Պ. Տէմիրճեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի ի-րենց մօրաքրոջ՝

ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԷՐ – ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, այս կի-րակի առաւօտ Փարիզի Ս. Ծովհ. Մկրտիչ եկեղեցին :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

ՄՈՆԹԵԼԻՄԱՐ.— Այրի Տիկին Մ. Լուսինեան եւ զաւակները կը ծանուցա-նեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ Վա-լանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին՝

ՏԵԼԵՄԱՔ ԼՈՒՍԻՆԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Միջին ալիք 196 մեթր :
կարճ ալիք 31, 10 – 25·55, 19·84 :

Այս կիրակի, 19 Ապրիլ 1964, Հոռմի ժամով՝ 10·30ին, Վատիկանի Ռատիոկանը պիտի սփռէ Հայկական ճայնաւոր Ս. պատարագը :

Պատարագը պիտի մատուցանէ Մե-խիթարեան Ուխտէ՝ նորօծ Հ. Վ. Ըր-թանէս Վ. Ուղուհոճեան : Պիտի քա-րոզէ Ներսէս Ծ. Վ. Սեթեան, նիւթ ունենալով, «Յարութեան Ու-րախութիւնը » :

ՊԱՏԱՐԱԳ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ.— Ազգ. Մխիթարեան պատիւ ու-նի ծանուցանելու որ այս կիրակի օր – ուան պատարագին մաս պիտի կազմէ « կոմիտաս » երգչախումբը, ղեկ. Պ. Մ. ՕՁԼԱՋԻ, ղպրաց դասը՝ ղպրապետու – թեամբ Պ. Ց. ՀԱԲԷԼԵԱՆԻ :

Սիրով կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժո-ղովուրդը :

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս կիրակի, ժամը ճիշդ 10ին կար – ուանի մէջ, (Պիվէրի Գեղունի սրահ) Ե-պիսկոպոսական հանդիսաւոր Ս. պատա-րագ պիտի մատուցուի՝ Ապրիլեան մեր նահատակներուն անմեռ յիշատակին, իսկ յաւարտ պատարագի հոգեհանգստ – եան մասնաւոր պաշտօն պիտի կատարուի մէկուկէս միլիոն նահատակներու հոգի – ներուն համար :

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Հարաւա-յին Ֆրանսայի Հայոց Թեմին Առաջնորդ՝

ԱՐՏԱԻԱԶԴ ԵՊՍ. ԹՐԹՌԵԱՆ

Կարտանի, Պիվէրի եւ Էքսի Հայերը կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալ պատարագին եւ հաղորդուիլ մեր նահատակներու ո – գիով եւ խորհրդով :

ՀԱՅ ԱԻԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ ՓԱՐԻԶԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝
ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ
Այս կիրակի կը խօսի՝
ՊԱՏ. Ռ. ԳԱՁԱՁԵԱՆ
8 BIS, RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Ճաշի Առնուվիլի մասնաճիւ – ղը շնորհակալութեամբ ստացած է ըն-կերուհի Հապէչեանէ յիսուն Ֆրանք իր ա-մուսնոյն Ծովհ. Հապէչեանի մահուան քառասունքին առթիւ, նոյնպէս Տէր եւ Տիկին Պէզճեանէ քսան, իրենց հօրեղբօր Ծովհ. Հապէչեանի մահուան քառասուն-քին առթիւ :

Ընկերուհի Մարի Ճաչատուրեանէ եւ զաւակներէն յիսուն Ֆր. իրենց ամուս – նոյն եւ հօր Ցարութիւն Ճաչատուրեանի մահուան Բ. տարեդարձին առթիւ :

Ընկերուհի Աղաւնի Երկանեանէ յիսուն իր եղբօր Ցարութիւն Ճաչատուրեանի մահուան Բ. տարեդարձին առթիւ :

ՄԱՅԻՍ 28

ՓԱՐԻԶ

Կը տօնուի 30 Մայիս Շաբաթ դիշերէն մինչեւ լոյս, Զ. Թաղամասի քաղաքապե-տարանի սրահներուն մէջ :

×

Մարսէյլի մէջ կը տօնուի Մայիս 30ին, Շաբաթ դիշեր, ԱԼՀԱՄՊՐԱՑԻ մէջ ժա – մը 21էն մինչեւ լոյս : Մարսէյլի հայ կազմակերպութիւններէն եւ Միութիւն – ներէն կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը :

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Հ. Ց. Դ. կոմիտէի կողմէ, Ցունիս 13-ին, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8·30ին, Թէաթը Միւնիսիփալի սրահը : Կը խնդ – րուի կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ : Մանրամասնութիւնները յա – ջորդով :

×

ՎԻՆՆԻ ՄԷՋ

Մայիս 31ին, կիրակի կէսօրէ վերջ :

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Կայանի արձանագրութիւն

Ֆ. Կ. Խաչի Օդափ. կայանի արձանա-գրութիւնները կը սկսին Ապրիլ 4ին եւ կ'աւարտին Մայիս 30ին, Ֆրանսայի բո – լոր չրջաններու մէջ :

Փարիզի մէջ արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան ամէն ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ եւ ՇԱԲԱԹ կէսօրէ ետք՝ ժամը 4էն ժամը 7, Շրջ. վարչութեան դրասենեակը՝ 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ (9), Մշակոյթի Տան Գ. յարկը :

Պէտք է ներկայանալ անձամբ եւ վճա – րել կանխիկ : Անհրաժեշտ են՝ Լիվրէ տը Ֆամիլ եւ Քառնէ տը Սանթէ :

Ընդունելի են.— աղջիկները՝ 6–15 տարեկան : Տղաք՝ 6–14 տարեկան :

Հ. Ց. Դ.

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐ. Հ. Ց. Դ. Կ. Կո – միտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի, Լաճսէյի եւ Ռրնա – ժի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, սով-րական հաւաքատեղին : Օրակարգ.— Զե-կուցում ընդհ. ժողովի :

Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացու – ցիչը :

×

ՎԱԼԱՆՍԻ բոլոր ընկերները կը հրա – ւիրուին ընկերական ընդհ. ժողովի, այս Ուրբաթ դիշեր, սովորական հաւաքա – տեղին :

Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացու – ցիչը :

ԼԻՈՆ.— Հ. Ց. Դ. Վարանդեան կո – միտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկեր-ները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, սո-վորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրա-կարգ :

ԻՍԻ.— Հ. Ց. Դ. «Զաւարեան» կոմի-տէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրա-ւիրէ իր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Խրիմեան սրահին մէջ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է : Բացակաները նկատի պիտի առնուին :

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ ՁՈՄի եւ Կապոյտ Ճաչի Փարիզի մասնաճիւղին :
ՄԱՅԻՍ 10ԻՆ

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՑԱՆ

Հայ Կարմիր Խաչի Օգն. Մարմնի Օ – դափոխութեան կայանի մանուկներու Ա. խումբը կը մեկնի Ցուլիս երեքին : Ար – ձանագրութեան համար դիմել Հայ Կար-միր Խաչի Կեդրոնատեղին, 15, րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ, Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները, ժամը 10–12 :

ՍՊԱՄՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Մոնմորանսիի հանդստեան տան համար կ'ուզուին սպասուհիներ : Բնակարան եւ անուղղ ապահովուած եւ լաւ վճարում : Պայմաններուն տեղեկանալու համար դի-մել Աղքատախնամի դրասենեակը, 32, Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ (9) :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ

ԼՈՆՏՈՆԻ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ ՓԱՐԻԶԻ ԻՐ
ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸՆԼԱԼՈՎ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԷՋ ԿԸ ՆԵՐԿԱՑԱՑՈՒԻ

ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ «ԵՍԻ ՄԱՐԴԸ»

ԹԱՏԵՐԳՈՒԹԻՒՆ ՀԻՆԳ ԱՐԱՐ

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՆ ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐՈՒ ԿԱՉՄԱ-ԿԵՐՊՈՒԹԵԱՄԲ ՀԵՏԵՒԵԱԼ ԹՈՒԱԿԱՆՆԵՐու ԵՒ ՀՐՉԱՆՆԵՐու ՄԷՋ՝

ՇԱԲԱԹ, 18 ԱՊՐԻԼ
ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Մեղսն – Ալֆորի քաղաքապետարանի սրահը

ԿԻՐԱԿԻ, 19 ԱՊՐԻԼ
ԻՍԻ.— ՍԱԼ ՏԷ ՖԷԹ
ԻՍԻԻ համար՝ Ուսանողներու՝ կէս գին :

ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, 22 ԱՊՐԻԼ
ԱՐՆՈՒՎԻԼ, Սինեմա Էտէն, Րիւ Սէն – Ժիւսթ :

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 23 ԱՊՐԻԼ
PARIS — SALLE FARALICQ, RUE YVES TOUDIC
Ապահովեցէք ձեր տեղերը — Ներկայացումները կը սկսին ժամը 20,30-ին

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Ցունիս 21ին, Մոնմորանսիի ՀԱՆԴՍՏԵԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ մէջ :
Մանրամասնութիւնները Ցաջորդով :

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուա կանը :

1915 24 AVRIL 1964 DEUIL NATIONAL ARMENIEN

ԱՊՐԻԼ 24 ԱԶԳԱՅԻՆ ՍՈՒԳԻ ՕՐ

FERMETURE DES MAGASINS

Բարձր հովանաւորութեամբ Ֆրանսայի երեք յարանուանութեանց ներկայա-ցուցիչներուն՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, կաթ. պատուիրակ Արեւ. Եւ-րոպայի Հայոց, ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ, Էկզարք Ֆրանսայի Կաթողիկէ Հայերու, վեր. ՍԻՍԼԵԱՆ : Ներկայացուցիչ Փարիզի Հայ Աւետ. եկեղեցւոյ :

Հետեւելով Հարաւային Ամերիկայի եւ Մերձաւոր Արեւելքի մեր հայրենա-կիցներուն օրինակին եւ դրական կերպով ոգեկոչելու համար 1915ի մեր մէկ միլիոն 500·000 նահատակներուն յիշատակը :

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՄԱՆՑ ԿԵԴՐՈՆԸ
(CENTRE D'ETUDES ARMENIENNES)

Երթալով անկամ ըլլալով կոչ կ'ընէ Ֆրանսայի հայ վաճառականներուն որ-պէսզի փակեն իրենց խանութները, աշխատաւորներուն եւ ուսանողներուն, որպէսզի դադրին աշխատելէ

ՈՒՐԲԱԹ ԱՊՐԻԼ 24-ԻՆ

Այս նպատակաւ կը կազմակերպէ երիտասարդներու խումբեր, որոնք պիտի այցելեն խանութները եւ պատշաճ սուգի ազդը բաժնեն :

Ֆրանսայի Հայերը տեղեակ են արդէն թէ անցեալ տարի, իրենց չրջանին մէջ, հարիւրաւոր վաճառատուներ մասնակցեցան այս ձեռնարկին, որ այսօր կոչ-ուած է ընդհանրանալու գաւառին մէջ եւս :

ՇԱՏ ԿԱՐԵՒՈՐ.— Նոյն օրը, եկեղեցիները մասամբ բաց պիտի մնան եւ հո-գեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարեն : Այսպէս՝ Փարիզի Ս. Ծովհ. Մկրտիչ եկեղեցին բաց պիտի մնայ ժամը 3էն 5 եւ ժամը 4ին Սերովբէ Սրբազան Հո-գեհանգստեան պաշտօն պիտի մատուցանէ Ապրիլեան մեր նահատակներու յիշատակին :

Տեղեկութեանց համար դիմել հետեւեալ հասցէներուն .—

PARIS — CENTRE D'ETUDES ARMENIENNES
32, Rue de Trévise — Vendredi de 19 h. à 22 ou Tél. NAT. 42-30 ou TRI. 57-74.
L'YON — DONIKIAN, 1, Rue de l'Espérance (3e).
VALENCE — Dr. KOHARIAN, 42, Avenue Sadi Carnot.
MARSEILLE — KHAYIGUIAN D. — 75 Canebière, Tél. : CO 47-74.

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ

ԴԻՒՑԱԶՆԵՐԳՈՒԹԻՒՆ [5 ԱՐԱՐ ԵՒ 2 ՊԱՏԿԵՐ]

Կը բեմադրուի Ֆրանսահայ Աւետ. Եկեղեցիներու Երիտասարդաց Միութեան կողմէ, հետեւեալ վայրերու մէջ եւ հետեւեալ թուականներուն .

Մարսէյլ. *Մայիս 2, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8·30ին, «Սալ Մաղնո» :*
88 Րիւ տ'Օպաներ
Վալանս. *Մայիս 3, կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3·30ին, Թէաթրը միւնիսիփալ*
Փօն տը Շերիւի, *Մայիս 8, Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8·30ին, Սինեմա Րուայալ*
Լիոն, *Մայիս 9, Շաբաթ ժամը 20·30ին, 50 Րիւ Պաճել :*
Տէսին, *Մայիս 10, կիրակի ժամը 3·30ին, Հ. Ց. Դ. Տան սրահը :*
Վիէն, *Մայիս 17, կիրակի ժամը 3·30ն, Սէրբլը Քաթոլիկ :*

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ
«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ»

24 Հոկտեմբեր Շաբաթ դիշերէն մին – չեւ լոյս, Զ. Թաղամասի քաղաքապետա – րանի սրահներուն մէջ :

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-66
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0.30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 17 ԱՊՐԻԼ
VENDREDI 17 AVRIL 1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 9987

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — N° 9987

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՊԻՏԻ ՅԱՂԹԷ

Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը, որ կը յաւակնի համաշխարհային խաղաղութեան պահակի դերը կատարել, շուրջ երկու տասնեակ տարիներու իր գործունէութեամբ — աւելի ճիշդ պիտի ըլլար ըսել անգործութեամբ —, ապացոյց տուաւ թէ իսկական ժառանգորդն է Ժընեւի հանգուցեալ Ազգերու Դաշնակցութեան :

Այս երկու արիսպագոսներն ալ, ծնունդ առաջին եւ երկրորդ համաշխարհային պատերազմներուն, ասպարէզ իջան արգիլելու համար ազգամիջեան պատերազմները: Անգամ պետութեանց միջեւ ծագած վէճերը խաղաղութեամբ կարգադրելու առաջադրանքով :

Հազիւ կեանքի կոչուած, Ժընեւի Ազգերու Դաշնակցութիւնը անճրկեցաւ եւ իր անկարողութեան ջախջախիչ փաստը տուաւ 1920 Սեպտեմբերի վերջերը, երբ իր մէկ անդամը՝ Հայաստանի Հանրապետութիւնը յարձակման ենթարկուեցաւ Քեմալի Քարապէքիրի բանակներուն կողմէ :

Ի զո՜ւր անցան Հ. Հ. Պատուիրակութեան դիմումները Ժընեւի արիսպագոսին : Հայաստանի անկախութիւնը ճանչցըր էին հանդիսաւորապէս քառասուն օր առաջ, 1920 Օգոստոս 10ին, Սեւրի դաշնագրով, որուն նախարանը կը կազմէր Ազգերու Դաշնակցութեան Ուխտը :

Միջազգային այդ դաշնագիրը ստորագրելով, Հայաստանի Հանրապետութիւնը փաստօրէն անդամ կը դառնար Ազգերու Դաշնակցութեան : Ուխտին 16րդ յօդուածը կը պարտադրէր այս վերջինը զինուորական աջակցութիւն փութացնել իր այն անդամին, որ յարձակման կ'ենթարկուէր թշնամի պետութեան մը կողմէ :

Սեւրի դաշնագրի մելանը տակաւին չչորցած՝ բոլորը, եւ ամէնէն առաջ Հայկական Դատի պաշտպան կարծուած «Մեծ Դաշնակից»ները ուրացան իրենց հանդիսաւոր խոստումները եւ դաւաճանեցին, առաջին պատեհութեամբ իսկ, Ազգերու Դաշնակցութեան Ուխտի ամէնէն կարեւոր տրամադրութեանց : Պիղատոսի պէս լուացին իրենց ձեռքերը, առանց խղճահարութեան :

Հայաստան լքուեցաւ իր բախտին : Քեմալ ու Լենին հասան իրենց նպատակին, իրարու մէջ բաժնելով մեր մինուճարը :

Այս պատմական ցաւալի իրողութիւնը յիշեցինք տեսնելով դիրքը, զոր բռնած են Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան «մեծ» անդամները Կիպրոսի հարցին մէջ, դժուարացնելով անոր լուծումը :

Երեքուկէս ամիս է ի վեր արիւնը կը հոսի կղզիին մէջ եւ ՄԱԿն ու իր Ապահովութեան Խորհուրդը կիսամիջոցներով ժամավաճառ կ'ըլլան, փոխանակ կտրուկ միջոցներու դիմելով սաստելու իրենց անդամներէն Թուրքիան, որ գլխաւոր պատասխանատուն է ստեղծուած ներկայ անել կացութեան :

Բոլոր փաստերը ցոյց կուտան թէ Կիպրոսի Թուրքերը զինողն ու քաջալերողն է եղած Անգարայի կառավարութիւնը, ամիսներէն շատ առաջ :

Կիպրոսի կառավարութիւնը ձեռք անցուցած է գաղտնի փաստաթուղթեր, որոնք կը հաստատեն թէ ի՛նչ յետին մտքերով ճամբայ ելած են կղզիին Թուրքերը: ՄԱԿը կ'անճրկի իր նախորդին՝ հանգուցեալ Ազգերու Դաշնակցութեան պէս, անգամ մը եւս հաստատելով այն յաւիտենական ճշմարտութիւնը թէ «իրաւունքը զօրաւորինն է»:

Սակայն մենք հաւատացած ենք, որ ի վերջոյ արդարութիւնը պիտի յաղթէ :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ԲՈՒՌՆ ՃԱՌԸ

ԲՐԻ՞ՆՁ Կ'ՈՒԶԷՔ ԹԷ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

Աւելի ուղղ քան երբեք, Նիքիթա Խրուշչեւ ծանր յարձակում մը ըրաւ Չինացիներուն վրայ, իր սովորական պատկերալից ոճով :

Կրեմլինի համագումարներու սրահին մէջ, վեց հազար հոգիի ներկայութեան, Խրուշչեւ առիթ առնելով Խորհ. Միութեան եւ Լեհաստանի զինուորական օգնութեան եւ գործակցութեան դաշինքի ստորագրութեան քառամեակը, խօսեցաւ մէկուկէս ժամ :

Նախ ծանրացաւ չին – խորհրդային տարակարծութեան վրայ որ միայն տեսական չէ այլ շատ ծանրակշիռ : Խրուշչեւ բռունցքը սեղանին զարնելով, պոռալով խօսած է «Փեքինի ոճիրին» վրայ ապա, մանրամասն տեղեկութիւններ տըւած Չինաստանի տնտեսական ձախողութեան վրայ:

Խորհրդային վարչապետը յիշած է խորհրդային հանքագործին Չինաստան այցելութեան պատմութիւնը: Հանքագործը Շու Էն Լայէն կը հանդիպի եւ զարմանքով կ'ըսէ .— Բայց դուք բան մը չունիք, ժամանակին հաւ ու հաւկիթ ունէիք: Է, կը պատասխանէ Շու Էն Լայ, հաւերը կերանք, ուրեմն պարզ է որ այլեւս հաւկիթ չկայ :

Խրուշչեւ շեշտած է թէ չին ղեկավարները լուրջ դժուարութիւններ պատճառած են շարժումին : « Չինացիք կ'ուզեն պառակտում ստեղծել մեր կուսակցութեան եւ բանուորական շարժումին մէջ : Կը քննադատեն մեր կուսակցութիւնը եւ ուրիշ կուսակցութիւններ որովհետեւ անոնք մեծ կարեւորութիւն կուտան տնտեսական բարգաւաճման եւ ժողովուրդին հանգստութեան հարցերուն: Բայց ի՞նչ պիտի ըլլայ մեր ընկերներուն հակազդեցութիւնը եթէ յանկարծ ըսենք իրենց .— « Կը բաւէ որքան տնտեսութիւնը զարգացուցինք, կը բաւէ «իւղ կապել», պէտք է պաշտպանուինք փոքր – քաղքենիութեան այլասերման դէմ, պիտի բարեփոխենք մեր ճարտարարուեստը որպէսզի մեծաքանակ գօտի արտադրէ, գօտիները կը սեղմենք մինչեւ վերջին ծակը եւ յառա՜ջ, ընկերներ: Բայց յառաջ դէպի ո՞ւր, դէպի գերեզման »:

« Ղեկավարներու փոքր խմբակ մը յաւակնութիւնն ունի ըսելու որ յեղափոխականները իրենք են : Եթէ կարելիութիւնն ունենայինք տղամարդ տղամարդու դիմաց խօսելու չին ժողովուրդին հետ, անշուշտ տարբեր կ'ըլլար: Եթէ այդ ժողովուրդին ըսէիր որ պատերազմի եւ բրինձի միջեւ ընտրութիւն ընէ, բրինձ կ'որոշէր: Չին բանուորներն ու գիւղացիները կը նմանին մեր բանուորներուն ու մեր գիւղացիներուն, աշխարհի բոլոր բանուորներուն ու գիւղացիներուն կեանքըն իսկ ցոյց պիտի տայ թէ ո՞ւր են իմաստութիւնն ու ճշմարտութիւնը : Արդեօ՞ք օր մը, ժողովուրդ մը կամ կուսակցութիւն մը դիմած է չին ղեկավարներուն խրատ առնելու համար անոնցմէ թէ ի՞նչպէս իշխանութեան գլուխ կարելի է հասնիլ: Անշուշտ ոչ: Ժողովուրդն է որ կ'որոշէ տիկա : Պատրաստ դեղագիր չկայ : Եթէ միայն մեզմէ կախում ունենար, վստահ եղէք որ ամէն բան ըրած կ'ըլլայինք որպէսզի դրամատիրութիւնը վերջնականապէս ջնջուի աշխարհի երեսէն, որպէսզի յեղափոխութիւնը յաղթէ ամէն կողմ: Բայց ձգենք պարապ երազները: Իրատես մարդիք ենք: Որեւէ գնով պէտք չէ խաղալ յեղափոխութեան հետ, յեղափոխութիւնը չարտածուիր, ներսէն կ'ըլլայ: Չի բաւեր կարգախօսքեր պոռալ: Կենսականը արտադրութիւնը զարգացնելն է, մարդիկը կշտացնել, հագցնել, բնակութիւն տալ : Եթէ չին ղեկավարներուն հետեւէինք պէտք է դրամատիրական երկիրներուն յեղափոխութիւն պարտադրէինք: Բայց ի՞նչ ձեւով, օրինակի համար, պիտի կարենայինք օգնութեան հասնիլ Ֆրանսական բանուորական դասուն իր յեղափոխութեան գործադրութեան մէջ: Պէտք է պատերա՞զմ յայտարարենք Ֆրանսայի : Պատերազմը զոհեր կը խլէ : Եւ որո՞նք են այն մարդիկը որոնք պիտի մեռնին այս պայքարին մէջ: Բանուորական դասը եւ ոչ միայն դրամատէրերու փոքր խմբակ մը : Ոչ այդ ճամբան գէշ է եւ կը մերժենք զայն առնել: Յեղափոխական մեր պարտականութիւնն է բազմապատկել հարստութիւնները, գոհացնել մարդոց կարիքները եւ կրնանք հպարտ ըլլալ ձեռք ձգուած արդիւնքով : Եթէ տարբեր քաղաքականութիւն մը վարէինք, մեր մասին ի՞նչ պիտի ըսէին Արեւմուտք : Որ Ռուսերը, յեղափոխութենէն ետք նոյն ծակ վարտիքներն ունին: Ի՜նչ աղուոր փրոփականտ : Արեւմտեան բանւորը կրնայ ինք իրեն ըսել .— Ինչո՞ւ ընկերվարութիւն ընտրեմ, եթէ ինծի ծակած վարտիկ պիտի բերէ երբ հիմա աղուոր տաբատ ունիմ :

Այս սրամիտ ու տեղին պատկերներով է որ խորհրդ. վարչապետը Չինացիներուն «հաշիւը մաքրած է»:

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ԹԷ ԹԵՒ ՈՒՆԷԻ...

Ինչե՞ր պիտի երգէր բանաստեղծը, եթէ կարենար նախատեսել 1915 Ապրիլ Տասնըմէկը :

Իր երեւակայութիւնը բոցավառ կայծեր պիտի արձակէր, պիտի սաւառնէր արեւելքէն արեւմուտք, անսահման աւերակներու եւ արեան գետերու վրայ : Պիտի տեսնէր ամբողջ քաղաքներ ամայի եւ խոպան : Տարածութիւններ ուր բուերն անգամ կը վախնան բոյն դնել :

Իր աչքին առջեւ պիտի պարզուէին արիւնազանդ դաշտերը, եւ իր ոտքերուն տակ պիտի խշրտային ջարդուփշուր ոսկորները աւելի քան մէկ միլիոն հարազատներու :

Թափ տալով երեւակայութեան, պիտի հասնէր դէպի Միջագետքի անապատները, ուր աւազը այլեւս անճանաչելի դարձած է, խառնուելով մարդկային ոսկորներու փոշիներուն հետ :

Յետոյ ամփոփուելով եւ նորէն թափ տալով իր երեւակայութեան, մէկ – մէկ պիտի համրէր Հայաստան աշխարհի նահանգներն ու քաղաքները, աւաններն ու գիւղերը, ապարանքներն ու խրճիթները: Եւ ահա իր առջեւ ձեւ ու մարմին պիտի առնէին .—

Հարիւր հազարաւոր գիւղացիներն ու արհեստաւորները, որ քարէն հաց կը հանէին աւարառու եւ ջարդարար խուժանի մը արիւնածարաւ նայուածքին առջեւ .

Հազարաւոր չարքաշ մտաւորականները, որ լոյս կը ցանէին խաւարակուռ Անատոլուի լեռներուն եւ դաշտերուն մէջ .

Հարիւր հազարաւոր կիներն ու աղջիկները, որ իրենց աշխատանքովն ու բարի ժպիտովը կը շէնցնէին տուն – տեղ, հայրենի բուներիկները .

Անհամար երախաներն ու մանուկները, որոնք ապարէզ կը կարդային երկնքի թռչուններուն, իրենց կայտառ կանչերով եւ կենսայորդ շարժուձեւերով .

Բիւրաւոր ծամիկներն ու ծերունիները, որոնք խունկի հոտ կը բուրէին տուներու երդիքներուն վրայ եւ սեմերուն առջեւ .

Ապա կղերն ու առեւտրականը, բժիշկն ու փաստաբանը, երկրաչափն ու հողագէտը, հաշուակալն ու գիտունը, վիւղապետն ու հանրային պաշտօնեան .

Եւ անոնց վերեւ, իբրեւ լուսապայծառ համաստեղութիւն, դրագէտն ու բանաստեղծը, յեղափոխական առաքեալն ու մտքի վաստակաւորը, արուեստագէտն ու երգիչը, նկարիչն ու երաժիշտը, իմաստասէրն ու վարդապետը, նորածիլ տաղանդն ու հասուն իմացականութիւնը .

Ու վերջապէս հազար ու հազար զինուորներն ու բանուորները, սկիզբէն իսկ զինաթափ եւ շղթայակապ :

Հազիւ ակնարկ մը նետած, անոնք պիտի փոշիանային, եւ բանաստեղծը, անլուր խռովքի մը մատնուած, պիտի վերսկսէր երգը ,—

« Թէ թեւ ունէի », «Ազատ Մասեաց » սարերէն կը թռէի Լոնտոն եւ Փարիզ, Պերլին եւ Հռոմ, Պետրոկրատ եւ Մոսկուա, յետոյ մինչեւ Ամերիկա: Կը բարձրանայի մինչեւ աստղերը, կ'իջնէի ամպերն ի վար, եւ կ'աղաղակէի բոլոր ուժովս .

— Ժողովուրդ մը կար այս հողերուն վրայ եւ այսօր չկայ: Ուրա՞խ էք որ չըկայ : Դուք որ միլիոններ կրակը նետեցիք յանուն ազատութեան եւ արդարութեան, ուրա՞խ էք որ երկուքնալ խաչուեցան այդ ժողովուրդին հետ, ջարդուփըշուր խորտակուեցան այդ ժողովուրդի ոսկորներուն հետ, որպէսզի անո՛ր տեղ քարիւղի հորեր ժայթքին աւերակներէն : Որպէսզի հարթուին արշաւանքի ճանապարհները ի փառս եւ ի շահ աշխարհակալութեան :

Թէ թեւ ունենայի, պիտի թառէի կառավարական պալատներու կտուրին վրայ եւ պիտի հարցնէի բարձրաձայն .

— Ձեր ուրացումն ու փառալքութիւնը իբրեւ յաղթական եւ դաշնակից, ինչո՞վ կը տարբերի միւսին գազանաբարոյ կատաղութենէն : Մէկը միւսին լրացումը չէ՞: Թաղն ու պսակը, փշէ պսակը աշխարհազօրդ Ողջակէզին, որ շարունակուեցաւ տարիներ ու տարիներ, ձեր աչքերուն առջեւ :

Եւ դուք որ «պատերազմի ոճիրները» կը դատէք այսօր, մանրակրկիտ հարցաքննութեամբ, գոնէ Զատկի օրով մը հարցաքննեցի՞ք ձեր խիղճը, ի յուշ այն միւս քամնելի, աննախընթաց ոճիրներուն — Հայաջինջ Սարսափնե՛ր — որոնց հեղինակը իբրեւ հաւասարազօր անդամ բազմած է այսօր Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան մէջ: Ինչպէս երէկ, Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ ...

Շ.

21 Ապրիլ 1946

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴԱՄԱՍԿՈՍԷՆ կը հաղորդեն թէ նոր դաւ մը երեւան ելած է Համայի մէջ ուր լուսարդել պարտադրուած է : Անմիջապէս ձերբակալուած են աւատապետական, յետադիմական «դաւադիրներ որոնք կը գործակցէին աշխարհակալութեան դէմ »: Ներքին նախարարը յայտարարած է թէ դաւը «հաւկիթին մէջ խեղդուեցաւ »:

ԿԻՊՐՈՍԻ խնդիրը աւելի սուր հանգամանք կը ստանայ եւ Թուրքեւյոյն լարուածութիւնը կը սաստկանայ: Նիկոսիոյ մէջ Թուրքերը կրակ բացած են ՄԱԿի ուժերուն վրայ, այն պահուն երբ ընդհանուր հրացանաձգութիւն մը կը սկսէր քաղաքին մէջ: Մակարիոս յայտարարեց թէ Ղրիվաս Կիպրոս պիտի չերթայ :

ՆԵՐԷ ԻՆԾԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Զարիֆեան մտահոգ էր : Հասցէ չունէր Ամերիկայի մէջ : Օգտուելով արուեստագէտներու ազատ մուտքը թոյլատրող օրէնքէն, ճամբայ էր ելած : Ո՞ւր պիտի երթար, ի՞նչ բախտ կամ ընդունելութիւն պիտի սպասէր իրեն՝ չէր գիտեր : Կարօտով կը խօսէր իր կնոջ Արաքսիին ու աղջկան Ցոլիկի մասին :

— Զար բախտը պարտադրում է ինձ, որ ծերութեան հասակումս լեզու սովորեմ, բողոքեց օր մը, գլուխը անգլերէն զրուցատրութեան գրքի մը վրայէն վերցնելով. իսկ սա անգլերէնը՝ չէ ուզում մտքիս մէջ մտնել ...

— Պ. Զարիֆեան, մի՛ մտահոգուիք, զիս դիմաւորել պիտի գան, վստահ եմ, կը խնդրեմ՝ որ ինծի տէր եղողները քեզի՛ ալ տէր ըլլան, ըսի իրեն :

Ուրախացաւ, ու գիրքը գոցելով դրաւ մէկ կողմ :

Օր մըն ալ, երբ քով - քովի նստած ծովը կը դիտէինք, ներշնչում մը ունեցաւ :

— Վաղը առաւօտ կանուխ վեր կենանք ու գնանք արեւուն ծագումը դիտելու, ըսաւ :

— Գնանք, ըսի, իրեն հետ համաձայնելով :

Յաջորդ օրը, լուսնալէ առաջ, դուրս ելանք մեր խցիկէն ու բարձրացանք նաւուն երրորդ յարկը : Արեւելքը կանաչնալ սկսած էր ու աստղերը, մեծ մասով, հալած, գունատած էին : Շուտով հորիզոնին վրայ խռնուած ամպերը անհնար գոյներով բոցավառուեցան մշուշի թափանցիկ վարագոյրի մը ետեւէն, ու ծովի ջուրերու մէջէն յաղթական վերելքով բարձրացաւ շքեղ արեւը : Մթին ծովը գոյն փոխեց. ալիքներու կատարին վրայ փրփուրը ալ աւելի ճերմկեցաւ եւ խորունկ ջուրերուն կապոյտ - կանաչ երանգներ խառնուեցան : Մեր նաւը իր հետքին վրայ արծաթ կը թափէր ու մէկը, կախարդ մը հաւանաբար, ժանեակ կը հիւսէր այդ աղցուած արծաթով :

— Այդ ի՞նչ է վարպե՛տ :

— Գոնեակ է, Հայաստանի գոնեակ. հետս եմ բերել. մէկ - մէկ հատ ճնկենք ծովուն դէմ :

— Ճնկենք, ըսի իրեն հետ համաձայնելով :

Ձեռքը նեղ, երկար շիշ մը կար, որուն խցանը հանել կ՚աշխատէր. վերջապէս յաջողեցաւ ու ապակեայ փոքրիկ բաժակ մը, մինչեւ պռունկները լեցուցած երկարեց ինծի :

— Առ, խմէ՛ :

— Նախ դուն, դուն մեծն ես :

Զառարկեց : Արդէն բերնին մէջ յորդող թուքերը արագ - արագ կուլ կուտար. « կենա՛ցդ », ըսաւ, բաժակը վեր բարձրացնելով, գլուխը նետեց ետ՝ ու անոր բովանդակութիւնը մէկ ումպով նետեց վար : Ձեռքով սրբեց բերանը ու երջանիկ արտայայտութիւնով մը ըսաւ.

— Լա՛ւն է. շա՛տ լաւ է :

Բաժակը նորէն լեցուց ու երկարեց ինծի :

— Շնորհակալ եմ, որ զիս այս բախտին արժանացուցիր, ըսի երկիւղածութեամբ բաժակը ձեռքէն առնելով, կենա՛ցդ, ու կեցցէ՛ Հայաստան :

Գլուխս նետեցի ետ, եւ, իրեն պէս, բաժակին բովանդակութիւնը մինչեւ վերջին կաթիլը պարպեցի բերանս :

Աստուա՛ծ իմ, Աստուա՛ծ իմ, Աստուա՛ծ իմ ...

Վառո՞դ էր, սեւ թո՞յն, անմար կրա՞կ ...

Ճիկէրս վառեցաւ : Շունչ չէի կրնար առնել ու տալ ... Դուրս ինկած աչքերէս արցունքը հեղեղի պէս կը վազէր ...

— Գետի՛նն անցնիս, Հայաստան : Ձեղած ըլլաս, Հայաստա՛ն : Արտերդ չորնա՜ն, Հայաստան ... քեզի՛ ալ, գոնեակի՛դ ալ ... խաղողիդ թուփերը թող չորնա՜ն ...

×

Հիմա՞ :

Հիմա, քառասուն տարի ետք, երբ ալ տօլի «խակ տղան» չեմ ու բժիշկիս « լաւ է, որ երբեմն հատ մը երկուք խմես» օղ եմ ըրած ականջիս, կը զղջա՛մ Հայաստանի ու իր խաղողներուն հասցէին Ատլանտեանի վրայ նետած անէծքիս համար : Ճիշդն ըսելով, երբ յոգնած ըլլամ ու «ինքզինքս գտնելու» համար հատ մը երկուք ճնկեմ բարեկամի մը կողմէ Հայաստանէն ինծի նուէր բերուած « Արարատ » գոնեակէն, կը նըստիմ ու հայրենի դաշտերուն եւ բլուրներուն կողերուն վրայ աճող որթերու արմատները կ՚օրհնեմ :

Թող ձմրան ցուրտ օրերուն զաւկի անկողնին վրայ իր բուրդէ շալը տարածող մօր գուրգուրանքով՝ ձիւնը ծածկէ ձեր արմատները, ու գարնան եւ ամրան արեւները պտղաբերե՜ն ձեզ ...

Ու դուն, Հայաստան, ների՛ր ինծի, որ օր մը՝ յիմարացած մէկ պահուս, քեզ անիծեցի ...

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՔԱՅԻՆ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Գ.

2.— Կիզահող կամ տուֆ .— Կիզահողը բնածուխով աղքատ (քանէն յիսուն առ հարիւր) հանքային վառելիք մըն է, ընդհանրապէս ճահճային շրջաններու մէջ բուսական նիւթերու անկատար տարբաղադրումէն գոյացած, գորշ կամ սըրճագոյն, ու թեթեւ՝ մանաւանդ չորցուելէ ետք : Ճարտարարուեստական արժէք չունի : Ջերմաբար կարողութիւնն ալ համեմատաբար ցած է :

Համաձայն Հ. Հ. Պատուիրակութեան տուեալներուն, կիզահողի ութ կարեւոր խաւեր կը գտնուին արեւելեան Հայաստանի, եւ 16 ուրիշներ՝ արեւմտեան Հայաստանի մէջ : Այդ խաւերէն մէկ քանին մինչեւ 12 քիլմ. երկայնքով եւ երկու քիլմ. լայնքով կը տարածուին :

Ներկայ Հայաստանի գիւղական շըրջաններուն մէջ մասնաւորաբար՝ կիզահողը («տուֆ»), ի չգոյէ լաւագոյնի, կրնայ մեծ նշանակութիւն ունենալ իբրեւ տնային վառելանիւթ : Ամենահարուստ հանքավայրերը կը գտնուին Բասարգեչարի (Սեւանայ լիճին հարաւ - արեւելքը), Գնդասար լերան (Գեղամայ լեռնաշղթային հարաւային ծայրը), Ամասիայի (Լենինականէն հիւսիս) եւ Ստեփանաւանէն հիւսիս - արեւմուտք՝ Կալինինոյի շրջաններուն մէջ :

3.— Քարիւղ.— Քարիւղի տեսակէտէն ալ արեւմտեան Հայաստանը համեմատաբար աւելի նպաստաւորուած կը թուի ըլլալ, քան արեւելեանը :

Ստոյգ եւ նորագոյն տուեալներու պակասը չի թոյլատրեր անշուշտ որեւէ յըստակ եւ վերջնական բանաձեւում՝ Հայաստանի նաւթային պաշարներու բաւարարութեան, որակին եւ օգտագործման հնարաւորութիւններուն մասին : Զարմանալի պիտի չըլլար, յամենայն դէպս, որ հայկական լեռնաշխարհը իր ընդերքին մէջ պարփակէր նաւթի կարեւոր խաւեր՝ որոնք բնական շաղկապը կազմէին մէկ կողմէ՝ արաբական, իրանեան եւ իրաքեան, եւ միւս կողմէ՝ կասպեան քարիւղներուն : Ասկէ մօտաւորապէս կէս դար առաջ, արդէն իսկ այդպէս կը խորհէր ճարտարագէտ Սփըր (յիշատակուած Ա. Սօլաքեանի կողմէ) : Մօտաւորապէս նոյն ձեւով կը մտածեն նաեւ Խորհրդային Հայաստանի շատ մը երկրաբանները. անոնք՝ որոնց հետ առիթ ունեցած ենք այս մասին անձնապէս խօսելու, այն կարծիքը ունին՝ թէ Հայաստանի հողային ընդերքը քարիւղ անպայման կը պարունակէ, բայց որ խաւերը շատ խոր են եւ ուրեմն՝ դժուար շահագործել :

Հ. Հ. Պատուիրակութեան պաշտօնական վիճակագրութիւնը, տակաւին 1922-ին, կ՚արձանագրէր գոյութիւնը 14էն 16 նաւթային շրջաններու, գրեթէ բոլորն ալ՝ արեւմտեան Հայաստանի մէջ : Կարեւորագոյնները հետեւեալները կը թըւին ըլլալ .

Ա) Փուլք կամ Փելլուք գիւղէն չորս քիլմ. դէպի հիւսիս, Մամախաթունէն շուրջ երեսուն քիլմ. դէպի հարաւ - արեւմուտք, Տումանտա - Թեփէ լերան (այժմու Քէչիչ Տաղլա՞րը) հիւսիս - արեւելեան կողերուն տակ, աւազա[illegible] եւ չեղջաքարի նստուածքային խա[illegible] միջեւ, բարձրորակ նաւթ մը կը գը[illegible] նենք :

Փելլուքի նաւթահանքը բաւական [illegible] նշանակութիւն պէտք է ունեցած ըլլ[illegible] Առաջին համաշխարհային պատեր[illegible] Ռուսերը այնտեղ սկսած են հետա[illegible] թիւններ կատարել, որոնք սակայն [illegible] ցած են անաւարտ : Անկէ ասդին [illegible] տարուած աշխատանքները, եթէ [illegible] մեզի կը մնան անծանօթ :

Բ) Խնուսի շրջանի Մաղլխոր (Գ[illegible] րանսերէնէն փոխադրուած այս ան[illegible] ները կրնան տուեալ աւանին հայ[illegible] ճշգրիտ անուան չհամապատասխա[illegible] այդ շրջաններուն ծանօթ ընթերցող[illegible] կը խնդրենք ներողամիտ ըլլալ եւ ս[illegible] ղում կատարել) եւ Տիւան - Հիւսէ[illegible] ւաններուն մէջ, Խամուր լեռնաշղթ[illegible] հիւսիսային կողերուն, մասամբ [illegible] հետազօտուած այլ նաւթահանք մը [illegible] կը թուի ունենալ բաւական լուրջ նշա[illegible] կութիւն : Նաւթը կը գտնուի աւազա[illegible] րի չեղանխատ եւ բաւական թանձր խ[illegible] ւերու միջեւ :

Գ) Խամուր լեռնաշղթայի հարաւ[illegible] ստորոտին ինկող խոր մէկ ձորին [illegible] նաւթիկ աւանը (Մշոյ դաշտի հիւսիս[illegible] յին շրջան), ուր քարիւղի խաւերը [illegible] թուին համեմատաբար մակերեսային [illegible] լալ : Կ՚ըսուի, թէ շրջանի գիւղացի[illegible] իրենց իսկ փորած սովորական հոր[illegible] գոյլերով կ՚արտահանէին նաւթախ[illegible] ջուր մը :

Դ) Քաթրանլը, — Կարինէն 42 [illegible] դէպի հարաւ - արեւելք, Փալանտ[illegible] լեռներուն հարաւային ստորոտի[illegible] ռանձին նշանակութիւն կը թուի ուն[illegible] նաեւ. Քաթրանլըի նաւթահանքը, իր [illegible] ւական տարածուն նաւթային հորիզո[illegible] Քարիւղը կը գտնուի քանէն երեսուն [illegible] հարիւր թեքութեամբ աւազի եւ աւազ[illegible] քարի խաւերու միջեւ : Ան բաց - խ[illegible] գոյն մը ունի եւ հարուստ է թեթ[illegible] կազային կոտորակներով :

Ե) Վասպուրականի մէջ, Գործոթ[illegible] քիլմ. դէպի հարաւ - արեւելք՝ Նո[illegible] Զոր գետակի երկայնքին, աւազաք[illegible] շերտերու միջեւ կը գտնենք համեմա[illegible] բար ծանր, հաւանաբար կուպրային [illegible] մը :

Այս տեսակի կուպրային նաւթի [illegible] յութիւնը կը յիշատակուի նաեւ [illegible] անմիջական շրջանին մէջ, Ա. Սօլաք[illegible] կողմէ («Կուպրի աղբիւր» կոչուած [illegible] րը) :

Ճարտարագէտ Կոստանեանը Բեր[illegible] շրջանին մէջ (Վանայ ծովու հիւս[illegible] արեւելքը) հաստատած է նաեւ գո[illegible] թիւնը երկրորդական որակի բաւ[illegible] տարածուն նաւթային խաւերու :

Ըստ Ա. Սօլաքեանի, նաւթային խ[illegible] կը գտնուին նաեւ Թերջանի (Կա[illegible] դէպի արեւմուտք, Քիւքիւրթլիի մօ[illegible] Բաբերդի շրջաններուն մէջ :

(3 Շար.)

ՀՐԱՉ ՏԱՍՆԱ[illegible]

ՄԱԿԱՐԻ ՏՂԱՆ ՄԱՐԳԱՐԸ

— Աֆէրիմ, լաւ սկսաւ .— Մակարը ուրախութենէն քիչ մնաց ինքնիրմէ դուրս ելլէր, այնպէս, ինչպէս կաղամբը իր թերթերը արեւին կը բանայ, ու կամաց մը տիրացուին նայեցաւ :

« Չէ, չեղաւ », Մարգարը իր ձայնը չերկարեց շատ, ցած ձայնով «է՛է՛»ին վրայ երկար ու մեծ շեշտ մը ինք դնելով : Այնպէս կը ձայնէր Տիրացու Գեւոն :

Ձայնաւոր գիրք կարդալը հեշտ բան չէ : Մարգարը քարքարուտ ճամբայէն կ՚անցնէր, ոտքը քարերուն կը զարնէր :

Մակարի դէմքը մթագնեցաւ յանկարծ, ինչպէս թոնրատան մը առաստաղը : Մարգարի ձեռքի մոմը կը դողար : Անոր գանկը լայն ճակատով ոչխարի գանկին նմանեցաւ, ուրկէ հովերն ու վերջալոյսի ամպերը կ՚անցնէին : Ու չգիտես ո՞ր տեղէն՝ առանձնապէս եկաւ խանգարել սատանի պէս դուրս ելած Եղսիկենց տանիքին բուխերիկի ծուխը, նաեւ անճոռնի ակիսի պէս նորէն սկսան իր շուրջ դառնալ «Լեգենդ»ին երկու տողերը .

« Աչքիս վրայ քեռի քուչի
Մի գղակ ա, հօ մի քուրք չի»...

Գրքին գրերը մոմի լոյսին հետ կը դողային «եւ եւ» : Ժամուորներուն մէջ շըշուկ ինկաւ : «Սա աա նոր» կարդաց ըմբռնելով հաւաքուած : « Աս աա նոր», շտկեց տիրացու Գեւոն բամբ ու հեղինակաւոր ձայնով :

— Ա՛յ քոռնաս դուն, տղայ :

Մակարն էր : Նկատեցին մօտիկները :

×

Եկեղեցիէն յետոյ Մակարը մարդու երես չկրցաւ նայիլ եւ ուղիղ տուն գնաց :

— Չէ, կնիկ, պարապ տեղն է, էս տըղան քաղքի ղըրոց կը ղրկենք :

— Տահա պզտիկ է, արիմարդ, հէլպէթ կ՚ըլլի :

— Ինչ պզտիկ, կնիկ, ես էնոր առենը փալան մը լման կը հանէի : Կնիկ, 18 տարեկանիս քարվանճիներուն հետ խօսք կ՚ընէի, չարաթը երկու փալան կը կարէի : Էտ էր որ կարդուեցանք, տուն տեղ եղանք : Ուրիշի տղաները ձեռքով դուշ կը խլեն, փախաթ էս մեր տղան կ՚ըսես պաղըն է թօթուեր : Չէ, չէ, էս տղայէն բան դուրս չգար ...

Հօրը խօսքերը Մարգարի համար ծանր էին, գրեթէ նեղը ինկած կուլար : Ախ, ինչպէս հասկցնէր ...

Այդ երեկոյ Մարգարենց տունը սովի թեթեւ երեւոյթ մը ունէր : Մակարը կանուխ պառկեցաւ : Մայրը իր տղուն խըրատներ կուտար : Էն ուշ պառկողը Մարգարն էր ու տեսնես նորէն եկան իր շուրջը դառնալ՝

« Աչքիս վրայ քեռի քուչի
Մի գղակ ա, հօ մի քուրք չի»...

×

Թթերու ճամբան, քիթը ուղիղ, կարծես երազի մէջ կը քալէր, հօրթին կապը բռնած : Անութին տակ գիրք մը կար : Այնպէս կը քալէր, կ՚ըսես գերեզմանոցի վարի մասը բուսած փշատի ծառն էր, որ ոտքի ելեր կը քալէր :

Մարգարն էր : Փանդալոնը շատ էր կարճըցեր, կարճ էին նաեւ ճաքէթին թեւերը : Մայրը, Մարգարի լաթերը լըւացեր, երկու օր տանիքը արեւն էր կախեր :

Մարգար հորթն արածել կը տանէր : Իր հայրը Մակարը, տան կատուին հետ կռնակը արեւին՝ կը մտածէր :

Ախր, ի՞նչ է պատահեր էս մեր տղին : Անցեալ օր հորթը եաղին թողեր, եկեր տունը հորթ կը փնտռէր : Հաշիւ, եկեղեցիի գիրք կարդալու մէջ կ՚ըսեն կաւէ շինուած էշ է, որ անձրեւ զարնէ կը փլի : Երեք օր հեղ մը հաղիւ բերանը կը բանայ խօսելու համար. բերանէն ակռայ քաշելը աւելի հեշտ է քան խօսք հանելը : Հա չըլլի, որ սիրահարի մէկին, — Մակար մտածեց յանկարծ ու իր միտքը կնոջ յայտնեց :

— Իշտէ հեղ մը հասկցիր, կնիկ. քաղքին մէջ փոթուըլլներ շատ կան, որ...

×

Երեկոյին Մարգար ճաշէն վերջ [illegible] րականին պէս, ճրագին ներքեւ [illegible] փոքրիկ գիրք մը թերթել, Մեծա[illegible] « Ծիածանը » , երբ մայրը մօտեցա[illegible] ւաւ :

— Մարգար, զաւակս :

— Ի՞նչ է, մայր :

— Ի՞նչ ունիս, Մարգար, ինչո՞ւ [illegible] լուլ ես : Քաղքէն գալէդ ետքի [illegible] խնդուքը չտեսանք. ըսէ, Մարգար [illegible] չըսես ալ՝ որո՞ւ պիտի ըսես :

— Չէ մայրիկ, բան չկայ, — կը [illegible] Մարգարը՝ միեւնոյն առեն աչքե[illegible] վրայ պահելով՝

« Ցուլիկ փախչող իրիկուան [illegible] լոյս է զուարթ »...

— Մարգար, — նորէն խօսեցաւ [illegible] րը, — ինչո՞ւ սուս ես, կ՚ըսեն [illegible] ջաղջի քար են կախեր :

Մարգարը գիրքը գոցեց, երբ [illegible] մօր արցունքը :

— Չէ, չէ, բան չկայ, ես ինչ [illegible]

— Հաղա, չունչանորդի — [illegible] Մակարը դռնէն ներս մտնելով — [illegible] չես ըսեր, — ու ձեռքին գիրքն [illegible] գետին զարկաւ : Զըսե՞ս, որ փոթ[illegible] րուն սեվտալամիշտ ես եղեր :

(6 Շար.)

ՀԱՄ[illegible]

ՄՈՆԹՐԷԱԼ

ՔԱՆԱՏԱՅԻ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ՔԱՂԱՔԸ

Քանատա մեծ երկիր մըն է, որուն ընդհանուր տարածութիւնը կը հասնի 9 միլիոն 960 հազար 555 քառակուսի քիլոմեթրի։ Ուրիշ խօսքով՝ աւելի մեծ է քան Միացեալ Նահանգները եւ Եւրոպան։ Միայն Ռուսիան եւ Չինաստանը աւելի մեծ են իրմէ՝ տարածութեամբ ու նաեւ բնակչութեամբ։

Էապէս Քանատայի մայրաքաղաքը Մոնթրէալն է։ Տարօրինակ քաղաք մըն է, որ կը բաղկանայ ցած ու միօրինակ տուներով բանուորական թաղամասերէ եւ ամերիկեան տիպի երկնասլաց շէնքերէ։

Հնդկական նախնական գիւղի կառուցումէն մինչեւ այսօրուան իր վիճակին հասնիլը, Մոնթրէալի պատմութիւնը կապուած է իր աշխարհագրական դիրքին հետ։ Արդարեւ, քաղաքը կառուցուած է մեծ կղզիի մը՝ Սէն – Լօրանի վրայ, որուն կեդրոնը կը բարձրանայ մարած հրաբուխ մը։ Հնդիկները հասկցած էին առաւելութիւնը այս արդասաբեր շրջանին, որ իրենց թոյլ կուտար մշակել եգիպտացորեն եւ լուբիա։

1535ին, Սէն – Լօրան գետը բարձրանալով՝ ֆրանսացի հետախոյզ Ժաք Քարթիէ տեսաւ Սոսելակա գիւղը, ուր երեք հազար 500 Հնդիկներ կ'ապրէին։ Երբ ցամաք ելաւ, առաջնորդուեցաւ լերան գագաթը, զոր անուանեց Մոն – Ռուայալ եւ հիացած՝ շուրջը դիտելէ ետք մեկնեցաւ։

Դար մը ետք, 1642 Մայիս 18ին, այդ կղզեակը ոտք կոխեց խումբ մը միսիոնարներու, գլխաւորութեամբ Տը Մեզոննէօվ երիտասարդ սպային։ Վիմոն միսիոնարը, իր առաջին պատարագէն ետք խօսելով՝ նախատեսեց՝ թէ հնդկական այդ գիւղը ամէն ուղղութեամբ պիտի ընդարձակուի եւ մեծ քաղաք մը պիտի դառնայ։ Իսկապէս, բնակիչները գետին մօտ շինեցին բերդ մը, զոր Վիլ – Մարի կոչեցին։ Այսպէսով՝ իրականացաւ Վիմոնի մարգարէութիւնը։ Վիլ – Մարի յետագային կոչուեցաւ Մոնթրէալ եւ դարձաւ Քանատայի ամէնէն մեծ քաղաքը՝ մէկ միլիոն վեց հարիւր հազար բնակչութեամբ։

Առաջին ակնարկով՝ Մոնթրէալ ոչ մէկ տարբերութիւն ունի ամերիկեան մեծ քաղաքներէն։ Երկնասլաց շէնքեր, գործատուներ, քարափներ, պատկառազդու պողոտաներ, անդադար երթեւեկ, աղմուկ եւ հազարաւոր լուսաւոր ցուցատախտակներ այդ տպաւորութիւնը կուտան։ Սակայն եւ այնպէս, ամերիկեան ազդեցութիւնը աննշան է։ Մոնթրէալ անգղիական քաղաք մըն է, որ տարօրինակ ինքնատպութիւն մը ունի։

Իսկապէս, Քեպէքի եւ Քանատայի մայրաքաղաք Օթթավայի հակապատկերը ըլլալով՝ այս քաղաքի փողոցներուն մէջ, ամէն կողմ կը լսուին երկու լեզուներ անգլերէն եւ ֆրանսերէն։ Ցուցատախտակներ, պաշտօնական վերտառութիւններ եւ փողոցներու անուններ, ամէնքն ալ գրուած են այս երկու լեզուներով։ Մոնթրէալ այն քաղաքն է, ուր համատեղ գոյութիւն ունին եւրոպական երկու մեծ ազգեր։

Մոն – Ռուայալը (Արքայական լեռը) քաղաքին մեծ աթրաքսիոնն է։ Այդ լերան գագաթին վրայ կը բարձրանայ 35 մեթր բարձրութեամբ հսկայ լուսաւոր խաչ մը, յիշեցնելու համար 1644ի այն պատմական օրը, երբ Վիլ – Մարիի հիմնադիրը՝ Մեզոննէօվ, լեռ բարձրացաւ, հետը քարշ տալով փայտէ ծանր խաչ մը, զոր հոն տնկեց ի նշան հաւատքի եւ երախտագիտութեան։

Կանաչաւէտ պարտէզ մը եւ հրաշագեղ կարպետներով լեցուն լիճ մը Մոն – Ռուայալը կը բաժնեն երկրորդ բլուրէ մը, Ուէսթ Մաունթէն, որուն լանջերուն շինուած են ծաղկաւէտ պարտէզներով շրջապատուած գեղեցիկ ամարանոցներ։ Ասիկա անգլիական արիստոկրատական թաղամասն է, ուր ֆրանսերէն լեզուն անծանօթ է։

Քիչ մը դէպի հիւսիս կամ արեւելք յառաջանալով, մարդ այն տպաւորութիւնը կ'ունենայ թէ՝ երկրի մը սահմանը կ'անցնի ու Ֆրանսա կը մտնէ։ Բոլոր վերտառութիւնները ֆրանսերէնի կը վերածուին, ամէնքը ֆրանսերէն կը խօսին։ Քիչ մը աւելի հեռուն, դարձեալ կը սկսին անգլերէն վերտառութիւնները, սնաք պառերը, անկլիքան եկեղեցիները։

Ամէն քայլափոխի, նոր երկիր մը, իր վաճառատուներով, եկեղեցիներով, համալսարաններով։

Մաք Ճիլ համալսարանին մէջ դասաւանդութիւնը կը կատարուի անգլիական դրութեամբ եւ անգլերէն լեզուով։

Մոնթրէալի համալսարանը կազմակերպուած է ֆրանսական համալսարաններու դրութեամբ եւ դասաւանդութիւնը ֆրանսերէնով կ'ըլլայ։

Հակառակ այս մեծ քաղաքին կեդրոնը բազմաթիւ ազգային համայնքներ գոյութիւն ունենալուն եւ այլացեղ կղզեակներ կազմելուն, ցեղային խնդիրներ չկան այստեղ։ Զարմանալին այն է, որ Մոնթրէալի ֆրանսական ծագում ունեցող բնակչութիւնը մեծ ազդեցութիւն չունի միւս ազգային փոքրամասնութեանց վրայ։ Ընդհակառակն, քաղաքի քաղաքական եւ տնտեսական կեանքին մէջ կը գերիշխէ անգլիախօս բնակչութիւնը։

Իսկապէս Մոնթրէալի մէջ, կը գերիշխեն անգլիական ընկերութիւններու շէնքերը, անգլիական խանութները, անգլիական ճարտարարուեստները, անգլիական ապրանքները։ Եւ ֆրանսական ծագումով Քանատացիի մը համար եթէ ոչ անկարելի, գէթ դժուար է բարձր դիրք մը գրաւել։ Մեծ ձեռնարկները եւ վարչութիւնը կը գտնուին անգլիական ձեռքերու մէջ։

Այս կացութիւնը չէր կրնար դժգոհութիւններ ալ չստեղծել։ Այսպէս, ֆրանսական ծագումով Քանատացիները սովորաբար կը խուսափին անգլերէն լեզուն գործածելէ եւ անոնց ազգայնական ոգին զանոնք առաջնորդեց Սէն – Ժան զինուորական վարժարանի ստեղծման, ֆրանսախօս զինուորական միաւորներուն ֆրանսական ծագումով սպաներ պատրաստելու համար։

Մոնթրէալը ասիկա է։ Աշխարհաքաղաքացիական քաղաք մը՝ հազարաւոր գործատուներով, առեւտրական վաճառատուներով եւ դրամատուներով, զորս շատեր կը նմանցնեն ամերիկեան մեծ քաղաքներուն եւ գլխաւորաբար՝ Նիւ Եորքի, որմէ սակայն, շատ մեծ տարբերութիւն ունի։ Աւելի շատ՝ Փարիզի եւ Լոնտոնի կտոր մըն է։

Քաղեց՝ Վէն

ԱԶԳ. ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ ԿԵԱՆՔԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յատուկ) — Մարտ 25, Աւագ Չորեքշաբթի Հարաւային Ֆրանսայի Առաջնորդ Արտաւազդ Եպիսկ. Թըրթըռեան ընկերակցութեամբ Փարիզ ուսանող՝ Մեսրոպ վարդապետ Աչճեանի, պաշտօնական առաջին այցելութիւնը տուաւ Մարսէյլի Արքեպիսկոպոս՝ Գերապայծառ Մարք Լալիէի եւ մօտ կէս ժամ շատ սիրալիր եւ բարեկամական զրոյց ունեցաւ մեր գաղութը հետաքրքրող կրօնական հարցերու շուրջ։

Կիրակի, Ապրիլ 5, Մարսէյլի Հայ Կաթողիկէ Ժողովրդապետ՝ Գերպ. Զուհաճեանին պարգեւատրութեան հանդիսաւոր պատարագին ներկայ եղաւ Առաջնորդ Սրբազանը ուր տեղ գրաւած էր Մարսէյլի Արքեպիսկոպոս Լալիէի աջին։ Իսկ Ապրիլ վեցին Երեքշաբթի Առաջնորդ Սրբազանը առաւօտեան Առաջնորդարանի դահլիճին մէջ ընդունեցաւ այցելութիւնը Ֆրանսայի Հայ Կաթողիկէներու Էկզարք Կարապետ Եպիսկ. Ամատունիի ընկերակցութեամբ Գերպ. Յ. Ծ. Վ. Զուհաճեանի։

Նոյն օրը կէսօրէ ետք Առաջնորդ Սրբազանը ընկերակցութեամբ Պ. Վարդիվառ Գամպէրեանի, պաշտօնական առաջին այցելութիւնը տուաւ Էքս Ան Փրովանսի Արքեպիսկոպոս Գերպ. Շարլ Փրովանչէի, որու հետ ունեցաւ շատ սիրալիր խօսակցութիւն մը մեր ազգային եկեղեցական հարցերու շուրջ։

Արտաւազդ Եպիսկ. Թրթռեան՝ Վատիկան Բ. Ժողովի իբրեւ Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան դէտ, մօտիկ յարաբերութիւն եւ բարեկամութիւն մշակած էր արդէն Գերպ. Լալիէ, Փրովանչէի եւ Ամատունիի հետ։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԵՐԳ ՈՒ ՊԱՐԻ ԵՐԵԿՈՅԹ

Անցեալ Ուրբաթ երեկոյ, Միւթիւալիթէ սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Հայ ժողովրդական Երգ ու Պարի հանդէս մը, նախաձեռնութեամբ Մուրատ – Ռափայէլեան նախկին աշակերտաց Միութեան։ Ընդգծելի է երեւոյթը։ Միութիւն մը, որ հայկական դպրութեան այդ ազգային անդրանիկ երկու բարերարներուն անունով կը գործէ, եւ որու անդամները բախտն ունեցած են տեղականին հետ հայեցի ուսում ալ ստանալու, պարտական էր ի վերջոյ, իր տարեկան դաշտի կամ պարանցիկ հանդէսներէն դուրս, տալ եւ մշակոյթի աւելի մօտ՝ նման երեկոյթ մը։ Հոդ չէ թէ ժողովրդական, հարազատ ժողովրդական արուեստը անբաժան մասն է մշակոյթին։

Յայտագիրը կազմուած էր խմբական տոհմիկ երգերէ եւ պարերէ, մեներգներէ եւ գործիքաւոր խումբի նուագներէ։

Հանդէսին բացումը եւ փակումը կատարեցին, չորս չորս երգով, Սամուէլ Մուրատեան Վարժարանի աշակերտները, իրենց երգուսոյցին՝ Գէորգ Եամպէկեանի առաջնորդութեամբ։ Տղոց մէկ մասին մատաղ, ոմանց ձայնափոխութեան տարիքը նկատի առնելով, իրենց աւելի յարմար երգերու ընտրութիւն մը՝ աւելի յաջողութիւն կրնար ապահովել, իրենց տուած եւ իրենց վրայ տարուած աշխատանքին։ Յամենայն դէպս, ներկաներու գնահատական ծափերը տեղին էին, ընդհանուր առմամբ։

«Սօսի» պարախումբը, որուն վրայ Տիկին Յ. Քիւթնէրեանի թափած աշխատանքին արդիւնքը տեսանելի է եւ դրական, իրեն յանձնուած բաժինը կատարեց եօթը խմբական պարերով։ Աղջիկներու հեզ պարերուն յաջորդող «փոքրիկներու» եւ տղոց աշխոյժ պարերը, իրենց սթափիչ կշռոյթով յաջող կերպով ամբողջացուցին յայտագրին այս բաժինը։

Պեռնար Տէտէճեանի նուագի, մեներգի եւ զոյգ պարի «Արմէնիա» խումբը, ինչպէս առհասարակ, այս անգամ ալ բեմի վրայ ստեղծեց եւ սրահը ողողեց՝ իր այնքան տաքուկ հայկական շունչով ու շեշտով։ Յաջող երգեցողութեամբ եւ հաղորդական ապրումով, կարգաւ հայկական մեղեդիներ երգեցին Սոնիա Նիկողոսեան, Շաքէ Պէնկեան, Ալիս Սինանեան եւ Մկրտիչ Պօղոսեան։ Ընկերակցութեամբ իր նուագարաններուն, զորս երաշխիքով եւ մեծ զգայնութեամբ կը շաղախէր Տէտէճեանի ձեռնադաշնակին անուշ եւ զարդարուն խաղը, զոյգ պարի երկու դրուագներ գործադրեցին՝ Աննի Թարոն եւ Պերճ Պէրպէրեան։

Յայտագրին իսկ բացատրութեամբ, ժողովրդական երգ ու պարի հանդէս մըն էր, զոր ժողովուրդը գնահատեց երկար ծափերով, մինչեւ իսկ կրկնել տալով կատարուած մասերէն ոմանք։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (73)

ԽՈԴԵԴԱՆ

Լեռնցին յիշեց այն տասը ոսկեդրամները, որ հարսանիքի օրը փայլեցնելով շարել էին Բայազի թագին իբրեւ զարդարանք։ Նա այժմ հարկադրուած էր այդ դրամները տանել Մուշ եւ յանձնել գաւառապետին։ Ասատուրը մտաւ տուն, սնտուկից հանեց հարսնիթագը, դրանից եօթ հատ բարկութեամբ պոկեց ճակատանոցից եւ ճանապարհ ընկաւ։

Թէեւ նա այդ օրը մեծ կորուստ էր կրելու, բայց առիթ էր ներկայանում փորձելու այդ պաշտօնեաների սրիկայութիւնը։ Իսկ դա, որոշ իմաստով, բաւականութիւն էր պատճառում նրան։

Պոտոններ գիւղի մօտ Հովիւը հանդիպեց Շինական Պօղոսին, որ Խասգիւղից էր գալիս։

— Ո՞ւր ես գնում, — հարցրեց Պօղոսը։

— Մուշ։ Գաւառապետն է կանչել։ Ինձ վրայ դատ կայ, — յայտնեց Ասատուրը եւ պատմեց եղելութիւնը։

— Դու Մուշում գաւառապետին չես կարող տեսնել։ Նրա մօտ ընդունուելու համար հարկաւոր կը լինի մի քանի դռնով անցնել եւ ամէն դռնապանին կաշառք տալ։

— Ապա ի՞նչպէս անեմ։

— Մի քիչ առաջ Շէֆքէթ փաշան եւ Թալիպ էֆէնտին եկան Խասգեղ։ Դու աշխատիր նրանց տեսնել եւ գործը վերջացնել առանց քաղաք գնալու, — խորհուրդ տուեց Պօղոսը։

— Ո՞ւմ տունն են իջել։

— Գուրսէ Սլոյի։

— Ի՞նչ մարդ է։

— Թուրք պաշտօնեայ է, ապրում է Խասգեղում։ Մուշից մօտ են գալիս գաւառապետ Շէֆքէթ փաշան, Թալիպ էֆէնտին եւ մէջլիսի պատգամաւոր Քաչալ Արդուլը։

— Գործո՞վ են գալիս։

— Ի՞նչ գործ։ Դրանց գործը ուտել – խմել եւ մարդ թալանելն է։ Թալիպ էֆէնտին եւ Գուրսէ Սլօն յայտնի կաշառակերներ են։ Նրանք են հաւաքում գաւառապետի կաշառքը։ Սլօ ծնրաշէն գիւղացիներից է բաշխիչ հաւաքում, իսկ Թալիպ էֆէնտին՝ քաղաքի բնակիչներից։

Շինական Պօղոսի այս բացատրութիւնից յետոյ, այլեւս ոչ մի կասկած չէր մնում, որ Խոդեդանը այդ օրն անվերադարձ զրկուելու էր իր եօթ ոսկեդրամներից։

Շատ չուտով նա Խասգիւղ հասաւ։

Շէֆքէթ փաշան, Թալիպ էֆէնտին եւ Քաչալ Արդուլը իսկապէս իջել էին Գուրսէ Սլոյի տունը, որ գտնւում էր Խաժուռիք կոչուող թաղում։ Ասատուրն ուղղեց իր հագուստը, քառորդ ոսկի դրբեց հսկիչի բուռը եւ, մօտենալով, ձեռնափայտի գագաթով մէկ անգամ հարուածեց դրանը։

— Մտէք, — լսուեց մի խռպոտ կանչ ներսից։

Հովիւը բացեց դուռը եւ մնաց շէմքին արձանացած։ Տունը մի գետնափոր նըկուղի տպաւորութիւն էր թողնում։ Իսկական մի որջ էր դա, որից փչում էր նարգիլէի եւ այրուած սուրճի խեղդող հոտը։ Պատերը զարդարուած էին համիտական զէնքերի բոլոր տեսակներով, զանազան մորթիներով եւ կոշտ գորգերով։ Յատակին թաղիք էր փռուած։

Խոդեդանի դիմաց կանգնած էր մի նիհար ոստիկան մոնղոլական դիմագծերով, այտոսկրները դուրս ցցուած, փէսը գըլխին։ Համազգեստի վրայ փայլում էր պղնձեայ կոճակների շարանը՝ կիսալուսնի պատկերով։

Այդ Թալիպ էֆէնտին էր։

Խորքում բացուող երկրորդ դուռը առաջնորդում էր դէպի ճրագներով լուսաւորուած մի աւելի ընդարձակ սրահ, որ համարւում էր այդ աւազականոցի կենտրոնը։ Յատակին, նախշուն գորգերի վրայ նստած, թուղթ էին խաղում երեք տղամարդ։ Դրանցից մէկը, որ մէջտեղումն էր, գաւառապետ Շէֆքէթ փաշան էր, իսկ միւս երկուսը Քաչալ Արդուլն ու Գուրսէ Սլօն էին։ Ամէն մէկի թեւի տակը մի մինդար էր դըրուած, իսկ կողքը՝ նարգիլէ եւ սուրճ։

— Գաւառապետը թիկնած էր բոլորից բարձր մի ճոխ մինդարի վրայ։ Նրա կոշտ ջղագրգիռ դիմագծերը, կախուած փորը եւ անսովոր մեծ ականջները գարշանք առաջացրին Ասատուրի մէջ։

— Դուռը փակիր եւ մօտ եկ, — հրամայեց ոստիկանապետը։ Հովիւը դուռը ծածկեց եւ մի երկու քայլ շէմքից առաջացաւ դէպի խորքը։

— Ի՞նչ նուէր ես բերել փաշայի համար, — հարցրեց ոստիկանապետը։

— Մի քանի ոսկեդրամ, — պատասխանեց Խոդեդանը։

— Ի՞նչ գործով ես կանչուած։

— Գոմէշ Մխոյի։

— Ա՛, այդ դո՞ւ ես մեր հարազատ գիւղացու վրայ գայլեր արձակել, — գոչեց էֆէնտին, սպառնական մօտենալով նրան։

— Ես գել չեմ արձակել։

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Սաթենիկ Պ. Տէմիրճեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանդստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց մօրաքրոջ՝

ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԷՐ – ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, այս կիրակի Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ եկեղեցին :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

Այրի Տիկին Ագնէս Իյնէճեան, զաւակները եւ թոռները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանդստեան պաշտօն պիտի կատարուի՝ այս կիրակի Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց ամուսնոյն, հօր, եւ մեծ հօր՝

ՑԱԿՈԲ ԻՑՆԷՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին հանդուցեալին յիշատակը յարգողները :

×

Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Ցովհաննէսեան, Տէր եւ Տիկին Ալէքսան Մարտիրոսեան կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի, հոգեհանդստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց հօր՝

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՄԻՆԱՍԵԱՆ

մահուան քառասունքին, ինչպէս եւ իրենց մօր՝ Կատարինէ Միհասեանի մահուան 16րդ տարելիցին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները :

×

Այրի Տիկին Մարի Գուլումճեան, Այրի Տիկին Ս. Թէրզեան, Տէր եւ Տիկին Հրանդ Թէրզեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանդստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց ամուսիններուն եւ մօր՝

ԱՇՈՏ ԳՈՒՑՈՒՄՃԵԱՆԻ եւ ԲԻՒԶԱՆԴ ԹԷՐԶԵԱՆԻ, ԱՐՈՒՍԵԱԿ ԹԷՐԶԵԱՆԻ,

յիշատակին :

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները :

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

ՎԻՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ազգ. Մխիթեան, Այս կիրակի, ժամը 3ին, Սէրբլը կաթոլիք :

Կը խօսի՝ Պ. Վ. ԵՂԻՇԷԵԱՆ (Լիոնէն)

Օրուան պատշաճ դեղարուեստական յայտագիրը :

ՊԱՏԱՐԱԳ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ.— Ազգ. Մխիթարեան պատիւ ունի ծանուցանելու որ այս Կիրակի օրուան պատարագին մաս պիտի կազմէ «Կոմիտաս» երգչախումբը, ղեկ. Պ. Մ. ՕՖԼԱԶԻ, դպրաց դասը՝ դպրապետութեամբ Պ. Ց. ՀԱՒԻԼԵԱՆի :

Սիրով կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Ազգ.ի վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ ազգային հիմնարկներու կողմէ տրուած նուէրները : Պ. Ճ. Պահատուրեան Զաւակուան օրերուն անտէր Հայերու բաժնելու համար 400 ֆրանք, Տիկին Տ. Մարգարեանէ հարիւր, Տիկին Ա. Զաքարեանէ (քրոջ մահուան առթիւ) յիսուն, Փոքրիկն Վարուժան Ցովհաննէսեանէ յիսուն, Ոմն տասը, Պ. Աւետիսեանէ տասը, Պ. Քէլէկեանէ 40, Տիկին Տիւմէճեանէ՝ իր որդւոյն ամուսնութեան առթիւ յիսուն, Տէր եւ Տիկին Մնացեանէ՝ փոխան ծաղկեպսակի Տիկ. Զ. Վարդանի տասը ֆրանք :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ»

24 Հոկտեմբեր Շաբաթ դիւերէն մին – չեւ լոյս, Զ. Թաղամասի քաղաքապետա – րանի սրահներուն մէջ :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՋԱՑՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Միջին ալիք 196 մեթր :
Կարճ ալիք 31, 10 – 25·55, 19·84 :

Այս կիրակի, 19 Ապրիլ 1964, Հռոմի ժամով՝ 10·30ին, Վատիկանի Ռատիոկանը պիտի սփռէ Հայկական ճայնաւոր Ս. պատարագը :

Պատարագը պիտի մատուցանէ Մը-խիթարեան Ուխտէ՝ նորօծ Հ. Վրթանէս Վ. Ուլուհոճեան : Պիտի քարոզէ Ներսէս Ծ. Վ. Սեթեան, նիւթ ունենալով, «Ցարութեան Ուրախութիւնը» :

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս կիրակի, ժամը ճիշդ 10ին Կարտանի մէջ, (Պիվէրի Գեղուհիի սրահ) Եպիսկոպոսական հանդիսաւոր Ս. պատարագ պիտի մատուցուի՝ Ապրիլեան մեր նահատակներուն անմեռ յիշատակին, իսկ յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն պիտի կատարուի մէկուկէս միլիոն նահատակներու հոգին – ներուն համար :

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Թեմին Առաջնորդ՝

ԱՐՏԱԻԱԶԴ ԵՊՍ. ԹՐԹՌԵԱՆ

Կարտանի, Պիվէրի եւ Էքսի Հայերը կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալ պատարագին եւ հաղորդուիլ մեր նահատակներու ոգիով եւ խորհրդով :

Հ. Յ. Դ.

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐ. Հ. Ց. Դ. Կ. Կո – միտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի, Լաճէյի եւ Ռըճա – ժի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, սովորական հաւաքատեղին : Օրակարգ.— Զեկուցում ընդհ. ժողովի :

Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը :

×

ՓԱՐՊԶ.— Հ. Ց. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Ուրբաթ երեկոյ, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ : Կարեւոր օրակարգ :

×

ՎԱԼԱՆՍԻ բոլոր ընկերները կը հրաւիրուին ընկերական ընդհ. ժողովի, այս Ուրբաթ դիշեր, սովորական հաւաքատեղին :

Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը :

ԼԻՈՆ.— Հ. Ց. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ԻՍԻ.— Հ. Ց. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Խրիմեան սրահին մէջ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է : Բացակաները նկատի պիտի առնուին :

CENTRE D'ETUDES ARMÉNIENNES

ՀԱՑԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՄԱՆՑ ԿԵԴՐՈՆԸ
Տեղեկատուութեան հաւաքոյթներ
կը կազմակերպէ
ԱՊՐԻԼ 24Ի ԵՒ ՀԱՑԿ. ՋԱՐԴԵՐՈՒ
ՄԱՍԻՆ, ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹԵՐՈՎ

Երիտասարդները պրպտած են այդ հարցը եւ պիտի պարզեն իրենց քննութեանց արդիւնքները :

ՍՏՈՐԵՒ՝ ԱՑԴ ՀԱՒԱՔՈՑԹՆԵՐՈՒՆ ՎԱՅՐԵՐՆ, ԹՈՒԱԿԱՆՆԵՐՆ ՈՒ ՀԱՄՑՔԵՐԸ.—

ISSY-LES-MOULINAUX : le jeudi 16 Avril à 20 h. 30, Salle des Fêtes d'Issy. Salle de réunion No 10-11. 25 Avenue Victor Cresson.

LE RAINCY : le samedi 18 Avril à 20 h. 30, salle de l'Ecole Tebrotzassère 1 Boulevard du Nord.

PARIS : le lundi 20 avril à 20 h. 30, Maison Nationale Arménienne, 32 Rue de Trévise, Paris (9e), Métro : Cadet.

ALFORTVILLE : le mercredi 22 Avril à 20 h. 30, 74 Ave. Etienne Dolet.

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑԱՑՈՒՄՆԵՐ

ԼՈՆՏՈՆԻ ՀԱՑ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԷՋ ԿԸ ՆԵՐԿԱՑԱՑՈՒԻ

ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ «ԵՍԻ ՄԱՐԴԸ»

ԹԱՏԵՐԳՈՒԹԻԻՆ ՀԻՆԳ ԱՐԱՐ

Ներկայացումները տեղի կ'ունենան ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐՈՒ ԿԱՋՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՄԲ հետեւեալ քուականներու եւ շրջաններու մէջ՝

ՇԱԲԱԹ, 18 ԱՊՐԻԼ
ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Մեզոն – Ալֆորի քաղաքապետարանի սրահը

ԿԻՐԱԿԻ, 19 ԱՊՐԻԼ
ԻՍԻ.— ՍԱԼ ՏԷ ՖԷԹ
ԻՍԻի համար՝ Ուսանողներու՝ կէս գին :

ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, 22 ԱՊՐԻԼ
ԱՐՆՈՒՎԻԼ, Սինեմա Էտէն, Րիւ Սէն – Ժիւսթ :

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 23 ԱՊՐԻԼ
PARIS — SALLE FARALICQ, RUE YVES TOUDIC
Մեթրօ Լաճբրի կամ Ռեփիւպլիք

Ապահովեցէք ձեր տեղերը — Ներկայացումները կը սկսին ժամը 20,30-ին

ՓԱՐԻԶԻ համար տեղերը ապահովել Տիկին Մարգարեանէ, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, 5 Րիւ Մէյրան՝ վիզ, Հ. Բալուեանէ՝ 43 Րիւ Ռիշէ, եւ Տիկին Թադէոսեանէ :

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ

ԴԻՒՅԱԶՆԵՐԳՈՒԹԻՒՆ (5 ԱՐԱՐ ԵՒ 2 ՊԱՏԿԵՐ)

Կը բեմադրուի Ֆրանսահայ Աւետ. Եկեղեցիներու Երիտասարդաց Միութեան կողմէ, հետեւեալ վայրերու մէջ եւ հետեւեալ թուականներուն .

Մարսէյլ. *Մայիս 2, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8·30ին, «Սալ Մազնօ» :*
88 Րիւ տ'Օպաւնը

Վալանս. *Մայիս 3, կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3·30ին, Թէաթրը միւնիսիփալ*
Փօն տը Շէրիւի, *Մայիս 8, Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8·30ին, Սինեմա Րուայալ*
Լիոն, *Մայիս 9, Շաբաթ ժամը 20·30ին, 50 Րիւ Պաւնէլ :*
Տէսին, *Մայիս 10, կիրակի ժամը 3·30ին, Հ. Ց. Դ. Տան սրահը :*
Վիէն, *Մայիս 17, կիրակի ժամը 3·30ն, Սէրբլը Քաթոլիկ :*

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած
ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՆԵՐՈՒ ԵՒ ՍԱՆՈՒՀԻՆԵՐՈՒ
Կողմէ

Մայիս, 3, կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15·30ին
ARNOUVILLE, SALLE DE L'EGLISE ARMENIENNE CATHOLIQUE
69, Rue Henri Barbusse
Պիտի ներկայացուին, Բ. անգամ ըլլալով Սիպիլլ

ԱՌԱՔԻՆՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԸ

ԵՒ LE BARON DE FOURCHEVIF
DE LA BICHE
ԵՐԳ, ՊԱՐ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ

Կառ Տիւ Նորդ չորեկառք առնել ժամը 14·30 կամ 15·10 եւ իջնել Վիլիէ լը Պել

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պ. Մարք Բամպուքճեան կընուիրէ 150 ֆրանք ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Օգնութեան Մարմնի բարենպատակ ճեռնարկներուն, փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին Թէրզեանի (Լիոն) մահուան առթիւ :

Տէր եւ Տիկին Գ. Գաբամաճեան կընուիրեն երեսուն ֆրանք ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Օգնութեան Մարմնի Օգափ. կայանին, փոխան ծաղկեպսակի, ողբ. Արա Արեւեանի մահուան առթիւ :

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին եւ մասնակցութեամբ՝ ՋՈՄՔԻՆ :
ՄԱՅԻՍ 10ԻՆ

ՖՐ. ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ

կայանի արձանագրութիւն

Ֆ. Կ. Խաչի Օգափ. կայանի արձանագրութիւնները կը սկսին Ապրիլ 4ին եւ կ'աւարտին Մայիս 30ին, Ֆրանսայի բոլոր շրջաններու մէջ :

Փարիզի մէջ արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան ամէն ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ եւ ՇԱԲԱԹ կէսօրէ ետք՝ ժամը 4էն ժամը 7, Շրջ. վարչութեան դրասենեակը՝ 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ (9), Մշակոյթի Տան Գ. յարկը :

Պէտք է ներկայանալ անձամբ եւ վճարել կանխիկ : Անհրաժեշտ են՝ Լիվրէ տը Ֆամիլ եւ Քառնէ տը Սանթէ :

Ընդունելի են.— աղջիկները՝ 6–15 տարեկան : Տղաք՝ 6–14 տարեկան :

ՍՊԱՍՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Մոնմորանսիի հանդստեան տան հաճ կ'ուզուին սպասուհիներ : Բնակարան անունդ ապահովուած եւ լաւ վճարում պայմաններուն տեղեկանալու համար մել Աղքատախնամի դրասենեակը, Րիւ տը Թրէյզ, Փարիզ (9) :

« Au Pavillon Bleu »
(Bord de Seine)
BAS-MEUDON
50, Route de Vaugirard
Téléph : OBS. 14-39
Տէր եւ Տիկին
ՆԻԿՈՂՈՍ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ
BAR-RESTAURANT
— Spécialités Orientales —
NOCES — BANQUETS
SALLE DE DANSE
ՀԱՐՍԱՆԻՔԻ, ԽՆԶՈՑՔԻ, ՊԱՐՈՒ
վարմունքի սրահ, ճաշով ու
խմիչքով կամ ոչ :
ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Imprimerie Speciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0.30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 18 ԱՊՐԻԼ
SAMEDI 18 AVRIL
1964

Le Numero : 0,30 Fr.

40րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 9988

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — N° 9988

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԵԱՆ ԳԱՆՏՆԻ ԾԱԼՔԵՐԸ

Կիպրոսի կառավարութեան անդամ քուրք նախարարի մը գրասենեակէն գտնուած են գաղտնի փաստաթուղթեր, որոնք յստակօրէն ցոյց կուտան թէ ի՛նչպէս ամիսներ առաջ դաւադրական աշխատանքներ կը կատարէին Թուրքերը խռովութիւններ յարուցանելու եւ Անգարայի միջամտութիւնը պարտադրելու համար կղզիին մէջ։

Նիկոսիոյ կառավարութեան Մամլոյ Դիւանը իր պաշտօնաթերթին մէջ հրատարակած է կարեւոր մասերը 1963 Սեպտեմբեր 14 թուակիր գաղտնի շրջաբերականի մը, որուն տակ ստորագրած են Կիպրոսի Հանրապետութեան փոխ-նախագահ Տօքթ. Քիւչիւք եւ Թուրք համայնական խորհրդարանի նախագահ Տէնքթաշ։

Այս շրջաբերականը ջախջախիչ փաստերով կը մերկացնէ այն բոլոր մեքենայութիւնները, զորս ծրագրած են Կիպրոսի Թուրքերուն երկու գլխաւոր վարիչները, մեղսակցութեամբ Անգարայի կառավարութեան։

Իրենց գլխաւոր նպատակն է եղած կղզիին բաժանումը երկու անջատ մասերու, յունական եւ թրքական։ Նիկոսիոյ հիւսիսէն մինչեւ Քիրենիոյ նաւահանգիստը պիտի կազմէր Թրքական Հանրապետութիւն մը, առանձին դաշինքով ու խորհրդարանով։

Այս ծրագիրը ժխտումն իսկ էր Ցիւրիխի եւ Լոնտոնի 1959ի համաձայնագրերուն եւ Կիպրոսի 1960ի Սահմանադրութեան, որոնք կը ստեղծէին Կիպրոսի անկախ Հանրապետութիւնը, մի եւ անբաժանելի։ Պարզապէս բռնաբարումն էր կղզիի հողային ամբողջութեան, որուն պահպանումն ու պաշտպանութիւնը պարտականութիւնն է Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան, քանի որ Կիպրոսի Հանրապետութիւնը պաշտօնապէս ընդունուած է միջազգային այդ արիսպագոսին մէջ իբրեւ հաւասարազօր անդամ։

Գաղտնի շրջաբերականին հեղինակները կղզիի Թուրքերուն կը թելադրեն սեղծել այնպիսի կացութիւն մը, որ Մակարիոս Արք. ստիպուի ջնջել 1960ի Սահմանադրութիւնը։

Ու երբ Սահմանադրութիւնը ջնջուի, «Երաշխաւորութեան Համաձայնագրի» հիման վրայ «մայր հայրենիքը» (իմա՛ Թուրքիա) իրաւունք պիտի ունենայ միջամտելու։

Անմիջապէս որ Անգարայի կառավարութիւնը միջամտէ, հիւսիսային մասը պիտի հռչակուի անկախ Թրքական Հանրապետութիւն։ Այդ պարագային Տօքթ. Քիւչիւք պիտի դառնայ Հանրապետութեան նախագահ, Թուրք համայնքի որոշմամբ եւ պիտի կազմուի կառավարութիւն մը, ամբողջովին Թուրքերէ բաղկացած։

«Մայր հայրենիքը» անմիջապէս պիտի ճանչնայ նորակազմ կառավարութիւնը, որ անոր օգնութիւնը պիտի խնդրէ։

Ընթացք տալով օգնութեան խնդրանքին, «Մայր Հայրենիք»ը անմիջապէս ռազմական եւ օժանդակութեան համաձայնագիր մը պիտի կնքէ Կիպրոսի Թուրք Հանրապետութեան հետ եւ պիտի ուղարկէ անոր՝ նիւթական պահանջները գոհացնելու համար։

Թուրքիա բնակող կիպրացի Թուրքերը պիտի ներգաղթեն կղզին, Թուրք բնակչութեան թիւը աւելցնելու համար։ Բնականաբար Յոյները փոխադարձ միջոցներու պիտի դիմեն, որուն հետեւանքով լարուածութիւնը երկու համայնքներու միջեւ աւելի պիտի սաստկանայ։ Բախումը պիտի դառնայ անխուսափելի։

Իբրեւ նախատեսութիւն այս հաւանականութեան, Թուրքերը պէտք է կանխաւ համախմբուին կղզիին ռազմագիտական կէտերուն մէջ եւ պաշար ամբարեն։ Մասնագէտներ պիտի որոշեն այդ կէտերը։ Մայր հայրենիքի հետ յարաբերութիւնները պէտք է սերտացուին։ Ծովի ճամբով ամէն տեսակ անհրաժեշտ նիւթեր պէտք է ստացուին անկէ։

Գաղտնի շրջաբերականը կը մերկացնէ Անգարայի մեղսակցութեամբ կանխամտածուած դաւադրական ծրագիրներու ներքին ծալքերը։

Դեկտեմբեր 24էն շատ առաջ պատրաստուած յատակագիծը կը գործադրուի հաւատարմօրէն Թուրքերուն կողմէ։

ՄԱԿն ու իր զինուորները անզօր ականատեսներ են դարձած պարզապէս մեր օրերու մեծագոյն ողբերգութեան։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼԻ ՃԱՌԸ

ԿՐԿԻՆ ԿԸ ԲԱՑԱՏՐԷ ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՈՒԺԻՆ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏՈՒԹԻՒՆԸ

Նախագահ տը Կոլ ձայն-պատկերասփիւռ իր ճառը արտասանեց Հինգշաբթի երեկոյ։ Նախ շեշտեց թէ Ֆրանսա միացած է իր բազմազանութեան մէջ իսկ։ Ներքին ճակատի վրայ, տը Կոլ համոզուած է որ նպատակը որուն կը ձգտի Ֆրանսա երբեք աւելի ցայտուն չէ եղած. — «Ատիկա մեր բարգաւաճումն է։ Հոն է, արդի քաղաքակրթութեան զսպանակը, ամբողջ ժողովուրդին փափաքը, անկախութեան, ֆրանսական զօրութեան եւ ազդեցութեան պայմանը»։

«1958էն մինչեւ 1963ի վերջ Ֆրանսայի շահածը հարիւրէն երեսուն աւելցած է.— ճիշդ կ'ըսեմ՝ հարիւրին 30, իր եկամուտը կը բարձրանայ 5,5 առ հարիւր միջինով մը նախորդ տարուան հետ բաղդատելով»։

Անդրադառնալով երկրագործական հարցին, նախագահը յայտնած է թէ երկրագործներու եկամուտը, նկատի առնելով իրենց թիւին նուազումը, տարին հինգ առ հարիւր բարձրացած է մարդ գլուխ։ Այս աննախընթաց հաւաքական բարգաւաճումը պէտք է շարունակուի եւ պիտի շարունակուի, բայց պէտք չէ որ ինչ որ ժողովուրդը կը ծախսէ գերազանցէ իր շահածը եթէ ոչ անկում յառաջ կուգայ։

Վերջապէս, տը Կոլ կ'ուզէ անգամ մը եւս բացատրել թէ ինչու Ֆրանսա պէտք է ունենայ հիւլէական ազդ. իր ուժը՝ «քննադատողներ չեն պակսիր յայտարարելու համար «հրաժարինք պաշտպանութեան արդիական միջոցներէ, այսինքն հիւլէական զէնքերէ եւ դադրեցնենք մեր օգնութիւնը այն ժողովուրդներուն յառաջդիմութեան, որոնք կ'ուզեն մեր քաղաքակրթութեան հասնիլ, այն ատեն կրնանք կլորցնել ինչ որ կուտանք պաշտօնեաներուն», ճիշդ է որ յաւելեալ բան մը կը գտնենք, անմիջականօրէն, բայց եթէ քիչ մը հեռու նայինք, կը տեսնենք թէ ազգային այս լքումին հետեւանքները շատով աղետալի կը դառնան։ Ցորչափ Ռուսերուն փառամոլութիւնը եւ իրենց վարչակարգին նկարագիրը, ազատ աշխարհի վրայ, պատերազմի մը սպառնալիքը կը պահէ, Ֆրանսա վտանգուած է, առանց այն վստահութիւնն ունենալու որ իր ամերիկացի դաշնակիցները, իրենք ալ մահուան սպառնալիքին տակ, պիտի կարենան արդելք հանդիսանալ։ Ֆրանսայի համար, ինքզինքին արգիլել այն միջոցները որ պիտի թելադրեն թշնամիին իր վրայ չյարձակիլ, կը նշանակէ իր պաշտպանութիւնը եւ տակէ իր գոյութիւնը, մէկ խօսքով իր քաղաքականութիւնը յանձնել օտար հովանաւորութեան մը եւ ի վերջոյ անոր։ Ո՛չ։ Ատկէ աւելի կ'արժենք»։

Վերջապէս տը Կոլ կը շեշտէ նաեւ նորակազմ երկիրներու օգնութեան անհրաժեշտութիւնը, որովհետեւ ամէն բան կախում ունի սա հարցումին պատասխանէն.— «Ֆրանսան կ'ուզէ՞ Ֆրանսան ըլլալ»։

«ԵՍԻ ՄԱՐԴԸ» — ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Լոնտոնի հայ գաղութը ներկայիս Եւրոպայի ամենակենսալիռ եւ հայաշունչ գաղութներէն մէկը դարձած է։ Կիպրոսէն, Իրաքէն գաղթած ընտիր Հայութիւն մը հաստատուած է։ Արեւելքի բոլոր շրջաններէն եկած հարիւրաւոր հայ ուսանող-ուսանողուհիներու ներկայութիւնը շարժում ստեղծած է։ Երեք տարիներէ ի վեր իրենց եկեղեցիին քով, Լոնտոնի հայ ազգասէրներու կառուցած շքեղ, ամէն յարմարութիւններով օժտուած «Հայ Տունը» կ'արդարացնէ հայկական ջերմ մթնոլորտով օճախի մը իր կոչումը։ Եւ ահա ամիսէ մը ի վեր լոյս կը տեսնէ գաղութին ամսաթերթը՝ նորածաղ «Արեգակը»։

«Լոնտոնի Հայ Երիտասարդաց Միութիւնը» որ իր գոյութեան տասնամեակը բոլորած է, կը բաղկանայ մօտ հարիւր եօթանասունեւհինգ գործօն անդամ-անդամուհիներէ, 16էն 35 տարեկան, որոնց 90 առ հարիւրը կը բաղկանայ ուսանող-ուսանողուհիներէ։ Կուսակցական գոյն չունի եւ կը գործէ գնահատելի համեռաշխութեամբ, նպատակ ունենալով զուտ մշակութային հետապնդումներ։ Դաստիարակութեան եւ դասընթացքի ձեւով գործունէութեան կից, ծաղկուն կը պահէ հայ արուեստին անդաստանը, ունենալով իր սեփական երգչախումբը, պարախումբը եւ թատերախումբը։

Թատերախումբին բախտը բացուեցաւ երբ Լոնտոն ժամանեց Վարուժան Խըտըշեան։ Այս օժտուած երիտասարդը, որ կուգար Պէյրութէն, ութ տարիներ մասնակցած է Համազգայինի «Գասպար Իփէքեան» թատերախումբին, որուն խաղացանկին մէջ ստանձնած է կարեւոր դերեր՝ խումբին բեմավար եւ բեմուսոյց Ճորճ Սարգսեանի ղեկավարութեան ներքեւ։ Անբուժելի կերպով բեմի սէրէն բռնկուած, յաջողած էր գալ Լոնտոն՝ բեմավարութեան եւ դերասանութեան ուսմանց հետեւելու համար։ Ներկայիս Վարուժան Խըտըշեան Լ. Հ. Ե. Միութեան թատերախումբի վարիչն է։ Մեծապէս գնահատելի կը գտնենք, որ առանց հմայուելու միջազգային հռչակով օտար թատերգութիւններու փառքէն, նախընտրութիւնը տուած է հայ բեմին՝ վերակենդանացնելու համար հայ մեծ թատերագիր Լեւոն Շանթի երկերէն մէկը, որ գրուած է 1901ին Թիֆլիզ եւ տպուած է առաջին անգամ «Բանբեր»ի մէջ։ Այս թատերակը, «Եսի մարդը», խաղացուած չէ հայ գաղթաշխարհին մէջ։ Վարուժան Խըտըշեան միջազգային բեմարուեստի մակարդակին համապատասխանող ըմբռնողութեամբ եւ որոնումով ուզած է իրագործել այս թատերգութեան բեմադրութիւնը, օգտագործելով արդիական միջոցներ, լոյսերու երանգներու, արձագանգներու եւ երաժշտութեան տպաւորիչ օժանդակութեամբ, որոնք մարդկային յուզախառն ներաշխարհի մը ապրումներու դրսեւորումին կուտան գերագոյն ուժգնութիւն մը եւ հարազատութիւն։ Այս յանդուգն, ինքնատիպ ձգտումը լաւագոյն փաստը կու-տայ մեզի, որ Վարուժան Խըտըշեան օժտուած է իրաւ արուեստագէտի մը խառնուածքով։

Լեւոն Շանթի «Եսի Մարդ»ի նիւթը ներշնչուած է հայ յեղափոխական կեանքի շրջանէն։ Սակայն ինչպէս միշտ, Լեւոն Շանթ դրուագներու պատմիչը չէ, այլ հոգեվիճակներու թաքուն խաւքներու վերլուծողը։ Այդ պատճառով ալ՝ իր ստեղծագործութեան ներշնչումը ազգային ըլլալով հանդերձ, իմաստով կը դառնայ յարատեւօրէն մարդկային։ «Եսի Մարդը» կրնայ որեւէ միջազգային թատերախումբի խաղացանկին մէջ առաջնակարգ եւ մնայուն տեղ մը գրաւել, որովհետեւ իր դրսեւորած ապրումներով, կառուցուածքի ներքին եւ արտաքին շարժումով, բեմական եւ լեզուական ոճով, կը մնայ անժխտելի կերպով արդիական։ Իսկ Հայութեան տեսակէտէ իր մշակած նիւթը, ձեւակերպած նկարագիրները, յայտնաբերած հարցն ու հարցումները կը մնան տառապագին կերպով այժմէական։ Ըլլայ անձնասէ՞ր թէ ազգասէր։ Նիւթապաշտ իրականութեան մէջ ո՞ր մէկ ուղին ընտրել՝ զոհել ամէն նկատում «Ես»ի պահպանութեան, շէնութեան, փառքին, թէ առանց սակարկութեան զոհել եսը գաղափարին, հանրային եւ ազգային պահպանման։

Ցայտագրին մէջ պիտի գտնէք նիւթի վերաբերեալ մանրամասնութիւնները եւ պիտի ծանօթանաք գործող անձերուն։ Ներկայացումը պիտի դրուագէ այս զոյգ հակոտնեայ նկարագիրներուն ներքին եւ արտաքին պայքարին բախումները եւ անոնցմէ հետեւող ասպասելի եղերականութիւնը։

Բարեբախտութիւն մըն է խումբին համար, որ Եգիպտահայ բեմի երեսունեւհինգ տարուան մշակներէն Յովհաննէս Աստուր Օհանեան, անձնական գործով Լոնտոն եկած, ստանձնած է երկու գլխաւոր դերերէն, մասնիչի «Եսի Մարդ»ու դերը, մինչ յեղափոխական տիպարի դերակատարն է Վարուժան Խըտըշեան։

Կը հաւատանք թէ գաղութէ գաղութ հայ արուեստի եւ մտքի մշակներու փոխանակութիւնը, այցը, կենդանի ներկայութիւնը մեծ կենսունակութիւն եւ թարմութիւն կրնան բերել, հոգեղէն կապ մը հաստատելով հայ գաղութներուն միջեւ։ Այդ պատճառով ալ Կապոյտ Խաչը չվարանեցաւ այս յանդուգն քայլը առնել, առաջին անգամն ըլլալով արտասահմանէն 13 հոգինոց թատերախումբ մը Փարիզ հրաւիրելով՝ ներկայացումներու շարք մը համար, որոնց կազմակերպութիւնը ստանձնեցին իր մասնաճիւղերէն չորսը։

Մեր գոյութեան եղեռնական Ապրիլ ամսոյն մէջ, ուր վճիռը արձակուած էր հայ ժողովուրդի բնաջնջման, խորհրդով լի իմաստ մը կը ստանայ հայ երիտասարդներէ բաղկացած՝ հայ ոգին, միտքը եւ արուեստը պանծացնող այս թատերախումբին բերած հաստատումը մեր կենսալիռ գոյութեան, զոր չկըրցան խորտակել ոչ կարմիր եւ ոչ ճերմակ ջարդերը։

Ապրիլ 4ին, Լոնտոնի մէջ ներկայացուած է «Եսի Մարդը»։ Հասած նամակներն ու գրութիւնները, կեցցէներու եւ ծափերու արձագանգը կը հաստատեն թէ գլուխ գործոց մը եղած է այս ներկայացումը թէ խաղարկութեան եւ թէ բեմադրութեան տեսակէտ։ Անմոռանալի երեկոյ մը, երեկոյթ մը եւ երեւոյթ մը։ Որքան ուրախ ենք որ Փարիզի Հայութիւնն ալ իր կարգին պիտի կարենայ ունենալ կատարեալ արուեստով ներկայացումը բացառիկ վայելքը, ներշնչուելու համար թարմացած հաւատքով եւ հպարտութեամբ։

ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՔԵԱՆ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԿՐԷՏԷԻ

—o—

Ա.

Արեւելեան Միջերկրականի այս կղզին, աւելի փոքր Կիպրոսէն, աւելի հին քաղաքակրթութեան մը օրրանն եղած է եւ Կիպրոսի նման պատմութիւն մը ունի։ Աշխարհագրական դիրքին պատճառով ենթակայ մեծ պետութեանց, կը մաքառի հելլենականութեան համար, կ'ըմբոստանայ տիրապետողին դէմ, կը պահանջէ միացումը մայր երկրին, որուն տուած էր քաղաքակրթութեան տարրերը։

Դարուն սկիզբը պեղումներու շնորհիւ երեւան եկան հնադարեան քաղաքակրթութեան մը հետքերը։ Ֆրանսացի պատմաբան Կլոցի համաձայն, այս դարու ամէնէն զարմանալի գիւտերէն մէկն է, որովհետեւ մեր թուականէն երեսունչորս դար առաջ կրետացին կազմակերպուած ընկերութիւն մըն է, Հոմերոս կը խօսի հարիւր քաղաքներու մասին, քաղաքները միացած են կանոնաւոր, սալարկուած ուղիներով, տուները բազմայարկ են, ամէնն ալ պատուհաններով, արքայական պալատն ունի բաղնիք, հոսուն ջուր, զարմանալիօրէն արդիական յատկանիշ ունին։ Կրետացի կինը «փարիզուհի» մըն է կարծես։

Բնակչութիւնը ո՛չ սեմական է, ոչ հնդեւրոպական, ընդունակ ցեղ մըն է, դարեր վերջ պիտի պատուաստուի հնդեւրոպականով, հելլենական դաղթով։ Քաջ նաւարկող են կրետացիները, կ'արտածեն ձիթաիւղ, գինի, կենդանի։ Եգիպտոսէն եւ Ասիայէն կը ներածեն ոսկի, արծաթ, ապակի, կերպաս։ Ունին ճարտար արհեստաւորներ, ճարտարապետներ։ Յոյներէն հազար տարի առաջ կը մշակեն արմտիք, թզենի, որթատունկ։ Անագի ներածումով սկսան պատրաստել անագապղինձ։ Կղզին ստացաւ բացառիկ դիրք մը, դարձաւ առաջին ծովային պետութիւնը։ Տնտեսական զարգացումով ընկերութիւնը ձեւափոխուեցաւ, բարգաւաճ ազնուականութիւն մը կազմուեցաւ, աւատապետութիւն մը հաստատուեցաւ, Մինոս մը ինքզինք պարտադրեց աւատապետութեան, եղաւ քաղաքական, զինուորական, կրօնական պետը։

Հելլէնները շատ բան կը պարտին այս նախահելլէններուն։ Կրետացիներ Յունաստանի տուին քաղաքակրթութիւն, քաղաքային ընկերութեան մը տիպարը։ «Եգէական Քաղաքակրթութիւն»ի հեղինակը կը հաստատէ, թէ առանց կրետական քաղաքակրթութեան Հելլէնները այնքան արագ զարգացում պիտի չունենային։

Վաչկատուն ցեղախումբ մը հիւսիսէն կ'արշաւէ Յունաստան, կ'անցնի Կրետէ, պալատը կը կողոպտէ, կ'այրէ։ Պատմաբան մը կը ժխտէ այրումը, կ'ենթադրէ երկրաշարժի մը հետեւանքով պալատին կործանումը։ Այդ ցեղախումբը այրեց Տրովադան, որովհետեւ Տարտանէլի վրայ հաստատուած քաղաքը ծովահէններով կ'արգիլէր Յոյներու ծովային առեւտուրը, Նեղուցէն անցքին համար տուրք կը պահանջէր, Յոյները կը պահանջէին որ անցքը ազատ ըլլայ։ Յաւիտենական հարց նեղուցներու անցքին ազատութեան կամ փակման։

Տրովադայի պատերազմէն ութսուն տարի ետք նոր արշաւանք մը Դանուբէն Պելոպոնէս, յետոյ Կրետէ։ Բնակչութիւնը կ'ապաւինի լեռները, յաղթականներ կը քանդեն քաղաքները, կը գրաւեն հողերը, նորեկներու յաղթութիւնը «երկաթէ սուրերուն յաղթութիւնն է կրետացիներու անագապղինձէ դաշոյններուն դէմ», աւելի ճիշդ վաչկատուն եւ ռազմիկ ցեղախումբ մը կը յաղթէ միշտ պերճանքով թուլցած նստակեաց ժողովուրդի մը։ Ազատասէր կրետացին կը մերժէ սարկութիւնը, կը հեռանայ բնագաւառէն, նոր գաղութներ կը հաստատէ Եգէականի մէջ, Փոքր Ասիոյ կողերուն վրայ։ Կրետական քաղաքակրթութիւնը աւանդութեան պիտի անցնի, բայց Եգէականի շուրջ, կրետական կռակով, հելլենականութիւնը կը հաստատուի ամրօրէն եւ պիտի տեւէ մինչեւ այսօր։ Գաղութները պիտի հիմնեն փոքրիկ հանրապետութիւններ, իրարմէ անկախ, բայց պիտի պահեն միեւնոյն կրօնը, աւանդութիւնները, նոյն հայրենիքին զաւակներն ըլլալու գաղափարը։ Պերիկլէս համահելլէն մըն էր, աշխատեցաւ Աթէնքի շուրջ հաւաքել բոլոր Յոյները, որպէս զաւակները միեւնոյն մօր, բայց ձախողեցաւ երեք անգամ։ Մեծ ճարտասանը Իզոկրատէս, միութեան հրաւիրեց բոլոր Յոյները, որովհետեւ «ամէնը նոյն լեզուն կը խօսին, նոյն կրօնն ունին, կը մասնակցին նոյն քաղաքակրթութեան, հետեւաբար զաւակներն են նոյն հայրենիքին, հաւաքուելու են նոյն մօր շուրջ, որ Աթէնքն է»։

Քաղաքական միութիւն գոյութիւն չունի, բայց առեւտրական յարաբերութիւնները սերտ են եւ որոնց կեդրոնն է Կրետէ։ Կղզիին նաւերը կը յաճախեն Կիպրոս մեր թուականէն 1550 տարի առաջ, կը գնեն փայտ, պղինձ։ Կիպրոս միջնորդն է սուրիական եւ կրետական առեւտուրի։ Կրետական նաւեր կը զբաղին ծովահէնութեամբ, կղզերնակներ կը բողոքեն, Հռոդոս կը ջանայ միջերկրականեան երկիրներէն ընդունիլ տալ «ծովերու ազատութեան» սկզբունքը, զինակցութիւն մը կազմել կրետացի ծովահէններու դէմ։

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(1 Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՔԱՅԻՆ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

—o—

Դ.

Բ. ՄԵՏԱՂԱՅԻՆ ՀԱՆԱԾՈՆԵՐ

Մետաղային հանածոները ծանր ճարտարարուեստի եւ անոր յարակից քիմիական արդիւնաբերութեան հում նիւթերը կը կազմեն։

Բաւական առաձգական սահմանում մըն է «հանածոն»։ Աւելի կամ պակաս չափերով՝ քիչ մը ամէն տեսակէ ժայռ կը պարունակէ եւ որոշ համեմատութիւններ այս կամ այն մետաղէն։ Սակայն ժայռ մը կամ հող մը հանածոյի կոչում կը ստանայ այն պարագային միայն՝ երբ որոշ մետաղի մը ճարտարարուեստական ստացման համար անոր օգտագործումը կը նկատուի շահաբեր։ Այսպէս, կարմրորակ գրեթէ բոլոր հողերը երկաթի օքսիդ կը պարունակեն, սակայն անոնք երկաթի հանածոներ չեն։ Ծովու ջուրը իւրաքանչիւր թոնին կրճայ տալ 5էն 65 միլիկրամ ոսկի, սակայն այդ եղանակով ոսկիի ստացման ծախքը շատ աւելի պիտի ըլլար՝ քան այդ ոսկիին վաճառականական արժէքը. ծովու ջուրը «ոսկիի հանածոյ» չէ ուրեմն։

Հայկական ենթահողը հարուստ է մետաղային հանածոներով։ Անոր պղինձի, ալիւմինիումի, երկաթի, քրոմի, մանգանէսի, արճիճի, կապարի, ծարիրի եւ զառիկի պաշարները ոչ միայն կրնան բաւարարել ամբողջական Հայաստանի մը պահանջները, այլ կրնան դառնալ նաեւ՝ արտածման հասութաբեր նիւթեր։

Աւելորդ չենք նկատեր ճշդել, որ մենք «արճիճ» բառը գործածած ենք մոլիպտէն մետաղին համար, համաձայն Հայր Մ. Քաջունիի առաջարկին («Տարրաբանութիւն տեսական եւ արուեստական», հատոր Բ., Վենետիկ, 1870, էջ 320)։ Ծարիրը անթիմուանն է, իսկ զառիկը՝ արսենիկը։ Երեքն ալ հայերէն հին անուններ են, որոնց գործածութիւնը եւ տարածումը փափաքելի է։

Սկսինք ուրեմն մեր երկրի կարեւորագոյն հարստութիւններէն մէկը ներկայացնող մետաղէն՝ պղինձէն։

1. Պղինձ.— Նոր չէ որ Հայաստանը ծանօթ է իր հարուստ պղնձահանքերով։ Առաջին ընդհանուր պատերազմի շրջանին իսկ Զանգեզուրի պղինձը՝ իր առատութեամբ, հակառակ այն օրերու դեռ եւս անբաւարար շահագործման, կարեւորագոյն տեղը կը գրաւէր Կովկասի եւ Փոքր Ասիոյ մէջ։

Հ. Հ. Պատուիրակութեան ցուցակները, 1922ին, կը հաշուէին 194 պղնձահանքեր արեւելեան Հայաստանի, եւ 13 պղնձահանքեր (որոնցմէ դուրս կը մ հաւանաբար Տրապիզոնի եւ Երզնկ Մատէնի հանքերը) արեւմտեան Հա տանի մէջ։ Մասնակի շահագործմա թակայ էին միայն Զանգեզուրի (Ղա եւ Ալլահվերտի – Շամլուղի հանքե Համաշխարհային արժէքով հիմն կարեւորութիւն ներկայացնող այս պ ձահանքերը կ'իյնան բարեբախտ այսօրուան Հայաստանի սահման ներս։

Ըստ ակադեմիկոս Մաղաքեանի («Մ տաղային հանքավայրեր», էջ 368 - Խորհրդային Հայաստանի պղնձահան րը կը պատկանին, առաջացման պայմ ներու եւ հանքայնացման բնոյթի տե կէտէն, «միջին ջերմաստիճանային հ րոթերմալ» տիպին։ Զանանք բացա

Հրաբխային ժայռերէ, մոխիրներէ կազերէ հանքային զանազան նիւթեր ծած ստորերկրեայ տաք ջուրերը (« մաջրային կամ հիտրոթերմալ լուծ ներ») կը մտնեն երկրի կեղեւին (վ լորտ) անցքերուն ու ճեղքերուն մէջ մասնաւոր պայմաններու տակ (պաղ գիւացումով, քիմիական ազդեցութ եւն.), կը զետեղեն լուծուած հանք յինները։ Այսպիսով ժամանակի ընթ քին կը կազմուին մետաղային հանա ներու երակներ, նստուածքներ, ուած զանգուածներ, եւն.։

Հայաստանի մէջ՝ գրեթէ զուտ երա յին հանքավայր է Ղափանը, որ հանածոներու պարունակած զուտ պղ համեմատական տեսակէտէն համա հային իմաստով ամենահարուստնե (երբեքէն հինգ առ հարիւր զուտ պղի Դժբախտաբար ծանօթ չէ մեզի, տուեալներով, Ղափանի հանքավ ընդհանուր պաշարը։ Այս մասին ո գտնենք Խորհրդային Հայաստանի տարակութիւններուն մէջ։ Կրնանք բել՝ որ, 1918ին, Ղափանի շահագ ման ենթակայ շրջանի հանածոյի պ տը 65էն 78 հազար թոն զուտ պղինձ չար մը կը հաշուէր (Հ. Հ. Պատուի կութեան հրատարակութիւն, էջ Թիւ մը՝ որ անշուշտ ամբողջակա կերը չի տար շրջանի հարստութեա թէ նորագոյն փոփոխութիւններ Ղափանը, իր Կաւարտի (Լենինեա Բարաբաթումի (Շահումեան) հանք խումբերով, կուտայ Հայաստանի պ ձի արտադրութեան եօթանասուն րիւրը։

Պղինձով առանձնապէս հարուստ է նաեւ Լոռին՝ իր Ախթալայի, վերտի, Շամլուղի եւ Ախթալայի քավայրերով։ Մաղաքեանը այս վայրերը կը դասէ «կոլչեդան այսինքն՝ հրաքարային հանքավ տիպին մէջ։ Անոնք կը յատկանշ երակային, անկանոն ձեւի կուտ ներէ կազմուած հանածոյի զանգ րով։ Հանածոն կը պարունակէ երկ 3,5 առ հարիւր զուտ պղինձ, ինչ համապատասխանէ՝ երակային հան

ՄԱԿԱՐԻ ՏՂԱՆ ՄԱՐԳԱՐԸ

—o—

—Երեսդ նայողը պիտի ըսէ, որ էս տղուն փալան է պակաս։ Ժամը կ'երթես, շաշմիշ կ'ըլլես տունը կուգաս, ջէշմիշ կ'ըլլես. հաղա, էդ գիրքն ա երեսիդ բռնաք ես ըրեր։

Մարգարը չգիտէր՝ ի՞նչ ըսեր, ինչպէս հասկցնէր։

— Մենք նեղ ճար դպրոց կը ղրկենք, որ մարդ ըլլի. տղան էնտեղ աղջիկներուն հետ չախչախ լէյլի կը խաղայ։ Տահաէրէկի լակոտը հիմակուց փոթուրլիներուն հետ ճիլի պիլի կ'ընէ։ Հօրդ պատիւին մեղքցիր հէ ...

— Ըսէ, զաւակս, ինչո՞ւ կուլաս, էդ տեսակ աղջիկ կա՞յ։

— Ի՞նչ ըսեմ, մայրիկ. ես էդ տեսակ աղջիկ չեմ ճանչնար, — կը խօսէր գրեթէ հեկեկալէն։

×

Ու ալ ամէն օր Մարգար հօրթն արածել կը տանէր, ամէն օր միեւնոյն թումբին վրայ, Մամիկ խաթունի տանձենիներուն մօտ։ Պառաւ մամիկ տանձենիներուն տակ էր միշտ, ինչպէս յաւիտենապէս ձգուած տանձենիի կոճղ մը եւ կամ փըլած խրտուիլակ մը։

Արեւոտ օր մը, Մարգար սովորականին պէս հօրթն արածել տարաւ։ Պառաւ մամիկ հոն էր, տանձենիներուն վրայէն անծեղները կը թռցնէր «ուլ ուլ» ձայն ձգելով։ Մարգարն ալ միշտ սովորականին պէս հօրթը թումբին վրայ կը ձգէր ու ինքն ալ թթենիի շուքին տակ պառկած՝ կը կարդար եւ կամ կը գրէր։

Այդ օրը Մարգար բանաստեղծութիւն մը գրած էր։ Մէկ երկու անգամ կարդաց, յետոյ ոտքի ելաւ, ու ներշնչումով մը կարդաց այնքան բարձր, որ գէթ հօրթը կարենար լսել։ Մարգարը կ'ուզէր կարդալ ծառերուն համար, պառաւին համար։

— Բարեւ Մամիկ Խաթուն, — խօսեցաւ Մարգար՝ բանաստեղծական թոնով մը։

— Տղայ, էդ հօրթին նայէ, որ էս կողմը չանցնի։

— Չէ Մամիկ Խաթուն, չէ։

Մարգարն ի՞նչպէս ըսէր. կ'ուզէր իր բանաստեղծութիւնը պառաւ Մամիկին կարդալ։

— Մամիկ խաթուն, տանձերը շատ հասած չեն դեռ։

— Չէ, օղուլ, էս տարի շատ չող չեղաւ, — խօսեցաւ ու պոռաց «ուլ ուլ», երբ անծեղները հեռուն տանձ մը ձգեցին։

— Մամիկ խաթուն, գրած բանաստեղծութիւնս կարդամ՝ մտիկ ըրէ։

— Բարեւագիր է. հա կարդա, Տէրը շնորհքդ աւելցնէ։ Կ'ըսեն որ, Ամերիկայի մէջ Փորթոյենց Ակոյին թեւն են կտրեր։ Իրա՞ւ է։

— Այս բանաստեղծութիւն է Մամիկ խաթուն, բանաստեղծութիւն, — վրայ տուաւ Մարգարը ու աւելցուց. — բանաստեղծութեան իսկական աղբիւրը մուսաներն են, որոնք Ողիմպոսի բարձունքը կ'ապրին։ Վարկածներ կան, որ կ'ըսեն թէ աստղերու մօտ կ'ապրին։ Դուրեան Լամարդին, Միլտոն մուսաներու հետ գործ ունեցեր են։

— Ուլ, ուլ, ուլ, — պառաւը ձայն ձգեց, երբ տեսաւ որ անծեղի թեւ մը կ'անցնէր տանձենիներուն վրայէն։

Պառաւը անծեղները կ'անիծէր, երբ Մարգարը քարի մը վրայ ելաւ սօթթուած լաթերով, ու թուղթը աջ ձեռքը բռնած, ու ձախ ձեռքով լայն շարժումներ ընելով սկսաւ կարդալ։ Մարգարի լռութիւնն էր, որ կը խզուէր, բնութեան մէջ, պառաւին մօտ։

— Ողիմպոսի բարձրակարկառ կատարներէն կուգաս, իմ սիրաճեմ աստուածուհիս։ Կուգաս երկնաբնակ հրեշտակներու ձիւնամարմին թեւերով ու ես կը տեսնեմ կուրծքիդ վրայ տարփահ նամարմին թեւերով ու ես կը կուրծքիդ վրայ տարփահոս ձիւ ներն ամբարձիկ ...

Պառաւ մամիկ այնպէս կարծեց Մարգարը Յայմաւուրքէն էր, ո կարդար, ու վրան երկիւղածութ եկաւ։

— Եկուր հեռանանք այս աշխ ճեմենք հոն, ուր դարունի բուր կայ յաւիտենական ու սոխակներ թուրմ վարդերու վրայ սէրը կը լեն։ Ով կոյս հոլանի, քու բարձրութիւնը արծուէ թռիչներով չափեմ ու մրրկարշաւ թեւերով կ րուդ մէջէն կը սուրամ ...

Մարգարը իր բանաստեղծութիւ ջացուց հետեւեալ բառերով.

— Ով իմ կոյս գեղանի, պիտի Ս. Սարգիսի աՀիպարանոց նժոյգ ու քարին վրայէն վար իջաւ յոգնած։

Պառաւ Մամիկ Ս. Սարգիսը հասցկեր, լաւ էր հասկցեր նժ ուած» բառը։

— Էհ, զուրպան ըլլիմ Ս. զօրաւոր զօրքին։ Ինչ լաւ ձէն Մարգար, Աստուած շնորհքդ Եկեղեցիին մէջ գիրք ինչո՞ւ չես դար ...

(7 Շար.)

եաք՝ հարստութեան երկրորդ աստիճա – նին :

Նշենք՝ որ նոյն տիպի հանածոյ կը պարունակէն նաեւ Խարբերդի շրջանի Էրկանի – Մասենի հանքավայրերը :

Լոռիի պղնձահանքերու ընդհանուր խումբին մէջ կարելի է դասել նաեւ Ստե– փանաւանէն դէպի արեւմուտք, Բաղումի լեռնաշղթային հիւսիսային կողերուն գտնուող հանքերը (շրջանը մօտաւորա – պէս կը համապատասխանէ հին Ջիպուխ– լիին) :

Հայաստանի պղնձահանքերու երրորդ եւ պղինձով համեմատաբար շատ աղ – քատ տեսակը Զանգեզուրի Քաջարան – Դաստակերտ հանքավայրերու տիպն է, յատկանշուած ցրուած եւ պորփիւրային հանածոներով : Պղինձի համեմատութիւ– նը թէեւ փոքր է (մէկէն 1,5 առ հա – րիւր), սակայն հանածոն կը պարունակէ նաեւ օգտագործելի քանակութեամբ ար – ճիճ մինչեւ 0,1 առ հարիւր) :

Ներկայ Հայաստանի մէջ պղնձահան – քեր կը գտնենք տակաւին Մեծ – Ջորի (պղինձ – տուրմալինային եւ պղինձ – անագային), Հանքաւանի (պղինձ – մո – լիպտենային), Վարդենիսի լեռներու եւ Մեղրիի շրջաններուն մէջ (երկու վերջին– ներն ալ՝ պղինձ – մոլիպտենային) :

Հինէն ի վեր ծանօթ էին նաեւ Գետա – բեկի պղնձահանքերը, որոնք սակայն ներկայիս կ'իյնան Ատրպէյճանական Ս. Ս. Հանրապետութեան սահմաններէն ներս (Դաշկեսանի շրջան) :

Քիմիական – հանքաբանական բաղա – դրութեան տեսակէտէն՝ հայկական հան– քավայրերու պղինձի հանածոները կը պատկանին առաւելաբար սուլֆիդներու ընտանիքին : Հիմնական հանքայինն է պղնձահրքարը (քալքոպիրիտ), կան նաեւ յարակից տեսակներ, ինչպէս՝ բոռնիտ, քալքոզին, եւն. : Կան նաեւ սուլֆօ – ար– սենիտներ, ինչպէս՝ տեննանտիտ եւ էնարգիտ :

Սուլֆիդներու այս առատութիւնը, պղինձի արտահանման եւ զտման կողքին որպէս կարեւոր ենթա – արտադրութիւն՝ հնարաւոր կը դարձնէ ծծմբային կազի ստացումը : Ծծմբային կազը կը ծառայէ ծծմբական թթուի համադրու – թեան : Արդէն իսկ Հանրապետութեան շրջանին՝ Ալլավերտիի, Սխիմադանի եւ Գետաբեկի պղնձահանքերը պղինձին հետ միաժամանակ կ'արտադրէին նաեւ հրա – քարը (պիրիտ, որու առատ օդի մէջ կի – զումը ծնունդ կուտայ ծծմբային կազի) որ Պաքու կամ Դոնեցի աւազանը կ'ու – ղարկուէր՝ ծծմբային թթուի պատրաս – տութեան համար : Ներկայիս ծծմբային կազի ստացումն ու ծծմբական թթուի համադրութիւնը կը կատարուին նաեւ Հայաստանի քիմիական գործարաններուն մէջ :

Խորհրդային Հայաստանի վերոյիշեալ հարուստ պաշարներէն զատ, Ա. Սօլաղ – եան իր աշխատութեան մէջ կարեւորու – թեամբ կը յիշատակէ Տրապիզոնի եւ Էր– կանի – Մասենի (Խարբերդէն չուրջ 60 քիլմ. հարաւ – արեւելք) պղնձահրաքարի բազմաթիւ հանքախումբերը, մինչեւ այ– սօր իսկ մասամբ միայն շահագործման ենթակայ : Ան առանձին հանքավայրեր կը մատնանշէ նաեւ Կիրասոնի, Գիւմիւշ– խանէի, Բալուի, Արղունիի եւ Կարնոյ շրջաններուն մէջ :

ՀՐԱՉ ՏԱՍՆԱՊԵՏԵԱՆ

(4 Տար.)

ՋԱՏԿԱԿԱՆ ՏՕՆԵՐԸ ԿԵՍԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

—o—

Կեսարիայէն կը գրեն .—

Կեսարիոյ վաստակաւոր եւ բարեջան հոգեւոր հովիւ Տ. Հայկազուն Աւագ քահանայ Կարապետեան 24 տարուան իր բարւոք պաշտօնավարութենէն վերջ այլ– եւս յոգնաբեկ ու պարտասուն եւ հի – ւանդ ըլլալով, Ս. Պատրիարք Հօր հրա – մանով քառասուն օր առաջ վերադարձած էր Պոլիս, իր ընտանեկան պարագանե – րուն մօտ մնալու եւ դարմանուելու հա – մար :

Այսպէսով, Կեսարիոյ Սուրբ Աստ – ուածածին նախկին Առաջնորդանիստ ե – կեղեցին առանց հոգեւոր պաշտօնեայի մնացած էր : Տեղւոյս Թաղական Խոր – հուրդը վերջերս թէեւ կրկնակի հեռա – գիրներով Պատրիարքարանէ խնդրած էր որ գոնէ Աւագ Շաբթուան եւ Ս. Զատկի տօներուն արարողութիւնները կատարե – լու համար քահանայ մը ղրկուի իրենց, սակայն այս պարտականութիւնը ստանձ– նելու տրամադիր որեւէ եկեղեցական կա– րելի չէր եղած գտնել :

Հետեւաբար, Ս. Պատրիարք Հայրը փոխանորդ Տ. Յարութիւն քահանայ Հալաճեանը, Տ. Հայկազուն հօր բնա – կարանը ղրկելով յանձնարարած է անոր այս տարի ալ Գայսէրի երթալով, կա – տարել Աւագ Շաբթուան եւ Ս. Յարու – թեան տօներու արարողութիւնները եւ 15 օրէն վերադառնալ Պոլիս :

Հակառակ իր առողջական փափուկ վի– ճակին, Տ. Հայկազուն քահանայ փու – թաց Կեսարիա, եւ Խաւարման ու յաջորդ օր ալ Աւագ Ուրբաթ առաւօտեան եւ ե – րեկոյեան Թաղումի արարողութիւնները կատարեց : Շաբաթ օր ալ Ճրագալոյցի Պատարագը մատոյց եւ հարիւրաւոր երկ– սեռ ծոմապահներու Հաղորդութիւն մա – տակարարեց :

Ս. Զատկի առաւօտուն ալ իր օգնակա– նին հետ օրուան տօնական երգեցողու – թիւնները կատարելով դարձեալ Զատկա– կան պատարագը մատոյց եւ հաւատք, յոյս, սէր եւ անմահութեան բնաբանով խօսեցաւ եւ մխիթարեց ժողովուրդը :

Կուսակալ Քեազըմ Անադօլ անհան – գիստ ըլլալով, իր կողմէ փոխանորդա – բար ղրկած էր ոստիկանապետը որու կ'ընկերանային նաեւ պաշտօնատարներ : Ներկայ էին նաեւ իր տիկնոջ հետ, պե – տական հիւանդանոցի վիրաբուժապետ Տոքթ. Նիյազի Թուրունչ որ անցեալները վիրաբուժական կարեւոր գործողութեամբ մը փրկած էր Տէր Հայրը իր հիւանդու – թենէն, Թալասի ոստիկանապետը եւ Տի– կինը, Պողազլեանէ, Կէմէրէկէ, Կիկէ ու Թալասէ եկած ուխտաւոր ազգայիններ եւ բոլոր ներկաները ու ժողովուրդը Պատարագէն վերջ Առաջնորդարանի սրա – հը երթալով, ժողովուրդին հետ, օր – ուան տօնը եւ Տէր Հայկազուն Հայրը ու Թաղական Խորհուրդը շնորհաւորեցին ու պատուասիրուեցան :

Այսօր ալ, որչափ որ ձայնը մարած էր, Տ. Հայկազուն Հայր ժողովուրդին փա – փաքին համաձայն, Ս. Զատկի Մեռելո – ցին առթիւ դարձեալ պատարագեց եւ հո– գեհանգստեան ընդհանուր պաշտօն կա – տարեց եւ ապա գերեզմանատան մէջ հո– ղակոյտերը օրհնեց, լուսարար Պ. Վահանի մասնակցութեամբ : Տէր Հայրը Ս. Զատկի առթիւ շնորհաւորական հե – ռագիրներ ղրկած է Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր եւ իր փոխանորդին :

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԹԱՂԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

—o—

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յատուկ) .— 1964ի Զատի– կը աննախընթաց կերպով տօնուեցաւ Մարսէյլի եկեղեցիներու մէջ եւ գաղու – թըս ապրեցաւ աւանդական օրեր : Այս վերակենդանութիւնը կը պարտինք այն հոգեկան խանդավառ շունչին զոր բերաւ մեզի, նոր առաջնորդը՝ Արտաւազդ Ե – պիսկ. Թրթռեան, որ Ծաղկազարդի ու Զատկի օրերուն պատարագեց Պուլվար Օտոյի եւ Պօմոնի եկեղեցիներու մէջ եւ նախագահեց աւագ շաբթուան արարո – ղութիւններուն այցելելով իւրաքանչիւր թաղ : Աւագ շաբթուան առիթով հիւրա – բար մեր քաղաքը կը գտնուէր նաեւ Ան – թիլիասի միաբան հայրերէն Մեսրոպ վարդապետ Աշճեան :

Բայց Զատիկը միայն մէկ օր չէ, այլ քառասուն օրեր կը տօնեն Յիսուսի հրա – շափառ յարութիւնը, ու քրիստոնէու – թեան յաղթական այս բացառիկ օրերէն մին, ապրիլ 12ը, աշխարհամատրան Կի – րակին փառահեղ կերպով տօնուեցաւ Սէն Լուի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ մէջ ուր Ա – ռաջնորդ Հայրը մատուցանեց պատարա – գը :

Արդէն կանուխէն հոծ բազմութիւն մը խուժած էր եկեղեցի ու երբ Արտաւազդ Եպիսկ. շքեղ թափօրով եկեղեցւոյ բա – կէն «հրաշափառով» առաջնորդուեցաւ դէպի խորան, ժողովուրդը ոտքի, դռնէն ու պատուհաններէն հետեւեցաւ պատա – րագին :

Եթէ մեր տարէց մայրերն ու հայրերն արցունքոտ աչքերով իրենց աղօթքը կը միացնէին պատարագիչի աղօթքներուն, երիտասարդութիւնը մեծ թիւով ներկայ էր եւ երկիւղածութեամբ հետեւեցաւ ու ունկնդրեց իր Առաջնորդին պատարագն ու քարոզը :

Ներդաշնակ ու ոգեւորիչ երգեցողու – թեամբ կատարուեցաւ պատարագը, ու դպրաց դասուն մաս կը կազմէին սիրա – յօժար կարգ մը դպիրներ, եւ դարձեալ թափօրով, շրջելով հաւատացեալներու ամբոխին մէջ, տալով իր հայրական օրհնութիւնը առաջնորդ հայրը առաջ – նորդուեցաւ աւանդատուն :

Առողջ երիտասարդութեան ներկայա – ցուցիչներէն, հայ արենոյշները, թեւիկ – ներն ու գայլիկները առաջնորդութեամբ իրենց խմբապետուհիներուն աւելցուցին փայլը այս օրուան, հաստատելով հայ սկաուտներու բարենպատակ ու հայեցի մտահոգութիւնները մեր գաղութին մէջ :

Տալով իր օրհնութիւնը Սրբազան Հայ– րը ըսաւ .— Աճիք մարմնով, մտքով ու հոգւով եւ ըլլաք հայ ժողովուրդի հա – րազատ զաւակներ » :

Դժուար է գտնել բառեր ու ածական – ներ նկարագրելու համար այս անմոռա – նալի օրը եւ մեկնումի պահուն հաւա – տացեալներու խօսքն էր «վերջապէս մեր եկեղեցին ալ տեսաւ եպիսկոպոսաշուք պատարագ մը շնորհիւ մեր նոր առաջ – նորդին » :

ԿԱՐՕ

ՔԻՉ ՄԸ ԺՊԻՏ

Մէկ օրէն միւսը երախայի մը ծնունդը սպասող տիկին մը հրաւիրուած է թէյ առնելու իր բարեկամուհիին մօտ, ուրիշ հրաւիրեալներու հետ : Քիչ մը ուշ մնա– ցած ըլլալով, աճապարանքով կ'իջնէ սանդուխէն եւ ահա, ոտքը կը սահի եւ կ'իյնայ վար : Շատ վախցած՝ կը մտնէ բարեկամուհիին յարկաբաժինը եւ յու – զումով կը պատմէ գլխուն եկածը :

— Երեւակայեցէք, ճիշդ փորիս վրայ ինկայ ... Սարսափելի է ... Վստահ եմ որ երախաս ծնելուն, գլխուն վրայ պիտի կրէ սանդուխի աստիճաններու հետքը ...

— Բնաւ մի վախնաք, տիկին, կը մի – ջամտէ հրաւիրեալներէն տիկին մը : Մայրս, իր յղութեան շրջանին, առտու իրիկուն կրամաֆոն կը նուագէ եղեր : Երեւակայեցէք, ծնելէս քանի մը շաբաթ առաջ, ձայնապնակներու մեծ տուփ մը, վերը դարակը տեղաւորելու ժամանակ, եղածին պէս կ'իյնայ մօրս գլխուն եւ փո– րին վրայ : Բայց տեսէք, թէ ատիկա ըն– նաւ չէ վնասած ինծի . ամբողջովին ա – ռողջ եմ եւ փառք Աստուծոյ, բան մը չունիմ, բան մը չունիմ, բան մը չունիմ, բան մը չունիմ, բան մը չունիմ, բան մը չունիմ, բան մը չունիմ ...

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (74)

ԽՈԴԵԴԱՆ

—o—

— Ապա քո կարծիքով ի՞նչ են եղել դրանք :

— Շներ :

— Եւ ինչո՞ւ արձակեցիր :

— Որովհետեւ նա իր մշակի վարձը չէր տալիս :

— Քեզ յայտնի՞ է, ամիկ, որ Գո– մէշ աղան մեռել է եւ նրա մահուան պատճառը դու ես :

— Սխալ է, էֆէնտի : Ես նրա վրայ շներ արձակել եմ երկու տարի առաջ, իսկ նա վերջերս է մեռել :

— Միեւնոյնն է, ցնցումը նա ստացել է այդ օրուանից : Փաշան կարգադրել է, որ քեզ աքսորեն Միջագետք : Գործը իմ ձեռքին է : Այ, սա է քո գործը : — Այդ ասելով Թալիպ էֆէնտին մի ինչ որ թուղթ հանեց եւ ցոյց տուեց Ասատու – րին :

— Քանի՞ ոսկիով կարելի է հարցը փակել, էֆէնտի, — կարճ ու կտրուկ հարցրեց հովիւը :

— Ամենաքիչը տասը ոսկով :

— Բայց իմ ունեցածը ոսկի չէ :

— Ապա ի՞նչ է :

— Հին ոսկեդրամ : Իմ կնոջ թաղից պոկեցի :

— Իսկ կարմիր ոսկիներդ ի՞նչ եղան :

— Ես կարմիր ոսկի չունեմ, էֆէնտի : Մի քանի հատ կար՝ հարսանիքիս վրայ ծախսուեց :

— Հարսանի՞ք : Հարսանիք անում էք, իսկ փաշային մոռանո՞ւմ էք բաժին հա – նել, — նկատեց ոստիկանապետը խոժոռ դէմք ընդունելով :

— Անհոգ եղէք, ես ձեր բաժինը բերել եմ :

— Կաթեցրու, — առանց շարունակու– թիւնը լսելու, ասաց Թալիպ էֆէնտին, մէջքով դառնալով՝ դէպի Խոդեդանը, ձախ ձեռքը ետեւում պահած :

Ասատուրը տեսնելով, որ ինքը գործ ունի մի բացայայտ կաշառակերի հետ, ոսկիները ծոցից հանելով եւ մէկ, եր– կու, երեք հաշուելով իրար ետեւից ըն– կացրեց ոստիկանապետի բռի մէջ :

— Մէկ էլ դիր, հինգերորդն էլ դիր, վեցերորդն էլ ...

— Հերիք չեղա՞ւ, էֆէնտի :

— Գցիր, ասում եմ, ես դրա ծնկոցը շատ եմ սիրում :

— Էս մէկ հատն էլ թող ինձ մնայ, աղա, կնոջս ճակատին պիտի կախեմ ...

— Կաթեցրու, — բուռը ետեւում խա– ղացնելով, հրամայեց էֆէնտին :

— Լաւ, էս մէկն էլ դաւառապետի պատուին, — նկատեց Խոդեդանը քմծի – ծաղով, աննկատելի թքեց վրան եւ կա – թեցրեց վերջին ոսկին : Դուրեկան, հըն– չեղ մի ձայն արձակելով, եօթերորդ ոս– կեդրամն էլ ընդգալով պառկեց միւսների վրայ :

— Սաղ օլսուն, — գոհունակութեամբ գոչեց ոստիկանապետը :

Թալիպը, որ մինչեւ այդ բռի մէջ մատներով շօշափում էր ոսկիները, երե– սով շուռ եկաւ դէպի հայ շինականը եւ նկատեց, որ դրանք խոշոր, փայլուն ոս – կեդրամներ էին՝ մի վեհատեսիլ թագա – ւորի պատկերով :

— Ո՞վ է, — զարմացած հարցրեց է – ֆէնտին :

— Տիգրան Թագաւորն է :

— Ե՞րբ է ապրել :

— Սրանից մօտ երկու հազար տարի առաջ :

— Ուրեմն դուք, Հայերդ, երկու հա – զար տարի առաջ թագաւո՞ր էք ունեցել, — բարկացած գոչեց ոստիկանապետը :

— Ասում են՝ ունեցել ենք :

— Չլինի՞ թէ սա է կառուցել Տիգրա – նակերտ քաղաքը :

— Հրամանքդ, էդպէս են ասում :

— Դու եղե՞լ ես Տիարպէքիրում :

— Ես չեմ եղել, բայց հայրս շատ է ե– ղել : Էդ դրամները նա է գտել աւերակ– ների մէջ :

— Երեւի դուք էս պատկերին նայելով ուզում էք ձեր կորած թագաւորութիւնը վերականգնել :

— Մենք նոր թագաւոր չենք ուզում, էֆէնտի : Մեր նոր թագաւորի անունը Աբդուլ Համիտ է :

— Ապա ի՞նչ էք ուզում :

— Ազատութի՛ւն :

— Ազատութի՞ւն : Դու ճանաչո՞ւմ ես Մոքամոլոր Առաքելին :

— Լսել եմ նրա մասին, բայց իրեն չեմ տեսել :

— Էդ էն մարդն է, որ կողովով ռուս կին է բերել մեր տէրութեան սահմանից ներս :

— Ուրեմն քաջ սիրահար է եղել, որ շալակով օտար կին է բերել մեր երկիրը : Բայց ես լսել եմ, որ նա էդ կնոջն ան – տառումն է գտել, — խօսեց Ասատուրը :

— Էդ ինքն է պատմում, որ իբրեւ թէ անտառումն է գտել : Ո՞վ կը հաւատայ էդ հէքեաթին : Ռուս կինը որտեղի՞ց բուսաւ մեր անտառում :

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Ագնէս Իյնէճեան, զաւակները եւ թոռները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի՝ այս Կիրակի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց ամուսնոյն, հօր, եւ մեծ հօր՝

ՅԱԿՈԲ ԻՅՆԷՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին հանդուցեալին յիշատակը յարգողները :

×

Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Յովհաննէսեան, Տէր եւ Տիկին Ալեքսան Մարտիրոսեան կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց հօր՝

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՄԻՆԱՍԵԱՆ

մահուան քառասունքին, ինչպէս եւ իրենց մօր՝ կատարիւնէ Միւնասեանի մահուան 16րդ տարելիցին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղը չը-նորհակալութեամբ ստացած է Այրի Տիկ. Լիւսի Օհանեանէ եւ ընտանիքէն երեսուն ֆր. փոխան ծաղկեպսակի վաղամեռիկ Ժողէֆ Փափազեանի մահուան առթիւ :

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին եւ մասնակցութեամբ՝ ԶՈՄԱՆ :

ՄԱՅԻՍ 10ԻՆ

ՊԱՏԱՐԱԳ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ.— Ազգ. Մուրճիւնս պատիւ ունի ծանուցանելու որ այս Կիրակի օր-ուան պատարագին մաս պիտի կազմէ «Կոմիտաս» երգչախումբը, ղեկ. Պ. Մ. Օճլաձի, դպրաց դասը՝ դպրապետու-թեամբ Պ. Յ. Հաբիլեանի :

Սիրով կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ»

24 Հոկտեմբեր Շաբաթ դիւերէն մին-չեւ լոյս, Զ. Թաղամասի քաղաքապետա-րանի սրահներուն մէջ :

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Մայիս 24ին Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Միջին ալիք 196 մեթր :
Կարճ ալիք 31, 10 – 25·55, 19·84 :

Այս Կիրակի, 19 Ապրիլ 1964, Հոր-մի ժամով՝ 10·30ին, Վատիկանի Ռատիոկանը պիտի սփռէ Հայկա-կան ձայնաւոր Ս. պատարագը :

Պատարագը պիտի մատուցանէ Մը-խիթարեան Ուխտէ՝ նորօծ Հ. Վըր-թանէս Վ. Ուլուհոճեան : Պիտի քա-րոզէ Ներսէս Ծ. Վ. Սեթեան, նիւթ ունենալով, «Յարութեան Ու-րախութիւնը» :

Հ. Յ. Դ.

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐ. Հ. Յ. Դ. Կ. Կո-միէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ կրօնապլի, Լանսէյի եւ Ռընա-ժի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, սովո-րական հաւաքատեղին : Օրակարգ.— Զե-կուցում ընդհ. ժողովի :

Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացու-ցիչը :

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմի-տէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրա-ւիրէ իր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Խրիմեան սրահին մէջ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է : Բացականները նկատի պիտի առնուին :

ՊԱՆԵԼՕ – ՔԱՇԱՆԻ Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը այս ե-րեքշաբթի, ժամը 20·30ին Անթոնի : Կա-րեւոր օրակարգ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիկին Արաքսի Քէօքլեան (ամուսինը՝ Ղուկաս) կեսարացի կը փնտռէ մօրաքրո-ջը աղջիկը եւ իր ամուսինը, նոյնպէս կեսարացի՝ Աբրուս եւ Յարութիւն Վէղիր Օղլու (հօր անունը Ղապէր) եւ իրենց զա-ւակները՝ աղջիկը՝ Պէաթրիս եւ տղան՝ Սուրէն : Տեղեկացնել հետեւեալ հաս-ցէին.— ՏԻԿԻՆ ԱՐԱՔՍԻ ՔԷՕՔԼԵԱՆ,
Rue Stara Planina No 12
KOLAROVGRAD
BULGARIE

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ապրիլեան եղեռնի տարեդարձը կ'ոգեկոչուի այս Ուրբաթ (24 Ապրիլ) ժամը 20·30ին Քատէի սրահը, Րիւ եւ մեթրօ՝ Քատէ : Նախաձեռնութեամբ Ապրիլեան Սերունդին :

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ — ԲԱԲԳԷՆ ԳԱՎԷՋ
ԿԸ ԽՕՍԻՆ՝

Պ. Պ. Ժ. ԴԱՏԱԽՈՐԵԱՆ ԵՒ ԱՍԱՏՈՒՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ (ՄԱՐՍԷՅԼԻԱ)

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական յայտագրին կը մասնակցին.— Պ. ՔԱՄԹԱՆԻԷ (սրինդ), Օր. ԷԼԻԶԱՊԷԹ ՊԻՆՈՇ (տաւիղ), Օր. ՎԱՐԹԱՊԵՏԵԱՆ (դաշնակ) : Կ'արտասանէ Օր. ԹՕՓԱԼԵԱՆ

քառեակ ղեկավարութեամբ՝ ԿԱՐՊԻՍԻ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ եւ ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ (երգ)

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ազգային Միու-թեան, Ապրիլ 24ին, Ուրբաթ երեկոյ ժա-մը 20·30ին, մասնակցութեամբ՝ երեք յա-րանուանութեանց ներկայացուցիչներուն :

Կը նախագահէ Պ. ՅԱԿՈԲ ԿՕՉԿԱԿԱՐԵԱՆ

Կը խօսի ՏԻԿ. ՀՈՒՐԻ ԻՓէՔԵԱՆ

Խօսք կ'առնեն նաեւ՝ Տարօն Աբեղայ ձէրէճեան եւ Տոքթ. Գոհարեան (Ֆրան-սերէն) եւ Պ. Աբրահամեան՝ Ազգ. Միու-թեան կողմէ :

ԱՆԾԱՆՕԹ ՋԻՆՈՒՈՐԻՆ ԲՈՑԸ

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի ալ Հայ Նախիին Ռազմիկներու եւ Կամաւոր-ներու Միութիւնը, հրաւիրուած է առան-ձին, արձարձելու Անծանօթ Զինուորին Բոցը, Ուրբաթ Ապրիլ 24ին, ժամը 18·30ին :

Հայ ժողովուրդը կը հրաւիրուի իր խուռներամ ներկայութեամբ յարգելու մէկուկէս միլիոն հայ նահատակներու անմահ յիշատակը :

ՊԱՏԱՐԱԳ

Ապրիլ 26ին, Կիրակի ժամը 11ին, Փա-րիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, հո-գեհանգստեան պատարագ պիտի մատուց-ուի երկու պատերազմներու ընթացքին Ֆրանսական ճակատը իննակած հայ ռազ-միկներու եւ Ապրիլեան նահատակներու յիշատակին, նախաձեռնութեամբ Հայ Նախիին Ռազմիկներու եւ Կամաւորներու Միութեան :

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Կիրակի, 26 Ապրիլ, ժամը 15·30ին Օթէլ Սֆրիպ, 20 Ավընիւ Ժորժ Փէ-մանսօ :

Հովանաւորութեամբ՝ յանձնախումբի նախագահ՝ ՄՈՒՇԵՂ ՃԻԼԻՃԵԱՆԻ :

Կը խօսի.— Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ եւ Ֆ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ :

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական յայտագիրը (Մարսէյլ եւ Նիս) :

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՎԻԵՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ազգ. Միութեան, Այս Կիրակի, ժամը 3ին, Սէրվիը կա-թոլիք :

Կը խօսի՝ Պ. Վ. ԵՂԻՇԷԵԱՆ (Լիոնէն)

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական յայտագիրը :

ՏԵՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԻՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Ֆրանսական բան-կի Հայ Նախիին Ռազմիկներու Մի-ութեան կողմէ : Ապրիլ 25ին Շաբաթ երե-կոյեան ժամը 8·30ին, Հ. Յ. Դ. Ֆան մէջ :

SACRÉ - CŒUR

Կիրակի, Ապրիլ 26, ժամը 16·30ին Մոնմարթրի Սաքրէ – Քէօր Մայր-եկե-ղեցւոյ մէջ, Ճայնաւոր պատարագ պիտի մատուցի Ապրիլեան նահատակներու յի-շատակին :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ

ԼՈՆՏՈՆԻ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԻՈՒԹ ԵԱՆ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ՓՐ ԱՆՍԱՑԻ ՄԷՋ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑԱՅՈՒԻ

ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ «ԵՍԻ ՄԱՐԴԸ»

ԹԱՏԵՐԳՈՒԹԻՒՆ ՀԻՆԳ ԱՐԱՐ

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՆ ԿԱՊ ՈՅՏ ԽԱՉԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐՈՒ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՄԲ ՀԵՏԵՒԵԱԼ ԲՈՒԱ ԿԱՆՑԵՐՈՒ ԵՒ ՇՐՋԱՆՑԵՐՈՒ ՄԷՋ՝

ՇԱԲԱԹ, 18 ԱՊՐԻԼ
ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Մեզոն – Ալֆորի քաղաքապետարանի սրահը

ԿԻՐԱԿԻ, 19 ԱՊՐԻԼ
ԻՍԻ.— ՍԱԼ ՏԷ ՖԷԹ
ԻՍԻի համար՝ Ուսանողներու՝ կէս գին :

ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, 22 ԱՊՐԻԼ
ԱՐՆՈՒՎԻԼ, Սինեմա Խոէն, Րիւ Սէն – Ժիւսթ :

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 23 ԱՊՐԻԼ
PARIS — SALLE FARALICQ, RUE YVES TOUDIC
Մեթրօ Լաճբրի կամ Ռեփիւպլիք

Ապահովեցէք ձեր տեղերը — Ներկայացումները կը սկսին ժամը 20,30–ին

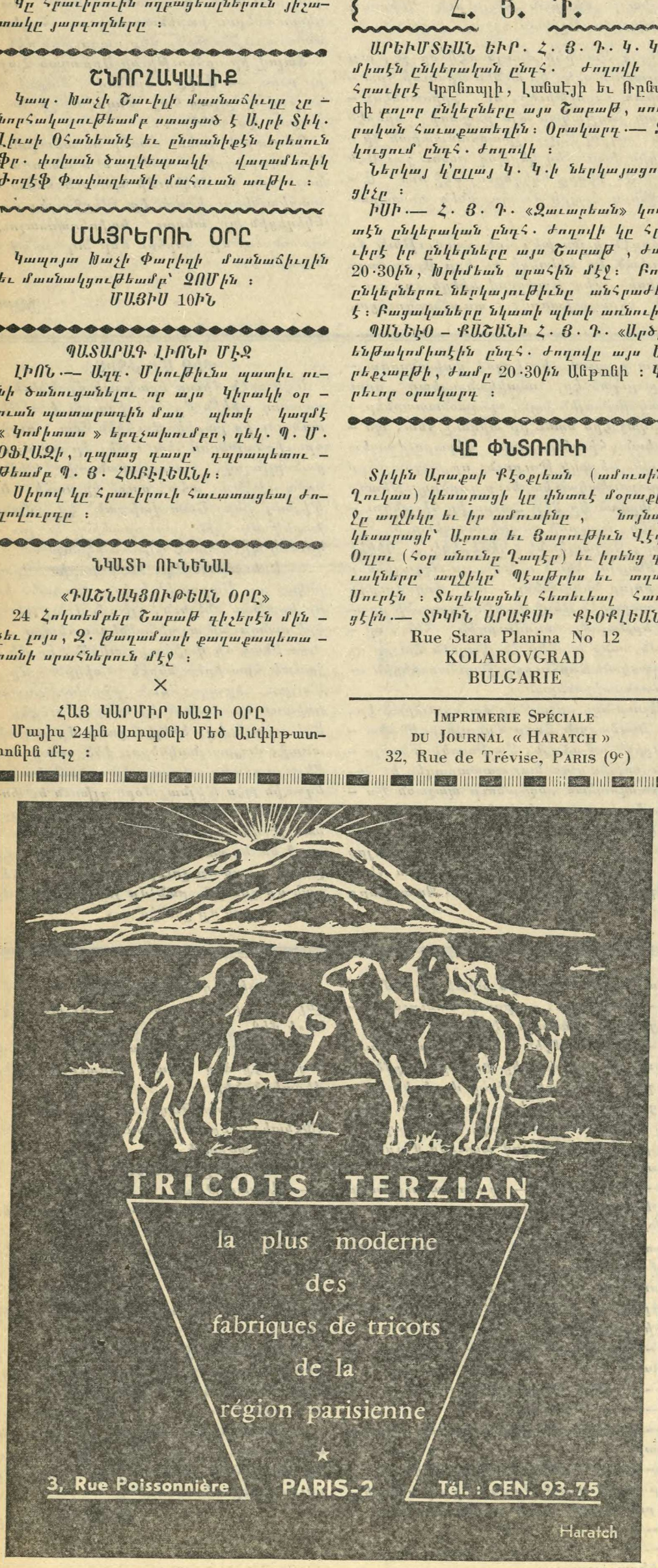

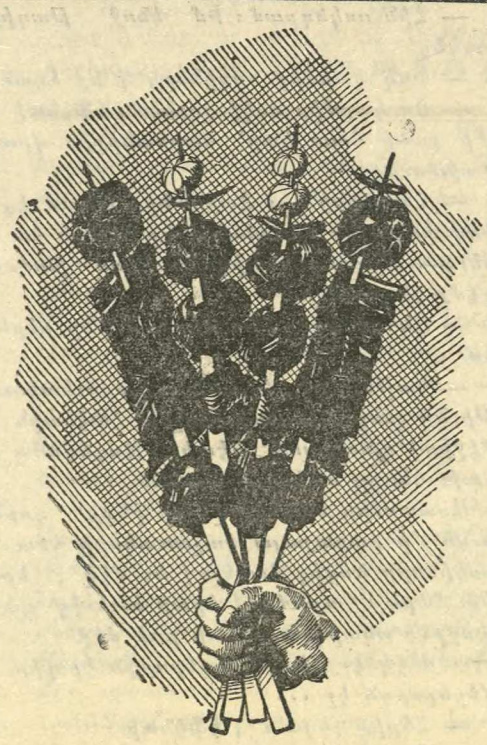

ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵԱՐ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆՆԱՆ
Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :
Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ
ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES
4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

ՅԱՌԱՋ
HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0.30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 19 ԱՊՐԻԼ
DIMANCHE 19 AVRIL 1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9989
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
40e ANNÉE — N° 9989

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՉՄՈՌՆԱ՛ՆՔ ԿԻԼԻԿԻԱՆ

(1909ի Ապրիլեան ջարդերու 55ամեակին առթիւ)

1915ի Մեծ Եղեռնը իր աննախընթաց ահաւորութեամբ գլած անցած է այն բոլոր աղէտները, որոնք պատմութեան ընթացքին պայթած են Հայութեան գըլխուն:

Ու երբ ամէն տարի կ'անդրադառնանք մեր անցեալին ու բարեպաշտական ջերմեռանդ զգացումով կ'ուզենք ոգեկոչել խնկելի յիշատակը բոլոր անոնց, որոնք զոհուած են յանուն ազգութեան, մեր մըտածումները կ'երթան առաջին աշխարհամարտի մէկ միլիոն անմեղ հայ նահատակներուն:

Այս տարի եւս ամէնուրեք ազգովին կը տօնենք անոնց յիշատակը, մեծ յուզումով:

Պէտք չէ մոռնանք սակայն, որ 1015էն վեց տարի առաջ, 1909ին ունեցանք ուրիշ արիւնոտ Ապրիլ մը, Կիլիկիոյ մէջ, ուր ողբացինք երեսուն հազար անմեղ զոհեր:

Ասիկա նախաբանն էր այն Մեծ Ոճիրին, իրական ցեղասպանութեան, զոր ծրագրած էր դահիճը:

Օսմանեան Սահմանադրութիւնը հռչակուած էր ինը ամիս առաջ, 1908 Յուլիս 10/23ին: Թուղթի վրայ վերջ տրուած էր Սուլթան Ապտիւլ Համիտի բռնակալ վարչաձեւին: Կայսրութեան այլազան տարրերը դարձեր էին «Օսմանցի», հաւասարազօր իրաւունքներով: «Ազատութիւն, հաւասարութիւն, եղբայրութիւն եւ արդարութիւն» նշանաբանները բարձրաձայն կը հնչէին ամէն կողմ: Հայ եւ Թուրք մտաւորականներ միասին ճառ կը խօսէին հրապարակային հաւաքոյթներու մէջ:

Բարեմտօրէն կը հաւատայինք թէ վերջ գտած է ջարդերու քաղաքականութիւնը եւ իրականացած՝ Հայուն դարաւոր երազը— ազատութի՛ւն:

Երկար չտեւեց խանդավառութեան շըրջանը:

Կիլիկիոյ Թուրքերը, որոնք մախանքով լեցուած, նախանձով կը դիտէին Հայոց ուրախութեան ցոյցերը, կարծելով որ «պէյլիք» (անկախութիւն) տրուած է «կեավուր»ներուն, մութին մէջ կը պատրաստէին իրենց դաւադրական ծրագիրները:

Ոճրագործ Իթթիհատի գործակալները հըլապտոյտներ կը կատարէին Կիլիկիոյ քաղաքներուն մէջ՝ խլրդային աշխատանքներու նուիրուած:

Ջարդի նշանը տրուեցաւ Զատկի չորրորդ օրը, Ապրիլ 1/14ին Ատանայի մէջ, յանկարծական կերպով: Առաջին զոհն եղաւ Տավուտ Ուրֆալեան ազգային եւ պետական բարձրաստիճան դէմք մը, որ կառավարական պաշտօնատունը գացեր էր, տեսնուելու համար կուսակալ Ճէվատ պէյի հետ:

Ատանայի մեր հայրենակիցները քաջաբար դիմադրեցին ջարդարարներուն եւ երկու օրուան ընթացքին կորուստները երկուստեք հաւասար էին:

Սակայն ջարդարարները յանկարծակիի բերին Ջուքուր Օվայի արտերուն մէջ աշխատող հայ գործաւորները, զորս անխընայ ջարդեցին:

Քանի մը օր վերջ Տարսոն, Անտիոք եւ Կիլիկեան այլ քաղաքներ ու գիւղեր աւերմամբ ողողուեցան:

Դէպքէն մէկ օր առաջ, Մարտ 31ին (13 Ապրիլ), Պոլսոյ մէջ տեղի ունեցած էր Շէրիաթճիներու յետադիմական շարժումը, զոր զսպելու համար Սելանիկէն Սահմանադրութեան մայրաքաղաքը փութացած էր Շէվքէթ փաշայի շարժուն բանակը:

Այս վերջինէն զօրագունդեր ղրկուեցան նաեւ Ատանա, իբրեւ թէ անդորրութիւնը վերահաստատելու համար:

Ասոնց առաջին գործն եղաւ հաւաքել Հայոց զէնքերը եւ անպաշտպան դարձնել զանոնք:

Երկրորդ ջարդը սկսան Սելանիկի զինուորները, մեծ կորուստներ պատճառելով Ատանայի մեր հայրենակիցներուն եւ այրելով հայկական թաղերը:

Ոճրագործ Իթթիհատը մոռցնել տուաւ Ապտիւլ Համիտը:

1915ին անդարմանելի հարուած պիտի տար Թրքահայութեան:

Մեր մէկ միլիոնին հետ յիշե՛նք նաեւ Կիլիկիոյ Ապրիլեան տասնեակ հազարաւոր նահատակները, որոնք զոհուեցան յանուն ազգութեան:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ
ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԵԱՆ ԵՆԹԱՐԿՈՒԱԾ

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՎԻՃԱԿԸ ԳՈՀԱՑՈՒՑԻՉ Է

Ուրբաթ առաւօտ, նախագահ տը Կոլ, անակնկալ կերպով, վիրաբուժական գործողութեան մը կ'ենթարկուէր, Փարիզի Քոչէն հիւանդանոցը:

Նախագահ տը Կոլ երկար ատենէ կը տառապէր փրոսթաթէն եւ վերջին սուր տագնապ մը պատճառ եղած է որ աւելի չյետաձգուի գործողութիւնը: Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին նախագահը, արտակարգ գաղտնապահութեամբ մը, կը հասնէր Քոչէն հիւանդանոցը, ուր Օլիէ տաղաւարին առաջին յարկի բոլոր հիւանդները կը պարպուէին եւ մասնաւոր պատրաստութիւններ կը տեսնուէին ընդունելու համար մեծ հիւանդը: Իր սենեակին կից կը պատրաստուէր նաեւ սենեակ մը կնոջը համար եւ ուրիշներ գնդ. տը Պոնըվալի եւ բազմաթիւ պահակներուն համար:

Գործողութիւնը կը կատարուէր Ուրբաթ առաւօտ ժամը 8.15էն 9.55 Փրոֆ. Ապուլքէրի կողմէ, ներկայ կ'ըլլային բազմաթիւ ուրիշ մասնագէտ բժիշկներ, ինչպէս նաեւ սրտի մասնագէտներ: Հրատարակուած բժշկական զեկոյցը կը յայտնէ թէ նախագահին վիճակը լաւ է:

Կը թուի թէ Քոչէն հիւանդանոցի ընտրութեան պատճառն է հիւանդանոցին մէկ բաժնին (Օլիէ տաղաւարին) կատարելագործուած վիճակը:

Փրոֆ. Ապուլքէր, ծնած է Ալժէ 1906ին եւ աշակերտն է Հանրի Մոնտորի որ անոր տուած է իր վիրաբուժական պատրաստութիւնը: Կանուխէն սկսած է մասնագիտանալ միզագիտական եւ հոգեմարմնական բժշկութեան մէջ: Անդամ է վիրաբուժութեան ակադեմիային: Իրեն գլխաւոր օգնականը եղած է Փրոֆ. Քուվըլէռ, ծնած 1903ին որ բժշկապետն է Նէքէր հիւանդանոցի միզագիտական ճիւղին:

Տը Կոլի գործողութեան այս լուրը, արագօրէն տարածուած, յուզում եւ անակնկալ պատճառած է ամէն կողմ: Ապաքինման առաջին հեռագիրները ղըրկած են՝ նախագահ Լիւպքը, Տըկլաս Հիւմ, Ալտօ Մորօ, Զալման Շազար (Իսրայէլ), Սետար Սենկոր, Էհրարտ, Ատընաուըր: եւայլն:

Հաւանական է որ նախագահը 10–15 օր մնայ Քոչէն հիւանդանոցը, ուր իր անձնական խոհարարներն են որ կը պատրաստեն իր ճաշերը եւ հեռախօսի գործիք մը զինքը ուղղակի կը կապէ Էլիզէի:

ՅՈՒՆԱՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԸ ՊԻՏԻ ՓԼՑՆԵՆ

ՊՈԼՍՈՅ ՅՈՅՆԵՐՈՒՆ ՎԻՃԱԿԸ

Պոլսոյ վերջին թղթաթերէն (Ապրիլ 12 – 13) կը քաղենք հետեւեալ մանրամասնութիւնները Յոյներուն վիճակին մասին.—

Ներքին նախարար Օրհան Էօզթրագ կարեւոր յայտարարութիւններ ըրաւ երէկ Հելլէններու եւ Յոյներու կացութեան մասին.

— Անոնք որ կը վտարուին եւ պիտի վտարուին Թուրքիայէն, երկրին քաղաքական ապահովութիւնը վտանգող խռովարարներ են, եւ իրենց այս վնասակար գործունէութիւնը փաստերով հաստատուած է: Թէ ներքին եւ թէ արտաքին ապահովութեան տեսակէտով, անոնց ներկայութիւնը մեր երկրին մէջ անբաղձալի նկատուած է: Օրինական ձեւակերպութիւնները կը լրանան հետզհետէ, եւ տրուած պայմանաժամին մէջ սահմանէն դուրս կը հանուին: Երեսուն հոգիի հրահանգ տրուած է, կան նաեւ երեք հարիւրի չափ հելլէնահպատակներ, որոնք Թուրք հայրենակիցներու յատուկ արհեստներու եւ ասպարէզներու կը հետեւին: Անոնց ալ ազդարարուեցաւ որ թողուն այդ գործերը»:

Կառավարութիւնը «մաքրագործումի» ձեռնարկած է Յունաց Պատրիարքարանին մէջ, եւ քննութիւն կը կատարուի բոլոր Մետրապոլիտներու եւ Սինոդի անդամներուն դէմ: Անոնք որ անբաղձալի պիտի նկատուին եւ պիտի ճշդուի թէ Թըրքութեան դէմ գործած են, սահմանէն դուրս պիտի հանուին: Ազգ. Ապահովութեան ապասարկութիւնը անոնց մասին քննութիւն կը կատարէ եւ բոլոր անբաղձալի հոգեւորականները մօտերս պիտի վտարուին:

Պիտի վտարուին նաեւ Հելլէն Մշակութային Կզբըը, Եօանիս Իվրաքիս, որ Ապահովութեան տնօրէնութիւնը հրաւիրուեցաւ եւ իրեն հրահանգ տրուեցաւ: Կցորդին կ'ընկերանային հելլէն դեր-հիւպատոսը եւ զանազան պաշտօնատարներ:

Կառավարութիւնը փակեց Յունաց Պատրիարքարանին կողմէ հրատարակուող երկու թերթեր, — Ափօսթոլօս Անտրէաս եւ Օրթօտօքսիա, որոնց հրատարակումը վնասակար նկատուած է:

Կառավարութիւնը խստացուցած է հսկողութիւնը բոլոր յունական վարժարաններուն մէջ, եւ այս խնդրին մէջ բոլոր կուսակցութիւնները համամիտ են իրեն: Պիտի փակուին այն վարժարանները, ուր դասախօսութիւնները յունարէնով կ'ըլլան: Ձերբակալուեցաւ Էրիֆիլի անուն կին մը, որ Յունաստան դրամ կը փախցնէր, յօքնումի տուփի մը մէջ պահելով: Իմրօզ եւ Պօզճաատա կղզիներուն մէջ եւս ամենախիստ քննութիւն մը սկսած է, եւ այդ տեղերու յունական վարժարանները փակուած են:

Սահմանէն դուրս հանուող բոլոր Հելլէններուն մասի հետքերը կ'առնուին եւ լուսանկարները կը քաշուին: Առջի օր վտարուածներուն մէջ երիտասարդ կին մըն ալ կայ, Քրիսթալինա, որ լուսանկարուած պահուն, ոստիկաններուն ըսած է... Պատկերս լաւ քաշեցէք:

×

Կառավարութիւնը պատրաստած է որոշմնագիր մը, որով Յունաց Պատրիարքի փոխանորդ եւ Սինոդի անդամ Հայր Էմիլիանոս, ինչպէս նաեւ Պատրիարքարանի դիւանապետ Ճանավարիս պիտի կորսնցնեն իրենց թրքական հպատակութիւնը եւ սահմանէն դուրս պիտի հանուին: Ճշդուած է որ Հայր Էմիլիանոս եւ Ճանավարիս Թրքութեան դէմ վնասակար գործունէութիւն մը ունեցած են, ամփոփուելով եւ ապաստանելով Պատրիարքարանին մէջ եւ իրենց տրուած ազատութիւնները լայնօրէն օգտագործելով: Այս կերպով .— կը գրէ «Ճումհուրիյէթ»,— Թուրքիա պիտի փրկուի իր դէմ գործող երկու պարագլուխներէն ալ: Հաւանական է որ կառավարութեան որոշմնագիրը վաղը ստորագրուի եւ գործադրելու համար յղուի Ներքին Նախարարութեան: Էմիլիանոս ծնած է 1915ին Հէյպէլի, ընթացաւարտ՝ տեղւոյն Աստուածաբանական վարժարանէն, 1951ին կոչուած Պատրիարքական Փոխանորդութեան պաշտօնին: Թրքահպատակ է: Ճանավարիս, որ մետրապոլիտ մըն է, նոյնպէս անդամ է Սինոդին, ծնած է Աթէնք:

× Ներքին նախարարութիւնը սահմանէն դուրս պիտի հանէ այս օրերս ինը հելլէնահպատակ ուսուցիչներ որոնք կը պաշտօնավարէին Հէյպէլիի Աստուածաբանական վարժարանին եւ Իմրօզի յունական դպրոցին մէջ: Որոշուած է նաեւ վերջ տալ ինը յոյն ուսուցիչներու պաշտօնին, նկատելով որ անոնց պաշտօնավարութիւնը օրինապէս աւելորդ է:

ՅՈՅՆ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆՆԵՐԸ ՇԱՀԱՏՈՒՐՔ ԵՒ ՀԱՐՍՏՈՒԹԵԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՊԻՏԻ ԸՆԵՆ

Ելմտական նախարարութեան որոշումով, Յունաց Պատրիարքարանը եւ եկեղեցիներու մէջ սպասարկող հելլէն եկեղեցականներն ու պաշտօնեաները շահատուրք պիտի վճարեն եւ կառավարութեան պիտի տեղեկացնեն իրենց հասոյթները:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան ներկայացուցչական ժողովը գումարուեցաւ 1964 Ապրիլ 14ին, եկեղեցւոյ խորհրդարանին մէջ, եւ լսելէ յետոյ վարչութեան ընդհ. տեղեկագիրը, միաձայնութեամբ գնահատեց կատարուած աշխատանքը եւ տուաւ հետեւեալ որոշումները:—

Ա.— Ներկայացուցչական ժողովի աշխարհական անդամներու ընտրութիւնը կատարել 1964 Յունիս 14ին:

Բ.— Կրօնական Ընկերակցութեան անդամներուն ղրկել անուանացանկը անոնց, որոնք կը փափաքին իրենց թեկնածութիւնը դնել ներկայացուցչական ժողովի անդամակցութեան համար. հետեւաբար կը խնդրենք որ եկեղեցւոյ դիւանատունը տեղեկացնեն ամենաուշը մինչեւ Մայիս 17, իրենց անունները եւ մականունները, անոնք՝ որոնք թեկնածու են:

ԴԻՒԱՆ
(ԿՆԻՔ)

ՏԽՐՈՒՆԻ.— ՄԱՐԻ ՈՍԿԱՆ

Քանի մը օր առաջ, Պոլսոյ մէջ իր մահկանացուն կնքած է ծանօթ արուեստագիտուհի՝ դաշնակահար եւ ուսուցիչ Մարի Ոսկան – Քանթար: Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Ապրիլ 13ին Պէյօղլուի Ս. Երրորդութեան եկեղեցին, ուրկէ մարմինը փոխադրուած է Շիշլիի գերեզմանատունը:

Ողբացեալ արուեստագիտուհին իր ամբողջ հարստութիւնը (կալուած – ժառանգ եւ դրամ) կտակած է Կեդրոնականին եւ Ղալաթիոյ եկեղեցիին: Իր ամուսինն ալ՝ Յակոբ Գանթարեան, յետ մահու, նոյն կտակը ըրած է:

Մարի Ոսկանի փափաքը եղած է որ հաստատուի ֆոնտ մը, իր անունով եւ ձգած հարստութեան եկամուտով, կեդրոնականէն ընթացաւարտ խոստմնալից երիտասարդներ իրենց մասնագիտութիւնը կատարելագործեն Թուրքիա կամ արտասահման:

ԶԱՏԿԱԿԱՆ ԱԻԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Դ.

Զատկական եօթնօրեակին երկրորդ կէսը իր եօրեակ հարուստ դէպքերու փառքով ու շուքով կը նշանաւորէ ամբողջ շաբաթը, որու կարեւորութիւնը աւելի ցցուն ու ցայտուն դարձնելու համար՝ Եկեղեցւոյ Հայրերը «մեծ» անուանած են նոյն եօթնօրեակը, «մեծ» անուանած են նաեւ նոյն եօթնօրեակին օրերը, ինչպէս յունական եկեղեցին (մեղալովտիմատօ), իսկ լատինականը՝ «սուրբ», ինչ որ եբրայաբանութիւն է կամ պարզապէս մովսիսական բացատրութիւն (Ել. ԼԵ. 2): Հայոց եկեղեցին կը մնայ ինքնօրէն, կը մնայ ինքնատիպ, կը մնայ իրապաշտ, ընտրելով որակաւորման յարմարագոյն բառը, «աւագ», որ սակայն իմաստի մէկ երանգով նոյնպէս կը թարգմանուի «մեծ» ըստ յունականին: Ճիշդ է թէ մենք եւս ստէպ գործածած ենք յունական տարազը. «Ի մեծի Հինգշաբթի», «ի մեծի Ուրբաթու» կամ «մեծ Զատիկ»:

Զանգեզուրի մէջ ամբո՛ղջ շաբաթը կը կոչուի «Չարչարանաց Շաբաթ»:

Ունինք նաեւ «շաբաթ շաբաթուց» տարազը՝ ըստ եբրայականին, որ նախաքրիստոնէական է եւ բանասիրական երկար վիճաբանութեանց նիւթ:

Արդարեւ, Հնգամատեանին եբրայական բնագիրը երկու տեղ գործածած է «շաբաթ» բառը կրկնական ձեւով (Ղեւտ. ԺԶ. 31 եւ ԻԳ. 32), բառին գերադրական իմաստ մը տալու համար անպայման, — «շաբաթ շաբաթուց», (ճիշդ ինչպէս «արքայից արքայ» տեղը), որ ըստ Երից Վարդապետաց՝ համազօր է «մեծ շաբաթ» կամ «աւագ շաբաթ» տարազին: Թերեւս ըսուի թէ հայերէնը կը հետեւի յունարէնին (որ իր կարգին՝ եբրայականին), երբ կը կրկնէ «շաբաթ» բառը, բայց այդ կարծիքին հակառակ՝ ինծի վերապահութիւն կը ներշնչէ բայը, որ կը մնայ նոյնը յունարէն երկու վկայութեանց մէջ, մինչ կը փոխուի հայերէն երկրորդ վկայութեան մէջ (լլկեսջիք եւ խոնարհեցուսջիք): Ընդհակառակն անգլերէնը, գերմաներէնը, լատիներէնը չեն ընթանար հաւատարմաբար, որովհետեւ բնագրին մէջ «շաբաթ» բառին կրկնութիւնը կ'ընդունին թելադրանք մը ոչ թէ բառը կրկնելու, այլ երկրորդելու, երկուքի վերածելու, մին՝ առնելով ինչպէս որ է, երկրորդը թարգմանելով հանգիստ: Այսպէս հոն ուր հայերէնը կը գրէ «շաբաթ շաբաթուց», եւրոպական լեզուները կը գրեն սապպա տը ռըփօ:

Արդ, սխալ է, կ'ըսեն եբրայագէտները, առարկելով թէ բնագրին «շաբաթ շաբաթուց» տարազը կը մատնանշէ տարբեր «շաբաթ» մը, զոր կ'անուանեն բացառիկ շաբաթ, արտասովոր շաբաթ, բացարձակ շաբաթ, երբ կ'արգիլուին. 1.— Ծառայական աշխատանքները, (օրէնք՝ տօնական օրերու միայն յատուկ). 2.— Խոհագործական պատրաստութիւնները, (օրէնք՝ շաբաթ օրերու միայն յատուկ). 3.— Ամէն հրճուանք, ըստ եբրայական բարբառին՝ գնունագ, թերեւս անագ, բառ մը (Ես. ԾԸ. 13), դժուար ոչ միայն գրելը հայերէն տառերով (հոս գրած եմ ֆրանսական տառադարձութեամբ, երկու ձեւով, հետեւելով եբրայերէն երկու բառարաններու), այլեւ թարգմանելը, բացատրելի՝ հոգեկան եւ ֆիզիքական վայելք բառերով միայն: Ուրեմն «շաբաթ շաբաթուց» տարազը կը պահանջէ ոչ միայն հրաժարիլ ամէն աշխատանքէ, այլ եւ ընդունիլ ամէն ժուժկալութիւն ու զրկանք, ինքզինք զոհելով Աստուծոյ տօնին: Եսայիի բառը գործածուած է նաեւ ածականի ձեւով (Բ. Օր. ԻԸ. 54), հայերէն թարգմանուած՝ գիրգ (գրգանք բառէն), ֆրանսերէն ըստ ոմանց՝ էֆֆէմինէ: Թէ «շաբաթ» եւ «շաբաթ շաբաթուց» կը տարբերին իրրեւ տարազ՝ յայտ է այն բառով, որ կը սահմանէ «շաբաթ շաբաթուց»ին պարտաւորութեանց նկարագիրը,— լլկել, (դէշ չէ ֆրանսերէնն ալ՝ մոռթիֆիէ):

Հնգամատեանին հեղինակը անշուշտ լաւ գիտէր իր լեզուն, եւ իրեն անծանօթ չէր բառին հոմանիշը, ոչ ալ եօթնօրեակին «եօթը» բառին այլազան զգեստաւորումով ստացած իմաստները մինչեւ ... երգում բառին համապատասխանը: Ապահովաբար բան մը գիտէր, ուրեմն, որ կրկնեց բառը, եւ մեր պանծալի Ոսկեդարեանները հասկցե՛ր են որ կրկներ են՝ իրենց կարգին: Ափսո՜ս որ չունիմ սասորական Հնգամատեանը, զոր աչքի առջեւ ունէին անոնք ապահովաբար:

Պարզ խօսքով՝ տարբեր բաներ են շաբաթանալը եւ «շաբաթ շաբաթուց» պարտաւորութեանց ենթարկուիլը: Ուրեմն երկրորդ տարազին «աւագութիւնը»: Այժմ Կիրակին եւս ցոյց կուտայ նոյն պարագան, — կայ հասարակ Կիրակի, կայ տօնական Կիրակի:

Հարկ է, սակայն, աւելցնել թէ Հնգամատեանին մէջ «շաբաթ շաբաթուց» տարազը իր բո՛ւն, իր պատճառաւոր գործածութեան տեղը պիտի գտնէր Աւետարանին ծանօթ պատմութեամբ՝ յետագային միայն, Եկեղեցւոյ Հայրերուն տնօրինութեամբ: Այսուհանդերձ ընդունուած տարազը մնաց ու կը մնայ «Մեծ» կամ «Աւագ Շաբաթ»:

×

Աւագ Շաբթուան երկու օրերուն մասին խօսեցանք անցեալ անգամ: Իբրեւ յաւելուած՝ հայկական հետեւեալ սովորութիւնները.—

Աւագ Երեքշաբթի, Սիսիան գաւառին գիւղերուն մէջ, երեկոյեան ժամերգութեան պահուն, երբ կը կարդացուի տասը կոյսերուն Աւետարանը, տասը երախայ կարգով կը կեցնեն Աւետարան կարդացողին շուրջը՝ ի ձեռին ունենալով վառած մոմեր: Յետոյ ափսէի մը մէջ կը ներկայացնեն տասը կրկնծալ թղթիկներ, հինգին մէջ «իմաստուն» գրուած, հինգին մէջ՝ «յիմար»: Երախաները մէկմէկ կ'առնեն թղթիկները, եւ այսպէս կը ճշդուի թէ ո՛վ է իմաստունը, ո՛վ է յիմարը: Անմիջապէս կը մարեն յիմարներուն մոմերը եւ կը նախատեն, կ'ըսեն թէ յիմար պիտի մնան, նոյնիսկ կը ծեծեն զանոնք (խե՛ղճ երախաներ) ու դուրս կը հանեն եկեղեցիէն: Իսկ իմաստուններուն՝ գովասանք:

Նոյն արարողութիւնը Զանգեզուրի գիւղերուն մէջ:

Աւագ Չորեքշաբթին կը կոչուի Չիք Չորեքշաբթի:

Շուշիի մէջ՝ աղջիկները խաչխաչ հաւաքելու քարը կը քսեն գետնին ու կ'երգեն.

Չի՛ք, չի՛ք, լուն չիք:
Չի՛ք, չի՛ք, մուկը չիք:
Չի՛ք, չի՛ք, օձը չիք:
Չի՛ք, չի՛ք, կարիճը չիք:
Չի՛ք, չի՛ք, չարակամը չիք:

Այս երգով կը հաւատան թէ չիք կ'ըլլան կ'անհետանան այդ բոլորը: Այս արարողութիւնը կապուած է Չորեքշաբթի օրուան՝ անոր համար, ապահովաբար, որ չիքն ու չորեքը նմանաձայնութիւն կը ստեղծեն իրենց սկզբնական վանկերու չայերով: Այսպէս է որ Չիք Չորեքշաբթի կոչուած է օրը:

Կիները, այդ օրը, երկու քար կը դնեն իրենց տանիքին վրայ, մին՝ բարութեան քար, միւսը՝ չարութեան քար: Յետոյ երախայ մը կը ղրկեն, որ վար բերէ քարերէն մին, շուշակելու համար թէ բարի՞ն կը մնայ թէ չարը, տարին երջանի՞կ պիտի անցընեն տնեցիները թէ դժբախտ:

Շուշեցիք այդ օրը ուխտի կ'երթան դէպի քաղաքին խաչերը (ռումաք-իզմի՞ դէմ):

Գանձակի մէջ՝ գիւղացիք ուխտի կ'երթան մկնատամի խաչերուն (չիպանի դէմ): Ամէնէն նշանաւոր խաչերը տրնկուած են մէկը Ղըզըլ դայա բլրակին վրայ (= կարմիր ժայռ, — յատկանշանական է ընտրուած վայրը), միւսը Երբէճ գիւղին մօտ: Ուխտաւորները մոմ կը վառեն, կ'աղօթեն եւ ուխտատեղիէն բուռ մը հող կ'առնեն, ջուրով կը շաղախեն եւ կը քսեն մկնատամ կամ կլտրուկ (փոքրիկ չիպան) կոչուած վէրքերուն վրայ: Վերադարձին, քար կը գլորեն անդունդն ի վար, որպէսզի իրենց հիւանդութիւններն ալ գլոր-գլոր երթան անդունդ իյնան: Ծառերուն կը կապեն լաթի կտորներ, որպէսզի իրենց հիւանդութիւններն ալ կապուած մնան այնտեղ. Տուն վերադառնալէ ետք՝ ուխտատեղիէն բերած հողը կը լուծեն ջուրի մէջ ու կը խմցնեն աղջիկներուն, որպէսզի չա... մուսնանան:

Սիսիանի մէջ մկնատամ ունեցողները ուխտի կ'երթան Որոտնայ վանքը եւ ... գանին կուշտէն քիչ մը հող կ'առնեն, կանթեղի ձէթով կը շաղախեն, մկնա... մին կը քսեն: Յետոյ տուները կը ... րեն, «չիք կ'ընեն» հիւանդութիւն ու ... կարոյծ միջատները:

Նոյն այս Չիք Չորեքշաբթի կոչ... օրուան մէջ Զանգեզուրի աղջեկան... կացինով կը յարձակին պտուղ ... մերժող ծառերուն վրայ, կը սպառ... կտրել արմատէն, բայց իրենց ընկեր... միջամտէ եւ ծառին անունով կը խոս... նայ պտուղ տալ, խնդրելով որ մէկ ... րի եւս սպասէ:

Եւ ահա ձեզի Աւագ Հինգշաբթին.

Տարուան մեծագոյն Հինգշաբթին, ... նական օրերուն ամէնէն սրտամօտիկը, ... մէնէն նուիրականը: Օրուան մէջ եկ... ցական արարողութեանց առաւել... թիւով հարուստ:

Ալզասի մէջ կը կոչուի Կանանչ Հին... շաբթի,— այդ օրը ժողովուրդը կ... կանանչեղէն: Միջին դարուն՝ կը կ... ուէր Բացարձակ Հինգշաբթի:

Դարձեալ, Միջին դարուն, նոյն ... մայր տաճարին հրապարակին վրայ, ... ցօթեայ, կը ներկայացուէր խորհր... խաղ մը,— դերասաններ սեւ հագ... կողոբ (քակուլ) ի գլուխ, գիս... մուրճերով, խոշոր գամերով, խարա... ներով ու փշապսակով, ոմանց ուսի... վրայ՝ սանդուխ, ոմանց ձեռքը՝ ... լեղի եւ քացախ թաթխած, ոմանց ձեռ... վանդակ մը ողջ աքաղաղով, ոմանց ձեռ... քը՝ ձողեր, վրան՝ արեւ մը որ կը ... րի եւ լուսնկայ: Հանդիսատեսն... պարտաւոր էին հետեւիլ թատերախա... գլխաբաց եւ ծնրադիր, ամբողջ ներ... յացման ընթացքին, վա՜յ քրթմն...

Նոյն օրը, պատանիները իրենց ... գին՝ խորան կը կանգնէին հրապար... րու վրայ, սեղան կը պատրաստէին ... զարդարէին ծաղիկներով, վառած ... րով, սուրբերու պատկերներով, ներ... յացնելու համար դրախտը, ուր կը ... մէին Աստուած, Կոյս Մարիամ, ... տակներ, Յիսուս մանուկը՝ ապխա... գի մը տակ:

Անցորդները նուէրներ կուտային ... րաշխատաշէն այս պատանիներուն:

Վերջապէս այս նոյն օրուան մէջ ... կ'օրհնուէր միւռոնը:

Յաջորդով՝ Ռոմանթական նկար... թիւնը եւրոպական եւ հայկական եկ... ցիներու մէջ, ինչպէս եւ հայ գիւ... ներու սովորութիւնները Աւագ Հինգ... թի եւ Աւագ Ուրբաթ օրերու յատուկ... ի վերջոյ նշանաւոր հաւկթամարտ... զանազան ձեւերով:

Շ. ՆԱՐ...

ՄԱԿԱՐԻ ՏՂԱՆ ՄԱՐԳԱՐԸ

Ու ձայն ձգեց անծեղներուն ուլ, ուլ, ուլ...

Մարգար չափով մը զոհ կը զգար, որ վերջապէս իր բանաստեղծութիւնը կարդացեր էր Մամիկին: Ու պառաւին քովէն հասակը չտկուած քալեց, բանաստեղծավայել հով մը տալով իր քալուածքին, մինչ պառաւը անծեղները կ'անիծէր:

Մարգար, սովորական թթենիին տակ պառկած, ջերմ երազներու մէջ ինկաւ: Ախ թէ Եղսիկին կարդար հեղ մը. այն ատեն իր սէրը պիտի յայտնէր ու պիտի համբուրէր ականջին քովի խալը փոքրիկ...

Հեղ մըն ալ լսեց պառաւ Մամիկի ձայնը, որ ամբողջ դաշտը բռնեց: Կը հայհոյէր:

— Ես քու պապին... չան լակոտ:

Մարգար տեսաւ, որ պառաւը իր հօրթը կը ծեծէր ու հեռուէն կօշիկին մէկը իր գլխին նետեց: Մարգար ստիպուեցաւ փախչիլ թուղթը ծալլելէն:

Պառաւը փայտը ձեռքին Մարգարին ետեւէն ինկաւ: Մարգար իր շունչն մինչեւ գերեզմանոցն առաւ: Երբ ետեւ դարձաւ, տեսաւ, որ պառաւը դեռ կը սպառնար:

Հօրթն ալ պառաւի սպառնալիքէն ու կռնակին տուած ծեծէն զարհուրած, սկսաւ փախչիլ: Հօրթը պոչը վեր տնկած էր ինչպէս փախչող զինուոր մը, դրօշակը ազատելու քաջութիւնը կ'ունենայ:

Պառաւն սպառնաց, հայհոյեց ու անիծեց, երբ տանձենիներուն մօտ ցանուած դդումներուն նայեցաւ: Հօրթը դդումներուն մէջ մտած էր, մի քանի ծաղիկներ վար թափած, մի քանի ծաղիկներ ալ կերած էր: Երբ պառաւը վրայ հասաւ, հօրթին բերանը դդումի ծաղիկ կար...

×

Աշունի մօտ էր, Դպրոցները կը բացուէին: Փալանճի Մակարը, Մարգարը դպրոց ղրկելու այլեւս խօսք չէր ըներ: Աշունին գիւղի ժմնած տղաներ Ամերիկայի ճամբան ափ կ'առնէին: Մակար արեւօտ օր մը, բակին մէջ պառկած կը մտածէր Մարգարն Ամերիկա ղրկել:

— Բա ինչո՞ւ չէ, Օղկանց Կիրօն իր տղան ղրկեց: Էսօր թարլի, պաղչի տէր է դարձեր: Ապայի տեղ, ձմեռները վերարկու կը հագնի: Զօրս տարի առաջ Օղկանց Կիրօն ով ինչ ըներ: Հիմա գեղի մեծամեծներէն է դարձեր:

Մակարը, կ'երեւակայէր, որ Մարգարն Ամերիկա է ու դրամ կը ղրկէ իրեն: Այն ատեն եկեղեցիին մէջ իր մինտէրը դասի ճաղերուն մօտ պիտի ձգէր, վերարկուն պիտի հագնէր, գեղի մեծամեծներուն հետ ժողովի պիտի նստէր: Եկեղեցիի գործին պիտի խառնուէր. պիտի ըսէր, որ տիրացու Գեւոն չարական թող չերգէ, որովհետեւ երգած ատեն գլուխը շատ կը շարժէ, մանաւանդ որ ալ ծերացեր է ու ձայնը սղոցի վրայ քսուած խարտոցի պէս կ'ելլէ: Ամէն տարի եկեղեցւոյ խոստումի ժամանակ, մէկ օխայ ձէթի տեղ այս անգամ պիտի ըսէ, ծանր չեչտով մը.

— Տէր Պապ, վանքի ջորիին սուղնոց փալան մը:

Մակարը իր գլուխ գործոցը պիտի չինէր մետաքս թելերով: Կոտրները Տիարպէքիրէն բերել պիտի տար, եւ այնքան լաւ պիտի շինէր, որքան իր պապին պապերուն վարպետը սուլթանի ձիուն համետը շինած էր: Ինչո՞ւ չէ, իր պապերուն պատիւը բարձր պիտի բռնէր ու համետի վրայ գրել պիտի տար.

— «Ընծայ համետագործ Մակարի եւ նորա կնոջ Սարիկին»:

×

Մարգարն Ամերիկա ղրկելու համար ճամբու ծախս պէտք էր:

Մակարը դիմեց Օղկանց Կիրոյին, Թոփալ Արութին: Փալանճի Մակարին ով դրամ կուտար:

Կ'առարկէին, թէ նոր եզ պիտի առնեն, թէ այս տարի հունձքը լաւ չէ, թէ...

Մակարը ճարը կտրած այս անգամ... տաղբեց երէցփոխին ըսել:

Եկեղեցիէն վերջ տեսաւ երէցփոխը... որ փարտ ոտքերով կեցած էր եկեղ... ճամբան: Ուզեց մօտենալ, սակայն... րէցփոխը, որ քթախոտ քաշելով... ուած էր, մի քիչ դողդղան ձեռքե... քթախոտին տուփը տեղաւորեց ու... քալել: Մակար մտադրեց նորէն մօտե... նալ, սակայն, երէցփոխը կեցաւ ու... սաւ փռնգտալ երեք անգամ, յետոյ... միր թաշկինակով քիթը բերանը... ու սկսաւ քալել:

Մակարը բաւական մօտեցաւ, երբ... րէցփոխի փռնգտուկը. նորէն...

Փռնգտուկի ժամանակ մարդոց... վեր սօթուած՝ ու մարդիկ յամր... կ'ըլլան: Մակարը յարմար չ... սել:

Երէցփոխը նշանաւոր էր իր փռ... կով, արծաթեայ խոշոր ժամացոյ... իր ծանր վերարկուով. եկեղեցի... խոշոր ու ծանր համբիչի պէս... ձգէր աղօթքին բառերը այնպէս... ժողովուրդին լսելի կ'ըլլար:

Յաջորդ օրը, նորէն եկեղեցիէն... րան, Մակարը մօտեցաւ երէցփոխ... ան սանահօր նոր շինած տունին... ջէր:

(8 Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՔԱՅԻՆ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

—o—

Ե.

2.— Երկաթ.— Թէեւ Հ. Հ. Պատուի – րակութեան պաշտօնական ցուցակները երկաթի անմիջականօրէն օգտագործելի հանածոներու 49 հանքավայրեր կը յի – շատակեն արեւելեան Հայաստանի եւ տասնըչորս ուրիշներ՝ արեւմտեան Հա – յաստանի մէջ, սակայն միեւնոյն այդ յատարակութիւնը առանձին ուշադրու– թեան առարկայ կը դարձնէ Դաշքեսանի հանքախումբը միայն: Դաշքեսանը կը գտնուի Սեւանայ լիճին արեւելեան կող – մը, Կուրի օժանդակ Կաշկար – չայի ա – փին (Գետաբեկէն հարաւ – արեւելք) : Ներկայիս ան մաս կը կազմէ Խորհրդա – յին Ատրպէյճանի :

Բացառիկ նշանակութիւն կը թուի ու – նենալ Դաշքեսանի պահեստը՝ որ 1920ին, համաձայն նոյն աղբիւրին, կը հասնէր չուրջ տասներչորս միլիոն թոնի, աւելի քան վաթսուն առ հարիւր զուտ երկաթի համեմատութեամբ մը :

Ակադեմիկոս Մաղաքեան Դաշքեսանի երկաթի հանքերը կը դասէ հպման փո – խակերպումով հանքայնացած հանածոնե– րու ընդհանուր տիպին մէջ («կոնտակտ»ի հանածոներ): Մաղաքեան այս խումբին համար կը գործածէ նաեւ «սկառնային» բառը, որ ոչ ռուսերէն կը թուի ըլլալ, ոչ ալ հայերէն իմաստ մը ունի : Հպման փոխակերպումը այն հանքայնացումն է, որ տեղի կ'ունենայ կաղերով, ցնդական հեղուկներով եւ շոգիներով հարուստ հր– բարխային մակմայի մը եւ վիմոլորտի հպման շրջաններուն մէջ: Այսպէսով է որ կը կազմուին շատ մը սիլիկատներ, նըռ– նաքարեր, փելտսպաթներ, ինչպէս նա– եւ մետաղային հանածոներ (ի մասնա – ւորի՝ մագնիսաքար, հրաքարեր, եւն.): Դաշքեսանի հանածոն կը պատկանի մագ– նիսաքարի ընտանիքին (երկաթի մաս – նիտական օքսիդ):

Դաշքեսանի տիպի հանքավայրեր են նաեւ, ներկայ Հայաստանի մէջ, ծակերի Դուզը եւ Սուզադեանը :

Ա. Սօլադեան, իր կարգին խօսելէ ետք Դաշքեսանի մասին, կ'աւելցնէ՝ թէ կար– միրաքարի եւ արիւնաքարի (երկաթի բնա– կան օքսիդներ՝ երկուքն ալ) պաշարներ կան նաեւ Կովկասեան Հայաստանի հիւ – սիսային շրջաններուն մէջ, ի մասնաւո – րի՝ Տէմիր Թաշի, Թամպլուտի եւ Շա – տախի մէջ (հաւանական է որ տեղի այս անունները չհամապատասխանեն ներկա– յի անուններուն): Հայաստանի Ատլասին համաձայն, հիւսիսային Հայաստանի եր– կաթի հանքավայրերը կը գտնուին Նո – յեմբերեանի շրջանին մէջ (Գուգարաց Լեռնաշղթայի հիւսիսային մաս): Դժ – բախտաբար հանքավայրերու ճշգրիտ ա – նունները եւ կարեւորութեան մասին տե– ղեկութիւններ կը պակսին :

Դարձեալ Սօլադեանի համաձայն, ա – րիւնաքարի հարուստ խաւեր կը գտնը – ւին նաեւ աւելի հարաւ, Բամբակի լեռ – ներուն հարաւային փէշերուն՝ Վարդալի եւ Մխխանի (ներկայի Հանքաւանը) շրջաններուն մէջ: Հայաստանի Ատլասը ցոյց կուտայ երկու հանքավայրեր, մէկը Դիլիջանէն դէպի արեւմուտք՝ Բազումի շղթային հարաւ – արեւելեան կողերուն, միւսը՝ այժմու Հրազդան (նախկին Ախ– տա) գիւղաքաղաքին մօտ :

Արեւելեան Հայաստանի մէջ, երկաթի հանքավայրերու կը հանդիպինք տակա – ւին՝ Զանգեզուրի Արամազդ լերան եւ Մեղրիի շրջաններուն, ինչպէս նաեւ Ղա– րաբաղի մէջ: Քիշլայ լեռնադաշտի (Ղարաբաղ) մագնիսաքարը, ըստ Սօլադ– եանի, կը պարունակէ նաեւ ոսկի քանա– կութեամբ տիտան :

Տեղեկութեանց պակասին պատճառաւ դժուար է ըսել՝ թէ Խորհրդային Հայաս– տանի սահմաններէն ներս ինկող հանքա– վայրերէն որո՞նք ներկայիս ենթակայ են շահագործման, եւ ինչ չափերով: Ցա – մենայն դէպս որքան ծանօթ է մեզի, Հայաստան տակաւին չունի թափծուի ձուլման բարձր – հնոցներ կամ պողպա – տի ճարտարարուեստ : Թէեւ, ըստ Ս. Մովսիսեանի, — « Հեռանկարային ժա – մանակաշրջանում Հայաստանում կը դըր– ուեն մետալուրգիայի հիմքերը : ... Հր– րազդանի եւ Սմարանցի հանքավայրերի գծով ներկայումս հետախուզական աշ – խատանքներ եւ տեխնոլոգիական հետա – զօտութիւններ են կատարւում : ... Եր – կաթահանքի զգալի պաշարները եւ բարձր որակը հիմք են տա – լիս Հայաստանում կազմակերպելու որակեալ պողպատների եւ համաձուլ – ուածքների արտադրութիւն » (Հայկական ՍՍՌ էկոնոմիկայի զարգացման հեռա – նկարները, — էջ 27):

Արեւմտեան Հայաստանի մէջ, վերջա – պէս, յիշատակութեան արժանի են Քը – ղիի, Գաւառի (Մշոյ շրջան), Զանհրա– կի (Տրապիզոնի շրջան), ինչպէս նաեւ՝ Վասպուրականի մէջ՝ Ղեւերի, Կիւր – ճեանի, Ալմալիի եւ Մոկսի երկաթի հան– քերը : Բոլորն ալ պատմութեան ընթաց– քին կը թուին շահագործուած ըլլալ, ան– շուշտ տեղական՝ նախնական միջոցնե – րով:

ՀՐԱՉ ՏԱՍՆԱՊԵՏԵԱՆ

(5 Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՀՈՒՐ ՀՐՈՅ ԴԷՄ» (*)

—o—

Ցարատեւ քաջութիւն մը, սեւ օրերու եւ ժամերու երկարութեան, թոյլ տուած է Շահնուրին որ չըսէ Արմէն Լիւպէնը :

Հայը, երիտասարդ Հայը չի կրնար չնախընտրել Շահնուրը, չփնտռել զայն միշտ ներկայ՝ չհինցող «Նահանջին» է – ջերուն մէջ: «Ծաղումով Հայ Ֆրանսա – ցիներ » ինչպէս պաշտօնապէս կը կոչուի այս լպրծուն պորտաններու վրայ հա – սակ նետած երիտասարդութիւնը, նոյ – նացած է Փիէրին հետ երբ ինք ալ սկսած է սիրել Նենէթներ :

Ժողովուրդ մը, որու կէսը մեռաւ ամ– սուան մը մէջ՝ որ Ապրիլ կը կոչուէր, չկրցաւ իր մայրերուն աչքին արցունքը սրբել երբ «Ժան Կուժոնի եկեղեցին կը պարպուէր» եւ Պոլիս գացող նամակներու թիւը կը պակսէր :

Շահնուր ուզեց լռեցնել իր մէջ Հայ գրագէտը, բայց գրագէտը չլռեց եւ այս անգամ արտայայտուեցաւ Ֆրանսերէն : Ծնաւ Արմէն Լիւպէնը, որ քիչ խօսեցաւ հայ սիրտերուն : Անոնք չգտան Շահնու– րը, զոր կը փնտռեն, 1929էն ի վեր, բայց Շահնուր մը չի կրնար կորսուիլ բոլորին տարբեր անունի կամ տարբեր լեզուի մէջ :

Զափածոյ թէ արձակ քանի մը հատոր– ներէ ետք, այսօր Քահիէ տէ Տէզոռի եւ հեղինակին բարեկամներուն համար — ոչ վաճառման համար — լոյս կը տեսնէ նոր գրքոյկ մը՝ «Հուրք հրոյ դէմ», որու մէջ Հանրի Թոմա կը խօսի «Արմէն»ի մա– սին :

« Հանդիպիլ բանաստեղծի մը, չի նշա– նակեր միայն իր բանաստեղծութիւնները կարդալ եւ զանոնք «գեղեցիկ» գտնել : Կը նշանակէ, նոյնիսկ առանց զինքը ան– ձամբ ճանչնալու, մտնել տարօրինակ յարաբերութեան մը մէջ իրեն հետ, եւ իր միջոցաւ՝ լեզուին, կեանքին հետ» : Այսպէս կը սկսի Ֆրանսացի գրագէտը, որ բարեկամն է Շահնուրին՝ գրագէտին եւ մարդուն :

Ու Հանրի Թոմա չի կրնար իր եղբա – կցութեան մէջ չըսել .— Ո՛վ որ մեր դարու մէջտեղը Ֆրանսական բանաստեղ– ծութեան պատկերը գծէ, անպայման պի– տի հանդիպի այս օտարին, այդ բանաս– տեղծութեան օճախին մէջ իսկ, զոր կը հրահրէ եւ որ կը լուսաւորէ իր ժպիտը»:

Արդարեւ, տեղը, զոր Լիւպէն կը գրա– ւէ, Ֆրանսական արդի բանաստեղծու – թեան մէջ, փոքր չէ: Հոդ չէ թէ գըչի իր այսօրուան Ֆրանսագիր եղբայրները ճանչցած չըլլան «Առաւօտեան Շէփորը», ոչ ալ «Պճեղ մը Անուշ Սիրտ»ը: Թարգ – մանուած ալ ըլլան անոնք, չեն կրնար խօսիլ հայրենիք ունեցողներու կուշտ սիրտերուն: «Ունենալ ամէն բան, ընկեր, բայց չունենալ հայրենիք »: Պէտք չկայ «Արարատ ունենալ» սրտերու մէջ գիտնա– լու համար, ճանչնալու համար ամբողջ սերունդի մը ողբերգութիւնը, որ ինք – զինքը այնքան հայ կը զգայ օտար շրջա– նակներու մէջ եւ այնքան օտար հայկա – կան շրջանակներու մէջ : Նման խորհըր– դածութիւններ կը ծնին միշտ երբ գործի մը հեղինակը Շահնուրն է, թող Լիւպէն կոչուի այսօր, թող ըսէ .—

« Froidement vide je me sentis
Quand retomba ma dépouille,
Poches retournées je me sentis.

Comme on est vain, presque mort
Poches retournées, dedans dehors ».

Թող չըսէ այլեւս.—

« Գրածներդ ոչ մէկ Հայու կրնան խօ– սիլ, որքան ատեն որ անոնց մէջ « կա – րօտ» բառը չկայ... Այո՛, մի խնդար, որովհետեւ միայն այդ չէ որ թերի է.
Դուն արդէն գիտես, բայց թող որ յի– շեցնեմ թէ ֆրանսերէնը գոյութիւն չու – նի նաեւ «մա՛յր» բառին, «հա՛յ» բառին, «աճօր» բառին...: Ֆրանսերէնը չկայ՝ մեր «գաղթական»ին, մեր «որբ»ին(**) :

Ինչ փորձ ալ կատարենք, կը մնանք « արմատախիլներ » : Նոյնիսկ երբ, դիպուածով, Եւրոպա արմատ ձգած ենք: Վէրքը, բացուած վէրքը, չի սպիանար : Կ'ըսուի թէ նորերը չունին այդ «վէրքը», չեն յուզուիր եթէ նոյնիսկ հայերէն գիտնան եւ կարդան «Նահանջը»: Երանի անոնց եթէ կրցած են մարդ ըլլալ ա – ռանց հայ ըլլալու կամ ափսո՛ս անոնց որ ունենալով ամէն բան եւ չունենալով Հայրենիք կրցած են սիրել Նէնէթներ ա– ռանց փափաք ունենալու «Ուտեմ քեզի, իմ Նէնէթս» ըսելու :

Հեռացանք « Հուրքի » Լիւպէնէն, մօտեցանք կրկին անխուսափելի Շահ – նուրին, բայց Շահնուրն ալ գիտէ թէ տարբեր չի կրնար ըլլալ, վասնզի.—

« Plus on est éveillé plus on est exilé »

ԱՐՓԻԿ ԱՒԷՄՇԱՀ

(★) «Feux Contre Feux», ARMEN LUBIN.
(**) «Նահանջը Առանց Երգի » Շահան Շահնուր :

ՍՏԱՑԱՆՔ

« Le Deuil National Arménien » publié par le Centre d'Etudes Arméniennes, sous la direction de Jacques Nazarian.

Խումբ մը հայ երիտասարդներ պա – րաստած են այս շահեկան գրքոյկը ուր կը պարզուին հայկական ջարդերու ող – բերգական մանրամասնութիւնները թի – ւերով եւ փաստերով :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (75)

ԽՈԴԵԴԱՆ

Իսկ մեզ յայտնի դարձել, որ նա այդ կնոջը Ղարսի կողմերից է բերել: Դրել է կողովի մէջ, վրան կանաչ խոտ է ածել եւ անց է կացրել սահմանից : Հիմա էլ որ դուրս գաս փողոց, էդ կնոջը աղբիւրի մօտ կը տեսնես: Անունը Վարսենիկ է : Ժամերով կանգնում է աղբիւրի առաջ ու գիւն չիչակի (արեւածաղիկ) է չրթում :

— Վնաս չկայ, էֆէնտի, էսքան ժողո– վրդի մէջ թող մի հատ էլ ռուս կնիկ լինի:

— Մենք նրա կնոջից վախ չունենք, նա մեր բռի մէջ է: Մեր ցաւն էն է, որ նրա ամուսինը գիշեր ու ցերեկ օ՛ֆ – օ՛ֆ է անում :

— Երեւի մի դարդ ունի, որ օֆ – օֆ է անում :

— Ի՞նչ դարդ :

— Գիւղացի մարդը առանց դարդի՞ կը լինի :

— Չէ, երեւում է, որ բոլորդ էլ դէմ էք Օսմանեան տէրութեան: Էդ է ձեր դարդը: Ուզում էք մեր թագաւորութիւ– նը կործանել : Գնա եւ էդ բոլոր օֆ–օֆ– Առաքելներին եւ Գէորգ Զաւուշներին ա– սա, թող զէնքը ցած դնեն : Հազար հատ Գոմսա Մելիք լինի, Զուլումաթ Սմբատ եւ Ընկնաւոր Մանօն, դուք անկարող էք մեր օսմանեան տէրութիւնը կործանել :

— Ո՞ւմ տէրութիւնն է հաստատ մնա – ցել աշխարհքում, էֆէնտի, որ սուլթան Համիտի թագաւորութիւնը մնայ: Էդ ու– կեղրամները երկու հազար տարի առաջ ով գիտէ ով հայ իշխանի գանձարանն են եղել, իսկ հիմա եկան մտան քո բուռը :

— Լա՛ւ, լա՛ւ, վերջացրու, կարող ես գնալ, — ասաց ոստիկանապետը, ոսկի – ները գրպանը դնելով եւ խեթ նայելով հայ չինականին :

— Իսկ գո՞րծը, էֆէնտի :

— Գործը կարճուած է: Նայիր, թըղ – թերը ճեղքում եմ քո ներկայութեամբ : Բայց միւս անգամ աղաների վրայ չուն ու գել չարձակես: Բոլոր Գոմէշ աղանե– րը մեր պետութեան հիմքն են: Նրանց մէջքին զարկողը մեր մէջքին է զարկում : Սրան օսմանեան տէրութիւն կ'ասեն : Մենք բոլորս աղնիւ մարդիկ ենք, եւ մեր թագաւորութեան չահը ամէն բանից բար– ձրր է մեզ համար :

Խոդեդանը գդակը ծածկեց եւ դուրս ե– կաւ այդ ատազականոցից :

— Թքած քո թագաւորութեան վրայ, քո տէրութեան վրայ, — դէպի ետ դառ– նալով գոչեց վրդովուած գիւղացին : — Վերջապէս փորձեցի ձեզ: Եւ սրա՞նք են մեր երկրի տէրերը: Սրա՞նք են մեր աշ – խարհի կառավարիչները. էս երկարա – կանջ գաւառապետը, էս Թալիպ էֆէն – տին, էս Քաչալ Արզուլն ու Սըօ օնբաշին: Թու ձեր կաշառակեր պետութեանը : Ա – մաչէք դոնէ էն ոսկեդրամից, որ դրեցի ձեր բուռը :

Հովիւը մօտեցաւ Արինօքին: Հեռուից երեւաց իր երդիքի կապոյտ ծուխը :

— Ինչքան լաւն են մեր հողէ խրճիթ – ները եւ որքան կեղտոտ են ձեր ապա – րանքները, — բացականչեց նա, Օնէի տանձի ծառերի տակից դէպի արեւմուտք նայելով :

Արինօքի ձորում նա մի կատուի ձագ տեսաւ, որ մլաւում էր քարերի մէջ :

— Արի քեզ տուն տանեմ, — ասաց Խո– դեդանը եւ կռանալով բռնեց կատուին : Անունը դրեց Նարդիզ եւ, թեւի տակ առ– նելով, բերեց տուն :

Այն օրը, որ վերջին անգամ ռանդել էր առաղձագործ Յակոբը, արեւից չո – րանալով ընկել էր տախտակից, դրան մէջտեղ մի կլոր բացուածք առաջացնե – լով : Այդ անցքից Նարդիզին հրեց ներս:

Եօթ ոսկիների կորուստը այնքան վիշտ չպատճառեց Ասատուրին, որքան ուրա – խացրեց նրան այդ փոքրիկ, անբան կեն – դանին :

ԸՆՏԱՆԻՔ ԵՒ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Թէեւ Բայադը դիպուածով էր կապուել Ասատուրի հետ, այնուամենայնիւ նա գոհ էր, որ իր ամուսինը սասունցի հովիւ է, սարի մարդ: Նա արդէն մի քանի ան – գամ Իրիցանք գնալով քնել էր լեռների բարձրութեան վրայ, հովուական քուլա– պի տակ :

Խոդեդանի անդրանիկ երեխան ծնուեց 1900 թուականի գարնանը, կէս գիշերին: Նրա պորտը կտրեց Ոսկեհատը : Երբ լոյսը բացուեց, նա նորածնին դրկած դուրս եկաւ չէմքը եւ, դէպի արեւելք նայելով, երեք անգամ խաչակնքեց խան– ձարուրի վրայ : Այնուհետեւ մտաւ տուն, թոնրի չուրջը երեք պտոյտ գործեց եւ, մօտենալով ծննդկանին, երեք անգամ հարցրեց :

– Ես եմ թեթեւ, թէ՞ դու :

Բայադը երեք անգամ պատասխանեց՝ ես :

— Թեթեւութիւնով անցնի, — ասաց Ոսկեհատը եւ երեխային նրա աջ կողմը դրեց :

Սակայն հազիւ երեք տարին բոլորած, այդ երեխային, տանիքին քնած ժամա – նակ, վերմակի տակից յափշտակեց ան – տառի գայլը :

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ԼԻՈՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԷՆ

ՄԱՅԻՍ 2 — Շաբաթ *ժամը* 20·30ին

Մի՛ զրկուիք, խնամքով պատրաստուած գեղեցիկ եւ շատ յուզիչ ներկայացումէ մը:

THEATRE MUNICIPAL DE VILLEURBANNE, PLACE DE LA LIBÉRATION

ՄԱՅԻՍ 28

ՓԱՐԻԶ

Կը տօնուի 30 Մայիս Շաբաթ գիշերէն մինչեւ լոյս, Ջ. թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ :

×

ՎԻՆՆԻ ՄԷՋ

Մայիս 31ին, կիրակի կէսօրէ վերջ :

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կապոյտ Աչէի Փարիզի մասնաճիւղին եւ մասնակցութեամբ՝ ՋՈՄԻՆ :

ՄԱՅԻՍ 10ԻՆ

ԾԱԽՈՒ Է

Մեկնումի պատճառաւ, ծախու է ժամագործի եւ ամէն առեւտուրի խանութ մը բնակարանով : Դիմել՝

KORES

156, Avenue de Neuilly, NEUILLY

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիկին Արաքսի Քէօքլեան (ամուսինը՝ Ղուկաս) կեսարացի կը փնտռէ մօրաքրոջը աղջիկը եւ իր ամուսինը, նոյնպէս կեսարացի՝ Արուս եւ Յարութիւն Վէզիր Օղլու (հօր անունը Ղազէր) եւ իրենց զաւակները՝ աղջիկը՝ Պէաթրիս եւ տղան՝ Սուրէն : Տեղեկացնել հետեւեալ հասցէին.— ՏԻԿԻՆ ԱՐԱՔՍԻ ՔԷՕՔԼԵԱՆ,

Rue Stara Planina No 12
KOLAROVGRAD
BULGARIE

HAUTES... GAP ...ALPES

★

HOTEL RESTAURANT DE LA GARE

Տէր եւ Տիկին

ՓԻԷՌ ՋԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ

●

ՀԱՆԳՍՏԱՒԷՏ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՃԱՇ

ԴԱՐԱՍՏԱՆ ԵՒ ԿԱՌԱՏՈՒՆ

SKI — NATATION — PATINAGE

Տարին 300 *օր Արեւ*

Ալպեան 800 *մ. Բարձունք*

●

« HOTEL RESTAURANT DE LA GARE »

TÉLÉPHONE : 086

— 1, Avenue des Alpes —

★

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ԳԻՆԵՐ

T. S. C.

Ձմեռը՝ Օրը 18 Ֆ.

Ամառը՝ Օրը 22 Ֆ.

ՈՎ ՈՐ ԳԱՑ ՏՆԵՑԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՑ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Փ.

ՊԱՆԵԼՕ – ՔԱՇԱՆԻ Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ԱՆԹԱԿՄԻՏԷԻՆ ընդհ. ժողովը այս ե – րեքշաբթի, ժամը 20·30ին *Անթոնի : կա – րեւոր օրակարգ :*

★ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ ★

Les *Vartananc,* les compagnons du Connétable Vartan Mamigonian, sont les héros et les 1036 martyrs qui, en 451, à la bataille d'Avaraïr, se sont sacrifiés à leur patrie. Aux 250.000 hommes du Roi des Rois, aux fameux Immortels, aux éléphants, Vartan ne peut opposer que 15.000 chevaliers et 45.000 manants accourus à son appel. Combat désespéré dont l'Arménie sortira pourtant victorieuse, arrêtant pour plus d'un millénaire l'invasion de l'Occident.

Vartananc est une puissante évocation historique, épique, colorée, animée, grouillant de personnages inoubliables, basée sur une étude et sur une connaissance précise des lieux et des événements. L'on comprend que Louis Aragon ait exprimé le désir de voir traduit le grand livre du dramaturge, poète et historien de l'Arménie Soviétique, T. Démirdjian.

traduit par Dikran Kirazian, présenté et adapté par Victor Gardon. 336 p. 15 F.

Editions STOCK, 6, rue Casimir-Delavigne, Paris 6e

ՆՈՒՐՀԱՆ ՓՐԻՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար

ՕԴԱՆԱՒ–ՇՈՓԵՆԱՒ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել

Agence de Voyage

PARENTY & DESROUSSEAUX

7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39

Բաց է ամէն օր, ժամը 9–12 եւ 14–18 բացի շաբաթ-էն,

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ապրիլեան Եղեռնի տարեդարձը կ'ոգեկոչուի այս Ուրբաթ (24 *Ապրիլ*) *ժամը* 20·30ին *Քատէի սրահը, Րիւ եւ մեթրօ՝ Քատէ : Նախաձեռնութեամբ Ապրիլեան Սեբաստիոնի :*

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ

ԲԱԲԳԷՆ ԳԱՎԷՋ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ՝

Պ. Պ. Ժ. ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ ԵՒ ԱՍԱՏՈՒՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ (ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ)

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական յայտագրին կը մասնակցին.—

Պ. ՔԱՍԹԱՆԻԷ (սրինգ), Օր. ԷԼԻԶԱՊ ԷԹ ՊԻՆՈՇ (տաւիղ), Օր. ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ (դաշնակ) : Կ'արտասանէ Օր. ԹՕՓ ԱԼԵԱՆ

եւ ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ (Երգ)

Ընկերակցութեամբ՝ ԿԱՐՊԻՍԻ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ուրբաթ, Ապրիլ 24ին ժամը 21ին Սալ Մազքնօ, 88 Րիւ տ'Օպաճեը, նախաձեռնութեամբ Ապրիլեան Սեբաստիոնի (ՋՈՄ) :

Հովանաւորութեամբ Ազգ. Կեդր. վարչութեամբ եւ մասնակցութեամբ կաթոլիկէ եւ աւետարանական համայնքնե – րուն :

Կը Նախագահէ

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ
(Առաջնորդ Հարաւ. Ֆրանսայի թեմին)

Կը խօսի

ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Ալիս Շամիրեան, Մարի Սիմոնեան, Օր. Արգումանեան, Պ. Պ. Ս. Տէրոյեան եւ Ժ. Գասպարեան (Արմենիա երգչախումբէն) :

Արտասանութիւն.— Գալուստ Պապ – եան, Օր. Է. Եղիկեան, Աղաւնի Մու – րատեան եւ ՍԱՐԳԻՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆ :

Կենդանի պատկեր Հայ Արեւոյչներէ, դէկլամարութեամբ Տիկին Մ. Շամիր – եանի :

ՊԱՏԱՐԱԳ

Ապրիլ 26ին, կիրակի ժամը 11ին, փա – րիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, հո – գեհանգստեան պատարագ պիտի մատուց – ուի երկու պատերազմներու ընթացքին ֆրանսական ճակատը ինկած հայ ռազ – միկներու եւ Ապրիլեան նահատակներու յիշատակին, նախաձեռնութեամբ Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ Կամաւորներու Միութեան :

SACRÉ - CŒUR

Կիրակի, Ապրիլ 26, ժամը 16·30ին Մանմարթրի Սաքրէ – Քէօր Մայր–եկե – ղեցւոյ մէջ, ձայնաւոր պատարագ պիտի մատուցի Ապրիլեան նահատակներու յի – շատակին :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Կիրակի, 26 Ապրիլ, ժամը 15·30ին *Օքէլ Սէրիպ, 20 Ավընիւ ժորժ Փէ – մանսօ :*

Հովանաւորութեամբ՝ յանձնախումբի նախագահ՝ ՄՈՒՇԵՂ ՃԻԼԻՔԵԱՆի :

Կը խօսին.— Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ եւ Ց. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ :

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական յայտագիր (Մարսէյլ եւ Նիս) :

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՏԵՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Ֆրանսական հան – կի Հայ Նախկին Ռազմիկներու Մի – ութեան կողմէ : Ապրիլ 25ին Շաբաթ երե – կոյեան ժամը 8·30ին, *Հ. Յ. Դ. Ս – մէջ :*

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ազգային Մի – ութեան, Ապրիլ 24ին, Ուրբաթ երեկոյ – մը 20·30ին, *մասնակցութեամբ՝ երգչա – խումբներու եւ պարուսոյցներու*

Կը նախագահէ Պ. ՅԱԿՈԲ ԿՕՉԿԱՐԵԱՆ

Կը խօսի Տիկ. ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԵԱՆ

Խօսք կ'առնեն նաեւ՝ Տարօն Աբե – ձէրէեան եւ Տոքթ. Գոհարեան (Ֆր – քերէն) եւ Պ. Աբրահամեան՝ *Ազգ. Մի – թեան կողմէ :*

ԱՆԾԱՆՕԹ ՋԻՆՈՒՈՐԻՆ ԲՈ

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ Կամա – ներու Միութիւնը, հրաւիրուած է ա – ձին, արձարձելու Անծանօթ Զինուո – Բոյը, Ուրբաթ Ապրիլ 24ին, 18·30ին :

Հայ ժողովուրդը կը հրաւիրուի խո – ւռներամ ներկայութեամբ յարգե – մէկուկէս միլիոն հայ նահատակնե – անմահ յիշատակը :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ

ԼՈՆՏՈՆԻ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ «ԵՍԻ ՄԱՐԴԸ»

ԹԱՏԵՐՕՒԻԹԻՒՆ ՀԻՆԳ ԱՐԱՐ

Ներկայացումները տեղի կ'ունենան ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐՈՒ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՄԲ հետեւեալ թուականներու եւ շրջաններու մէջ՝

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, 22 ԱՊՐԻԼ
ԱՐՆՈՒՎԻԼ, Սինեմա Լուէն, Րիւ Սէն – Ժիւսթ :

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 23 ԱՊՐԻԼ
PARIS — SALLE FARALICQ, RUE YVES TOUDIC
Մեթրօ Լաճրի կամ Ռեփիւպլիք

Ներկայացումները կը սկսին ժամը 20·30ին :

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ

ԴԻՒՑԱԶՆԵՐԳՈՒԹԻՒՆ (5 ԱՐԱՐ ԵՒ 2 ՊԱՏԿԵՐ)

Կը բեմադրուի Ֆրանսահայ Ասէտ. եկեղեցիներու *Երիտասարդաց Միութեան կողմէ, հետեւեալ վայրերու մէջ եւ հետեւեալ թուականներուն :*

Մարսէյլ. *Մայիս* 2, *Շաբաթ երեկոյ, ժամը* 8·30ին, «*Սալ Մազքնօ*» : 88 Րիւ տ'Օպաճեը

Վալանս. *Մայիս* 3, *կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը* 3·30ին, Թէաթրը Միւնիսիփալ

Փօն տը Շէրիւի, *Մայիս* 8, *Ուրբաթ երեկոյ ժամը* 8·30ին, Սինեմա Բուայյ

Լիոն, *Մայիս* 9, *Շաբաթ ժամը* 20·30ին, 50 Րիւ Պաճսէլ :

Տէսին, *Մայիս* 10, *կիրակի ժամը* 3·30ին, *Հ. Յ. Դ. Տան սրահը :*

Վիէն, *Մայիս* 17, *կիրակի ժամը* 3·30ն, Սէրքլը Քաթոլիկ :

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60 — C.C.P. : PARIS 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. — Հատը 0.30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 21 ԱՊՐԻԼ

MARDI 21 AVRIL 1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9990

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — No 9990

Իր խօսքը

ՍՈՒԳԻ ԹՈՒԱԿԱՆԸ

—o—

1915 Ապրիլ 11ը (24), թուական մըն է, որ անհնարին զարհուրանքով կը լեցնէ բոլոր մարդկային հոգիները, առանց միջավայրի խտրութեան :

Այլեւս անօգուտ է յիշել ու մանրամասնել պատմութիւնը : Ամէնուն շրթունքին վրայ են անոր զանազան էջերը : Հաբեւան պարկեշտ մարդիկ անգամ սոսկումով կը խօսին, երբ հարկ ըլլայ խօսիլ : Ամբողջ ժողովուրդի մը երիտասարդութիւնը, մտաւորականութիւնը, յետոյ նաեւ նոյն այդ ժողովուրդը ոչնչացնելու այն հրէշային եղանակը որ գործադրուեցաւ Թուրքիոյ երէկուան վարիչներուն կողմէ, կայսերական Գերմանիոյ հաւանութեամբ եւ աջակցութեամբ, — Դէպք մըն է որ չի գտնուիր նոր ժամանակներու պատմութեան մէջ : Հայաջինջ սարսափներէն յետոյ, Թունդ իթթիհատական Ահմէտ Րիզա պէյն իսկ, Ծերակոյտի բեմէն յայտարարեց թէ՝ «Օսմանեան պատմութեան մէջ չէ արձանագրուած այսպիսի բարբարոսութիւն» :

Եւ սակայն, օրուան վարիչները գործադրեցին այդ Ոճիրը, — Փրակայի ժողովին Թուրք պատուիրակներն ալ անվարան խոստովանեցան թէ «ոճիր է» — չենք գիտեր որո՛ւ բարիքին համար — Գործադրեցին այնպիսի պատրուակներով, որոնք հաստատուած չեն մինչեւ այսօր, նոյնիսկ Թրքական աղբիւրներէ : Միլլի կառավարութիւնը պատերազմի յորձանքին մէջ, ժամանակ չունեցաւ Գերագոյն Ատեան կանչելու ընդհ. պատերազմի պատասխանատուները : Երբ երկիրը խաղաղի, հաշտութիւնը վերջնապէս կնքուի եւ մարդիկ տրամադրութիւն ունենան, անշուշտ այս կէտն ալ կը վերաքննեն, գոնէ պատմութեան համար : Ամէն պարագայի մէջ, Ապրիլ Տասնըմէկը սուգի եւ սարսափի թուական մըն է մեզի համար, եւ մենք խորին տրտմութեամբ, երկիւղածութեամբ կը խոնարհինք այն օրերու բոլոր մեռելներուն առջեւ, ծանօթ թէ անծանօթ, մանուկ թէ ծերունի ...

Եւ, մեր Սուգը յիշելով, մենք ուրիշները վիրաւորելու մեղքը գործած չենք ըլլար : Մարդկային է վիշտը, ինչպէս մարդկային է ուրախութիւնը :

×

Ամբողջ սերունդ մըն էր որ ոչնչացաւ, այն թուականին : Ոչնչացա՞ւ : Մարդիկ կը մեռնին, սերունդներ կը հասնին, բայց անպատճառ հետք մը կը ձգեն իրենց ետեւէն, Լոյսի շող մը, յոյսի կայծ մը, գաղափար մը, կորի՛զ մը : Եւ, կ'ուզենք հաւատալ թէ մեր մեռելները ամէնէն շատ ունեցան այդ առաքինութիւնը : Անոնք ձգեցին հետք մը, որ կրնայ եօթն անգամ եօթանասուն սերունդ ոգեւորել : Անոնք մեզի թողուցին թանկագին կտակ մը Աշխատանքի եւ ստեղծագործութեան մասին, հաւատքի եւ յարատեւութեան մասին, չարքաշութեան եւ տոկունութեան մասին : Անոնք մեզի աւանդեցին կտակ մը, որ կրնայ անշէջ վառել մեր բուխերիկները, եթէ միայն գիտնանք հաւատարմօրէն ընթանալ իրենց ճամբուն վրայ :

Ամբողջ «խորհուրդ խորին» մը՝ հազար – հազար բազմութիւններու այդ անգամելի Մահը : Եւ կը կարծենք թէ լաւագոյն յարգանքը մատուցած կ'ըլլանք անոնց յիշատակին, կարելի եղածին չափ, իրագործելով այդ խորհուրդին : Բանաստեղծը մինոյն ճամբուն վրայ մեռաւ գեղջուկին հետ. ծծկեր երախան եւ եօթանասուն տարեկան մամիկը միասին ոչնչացան. Ժանկամարդ աղջիկն ու ալեւոր տէրտէրը իրարմէ նախանձելու բան չունեցան : Ամբողջ պատմութիւն մը՝ օրօրոցէն մինչեւ հողվրտիք : Եւ այս բոլորին հանդէպ մեր յուզումը, մեր ընդվզումը՝ մէկ բանով կրնայ խաղաղիլ, — յիշելո՛վ զանոնք, հետեւելով անոնց մրմունջներուն, մասունքի պէս պահելով ու զարգացնելով անոնց թողած աւանդը : Մենք առելութիւն չունինք ուրիշներուն հանդէպ. ատելութիւնը՝ ուժի մը դէմ կ'ըլլայ. իսկ այն ձեռքը որ վարեց ու կատարեց այս բոլոր սարսափները, իր ուժովը չէր որ փայլեցաւ, այլ դաւադիր, անարժան խաղով մը : Եթէ Նոր Թուրքիոյ փրկիչները այսքանը միայն ճշդեն, մեծագոյն բարիքը կատարած կ'ըլլան իրենց իսկ երկրին համար : Դարաւոր միապետութիւն մը քանդելէ եւ անոր կուսակիցները «Հայրենիքի դաւաճան» հռչակելէ յետոյ, Նոր Թուրքիոյ վարիչներուն համար շատ դիւրին է ցրուել նաեւ կանխակալ կարծիքները : Ոչ մէկ պարկեշտ մարդ, ի՛նչ ազգի ալ պատկանի, պիտի կրնար քաջութեան գործ համարել 1915 – 16ի սարսափները : Եւ մենք հարեւաններ գիտենք որ լացեր են անոնց վրայ, աւելի ճիշդ՝ լացեր են իրենց թշուառութեան վրայ, անզօր կատաղութեամբ ...

×

Անցնի՛նք : Անօգուտ է թղթատել այս բոլորը : Բոլորովին նոր պատմութիւն մը բացուեցաւ մեր առջեւ, Ապրիլ Տասնըմէկէն յետոյ : Բոլորովին այլափոխուեցաւ մեր Հայրենիքն ալ, ինչպէս մեր կեանքն ու ճակատագիրը : Այլեւս դարձ չկայ այն ճամբուն վրայ ուր քշեցին մեզ պատերազմին փոթորիկները : «Սկիզբն երկանց» : Եւ ի՛նչ երկունք : Ժամանակակից ազգերը չունին այդպիսի օրինակ : Անոնք ունեցա՞ն մեզի չափ մեռել, եւ սուգ մը որ սանկ հեռուէն մօտենար մեր սուգին :

Ամէն մէկ Ապրիլ Տասնըմէկ՝ թող յիշեցնէ մեզի, թէ մենք անարժան ենք մեր Մեծ Մեռելներուն, եթէ չենք բերած մեր բաժինը, այդ երկուքը երջանիկ վախճանի մը հասցնելու եւ եկող սերունդները ամէն մղձաւանջէ փրկելու համար :

Շ.

«Ճակատամարտ», Ապրիլ 1923

ԾԱՆՕԹ.— Այս խմբագրականը չէ տպուած՝ գրաքննութեան արգելքով :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԿՈՂՔԻՆ

—o—

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐԸ ԱՆԳԱՐԱՅԻ

Մինչ ցարդ Խորհ. Միութիւնը միակն էր որ առողջ տեսակէտներ պաշտպանելու տպաւորութիւնը կը թողուր Կիպրոսի հարցին մէջ, վերջին օրերու բոլորովին տարբեր ձեւով կը մօտենար հարցին յայտնելով նոյնիսկ թէ ցարդ սխալ հասկցուած են իր բառերը :

Արդարեւ Անգարայի խորհրդային դեսպանը այցելած է ճարտարարուեստի նախարարին եւ յայտնած է թէ Ռուսիա պատրաստ է օժանդակելու Թուրքիոյ Հնգամեայ Ծրագրին, թէ դամ եւ թէ ապրանք տալով : Դեսպանը չէշտեց թէ Կիպրոսի դատին մէջ Ռուսիա Թուրքիոյ կողքին պիտի կանգնի :

Տեսակցութիւնը երկար տեւած է, եւ Րիժով ըսած թէ Ռուսիա մեծ շահագրգռութեամբ կը հետեւի Թուրքիոյ վերականգնումի աշխատանքներուն, կը գնահատէ զանոնք, եւ պատրաստ է օգնելու Ծրագրի մատակարարումին :

— Մեր բոլոր խօսքերուն եւ առաջարկներուն մէջ բացարձակապէս անկեղծ ենք, ըսաւ Րիժով. մեծապէս բարեկամական զգացումներ կը տածենք Թուրքիոյ հանդէպ : Եթէ Թուրքիա ընդունի, դրամապէս եւ տնտեսապէս պիտի օգնենք Թուրքիոյ, ամէն տեսակ պիտոյք, մեքենայ, գործիք տրամադրելով փութով :

Ռուսիա վարկ պիտի բանայ նաեւ Թուրքիոյ, փոքր արհեստներուն ալ զարկ տալու համար : Այս կերպով կարելի պիտի ըլլայ թէքնիք նուաճումներ արձանագրել :

— Կիպրոսի խնդրին մէջ մեզ սխալ հասկցաք, ըսաւ Րիժով, մենք Թուրքերու կողքին կանգնած ենք, ոչ թէ անոնց դէմ ենք :

Ասիկա ցոյց կուտայ թէ Թուրքիա որոշած է «պօչ խաղցնել» եւ խորհրդային քարթը խաղալ : Ինէօնիւի վերջին յայտարարութիւնները այս ուղղութեամբ շատ յատկանշական են : Թուրքիոյ վարչապետը շատ խիստ լեզու մը գործած է Ամերիկացիներուն նկատմամբ եւ նոյնիսկ չէ վարանած սպառնալիքներ ընելէ «Եթէ արեւմտեան դաշնակիցները չփոխեն իրենց քաղաքականութիւնը, Ատլանտեան Ուխտը պիտի կորսուի : Նոր աշխարհ մը պիտի ծնի որուն ծոցին մէջ Թուրքիա իր տեղը պիտի գտնէ : Վստահութիւն ունէի Միացեալ Նահանգներուն վրայ, բայց ներկայիս այն տպաւորութիւնն ունիմ որ սխալներուս համար կը վճարեմ :

Զօր. Կիւրսէլն ալ, իր կարգին, յայտարարած է թէ եթէ Ատլանտեան Ուխտը անտարբեր մնայ Թուրքիոյ «արդար դատին հանդէպ, պատեհ կ'ըլլայ այն ատեն որ Թուրքիա կարգ մը նախաձեռնութիւններ ստանձնէ» : Պարզ է որ Թուրքիոյ «նախաձեռնութիւնները» տարբեր բաներ չեն կրնար ըլլալ քան նոր սիրաբանութիւն մը դէպի «ռուս աղբարիկը» :

Անդին Կիպրոսի մէջ, կացութիւնը շատ դէշ է եւ միջնորդը կը խոստովանի թէ շատ յոռետես է Անգարա ունեցած իր առաջին խօսակցութիւններէն ետք :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼԻ ԱՌՈՂՋՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

Նախագահ տը Կոլի ապաքինումը կը շարունակուի բնական կերպով : Մաղթանքի հեռագիրներ ու ծաղիկներ գիրար կը հրմշտկեն Քօչէն հիւանդանոցը : Նախագահ Ճոնսըն ծաղկեփունջով մը յայտնած է իր ցաւն ու մաղթանքները ներկայացուցած : Հեռագիրներ եկած են նաեւ Սէնեէ, Ֆրանքոյէ, Թիթոյէն :

Կը ճշդուի թէ բուն իսկ գործողութիւնը տեւած է 25 վայրկեան, բայց տը Կոլ շատ աւելի մնացած է վիրաբուժական սենեակը բացարձակ խոհեմութեան համար :

Շաբաթ եւ Կիրակի նախագահ տը Կոլ սկսած է բնական կերպով սնունդ առնել եւ քիչ մը քալել : Կիրակնօրեայ պատարագին հետեւած է պատկերասփիւռէն :

« Ցառաջ », ինչպէս բովանդակ ֆրանսական մամուլը, համակիր թէ ընդդիմադիր, ապաքինման լաւագոյն մաղթանքներ կը ներկայացնէ Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՕ ԼԱՆՏԱՅԻ Իշէն իշխանուհիին ամուսնութիւնը տեղի պիտի ունենայ Ապրիլ 29ին, Հռոմ, յայտարարեց իշխան Հիւկի հայրը : Հոլանտայի թագուհին եւ ընտանիքը ներկայ պիտի չըլլան պսակի արարողութեան :

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ Իռէն իշխանուհիին ա– նալը : Արդարեւ որպէսզի Մոհամետ Ռե –

ԼԱՈՍԻ մէջ զինուորական պետական հարուած մը տեղի ունեցած է, առանց արիւնահոսութեան : Երկրին նոր ղեկավարն է՝ 32 տարեկան զօրավար մը : Համախմբական կառավարութիւնը տապալած է, իշխան Սուվաննա Ֆումա եւ իր անմիջական գործակիցները ձերբակալուած են : Համայնավարները կը մեղադրեն Ամերիկացիք իբրեւ մեղսակից այն ցաւին որ ծնունդ տուած է պետական հարուածին :

ՊԱՐՍԻՑ Շահին թագադրութիւնը տեղի պիտի ունենայ 1965 Հոկտեմբերին, 24 տարուան գահակալութենէ ետք : Այս թագադրութեան յապաղումին պատճառը եղած է Շահին ցարդ մանչ զաւակ չունենալը : Արդարեւ որպէսզի Մոհամետ Ռեզա Փահլաւի կայսերական թագաւորութեան արժանանայ, ըստ պարսկական օրէնքի, արու գահաժառանգը պէտք է ներկայ ըլլայ :

XIème Congrès de la F.N.P.F.

—o—

Ֆրանսական Մամուլի Ազգ. Դաշնակցութիւնը, Ապրիլ 16 – 17 – 18ին գումարեց իր ԺԱ. համագումարը Իէնայի սրահներուն մէջ :

Այս կազմակերպութիւնը կը բաղկանայ հինգ սենտիքաներէ, որոնց կարեւորագոյնն է Փարիզեան մամուլի ընկերակցութիւնը : Ծանօթ է որ Նիւ Եորք Հերըլտ Թրիպիւնի կողքին, «Ցառաջ» օտար լեզուով միակ օրաթերթն է, որ անդամ է Փարիզեան մամուլի սենտիքային եւ այդ ձեւով Ֆրանսական Մամուլի Ազգ. Դաշնակցութեան, ինչպէս Փարիզի միւս բոլոր ֆրանսագիր օրաթերթերը :

Ցանուն « Ցառաջ»ի խմբագրութեան՝ նիստերուն եւ կոչունքներուն կը մասնակցէր՝ Գ. Կ. Մ. Ալէմշահ : Բացումը կատարուեցաւ Հինգշաբթի առաւօտ : Նոյն ցերեկը Փարիզեան Մամուլի Ընկերակցութեան նախագահ՝ Հանրի Մասօ ճաշ մը կուտար վերապահուած Փարիզեան օրաթերթերու խմբագրութեանց : Նոյն իրիկունը բացման մեծ կոչունք մը տեղի կ'ունենար Ամպասատէօրի մէջ նախագահութեամբ նախարարապետ՝ Ժորժ Փոմփիտուի :

Խօսելով մամուլի դերին մասին, Փոմփիտու չեշտեց թէ անոր առաջին պարտականութիւնն է տեղեկատուութեան ճշգրտութիւնը, ապա մեկնաբանումը, լրջութիւնը որ կը շեշտէ դէպքին իմաստն ու տարողութիւնը : Երրորդ պարտականութիւնն է՝ առարկայութիւնը, մանաւանդ հոսանքի մը պատկանող թերթերուն համար : Իր պատասխանին մէջ Ֆրանսական Մամուլի Ազգային Դաշնակցութեան նախագահը՝ Փիէր – Ռընէ Վոլֆ ծանրացաւ գլխաւորաբար մամուլի տնտեսական պայմաններուն վրայ : Յիշելով Ալէնի մէկ խօսքը, նախագահը ըսաւ. « Երբեք հարկ եղածին չափ հպարտ միտքեր պիտի չունենանք որոնք դատեն, քննադատեն եւ դիմադրեն .— քաղաքին աղն են » :

Երեք օրուան նիստերու ընթացքին ծեծուած են շատ հետաքրքրական հարցեր եւ քանի մը անգամ «կլոր սեղաններ» կազմակերպուած են այլապէս շահեկան նիւթերու շուրջ, մասնագէտներու մասնակցութեամբ : Քուէարկուած բանաձեւերը կը վերաբերին ձայն – պատկերասփիւռի եւ մամուլի յարաբերութեանց, մամուլի մտքի ազատութեան, թերթերու դրուման, Հասարակաց Շուկայի մէջ թերթերու յատուկ դիրքին : Պատգամաւորները գրաղած են նաեւ թերթերու առաքման եւ յանձնումներու թղթատարական անկանոնութեանց առաջքը առնելու, օրաթերթերու համար կենսական խնդրով :

Վերջին նիստին, ընտրուեցաւ նոր դիւանը որ կը պահէ Փիէր – Ռընէ Վոլֆը իբրեւ նախագահ, փոխ – նախագահ ընտրուեցաւ՝ Հանրի Մասօ :

Փակումը կատարուեցաւ Սէնի վրայ հացկերոյթ – պտոյտով, Շաբաթ ցերեկ :

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ ՕՐԼԻԷՆ

—o—

Ա.

Դէպքեր կան, որ անջնջելի կերպով կը դրոշմուին մանուկ ուղեղին վրայ: Մարդ կը ծերանայ, կը ցնդի, կը մոռնայ երկու օր առաջ կերածն ու խմածը, նոյնիսկ տանը ճամբան, բայց չի մոռնար այդ դէպքերը: Վստահ եմ, յիշողութեանս մէջ ցմահ թարմ պիտի մնայ առաջին սաւառնակին (դեռ չէր ընդհանրացած օդանաւ բառը) թռիչքը ծննդավայրիս՝ Ատափազարի վրայ :

Միտքէս ելած է թուականը· (1913 Սեպտեմբեր, համաձայն մեր «Պատմագիրք»ին), սակայն շատ լաւ կը յիշեմ այն օրը, երբ խլացուցիչ աղմուկ մը լեցուց խոհանոցը: Մեր ծխնելոյզին գաւաթի թիթեղը կը թրթռար անսովոր ուժգնութեամբ: Ինչո՞ւ պահել, քիչ մը վախցած, մեծով-պզտիկով փողոց վազեցինք: Տուներուն մէջ մարդ մնացած չէր: Հոն յայտնի եղաւ, որ խժալուր վրվռոցին պատճառը օդանաւ մըն էր :

Սարսափահար, լեղինիս պատռած, երեսի վրայ գետինը նետուեցանք: Մեծերը կը խաչակնքէին, փոքրիկները կուլային կարծելով որ վերջին դատաստանի օրն է եւ սատանաները կուգան աշխ՝ քաղաքը կործանելու, եւայլն :

Անտարակոյս, աւելի հետաքրքրական, աւելի ապշեցուցիչ պիտի ըլլար ըսածս եթէ այսպէս բան մը գրէի: Կրնար ճիշդ ալ ըլլալ, որովհետեւ սաւառնակը դեռ խանձարուրին մէջն էր: Այսօր իսկ, Փարիզի լայնածաւալ թերթերը երբ սկսին տառապել գրելիք նիւթի պակասէն, մէջտեղ կը հանեն սկովտական լիճերու անխուսափելի հրէշը՝ «ծովի օձ»ը, կամ՝ Ֆրանսական գիւղի մը վրայ կ'իջեցնեն Հրատ մոլորակի այլանդակ բնակիչները, իրենց «թռչող սկաւառակ»ներով : Խնդրին ծիծաղելի կողմը այն է, որ մի՛շտ ալ հաւատացողներ կ'ըլլան :

Բարեբախտաբար, «Աստուածաբեալ քաղաք»ի ուսումնատենչ Հայութիւնը շատո՜նց գրել-կարդալ սորված էր : Մեծ մայրս (հաճի մարս, ինչպէս կ'ըսէինք) անգամ օրն ի բուն Սաղմոս կը քաղէր՝ ակնոցը քթին: Ցետոյ, շնորհիւ Կեդրոնական եւ Հայուհեաց երկրորդական վարժարաններուն, նոր սերունդը բաւական ծանօթ էր Ֆրանսական, անգլիական լեզուներուն: Կարգ մը ընտանիքներ (ինչպէս մերը) կանոնաւորաբար կը ստանային եւրոպական պատկերազարդ շաբաթաթերթեր ու ամսաթերթեր:

Հասկնալի է, ուրեմն, սաւառնակին ինչ ըլլալը շատ լաւ գիտէին: Տեսած էին նկարները: Կը մնար միայն մօտէն տեսնելը :

Որո՞ւ միտքէն կ'անցնէր, թէ կէս դար ետք պիտի աշխատէի աշխարհի մեծագոյն եւ արդիական օդակայաններէն մէկուն՝ Օրլիի մէջ:

Շատ գրուած է Օրլիի մասին, չեմ ուզեր մանրամասնութիւններու մէջ մտնել: Կը գտնուի Փարիզի հարաւային կողմը, Մայր Եկեղեցիի հրապարակէն տասնըչորս քիլոմեթր անդին : Առաջին Մեծ պատերազմի վերջաւորութեան, զինուորական իշխանութիւնը օդապարիկներու կայան մը կը հաստատէ ագարակներու, բանջարանոցներու այս շրջանին մէջ : Ամէնէն լաւատեսն անգամ չէր կրնար գուշակել օդանաւին փայլուն ապագան : «Խենթ»երը, «երազատես»ներն էին միայն, որ վեցերորդ զգայարանքի աչքերով կը տեսնէին այսօրուան «քարավել»ները, «Բոինկ»ները:

Զմոռնանք ըսելու, մարդ միշտ նախանձով նայած է թռչունին: Ուզած է թռչիլ անոր պէս, բայց իր փափաքը երազէն անդին չէ անցած : Պիտի սպասէ մինչեւ տասնեւութերորդ դարը՝ վերջապէս կարենալ բարձրանալու համար օդին մէջ, շնորհիւ Մոնկոլֆիէ եղբայրներուն: Քարիւղի եւ քարիւղով շարժող մեքենաներու գիւտը պիտի իրականացնէ այդ դարաւոր երազը :

Թարմացնելու համար յիշողութիւնները՝ արագօրէն արձանագրենք մէկ-քանի թուանշաններ :

1908ին մէկ քիլոմեթր է հեռաւորութեան մրցանիշը: Երկու տարի ետք՝ 500: 1912ին՝ հազար քիլոմեթր : Չորս տարուան կարճ ժամանակաշրջանին՝ մէկ քիլոմեթրը կը բազմապատկուի հազարով : 1909ին Պլերիօ կը ցատկէ Ֆրանսայէն — Անգլիա, կտրելով Մանշի ծովը :

Առաջին Աշխարհամարտը կ'արագացնէ յառաջդիմութիւնը : Կը սկսին օգտագործել զինուորական նպատակներու համար,— լրտեսել հակառակորդ բանակի շարժումները, տեղեկութիւններ հաւաքել, եւայլն : Հակառակ ասոր, թռչիլը դեռ կը նկատուի մարզանքի պէս բան մը: Սկիզբները, Ֆրանսացի եւ գերմանացի սաւառնորդները երբ իրարու կը հանդիպէին երկինքին մէջ, փոխադարձաբար կը բարեւէին ու կը շարունակէին իրենց ճամբան : Դժբախտաբար, շատ չանցած, զէնքն ու գնդացիրը կռիւը կը փոխադրեն նաեւ օդին մէջ:

Զինադադարը հազիւ կնքուած, անգործ մնացած օդաչուները կը մտածեն մարդ փոխադրելու մասին: Փարիզ-Լոնտոն օդային գիծ մը հաստատելու համար կը ձեւափոխեն Ֆարման ռմբաձիգ օդանաւի մը ներքին մասերը : Կը զետեղեն բազկաթոռներ, սեղաններ, եւն: Կը գտնեն նաեւ բուռն յուզումներու թեկնածու տասնըմէկ ճամբորդներ, եւ 1919 Սեպտեմբեր ութին տեղի կ'ունենայ առաջին պաշտօնական թռիչքը :

Հակառակ թերթերու շռնդալից յաջողութիւններուն, յաղթանակի ազդակներուն, ժողովուրդը չի խանդավառուիր, վերապահ է: Նորութեանց սիրահարներն անգամ կը վախնան իրենց կեանքը վստահիլ մեքենայի մը պատակին: Ընդհանրապէս գործի տէր մարդիկ են, տուն-տեղ, կին-զաւակ ունին, կը նախընտրեն հաստատուն հողի վրայ ըլլալ :

Սակայն, նետը քաշուած է այլեւս, կարելի չէ ետ դարձնել : Մեծ ճարտարարուեստի տէր երկիրներ ողջ ի բոլին կ'աշխատին կատարելագործել օդանաւը : Օրը՝ նոր, մրցումը՝ նոր: Մրցում արագութեան, հեռաւորութեան, մանաւանդ ապահովութեան : Մէկը միւսէն անուշիկ տղաք իրարու ետեւէ թեւակոտոր կ'իյնան նոր հաստատուած օդային ճամբաներուն վրայ : Եւրոպայէն ետք՝ Ափրիկէ: Ափրիկէէն ետք՝ Ասիա, Արեւելք : Դեռ վտանգաւոր են ջուրի ընդարձակ տարածութիւնները, բայց, երեք մեծ երկիրներ (Ֆրանսա, Միացեալ Նահանգներ, Անգլիա) շղթայելինդ կը պատրաստուին :

Ո՞վ պիտի յաջողի մեկնիլ Նիւ Եորքէն եւ իջնել Փարիզ: Ո՞վ պիտի կտրէ մէկ անգամէն ովկիանոսը եւ իրարու կապէ երկու քաղաքները: Որո՞ւ պիտի պատկանին այդ մեծ պատիւն ու փառքը :

Առաջին փորձը կը կատարեն Ֆրանսացիները: Դժբախտաբար, երկու սաւառնորդները անհետ կը կորսուին Ատլանտեան Ովկիանոսի ալիքներուն մէջ: Ա... նոնց կորստեան պատճառած յուզ... չդադրած, ձայնասփիւռը յանկարծ ... յայտնէ, թէ ամերիկացի խենթուկ ... ճամբայ ելած է միս-մինակը, պզտի... անունան օդանաւի մը վրայ : Հ... մարդկութիւնը շունչը բռնած, հեւ ի հ... կը հետեւի անոր թռիչքին, եւ օր... ետք՝ երբ լուրը կը հասնի թէ վեր... յաղթուած է ովկիանոսը եւ այլեւս ... րին է Փարիզի Լը Պուրժէ օդակայ... հասնիլ, թերահաւատներն անգամ կ... դունին, որ այս անգամ իսկապէս բա... փոխուած է :

Լինտպերկի բացած նեղ ակօսը ... դարձած է ապահով, լայն օդային կ... ղի մը :

ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՇ...

(1 Շար·)

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆ

ԿԱՅՍՐԸ

—o—

Հայ թատերական գրականութիւնը հարուստ է մասնաւորաբար երեք անուններով՝ Գաբրիէլ Սունդուկեան, Ալեքսանդր Շիրվանզադէ եւ Լեւոն Շանթ :

Առաջինը մշակած է թատերական ուրոյն գրականութիւն մը, իր երկերուն իբր ատաղձ ունենալով մասնաւոր վայրի մը կենցաղը ու մանաւանդ այդ վայրին յատուկ բարբառը : Եւ այդ իսկ պատճառներով ալ անոր երկերը դարձած են որոշ բնագաւառի մը հարազատ պատկերը արտայայտող թատերգութիւններ :

Երկրորդը՝ Շիրվանզադէն, կը ներկայանայ իբրեւ հիմնադիրը հայ իրապաշտ թատրոնին, տալով ցնցող գործեր : Հակառակ ասոր, սակայն, Շիրվանզադէի գործերը մնացած են զուրկ լեզուական ճոխութենէ, խառնուած ըլլալով ամէն անգամ ալ օտարոտի բառերով :

Երրորդը՝ Լեւոն Շանթ եզակի դէմք մըն է մեր թատերական գրականութեան մէջ: Իր գործերուն մէջ մտքի, յղացումի խորութենէն զատ, կայ նաեւ լեզուական անսահման ճոխութիւնը եւ իր ըստեղծած բեմական պատկերները թրծուած են քնարական վերասլաց թռիչքով մը :

Լեւոն Շանթ, մեր թատերական գրականութեան մէջ ներմուծած է իւրայատուկ լեզու մը, իր լեզուն: Շանթի լեզուն, արդարեւ, նոր դպրոց մը եղաւ մեր թատերական գրականութեան մէջ : Այդ լեզուն, այնքան ճոխ ու բիւրեղեայ, մարսելի չդարձաւ սակայն հայ բեմի բոլոր սպասարկուներուն կողմէ: Եւ այդ պատճառով ալ բազմաթիւներ յաճախ վարանած են ձեռք զարնելու Շանթի տիպարներուն, վախնալով հաւանական տապալումէ մը:

Արեւելահայ բեմի դերասանները, այս ուղղութեամբ, զգալի առաւելութիւն ցոյց տուած արեւմտահայ դերասաններու վրայ : Սեւումեան, Ալիխանեան, Զարիֆեան, Միքայէլ Մանուէլեան, Սաթենիկ Ադամեան եւ ուրիշներ, ստեղծագործած են բազմազան տիպարները Շանթի, առաւելագոյնս յաջողելով պահել հեղինակին լեզուին ճշգրտութիւնը: Ընդհակառակն, բազմաթիւ պարագաներու մէջ, արեւմտահայ անուանի դերասաններ տկարութեան պահեր են ապրած այդ տեսակէտէն :

Օրինակ մը բաւական պիտի ըլլար հաստատելու մեր վարկածը: Մեծանուն Վահրամ Փափազեանը մէկ անգամ միայն մարմնաւորած է Շանթի «Հին Աստուածներ»ու Աբեղան, շատ տկար : Ուրիշ անգամ մը ան «Կայսր»ին մէջ ստանձնած էր Օհան Գուրգէնի դերը, նոյն տկարութեամբ, ու անկէ ետք այլեւս ի սպառ հրաժարած է մօտենալէ Շանթի տիպարներուն :

Լեւոն Շանթի թատերականներուն նիւթերը առնուած է գրեթէ մեծ մասամբ պատմական նիւթերէ :

Իր համբաւաւոր «Հին Աստուածներ»ը, մեզմէ հազարամեակ մը առաջ, կղզիի մը մէջ կանգնած վանքի մը չորս պատերուն մէջ անցնող դէպքի մը նկարագրութիւնն է, հիւսուած իմաստասիրական խոր հոգեբանութեամբ մը : «Շղթայուածը» միջնադարէն է առնուած եւ գործողութիւնը կ'անցնի Անիի մէջ: «Ինկած բերդի իշխանուհին», դարձեալ պատմական թատերակ մը, ԺԲ· դարու Կիլիկեան իշխանութեան օրերէն : Եւ վերջապէս «Կայսր»ը, բիւզանդական շրջանէն առնուած թատերակ մը, որուն մէջ կեդրոնական տիպարն է Օհան Գուրգէնը (Յովհաննէս Ջմշկիկ), որ Բիւզանդիոնի Նիկեփորոս Փոկաս կայսրը դաւադրութեամբ սպաննելէ ետք, բազմեցաւ Բիւզանդիոնի գահուն վրայ Յովհաննէս Ա· անունով :

ՄԱԿԱՐԻ ՏՂԱՆ ՄԱՐԳԱՐԸ

—o—

— Մակար, — խօսեցաւ երէցփոխը՝ ծեր եզան պէս վիզը դարձնելով .— փալանը քանի՞ ղրուշի կը շինես :

— Ութսուն ղրուշի կը շինեմ :

— Միտքս դրած եմ էս մեր սանահօր փալան մը շինել տալ :

— Սանահէրդ, որ էշ չունի, փալանն ի՞նչ ընէ :

— Իրեն համար, Մակար : Ամերիկայէն եկաւ, վաթսուն ոսկի խարճեց, էս տունը շինեց· քառասուն հեղ ըսի, որ տակն ալ նաճարանոց ընէ· էն մտիկ չըրաւ: էհ, ինտո՞ր են գործերդ ,— կը խօսէր քալելով :

— էհ· փառք Աստուծոյ: Միտքս դըրած եմ մեր Մարգարը Ամերիկա ղրկել :

— Լաւ կ'ընես, թող երթան աշխարհ, երկիր տեսնան :

— Մինակ ճամբու ծախք կը պակսի, Մակար աղա, որ ինծի ձեռք մի երկընցնես ...

— էդ բաները ճամբու վրայ խօսելիք բաներ չեն· էսօր տունն եկուր կը զրուցենք ,— ըսաւ երէցփոխը :

×

Երէցփոխի տունը աղբիւրին մօտն էր, գիւղի լաւ տուներէն: Դրան ունակը ծանըր երկաթէ էր: Տան ներքեւ խանութն էր: Երէցփոխը նաեւ գիւղի խանութպանն էր :

Մակարը գրեթէ առաջին անգամն էր, որ երէցփոխի տունէն ներս կը մտնէր : Տան մէջ Հալէպի օճառի ու մանուսայի հոտ կար: Երբ սենեակէն ներս մտաւ, տեսաւ, որ երէցփոխը կաղէ լապտերին առջեւ, ակնոցները քթին, Ս· Գիրքը կը թերթէր: Այդ օրը առանձնապէս կ'ուզէր հասկնալ, թէ Դաւիթ մարգարէն քանի՞ զաւակ ունէր :

— Հա, ըսիր, տղադ Ամերիկա պիտի ղրկես :

— Որ Տէրը կամենայ :

— Հիմա քանի՞ ոսկիի պէտք ունիս :

— Տասը ոսկի հերիք է, Մարկոս աղա :

— Տէ լաւ, տասը ոսկի կուտամ, 12 ոսկիի սէնէդ կ'առնեմ, առանց փայիզի : էն ալ երեք ամիս պայմանով :

— Ինչպէս որ կը կամենաս Մարկոս աղա: Որ տղաս Ամերիկա ելաւ, էվելն է — վելօք կուտամ դրամդ· իմ պապերու նամուսին վրայ մուր չեմ քսեր, գիտցած ըլլիս :

Մարկոս աղա Մակարի վերջի խօսքերը շատ հաւնեցաւ, նոյնիսկ Ղալեց Արթինէն անեքտոտ մը պատմեց հասկցնելու համար, թէ բարիք ընել ինչ ըսել է : Երէցփոխը նաեւ Պոլիս տեսած մարդ էր:

Այդ երեկոյ երկու վկաներով, մուրհակը կնքելէ յետոյ, երէցփոխը դուրս գնաց ու մի քանի վայրկեանէն ներս եկաւ կաշիէ փոքր ու կարմիր տոպրակով: Տոպրակէն տասը ոսկի հանեց ու հատ հատ Մակարի ափին մէջ համրեց :

Մակարը երբ տուն գնաց, կինը կը սպասէր: Մարգարը ճրագին առջեւ գիրք մը կը կարդար :

— էհ, կնիկ, մենք ալ կ'ըսենք, որ կեանք կ'ապրինք: Երէցփոխի տան տահա նոր կը տեսնայի: էնպէս խալի մ'էկ փռեր, որ ոտքերդ մէջը կը թաղուին : Աստուած ողորմած է, կնիկ: Հեղ մը տղան Ամերիկա որ հասնի, էն ատեն մեր տան խալին Աճեմիստանէն բերել կուտամ:

Մակարը կնոջը ոչինչ ըսաւ, սակայն, միտքը դրաւ, որ եթէ Մարգարը Ամերիկայէն ոսկիներ ղրկէ, ինքն ալ Մարկոս աղային պէս ոսկիները կաշիէ կարմիր տոպրակին մէջ պիտի պահէ :

×

Վերջին շաբաթն էր: Դրացիները, երբեմն, երեկոները նստիլ կ'երթային :

Այն երեկոյ Մարգարը ճրագին առջեւ Ահարոնեանի «Լռութիւնը» կը կարդար, երբ ներս մտաւ Պօղօ Արութը : Եկած էր ըսելու, որ իր տղան Ամերիկա պիտի երթայ, լաւ է, որ Մարգարի հետ ճամբու ընկեր ըլլան :

Պօղօ Արութը խօսեցաւ, Մ... խրատներ տուաւ : Առիթէն օգտ... կարգ մը խրատներ տուաւ նաեւ Մ... րը·—

— էհ, տղաս, աշխատէ, որ ... մուսը գլխէդ վեր բռնես ...

Մարգարի ականջին այս բոլորը ... բազին մէջ դարձող մժեղներու ... պէս կուգային: Մարգարը «Լռութ... գոցած էր այնտեղ, ուր նկարիչը ... լին ծակէն ներս կը նայէր: ... էր, կ'ուզէր գիտնալ, թէ, երբ ... բանալին ծակէն աղջիկները կը ... ուրիշ ի՞նչ տեսաւ ...

Պօղօ Արութ դուրս ելաւ, ու Մ... րը շարունակեց իր ընթերցանութ...

Այս անգամ դռնէն ներս մտնող ... րուշն ու իր աղջիկը՝ Եղսիկն էր: ... կըն ու Մարգարը, երբ իրար ... չկնտող կարմրութիւն մը առին :

Մարգարը միտքը դրաւ այս ... խօսիլ Եղսիկի հետ ու հարցնել ... իրդ Եղսիկ, Ահարոնեանի «Լռ... կարդացե՞ր էք»: Մարգարը ... ուածքին ձեւը մի քանի անգամ ... մտքին մէջ ու վերջապէս ...

— Օր· Մարգարիտ, այս գիրք... դացե՞ր էք :

(9 Շար·)

Ահա այս թատերակն էր որ ներկայացուեցաւ անցեալ երեքշաբթի փարիզի մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Տիկնոջ մասնաժողովին եւ մասնակցու– թեամբ փարիզահայ դերասաններու եւ սիրողներու :

Յօսելի առաջ այս ներկայացման մա– սին, նախ փակագիծ մը :

«Կայսրը» իր այս վերջին ներկայա– ցումով, երրորդ անգամն է որ կը բե– մադրուի : Ես միշտ ալ ընդդիմացած եմ որ ան ներկայացուի փարիզի մէջ, նկատի ունենալով մեր բեմական ուժերուն ան– բաւարարութիւնը : Առաջին անգամ, երբ Արման Կոթիկեանի հիմնած ժողովրդա– կան թատրոնը որոշեց բեմադրել զայն ու առաջարկուեցաւ ինծի մասնակցիլ, մերժեցի : Երկրորդ անգամ, երբ ուրիշ կազմակերպութեան մը կողմէ վերջին պատերազմէն անմիջապէս ետք ներկա– յացուեցաւ Շան դ'Էլիզէի թատրոնին մէջ, բարեխառն զուարճախօսութեամբ մը զերծ դանուեցայ մասնակցութենէն բերելէ : Անցեալ երեքշաբթիի ներկայացման , զարձեալ դուրս մնացի «փորձանք»էն , այս անգամ պիս փարիզի թատրոնէն հե– ռու պահելու համար ինծի դէմ արձակ – ուած բարեբաստ անթեմայի մը շնոր – հիւ ...

Առաջին երկու ներկայացումները , ա– ւելորդ է ըսել, ձախող անցան : Երրորդը եւ վերջին «Կայսրը», սակայն, դլեց ու անցաւ ձախողութեան բոլոր մրցանիշնե– րը :

Սխալ դերաբաշխութիւնը , անյաջող ու անարուեստ կրճատումները նպաս – տեցին այդ ձախողութեան :

Թատերակ մը, անպայմանօրէն, զերծ չի կրնար մնալ կրճատումի իրաւունքէն : Մանաւանդ Լեւոն Շանթի թատերակները որոնք լայնածաւալ են եւ պէտք ունին այդ բանին, նկատի առնելով ժամանա – կը, դերակատարներու պակասը եւ մա – նաւանդ բեմական անյարմարութիւնները : Եւ սակայն, թատերակ մը, այն ալ Լեւոն Շանթի պէս արժէքաւոր հեղինակի մը զործը պէտք է դիտնալ կրճատել համա – պատասխան արուեստով մը : Երեքշաբթի օրուան ներկայացման կրճատողը, որ ա– մէն մեղքիս վրայ ինքզինքին տուած էր Շանթի զործը «բեմադրութեան յար – մարցուցած» ըլլալու անհեղի տիտղոսը, ձախաւէր արդիւնքի մըն էր հասած, ո – րուն փաստերը մի առ մի թուել թոյլ չեն տար այս թերթին սիւնակները :

Բեմադրութիւնը ստանձնած էր Տրդատ Նշանեան, որ պատասխանատուութեան ծանր բաժին մը ունի ձախողանքին մէջ : Այնպիսի կարեւոր ու կեդրոնական դերեր յանձնած էր կարդ մը սիրողներու , որոնց ներկայութիւնը բեմին վրայ երբեք ալ չէր համապատասխաններ իրենց ըս – տանձնած տիպարներու նկարագրին ու կը թողուր դպրոցական ներկայացման մը տպաւորութիւնը :

Դառնանք զլխաւոր դերակատարնե – րուն : Բիւզանդիոնի կայսրերէն Ռոմա – նոսի այրին, աւելի եւս Ռոմանոսի յա – ջորդող Նիկեփոր Փոկաս կայսեր կողա – կիցը՝ Թէոփանոյի դերը ստանձնած էր տաղանդաւոր դերասանուհի Զարուհի Անտոնեան, որուն առաջին երեւումին փարիզի մէջ «Յամանիկներու» ներկա – յացման առթիւ, տողերս ստորագրողը ստորագրած էր խանդավառ տողեր, դեր– ւատեղով համակրելի դերասանուհիին տաղանդը :

Այս անգամ Զարուհի Անտոնեան իր արտին մէջ չէր : Դերը՝ դլխովին հակա – ռակ իր խառնուածքին, կաշկանդած էր դինք : Փոխանակ դեղարուեստական հեշ– տասահ թռիչքներու, հեզահամբոյր եւ քնքուշ արտայայտութիւններու, որոնց մէջ այնքան վարպետ է ինք, ան ինկաւ , ցասումի եւ ընդվզումի պահերուն, պոռ– չըտուքներու համանուագի մը մէջ : Պոռ– չըտուքներ՝ որոնք ականջ կը խոցէին :

Աւելի չեմ ուզեր ծանրանալ Օհան Գուրգինի դերը ստանձնող Միհրան Ան – տոնեանի մասին : Խոստմնալից սիրող մըն է ան, որուն համար Բիւզանդիոնի Արեւելեան բանակներու վերին հրամա – նատարին դերը ծանր կշռեց իր ուժերէն :

Ցաւալի էր տեսնել Տրդատ Նշանեանի ձախողանքը Նիկեփոր Փոկասի տիպարին մէջ : Կազմակերպչական անսպիտա կա – րողութիւններով օժտուած բեմի այս յա– մառ ու աննկուն աշխատաւորը պէտք է ու պարտի զգուշանալ իր արժանիքները ստուերի տակ ձգող ելոյթներէ :

Խառնիճաղանճ ու քաոսային այս խա – ղարկութեան մէջ, իսկապէս որ սփոփա– բար ոսկեայ մըն էր Նուրհան Մարկար – եանի ներկայութիւնը, որ ներքինի Վա – սիլ Լեկապէնի դերով տարաբ բեմական փայլուն յաղթանակ մը, իր այնքան նուրբ, այնքան զսպուած ու անսեթեւեթ մեկնարկութեամբ :

×

Երկու խօսք կազմակերպիչ Տիկիննե – րուն :

Անուրանալի է որ այդ պատուական Տիկինները կ'աշխատին, բարոյական եւ նիւթական ամէն զոհողութիւն յանձն կ'առնեն, ի փառս հայ մշակոյթին եւ ա– նոր փայլուն մէկ ճիւղը հանդիսացող հայ թատրոնին :

Բայց, որքան բաղձալի ու փափաքելի պիտի ըլլար, որ նոյն այդ պատուարժան Տիկինները, զիտնային նաեւ ընտրութիւն կատարել ներկայացուելիք խաղերուն մէջ, միշտ նկատի ունենալով մեր պայ – մաններն :

Անշուշտ , յանցանքը Տիկիններուն չէ , երբ անձ մը կը յանդգնի Շանթի մէկ զործը ներկայացուած պահուն, կրճա – տումի համար յայտարդին վրայ դրել՝ «բեմադրութեան յարմարցուց», դրեթէ անարդելով յիշատակը մեծանուն թատե – րադրին :

Յանցանքը Տիկիններուն չէր, անոր հա– մար, որ անոնք աներկբայ եմ թէ անծա– նօթ էին Շանթի անձին ու զործին : Այ– լապէս պիտի չյօժարէին հրապարակ նե – տել «յարմարցուց» բառը պարունակող թռուցիկները :

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ

ՍՏԱՅԱՆՔ

Նորաստեղծ «Վա Վուա տը Փարի » ե– րաժշտական հայ հրատարակչականը , այս օրերուս հրապարակ հանած է իր առաջին՝ 33 զարձիկ երկարատեւ սալը , ամբողջութեամբ նուիրուած մեր ժողո – վըրդական երգ ու պարի եղանակներու լարաւոր քառեակի վերածուած նուա – դին :

Քառեակը կը կազմեն Ժերար Ժաոի եւ Ֆրանսուազ Րուո (Ա. եւ Բ. Ջութակ) , Քոլէթ Լըքլէյն (Ջութ) եւ Ն. Ալէսեան – Ալալէմձեան (Թաւջութ) : Զորսն ալ երգազգայ ու կարող նուագահարներ , անձնապէս արդէն ծանօթ մեր երգերուն ինքնայատուկ կշռոյթին, ելեւէջին, զոյ– նին ու չեշտին : Հայ թաւջութահարին ներկայութիւնը, զուցէ անոր աղեղէն ծո– րող արեան ձայնին վարակումով ալ , ընդհանուր մեկնարկութիւնը անակնկալ հարազատ զգացողութեամբ հիւսուած է :

Առաւելաբար մեծն Կոմիտասի ճակտին բիւրեղ քրտինքի կաթիլներէն ոմանք են արձանագրուած եղանակները, որոնց յա– ջող զործիքաւորումը կատարած է՝ Սար – գիս Ասլամազեան :

Բծախնդիր ականջով ունկնդրողին հա– մար, ապահովաբար հապճեպ արձանա – գրութեան մը բերումով՝ կան անշուշտ որոշ զարդաձայներու, կարօտի ու նա – զանքի չեշտերու, հոս ու հոն նուազ ճըշ– դրիտ կատարումի փոքր թերիներ :

Ժողովրդական 17 զոհար եղանակնե – րով ձայնագարդուած այս սալը քառեա– կի նուրբ երաժշտութեան սիրահարնե – րուն արդար հաճոյքի եւ դնահատանքի առիթ պիտի տայ :

Շանթի զործերը, համեստափայլ Տի – կիններ, Սփիւռքի մէջ, մանաւանդ Փա – րիզի մէջ, մեր ներկայ պայմաններով , ուր դերասանները տարաղնուած, ուրիշ – ներ զանազան նկատումներով դուրս նետ– ուած հաւաքական աշխատանք կատարե– լու հնարաւորութիւններէն, անկարելի է բեմադրել ու մեզք է, մեղանչում է բե– մադրել :

Շանթի զործերը օր մը, երջանիկ օր մը, որուն զալուստին հաւատացած եմ, պիտի կրնան ներկայացուիլ մեր հայրե – նիքին մէջ, ուր Վարդան Աճէմեանները , կրճատումներ կատարելով հանդերձ , պիտի չհամարձակին յաւակնութիւնը ու– նենալու մեծանուն հեղինակին զործերը «բեմադրութեան յարմարցնելու ...» :

Մինչեւ այդ երջանիկ օրը, մեր պարտ– քըն է չխաթարել սրբութիւնները, եր – կիւղածութեան ու յարդանքի փոշիի մը տակ պահել այդ մասունքները :

Չէ՞ որ բանաստեղծը երգած է .

« Սրբազան մասունքները փոշիի պէտք ունին ...» :

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԻԹԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ՁՈՒՀԱՃԵԱՆ Ծ. Վ. ԱՐԴ.

Ի ՊԱՏՈՒԻ

—o—

Ապրիլ 12ի կիրակին, Մարսէյլի Հայ Կաթողիկէ համայնքը յատուկ հանդիսու– թեամբ մը կը նշէր իր ժողովրդապետին՝ Յովհաննէս Ծ. Վ. Զուհաճեանի քահա – նայութեանէն քառասնամեակը ու միա – ժամանակ վախճանեալ Պապին կողմէ ի– րեն տրուած « ներքին սենեկապետի » պատուակալ տիտղոսը :

Առաւօտեան՝ Յովհաննէս Ծ. Վ. կը մատուցանէր հանդիսաւոր պատարագը Մարսէյլի Աբգ. Գերպ. Լալիէի նախա – դահութեամբ ի ներկայութեան բազմա – թիւ անձնաւորութիւններու որոնց մէջ կը յիշատակուին՝ կարապետ Եպիսկ. Ամա – տունի, հարաւային Ֆրանսայի թեմին ա– ռաջնորդ՝ Արտաւազդ Եպիսկ. Թրթռեան, Մարոնի եպիսկոպոս՝ Գերպ. Հայք, Սև – րովբէ Աբգ.ի ներկայացուցիչ՝ Վաղդէն վարդապետ (նոյն ժամուն Սերովբէ Աբգ. կը պատարագէր Մարսէյլի Ս. Սահակ Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ մէջ), քաղա – քապետարանի կցորդ՝ Պ. Լըպէռ, Հ. Բ. Ը. Մ.ի Մարսէյլի մասնաճիւղի նախա – դահ Պ. Սահաթճեան, Հայ Նախկին Ռազմիկներու նախագահ՝ Պ. Թէքէեան, եւն. եւն. :

Նախքան պատարագը, Գերպ. Լալիէ կարդացած է Վատիկանի դիւանին նամա– կը որով Պողոս Զ. 1963ին կը հաստատէր Յովհաննէս Ի.Գ.ի տուած տիտղոսը Գերպ. Զուհաճեանի, 1961ին, յիշելով թէ այս դնահատանքը կը զուգադիպէր Յովհան – նէս Ծ. Վարդապետի քահանայական քա – ռասնամեակին :

Յետ–պատարագի տեղի կ'ունենար կո – չունք մը որուն ներկայ կ'ըլլային վերո– յիշեալ անձնաւորութիւններէն զատ՝ Սե– րովբէ Աբգ. Մանուկեան, Պատուելի Յա– կիկեան, յոյն եպիսկոպոսը՝ Մելքիթ , եւայլն, եւայլն :

×

Գերպ. Զուհաճեան իր ուսումը կատա– րած է Հռոմ ուր քահանայ ձեռնադրը – ուած է 1917ին : Մէկ տարի պաշտօնա – վարելէ ետք Քէօթահիա կ'աքսորուի եւ աքսորի կեանքը կ'ապրի երեք տարի : Կարճ ժամանակ մը անցընելէ ետք Հա – լէպ ու Պէյրութ, 1924ին կը դրկուի Մար– սէյլ իբրեւ մխիթնար : Այդ թուականէն ցայսօր Գերպ. Զուհաճեան կը կատարէ իր առաքելութիւնը վառն կրօնի եւ հայ– բենեաց :

ԽՈԴԵԴԱՆ

—o—

Ասատուրի երկրորդ երեխան ծնուեց 1903 Թուականի աշնանը : Երբ մայրը ծանր ցաւերի մէջ էր, Ոսկեհատը խնդրեց ի աբօր հանել տանիք եւ մասերն իրա – րից արձակել, որ երկունքը թեթեւնար : Անյիշելի ժամանակներից մնացած այդ սովորութիւնը դեռ եւս պահպանւում էր ռամիկ ժողովրդի մէջ :

— Ես աբօր չունեմ, — ասաց Խոզե – դանը :

— Աստ Թող Օնէն հանի :

— Օնէ, — ձորի պռունկին մօտենալով, դոչեց հովիւը :

Հարեւանը չէմքը ելաւ :

— Նուռ արա, Բայազը ցաւերի մէջ է : Օնէն հասկացաւ Խոզեդանի միտ – քը : Նա անմիջապէս աբօրն իր ամբողջ ուրքով դրեց ուսին եւ, տանիքն ելնե – լով, արագօրէն մասերն իրարից արձա – կեց :

Նորածինն աղջիկ էր, անունը Հեղինէ դրեցին :

Ասատուրի երրորդ զաւակը ծնուեց 1906 Թուականին : Անունը Լեւոն կնքեցին (ձնճուղ Լեւոնի անունով) : Սա երկու տարեկան զարձաւ, բայց ոտքի չէր կանդնում : Այդ ժամանակ Արինօքով անցաւ մի թափառական պառաւ : Նա խորհուրդ տուեց երեխային լողացնել չան լակամանի մէջ, որ չուտ ոտքի ելնի եւ արագավազ լինի :

Այդպէս էլ արեցին :

Ընտանիքի չորրորդ երեխան ծնուեց 1908 Թուականի ամրանը : Աղջիկ էր , անունը Աչխէն դրեցին : Սա մեծ դժուա– րութեամբ բաժանուեց կրծքից : Մայրը մուր քսեց պտուկին եւ վախեցրեց նրան ատրղով ու ակլատիղով :

— Ակլատիզ,
Զուանը վիզ
Կը գայ կախուի երդիկէն , —

Շշնջաց Բայազը , առաստաղը ցոյց տալով եւ այնպէս ձեւացնելով, թէ ակ – լատիզը չուտով կ'իջնի երդիկից :

Ահա այսպէս , տարի առ տարի, բաղ– մացաւ Խոզեդանի ընտանիքը : Տունը լցուեց, ծղրիթները սկսեցին երգել :

Հէնց առաջին տարին Ասատուրն իր նոր խրճիթի չրջապատը մաքրեց քարե – րից եւ յատկացրեց ցանքսի : Առջեւի փոք– րիկ տարածութիւնը բանջարանոց դար – ձըրեց՝ , իսկ հետեւի հողակտորը՝ արտ : Առաջինում նա ցանում էր չաղդամ , իսկ երկրորդում՝ գլղըլ եւ կորեկ :

Գլղըլը բարձրանում էր մարդահասակ, երկայն, կանաչ տերեւներով, որի ծայ – րին կախւում էր սպիտակ խոշոր հատիկ– ներով լի ողկուզաձեւ մի զունդ : Դրա մի տեսակը , որ շատ տարածւում էր հետեւ Մշոյ զաշտի զիւղերում, կոչւում էր ղըլղ : Գոյնը սեւ էր, բայց, ցորենի հետ խառնուրդ կազմելով, համեղ հաց էր տալիս : Ասում էին, որ դա եղել է այն անդրանիկ հացաբոյսը, որ մշակել էին Խալդերը եւ Ուրարտացիք երեք հազար տարի զրանից առաջ : Եւ գլղղ անունն էլ, հաւանօրէն, խալդ բառի մնացորդն էր :

Խոզեդանի ընտանիքն ապրում էր գլխա – ւորապէս կորեկով եւ այդ գլղղ կոչւող գլղըլի հացով, բայց առանց խառնուրդի, որովհետեւ ցորեն չունէին : Նրանք ու – տում էին այն միեւնոյն աւանդական հացը, որ կերել էին Խալդերն ու Ուրար– տացիք երկրի այդ մասում հազարաւոր տարիներ առաջ :

Ինքը Ասատուրը ուտում էր փայտէ հատ զդալով եւ կաւէ խոր ամանից, որ կոտիկ էր կոչւում : Ուտելիս նստում էր թոնրի մօտ, զմբելի կամ կոճղի վրայ , երդիկից չեղակի ներթափանցած արեւի հատ չողի տակ , որի ծիրանագոյն չեր– տը, երբեմն պնակի վրայով անցնելիս , մի պահ ոսկեզօծում էր նրա համեստ չի – նական ճաշը : Երբեք գլուխը չէր բարձ – րացնում : Երբեմն ձեռափով սրբում էր բերանը, յարդարում, մաքրում էր պե – խերը եւ նորից չարունակում էր ախոր – ժակով ուտել :

Բայազը սովորաբար պղպում էր նրա դիմաց, տաք իւղամանը ձեռքին պահած, ուշադրութեամբ հետեւելով, որ ամուս – նու ճաշը չպաղի : Երբ նկատում էր, որ սառել է, նա փայտէ դդալով ճեղքում էր այն եւ մէջը իւղ էր ածում կամ նորոգում էր կերակուրը :

Երեխաները առանձին էին ճաշում : Ուտում էին մէկ դդալով՝ փոխն ի փոխ : Ցաճախ կռիւներ էին ծագում նրանց մէջ, երբ մէկն ու մէկը դդալը ուշ էր փո – խանցում մեւսին : Բայազը մօտենալով սաստում էր նրանց, վերականգնելով զը– դալի խախտուած կարգը :

Երբեմն Խոզեդանը , մէկ – երկու զը– դալ թան կամ մածուն թողնելով կոտիկի մէջ, ամանը հրում էր երեխաների ա – ռաջ, ասելով .

— Բրդէք ու զրթէք :

Պատահում էր, որ տանը ճաշ չէր լի – նում, եւ Ասատուրը կէսօրին նստած ցա– մաք հաց էր ուտում :

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ԼԻՈՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԷՆ

ՄԱՅԻՍ 2 — Շաբաթ *ժամը* 20·30ին

Մի՛ զրկուիք, խնամքով պատրաստուած գեղեցիկ եւ շատ յուզիչ ներկայացումէ մը:

THEATRE MUNICIPAL DE VILLEURBANNE, PLACE DE LA LIBÉRATION

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ

ԼՈՆՏՈՆԻ ՀԱՑ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԻՈՒԹ ԵԱՆ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԼԵԻՈՆ ՇԱՆԹԻ «ԵՍԻ ՄԱՐԴԸ»

ԹԱՏԵՐԳՈՒԹԻԻՆ ՀԻՆԳ ԱՐԱՐ

Ներկայացումները տեղի կ'ունենան ԿԱՊՈՑՏ ԽԱԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐՈՒ ԿԱԶՄԱ – ԿԵՐՊՈՒԹԵԱՄԲ հետեւեալ թուականներու եւ շրջաններու մէջ՝

ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, 22 ԱՊՐԻԼ
ԱՐՆՈՒՎԻԼ, Սինեմա Էտէն, Րիւ Սէն – Ժիւսթ :

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 23 ԱՊՐԻԼ
PARIS — SALLE FARALICQ, RUE YVES TOUDIC
Մէթրօ Լաճըրի կամ Ռեփիւպլիք

Ներկայացումները կը սկսին ժամը 20·30ին:

1915 24 AVRIL 1964 DEUIL NATIONAL ARMENIEN

ԱՊՐԻԼ 24 ԱԶԳԱՅԻՆ ՍՈՒԳԻ ՕՐ

FERMETURE DES MAGASINS

Բարձր հովանաւորութեամբ Ֆրանսայի երեք յարանուանութեանց ներկայա – ցուցիչներուն՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ· ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, Կաթ· պատուիրակ Արեւ· եւ – րոպայի Հայոց, ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ· ԱՄԱՏՈՒՆԻ, Էկզարք Ֆրանսայի Կաթողիկէ Հայերու, վեր· ՍԻՍԼԵԱՆ: ներկայացուցիչ Փարիզի Հայ Առետ· եկեղեցւոյ :

Հետեւելով Հարաւային Ամերիկայի եւ Մերձաւոր Արեւելքի մեր հայրենա – կիցներուն օրինակին եւ դրական կերպով ոգեկոչելու համար 1915ի *մեր մէկ* միլիոն 500·000 ճահատակներուն յիշատակը :

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՄԱՆՑ ԿԵԴՐՈՆԸ
(CENTRE D'ETUDES ARMENIENNES)

Երրորդ անգամ ըլլալով կոչ կ'ընէ Ֆրանսայի հայ վաճառականներուն որ – պէսզի փակեն իրենց խանութները, աշխատաւորներուն եւ ուսանողներուն, որպէսզի դաղրին աշխատելէ

ՈՒՐԲԱԹ ԱՊՐԻԼ 24-ԻՆ

Այս նպատակաւ կը կազմակերպէ երիտասարդներու խումբեր, որոնք պիտի այցելեն խանութները եւ պատշաճ սուգի ազդը բաժնեն :

Ֆրանսայի Հայերը տեղեակ են արդէն թէ անցեալ տարի, իրենց չրջանին մէջ, հարիւրաւոր վաճառատուներ մասնակցեցան այս ձեռնարկին, որ այսօր կոչ – ուած է ընդհանրանալու դաւառին մէջ եւս:

ՇԱՏ ԿԱՒԵՒՈՐ .— Նոյն օրը, եկեղեցիները մասամբ բաց պիտի մնան եւ հո – ղեհանդստեան պաշտօն պիտի կատարեն: Այսպէս՝ Փարիզի Ս· Ցովհ· Մկրտիչ եկեղեցին բաց պիտի մնայ ժամը 3էն 5 *եւ ժամը* 4ին *Սերովբէ Սրբազան Հո – ղեհանդստեան պաշտօն պիտի մատուցանէ Ապրիլեան մեր նահատակներու յիշատակին :*

Տեղեկութեանց համար դիմել հետեւեալ հասցէներուն .—

PARIS — CENTRE D'ETUDES ARMENIENNES
32, Rue de Trévise — Vendredi de 19 h. à 22 ou Tél. NAT. 42-50 ou TRI. 57-74.
L'YON — DONIKIAN, 1, Rue de l'Espérance (3e).
VALENCE — Dr. KOHARIAN, 42, Avenue Sadi Carnot.
MARSEILLE — KHAYIGUIAN D. — 75 Cânebière, Tél. : CO 47-74.

Հ. Յ. Դ.

ՊԱՆԵԼՕ – ՔԱՇԱՆԻ Հ· Ց· Դ· «Արծիւ» ենթակոմիտէին ընդհ· ժողովը այս Ե – րեքշաբթի, ժամը 20·30ին *Անթոնի : Կա – րեւոր օրակարգ :*

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիկին Արաքսի Քէօլեան (ամուսինը՝ Ղուկաս) կեսարացի կը փնտռէ մօրաքրո – ջը աղջիկը եւ իր ամուսինը, նոյնպէս կեսարացի՝ Արուս եւ Ցարութիւն Վէղիր Օղլու (հօր անունը Ղազէր) եւ իրենց զա – ւակները՝ աղջիկը՝ Պէաթրիս եւ տղան՝ Սուրէն : Տեղեկացնել հետեւեալ հաս – ցէին.— ՏԻԿԻՆ ԱՐԱՔՍԻ ՔԷՕՔԼԵԱՆ ,

Rue Stara Planina No 12
KOLAROVGRAD
BULGARIE

CENTRE D'ETUDES ARMÉNIENNES

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՄԱՆՑ ԿԵԴՐՈՆԸ

Տեղեկատուութեան հաւաքոյթներ

կը կազմակերպէ

ԱՊՐԻԼ 24Ի ԵՒ ՀԱՑԿ· ՋԱՐԴԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ , ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹԵՐՈՎ

Երիտասարդները պրպտած են այդ հար – ցը եւ պիտի պարզեն իրենց քննութեանց արդիւնքները :

Ստորեւ՝ այդ վերջին հաւաքոյթին վայրն ու թուականը .—

ALFORTVILLE : le mercredi 22 Avril à 20 h. 30, 74 Ave. Etienne Dolet.

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ապրիլեան եղեռնի տարեդարձը կ'ոգեկոչուի այս Ուրբաթ (24 *Ապրիլ*) *20·30ին Քատէի սրահը, Րիւ եւ մեթրօ՝ Քատէ: Նախաձեռնութեամբ Ա… Սէրունդին :*

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ

ԲԱԲԳԷՆ ԳԱՎԷԶ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ՝

Պ. Պ. Ժ. ԴԱՏԱԽՈՐԵԱՆ ԵՒ ԱՍԱՏՈՒՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ (ՄԱՐՍԷՅ…

Օրուան պատշաճ դեղարուեստական յայտագրին կը մասնակցին.— Պ· ՔԱՄԹԱՆԻԷ (սրինդ), Օր· ԷԼԻԶԱՊԷԹ ՊԻՆՈՇ (տաւիղ), Օր· ՎԱՐԺԱՊԵ… ԵԱՆ (դաշնակ) : Կ'արտասանէ Օր· ԹՕՓԱԼԵԱՆ
եւ ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ (երգ)
Ընկերակցութեամբ՝ ԿԱՐՊԻՍԻ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ուրբաթ , Ապրիլ 24ին ժամը 21ին Սալ Մազըլօ, 88 Րիւ տ'Օպանեը, *նախաձեռ – նութեամբ Ապրիլեան Սերունդին (ՋՈՄ) :*

Հովանաւորութեամբ Ազգ· կեդր· վար – չութեամբ եւ մասնակցութեամբ կաթո – ղիկէ եւ աւետարանական համայնքնե – րուն :

Կը Նախագահէ
ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ· ԹՐԹՌԵԱՆ
(Առաջնորդ Հարաւ· Ֆրանսայի թեմին)
Կը խօսի
ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Օրուան պատշաճ դեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Ալիս Շամիրեան, Մարի Սիմոնեան, Օր· Արգուամանեան, Պ· Պ· Ս· Տէրոյեան *եւ* Ժ· Գասպարեան *(Արմենիա երգչախումբէն) :*

Արտասանութիւն.— Գալուստ Պապ – եան, Օր· Է· Եղիկեան, Աղաւնի Մու – րատեան *եւ* ՍԱՐԳԻՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆ :

Կենդանի պատկեր Հայ Արեւոյչներէ , ղեկավարութեամբ Տիկին Մ· Շամիր – եանի :

ՊԱՏԱՐԱԳ

Ապրիլ 26ին, *Կիրակի ժամը* 11ին, *Փա – րիզի Ս· Ցովհ· Մկրտիչ եկեղեցին, հո – գեհանդստեան պատարագ պիտի մատուց – ուի երկու պատերազմներու ընթացքին Ֆրանսական ճակատը լինած հայ ռազ – միկներու եւ Ապրիլեան նահատակներու յիշատակին , նախաձեռնութեամբ Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ կամաւորներու Միութեան :*

SACRÉ - CŒUR

Կիրակի, Ապրիլ 26, *ժամը* 16·30ին *Մոնմարթրի Սաքրէ – Քէօր Մայր–Եկե – ղեցւոյ մէջ, ճայնաւոր պատարագ պիտի մատուցի Ապրիլեան նահատակներու յի – շատակին :*

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ· ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Ս· ՑԱԿՈԲ (ՄԱՐՍԷՅԼ)

Այս Կիրակի Պուլ· Օտտոյի Ս· Ցակոբ եկեղեցւոյ մէջ Հոգեհանդստեան պաշտօն պիտի կատարուի Հարաւային Ֆրանսայի Թեմի առաջնորդ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ·Ի նախագահութեամբ , ոգեկոչելու համար Ապրիլեան Եղեռնի մէկուկէս միլիոն նա – հատակներու խնկելի յիշատակը : Ցա – ւարտ պատարագի Առաջնորդին ձեռամբ պիտի կատարուի երկու երիտասարդնե – րու (Վահան Ցակոբեան եւ Գրիգոր Սար – գիսեան) Սարկաւագի ձեռնադրութիւնը :

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Տէսինի Ս· Աստուածածին եկեղեցւոյ կրօն· Ընկ· վարչութիւնը կը ծանուցանէ Տէսինի եւ չրջակայ հայ հասարակու – թեան թէ այս կիրակի առաւօտ պիտի կատարուի 1915ի Մեծ Եղեռնի բիւրաւոր նահատակներու յիշատակին նուիրուած պատարագ եւ մասնաւոր հոգեհանգիստ :

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Կիրակի, 26 Ապրիլ, ժամը 15·30ին Օթէլ Սէրիպ, 20 Ավընիւ *մանուօ :*

Հովանաւորութեամբ՝ նախագահ՝ ՄՈՒՇԵՂ ՃԻՒՐՃԵԱՆի. Կը խօսին.— Կ· ՓՕԼԱՏԵԱՆ եւ ՑՈՎՍԷՓԵԱՆ :

Օրուան պատշաճ դեղարուեստ… յայտագիրը (Մարսէյլ եւ Նիս) :

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՏԵՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Ֆրանսական Բ… Հայ Նախկին Ռազմիկներու Մ… Թեան կողմէ : Ապրիլ 25ին *Շաբաթ ե… կոյեան ժամը* 8·30ին, Հ· Ց· Դ· *մէջ :*

Կը նախագահէ՝ ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՁԸՆՏ…

Կը խօսի՝ Կ· ՄԵՀԵԱՆ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ազգային Մ… Թեան, Ապրիլ 24ին, *Ուրբաթ երեկո… մը* 20·30ին, *մասնակցութեամբ՝ երգչ… րանուհուներէնց ներկայացուցիչներ…*

Կը նախագահէ Պ· ՑԱԿՈԲ ԿՕՉԿԱՍՊ…

Կը խօսի Տիկ· ՀՈՒՐԻ ԻՓԻՒԵԱՆ

Ժողք կ'առնեն նաեւ՝ Տարօն Ա… ձէրէեանց եւ Տոքթ· Գոհարեան (Ֆ… սերէն) *եւ* Պ· Աբրահամեան՝ *Ազգ· Մ… Թեան կողմէ :*

ԱՆԹԱՆՕԹ ՁԻՆՈՒՈՐԻՆ Ի…

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ կամա… ներու Միութիւնը, հրաւիրուած է ա… ձին, արձարծելու Անթանօթ Զինուո… Բոցը, Ուրբաթ Ապրիլ 24ին, *ժ… 18·30ին :*

×

Առնուվիլի Վարդապետ Ս· Խաչ եկե… ւոյ մէջ մասնաւոր հոգեհանգստեան պ… տօն պիտի կատարուի այս Կիրակի, մ… կուկէս միլիոն Հայ նահատակներու յիշատակին :

×

ԼԻՈՆ

ՁԱՅՆԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ , այս Կի… առաւօտ ժամը ճիշդ 10ին, *մէկուկէս միլիոն Ապրիլեան նահատակներու Ֆրանսիոյ Բլըրանիա հոյակապ տա… մէջ :*

Լիոնի եւ չրջակայքի Հայ ժողովուրդ սիրով կը հրաւիրուի մէկ միլիոն Հայ նահատակներու խնկելի յիշատակին մատուցուելիք պատարագին, այս Կիրակի առաւօտ , ժամը ճիշդ 10ին, *Ֆուր… րի Տիրամօր գեղեցիկ տաճարին մէջ, Ա… սկզբի նախկին Արքեպիսկոպոսին՝ Տէլէի նախագահութեան տակ :*

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Վասպուրականի յարթական հերոսամարտի 49րդ *տարեդարձը եւ միութեան քառասնամեակը կը տօնուի , այս Կիրակի ժամը* 15·30էն *միջն…*
Սալ Մազըլօ, 88 Րիւ տ'Օպանեը :
Կը նախագահէ Պ· ՍԻՄՈՆ ԱՒՏՈՑԵԱՆ Կը խօսի.— Պ· ԱԲՐԱՀԱՄ ԱՐՇ… Հ· Ց· Դ· Նոր Սերունդի Քրիստափոր խումբը կը ներկայացնէ.—
ՀԻՒԱՆԴՏԵՍԸ (*զաւեշտ*)
Հայկ· պարեր Պօմոնի Զարեհեց պարախումբի կողմէ
Դեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Սարգիս Զէօրէքճեան, Օր· Եղ… Շահէ եւ Շահէ Փանոսեան, Ալիս Շահմիրեան, Ժաքլին Փափազեան, Էլիզ Եղ… եան, Վերգինէ եւ Վանիկ Նազարեան :
Ժամը 20էն *կէս դիշեր՝ եւրոպական պարեր՝ ընկերակցութեամբ* ՍԵՐԾ ԿԱՐՕ Նուագախումբին :
Տոմսերը ապահովել.— Պ· Վարդան Պանտիկեան, 27 Րիւ տ'Օպանեը (62-…
Ցովհ· Հացագործեան, 15 Րիւ Լոնկ տէ Քափիւսէն (20–05–78), *Մեսրոպ Շա… եան*, 26 Րիւ Տէ Փըթիթ – Մառի , *Պետրոս Նալբանեան*, 60 Րիւ տը Լա Փո… (59 – 57 – 70) :

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0.30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 22 ԱՊՐԻԼ
MERCREDI 22 AVRIL
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 9991 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 40e ANNÉE — Nº 9991

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ե՞ՐԲ ՊԻՏԻ ՃԱՆՉՆԱՆ ԻՍԿԱԿԱՆ ԴԻՄԱԳԻԾԸ

Կիպրոսի արկածախնդրութեան մէջ նետուելով անխորհուրդ, Անգարայի կառավարութիւնը սոսկալի փորձանք մը բացաւ գլխուն :

Ներքին բազմատեսակ հոգեր — քաղաքական, տնտեսական, ելմտական— արդէն իսկ ստեղծած էին անել կացութիւն մը, որմէ դուրս գալու ճամբայ չէր գըտներ ծեր աղուէսը :

Խորհրդարանին մէջ ընդդիմադիրները, Առալէթի գլխաւորութեամբ, նեղ կացութեան մատնած են կառավարութիւնը, որ ելեւմուտքի բացը գոցելու համար բաւական չի գտներ օտար պետութեանց կողմէ բարեացակամօրէն տրուած դումարները եւ կ'առաջարկէ նոր տուրքեր հաստատել, կամ գոյութիւն ունեցող տուրքերու սակը բարձրացնել :

Այս կէտին շուրջ անհաշտ դիրք բռնած են Իսմէթի հակառակորդները եւ չեն ուզեր որեւէ զիջում կատարել : Նոր օրէնքի քուէարկութեան յապաղումին պատճառաւ արդէն իսկ կարելի չէ եղած գանձել երկու հարիւր միլիոն ոսկիի տուրքերը, ինչպէս նախատեսուած էր այս տարուան ելմտացոյցին մէջ :

Միւս կողմէ արտաքին առեւտուրի պարտքերը վերջին երկու ամիսներու ընթացքին անցեալ տարուան նոյն շրջանին հետ բաղդատելով երկուքուկէս անգամ աւելցած են :

Հնգամեայ ծրագրի 1963ի բաժինը չէ գործադրուած եւ այս տարուան համար ալ տրամադրելի գումար չկայ :

Հասարակաց Շուկային կողմէ խոստացուած 35 միլիոն տոլարի օժանդակութիւնն ալ չէ տրուած՝ համաձայնագիրը տակաւին վաւերացուած չըլլալով Գերմանիոյ, Իտալիոյ եւ Հոլանտայի կողմէ : 1964ի համար ապահովուած են միայն երկու գումարներ, Մ. Նահանգներու տուած 78 միլիոն տոլարը եւ Անգլիոյ՝ 8.400.000 տոլարը :

Թուրքերը բաւարար չեն գտներ Մ. Նահանգներու տուածը, քանի որ ցարդ վարժուեր էին աւելի խոշոր պատառներ կորզելու :

Վերջերս Ինէօնիւի փեսան Մէթին Թոքէր Աքիս շաբաթաթերթին մէջ կը գանգատէր Ամերիկացիներէն, որ Կիպրոսի խնդրին մէջ ճնշում բանեցուցեր են Թուրքիոյ վրայ : Ամերիկեան վեցերորդ նաւատորմը արգիլեր է Թուրքերուն զինուոր ցամաք հանել կղզին : Ու դառնութեամբ կը խոստովանէր .

« Մեր ճիտը ծուռ է եւ ստիպուած ենք այդպէս շարժիլ, որովհետեւ կարօտ ենք ամերիկեան օժանդակութեան » :

« Քօնսորսիոմ »ը դադրեցուցեր է իր վարկերը : Պատճառն այն է , որ Թուրքիոյ ներքին ելեւմուտքը կայունացած չէ եւ տուրքերու բարեկարգման օրէնքը չէ քուէարկուած :

Այս պայմաններուն տակ ճարպիկ Թուրքերը դիմած են Մոսկուա, որ պըղտոր ջուրի մէջ ձուկ որսալու պատեհ առիթ մըն է գտած հիմա :

Անգարայի ռուս դեսպան Նիկիտա Րիժով Թուրք կառավարութեան առաջարկած է մեծ ատոմականաչափով տնտեսական ու ելմտական օժանդակութիւն ընծայել, Թրքական հնգամեայ ծրագրին իրականացումը դիւրացնելու համար : Առաջին առթիւ Խ. Միութենէն Թուրքիա պիտի ղրկուին նախանիւթեր , մեքենաներ եւ մասնագէտներ : Ու նաեւ՝ հնչուն դրամ :

Ո՞ր մնաց «Թրումընի վարդապետութիւնը» : 1947էն մինչեւ այսօր Ամերիկայէն չորս միլիառ տոլարի ահագին գումար մը ստանալէ վերջ, Անգարայի կառավարութիւնը այսօր կը սպառնայ երես դարձնել Ամերիկայի եւ արեւմուտքի, ուսկից այլեւս մեծ գումարներ կորզելու յոյսը չունի, գոյնը դուրս տուած ըլլալով :

« Ազատ աշխարհ »ը նիւթական ա՛յնքան մեծ զոհողութիւններ յանձն առած էր ա՛յն ակնկալութեամբ , որ Թուրքիա ամուր պատնէշ մը պիտի դառնար Խ. Միութեան ծաւալապաշտական քաղաքականութեան դէմ :

Այդ պատնէշը կը քայքայուի այսօր : Անգարա եւ Մոսկուա կը բարեկամանան :

Ծեր աղուէսը այժմ նոր հանք մը գտած է եւ կը յուսայ երկիրը փրկել սնանկութենէ, շնորհիւ Կրեմլինի բարեացակամ , առատաձեռն եւ «անշահախնդիր» օժանդակութեան :

Ասիկա դաս մը պիտի ըլլա՞յ արդեօք արեւմուտքի դիւանագէտներուն :

Անոնք ի վերջոյ պիտի կրնա՞ն ճանչնալ Թուրքիոյ իսկական դիմագիծը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՃՈՆՍԸՆ ԵՒ ԽՐՈՒՇՉԵՒ ԿԸ ՀԱՄԱՁԱՅՆԻՆ

ԽՏԱՑԱԾ ԻՒՐԱՆԻՈՄ ՊԻՏԻ ԶԱՐՏԱԴՐԵՆ

Նախագահ Ճոնսըն ճառ մը արտասանած է «Էսոշիէյթըտ Փրէս»ի տարեկան համագումարին առջեւ եւ այս առթիւ յայտնած թէ լարուածութիւնը մեղմացնելու մտօք, Միացեալ Նահանգները որոշած են քառասուն առ հարիւր պակսեցնել խտացած իւրանիոմի եւ փլութոնիոմի արտադրութիւնը (այս վերջինը՝ միայն քսան առ հարիւր) :

« Յարմարցնելով արտադրութիւնը համաձայն կարիքներուն, կը պակսեցնենք լարուածութիւնը միշտ պահպանելով հարկ եղած ուժը : Այս որոշումները տալէ առաջ, յարաբերութեան մէջ էի Անգլիոյ վարչապետին հետ : Ուրախ եմ յայտարարելու թէ Խրուշչեւ յայտնեց ինծի թէ մտադիր է նոյնիմաստ որոշում մը տալու» :

Արդարեւ խորհրդային մամուլի Թաս գործակալութիւնը հաստատած է Խրուշչեւի խոստումը :

Ճոնսըն իր ճառին մէջ յայտնած է նաեւ ամերիկեան արտաքին քաղաքականութեան հինգ կէտերը .—

Ա) Քորէայի պատերազմէն ի վեր, Միացեալ Նահանգները յաջողած են աննախընթաց զինուորական ուժ մը ոտքի դընել : Այս ճիգը հաւանաբար Թոյլ տուաւ որ նսեմանայ պատերազմի սպառնալիքը · հասկցնելով հաւանական թշնամիներուն որ որեւէ յարձակում պիտի նշանակէր իրենց տապալումը, երեք տարի է, Միացեալ Նահանգները շարունակած են իրենց ճիգերը ամերիկեան պաշտպանութեանց ամրապնդման համար :

Բ) Միացեալ Նահանգները դիմադրեցին համայնավար տարածման ճիգերուն, արգելք հանդիսանալով աւելորդ դրգռութեանց : Այդպէս վարուեցան Պերլինի մէջ, Քորէայի պատերազմի ընթացքին , Ֆորմոզայի պաշտպանութեան համար , Քուպական տագնապին առեն եւ Վիէթնամ :

Գ) Միացեալ Նահանգները փորձած են օգնել իրենց դաշնակիցներուն որպէսզի ամրապնդեն իրենց ուժերը դէմ դնելու համար համայնավար սպառնալիքներուն, ապա որովհետեւ իրենց ապագան կախում ունի արեւմտեան ընկերութեան միասնականութենէն :

Դ) Միացեալ Նահանգները քաջալերած են բարգաւաճման մէջ եղող ազգերու անկախութիւնն ու յառաջդիմութիւնը :

Ե) Միացեալ Նահանգները Պարուք ծրագրէն մինչեւ հիւլէական դաշնագիրը շարունակած են տեւական խաղաղութեան մը յոյսը հետապնդելով համաձայնագրեր որոնց նպատակը ըլլայ պակսեցնել վտանգը առանց պակսեցնելու ապահովութիւնը :

×

Խրուշչեւ յայտարարած է թէ խորհրդային կառավարութիւնը որոշած է դադրեցնել երկու նոր հիւլէական կայմաւածներու շինութիւնը որոնք փլութոնիոմ պիտի արտադրէին : Յետագայ տարիներու ընթացքին, Խորհ. Միութիւնը զգալապէս պիտի զեղչէ 235 իւրանիոմի արտադրութիւնը որ սահմանուած է հիւլէական գործիքներու :

ԾԱՆՐ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

ՊԱԱՍԸ ԿԸ ԿՈՐՍՆՑՆԷ ԵՐԿՐԻՆ ՂԵԿԸ

Պէյրութէն հասած լուրերու համաձայն, Դամասկոս անդամալուծուած է ընդհանուր գործադուլով մը : Արդարեւ Սուրիայէն հասած ճամբորդներու համաձայն, պետական հարուած մը անմիջական կը նկատուի : Կը թուի թէ Պաասի կուսակցութիւնը կամաց – կամաց կը կորսնցնէ կացութեան հակակշիռը : Դամասկոսի խանութները 90 առ հարիւր փակ են :

Կառավարական ձայնասփիւռը հաղորդած է որ «պաշտական մտաւորականներու, գիւղացիներու եւ բանուորներու » ցոյց մը տեղի ունեցած էր Դամասկոս : Այդ ցոյցը « պատասխանն էր աշխատաւոր դասուն այն դաւին դէմ զոր յետադիմութիւնն ու աւետապետութիւնը պատրաստած էին Համա, ինչպէս նաեւ Հալէպի եւ Դամասկոսի գործադուլներուն » :

Ցուցարարները ի նպաստ Պաասին արտայայտուած են :

Համայի մէջ ուր ծանր խռովութիւններ տեղի ունեցած են, վերջին օրերու ընթացքին, պատժական խիստ միջոցներ ձեռք առնուած են եւ գլխաւոր պատասխանատուները ձերբակալուած են : Ցարանուանական պետեր դիմած են Զօր. Հաֆէզի որ ներողամիտ գտնուի, բայց մերժուած են : Միայն լուսարդելի ջըն–ջումի ձեռք ձգած են :

Համայի զինուորական դրաւումը պիտի շարունակուի եւ դատապարտուած ամբոստները հետզհետէ կ'առաջնորդուին Համայէն մինչեւ Պալմիրայի ովասիսը : Զօր. Հաֆէզ յայտնած է նաեւ պատուիրակներուն թէ Համայի հին թաղերը պիտի քանդուին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼԻ ապաքինումը կը շարունակուի բնական կերպով : Հաւանական է որ նախագահը հիւանդանոցէն ելլէ կիրակի եւ ութ օր ալ Էլիզէ մնալէ ետք բժշկական խնամքի տակ, հանգստանայ Քոլոմպէ, քանի մը շաբաթ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ երկաթուղին «պահանջի 3 օրեր» նշանակուած է Ապրիլ 29, 30 եւ Մայիս 1ի համար : Աշխատանքի դադարներ տեղի պիտի ունենան, թէեւ Բանուորական Ուժը (ընկերվարական) չի մասնակցիր շարժումին :

ԹԻՔՍԻԷ – ՎԻՆԵԱՆՔՈՒՐ , մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, պաշտօնապէս դրաւ իր թեկնածութիւնը նախագահական պաշտօնին : Սալանի եւ Պասթիէն-Թիէրի ծանօթ փաստաբանը յայտարարեց .— « Թեկնածու եմ տը Կոլի դէմ, առանց սահմանափակումի, առանց վերապահութեան եւ եթէ հանրային քուէարկութիւնը փափաքի՝ կը պարտուի » :

ՆԻԿՈՍԻՈՅ մէջ, կռիւները կը շարունակուին Թուրքերու եւ Յոյներու միջեւ :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ձայնասփիւռը « ողջ Պուտտա» մը որակեց Մաօ Ցէ Թունկը:

ՏԽՐՈՒՆԻ —

ՎԱՀԱԳՆ ԻՉԳԱԼԱՑԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք որ Երկուշաբթի օր, Ապրիլ 20ին, յետ կարճատեւ հիւանդութեան իր մահկանացուն կնքած է Վահագն Իչգալացեան :

Ողբացեալը ծնած էր Կարին, 1890ին եւ զաւակն էր նահապետական բազմանդամ ընտանիքի մը : Հայրը գլխաւոր ղեկավարներէն մէկն եղած է Կարնոյ առաջին յեղափոխական շարժումին :

Իր նախնական ուսումը ստացած է Կարնոյ Ազգային վարժարանին մէջ : Փայլուն կերպով Սանասարեան վարժարանի դասընթացքները աւարտած է :

Սահմանադրութեան հռչակումէն յետոյ ընտանիքով հաստատուած է Պոլիս : Արձանագրուած իրաւաբանական վարժարանը :

Ուսանողական շրջանէն սկսեալ նուիրուած է հանրային աշխատանքի եւ իր կեանքին մինչեւ վերջին օրերը շարունակած է իր գործունէութիւնը այդ ուղղութեամբ :

Իր նախասիրած ասպարէզներն եղած են ուսուցչութիւնն ու հրապարակագրութիւնը : Ուսուցչութիւնով զբաղեցաւ Պոլսոյ մէջ : Օրտուի ազգ. վարժարանի եւ Դպրոցասէրի տնօրէնութիւնը վարած է տասնեակ տարիներով :

Հրապարակագրական գործունէութիւնը կը սկսի իր ուսանողական շրջանէն : Կ'աշխատակցէր զանազան թերթերու : Հնչակեան ուսանողական միութեան ամսաթերթին՝ «Կայծ»ի խմբագրական կազմի կարեւոր մէկ անդամն էր :

Կարեւոր պաշտօններ կատարած է Հնչակեան կուսակցութեան մէջ եւ 1924ին ընտրուած է անոր գերագոյն մարմնի անդամ :

Վահագն Իչգալացեանի մահով, կ'անհետանայ մէկ նոր անդամը այն սերունդին որ, անձնուիրաբար ծառայելով հայ գիրին, վառ պահեց հայ դպրոցը ըՍփիւռքի մէջ : Բնաւորութեամբ պարզ ու համեստ հակառակ իր հմտութեան, միշտ տրամադիր էր անձնուիրաբար օգտակար ըլլալու ոեւէ իրեն դիմողի :

Իր սերունդին պատկանող ամէն մէկու մահը կորուստ մըն է բովանդակ Հայութեան համար, որովհետեւ գաղափարական տարակարծութիւնները կը կորսընեն իրենց սուր հանգամանքը այն փուլին առջեւ որ բացուած է Սփիւռքի Հայութեան կեանքին մէջ : Ծառայել տարբեր սուրբերու, բայց նոյն Աստուծոյն՝ որ է հայ ժողովուրդը, կը բաւէ, որպէսզի այսօր մենք ալ, իր ընկերներուն հետ ողբանք հայ մտաւորականին մահը :

Ցուղարկաւորութեան մանրամասնութիւնները տես Դ. էջ :

Մեր ցաւակցութիւնները Այրի Տիկին Վ. Իչգալացեանի եւ Օրիորդներ Լօրա եւ Լիտիա Իչգալացեանի :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Ապրիլեան Սգատօնին առթիւ հայրենասէր ամոլ մը իրենց նահատակ ծնողաց յիշատակին երկրորդ անգամ ըլլալով Հայ Մշակոյթի Տան կը նուիրեն՝ 1500 Ֆր.:

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ ՕՐԼԻԷՆ

—o—

Բ.

Մինչեւ երկրորդ Աշխարհամարտը, իբրեւ փոխադրական միջոց, օդանաւորդութիւնը կը յառաջանայ չատ դանդաղ : Դեռ ժողովրդականացած չէ : Պատճառը աւելի անապահովութիւնն է քան թէ տոմսակին գինը : Օդին մէջ բարձրանալու հասկնալի երկիւղը : Պատերազմէն ետքն է, որ յանկարծ կ'արագացնէ քայլերը : Մոչոր օդանաւերը այլեւս կանոնաւորա – բար կը կտրեն ովկիանոսները, եւ չոգե – կառքի ճշդապահութեամբ կը հասնին օ – դակայանները : Զեն վախնար փոթորի – կէն, անձրեւէն, ձիւնէն : Մեծ պետու – թիւններու համար գրեթէ արժանապատ – ուութեան հարց է ներկայանալի օդատոր – միլ մը ունենալը, եւ առանց տրտնջալու կը փակեն օդանաւային ընկերութիւննե – րու բացը :

Հետզհետէ կը սկսի պղտիկ գալ Լը Պուրժէն : Ընկերութիւններու մէկ մասը — մասնաւորաբար էր Ֆրանսը — կը փո – խադրեն Օրլի, հապճեպով կառուցուած չէնքերու մէջ : Բայց, այս անգամ, կան – խելու համար օդանաւորդութեան յարա – ճուն վերելքին անակնկալները, ընդար – ձակ ծրագիր մը կը պատրաստեն ու կ'անցնին գործի :

Արդիւնքը այսօրուան Օրլին է : Ամե – րիկացիներու խոստովանութեամբն իսկ , աշխարհի ամէնէն արդիականը, գէթ առ այժմ : Օրլիի գոած յաջողութիւնը բա – ցատրելու համար՝ ըսենք որ տասնեակ մը երկիրներ (Ճունաստան, Պաղեստին , Թուրքիա, եւայլն) անմիջապէս ֆրանսա – ցի ճարտարապետներու կը յանձնեն իրենց օդակայաններուն ծրագիրներու պատ – բաստութիւնը կամ կառուցումը :

Տարածութիւնն է հազար հարիւր հեկ – տար (թուանշանները մօտաւորապէս են), այսինքն՝ Փարիզի մէկ հինգերորդը : Ցարդ ծախսուած է վաթսուն միլիառ նախկին ֆրանք եւ չէ վերջացած տակա – ւին : Պաշտօնեաներու, աշխատաւորներու ընդհանուր թիւն է տասնըեօթը հազար : Եթէ մէկ ընտանիքը հաշուենք երեք հո – գի, ուրեմն, ինքն իր մէջ յիսուն հազար հոգինոց քաղաք մըն է, այսինքն՝ աւելի մեծ քան Վալանսը կամ Վիչին :

Գլխաւոր չէնքին երկարութիւնն է եօ – թը հարիւր մեթր, ամբողջովին ապակի ու մետաղ : Կը պարունակէ հազար չորս հարիւր դրասենեակ, դրամատուն, ա – ռաջնակարգ պանդոկ, չարժանկարի սը – րահ, դեղարան, հիւանդանոց, եկեղեցի, դոյզ – դոյզ արճարանները, ճաչարանները, ելեքտրականյան, եւայլն: Ամէն տեսակ խանութները (նոյնիսկ կօշիկ նորոգելու) բաց են չաթթը եօթը օր, ոմանք օրա – կան քսանըչորս ժամ : Կայանէն դուրս ել – լելու պահանջ չես զգար :

Երբ մեքենաբար բացուող դուռէն ներս կը մտնես, նոր աշխարհ մը կը փոխա – դրուիս : Դար մը կը ցատկես : Արդիա – կան կահ – կարասի, զարդարանք : Մա – քուր, լուսաւոր : Թուղթի կտոր, կճատ մի փնտռեր գետինը, չկայ : Նետես իսկ՝ անմիջապէս կ'աւլեն : Քսան տղոցմէ պատկանող քառասուն ընկերութիւններու պաշտօնէութեան դոյզդոյն համագործա – ները հաճելի տեսք մը կուտան սրահին :

Հակառակ մեծ բազմութեան (երբեմն հազարներով), ո՛չ մէկ աղմուկ, ո՛չ մէկ հրմշտուք : Կարծես խուլ–համրերու քա – ղաքի մը մէջ ես : Երկաթուղիի խոշոր կայարանի մը եռուզեռը կայ, բայց ժո – ղովը, պոռալ – կանչելը չկայ, որովհե – տեւ չէնքը այնպէս մը չինուած է, որ աղմուկը կը խեղդուի, արձագանգ չի տար : Մարդիկ կը քաշուին նոյնիսկ բարձրաձայն խօսելու : Հաճելի, մեղմ ի – դական ձայն մը, զանգակի երեք հար – ուածէ եւթ, չէնքին չորս կողմը գետեղ – ուած երեք հազար անտեսանելի բարձրա – խօսներու միջոցաւ կը յայտնէ հասնող կամ մեկնող օդանաւերու ազդուիլը , թիւը, ժամը, եւ մարդիկ կը չարժին ան – ձայն, անչշուկ : Առաջին անգամ ներս մտնողը տարօրինակ տպաւորութիւն մը կ'ունենայ, անհանգիստ կ'ըլլայ, եթէ չափազանցելու վախը չունենայի՝ պիտի ըսէի, կարծես եկեղեցի ներս կը մտնէ, այնքան զարմանալի կը թուի հարիւրա – ւոր մարդոց անաղմուկ երթեւեկը :

Գիտէ՞ք, անցեալ տարի քանի հոգի անցած են, այս ապշեցուցիչ օդակայա – նէն : Վեր – վար չորս միլիոն հոգի ու վաթսուն հազար թոն ապրանք : Ո՛չ, սը – խալ չէ տպուած, չորս միլիոն հոգի, եւ իբր թէ ընդարձակ, լայն, առ նուազն քսան տարուան համար ինքնաբաւ օդա – կայան մը չինած ըլլալու յաւակնութիւ – նը ունեցող ճարտարապետները հիմա կը հասկնան, թէ չարաչար սխալած են ի – րենց հաշիւներուն մէջ, եւ ձեռնարկած են կրկնապատիկ մեծութեամբ նոր օդա – կայանի մը չինութեան , Փարիզի հիւսի – սային մարզին մէջ, ժամական երկու – երեք հազար քիլոմեթր սուրացող ապա – գայ օդանաւերուն, հաւանական ուե – միլիոն ճամբորդներուն տեղ պատրաս – տելու համար : Ներկայիս, չորս ինքնա – մուղով Պոինկները Նիւ – Եորք – Փարիզ տարածութիւնը կը կտրեն եօթը ժամէն , յաճախ աւելի արագ՝ եթէ հովը նպաս – տաւոր ըլլայ : Հինգ տարի չանցած , նոր դաշնները —Քոնքորտները— երկու հա – րիւր հոգի չալկած, այդ ճամբան պիտի կտրեն երկուքուկէս ժամէն : Պիտի կարե – նանք առտուն Նիւ Եորք մեկնիլ, գործեր – նիս կարգադրել եւ իրիկունը վերադառ – նալ տուն, մեր անկողնին մէջ պառկիլ : Շատերու կարծիքով , չոգենաւը պիտի ծառայէ միայն ապրանք փոխադրելու կամ արձակուրդի հաճելի պտոյտներու :

Հինգյարկանի չէնքին ճոխութիւնը դի – տելէ եառ, երբ կը բարձրանաս տանիքը, տեսարանը կը փոխուի : Հոս, հակառակ բաց օդին, աղմուկի թաղաւորութեան

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԿՐԷՏԷԻ

—o—

Բ.

Երեսացի ծովահէններ արշաւանքներ կը կազմակերպեն Եգիպտոսի, Սուրիոյ դէմ, կը սպառնան, Տելոսի առեւտրական յարաբերութեանց : Պոնտոսի թագաւոր Միհրդատ զինակիցներ կը գտնէ Կրետա – ցիներէն Հռոմի դէմ : Ծովահէններ հա – ղորդակցութիւն կը պահեն Սպարտա – կոսի եւ Սիկիլիոյ հետ, կ'ամրանան Կի – լիկիոյ մէջ : Ժամանակն է հարուածե – լու կղզին, որ մրցակից մըն է միանգա – մայն Տելոսի , զօրավարները կը մտածեն կողոպուտի մասին, որովհետեւ Կրետէ հռչակաւոր է հարստութեամբ : Ծերա – կոյտի հրամանով Անտոնիոս կը յարձա – կի կղզիին վրայ, բայց կը պարտուի , նաւատորմը կը ջնջուի, Կրետացիներ Հը –ռոմի համար նուաստացուցիչ խաղաղու – թեան պայմաններ կ'առաջարկեն : Պոմ –

սահմաններուն մէջն ես : Տասնեակներով օդանաւեր կը սպասեն, կը լեցուին, կը պարպուին : Մէկը կ'երթայ, միւսը կու – գայ, իսկական փեթակ : Երբեմն, չորս – հինգ օդանաւ խելօքիկ մը պոչ կը բռնեն թռիչքի չաւիղին (փիսթ) առջեւ, մինչեւ որ մեկնումի աղդանշանը տրուի հսկո – ղութեան աչտարակէն : Կամ, նոյնքան օ – դանաւեր չուրջանակի կը դառնան եր – կընքին մէջ, սպասելով վար իջնելու հը – րամանին : Ցաճախ մէկը չաւիղին ծայրը չհասած, միւսը ճամբայ կ'ելլէ կամ կ'իջ – նէ : Այսպէս՝ օրական երեք հարիւր ան – դամ :

Այս նոր եռուզեռը այնքան հետաքրք – րական է ու հաճելի, որ Օրլին դարձած է Ֆրանսայի տեսարժան վայրերուն թիւ երկուքը , Էյֆելի աշտարակէն ետք, Վերսայլէն առաջ : Կիրակի, տօն օրերը մինչեւ երեսուն հազար այցելու կ'ունե – նայ : Կուգան ընտանեօք, կուգան Ֆրան – սայի հեռաւոր անկիւններէն անձնական կառքերով, հանրակառքերով, եւ բե – րանաբաց կը դիտեն նոր դարերու զար – մանալի թռչունները :

Պէտք է ընդունիլ, որ զրաւիչ բան մը ունի այս ելեւէջը : Չես կշտանար նայելէ : Հսկայ «Պոինկ»ը երբ կը սկսի դոռալ եւ հարիւր վաթսուն հազար քիլօ ծանրու – թիւնը կը մաղլցի երկինքն ի վեր պարի – կի թեթեւութեամբ, այն ատեն կը զգաս դիտութեան ահաւոր, ճնշիչ ուժը :

Վերջացնելէ առաջ, երկու խօսք ալ « մեր » , այսինքն, ամերիկեան խարիս – խի մասին :

ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՑԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՄԱԿԱՐԻ ՏՂԱՆ ՄԱՐԳԱՐԸ

—o—

Եղսիկը կէս զարմացումով ու ժպիտով նայեցաւ Մարգարին :

— Չէ, չեմ կարդացեր,— ըսաւ Եղսիկ չիկնոտ :

Մարգար զգաց, որ սխալ մը եղաւ· ա – ռաջին անգամ չնկատեց , յետոյ , յետոյ միայն միտքը եկաւ, որ Օր· Մարգարիտ ըսած էր , փոխանակ Օր· Եղսիկ ըսելու : քա՛, այդ անունը ի՞նչպէս ներս մտաւ : «Լուսթիւնը» զրքին մէկ հերոսուհին ա – նունը տուած էր :

Հետզհետէ տունէն ներս կը մտնէին նաեւ ուրիշներ .

— Մարգար, որ մեր տղան տեսնես, ը – սէ, որ քէմբախտ մէկդ վեց ամիս է նա – մակ չէ առեր, ինչ դիտնամ· զուրպան , կ'ըսեն , որ ոտքը մեքինէի տակ է մնա – ցեր :

Մարանն էր խօսողը :

— Մարգար, մեր Պաղտիկին ըսէ՝ Թող ճիպար մը ղրկէ :

Ծերունի Պօղոսն էր :

— Մարգար, մեր տղուն ըսէ, որ չորը եկաւ կոչը տարաւ, հորթն ալ տահա չէ ժմները ...

— Մարգար, մեր Ակոյին ըսէ, որ ...

Ու այսպէս յանձնարարութիւններու չարան մը, մինչ Մարգար իր ըրած սը – խալին վրայ կը մտածէր : Եղսիկն ալ ինչ – քան սիրուն էր այդ երեկոյ, — կը մտա – ծէր Մարգարը , — աչքերն աւելի խոշոր, երկար թարթիչներով, սև մազերուն խա – ղընէր մէջտեղէն, կապոյտ օղե – րը, կ'ըսես, մարմնի ջերմութիւնով էին բռնկեր :

×

Երբ ուշ ատեն դիւղացիները իրենց տուները վերադարձան, Մակարը հօր մը դուրդուրանքով Մարգարին մօտեցաւ ու խօսեցաւ, մինչ մայրը կուլար ...

— Մարգար , տղաս , տոստի տուչմանի տէր ենք: Ջանք ըրէ՝ չխնդացնես մեր վը – րայ : Էսօրուան օրը հէրդ դեղին մէջ նա – մուսով մարդ է : Ես վախ չունիմ , ախր փալանճի Մարգարին տղան ես : Հօրդ կէսին չափ որ ըլլիս, հերիք է : Որ Ամե – րիկա ելլես, Թլկանց Մուսեխին իմ կող – մէն մախսուսէն բարեւ կ'ընես : Էն դի – տէ , իմ վախտուայ ընկերն է : Էնոր հետ մէկտեղ ինչե՛ր, ինչե՛ր ենք ըրեր : Մու – սեխէն 12 ոսկին կ'առնես ու առաջի նա – մակով կը ղրկես : Հասկցա՞ր : Էս մէկը չմոռնաս, Մարգար : Պարտք ունենալը դժուար բան է :

×

Ու այսպէս յանձնարարութիւններու չարան մը, մինչ Մարգար իր ըրած սը – խալին վրայ կը մտածէր : Եղսիկն ալ ինչ – քան սիրուն էր այդ երեկոյ, — կը մտա – ծէր Մարգարը , — աչքերն աւելի խոշոր, երկար թարթիչներով, սև մազերուն խա – ղընէր մէջտեղէն, կապոյտ օղե – րը, կ'ըսես, մարմնի ջերմութիւնով էին բռնկեր :

×

Երբ ուշ ատեն դիւղացիները իրենց տուները վերադարձան, Մակարը հօր մը դուրդուրանքով Մարգարին մօտեցաւ ու խօսեցաւ, մինչ մայրը կուլար ...

— Մարգար , տղաս , տոստի տուչմանի տէր ենք: Ջանք ըրէ՝ չխնդացնես մեր վը – րայ : Էսօրուան օրը հէրդ դեղին մէջ նա – մուսով մարդ է : Ես վախ չունիմ , ախր փալանճի Մարգարին տղան ես : Հօրդ կէսին չափ որ ըլլիս, հերիք է : Որ Ամե – րիկա ելլես, Թլկանց Մուսեխին իմ կող – մէն մախսուսէն բարեւ կ'ընես : Էն դի – տէ , իմ վախտուայ ընկերն է : Էնոր հետ մէկտեղ ինչե՛ր, ինչե՛ր ենք ըրեր : Մու – սեխէն 12 ոսկին կ'առնես ու առաջի նա – մակով կը ղրկես : Հասկցա՞ր : Էս մէկը չմոռնաս, Մարգար : Պարտք ունենալը դժուար բան է :

×

Ու այսպէս յանձնարարութիւններու չարան մը, մինչ Մարգար իր ըրած սը – խալին վրայ կը մտածէր : Եղսիկն ալ ինչ – քան սիրուն էր այդ երեկոյ, — կը մտա – ծէր Մարգարը , — աչքերն աւելի խոշոր, երկար թարթիչներով, սև մազերուն խա – ղընէր մէջտեղէն, կապոյտ օղե – րը, կ'ըսես, մարմնի ջերմութիւնով էին բռնկեր :

×

Երբ ուշ ատեն դիւղացիները իրենց տուները վերադարձան, Մակարը հօր մը դուրդուրանքով Մարգարին մօտեցաւ ու խօսեցաւ, մինչ մայրը կուլար ...

— Մարգար , տղաս , տոստի տուչմանի տէր ենք: Ջանք ըրէ՝ չխնդացնես մեր վը – րայ : Էսօրուան օրը հէրդ դեղին մէջ նա – մուսով մարդ է : Ես վախ չունիմ , ախր փալանճի Մարգարին տղան ես : Հօրդ կէսին չափ որ ըլլիս, հերիք է : Որ Ամե – րիկա ելլես, Թլկանց Մուսեխին իմ կող – մէն մախսուսէն բարեւ կ'ընես : Էն դի – տէ , իմ վախտուայ ընկերն է : Էնոր հետ մէկտեղ ինչե՛ր, ինչե՛ր ենք ըրեր : Մու – սեխէն 12 ոսկին կ'առնես ու առաջի նա – մակով կը ղրկես : Հասկցա՞ր : Էս մէկը չմոռնաս, Մարգար : Պարտք ունենալը դժուար բան է :

×

Ու այսպէս յանձնարարութիւններու չարան մը, մինչ Մարգար իր ըրած սը – խալին վրայ կը մտածէր : Եղսիկն ալ ինչ – քան սիրուն էր այդ երեկոյ, — կը մտա – ծէր Մարգարը , — աչքերն աւելի խոշոր, երկար թարթիչներով, սև մազերուն խա – ղընէր մէջտեղէն, կապոյտ օղե – րը, կ'ըսես, մարմնի ջերմութիւնով էին բռնկեր :

×

Երբ ուշ ատեն դիւղացիները իրենց տուները վերադարձան, Մակարը հօր մը դուրդուրանքով Մարգարին մօտեցաւ ու խօսեցաւ, մինչ մայրը կուլար ...

— Մարգար , տղաս , տոստի տուչմանի տէր ենք: Ջանք ըրէ՝ չխնդացնես մեր վը – րայ : Էսօրուան օրը հէրդ դեղին մէջ նա – մուսով մարդ է : Ես վախ չունիմ , ախր փալանճի Մարգարին տղան ես : Հօրդ կէսին չափ որ ըլլիս, հերիք է : Որ Ամե – րիկա ելլես, Թլկանց Մուսեխին իմ կող – մէն մախսուսէն բարեւ կ'ընես : Էն դի – տէ , իմ վախտուայ ընկերն է : Էնոր հետ մէկտեղ ինչե՛ր, ինչե՛ր ենք ըրեր : Մու – սեխէն 12 ոսկին կ'առնես ու առաջի նա – մակով կը ղրկես : Հասկցա՞ր : Էս մէկը չմոռնաս, Մարգար : Պարտք ունենալը դժուար բան է :

×

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՔ

ԵՒ ԸՆՏԱՆԻ ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐԸ

Երեք միլիառ տոլար կը ծախսեն շուներու, կատուներու, օձերու եւ կապիկներու համար

Ամերիկացիք տարեկան երեք միլիառ տոլար կը ծախսեն զանազան ընտանի կենդանիներու, այսինքն, 54 միլիոն շուներու եւ կատուներու, քսան միլիոն թութակներու եւ դեղձանիկներու, օձերու եւ այլնի սնունդին ու խնամքին համար: Ասոնցմէ զատ, կան նաեւ՝ 23 միլիոն ձկնարուծարաններ եւ 650 միլիոն հազուագիւտ արեւադարձային ձուկեր:

Մեծահարուստները այնքան կը սիրեն իրենց ընտանի կենդանիները, որ անոնց համար կը շինեն մասնաւոր բաղնիքներ, ննջարաններ, եւայլն: Կարելի է նոյնիսկ ըսել թէ՝ տեսակ մը մրցակցութիւն կայ զանազան ընտանիքներու միջեւ, ընտանի կենդանիներու հանդէպ աւելի մեծ սէր ու նաեւ շռայլութիւն ցոյց տալու համար:

Կենդանիներու ուտեստեղէններու ինչպէս նաեւ այլ առարկաներու համար բացուած են իրական ճարտարարուեստներ, որոնք շատ շահաւէտ են: Ասոնց գործերը կը շատնան այնքան, որքան կ'աւելնայ կենդանիներու հանդէպ խենթութիւնը: Հոլիվուտի մէջ, Ճերալտ Կանկոթի եւ Սթանթըն Րիչարտ մասնաւոր ինքնաշարժներ ունին իրենց շուները պտոյտի հանելու համար: Հոս պէտք է ըսել թէ՝ շուներուն համար մասնաւոր գերեզմանատուներ կան:

Ընտանի կենդանիները պաշտողները կ'աճին ու կը բազմանան: Սակայն, վերջին տարիներս փոփոխութիւն մը կը նըկատուի: Քաղաքներու մէջ բնակող Ամերիկացիները գոնէ, կը նախընտրեն կատուները: Պատկերասփիւռի ժապաւէններու արտադրիչ Միլան Կրիր, խանութ մը բացաւ եւ պերճաշուք կատուներ կը ծախէ ...: Կատուներու գինը հետզհետէ կը բարձրանայ: Միամի կատու մը կ'արժէ 75 տոլար, մինչդեռ Հապէշիստանի (Եթովպիա) կատուն 175 տոլար:

Շատ զարմանալի պիտի թուի, եթէ ըսուի թէ՝ օձ պահող Ամերիկացիներ ալ կան: Արդարեւ, անբացատրելի մոլութիւն: Կարգ մը տուներու մէջ պոաներ ալ կան: Բայց, գլխաւոր հարցը անոնց սնունդն է: Ամէն օր պէտք է ողջ մուկեր, հաւեր եւայլն տալ անոնց:

Տիթրոյթէն դուրս առիւծներ ալ կը ծախեն: Մէկ առիւծը կ'արժէ 500 տոլար, երբ պզտիկ է: Սնունդի հարցը լուծելը դիւրին է: Բայց, երբ մեծնան, տէրերը կը նախընտրեն զանոնք յանձնել կենդանաբանական Պարտէզներուն:

Եզրակացութիւնը այն է թէ՝ ընտանի կենդանիներու հանդէպ Ամերիկացիներու մոլութիւնը կը տարածուի: Ցարդ, առաջին տեղը կը գրաւեն շուները: Որովհետեւ, ինչպէս ըսած է մէկը ... ընտանիքի անդամ կը նկատուին:

բուժուած քանակը վճարելու: Կը դիմէ վաշխառուին, որ հրեայ մըն է, որ կը տիրանայ հողին, բայց մշակող չէ, գիւղացին կը դառնայ վաշխառուին ստրուկը: Վենետիկ կը զրկէ վաշխառուները հողատիրութենէ:

Վենետիկ կ'արգիլէ ցորենի մշակումը կղզին ամէնէն արդաւանդ հողերուն վրայ արգիլելու համար ստրուկներու խմբաւորումը: Կրետացին կը սպասէ Եգիպտոսի եւ Թրակիայի ցորենին եւ եթէ չգայ, սովամահ պիտի ըլլայ: Առեւտուրն ալ պետականացած է, վենետիկեան ազնուականութեան ձեռքն է, բարձր պաշտօնները, հարուստ հողերը, զինուորական հրամանատարութիւնը տիրողին սեփականութիւններն են: Կը մնան տեղական հողատէրեր, կը կազմեն Կրետացիներուն վարիչ դասակարգը, կը նմանին վենետիկցի ազնուականներուն, իսկ համեստ դասակարգը ճնշուած է տուրքերով, չունի դպրոց, կը նուաղի համաճարակով եւ պարբերական սովերով: Ինչպէս Կիպրոսի մէջ, այնպէս ալ Կրետէի մէջ, Վենետիկ կը գրաւէ եկեղեցական կալուածները, կը փոխէ կրօնական նուիրապետութիւնը, կ'աքսորէ յոյն մետրապոլիտը, կը բազմացնէ կաթողիկէ միաբանութիւնը:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(2 Շար.)

ԵՐԳԻԾԱՆՔԸ

ԵՐԿԱԹԷ ՎԱՐԱԳՈՅՐԻՆ ԵՏԻՆ

Պուլկարական թերթի մը խմբագրատան մէջ, խմբագրապետը հրահանգներ կուտայ անձնակազմին:

— Ընկերներ, Ժընեւի զինաթափութեան խորհրդաժողովը այս անգամ ալ ձախողեցաւ: Վաղը՝ առաջին էջին վրայ պիտի հրատարակենք 1960 Յունիսի այն հին խմբագրականը, որ գրուած էր նման պարագայի մը առթիւ եւ ուր կը հայհոյէինք Արեւմտեաններուն:

— Բայց, ընկեր խմբագրապետ, այդ խմբագրականը գրուած էր մասնաւոր պարագայի մը առթիւ եւ հաւանաբար մեր ընթերցողներէն շատեր զայն կը յիշեն, կը յարէ ներկաներէն մէկը:

— Ապուշ բաներ կ'ըսես, ընկե՛ր, կը պատասխանէ, խմբագրապետը: Նախ՝ չորս տարի անցած է անկէ ասդին, երկրորդ՝ միշտ պարտաւոր ենք հայհոյելու Արեւմտեաններուն եւ երրորդ՝ մեր ընթերցողներէն ոչ ոք կը կարդայ մեր խմբագրականները:

×

Արեւելեան Գերմանիոյ պետը՝ Վալթէր Ուլպրիխթ, առտու մը արթննալով կ'ըսէ կնոջը.

— Այս գիշեր տարօրինակ երազ մը տեսայ:

— Ի՞նչ երազ, կը հարցնէ կինը:

— Տեսայ որ ազատ ընտրութիւններ կատարած էինք Գերմանիոյ մէջ, կը պատասխանէ Ուլպրիխթ:

— Խենթ երազ, կ'ըսէ կինը:

— Մտիկ ըրէ, կը շարունակէ Ուլպրիխթ: Բոլորովին ազատ ընտրութիւններ էին եւ ես յաղթական էի:

— Չըսի՞ որ խենթ երազ է, Վալթէր, կը յարէ կինը:

×

Արեւելեան Գերմանիոյ վարչապետ Ուլպրիխթ կը նկատէ որ ծեր կին մը ամանով կաթ առած տուն կը վերադառնայ:

— Ի՞նչ է այդ, մայրիկ, դիւրին կաթ կրցա՞ր գտնել երկրին մէջ:

— Երկու ժամ պոչ բռնեցի կարգիս հասնելու համար:

— Վնաս չունի մայրիկ, այլ երկիրներու մէջ մարդիկ յաճախ երկու ժամ կը սպասեն ջուր ունենալու համար:

— Կ'երեւայ թէ այդ երկիրները մեզմէ աւելի երկար ժամանակէ ի վեր ինկած են համայնավար իշխանութեան տակ... կը պատասխանէ ծերուկ կինը հեգնական:

×

Այս տարի Հունգարիոյ մէջ սաստիկ ցուրտ կ'ընէր: Քաղաքացի մը սառած ճամբուն վրայէն կը քալէր եւ քթին տակէն կը մրմռար՝ «անտանելի է»:

Երկու գաղտնի ոստիկաններ կը մօտենան իրեն եւ կը յայտնեն՝ «ձեզ կը ձերբակալենք»:

— Ինչո՞ւ, հարց կուտայ մարդը սարսափահար, մէկուն բան չեմ ըրած:

— Իշխանութեան դէմ բողոքած ես, կը պատասխանեն ոստիկանները:

— Ի՞նչ իշխանութիւն, կ'ըսէի թէ ցուրտը անհանդուրժելի է, կ'աւելցնէ մարդը անմեղօրէն:

— Կը տեսս, կը յամառին ոստիկանները. ցուրտը տակաւին հանդուրժելի է:

×

Խրուշչեւ եւ Արեւելեան Գերմանիոյ վարչապետ Ուլպրիխթ կը զրուցէին:

Վերջինը կը հարցնէր, «Քանի՞ թշնամի ունի իշխանութիւնը Խորհրդային Միութեան մէջ»: Մօտ 16 – 17 միլիոն կը պատասխանէր Խրուշչեւ «իսկ ձեր մօտ որքա՞ն կը կարծէք» կը հարցնէր իր կարգին:

«Մօտաւորապէս նոյնքան» կը պատասխանէր Ուլպրիխթ: Իսկ բոլորս ալ գիտենք որ Արեւելեան Գերմանիոյ բնակչութիւնը 17 միլիոնը չանցնիր:

×

Երկու Գերմանացիներ Արեւելեան Գերմանիոյ մէջ կը դիտէին Ուլպրիխթի արձանը: Մէկը անոնցմէ հետեւեալ դիտողութիւնը կ'ընէր.

— Երկու սխալ կը տեսնեմ այս արձանին վրայ:

— Որո՞նք են այդ սխալները:

— Նախ վրան կը պակսի արձանագրութիւն մը, «Խաղաղութեամբ կը հանգչի»:

— Բայց Իւլպրիխթ տակաւին ողջ է:

— Այդ ալ երկրորդ սխալն է...

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱԲԽԱԶԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐ

Աբխազիոյ մէջ կ'ապրին մեծ թիւով Հայեր, որոնք ունին իրենց դպրոցները եւ Մշակոյթի օճախները: Զանազան քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ ներկայիս գոյութիւն ունին 110 հայկական տարրական, ութամեայ եւ միջնակարգ դըպրոցներ, աւելի քան տասը հազար աշակերտներով: Դպրոցներու, մշակոյթի ու մինչեւ իսկ ճարտարարուեստական կեդրոններու մէջ կ'աշխատին Երեւան ուսանած եւ բարձրագոյն կրթութիւն ստացած հայ մասնագէտներ եւ կրթական մըշակներ:

Վերջին քանի մը տարիներու ընթացքին Սուխումի մէջ լոյս տեսած է հայերէն վեց գիրքեր, որոնց մէջ տեղ գտած են շուրջ երեսուն մեծ մասամբ երիտասարդներու գործեր:

ՕՏԱՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐ

Երկու օր Երեւան գտնուած են Ամերիկացի խումբ մը զբօսաշրջիկներ, բոլորն ալ կարեւոր անձնաւորութիւններ Ճորճիայի նահանգին մէջ:

Հիւրերը հիացումով դիտած են հայ ժողովուրդին աշխատանքին եւ հոգեկան ու մտային բարձրութեան արդիւնքը եղող անցեալի ու ներկայի նուաճումները: «Հայերը չափազանց հիւրասէր» են յայտարարած է մեկնումի պահուն, ամերիկացի բարձր անձնաւորութիւն մը:

ԱԿԱԴ. Յ. ՄԱՂԱՔԵԱՆ

Երկրաբանութեան զարգացման գործին մատուցած ծառայութիւններուն համար եւ ծննդեան յիսնամեակին առթիւ, Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի անդամ Ակադ. Յովհաննէս Մաղաքեան պարգեւատրուեցաւ Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի պատուագրով:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (77)

ԽՈԴԵԴԱՆ

Յանկարծ այդ ժամանակ ներս էր մըտնում Բայազը՝ մի ծածկուած աման թեւի տակ:

— Ո՞վ է ուղարկել:

— Քիչօն:

Մէկ ուրիշ անգամ, երբ Օնէն էր ցամաք հաց ուտում, ներս էր մտնում նրա կինը եւ մի պնակ տաք թանապուր դնում էր ամուսնու առաջ:

— Ո՞վ է ուղարկել:

— Բայազը:

Մի երրորդ անգամ Ծաղկանուշն էր ուղարկում: Եւ այսպէս, իրար փոխն ի փոխ օգնելով եւ օժանդակելով, ապրում էին այդ հարեւան հայ ընտանիքները:

Ճաշը աւարտելուց յետոյ, Խոդեդանը թիկնում էր յատակին փռած թաղիքին՝ բարձը թեւի տակ եւ հանգիստ ծխում էր կամ ելնում էր դուրս, նստում էր ձորի կանաչ պռնկին, ԴԸԼԴԸԼի ստուերում եւ, հայեացքը չնկչնկան հովերին տուած՝ նայում էր դիմացի սարերին:

Ասատուրը Բայազին սովորաբար կանչում էր Մարտէ աղջիկ՝ նրա հօր անունով:

— Մարտէ աղջիկ, ուշ դարձրու՝ երեխեքը չգլորուեն Կատուաձոր: Մարտէ աղջիկ, մի գդալ թանջուր տուր խմեմ: Մարտէ աղջիկ, ծերացանք եւ այլն: Մօտաւորապէս այս ձեւով էր նա դիմում կնոջը թէ իր ուրախ եւ թէ տրտում ժամերին:

Հրաշալի էր Խոդեդանի չաղգամանոցը: Սասունում հնձած արտը ջրում էին եւ դարձնում չաղգամատեղի, իսկ Ասատուրը իր հողամասի կէսը ամբողջապէս յատկացրել էր դրան:

Բայազի չաղգամը ամէնից շուտ էր կանչում Արինօքում: Կողքերին, մանաւանդ արեւելեան կողմից, Ասատուրը ամէն գարնան դդում էր ցանում: Քարքարոտ ժայռերի վրայ, ձորի պռկից մինչեւ ընկուզենիները, ամէն տարի երկարում էին նրա դդումների տունկերը՝ գետնատարած երկայնակոթ տերեւներով եւ նարնջագոյն ծաղիկներով: Դդումներն այնքան խոշոր էին, որ նկատւում էին Օնէի քարափից:

Ինչպէս բոլոր Սասունցիք, այնպէս էլ Խոդեդանը սիրահար էր չաղգամի: Սովորութիւն էր դարձրել գիշերով մտնել բանջարանոցը եւ չախգամ ուտել: Այնպիսի ախորժակով էր ծամում, որ Բայազը ներսից լսում էր նրա ատամների խռխռոցը մարդերի մէջ: Երբ ինքը յոգնած էր լինում, կնոջն էր ուղարկում բերելու:

— Մարտէ աղջիկ, գնա մի քանի թուփ չաղգամ քանդիր, բեր ուտեմ,— ասում էր նա:

Մրսելիս չաղգամը եփում էր եւ ջուրը խմում: Հազը անմիջապէս դադարում էր:

Ասատուրը մի մեծ կողով էր պատրաստել ունենու ճիւղերից: Ինքը եւ Բայազը ուշ աշնանը չաղգամ քանդելուց յետոյ, դրանով տեղափոխում էին եւ հորում մի յատուկ տեղ, ձմռանը օգտագործելու համար:

Բայազը իրենց խմելու ջուրը վերցնում էր Կատուաձորի աղբիւրից: Գնում էր վաղ արեւածագին, կուժը ուսին դրած: Այդ ժամերին, երբեմն իրենց քարափից իջնելով այդտեղ էին գալիս Քիչօն եւ Ծաղկանուշը՝ Ուրադ Յակոբի կինը: Երեքով կանգնում էին աղբիւրի մօտ, զըրուցում էին եւ կժերը լցնելով՝ բաժանւում: Երկուսը բարձրանում էին ձորի ստուերոտ լանջով, իսկ ինքը՝ արեւոտ կողով:

Երբ տանը գործ չէր լինում, մանաւանդ հով երեկոներին, Բայազը իրենց քարափին կանգնած իլիկ էր մանում: Իլիկի պոչը այնպիսի համաչափութեամբ էր զարկում ծնկանը, եւ բուրդը անվերջ բարակացնելով երկու ձեռքը գլխի հետ աստիճանաբար վերեւ բարձրացնում, որ իլիկը երկարելով կախւում էր ձորի մէջ, բանաստեղծական մի հաճելի բզզոց արձակելով:

Իլիկիս պոչը ճախշում էր,
Եարոս եկաւ, աշում էր,—

երգում էր Բայազը:

Խոդեդանը եւ Բայազը քնում էին գըլուխները իրենց ամուսնական բարձի վըրայ քով քովի դրած: Ամրանը պառկում էին տանիքին, իսկ ձմրանը՝ թոնրի մօտ կամ տաք բուխարիկի առաջ: Բայազը քնելիս գլխին կապում էր ամպագոյն լաչակը, իսկ Ասատուրը ծածկում էր տափակ գդակը, որ գիշերուայ համար էր:

Մանուկները պառկում էին բոլորովին մերկ եւ հասակի կարգով: Խոդեդանի կողքին պառկում էր Բայազը, Բայազի կողքին՝ Հեղինէն, ապա հերթով շարւում էին Լեւոնն ու Աչխէնը: Վերջինի մօտ, խսիրի ծայրին, ննջում էր գերդաստանի կատուն՝ Նարգիզը: Տնակի մէջ — տեղը՝ սիւնի վրայ, պլպլում էր ճէթի ճրագը՝ թանձր ու մրոտ պատրոյգով:

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

Այրի Տիկին Եսթեր Վահագն Իշխալայեան, Օր. Լօրա Իշխալայեան, Օր. Լիտիա Իշխալայեան, Տէր եւ Տիկին Հմայեակ Իշխալայեան եւ զաւակները, Պ. Վահէ Իշխալայեան, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Նէճէմեան, զաւակները եւ թոռները (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Միշէլ Միաս, Տէր եւ Տիկին Միհրան Անմահեան, սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, հօրեղբօր եւ պզտիկանին՝

ՎԱՀԱԳՆ ԻՇԽԱԼԱՅԵԱՆԻ

կսկծալի մահը, որ տեղի ունեցաւ Ապրիլ 20ին, երկուշաբթի Նէօյիի Ամերիկեան հիւանդանոցը, յետ կարճատեւ հիւանդութեան։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի (Ապրիլ 23) ժամը 14·30–ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին։

Կը խնդրուի ներկայս իբրեւ մահազդ ընդունիլ։

Յատակցութիւն՝ տումարով։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոն.— Ֆ. Կ. Ծաչի Լիոնի մասնա–ճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հեռեւեալ նուէրները, Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Տիմիճեան յիսուն Ֆրանք իրենց որդւոյն ամուսնութեան առթիւ։ Տէր եւ Տիկին Մ. Նաճարեան տասը, իրենց թոռնիկին մահուան առթիւ։

Այրի Տիկին Ե. Մանուկեան 50, Տէր եւ Տիկին Ա. Սէմէրճեան յիսուն, Տէր եւ Տիկին Հ. Սէմէրճեան քսան, փոխան ծաղկեպսակի իրենց ամուսնոյն եւ պզտիկանին կարապետ Մանուկեանի կսկիծալի մահուան առթիւ։

CENTRE D'ETUDES ARMÉNIENNES

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՄԱՆՑ ԿԵԴՐՈՆԸ
Տեղեկատուութեան հաւաքոյթներ
կը կազմակերպէ
ԱՊՐԻԼ 24ի ԵՒ ՀԱՅԿ. ՋԱՐԴԵՐՈՒ
ՄԱՍԻՆ, ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹԵՐՈՎ

Երիտասարդներ պրպտած են այդ հարցը եւ պիտի պարզեն իրենց քննութեանց արդիւնքները։

Սորեա՝ այդ վերջին հաւաքոյթին վայրն ու թուականը.—

ALFORTVILLE : le mercredi 22 Avril à 20 h. 30, 74 Ave. Etienne Dolet.

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅ ԱԻԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ ՓԱՐԻԶԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝
ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ
Այս կիրակի կը խօսի՝
ՊԱՏ. ՍԻՍԼԵԱՆ
8 BIS, RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

★ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ ★

Les *Vartananc*, les compagnons du Connétable Vartan Mamigonian, sont les héros et les 1036 martyrs qui, en 451, à la bataille d'Avaraïr, se sont sacrifiés à leur patrie. Aux 250.000 hommes du Roi des Rois, aux fameux Immortels, aux éléphants, Vartan ne peut opposer que 15.000 chevaliers et 45.000 manants accourus à son appel. Combat désespéré dont l'Arménie sortira pourtant victorieuse, arrêtant pour plus d'un millénaire l'invasion de l'Occident.

Vartananc est une puissante évocation historique, épique, colorée, animée, grouillant de personnages inoubliables, basée sur une étude et sur une connaissance précise des lieux et des événements. L'on comprend que Louis Aragon ait exprimé le désir de voir traduit le grand livre du dramaturge, poète et historien de l'Arménie Soviétique, T. Démirdjian.

traduit par Dikran Kirazian, présenté et adapté par Victor Gardon. 336 p. 15 F.

Editions STOCK, 6, rue Casimir-Delavigne, Paris 6e

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ապրիլեան եղեռնի տարեդարձը կ'ոգեկոչուի այս Ուրբաթ (24 Ապրիլ) ժամը 20·30ին Գատէի սրահը, Րիւ եւ մէթրօ՝ Գատէ։ Նախաձեռնութեամբ Ապրիլեան Սերունդին։

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ
ԲԱԲԳԷՆ ԳԱՎԷԶ
ԿԸ ԽՕՍԻՆ՝
Պ. Պ. Ժ. ԴԱՏԱԻՈՐԵԱՆ ԵՒ ԱՍԱՏՈՒՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ (ՄԱՐՍԷՅԼ)

Օրուան պատշաճ դեղարուեստական յայտագրին կը մասնակցին.— Պ. ՔԱՄԹԱՆԻԷ (սրինգ), Օր. ԷԼԻԶԱՊ Էթ ՊԻՆՈՇ (տաւիղ), Օր. ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ (դաշնակ)։ Կ'արտասանէ Օր. ԹՕՓ ԱԼԵԱՆ եւ ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ (երգ)

Ընկերակցութեամբ՝ ԿԱՐՊԻՍԻ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ուրբաթ, Ապրիլ 24ին ժամը 21ին Սալ Մազբօ, 88 Րիւ տ'Օպաւեր, Նախաձեռնութեամբ Ապրիլեան Սերունդին (ՋՈՄ)։

Հովանաւորութեամբ Աղգ. Կեդր. վարչութեան եւ մասնակցութեամբ Կաթողիկէ եւ աւետարանական համայնքնե–րուն։

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ
ԱՐՏԱԻԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ
(Առաջնորդ Հարաւ. Ֆրանսայի թեմին)
ԿԸ ԽՕՍԻ
ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Օրուան պատշաճ դեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Ալիս Շամիրեան, Մարի Սիմոնեան, Օր. Արզումանեան, Պ. Պ. Ս. Տէրոյեան եւ Ժ. Գասպարեան (Արմենիա երգչախումբէն)։

Ատաստանութիւն.— Գալուստ Պապեան, Օր. Է. Եղիկեան, Ադաւնի Մուրատեան եւ ՍԱՐԳԻՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆ։

Կենդանի պատկեր Հայ Արեւոյչներէ, դէկավարութեամբ Տիկին Մ. Շամիրեանի։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին բաց է այս Ուրբաթ (Ապրիլ 24) ժամը 15էն 17։ Ժամը 16ին Սեպտ. Արք. Հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի մատուցանէ Ապրիլեան նահատակներու յիշատակին։

ՊԱՏԱՐԱԳ

Ապրիլ 26ին, Կիրակի ժամը 11ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, Հոգեհանգստեան պատարագ պիտի մատուցուի Ա. պատերազմին ընթացքին Ֆրանսական ճակատը ինկած հայ ռազմիկներու եւ Ապրիլեան նահատակներու յիշատակին, նախաձեռնութեամբ Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ կամաւորներու Միութեան։

SACRÉ - CŒUR

Կիրակի, Ապրիլ 26, ժամը 16·30ին Մոնմարթրի Սաքրէ – Քէօր Մայր–եկե–ղեցւոյ մէջ, ձայնաւոր պատարագ պիտի մատուցի Ապրիլեան նահատակներու յիշատակին։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ (ՄԱՐՍԷՅԼ)

Այս կիրակի Պալ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի հարաւային Ֆրանսայի թեմի առաջնորդ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ.ի նախագահութեամբ, ոգեկոչելու համար Ապրիլեան եղեռնի մէկուկէս միլիոն նահատակներու խնկելի յիշատակը։ Ցաւարտ պատարագի Առաջնորդին ձեռամբ պիտի կատարուի երկու երիտասարդնե–րու (Վահան Յակոբեան եւ Գրիգոր Սարգիսեան) Սարկաւագի ձեռնադրութիւնը։

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Տէսինի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ կրօն. Ընկ. վարչութիւնը կը յայտնէ Տէսինի եւ շրջակայ հայ հասարակու–թեան թէ այս կիրակի առաւօտ պիտի կատարուի 1915ի Մեծ եղեռնի բիւրաւոր նահատակներու յիշատակին նուիրուած պատարագ եւ մասնաւոր հոգեհանգիստ։

ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ ժամը 21ին դպրոցի սրա–հին մէջ, կը խնդրուի մեր հայրենակից–ներէն անխտիր ներկայ գտնուիլ, յար–դելու համար մեր մէկ միլիոնէ աւելի անմեռ զոհերուն յիշատակը։

ՊՈՐՏՈՒԱԻԻ ՄԷՋ

Պորտոյի Մուրատ խումբը կ'ոգեկոչէ Ապրիլեան նահատակներու յիշատակը, այս կիրակի ժամը 15·30ին, Առլաք Սոլ–ֆերինօ սրահը, (235 Րիւ Մունէյրա)։

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Կիրակի, 26 Ապրիլ, ժամը 15·30ին Օթէլ Սէրիպ, 20 Ավընիւ Ժորժ Փէ–մանսօ։

Հովանաւորութեամբ՝ յանձնախում–բի նախագահ՝ ՄՈՒՇԵՂ ՃԻԼԻՐՃԵԱՆԻ։

Կը խօսին.— Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ եւ Գ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ։

Օրուան պատշաճ դեղարուեստական յայտագիրը (Մարսէյլ եւ Նիս)։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՏԵՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Ֆրանսական բան–կի Հայ Նախկին Ռազմիկներու Մի–ութեան կողմէ։ Ապրիլ 25ին Շաբաթ երե–կոյեան ժամը 8·30ին, Հ. Ց. Դ. Տան մէջ։

Կը նախագահէ՝ ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՅՃՆՏՐԵՃԵԱՆ

Կը խօսի՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Գեղարուեստական պատշաճ բաժին։

Մուտքը ազատ է։

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ազգային Մի–ութեան, Ապրիլ 24ին, Ուրբաթ երեկոյ ժա–մը 20·30ին, մասնակցութեամբ՝ երեք քա–նուանութեանց ներկայացուցիչներուն։

Կը նախագահէ Պ. ՅԱԿՈԲ ԿՕՉԿԱՐԵԱՆ

Կը խօսի ՏԻԿ. ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՔՃԵԱՆ

Խօսք կ'առնեն նաեւ՝ Տարօն Արքե–ճէրէեան եւ Տոքթ. Գոհարեան (Ֆրան–սերէն) եւ Պ. Աբրահամեան՝ Ազգ. Մի–ութեան կողմէ։

ԱՆԹԱՆՕԹ ՋԻՆՈՒՈՐԻՆ ԲՈՑ

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի ալ Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ Կամաւոր–ներու Միութիւնը, հրաւիրուած է առա–ջին, արձարձելու Անթանօթ Զինուորի Բոցը, Ուրբաթ Ապրիլ 24ին, ժամը 18·30ին։ Հայ ժողովուրդը կը հրաւիրուի իր խառնուրդամ ներկայութեամբ յարգե–լու մէկուկէս միլիոն անչիրիմ նահատակ–ներու յիշատակը։

×

ԼԻՈՆ

ՋԱՅՆԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ, այս կիրակի առաւօտ ժամը ճիշդ 10ին, մէկուկէս մի–լիոն Ապրիլեան նահատակներու համար Ֆուրվիէրի Բլրանիտ հոյակապ տաճարի մէջ։

Լիոնի եւ շրջակայքի հայ ժողովուրդը սիրով կը հրաւիրուի մէկ միլիոնէ աւելի հայ նահատակներու խնկելի յիշատակին մատուցուելիք պատարագին, այս կիրակի առաւօտ, ժամը ճիշդ 10ին, Ֆուրվիէրի Տիրամօր դեղեցիկ տաճարին մէջ, որ–մէյլի նախկին Արքեպիսկոպոսին՝ Տէլէի նախագահութեան տակ։

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Ց. Դ. Քրիստափոր Ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժո–ղովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Ահարոնեան ակումբը։ Բոլոր ընկերներու նկատմամբ կայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը։

ԼԸ ՖՈՅԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐԸ

Ժէօնէս է Աէսխոնի կազմակերպած Ֆոյի բանակումներու արձանագրութիւն–ները սկսած են։ 14էն վար տղոց եւ աղջ–կանց բանակումը կը սկսի Յուլիս 9ին, իսկ 14էն վեր տարիք ունեցողներ–նը Օգոստոս 3ին։ Արձանագրութիւնը համար դիմել բանակումի տնօրէնին՝ վեր. Ց. ՀԷԼՎԱՃԵԱՆԻ՝

JEUNESSE ET ACTION
6, Place de la Rotonde
ST-JEROME - MARSEILLE (13)
Tél. : 62-85-10

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ

ԼՈՆՏՈՆԻ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԻՈՒԹ ԵԱՆ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ «ԵՍԻ ՄԱՐԴԸ»

ԹԱՏԵՐԳՈՒԹԻԻՆ ՀԻՆԳ ԱՐԱՐ

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՆ ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐՈՒ ԿԱԶՄԱ–ԿԵՐՊՈՒԹԵԱՄԲ ՀԵՏԵՒԵԱԼ ԹուԱԿԱՆՆԵՐու ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐու ՄԷՋ՝

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, 22 ԱՊՐԻԼ
ԱՐՆՈՒՎԻԼ, Սինեմա Խաչէն, Րիւ Մէն – Ժիւաթ։

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 23 ԱՊՐԻԼ
PARIS — SALLE FARALICQ, RUE YVES TOUDIC
Մէթրօ Լաճբրի կամ Ռեփիւպլիճ

Ներկայացումները կը սկսին ժամը 20·30ին։

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Վասպուրականի յաղթական հերոսամարտի 49րդ տարեդարձը եւ Միութեան քառասնամեակը կը տօնուի, այս կիրակի ժամը 15·30էն մինչեւ 24, Սալ Մազբօ, 88 Րիւ տ'Օպաւեր։

Կը նախագահէ Պ. ՍԻՄՈՆ ԱԻՏՕՑԵԱՆ Կը խօսի.— Պ. ԱԲՐԱՀԱՄ ԱՐԱՊԵԱՆ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Քրիստափոր խումբը կը ներկայացնէ.—

ՀԻՒԱՆԴՏԵՍԸ (զաւեշտ)

Հայկ. պարեր Պօմոնի Զարենց պարախումբի կողմէ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Սարգիս Զէօրէֆճեան, Օր. Էլիզ, Շաէէ եւ Շահէ Փանոսեան, Ալիս Շահմիրեան, Ժաքլին Փափազեան, Էլիզ Եղիկեան, Վերգինէ եւ Վանիկ Նազարեան։

Ժամը 20էն կէս դիշեր՝ Եւրոպական պարեր՝ ընկերակցութեամբ ՄԵՐԺ ԿԱՐՕ *նուագախումբին։*

Տոմսերը ապահովել.— Պ. Վարդան Պանոիկեան, 27 Րիւ տ'Օպաւեր (62·92–32) Յովհ. Հայգազործեան, 15 Րիւ Լոնկ տէ Քափիւսէն (20–05–78), Մեսրոպ Շահին–եան, 26 Րիւ Տէ Փըթիթ – Մառի, Պետրոս Նալարեան, 60 Րիւ տը լա Փալի, (59 – 57 – 70)։

×

Վիէնի մէջ՝ Մայիս 2ին։

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0.30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
23
ԱՊՐԻԼ
JEUDI
23 AVRIL
1964

Le Numero : 0,30 Fr.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9992

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — Nº 9992

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԱՒԻՏԵՆԱԿԱՆ ԹՈՒՐՔԸ

―o―

« վերջին երկու կամ երեք դարերու թուրք կառավարութեանց պատմութիւնը իր ամբողջութեան մէջ առնուած — բռնի իր գահին վրայ բազմած Սուլթանէն մինչեւ գաւառական Միւթէսարրիֆ — գրեթէ անընդմիջեալ յաջորդութիւն մըն է զեղծումի, անարդարութեան եւ կեղեքումի մը, որ յաճախ կը հասնի գազանի դաժանութեան »:

Այս խորհրդածութիւնը կ'ընէ Հայոց սակաւաթիւ օտար լաւ բարեկամներէն մէկը՝ լորտ Ճէյմս Պրայս յառաջաբանին մէջ կապոյտ Տետրակին, բաղկացած 726 էջերէ, որ կը պարունակէ 1915 – 16 տարիներու հայկական ջարդերու եւ տարագրութեան փաստաթուղթերը եւ որ հրատարակուեցաւ 1916ին Լոնտոնի մէջ, արտաքին նախարարութեան կողմէ, նախարար լորտ Էտուըրտ Կրէյ Աւ Ֆալլատոնի օրով :

Նոյն տարին Ֆրանսերէն թարգմանութեամբ լոյս տեսաւ անգլիական այս պաշտօնական հրատարակութիւնը, որ Թուրքերու ցեղասպանութիւնը հաստատող ջախջախիչ ամբաստանագիր մըն է :

Եւրոպա եւ Ամերիկա առաջին անգամ այս գիրքին շնորհիւ ծանօթացած հայկական ողբերգութեան մանրամասնութեանց: Թերթերու հրատարակութիւնները աղօտ գաղափար մը միայն կուտային Անատոլուի, Սուրիոյ եւ Միջագետքի մէջ տեղի ունեցած Թրքական բարբարոսութեանց մասին:

Յետագային Պոլսոյ ամերիկեան դեսպան Հէնրի Մորկընթաու եւ Գերմանեւ-հայ միութեան Գերմանական Արեւելեան Միսիոնի նախագահ Տոքթ. Եոհաննէս Լէփսիուս, գերման լրագրող Հարրի Շթիւրմէր, ամերիկացի Տոքթ. Հէրպըրթ Ատամս Կիպպընս, զուիցերացի Քրաֆթ-Պոնար եւ ուրիշներ լրացուցիչ տեղեկութիւններ պիտի տային Մեծ Եղեռնի մասին, քաղաքակիրթ աշխարհի հանրային կարծիքին առջեւ անարգութեան սիւնին գամելով ջարդարար Թուրք կառավարութիւնը :

Երբ վերջացաւ համաշխարհային առաջին պատերազմը դաշնակիցներու յաղթանակով, Հայկական Դատը դրուեցաւ դիւանագէտներու սեղանին վրայ, իբրեւ բոլոր դատերու մէջ ամէնէն արդարը :

Արար – աշխարհ ծանօթ էր հայկական ողբերգութեան: Ամէն ոք կ'ակնկալէր, որ աշխարհի նոր քարտէսը կազմելու կոչուած Մեծ Դաշնակիցները արդար գոհացում պիտի տային հայ մարտիրոս ազգին, որ իր համրանքին կէսը իբրեւ ողջակէզ զոհած էր նոյն այդ դաշնակիցներու դատին :

Պատերազմի նեղ օրերուն, առատ խոստումներ շռայլեր էին Լոյտ Ճորճի, Քլէմանսոյի, Պրիանի եւ Ուիլսընի նման պատասխանատու վարիչներ :

Հնչած էր ժամը գործադրելու տրուած հանդիսաւոր խոստումները :

Ամերիկայի եւ Եւրոպայի մէջ կազմըուած էին Հայկական Դատի բարեկամ յանձնախումբեր :

Մեր զոյգ Պատուիրակութիւնները — Հ. Հ. Հանրապետութեանն ու Ազգայինը — անընդհատ դիմումներ կը կատարէին՝ արդարութիւն պահանջելով :

Մեծ Դաշնակիցները կարծեցին հանդարտեցնել իրենց խիղճը՝ Սեւրի դաշնագիրը պարտադրելով պարտուած Թուրքիոյ :

Խաբուսի՛կ յաղթանակ :

Շատ չանցած նոյն այդ դաշնակիցները ուրացան Հայկական Դատը : Դրժեցին իրենց պաշտօնական խոստումները : Իր բախտին լքեցին հայ ժողովուրդը, որ նահատակ չէր միայն : Իր քաջարի զաւակները տասնեակ հազարներով կռուած էին հասարակաց թշնամիին դէմ՝ իբրեւ կամաւոր կամ կանոնաւոր զինուոր՝ Կովկասի, Ֆրանսայի, Պաղեստինի եւ Կիլիկիոյ ճակատներուն վրայ :

Ո՛չ միայն ուրացան մեր արդար դատը: Այլ փութացին սեղմել դահիճին արիւնոտ ձեռքը, քաւեցին անոր աններելի մեղքերը եւ Լօզանի մէջ յաղթականի աթոռին վրայ բազմեցուցին զայն :

Մենք չենք մոռցած այս բոլորը :

Ու այս օրերուն, երբ կ'ոգեկոչենք անմոռանալի յիշատակը մեր անմեղ նահատակներուն եւ պատուոյ դաշտին վրայ ինկած մեր քաջազուն հերոսներուն, անգամ մը եւս կը յիշեցնենք աշխարհի մեծերուն թէ ի՞նչ մեծ անարդարութիւն գործեցին հանդէպ մեր ազնիւ ժողովուրդին, պաշտպանելու համար ցեղ մը, որուն մասին ահա՛ թէ ինչ կը գրէր 1916ին լորտ Ճէյմս Պրայս .

« Թերեւս հարցնի թէ կարելի՞ է, որ մարդկային արարածներ կարենան այսպիսի ոճիրներ գործել անմեղ կիներու եւ մանուկներու վրայ : Սակայն նախորդ ջարդերու յիշատակը ցոյց կուտայ թէ նման ոճիրներ մաս կը կազմեն թուրք կառավարութեանց կողմէ շատոնց հաստատուած եւ յաճախ կրկնուած քաղաքականութեան մը :

«Շուրջ հարիւր տարի առաջ Թուրքերը Քիոս կղզիին մէջ ջարդեցին յոյն բնակչութեան գրեթէ ամբողջութիւնը : Եւրոպական Թուրքիոյ մէջ 1876ին հազարաւոր Պուլկարներ ջարդուեցան ծրագրուած ապստամբութեան մը կասկածին վրայ: Կիներ լլկուեցան : 1895 – 96ին Ապտիւլ Համիտ ջարդեց աւելի քան 100 հազար Հայեր: Այս բոլոր ջարդերը միայն թերթերու մէջ չէ որ պատմուած են, այլ հաստատուած են անգլիացի դիւանագէտներու եւ հիւպատոսներու տեղեկագրերով :

«Ինչ որ պատահեցաւ 1915ին, թրքական քաղաքականութեան սովորական մէկ արտայայտութիւնն է, շատ աւելի ծանր աստիճանի վրայ, իբրեւ տեւողութիւն, քանակ եւ դաժանութիւն» :

Բան մը փոխուա՞ծ է դարէ՛ ի վեր :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

―o―

«ՎԱԽՑԷ՛Ք ԱՍՏՈՒԾՄԷ ԵՒ ՄԱՐԳԱՐԷԷՆ »

Կը թուի թէ սուրիական տագնապը ըսկըսած է կրօնական մոլեռանդ բնոյթ ըստանալ : Արդարեւ Սուրիոյ ընկերվարական վարչակարգին կատաղի պաշտպան՝ Զօր. Հաֆէզ ազդարարութիւն մը ստացած է Իրաքի Ուլեմաներէն (Գուրանի օրէնքներու վարդապետներ) ուր կ'ըսուի իրեն « վախցէ՛ք Աստուծմէ եւ Մարգարէէն»: Ասիկա ցոյց կուտայ տագնապին նոր եւ վտանգաւոր բնոյթը :

Պաասական վարչաձեւը կառչած է իշխանութեան եւ կը փորձէ խուսափիլ այս կրօնական ընդդիմութենէն, բայց այդ չէ, անշուշտ կուսակցութեան նպատակը: Պաասի տեսաբանները կը խորհին թէ արաբական ընկերվարութիւնը կրնայ համաձայնիլ Իսլամի հետ : Ասոր փաստը տուած են այլ արաբ ազգեր եւ պարագլուխներ, ինչո՞ւ Պաասն ալ, որ ինքզինքը կը նկատէ «վերանորոգման կուսակցութիւն »: Այդ պատճառաւ սուրիացի բոլոր ղեկավարները կը փորձեն տագնապը սահմանափակել դասակարգային գետնի վրայ եւ անոր կրօնական բնոյթ չտալ : Ընկերվարացումի ցայտուն միջոցներ ձեռք կ'առնուին ստիպողական կերպով, խօսք կայ նոյնիսկ թէ բոլորովին պիտի ջնջուի անհատական սեփականութեան իրաւունքը :

Բանուորներն ու գիւղացիները հրաւիրուած են ըմբոստանալու «աւատապետական» կարգերու դէմ : Այս պայմաններու մէջ, միջին քաղքենի դասակարգն ալ յեղափոխականներու կողքին է: Գալով Պաասին, տարի մըն է կը փորձէ յեղաշրջումներ կատարել, դասակարգային պայքարին վրայ կռթնելով եւ դէտերու կարծիքով, այնքան ալ սխալ քաղաքականութիւն մը չէր :

Աջ ընդդիմութիւնը յաջողած է այս ամբողջը կրօնական գետնի վրայ տանիլ եւ Համայի միջադէպերը կը համապատասխանեն այս իրողութեան : Հակապաասական շարժումը իբրեւ կեդրոնատեղի առած էր երկու մզկիթներ եւ ապահովութեան ուժերը ծուղակն ինկած են ու կրակ բացած մզկիթներուն վրայ : Աւելի պէտք չկար «Ճիհատ» հռչակելու համար «անաստուած պաասականներուն» դէմ: Համայի մէջ «համախոհութեան կոմիտէ» մը կազմուած է որ կոչ ըրած է Իրաքի նախագահ՝ մառեչալ Արէֆի «օգնութեա՛ն եկէք, մեր կրօնքը վտանգուած է »:

Պաասին համար շատ դժուար է հակառակը փաստել, մանաւանդ այս օրերուն երբ մահմետականները տօնական շրջանի մէջ են: Արդարեւ Զորեքշաբթի սկսած է, բոլոր մահմետական երկիրներուն մէջ, ոգեկոչուիլ զոհողութեան տօնը : Ատհայի զոհողութիւնն է, կարեւորագոյնը իսլամական օրացոյցին որ կը յիշեցնէ Աբրահամի զոհողութիւնը : Ժողովուրդը կը խուժէ մզկիթ եւ երկու – երեք օր մտիկ կ'ընէ քարոզներն որ չէյխերուն յորդորները : Յստակ է թէ ինչ վտանգ կը ներկայացնէ Պաասի համար այս կացութիւնը:

Պահպանողական եւ աւանդապաշտ, պարզ է որ մառեչալ Արէֆ ընդդիմադիր դիրք կը բռնէ Պաասի նկատմամբ: Արդէն դէմ արտայայտուած էր, իսկ ներկայիս կը բողոքէ Պաասի «բռնակալութեան » դէմ :

Այս ամբողջ խախուտ դիրք մը տուած են Պաասին որ ճակատական օրեր կ'ապրի :

―o―

ՌՈՒՄԱՆԻԱ կ'ուզէ պահել իր առեւտրական կապերը Չինաստանի հետ : Վերջերս նոր համաձայնագիր մը ստորագրած է քարիւղ արտածելու համար :

«ԲՈՒԲ ՄԸ ՏՈՄՍ»

ԱՅԼ ՈՒԽՏ ՈՒ ԵՐԴՈՒՄ

―o―

Ո՛չ, արտասուելու եւ ողբաձայն հառաչներ արձակելու համար չէ որ կը յիշատակենք Ապրիլ Քսանըչորսը: Ո՛չ ալ եկեղեցի կը մտնենք, ժողովուրդներուն ամէնէն վայրագն ու ամէնէն ճիւաղածին անիծելու համար :

Անճառելի աղէտէն տասնեակ տարիներ ետք, արցունքներն ալ, կարծես, քար կտրեր է մեր կոպերու տակ : Ու հասեր ենք այն օրուան, երբ անէծքներու զօրութեան ալ չենք հաւատար, այլեւս :

Անցե՛ր, գացե՛ր են այն օրերը, երբ աններելի եւ անըմբռնելի միամտութեամբ, կը սպասէինք որ մարդասէ՛ր քրիստոնեաները գային ու մեզ փրկէին :

— Անոնք ալ մեր Յիսուս Քրիստոսը չէ՞ որ կը պաշտեն ... Իրենց ոտքը իյնանք ... Հարկաւ խիղճ ունին ... Կ'արթննայ.

Զարթնցաւ այդ խիղճը :

Բայց, հինգ անգամ տասը տարի անցաւ, մինչեւ որ մեր աչքերը բացուեցան ու մեր միտքը պայծառացաւ :

Ուշ հասկցանք որ երբ աղի արցունք թափես եւ օգնութիւն հայցես, արգահատանք կը ներշնչես հարեւաններուդ: Եւ իրենցմէ կը ստանաս, միայն պարկ մը ալիւր ու ծրարիկ մը բամպակ :

Ուշ հասկցանք որ երբ, գլխիկոր ու պարտուած, լուսացնցուղ պողոտաներէն անցնիս, մե՛ծ, մե՛ծ մարդասէրներու — երէկուան բարեկամներուդ — աչքին առջեւէն, մարդիկ վրադ կը խնդան .

— Աս ի՛նչ խեղճ ու թշուառ բազմութիւն է, որ կ'անցնի ... Կ'ըսեն թէ ատենին արքաներ ու ասպետներ կը բանան եղեր իր ճամբան ... Կ'ըսեն թէ կռուիլ գիտէ եղեր ու ժամանակ մը, ծովէ ի ծով երկարող հայրենիք մը ունի եղեր ... Բայց, աս ի՛նչ ողբալի վիճակ ունի, այսօր ... Պարսատիկ մըն ալ չկայ իր ձեռքը ...

Այսօր, մենք չենք ուզեր որ ուրիշները — բարեկամ թէ թշնամի — մեզի մեղքընան: Մեր հպարտութիւնը ու անցեալի մեր փորձառութիւնը թոյլ պիտի չտային մեզի որ, նորէն, դուռնէ դուռ, օգնութիւն մուրայինք: Ա՛լ չենք ուզեր որ օտարը տեսնէ մեր արցունքը, որ հիմա մեր սրտէն ու հոգիէն ներս է որ կը կաթկթի :

Ըսի, արդէն, չենք հաւատար անէծքներու զօրութեան ալ: Որովհետեւ, ինչպէս իմաստուն ու փորձառու մեծ մայրիկ մը դիտել կուտար, անցեալ օր .

— Տղաս, ինծի անանկ կուգայ որ քանի անիծեցինք ու նզովեցինք այդ հրէշը, այդ գազանը, այնքան աւելի սիրոյ ու գուրգուրանքի առարկայ ըրին զայն ...

Բայց, մեծ մայրիկը ուրկէ՛ ուր իմացած պիտի ըլլայ թէ այդ սէրն ու գուրգուրանքը արդիւնք են տնտեսական հաշիւներու ...

×

Եւ ո՞վ ըսաւ որ արցունքն ու նզովքը կրնան, իրենք իրենց, փրկութեան նաւահանգիստը առաջնորդել պարտեալը :

Ո՞վ ըսաւ որ ազգերը իրենց իտէալը, իրենց երազը կ'իրագործեն՝ իրենց յոյսը դնելով արցունքին ու նզովքին վրայ:

Ո՛չ, ո՛չ, արցունքով ու սրտաճմլիկ կանչերով տե՛ղ մըն ալ չենք հասնիր :

Գիտեմ, երբ ամէն տարի, ապրիլին, մեր միտքը կուգան համրանքը մեր նահատակներուն կամ տեսակն ու տարողութիւնը այն ահաւոր ոճիրին, որուն զոհ գացին անոնք, մեր սիրտը կը բզքտուի : Բայց, ի՞նչ կ'ընենք հիմա — կ'աշխատինք մեր արցունքին կայլակները ցոյց չտալ, ո՛չ «բարեկամ»ին, ո՛չ ալ թշնամիին :

Մեր սիրտը կ'արիւնի նաեւ անոր համար որ մեր «բարեկամ»ները գերեզմաննոց մըն ալ չտուին մեզի: Ու չկրցանք քով քովի բերել ոսկորները մեր նահատակներուն: Մեր «անկախ»ին իշխանաւորներն ալ չտուին մեզի այդ գերեզմաննոցը: Ինչպէս տային, սակայն, երբ իրենց օրացոյցին վրայ Ապրիլ Քսանըչորսը Սուգի եւ Ուխտի օր չէ ...

×

Ո՛չ արցունք, ո՛չ ալ ողբաձայն հառաչ :

Այլ ուխտ ու երդում՝ Ապրիլ Քսանըչորսի վրէժը լուծելու՝ մեր յաղթանակով :

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ ՕՐԼԻԷՆ

(Գ · եւ վերջին մաս)

Հազիւ Փարիզ մտած, Ամերիկացիք կը գրաւեն Օրլին եւ իսկոյն կարգի դնելով, կը հաստատեն օդային ուժի փոքր բայց շատ կարեւոր կայան մը :

Այդ խարխուլը հետզհետէ կծկտելով այսօր իջած է իր նուազագոյն ձեւին, եւ հաւանական է վերջնապէս փակուի տարին չլրացած: Ֆրանսական կառավարութեան հետ կնքուած պայմանագրութիւնը վերջացած ըլլալով, օդակայանի վարչութիւնը կ'ուզէ ետ առնել տրուած հողամասը, յատկացնելու համար քաղաքային օդանաւորդութեան յարաճուն պէտքերուն :

Զանազան ազգութեանց պատկանող աշխատաւորներու, պաշտօնեաներու կարգին կային նաեւ եօթը – ութ Հայեր : «Մեծ աղա»նիս Ժիրայրն էր: Գնահատելով արուեստագէտի անվիճելի տաղանդը, գրեթէ ազատ ձգած էին ուզածին պէս աշխատելու : Հիմա մնացած ենք երկու հոգի :

Խարխուլը ինքնավար էր · պետութեան մէջ պետութիւն մը: Աստղազարդ դրօշակը կը ծածանէր սպայակոյտի շէնքի կայմին վրայ: Կարգապահութեան կը հսկէին ամերիկացի ոստիկանները: Ֆրանսական ոստիկանութիւնը կը միջամտէր միայն այն ատեն, երբ արկածի կամ կռուի մը պարագային կողմերէն մէկը տեղացի ըլլար :

Մինչեւ երկրորդ Աշխարհամարտը, Անգլիացիք երբ տեղ մը հաստատուէին, իրենց առաջին գործը կ'ըլլար Թենիսի դաշտ մը շինել զօրանոցին քովիկը : Կարելի՞ է միթէ առանց Թենիսի ապրիլ: Իբրեւ հարուստ ժողովուրդ, Ամերիկացիք աւելի լաւը կ'ընեն, հայրենիքէն մաս մը կը փոխադրեն կը բերեն նոր բնակավայրը: Եկեղեցի, դպրոց, ակումբ, խանութներ, հիւանդանոց, գրատուն, եւն ·, եւ ի լրումն ամենայնի, ազգային մարզախաղերէն անխուսափելի պոլինկի շէնքըն ու պէյս – պոլի դաշտը: Ուտելիքէն մինչեւ հագնելիք, մինչեւ պատին ներկը ամերիկեան ապրանք է :

Բնականաբար, հետաքրքիր ծանօթներ յաճախ կը հարցնեն, թէ ի՞նչ տեսակ ժողովուրդ են, ի՞նչ է տպաւորութիւնս, եւայլն :

Որքան ալ եօթը տարի աշխատած ըլլամ իրենց հետ, դժուար է ճշգրիտ պատասխան մը տալ :

Ժողովուրդ մը ճանչնալու համար, նախ՝ անհրաժեշտ է իր հողին վրայ, իրենց մէջ ապրիլ : Իմ տեսածս բանակն էր միայն : Յետոյ՝ սխալ է մէկ յայտարարի բերել ժողովուրդները :

Անտարակոյս, մե՛ծ ժողովուրդ են Ամերիկացիք, աւելի ճիշդը՝ Միացեալ Նահանգները կազմող ժողովուրդը : Չենք կրնար ըսել թէ «Մայիսի Ծաղիկ» առագաստանաւին փոխադրած երկու հարիւր Անգլիացի մաքրակրօններն են, որ չորս դարու ընթացքին բազմանալով եղած են երկու հարիւր միլիոն եւ աշխարհի մեծագոյն պետութիւնը : Ըլլալով մէկէ աւելի ժողովուրդներու (մասնաւորաբար անգլիացի, գերմանացի, լեհ, իտալացի) խառնուրդ մը, դիտող աչքը յստակօրէն կը տեսնէ անոնց թերութիւններն ու առաւելութիւնները : Կրնայի օրինակներով փաստել ըսածս, սակայն չեմ ուզեր երկարել :

Ընդհանրապէս առողջ են : Մարդիկ՝ հանդերձ ընտանեօք: Կը զարմանամ թէ ի՞նչպէս հիւանդ չեն ըլլար փոքրիկները, որոնք կը պտըտին փորերնին բաց, տարին տասներկու ամիս :

Ոկրամոլ չեն, «ուտել՝ ապրելու համար» խօսքը անպայման կը վերաբերի իրենց: Առատ, մաքուր կերակուրները հեռու են Ֆրանսականին ճոխութիւնը ունենալէ: Ախորժաբեր, արիւնոտ մսին վրայ Ամերիկացին երբ կը քսէ մատ մը թանձրութեամբ շաքարախառն մանանեխը (Մութարտ) եւ քոքա – քոլայով կը ճաշակէ, կ'արժէ դիտել փափկաճաշակ Ֆրանսացիին դէմքը, քիչ մնայ որ յուզումէն նուաղի :

Առ հասարակ լաւկեաց եւ պայծառ, դիւրահաղորդ չեն՝ ինչպէս Միջերկրականի աւազանին ժողովուրդները : Շուտով չեն բարեկամանար: Կը սիրեն խըմբուած ապրիլ ··· Հայերուն պէս: Ունին մասնաւոր գիւղեր, շէնքեր: Իրենց հետ աշխատող Փարիզցի սրամիտ լակոտ մը խնդալով կ'ըսէր · «Աճապարեցէք, ամերիկեան Կեթոն պիտի երթանք ···» :

Զինուորները կը ստանան խոշոր ամսականներ : Ամուսնացած, երկու զաւկի տէր պարզ յիսնապետ մը կը շահի գրեթէ երեք հարիւր հազար նախկին Ֆրանք : Մեծ ժողովուրդները այսպէս կը վարձատրեն իրենց զինուորականները : Նիւթական շարք մը առաւելութիւններ (առանց մաքսի ապրանք, տան վարձքի դրամ, տոլարի բարձր արժէք, եւայլն) Թոյլ կուտան անոնց վարելու փարթամ կեանք մը, նաեւ ··· սայթաքելու Փարիզի լպրծուն պողոտաներուն վրայ: Կարգ մը երկիրներու մէջ եթէ հակակրանքի ալիքը կը բարձրանայ Ամերիկացիներուն դէմ, ըստ իս՝ պատճառը պէտք է փնտռել ոմանց չաեսի, «նոր հարուստ»ի վիրաւորական կեցուածքին մէջ: Անճանաչ կիներ ու տղաք երբ ազնուական հովեր կ'առնեն, անշուշտ կը գայթակղին հին մշակոյթի տէր աղքատ ժողովուրդները: Պատասխանատու մարմինները շատ լաւ կ'ըմբռնեն հոգեբանական այս երեւոյթը եւ կ'աշխատին դարմանել ··· շրջաբերականներով :

Մեր գրասենեակին պաշտօնն է հիւրասիրել Շէյփի, Օթանի անգամ պետութեանց բարձրաստիճան սպաները, պետական անձնաւորութիւնները: Դժբախտաբար, այդ կազմակերպութիւններուն անդամ է նաեւ Թուրքիան :

Երբեմն կը պատահի, որ անգլերէն չգիտցող Թուրք զինուորականներ գան : Կը դիմեն ինծի կամ Գէորգին: Հասկնալով հանդերձ, թէ Հայերու հետ է իրենց գործը, մեր նախկին հայրենակիցները կը խուսափին «Հա՞յ էք» հարցումը տալէ: Կարծես պիտի այրէր իրենց լեզուն :

Իրիկուն մը, կը պատրաստուէի գրասենեակը փակել ու մեկնիլ՝ երբ ամերիկացի ենթասպան երկու Թուրք սպայ բերաւ: Տուն երթալու ժամս հասած ըլլալով՝ կրնայի մերժել : Չմերժեցի՝ որպէսզի սխալ ենթադրութիւններու ձմդեմ դիմացինները : Գործերնին լրանալէ ետք հարիւրապետը չմոռցաւ շնորհակալութիւն յայտնել : Միւսը, հակակրելի զընդապետ մը, ժպիտն անգամ զլացաւ: Փոխանակ ուրախանալու, որ իր լեզուն կը խօսին մերինին պէս կարեւոր սպասարկութեան մը մէջ, ընդհակառակն թթուեցուց դէմքը: Հայերու օժանդակութեան դիմելը նուաստացում էր իրեն համար : Արհամարհական շարժուձեւերով՝ յայտնապէս ուզեց վիրաւորել զիս :

Սկզբունքով դէմ եմ անիմաստ ցոյցերուն, անօգուտ գրգռութիւններուն, բայց, կ'արժէր պզտիկ դաս մը տալ ամբարտաւանութեան սահմանը անցած զընդապետին :

Նախ, լայն բացի «Յառաջ»ին թերթը: Յետոյ, ձայնատար գործիքին կոճակը դարձնելով սկսայ մայրենի լեզուով խօսիլ Գէորգին հետ: Դառնալով իրեն, քիչ մը չափազանցելով բացատրեցի, թէ խարխուլին պատասխանատու անձը Հայ երիտասարդ մըն է : Կարծես խօսք մէկ ըրած ըլլայինք՝ հինգ վայրկեան չանցած ներս մտաւ Գէորգը, պզտիկ փորը տընկած, համրիչը ձեռքը, ամիրայի մը պէս ծանրաքայլ: Եթէ կարելի ըլլար մարդ չանթահարել նայուածքով, մարդուկը երկուքիս ալ մուխը մարած էր :

Ուրիշ օր մը, խումբ մը Թուրքեր եւ Թրքուհիներ եկած էին դիմաւորելու կարեւոր անձնաւորութիւն մը: Մեր հիւրասրահին պատին վրայ գեղեցիկ որմնանըկար մը կայ, կը ներկայացնէ Փարիզի Սիթէն՝ շրջականերովը : Գծած է Ժիրայրը եւ խոշոր գիրերով ստորագրած Փալամուտեան: Մականունը չփոթութիւն չի վերցներ :

— Ուր որ երթաս՝ անպայման Հայ մը կայ, ըսաւ մէկը :

Չտեսայ մարդուն դէմքը, սակայն ցաւագին բան մը կար ձայնին մէջ: Չիրականացած երազի մը կոտտանքը :

×

Հոս կը վերջացնեմ այս հարեւանցի ակնարկը : Անկարելի է մէկ – քանի յօդուածով ներկայացնել Օրլին եւ ամերիկացի ազնիւ բարեկամներս :

ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԿՐԷՏԷԻ

Գ.

Հետեւանքը սոյն ամարդի քաղ
նութեան ժողովրդային խաւերու
լութիւնն է տիրողին հանդէպ : Կր
ցին ծովահէն է, կը հեռանայ կղզի
կը ծառայէ Թուրք նաւատորմին մէ
պայքարի վենետիկեան առեւտրա
ձեռնարկներուն դէմ եւ վերջապէս
նաւատորմով պիտի պաշարէ կղզին
Կղզերնակ համեստ դասակարգը
տէր ազնուականութեան ղեկավար
թեամբ 14 անգամ կ'ըմբոստանայ,
ճախ կը պարտուի, բայց տիրապետ
թեան մեղմացում կը ստանայ :
Կիպրոսի գրաւումէն ետք, սուլթան
մտածէ տիրանալ Կրետէի : Առիթը
ներկայանայ 1644ին, երբ Թուրք նա
յարձակում կը կրէ Մալթայի ասպե
րէն: Սուլթանը պատասխանատու կը
կատէ վենետիկցիները, Թուրք նա
տորմը կը դիմէ Կրետէ, հետզհետէ
գրաւէ ափերը, բայց Գանտիան գրա
համար քսան տարի պէտք պիտի ըլլ
Մեծ վեզիր Քէօփրիւլիւ կը ստ
ընդհանուր հրամանատարութիւնը,
նետիկ կ'առաջարկէ հատուցում՝
րիւր հազար ոսկի եւ տարե
քսանըհինգ հազար տուրք : Վեզիրը
պատասխանէ · « Առեւտուր կատար
համար չեկանք, այլ գրաւումի համ
Կամաւորներ կը հասնին օգնութեա
բայց անօգուտ, վենետիկցի հրամանա
տար Մորոզինի Սեպտեմբեր վեցին
յանձնէ կղզին :
Կրետէի կորուստը մեծ, ուժգին հա
ուած մըն է Վենետիկի միջերկրական
քաղաքականութեան : Անկումը
չյապաղի: Կղզին տէր պիտի փո
կղզեցիներու ուրախութիւնը ժամանա
կաւոր պիտի ըլլայ, պիտի ենթարկ
գեղծարար վարչութեան մը :
Թուրք փաշան պաշտօնը կը գնէ
թանէն, կուգայ Կրետէ կողոպտելու
մար, տուրքերով ծանրաբեռնելու բն
չութիւնը : Թուրք պաշտօնէութիւնը
չային պիտի գործակցի իր կողմ
տուրքերու գանձումի պատրուակին
կեղեքելու գիւղացին : 1687ին կղզի
յիսուն հազար քրիստոնեայ եւ
հազար Թուրք: ԺԸ · դարու վերջերը
վիճ ճամբորդին համաձայն կղզին
240 հազար բնակիչ, կիսովին քրիստո
եայ, կիսովին մահմետական : Հոգ
Յոյները կ'իսլամանան կալուածներ
պահելու համար : Քրիստոնեան զի
զինուորական ծառայութենէ, բայց
վճարէ խարաճը: Եկեղեցին կը մնայ
մակերպուած ուժը, ապաւէնը ժողով
դին, պաշտպանը քրիստոնեայ համայ
քին շահերուն :

ՄԱԿԱՐԻ ՏՂԱՆ ՄԱՐԳԱՐԸ

Մակար իրաւունք ունէր: Երկու ամսուան ընթացքին Մարգար միայն երկտող մը ղրկած էր ըսելու որ «Վոսփորի գեղածիծաղ ափերէն անցան »:

— Էսպէս մի ըսեր, արիմարդ, տահա խամ է, զարիպութիւն ո՞ւր է տեսեր :

Դորդայէն լսուեցաւ երէցփոխին փըռընգտուքը :

— Հա, մէյ մը ըսի հալերնիդ հարցընեմ,— ու աչքը սեղանին նետեց :

— Եկ, թանապուր ունենք, Մարկոս աղա,— խօսեցաւ Մակարը՝ դէմքին ընդնական երեւոյթ տալով :

— Հա, կարդին, Ղազեղ Արթինի սեղան ես չտկեր: Ինչո՞ւ չէ: Ամերիկայէ ճամբան ժմնած տղայ ունիս: Նամակ կ'առնէ՞ք :

Մակարը պահ մը կեցաւ ու անմիջապէս վրայ տուաւ ·

— Անցած շաբթուն առինք Մարկոս աղա · Սամսոնի ջրերուն վրայ են :

— Երկու ամիսը գնաց, Մակար, սանկ նանկ ամիս մը մնաց,— խօսեցաւ երէցփոխը քթախոտին տուփը հանելէն :

— Հոգ մի ըներ, կովս կը ծախեմ, դըրամդ կուտամ, Մարկոս աղա :

×

Օրեր բամդ գնդակներու պէս կը գըլտորին, ու Մակարը անհանգիստ էր, անհանգիստ :

Անցաւ ձմեռը, գարունը բացուեցաւ : Պոլլոյենց տղուն նամակէն Մակարը կ'իմանար, որ Մարսիլիայէն նաւ պիտի առնեն :

Երէկ երէցփոխը եկեղեցիին ճամբան մուրհակին խօսքը ըրաւ :

Պայմանաժամը լրացած օրը երէցփոխը ներս մտաւ: Անոր երեսին վրայ անսովոր ճմռթկուածութիւն մը կար :

— Էհ, ինչ հալի էք, տէ, եկուր էս տեսակ մարդոց բարիք ըրէ :

— Մարկոս աղա, ղուրպան արեւիդ, երեք շաբաթ առաջ նամակ մը առինք Մարսէյլի ջուրերուն վրայ էին: Հիմա Ամերիկա վաղուց հասեր են: Հա, հա, Ամերիկայէն նամակ որ գայ, 12 ոսկին մէջն է, էդ կողմէն անհոգ կեցիր:

Մակարը ի զուր սպասեց զալ փոսթային · Նամակ չկար · երէցփոխի երեսը կարկուտ թափող ամպ էր դարձեր :

Ու ալ ամէն անգամ Մակար դրան թակելը որ կը լսէր, կ'երթար հաւնոցը խոտերուն տակ կը պահուէր: Շատ անգամ հաւերը կը ծրտէին վրան, Մակարը ձայն չէր հաներ, չէր շարժեր :

Անգամ մը դուռին թակելն որ իմացաւ Մակար, կը պատրաստուէր պահուիլ, երբ դուռը բացուեցաւ ու ներս մտաւ Մարսուպը :

— Հա, Մարսուպ, շատ բան չմնաց : Էս օրերս կը թեմամցնեմ :

Իրաւ որ ամբողջ շաբաթ մըն էր, որ համետներուն վրայ կ'աշխատէր կանոնաւորապէս : Աստուած թշնամիս պարտական չընէ, դժուար է, դժուար :

Էհ, ինչ լաւ օրեր էին, երբ Մակար արեւին տակ կ'երկըննար, կը քնանար ու կ'երազէր հանգիստ : Այն օրերուն երազներն հաճելի էին · շարական կ'երգէր, թաղաւորին կը ներկայանար, ու բակին մէջ մեղուներու ձայնը կար մինակ : Հիմա, կ'ըսես, տան մէջ խռովք մը կայ · կահկարասիները իրար խառնուած, հաղձեց մը, կարծես բոլորն ալ կ'աճապարեն տունէն դուրս ելլել :

Մարդիկ խիղճ չունին: Ամբողջ օրը համետներու վրայ էր աշխատեր, ու մէջքը երկու կտոր կ'ըլլար, այնքան յոգնած էր :

Մակարը բակին մէջ տեսաւ կատուն, որ կը քնանար, կռնակը արեւին: Որքան փափաքեցաւ ինքն ալ կռնակը արեւին տալ, կատու մը ըլլալ, կատու մը ու նորէն դառնալ իր հաճելի երազներուն :

Մակարը գիշեր մը երազին մէջ սկսաւ աւելի ժիր պոռալ մօղիի ձայնով, այնքան ժիր, որ դրացիներն անգամ լսեցին :

— Արիմարդ, — մխտեց կինը:

Մակար արթնցաւ ու ջուր ուզեց ·
խէն լեզուն էր չորցեր :
— Պոլլոյենց պաղչէին քովէն
մը ետեւս էր ինկեր ·— պատմեց Մ
— Կարմուճին քով որ հասայ, ետ
յեցայ : Բա, ինչ տեսնեմ՝ օձը երկ
խի գլուխն ունէր :
Ուրիշ գիշեր մը գայլ մը իր գոմ
կրծէր, իսկ աղուէս մըն ալ երդիկէ
կը ցատկէր : Ո՞վ պիտի ըլլար · գո
րէցփոխն էր, իսկ աղուէ՞սը··· Մար
պը, որ համետներուն ետեւէն էր եկ
Մակար շուարած էր, բոլորովին
ւարած : Ահա թէ ինչո՞ւ օրուան մէ
սը հաւնոցի պահարանին մէջ կ'ան
նէր, Սարիկն ալ դաշտի աշխատանք
րուն մէջ էր արդէն: Ու նամակը կ
չանար, կ'ուշանար :
— Կնիկ, երթամ տեսնեմ՝ քաղաք
մակ բերե՞ր են,— խօսեցաւ Մակար
վորականին պէս :
Անոր դիմագիծը կը նմանէր այն
տարկեալին որ մահուան վճիռն է
ցեր :
— Մարսուպ որ գայ, ի՞նչ ըսե
հարցուց կինը :
– Մարսուպը որ գայ, ըսէ, որ
շաբաթ փալանը հազը կ'ըլլ: Երէցփ
որ գայ, ըսէ որ Մակարը գնաց որ
գինք ջաղջին ջուրը ձգէ :

ՀԱՄ

(10 Տար ·)

ծնչումի տակ, սարկացած գիւղացին կը լքէ երկրագործութիւնը, հողերը կը մնան անմշակ: Կղզեցին կը խանդավառուի ռուս-թուրք պատերազմ մը լսելով: Կատարինէ Բ. կը հրաւիրէ բնակիչները ըմբոստութեան, բայց Կրետէն կը խոստանայ Վենետիկին: 1785 կը մտածուի Կրետէն Թօ-թուին կը զուլ Ֆրանսայի, արտաքին նախարար Վերժէն կը մերժէ: Կրետացիներ կը շարժին: Սուլթանը կառավարիչ կը ղրկէ Հաճի Օսման փաշան, որ կը ջանայ բարելաւել քրիստոնեաներու կացութիւնը: Պոլիս հաշտ աչքով չի նայիր փաշային գործունէութեան, եւ կը կանչէ: Գաղտնի ընկերութիւն մը կը կազմուի ընդհանուր ըմբոստութիւն մը կատարելու համար: 1821ին Յունաստան կ'ըմբոստանայ, Կրետէ կը շարժի, Թուրքերը կը ստիպուին քաղաքներու մէջ ամրանալ: 1822ին կրետական ժողովը կը քուէարկէ սահմանադրական կանոնադրութիւն մը եւ կը յայտարարէ կղզիին միութիւնը Յունաստանի: Եգիպտոսի կառավարիչ Մոհամմետ Ալիի կը հրահանգուի զսպել ըմբոստութիւնը: Այն կղզիին կառավարչութիւնը կը յանձնէ ալպանացի Մուսթաֆա փաշայի, որ կը հեռացնէ ենիչէրիները, կը գրաւէ մեծամեծներու հողերը, կը քաջալերէ ձիթենիի եւ թթենիի մշակումը, կը հաստատէ երկու խառն խորհուրդներ եւ կը հրաւիրէ գաղթողները: Քրիստոնեայ բնակչութիւնը 90 հազարէ կը հասնի 120 հազարի. Մուսթաֆա կը մնայ պաշտօնին վրայ մինչեւ 1850: 1866ին կրետացիներ սուլթանէն կը պահանջեն Հաթթը Հիւմայունի գործադրութիւնը, սուլթանը կը մերժէ, 1866 Օգոստոս 21ին ազգային ժողով մը կը հռչակէ կղզիին միացումը Յունաստանի, որ կամաւորներ կը ղրկէ, պետութիւններ կը միջամտեն, 1869 Յունուար 9ին, Փարիզ գումարուած դեսպանախորհուրդը կը հրաւիրէ Աթէնքը ետ քաշելու կամաւորները, հրաժարելու որեւէ միջամտութենէ, բայց 1868ի կանոնադրութեամբ բնակչութեան կը տրուի աւելի լայն մասնակցութիւն կղզիին վարչութեան: Պերլինի դաշինքով սուլթանը պարտաւոր էր կազմական կանոնադրութեան ճշգրիտ գործադրութիւնը: Պոլիս կը ձգձգէ, կղզին կը պահանջէ:

Սուլթանը Կրետէ կը ղրկէ Միտհատ փաշան: Անգլիա միջամտած էր Կրետացիներու մօտ եւ Թուրք զինուորներու մօտ, որոնք կը ջանային շարժումը զսպել: Հոկտեմբեր 15ին Միտհատ գոհացում կուտար կղզեցիներուն, կը կնքուէր Հալեպայի դաշինքը: Երեսփոխանական ժողովի իրաւասութիւնները կ'ընդլայնուէին, քրիստոնեայ կառավարիչներու թիւը կ'աւելնար (յօդ. 5), քրիստոնեաները հանրային պաշտօններու կը կոչուէին (յօդ. 10), տեղական ոստիկանութեան կը մասնակցէին (յօդ. 12), տուրքերը կը թեթեւնային, մաքսային եկամուտներուն մէկ մասը կը յատկացուէր տեղական պէտքերուն (յօդ. 13), ժողովին 49 ու հարիւրը քրիստոնեայ, 31ը մահմետական, կ'ըլլար: Կրետէ կը պահանջէր ինքնավարութիւն, անգլիական պաշտպանութիւնը կը հաստատուէր կղզիին վրայ Միտհատի միջոցով, անգլիական դեսպան Լայարտ թելադրած էր Միտհատը ընդհանուր կառավարիչ նշանակել Կրետէի: Սուլթանը ետ կը կանչէ Միտհատը եւ կը ղրկէ Դամասկոս որպէս կուսակալ: Անգլիա չի պնդեր ինքնավարութեան մասին, վախնալով որ Ռուսիա նման դիմում մը կը կատարէ Հայաստանի համար:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(3 Շար.)

ԹՈՄՍԵՐ

«ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ»

Գարնանային գիշեր մը: Երկինքին վըրայ աստղեր կը փայլին: Մեծ Արջը, Պզտիկը, Ցարդգողի աստղահոյլ ճանապարհը գրաւած են իրենց տեղերը: Վարը, քաղաքին մէջ, հակառակ պողոտաներուն աղմուկին, ինքնաշարժերու խուճապին, անդորրութիւն կը տիրէ կարծես, որովհետեւ գիշեր է: Լուսաւորուած ու զարդարուած ցուցափեղկերը աչքի վայելք կը հանդիսանան: «Գիշերուան մութը» ասացուածք մըն է լոկ: Հոս ամէն ինչ լոյս է, պսպղացող, յափշտակող, շլացնող: Մայթերուն վրայ անհամար բազմութիւն, մեծ մասամբ շարժանկարային կամ թատերական ներկայացումէ մը նոր դուրս ելածներ: Անոնց դէմքերուն վրայ կը կարդացուէր իրենց տեսած վերջին արարին՝ վերջին պատկերը: Գոհերու եւ դժգոհներու բազմութիւն մը: Ես ալ մաս կը կազմեմ անոնց: Թէկէտեւ ոչ գոհերու, ոչ ալ դժգոհներու դասակարգին կը պատկանիմ, այլ... զոհերու: Թակարդը ձգուած բռնազբօսիկ կերպով: Թակարդին անունը՝ «Կայսր», բիւզանդական պերճանքներով համեմուած, թատերախաղ մը: Ո՞ր մահկանացուն, նոյնիսկ Փարիզաբնակ, չի փափաքիր, գէթ անգամ մը, տեսնել Վոսփորը, Բիւզանդիոնն ու անոր հզօր եւ թիւթիչ բնակիչները, Նիկեփոր Փոկասը, Թէոֆանօն, Օհան Գուրգէնը, Վասիլը, եւն., ի՞նչպէս կարելի էր անդրդուելի մնալ նման անուններու ձգիչ ուժին առջեւ, նամանաւանդ երբ անոնք կը կրեն Լեւոն Շանթի կնիքը:

Գացի շատերուն նման: Աւա՜ղ: Վստահութիւնս չարաչար բռնաբարուեցաւ: Բիւզանդիոնի երազ արքունիքը, Քառէ հայաբնակ թաղամասին սրճարանի մը սրահին վերածուած էր: Հոն էին բոլորը, հին ու նոր ծանօթ դէմքեր, վաստակաւոր եւ անվաստակ դերասաններ, իրար անցած բեմին վրայ: Լաց, պոռչտուք, փնտռտուք: Մէկ խօսքով անհելի իրարանցում, կորսուած բան մը գտնելու անյոյս ցանկութիւն մը: Կորսուածը Լեւոն Շանթն էր, որուն ետեւէն ինկած կը վազէին բեմին վրայ, մեծով պզտիկով: Ու ձէն կուտար Օհան (Գուրգէն).

— Տեսա՞ր զինքը, Թէոֆանօ:

Թէոֆանօ.— Լեւո՞նը:

Օհան (Գուրգէն).— Լեւոնին մասին խօսք չկայ այժմ, Նիկեֆորը կ'ուզեմ:

Թէոֆանօ.— Լեւոնը փնտռելու գնաց:

Օհան (Գուրգէն).— (Պաղ քմծիծաղով մը).— Ան Լեւոնը չի գտներ. (ձեռքերը իրար շփելով) Լեւոնը ոչ եւս է, սիրելի Թէոֆանօ, ոչ եւս... (յաղթական) յարմարցուցի զինքը, յարմարցուցի... (վարագոյր, ծափահարութիւններ, հառաչներ, եւայլն):

Հազար երկար տարիներ ապրիլ, համբաւ շինել ու գալ մեռնիլ Քառէի հայաբնակ թատրոնի մը բեմին վրայ, արժանավայել վախճան մը չէ անկասկած Բիւզանդական Կայսրերու համար: Նամանաւանդ որ, շնորհիւ Լեւոն Շանթին, դեռ երկար ապրելու սահմանուած էին: Բայց եկուր տես որ «Լեւոնը յարմարցուցեր են» ու հիմա անոր ոգին է որ հաշիւ կը պահանջէ ինձմէ, իբրեւ իր վաղեմի բարեկամը: Հանդիպումը անակնկալ չպատճառեց: Հոգիներու գալստեան հաւատացող մը չեմ, բայց եւ այնպէս կը զգայի որ Ան պիտի գար ու հաշիւ պահանջէր... եղածին համար:

— Բարի երեկոյ, յարգելի վարպետ, ըսի լռութիւնը խզելով:

— Ածականի պէտք չկայ, Պարոն կոչեցէք զիս այսուհետեւ:

— Բայց, վարպ... Պարոն Շանթ, ես յանցանք չունիմ:

— Ինչո՞ւ լուր չտուիր որ ներկայ գտնուիմ:

— Կարծած էի թէ պատուած էին ձեզ, բայց աւա՜ղ:

— Մարդ հարցնող չեղա՞ւ, թէ ո՞ւր է Լեւոնը:

— Ի՜նչպէս թէ ոչ: Բոլորը, մեծով ու պզտիկով, բեմին եւ սրահին մէջ: Իրար կը հրմշտկէին, կը փնտռէին ու ձէն կուտային...

— Օհանը (Գուրգէն) ի՞նչ ըսաւ.

— Ըսաւ որ յարմարցուց ձեզ:

— Զըմբոստացա՞ր.

— Վախցայ, Պարոն Շանթ:

— Ուրկէ՞ վախցար:

— Նիկեփորէն: Աղէկ որ հոն չէիք. վախնալիք բան էր:... Թէոֆանոյին կրնաք հարցնել, ան ալ վախցած էր եւ Օհանը (Գուրգէն) օգնութեան կանչեց:

— Նիկեփորը սպաննուեցա՞ւ պէտք եղած ձեւով:

— Այդ կողմէ, ոչ մէկ կասկած Պ. Շանթ: Օհանին (Գուրգէն) ձեռքէն մարդ չազատիր: Յարմարցնելու վարպետ է: Մէյ մըն ալ Նիկեֆոր չէք տեսներ այստեղ:

— Այդ լաւ, իսկ Օհա՞նը (Գուրգէն), ի՞նչ եղաւ վախճանը:

— Վասիլին յանձնեցինք... Վասիլն ալ զինքը յարմարցուց: Վարձքերնիդ կատար Պ. Շանթ, ուրիշ ըսելիք մը ունի՞ք:

— Ժողովուրդին կարծիքը ի՞նչ էր:

— Ժողովուրդը կարծիք չունէր: Արդէն անոր կարծիքը հարցնող չկայ: Տոմսակը կը խրեն գրպանը եւ «ազգին համար է» ըսելով հանդէսի կը բերեն:

— Ուրիշ ըսելիք չունի՞ս:

— «Կայսր»ը մեռաւ, բայց «կեցցէ կայսրը»:

— Այո՛, պայմանաւ որ այս վերջինն ալ «չյարմարցուի» նախորդին պէս:

ՊԻԾԱԿ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՅ ՄԱՅՐԻԿԻ ՄԸ ՄԱՀԸ

Ապրիլ 11ին Տէխնի մէջ, հողին յանձնեցինք պարկեշտ ու տիպար Հայուհի մը՝ Այրի Տիկին Հայկուհի Պօյաճեան: Դուստրը բնիկ Իզմիրցի Սիմաւոնեան ընտանիքին, ամուսնացած էր Յովհաննէս Պօյաճեանի, Իզմիրի Դաշնակցական «վարպետ»ի հետ, հակառակ իր հարուստ ու պահպանողական ազգականներուն բուռն ընդդիմութեան:

Իր կեանքը, տառապանքի եւ զրկանքներու շարան մը հանդիսացաւ: Իր ամուսնոյն կուսակցական գործունէութեան հետեւանքով կրած յաճախակի բանտարկութեանց ընթացքին, Տիկին Հայկուհի իր ճակտին քրտինքով ե՛ւ օգնութեան փութաց ամուսնոյն ե՛ւ պահեց իր զաւակները, հոգ տանելով նաեւ անոնց ուսման: Անձնուիրութեամբ ճաշակեց նաեւ աքսորի դառնութիւնները:

Իր լաւագոյն հանգիստը Ֆրանսայի մէջ ապրեցաւ, իր զաւակներով շրջապատուած եւ կնքեց իր մահկանացուն 83 տարեկանին:

Յարգա՜նք իր թարմ շիրիմին:

Բ.

ԽՄԲ.— Մեր ցաւակցութիւնները թերթիս աշխատակից՝ Գուրգէն Պօյաճեանի:

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ԷՋՄԻԱԾԻՆ», Փետրուար-Մարտ, 1964, պաշտօնական ամսագիր Հայրապետական Աթոռոյ, Ս. Էջմիածնի, նուիրուած Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի Երուսաղէմ ուղեւորութեան եւ երկու Կաթողիկոսներու հանդիպումին:

ԿԻԼԻԿԻԱ, պաշտօնաթերթ Ամերիկահայ Ազգ. Առաջնորդարանի թիւ 3-4 1963:

Խենթ մը կառքէ մը իջնելով.—

— Որքա՞ն է պարտքս, կը հարցնէ վարորդին:

— 41 փրանք 50:

Խենթը կը փնտռէ գրպաններուն մէջ եւ հազիւ կրնայ երկու հատ 30 փրանքնոց գտնել: Պահ մը կը մտածէ եւ ապա 40 փրանքը երկնցնելով կ'ըսէ.

— Կա՛մ ինծի մէկուկէս փրանք փոխ տուր եւ կա՛մ մէկուկէս փրանքի չափ ետ տար ինքնաշարժը...

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (78)

ԽՈԴԵԴԱՆ

Գիշերը, երբ բոլոր ձայները դադարում էին, խրճիթը լցւում էր ճռիկների երգով: Նրանք երգում էին Սասունցի այդ չքնաղ բնութեան բախտի համար:

Յաճախ, կէս գիշերին Ասատուրը արթնանալով նստում էր անկողնու մէջ, ծխում էր եւ ունկնդրում ծղրիթների համերգը: Դրանց երգը լսւում էր առաստաղի մրոտ գերաններից եւ թոնրի շրթան ճեղքերից: Այդ հրաշալի երաժշտութիւնը տեւում էր մինչեւ արեւածագ: Խոդեդանը ճռիկների երգին ունկնդիր, զգուշութեամբ դիտում էր, թէ ինչպէս Բայազի եւ իր երեխաների խաղաղ շնչառութիւնից ելնում իջնում էր իրենց կարկատած հնամաշ վերմակը:

Նա երբեմն ելնում էր դուրս եւ, Արինօքի ձորերանին կանգնած, խաւարի մէջով նայում էր անհելի հովտին: Ջրի մէջից իր ականջին էր հասնում գետակի սառը ջրերի խշշոցը Կատուաձորի կանաչ ընկուզենիների սոսափիւնի հետ: Ջրի հանդիպակած ափին պլպլում էր Օնէի գերդաստանի ճրագը: Երբեմն-երբեմն լսւում էր, թէ ինչպէս թեթեւ քամուց ծանր տանձերը, Օնէի ծառերից պոկուելով, գլորւում էին ձորը:

Տուն մտնելիս, նա կանգ էր առնում թոնրի առաջ եւ հերթով նայում էր իր զաւակներին: Ում թեւը բաց էր՝ ծածկում էր, ում ոտքը դուրս էր ընկել՝ դնում էր վերմակի տակ: Հեղինէին նայելիս, նա մտաբերում էր Օնէի արօրը, որ ծնունդի ժամանակ հանել էին տանից եւ մասերն իրարից արձակել: Լեւոնը նրան յիշեցնում էր շան լակոտը, Աշխէնը յիշեցնում էր սարդն ու ակլատիզը:

Լուսադէմին, երբ Դաշտադէմից լսւում էր Օնէի տան աքաղաղի յաղթական ծուղրուղուն, որին անմիջապէս արձագանգում էին հարեւան տների աքաղաղները, Բայազը, արթնանալով եւ երեսը խաչակնքելով, քաշում էր երդիկը: Քարափին կանգնած մենաւոր խրճիթը լցւում էր անտառի կապոյտ լոյսով:

Այդքան բազմաթիւ մօտ եւ հեռաւոր կանչերի միջից Ասատուրը հեշտութեամբ զանազանում էր, թէ ո՞ր գիւղից ում աքաղաղն է կանչում:

— Օնէի աքլորն է,— ասում էր նա եւ սկսում էր հագնուել:

Մի տուն կար, որի աքաղաղների ձայնը տհաճ էր նրա համար: Դա Ախուպի Զատոյի տունն էր: Հէնց որ այդ մեծատան աքլորը կանչում էր, նա գլուխը բարձրացնելով, նորից դնում էր բարձին:

Իսկ երբ լսում էր Օնէի կամ Պնտիկի Մանուկի աքաղաղների կանչը, Խոդեդանը անմիջապէս վեր էր կենում, լուացւում էր աղբիւրի սառը ջրով եւ, մի պնակ պաղ մածնահատիկ ուտելով ու գաւազանը վերցնելով, շտապում էր դէպի Սեւ սար, դէպի Իրիցանք:

ԱՔԱՂԱՂՆԵՐԻ ԿՌԻՒԸ

Մի առաւօտ, երբ Ասատուրը գիւղումն էր, իրենց թառի վրայից մի անծանօթ աքաղաղի չնդալից կանչ լսեց:

— Էս ի՞նչ բան է, Մարտէ աղջիկ.— ուրախացած բացականչեց հովիւը, անկողնուց վեր թռչելով:

— Մեր ճետն է, Խոդեդան:

— Ա՛յ ես մեռնեմ դրա ձէնին, իսկ ես կարծեցի, թէ Ախուպի տան խորոզն է կանչում:

— Ործաւ, մենք հիմա մեր սեփական աքլորն ունենք,— պատասխանեց կինը հպարտութեամբ:

Բայազի աքաղաղը երկարավիզ էր եւ նախշուն: Փորը սեւ էր, պարանոցը սպիտակ, ոտքերի բմբուլներն արծաթոյն, իսկ թեւերը՝ կարմիր: Նրա կատարը մուգ կարմրագոյն էր, եւ ունէր հինգ խոշոր ատամ, երեքը դէպի ետ դարձած, իսկ երկուսը՝ առաջ: Պոչը կազմուած էր եօթը խոշոր մանգաղաձեւ փետուրներից՝ մէկը միւսի վրայ իջնող: Վերջին փետուրը միւսներից անջատուած էր բաւական լայն բացուածքով:

Մի անգամ Կատուաձորում ընդհարուեցին Զատոյի կարմրակատար աքաղաղներից մէկը, որ իր կռուարարութեամբ անուն էր հանել գիւղում, եւ Բայազի աքլորը:

Աքլորների կռիւ: Գոմէշների ու ցուլերի կռւից յետոյ, դա ամենամեծ հանդէսն էր գիւղում:

Կռիւն այն աստիճան կատաղի էր ու հետաքրքական, որ ամբողջ գիւղը հաւաքուել էր Զորաբերանին այդ տեսարանը դիտելու: Եւ ի՞նչպէս չդիտէին:

Զէ՞ որ իրար էին բախուել երկու տարբեր տների աքլորներ՝ հարուստ հողատէր աղա Զատոյի եւ գիւղի հովիւ Ասատուրի աքաղաղները:

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

Այրի Տիկին Եսթեր Վահագն Իշխալացեան, Օր· Լօրա Իշխալացեան, Օր· Լիտիա Իշխալացեան, Տէր եւ Տիկին Հմայեակ Իշխալացեան եւ զաւակները, Պ· Վահէ Իշխալացեան, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Նէճէմեան, զաւակները եւ թոռները (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Միշէլ Միաս, Տէր եւ Տիկին Մխիթար Անմահեան, սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, հօրեղբօր եւ աղգականին՝

ՎԱՀԱԳՆ ԻՇԽԱԼԱՑԵԱՆԻ

կսկծալի մահը, որ տեղի ունեցաւ Ապրիլ 20ին, Երկուշաբթի Նէօյիի Ամերիկեան հիւանդանոցը, յետ կարճատեւ հիւանդութեան։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի (Ապրիլ 23) ժամը 14·30–ին, փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցին։

Կը խնդրուի ներկայս իրրեւ մահագդ ընդունիլ։

Ցաւակցութիւն՝ տոմարով։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Պերճ Եաղլեան, Տէր եւ Տիկին Հայկ Տէմիրճեան, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Եաղլեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ԱՃԻՒ ՏԻԿ· ԱԶՆԻՒ ԵԱՂԼԵԱՆԻ

քառասունքի առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ, Լիոնի Ս· Յակոբ եկեղեցին։ Կը հրաւիրուին յանդուցեալին յիշատակը յարգողները։

×

Այրի Տիկին Մարի Գասապեան եւ զաւակները (Սարսէլ) կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, այս Կիրակի առաւօտ, ժամը 10·45, փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԱՐԹԻՆ ԳԱՍԱՊԵԱՆԻ

յիշատակին։

Կը հրաւիրուին հանդուցեալին յիշատակը յարգողները։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Տէր եւ Տիկին Իրքքրանեան յիսուն ֆր· կը նուիրեն Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին, իրենց ծնողաց յիշատակին, Ապրիլ 24ի առթիւ։ (Սառնալ Ցառաջէն)։

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱԶԻ ՕՐԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ կապ· Խաչի վալանսի մասնաճիւղին։ Այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, Փուայէ Փրոթեսթան, Րիւ Պալզաք։

Կը նախագահէ ՏԻԿ· ԿՕՇԿԱԿԱՐԵԱՆ

Կը խօսի ՏԻԿ· ՀՈՒՒՐԻ ԻՓԻՔԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին, երգ, արտասանութիւն, չարժանկարով պիտի ցուցադրուի Կ· Խաչի ժիւրայի կեանքի դուռնուոը ժապաւէնը։

Սիրով կը հրաւիրուի վալանսի Հայութիւնը։

Մուտքը ազատ է։

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ· Յ· Դ· Քրիստափոր Ենթակոմիտէի ընդհ· անդամական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Ահարոն Հաճ ակումբը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ· կոմիտէի ներկայացուցիչը։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱՀԱՐԲ· Հայր· Մխիթեան Մաքսէյլի մասնաճիւղի ընդհ· անդամական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։

Օրակարգ տեղւոյն վրայ։ Վարչութիւնը կը խնդրէ իր բոլոր անդամներէն ներկայ գտնուիլ, այս չատ կարեւոր ժողովին։

ՀԱՅ ԱԻԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ ՓԱՐԻԶԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝
ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ

Այս Կիրակի կը խօսի՝
ՊԱՏ· ՍԻՄԷԼԵԱՆ

8 BIS, RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՆԵՏԻԿ, Ս. ՂԱԶԱՐ, ՇՐՋԱԿԱՆՆԵՐԸ ՄԻԱՆ ԵՒ ԱՅԼ ԳԵՂԵՑԻԿ ՇՐՋԱՆՆԵՐ

▼

Մեկնում Օգոստոս 3ին,
Վերադարձ 31ին

Արձանագրութեան եւ այլ տեղեկութեանց համար դիմել հետեւեալ հասցէներուն։

Մ· ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ՝
(ENSEIGNES GRIEG) 1er étage
261, Rue St. Denis, PARIS (2e)
Tél. : GUT. 09-06

Յ· ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ՝
128, Rue de Flandre, PARIS (19e)
Métro : Crimée
(*Մուտքին դիմացի դուռը*)

Հ· ԱԹԱՆԱՍ Վ.ՐԴ· ՔԷՍԷՃԵԱՆ՝
PAROISSE ARMENIENNE
CATHOLIQUE
69, Avenue Henri Barbusse
ARNOUVILLE-LES-GONESSE (S. et O.)
Tél. : 15.56 Gonesse

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ապրիլեան եղեռնի տարեդարձը կ'ոգեկոչուի այս Ուրբաթ (24 Ապրիլ) ժամը 20·30ին Քատէի սրահը, Րիւ եւ մեթրօ՝ Քատէ։ Նախաձեռնութեամբ Ապրիլեան Սերունդին։

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ

ԲԱԲԳԷՆ ԳԱՎԷԶ
ԿԸ ԽՕՍԻՆ՝

Պ. Պ. Ժ. ԴԱՏԱԻՈՐԵԱՆ ԵՒ ԱՍԱՏՈՒՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ (ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ)

Օրուան պատշաճ դեղարուեստական յայտագրին կը մասնակցին։—
Պ· ՔԱՍԹԱՆԻԷ (սրինգ), Օր· ԷԼԻԶԱՊ ԷԹ ՊԻՆՈՇ (տաւիղ), Օր· ՎԱՐԹԱՊԵՏԵԱՆ (դաշնակ)։ Կ'արտասանէ Օր· ԹՕՓ ԱԼԵԱՆ
եւ ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ (երգ)
Ընկերակցութեամբ՝ ԿԱՐՊԻՍԻ ԱՓԻՒԿԵԱՆԻ
Խօսնակ.— ԵՐՈՒԱՆԴ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ուրբաթ, Ապրիլ 24ին ժամը 21ին Սալ Մազքնօ, 88 Րիւ տ'Օպաւնէը, նախաձեռնութեամբ Ապրիլեան Սերունդին (ԶՈՄ)։

Հովանաւորութեամբ Ազգ· Կեդր· վարչութեան եւ մասնակցութեամբ Կաթո – ղիկէ եւ աւետարանական համայնքնե – րուն։

Կը Նախագահէ
ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ· ԹՐԹՌԵԱՆ
(Առաջնորդ Հարաւ· Ֆրանսայի թեմին)

Կը խօսի
ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Օրուան պատշաճ դեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Ալիս Շամիրեան, Մարի Սիմոնեան, Օր· Արզումանեան, Պ· Պ· Ս· Տէրոյեան եւ Ժ· Գասպարեան (*Արմենիա երգչախումբէն*)։

Արտասանութիւն.— Գալուստ Պալեան, Օր· Է· Եղիկեան, Ադաւնի Մուրատեան եւ ՍԱՐԳԻՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆ։

Կենդանի պատկեր Հայ Աբենոյչներէ, դեկավարութեամբ Տիկին Մ· Շամիրեանի։

ՇԱԽԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ ժամը 21ին դպրոցի սրահին մէջ, կը խնդրուի մեր հայրենակից – ներէն անխտիր ներկայ գտնուիլ, յար – դելու համար մեր մէկ մխիթարեան անմեռ գոհերուն յիշատակը։

ՊՈՐՏՈՑԻ ՄԷՋ

Պորտոյի Մուրատ խումբը կ'ոգեկոչէ Ապրիլեան նահատակներու յիշատակը, այս Կիրակի ժամը 15·30ին, Առլաք Սոլ – ֆերինօ սրահը, (235 Րիւ Մունէյրա)։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Փարիզի Ս· Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին բաց է այս Ուրբաթ (Ապրիլ 24) ժամը 15էն 17։ Ժամը 16ին Սերովբէ Արք· հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի մատուցանէ Ապրիլեան նահատակներու յիշատակին։

(ՊՈՐՏՕ)

Գրիգոր վրդ· Խաչէրեան հոգեհանգստեան պատարագ պիտի մատուցանէ այս Կիրակի առաւօտ ժամը ճիշդ 10ին, Պորտոյի Սէնթ – Մարի տը լա Պասքիտ եկեղեցւոյ մէջ, 64 Ավընիւ Թիէր, Ապրիլեան նահատակներու յիշատակին։

(Ցաւուկ աթոռներ վերապահուած են Հայերուն)։

ՊԱՏԱՐԱԳ

Ապրիլ 26ին, Կիրակի ժամը 11ին, փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցին, հոգեհանգստեան պատարագ պիտի մատուցուի Ա· պատերազմին ընթացքին փրանսական ճակատը ինկած հայ ռազմիկներու եւ Ապրիլեան նահատակներու յիշատակին, նախաձեռնութեամբ Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ կամաւորներու Միութեան։

SACRÉ - CŒUR

Կիրակի, Ապրիլ 26, ժամը 16·30ին Մոնմարթրի Սաքրէ – Քէօր Մայր–Եկե – ղեցւոյ մէջ, ձայնաւոր պատարագ պիտի մատուցի Ապրիլեան նահատակներու յի – շատակին։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ· ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Ս· ՅԱԿՈԲ (ՄԱՐՍԷՅԼ)

Այս Կիրակի Պուլ· Օատոյի Ս· Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի հարաւային Ֆրանսայի թեմի առաջնորդ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ·ի նախագահութեամբ, ոգեկոչելու համար Ապրիլեան եղեռնի մէկուկէս միլիոն նահատակներու խնկելի յիշատակը։ Ցաւարտ պատարագի Առաջնորդին ձեռամբ պիտի կատարուի երկու երիտասարդնե – րու (Վահան Յակոբեան եւ Գրիգոր Սարգիսեան) Սարկաւագի ձեռնադրութիւնը։

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Կիրակի, 26 Ապրիլ, ժամը 15·30ին, Օթել Սէբիլ, 20 Ավընիւ Թորժ Փէմանսօ։

Հովանաւորութեամբ՝ յանձնախումբի նախագահ՝ ՄՈՒՇԵՂ ՃԻԼԻՋԵԱՆԻ։

Կը խօսին.— Կ· ՓՕԼԱՏԵԱՆ եւ Յ· ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ։

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական յայտագիրը (Մարսէյլ եւ Նիս)։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՏԵՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Ֆրանսական բանակի Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան կողմէ։ Ապրիլ 25ին Շաբաթ կիրակի ժամը 8·30ին, Հ· Յ· Դ· Տան մէջ։

Կը նախագահէ՝ ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՅՃՆԵՐԵԱՆ

Կը խօսի՝ Կ· ՄԵՀԵԱՆ

Գեղարուեստական պատշաճ բաժին։

Մուտքը ազատ է։

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ազգային Միութեան, Ապրիլ 24ին, Ուրբաթ երեկոյ ժամը 20·30ին, մասնակցութեամբ՝ երգչախումբի եւ բանուանութեանց ներկայացուցիչներուն։

Սալ տէ Ֆէթ

Կը նախագահէ Պ· ՅԱԿՈԲ ԿՕՇԿԱԿԱՐԵԱՆ

Կը խօսի ՏԻԿ· ՀՈՒՒՐԻ ԻՓԻՔԵԱՆ

Խօսք կ'առնեն նաեւ՝ Տարօն Աբեղեան, Ճէրէճեան եւ Տոքթ· Գոհարեան (Փոխանորդ), եւ Պ· Աբրահամեան՝ Ազգ· Միութեան կողմէ։

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ազգ· Միութեան Կեդր· վարչութեան, հովանաւորութեամբ երեք յարանուանութեանց պատուիրակներու եւ մասնակցութեամբ Լիոնի նահատակութեան դպրոցին։ Այս Կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին, եկեղեցւոյ կից Ազգ· Տան սրահը, 295 Րիւ Պաւլօ։

Կը նախագահէ Դ.ԱԻԻԹ Վ· ՄԱՀԱԳԵԱՆ

Խօսք կ'առնեն Ազգ· Միութեան յարանուանութեանց ներկայացուցիչները։

Ուղերձով կը մասնակցին նաեւ՝ Նոր Սերունդը, ԺԱՃը, կարմիր եւ Սպոյտ Խաչերը։

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական յայտագիր որու կը մասնակցի Կոմիտասեան երգչախումբը ղեկ· Պ· Օֆլազի։

Մուտքը ազատ է։

× *Առաւօտուն ժամը 11ին հոգեհանգստեան պաշտօն Ապրիլեան նահատակներուն յիշատակին։*

×

ԼԻՈՆ

ՁԱՅՆԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ, այս Կիրակի առաւօտ ժամը ճիշդ 10ին, մկրտչի Լիոն Ապրիլեան նահատակներու Ֆուրվիէրէի Բլրանիստ հոյակապ տաճարին մէջ։

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Տէսինի Ս· Աստուածածին եկեղեցին կրօն· Ընկ· վարչութիւնը կը ժամադրէ Տէսինի եւ շրջակայ հայ ընտանեաց թէ այս Կիրակի առաւօտ պատարագ կատարուի 1915ի Մեծ Եղեռնի բոլոր նահատակներու յիշատակին։

ԱՆԾԱՆՕԹ ՁԻՆՈՒՈՐԻՆ

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի ալ Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ կամաւորներու Միութիւնը, հրաւիրած է ձին, արծարծելու Անծանօթ Զինուորի Բոցը, Ուրբաթ Ապրիլ 24ին, 18·30ին։ Հայ ժողովուրդը կը հրաւիրուի իր խուռներամ ներկայութեամբ տալու մէկուկէս միլիոն անչքիմ նահատակներու յիշատակին։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ
24
ԱՊՐԻԼ
VENDREDI
24 AVRIL
1964

LE NUMERO : 0,30 Fr.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9993

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — N° 9993

24 AVRIL 1915

« Nous sommes à une époque où l'humanité ne peut vivre avec, dans sa cave, le cadavre d'un peuple assassiné ».

JEAN JAURÈS.

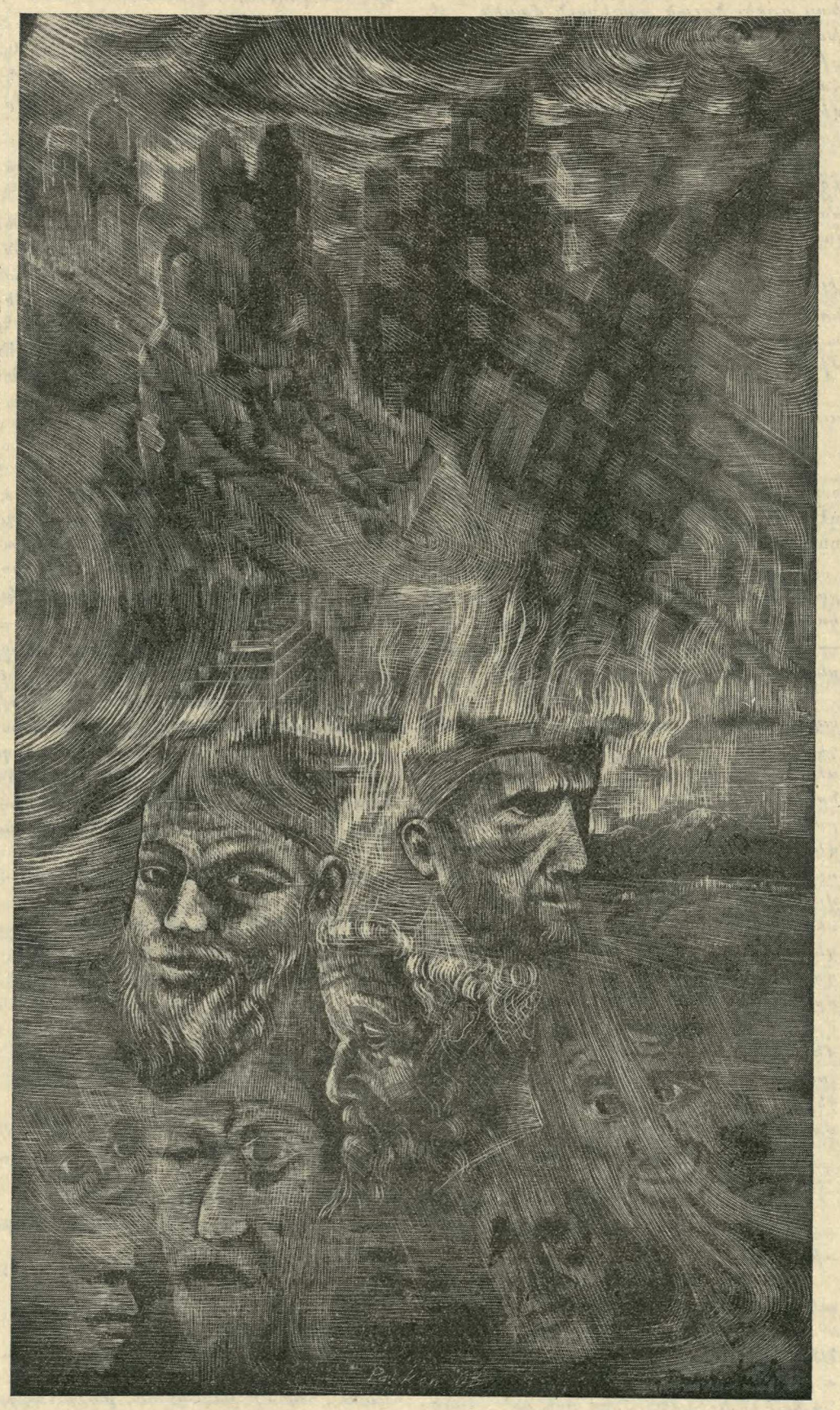

Գծ. Բ. Պոտոսեան

24 ԱՊՐԻԼ 1915

« Ոգեկոչումը Ապրիլեան նահատակներուն, ոչ միայն արտայայտութիւնն է հաւատքի՝ անոնցմէ իւրաքանչիւրին ի ծոց Աստուծոյ, այլ նաեւ արտայայտութիւնն է հաւատքի մեր ցեղին, մեր ազգին ալ տեւականութեան »։

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆ

×

« Lorsque les coupables sont trop nombreux, on ne punit personne : on châtie un simple délit ; on récompense les grands crimes ».

MACHIAVEL.

« Անոնք ահա, հառասուն տարիէ ի վեր կը սպասեն որ ամէն մէկդ վէրք մը դարմանէք, վարդավառ երգ մըն ալ դուք հնչեցնէք յանուն տարագիր բազմութեանց իմքնապաշտպանութեան »։

Շ.

×

« Une seule injustice, un seul crime, une seule illégalité, si elle est universellement, commodément, légalement acceptée, suffit à deshonorer tout un peuple ».

CHARLES PEGUEY.

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՁԵ՛ՆՔ ՄՈՌՆԱՐ

—o—

Տարինները անգօր են մոռցնել տալու այն աննախընթաց եւ ահաւոր ոճիրը, որուն զոհ դնաց Հայութիւնը 1915ին եւ յաջորդ տարիներուն, հերոսական Ձէյթունի տարապուրծներն մինչեւ Իմմիրի պէտը :

Դաւադիր ու ոճրագործ Իթթիհատի կառավարութիւնը ամէնէն առաջ ուզեց գլխատել մեր ազգը : Խարդախութեամբ ու խաբեբայութեամբ ձերբակալեց հարիւրաւոր մտաւորականներ ,— ազգին ընտրանին,— եւ աքսորեց զանոնք Անատոլուի խորերը, Այաչ ու Զանկըրը , որպէսզի առանց վտանգի եւ դիւրութեամբ իրագործէ ղեցասպանութեան իր դիւային ծրագիրը, արմատախիլ ընելով ան – յուսի մնացած Հայութիւնը իր հայրենի դարաւոր բոյներէն, օսմանեան կայսրութեան մէկ ծայրէն միւսը :

Հրէշը լաւ էր ընտրած յարմար վայրկեանը :

Ահաւոր երկունքի մըն էր բռնուած աշխարհ : Թնդանօթը կ'որոտար Եւրոպայի ռազմաճակատներուն վրայ՝ Ֆրանսայէն մինչեւ Ռուսիա :

Դաշնակից հաւատարմը տակաւ ուժերով փորձած էր խորտակել Տարտանէլի ամրոցները՝ դրաւելու համար Թուրքիոյ մայրաքաղաքը եւ ձախողած :

Ջլատուած կայսերական Գերմանիոյ իր դինակից բարոյական ակնկալութիւնէն, — չըսելու համար մեղսակցութիւնէն,— դարաւոր զահիճը առանց խղճահարութեան ու անպատիժ դործադրեց իր սարդի ծրագիրը, տուներէ մէջ ճը – դելով արիւնարբու Էնկիթիմուրն ու ձինկիզ Թանը :

Ձդնաժամային այդ օրերուն հայ ժողովուրդի հերոս դաւակները ըմբոստու – թեան դրօշ պարզեցին եւ ինքնապաշտպանութեան դիմեցին տեղ տեղ, ուր որ կարելիութիւն կար :

Այդպէս է, որ Մուսա – Լերան, Վասպուրականի, Տարօնի, Շապին Գարահիսարի, Եդեսիոյ , Ազատոյի, Ֆընտըճա – քի եւ այլ վայրերու մէջ փրկեցինք մեր պատիւը, անհաւասար դիւցազնական կռիւներ մղելով անարդ թշնամիին դէմ :

Ապրիլ 24ին չարաշուք տարեդարձը խորհրդանշան ենք դարձուցած՝ պանծացնելու համար խնկելի յիշատակը մեր անթիւ ու անհամար մեռելներուն, որոնք դերեզման անգամ չունեցան : Անդամ մը եւս կրկնելու համար որ՝

Ձե՛նք մոռնար Տէր Զօրը, ուր յիսուն հազար հայորդիներ բնաջնջուեցան մէկ օրուան մէջ :

Ձե՛նք մոռնար Տրապիզոնի առջեւ ծով նետուած հազարաւոր անմեղ մանուկ – ները :

Ձե՛նք մոռնար տարագրութեան ճամբաներուն վրայ անօթի եւ անտուաղ մեռնող անթիւ անհամար անմեղ կիներն ու երախաները, որոնց մարմինները կեր դարձան չնագայլերու :

Ձե՛նք մոռնար մանաւանդ մեր պապերնական հայրենի հողերը, որոնց իւրաքանչիւր քիլոը ոռոգուած է Հայու կար – միւ արիւնով :

Ձե՛նք հրաժարիլ մեր քաղաքական պահանջներէն եւ պիտի չդադրինք մեր ողոքի ձայնը բարձրացնելէ քաղաքակիրթ աշխարհի երեսին՝ մինչեւ որ հնչէ արդարութեան ձայնը : Մինչեւ որ տէր դառնանք մեր անվիճելի իրաւունքնե – րուն :

Ապրիլ 24ը Պատմոն չէ, այլ Ուխտի օր : Հաւատարիմ մնա՛նք մեր Ուխտին :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼԻ ապաքինումը կը չարունակուի բնական կերպով : Ձորեք – չաբթի օր, Նախարարաց Խորհուրդին նախագահեց բացառաբար ժորժ Փոմփիտու եւ վերջնականապէս ընդունուեցաւ ձայն – պատկերասփիւռի ծրագիրը – կա – նոնագիրը :

ՄԱՕ ՅԷ ԹՈՒՆԿԻ չնորհաւորական հեռագիրը Պրուչչեւի ծննդեան տարեդար – ձին առթիւ կեղծաւորութեան տպաւորութիւն ձգած է խորհրդային դեկավարներուն վրայ : Այս յայտարարութիւնը եղած է առջի օր, Մոսկուայի մէջ, Լենինի ծննդեան 94րդ տարեդարձին տօնակատարութեան առթիւ : Անտրոփով , կեդրոնական Կոմիտէի քարտուղարը ըսած է « Ամէն մարդ կրցաւ կարդալ Մաոյի հեռագիրը Պրուչչեւին եւ նկատել թէ ան – կեղծ չէր : Նոյն օրը երբ չին դեկավարները մաղթանքի հեռագիր կը ղրկէին , չին մամուլը հակախորհրդային յօդուածներ կը հրատարակէր : Չին դեկավարները այնպէս կ'ընեն որ պատասխանատու չեն չին մամուլին մէջ հրատարակուածին, բայց ո՞վ կրնայ հաւատք ընծայել նման խօսքի » :

ՀԱՄԱՑԻ մէջ (Սուրիա) հանդարտութիւնը վերահաստատուած է արիւնալի միջադէպերէ ետք : Ծանութները բաց են :

ԻՏԱԼԻՈՑ վարչապետը Ալտօ Մորօ Մեծն Բրիտանիա պիտի այցելէ Ապրիլ 27էն Մայիս 1 : Պիտի ընդունուի վարչապետ Տըկլաս Հիումի կողմէ :

ԼԱՈՍԻ մէջ քաղաքական կացութիւնը չատ չփոթ է : Ապստամբները կրկին Սուվաննա Փումայի յանձնած են նորդահլճի կազմութիւնը : Ծանօթ է որ նախապէս ձերբակալած էին : Ոչ մէկ բան յստակ է, առայժմ :

ՍԱՑԿՈՆԻ մէջ, վեց օրուան նիստերէ ետք, նախկին նախագահ՝ Տիէմի կրտսեր եղբայրը՝ Նկո Տինհ Քան մահուան դատապարտուած է : Պատգարակի վրայ բերուած է դատարան, դրեթէ անգիտակից վիճակի մէջ, տրուած ըլլալով որ չաքարախտի ծանր տեսակէ մը կը տառապի :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ բնտրութիւնները կը չարունակուին : Այս կիրակի կը կատարուին Պուրճ – Համուտի բնտրութիւնները (հիսիսային – Մէթնէ) ուր Քաթայէպ – դաշնակ ցանկին թեկնածու է՝ Անտրէ Թապուրեան, դէմը կը ներկայանայ ազդային համախմբումի որուն ցանկին վրայ է՝ Տիգրան Թոսպաթ, խմբագրապետ «Լը Սուարի» , նախկին երեսփոխան :

ԹՈՒՐՔԻՈՑ ներքին նախարարը յայտարարեց թէ կառավարութիւնը միտք չունի արտաքսելու տիեզերական պատրիարքը : Ցարդ արտաքսած են միայն այն Յոյները որոնց «տնտեսական կամ քաղաքական դործունէութիւնը վնասակար է երկրին » :

ՓԱՐԻԶ թաքսիներու արհեստաւորները 24 ժամ դործադուլ պիտի ընեն Ապրիլ 29ին :

ՊԵՐԼԻՆԻ մէջ ռուս լրտես մը փոխանակուած է բրիտանացի լրտեսի մը հետ :

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻի պաշտօնեաներուն խնդրերը որոշած են չմասնակցիլ ամսավերջի դործադուլին :

ԳԱՀԻՐԷին հասած լուրերու համաձայն, սուրիացի քանի մը նախարարներ հրաժարած են կառավարութենէն :

ՆԻՒ ԵՈՐՔի մէջազգային ցուցահանդէսը բացուեցաւ : Նախագահ Ճոնսըն եկած է ուշադինկիքընէն բացման ճառը արտասանելու համար :

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍՈՒԳԻ ՕՐ

Շատ դեղեցիկ է, եւ դնահատութեան արժանի, Հայազիտական Ուսմանց կեդրոնին նախաձեռնութիւնը : Այս երիտասարդները չեն ուզեր որ համազգային սուգը սահմանափակուի պարզ ոգեկո – չումով մը միայն՝ փակ սրահներու մէջ : Կ'ուզեն նուիրագործուած օրուան տալ համազգային արտայայտութիւն՝ հրաւիրելով ամէն Հայ որ սուրբ համարի այդ օրը ամբողջութեամբ, առտուընէ մինչեւ երեկոյ, լքելով առօրեայ զբաղումները , հրաժարելով հանապազորդ վաստակէն , ապրելու համար այն ընդվզումին մէջ , զոր կը ներչնչէ այդ օրը :

Ոմանք դժգոհութիւն յայտնեցին թէ դանքը, եթէ ըսէի ձեզի թէ Համազգային Սուգի Օրը չի յարգեր մեր պաշտելի Հայաստանը : Չի յարգեր, չի ծօներ , ու թոյլ չի տար որ յիշատակութիւն իսկ ըլլայ :

Առէք Հայկեան տարի նախ այս տարուան Օրացոյցը, ուր պիտի կարդաք ։—

1964 Ապրիլ 24, Ուրբաթ :

« Երիտասարդութեան միջազգային համերաշխութեան Օր՝ ընդդէմ գաղութա – կալութեան, յանուն խաղաղ գոյակցու – թեան »:

Այս պարբերութեան մէջ՝ հայերէն սը – խալ դործածուած բառերուն մասին չէ խօսքս : Այլ ... հարցը այն է թէ մար – դիկը խապար չունին, կարծես, թէ ա – հաւոր աղէտ մը պատահած է այդ օրը , մեր պատմութեան մէջ: Յիշատակութիւն իսկ չկայ :

Նոյն օրուան առթիւ, Օրացոյցի նոյն էջին վրայ՝ սեւամորթի մը պատկերը , տառերէ՝ « Ազատութի՛ւն Աֆրիկայի բո – լոր ժողովուրդներին»:

Ինդրեմ, քիչ մըն ալ ազատութի՛ւն... մեր մեռելները լալու, միանգամայն, յա – նուն Հայաստանասիրութեան : Այդքան ազատութիւնն ալ չա՞տ կը տեսնէք, ո՛վ միասնականութեան առլքէններ :

Առէք Հայկեան անցեա՛լ տարուան Օրացոյցը, ուր պիտի կարդաք ։—

1963 Ապրիլ 24, Չորեքշաբթի :

Դարձեալ «Երիտասարդութեան մի – ջազգային համերաշխութեան Օր՝ ընդ – դէմ գաղութակալութեան, յանուն խա – ղաղ գոյակցութեան »:

Ու նոյն օրուան առթիւ, նոյն էջին վը – րայ՝ խայտաճամուկ դինուորներ որ կը կռուին, ատորեւ՝ օրուան կարդախօսքը ։ — « Կորչի գաղութակալութիւնը » , վե – րեւը՝ «Ազատութիւն, անկախութիւն » :

Վաղ անցանք անկախութենէն, ա՛խ , աղբարիկներ, բայց ինչո՞ւ չէք ուզեր դէթ քիչ մը ազատութիւն ... մեր մե – ռելները յիշելու, նոյն օրը : Չէ՞ որ ա – նոնք նահատակուեցան Հայաստանի սի – րոյն: Մենք մեր հոդերը վրայ տուինք , մեր մեռելներուն ոսկորներն ալ միասին, որ ելլենք կռուինք «Աֆրիկայի՞ ժողո – վուրդներին համար», պահանջելով որ սեւամորթները անկախ ապրին իրենց հո – դերուն վրայ : Իսկ մե՞նք ,— Հայաստան դո՞հ է, Հայաստան սիրողները դո՞հ են որ մենք կը թափառինք սեւամորթ, կար – մրամորթ ու դեղին ցեղերու մէջ, մեր մեռելներն անդամ լալու օր մը չունենա – լով, ոչ իսկ օր մը մեր հոդերը պահան – ջելու՝ իրրեւ հաւատացում գործուած վայրագութեանց :

Այսքանը՝ մաքրելու համար Հայկեա – հրատին հաշիւը :

Հիմա դանք քննել էջմիածնի հաշիւը :

Տեսնենք թէ ի՛նչ կը գրէ Մայր Աթո – ռին Օրացոյցը :

Ամէն հայ հաւատացեալ ինձմէ լաւ պի – տէ թէ «մեռելոց» է տարուան մեծագոյն տաղաւարներուն երկրորդ օրը : Օրինակ, Ծննդեան Բ. օրը՝ օրացոյցը կը նշանակէ « յիշատակ մեռելոց » : Զատկին Բ. օրը՝ նոյնպէս : Եւ ամէն մեռելոցի օր՝ «հոգե – հանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց » :

Ո՞ր Հայը կը գոհանայ այս յիշատա – կութեամբ :

Բայց եւ այնպէս ոչ ոք կը յանդգնէր պահանջ դնելու աւելին : Հարկ չեմ տես – ներ բացատրելու թէ ինչո՛ւ «Դաչնակ – ների բռնակալութիւնը » տապալելէ ետք, « սովետների բերած ազատութեան տա – րիներին», ոչ Մայր Աթոռը , ոչ ալ Մայր Հայաստանը կրնային յիշատակել Ապրիլ – եան եղեռնը , չգայրացնելու համար «ար – խադաչ» Քեմալին փափուկ սիրտը : Հա – յոց եկեղեցին կրնար «մեռելոց» դուցա – կին մէջ անցընել Ցայսմաւուրքին բոլոր սուրբերուն անունները, Ծամիդէսը, Ռա – ֆիկոսը, Ակիւռասը, Էլպիսը, Կալիս – տրատոսը, Ղունկիանոսը եւ հարիւրաւոր այսպիսի անչահ անուններ , բայց չէր կրնար յիշել Վարուժանը, Սիամանթօն , Զօհրապը, Զարդարեանը, Վարդգէսը , ամբողջ հայկական աստեղատունը , մաքի եւ դէնքի մեր պարծանքները :

Երբ մինոլորտին մէջ դալարի դարձաւ որոչ բարեխառնութիւն, Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը խորհեցաւ, վախն ի վախը, թէ սեւամորթներուն ազատութեան հա – մար կռուի Օր յայտարարող «մեր» պե – տութիւնը չի բարկանար թերեւս , եթէ « բիւրաւոր նահատակաց» օր մըն ալ սահմանուի՝ կանոնական մեռելոց կամ ամենայն սրբոց տօներէն դուրս, ոչ ան – չուչա « երիտասարդութեան միջազգային համերաշխութեան օրը» :

Բայց ուշադրութի՛ւն:

Կաթողիկոսը, կը հարցնեմ ձեզի, կըր – նա՞ր սակայն յիշել անոնք, որոնց պատ – մութիւնը կը սկսի 1915 Ապրիլին: Կըր – նա՞ր դրաւել Ապրիլի այն օրը, զոր մեր Պատմութիւնն է նուիրագործած , բայց « երիտասարդութեան միջազգային հա – մերաշխութիւնը » իր օրն է ըրած : Մեծ քաջութիւն կը պահանջէր: Նախընտրելի էր խոհեմութիւնը , կ'ընդունիմ: Եւ կա – թողիկոսը առաւ Զատկին դիմացի կիրա – կին, որ կը կոչուի Կրկնազատիկ կամ Նոր Կիրակի, ու սահմանեց նոր Մեռելոց մը, սա դողունի արձանագրութեամբ ։—

« Յիշատակ բիւրաւոր նահատակացն մերոց ՀԱՅՐԵՆԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ: Կա – տարել հոգեհանգիստ յամենայն եկեղե – ցիս Հայաստանեայց» (տես Մայր Աթո – ռին Օրացոյցը, 1953 Ապրիլ 12):

Դեռ խօսք չկայ առաջին համաչխար – հային պատերազմի մասին :

1956ին, Մայր Աթոռը քայլ մը եւս կ'առնէ « ազատութեան ճանապարհին » եւ նոյն Նոր Կիրակի Օրը կը սահմանէ «յիշատակ բիւրաւոր նահատակացն մե – րոց ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԱՌԱՋԻՆ ԵՒ ԵՐԿՐՈՐԴ ՊԱՏԵՐԱԶՄԱՑ: Կատարի հո – գեհանգիստ յամենայն եկեղեցիս Հայաս – տանեայց», (տես Մայր Աթոռին Օրա – ցոյցը, 1956 Ապրիլ 8):

Դժուար լեզու ելլող մանուկի մը կը նմանի Մայր Աթոռին Օրացոյցը , — օ՛, եթէ գիտնաք թէ ի՛նչքան դժուար եղաւ ուղղագրութեան դասն ալ, երբ վերջա – պէս Որացոյցը արտօնուեցաւ Օրացոյց դրել՝ արբագրելու համար հնչաբանական ծանօթ անպատեհութիւն մը :

Անշուշտ գոհացուցիչ չէր այս վերջին յիշատակութիւնն ալ : Մայր Աթոռը չի՞ գիտեր մէթէ թէ Ապրիլեան Համազգային Սուգին նչանակութիւնը չի համապա – տասխաններ այն գոհաբերութեան, զոր կատարեցինք նոյնիսկ ըսենք՝ ուզե՛լ – համաշխարհային երկրորդ պատերազ – մին: Գիտէ՛, Մայր Աթոռը մօր մը չափ

Ինչո՞ւ տակաւին չես պատժում
չարին՝
Ո՞ւժդ է պակասում, թէ՝ չե՞ս ցնծում
աղերսում ,
Թէ չարագործին դու չես տուել
սուր
Որ խաղաղ հոգին սարսափի ի զուր,
Թէ դու չգիտես որ այստեղ,
երկրում ,
Մարդը ժպտերես, մարդ է
յօշոտում ,
Դէ՛գ, արի ու դե՛ռ, զարկիր ու
տանջիր
Եթէ Աստուած ես դու
վրէժխնդի՛ր...

Յ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ

դիտէ, հօր մը չափ դիտէ, բայց հարցը·· խոհեմութիւն կը պահանջէ :

Ի՞նչ ըսել, սակայն, արտասահմանեան հայկական լրվանքէն եկեղեցիներուն, ո – րոնք «Ապրիլեան համազգային սուգ » յիշատակութեամբ տօնելու վախով՝ տա – կաւին կը յամառին «մեր բիւրաւոր նա – հատակաց» յիշատակը տօնել Զատկին դիմացի Կիր· օրը, ինչ փոյթ թէ երբեմն կ'իյնայ Ապրիլէն դուրս, միշտ յայտարա – րելով՝ « համաշխարհային առաջին եւ երկրորդ պատերազմներուն նահատակնե – րու յիշատակին »:

Կաթողիկոսասիրութիւնը այս աստիճա – նի մոմակալութեան հասցնողները, խու – սափելով համազգային սուգին էութեան մասին արդար եւ յստակ բացատրութիւն մը դործածելէ, կրնա՞ն մեղի ըսել թէ կը ծառայեն հայ դատին՝ իրենց երկու պա – տերազմներու պատմութեամբ :

Մենք, ի դաւ բոլոր անոնց, որոնք փե – րեզակային զոյն կուտան մեր ազգային դատին, կուզանք հաղորդել թէ Մայր Ա – թոռը, այս տարի, իր Օրացոյցին մէջ ջնջած է Նոր Կիրակի օրուան որպէսզի տօնը : Այլեւս չի յիշուիր «հայրենական» պատերազմ, ոչ ալ «երկու համաշխարհա –

ԻՆՁՊԷՍ ՍՊԱՆՆՈՒԹՅԱՆ Ռ. ՍԵՒԱԿ

(ՅՈՒՇԵՐ ԶԱՆԳԸՐԸԷՆ)

Շատերով զացինք, ճամբան՝ Այ – տաղով մեր ծանրածանր տուրքը: Բա – տին հաւասար զաւակներն էինք դպ – ամէնքս : Մեր ընկերներէն երեսունի չա – (մեր ընդհանուր թիւն էր հարիւր մո – սուն՝ Զանգըրըի մէջ) արտօնուեցան գ – լիս վերադառնալ: Ուրեմն ի՞նչ եղան մե – հարիւր քսան հոդիները:

Մենք երկու անգամով երկու կարաւան – ներ բաժնեցին, առաջինը 52 հոդի, երկրորդը 24: Երկու կարաւաններն ալ Տէր – Զօրի համար ճամբայ հանուեցան: Այն առեն դեռ ընտանի չէինք այս ան – ուան :

Առաջին կարաւանէն՝ եղած դիմումնե – րու չնորհիւ վար դրուեցաւ բողոքա – դրածախ Պարոնեան, որ Պոլիս վերա – դարձաւ: Միւս բոլոր ընկերները, մի – ըլլալով նաեւ խոստմնալից, համակրե – Արմէն Տօրեան, զացած են Ալպիստան – ճամբաներուն դժխեմ զոհերը ըլլալ: Երկրորդ կարաւանէն վերապրած է մի – այն Արամ Անտոնեան , որ Զանգըրը – էնկիւրի զացած պահուն՝ արկածով ա – քը կը կորսրի, վերջին քաղաքին մէջ տ – ւանդանոց մը կը նետուի, որմէ – անկարելի էր քալեցնել : Միւս ընկերնե – հետիոտն տարած են քաղաքէն դ – ժամ հեռու եւ էջմա տաղի ստորոտ բ – պանած են առանց բացատրութեան :

Այն երեք զոհերը, որոնց հետ անձն – կան յիշատակներով կապուած եմ, որո – եղերական վախճանը միշտ սիրտս ճմ – բիւնէ, եղած են Դանիէլ Վարուժան, Մ – բան Գէլէկեան եւ Ռուբէն Սեւակ :

1915ի Յունիսի վերջերը, առաջին կո – բաւանին մեկնելէն եւ 19 հոդիներու ե – լիս վերադարձը արտօնուելէ ետք, մ – կուկէս ամիսի չափ , միասին ապրե – Սեւակին հետ : Ես ուրիշ վեց հոդիով – հետ միասին կ'ապրէի: Բոլոր ընկերնե – ալ, առանց բացառութեան, մաս կը կ – ցոյց տալով հոդեփոխութիւն կատար – իրենց անկաղոդութիւնը եւ անսասա – րութիւն՝ հանդէպ աննախընթաց ցա – պանութեան փորձի մը :

Ու Մի՛ւթիւն մը, որ Ապրիլեան նա – հատակներուն յիշատակին՝ «նախանձ – նութի՛ւն» ստանձնելով ... հոգեհան – դիտէ, — մոռնալով որ իրաւական – սակէտով՝ եկեղեցին պէտք չունի «ն – խաճեռնոդի» այս հարցին մէջ — դաս կուտայ միասնականութեան, – կը պատասխանէ թէ ինչ լաւ պիտի – յոց պատմութիւնը եւ հրապարակ կ – այդ իսկ պատճառով, Ապրիլ – չորսին տալու իր բուն իմաստը – բազոյն ընդվզում՝ ոճրագործութեան – դէմ, որու հեղինակներուն բարեկ – էին երէկ կարմիր Թարթիփները, – Սպիտակ Թարթիփները:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

զորդ եւ զուարթ հոգին : Տօնական դը – ւարթախոհութեամբ լեցուած էինք մեր բնակարանը :

Այն ատեն, Յուլիսի սկիզբ, տակաւին չէինք գիտեր առաջին կարաւանին մի – ճակուած բախտը : Անտեղեակ էինք թուր– քին եղեռնի կամքին :

Խոլամին ծոմապահութիւնը սկսած էր արդէն, եւ ծայր տուած եղեռնին ապե – բռանութիւնը : Զարդերու չարաչուք զրոյցներ սկսած էին մեր ականջը հաս – նիլ : Այդ օրերուն էր, որ օր մը մեծ ի – բարանցումի մէջ տեսայ Սեւակը : Այն տեսակ խօսք մը տարածուած էր աքսո – րականներուս մէջ, թէ մահմետականու – թիւն ընդունողը ազատ պիտի արձակ – ուէր : Առաջին կարաւանը մեկնած էր ար– դէն եւ 70 հոգիի չափ մնացած էինք : Ամբողջ երկու օր խեղճը աշխատեցաւ համոզելու համար տկար հոգիները, որ մահը մահմետականութենէն աւելի ա – ղէկ է եւ զատ զատ երդում ընել տուաւ ամէն անոնց, որոնց հոգիի ուժին վրայ կասկած ունէր, թէ հաւատարիմ պիտի մնան իրենց լոյս – հաւատքին :

Երբ մեր կարաւանը Չանղըրը հասաւ, մեր մէջ ութ բժիշկներ կային, իսկ Չան– ղըրըի մէջ բժիշկ չկար բնաւ : Մեր բը– ժիշկ ընկերները իրենց արուեստը տեղ– ւոյն բնակիչներուն բարւոյն ի գործ դը– րին, Պոլիս մեկնողներէն ետքը, երեք բժիշկ մնացած էր : Այս երեքէն ամէնէն աւելի փնտռուածն էր Սեւակ : Քաղաքին մէջ կանոնաւորաբար բժշկութեամբ կը զբաղէր : Տոքթ. Տինանեան, Պոլիս վե – րադառնալով, Սեւակին յանձնած էր վի– րադարմանումը (փանսըման) Թուրք աղ– ջըկան մը, որ վիրաբուժական գործո – ղութեան ենթարկուած էր : Այդ աղջկան հայրն էր Չէթէճի Արապաճի Իսմայէլ :

Հեռո՛ւ, հեռո՛ւ վհատութիւնն ու ամօթը մեզմէ եւ մեր հօրը սե – րունդէն :

Մենք ուխտաւորներն ենք արիւ – նածին տօնին · մեր անուններուն ձայնը գիշերային շեփորն է՝ կար– մրածագ արշալոյսը աւետող համբե– րութիւնը մերն է միայն, որովհե – տեւ մեր ուսերուն վրայ երկար շալ– կած ենք :

ՌՈՒԲԷՆ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

Այս մարդը ակռայ ունէր Տոքթ. Տինան– եանին դէմ, որու չէր կրցած իր ուզած գինով կատարել տալ վիրաբուժական գործողութիւնը : Այնպէս որ Տոքթ. Տի– նանեան, Պոլիս վերադարձի արտօնու – թիւնը առնելէ ետք, ամէն նախազգու – շութիւն ի գործ դրած էր, վերոյիշեալին չգիտցնելու համար իր մեկնումի օրն ու ժամը :

Տոքթ. Տինանեանի մեկնումէն ետք, Սեւակ կանոնաւորաբար կը շարունակէր իր բժշկական այցելութիւնները աղջկան մօտ :

Օր մը, կէս օրէն բաւական ետքը, տա– կաւին ճաշի չէր եկած : Ճիշդ կէս – օրին ճաշի համար տունը կը գտնուէինք՝ ի – րարու չսպասելու համար : Տրուած ըլլա– լով իր ճշդապահութիւնը, արտասովոր բան մըն էր եղածը : Ես գրեթէ մտահոգ՝ իրեն կը սպասէի ճաշասեղանին գլուխը :

Վերջապէս եկաւ : Բոլորովին անսո – վոր՝ իրեն համար, անխօս էր : Տքնու – թենէ դեռ նոր դուրս եկողի մը յոգնա – ծութիւնը ունէր դէմքին արտայայտու – թիւնը : Յայտնապէս չարչարուած էր : Սեղանին վրայ բան չխօսեցաւ : Երրորդ մը կար մեզի սեղանակից : Երրորդը մեկնելէ ետք, երբ առանձին մնացինք, խոստովանելու պահանջէն ճնշուած մէկու մը երկչոտութեամբ սկսաւ պատմել ին – ծի թէ ինչպէս դարմանուող Թուրք աղ – ջըկան հօրը կողմէ տուն կանչուելով՝ վար դրուած էր երկու ժամ : Ալիրատը նկարագրած էր թէ ինչպէս հայկական ջարդերը կը կատարուէին կատաղօրէն, թէ ամէն օր նմանօրինակ հրամաններու կը սպասուէր Չանղըրըի Հայերուն հա – մար : Հետեւաբար, խանդաղատանքի իր զգացումները պարզելով տոքթէօրին՝ կը համոզէր զինքը որ ընդունի մահմեդա – կանութիւնը, քանի ուշ չէր : Պարզացու– ցած էր զինքը տանը բոլոր մութ անկիւն– ները եւ խորհրդաւոր նկուղները, յետոյ հրամայած էր ջատուկ մօրը որ համբու– րէ տոքթէօրին ճակատը եւ յետոյ ար – տօնած որ մեկնի, հրաւիրելով որ մինչեւ 24 ժամ զինուորագրութեան ճիւղի նա – խագահին դիմէ, իր կրօնափոխ ըլլալու փափաքը յայտնէ :

Հետեւեալ օրը Պայրամ էր :

Տոքթ. Սեւակ պատմեց թէ ի՛նչպէս աշխատած էր որ անողոք Թուրքը նման պահանջ մը չներկայացնէ իրեն, թէ ին – քը ո՛րքան կը սիրէր կեանքը իր զաւակ – ներուն համար, ուստի չէր ուզեր մեռ – նիլ : Մեկնած ատեն, Թուրքը նորէն չեշ– տած էր թէ սպասուած հրամանը կրնար նոյնիսկ քանեչորս ժամէն առաջ հաս – նիլ, հետեւաբար պէտք էր աճապարել :

Կարելի չէր անտարբեր մնալ սպառնա– լիքին դէմ, որովհետեւ տեղեակ էինք ե– ղեռնին համատարած թաւալումին : 3 – 4 օր առաջ Էնկիւրի իր երկու հազարէ աւելի Հայերը զոհ տուած էր : Մենք որո– շումը տալու համար չմտածեցինք իսկ : որովհետեւ մէկ հատիկ էր ան : Սեւակ երբեք իրմէ սպասուած դիմումը չկա – տարեց : Մեր ընկերները խուճապի չը – մատնելու համար, գաղտնի պահեցինք միջադէպը, մեզի գաղտնեկից առնելով միայն Տիրան Քէլէկեանը :

Մեր հոգիներուն վրայ սկսաւ թեւա – ծել մահուան սարսափը : Մեր բնակած տունը քաղաքին եզերքն էր : Որոշեցինք քաղաքին մէջ փոխադրուիլ եւ գացինք տեղաւորուիլ մեր դժբախտ մեկնող ըն – կերներէն թափուր մնացած տուն մը :

Այս վերջիններէն մէկուն ժառանգը մնացած էր Սեւակին՝ տարաշխարհիկ թռչուն մը, որու տեսքը չարագուշակ կը թուէր ինծի : Երբեք չեմ տեսած թռ– չուն մը, որ այնքան եղերականութիւն արտաշնչէ իր փետուրներէն, որքան այդ անհամեմատօրէն փոքր գլխով թռ– չունը : Մանաւանդ զգացած էինք ար – դէն իր առաջին տիրոջ եղեռնին նշաւակ ըլլալը : Ան ալ մեկնած էր առաջին կարա– ւանին հետ :

Չանղըրըի Իթթիհատի պատասխանա – տու քարտուղարին ջանքերով, տեղւոյն միւթէսարըֆը, Ասաֆ պէյ, ուրիշ տեղ փոխադրուեցաւ, որովհետեւ յայտնապէս Հայերու հանդէպ բարեացակամութիւն ցոյց կուտար : Փոխանորդաբար յաջոր – դեց Քասթեմունիի վիլայէթին ոստիկան զինուորներու ընդհանուր հրամանատա – րը : Կուսակալութենէն դեռ չէր հեռաց– ուած Բէշիր փաշան :

Սեւակ փոխ – Միւթէսարըֆին հետ բարեկամ էր դարձած : Շատ անգամ ե – րեկոները կառավարչատան մէջ անոր մասնաւոր սենեակը կ'երթար օղի խմե – լու : Թռչունին մասին չարագուշակ խոր– հրդածութիւններէս թելադրուած, իրի– կուն մը մորթեց իր անձին չարաբախտու– թիւնը փարատելու համար, եւ խորովել տալով տարաւ միսին, օղիի աղանդեր ընելու համար փոխ – միւթէսարըֆին հետ :

Երկրորդ կարաւանն ալ մեկնեցաւ : Ողջերթի գացինք, վերադարձին՝ հրա – ւիրուեցանք կառավարչատուն : 37 հոգի մնացած էինք, մեր մէջ հաշուելով Սե – ւակը, Վարուժանը, Քէլէկեանը : 37 հո– գինոց ցանկ մը եկած էր, ասոնք ազատ պիտի արձակուէին եւ Պոլսէն զատ ար – տօնուած էին իրենց ուզած տեղը երթա – լու :

Այս ցանկին մէջ չէին հինգ հոգիներու անունները, ընդ որս՝ Վարուժան եւ Սե– ւակ : Անմիջապէս Վարուժան եւ Սեւակ հեռագիր ըրին իրենց ընտանիքներուն, որպէսզի մեր ցանկին միացուին : Մինչ այդ, Իթթիհատի պատասխանատու քար– տուղարին ջանքերով, որոշուեցաւ այդ հինգ հոգին փոխադրել Այաշի մեր ըն – կերներուն մօտ : Չանղըրըի մէջ աքսո – րական պիտի չմնար : Այդ շրջանին սա– կայն Այաշ աքսորական մնացած չէր :

Սեւակ, օգտուելով կառավարիչին հետ մտերմութենէն, փոխադրութիւնը յետա– ձգել տուաւ երկու – երեք անգամ, սպա– սելով հեռագրին պատասխանին :

Վերջապէս 1915 Օգոստոս 13/26, Հինգշաբթի առաւօտ, հինգ հոգին երկու կառքով ճամբայ ելան : Կ'ընկերանային մէկ հեծեալ ոստիկան եւ մէկ զինուոր : Միւթէսարըֆը ամէն բարեացակամ կար– գադրութիւն ըրած էր Սեւակն ու ընկեր– ները ողջամբ հասցնելու համար Այաշ : Սեւակին կառապանն ալ միւթէսարըֆին Քասթեմունիի կառապանն էր, որ դիպ – ուածով Չանղըրը եկած էր եւ որու յանձնուեցաւ Սեւակը՝ Միւթէսարըֆին խիստ հրամաններով որ ապահով հաս – նի Այաշ :

Մեկնումի գիշերը շատ մռայլ չանցաւ : Օգտուելով մեր խոհարարուհիին կարո – ղութենէն, Այաշի մեր ընկերներուն հա – մար քաղցրաւենիք պատրաստեցինք : Մասնաւորաբար Սիամանթոյին համար պատուոյ կտորներ սահմանեցի, որով – հետեւ շատ կը սիրէր քաղցրաւենիքը :

Շատ ուշ պառկեցանք եւ շատ քիչ քը – նացանք : Կանուխ ոտքի վրայ էինք : Ե – րազին մէջ Սեւակ տեսած էր կինը՝ բոլո– րովին նիհարցած եւ տգեղցած, իսկ անդրանիկ մանչ զաւակը անօրինակ կեր– պով մեծցած եւ գեղեցկացած : Երազին հաւատացողները չարաբախտութիւն հա– մարեցան այդ երազը :

Կառապանը եկած էր, շատ ժամանակ չունէինք խորհելու եւ ճամբայ ելանք դէպի մեկնողներու ժամադրավայրը, քաղաքին կամուրջը : Անլուսին, օգոս – տոսեան պայծառ երկինքի մը տակ, մու– թը չճեղքուած յանձնեցինք ընկերները :

Նոյն իրիկունը, ժամը 12ին Թիւնէյէն հեռաձայնով Չանղըրը հասաւ անոնց ըս– պանութեան լուրը : Տեղւոյն ոստիկան զինուորներու հրամանատար Նուրէտտին եւ Իթթիհատի պատասխանատու քար – տուղար Օղուզ քըքիճով կ'ընդունին դոյ– ժը :

Գիշերը փոխ – միւթէսարըֆը, կատ – ղած, կը կանչէ Նուրէտտինը եւ ծանր կասկածներ կը յայտնէ, իր բարեկամին սպանութեան համար : Կուսակալը ձեւա – կան հետապնդումներ կը կատարէ եւ տասնեմէկ խեղճ գիւղացիներ կը բան – տարկէ :

Հետեւեալ առաւօտուն, Պոլիսէն կը հասնէր հեռագիրը, որ կ'արտօնէր մեր ցանկին միացնել հինգ հոգին : Բայց տեղեկացանք նոյնպէս որ Չէթէ Արապա– ճի Իսմայիլ, մեր ընկերներուն Թիւնէյ հասնելէն երկու ժամ առաջ, երեւցած է եղեռնին վայրը՝ գիւղացիներու գլուխը անցած :

ՄԻՔԱՅԷԼ ՇԱՄՏԱՆՃԵԱՆ

«Եկայք սատակեսցուք զնոսա յազ– գաց եւ անուն նոցա մի եւս յիշես– ցի» : Ոչ՛, դուք հայ ազգը ջնջել չէք կրնար : Միայն հայ ազգը կրնար ինքզինքը մեռցնել, երբ մեռցնէ իր հաւատքը, մեռցնէ իր սէրը, այն ատեն թշնամին կ'ըլլայ կատարելա– պէս յաղթական, եւ մենք երբեք պիտի չկարենանք Սգատօնը փո – խել Փառատօնի, բայց այժմ, հա– ւատացեալներս, կը կրկնեմ, դուք չէք մեռնիր, եթէ չմեռցնէք ձեր հա– ւատքը, եւ ձեր սէրը՝ Աստուծոյ եւ ընկերին :

Հ· ՍԱՀԱԿ ԵՊԻՍԿ· ԿՈԳԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (79)

ԽՈԴԵԴԱՆ

—o—

— Ի՞նչ է պատահել, — հարցնում էին գիւղացիք միմեանց իբրեւ կարեւոր նո – րութիւն :

— Զատոյի աքլորն է կռւում :

— Ո՞ւմ աքլորի հետ :

— Խոդեդանի :

— Դէ գնանք տեսնենք, — ասում էին ու վազում իրար ետեւից կին, տղամարդ, մանուկ ու ծեր : Վաղ եկողները շարուել էին Օնէի տանձի ծառերի տակ, ոմանք թառել էին ճիւղերին : Շատերը թխադոյն պատուաժներին պառկած նայում էին ներքեւ, իսկ ուշ եկողները շարուել էին ձորի պռկին : Այդ բազմութեան մէջ էին Քիշօն, Ուրագ Յակոբը եւ Ծաղկանուշը : Եկել էր նաեւ Ախուպի Զատոն : Նա կանգ– նած էր Օնէի միջին տանձենու տակ, որ գլուխը չցաւէր :

Արինօքի ձորաբերանին, Աստաուրի խրճիթի առաջ, նոյնպէս մեծ բազմու – թիւն էր հաւաքուել : Այնտեղ էին Բա – յազը, Ոսկեհատը, Հեղինէն, փոքրիկ Աշխէնը եւ Լեւոնը : Բայազը տաղնապա– հար նայում էր ներքեւ, մի ձեռքով իւ– կը բռնած, միւսով՝ հազիւ զսպելով Լե– ւոնին, որ մի մեծ քար վերցրած, ուզում էր սպաննել Զատոյի աքաղաղին :

Ձորում ահաւոր կռիւ էր : Պարանոց – ների փետուրները ուռեցրած, երկու ա – քաղաղները կատաղութեամբ դրոհում է– ին իրար վրայ : Կոցահարում էին մի – մեանց, ետ – ետ էին քաշւում, մի պահ վզները երկարած, մոլեգնաբար նայում էին մէկը միւսին եւ, վերստին մօտենա– լով՝ բախւում էին իրար : Նորից էին հանդարտւում եւ նորից իրար զարկուե – լով բարձրանում էին օդը : Բոլորն էլ սրտատրոփ սպասում էին, թէ ո՞ւմ աք – լորն է յաղթելու :

— Ի հարկէ Բայազի աքլորը կը յաղ – թէ, — կանխագուշակում էին ոմանք :

— Զատոյի աքլորի առաջ աքլոր կը դիմանա՞յ,— պարծենքոտութեամբ յայ – տարարում էին աղայի կողքին կանգնած գիւղացիներից մի քանիսը : Նրա ազգա – կիցներից մէկը նոյնիսկ ձեռքի մատ – ների վրայ բարձրաձայն հաշւում էր, թէ Ախուպի տան աքլորը քանի աքաղաղների էր փախուստի մատնել իրենց գիւղում :

— Նոյնիսկ էս ձորի կատուները վախե– նում են Զատոյի աքլորներից, ո՞ւր մը – նաց թէ մեր հաւերը դիմանան դրանց թափին, — ասում էր նա :

Զատօն գտնում էր, որ եթէ Ախուպի աքլորը պարտուի, իր անուան վրայ սեւ բիծ կ'ընկնի : Ամէնքը հեգնանքով կ'ա – սեն. «Ինչ աղա է, նոյնիսկ մի հասարակ չինականի խորոզը նրա աքլորին յաղ – թեց» :

— Հիմա կը յաղթի, հիմա կը յաղթի, — ոգեւորութեամբ գոչում էր Բայազը, աւելի ու աւելի ներքեւ կռանալով :

Եւ, իսկապէս, նրա աքլորը յանկարծ անցաւ ձորը եւ Զատոյի աքաղաղին հա – լածեց մինչեւ Օնէի տանձենիները : Նա այնպիսի քաջութեամբ էր կոցահարում, որ անկարելի էր դիմադրել : Զատոյի ա– քաղաղի բմբուլները ներկուել էին արիւ– նով, նրա կատարից եւ կտուցից արիւն էր կաթում, արնաշաղախ փետուրները պոկուելով ընկնում էին ժայռերի վրայ : Այլեւս կասկած չէր մնում, որ Ախուպի տան խորոզը շուտով շունչը կը փչէ : Նա նոյնպէս ճիգ էր անում մի կերպ ազատ – ուել կռիւը, բայց Բայազի աքլորը խա – փանում էր նրա փախուստը, կարծես կամենալով մի բնազդական դրոհով վերջ դնել այդ ամբարտաւան աքաղաղի գո – յութեանը, որից դողում էին գիւղի գը – րեթէ բոլոր աքլորները : Զատօն զայրոյ– թից սպրդել էր, ամօթից չէր իմանում ինչ անի : Ամէնքը նրան էին նայում : Կարծես պարտուողը ոչ թէ իր աքլորն էր, այլ ինքը :

Ախուպի տան համար ստեղծուած այս ընդհանուր տաղնապի պահին, որտեղից որտեղ, կռուի ասպարէզ նետուեց մի դէր, խոշոր աքաղաղ : Դա Ախուպի տան սեւ խորոզն էր, որ Զատոյի թոռները գաղտագողի բերելով արձակեցին կռուի մէջ : Բայազի աքլորը միայնակ սկսեց մաքառել Ախուպի տան երկու աքաղաղի դէմ : Նա խիզախօրէն մերթ մէկի, մերթ միւսի կրծքին հարուածներ տեղալով, մինչեւ ձորի պռունկը հալածեց դրանց, կռիւը տեղափոխելով Օնէի տանձի ծա – ռերի տակ : Աքաղաղները, իրար բախ – ուելիս, այնպիսի բարձրաթռիչք էին կա– տարում, որ Զատօն եւ իր կողքի միւս հանդիսատեսները գլուխները ետ – ետ էին տանում՝ նրանց թեւերից պաշտպան– ուելու համար :

Ամէնքը հիացած էին Բայազի աքլորի անօրինակ քաջութեամբ, որը թէեւ ցածրումն էր գտնւում, բայց համար – ձակօրէն ետ էր վանում Ախուպի տան ա– քաղաղների համատեղ գրոհները :

Սակայն շուտով դրութիւնը փոխուեց : Զատոյի աքաղաղները վերեւից յարձակ– ման անցան եւ սաստիկանաբար դէպի ձո– րը շպրտեցին իրենց յանդուգն ախոյեա – նին :

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Պերճ Եաղլեան, Տէր եւ Տիկին Հայկ Տէմիրճեան, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Եաղլեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ԱԶՆԻՒ ԵԱՂԼԵԱՆԻ

քառասունքի առթիւ, այս կիրակի առաւօտ, Լիոնի Ս. Ցակոբ եկեղեցին։ Կը հրաւիրուին յանդուցեալին յիշատակը յարգողները։

×

Այրի Տիկին Մարի Գասապեան եւ զաւակները (Սարսէլ) կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, այս կիրակի առաւօտ, ժամը 10·45, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԱՐԹԻՆ ԳԱՍԱՊԵԱՆԻ

յիշատակին։

Կը հրաւիրուին հանդուցեալին յիշատակը յարգողները։

ՅՈՒՅԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՋԱՐԴԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

(Centre d'Etudes Arméniennes)

Կազմակերպուած Հայագիտական Ուսմանց կեդրոնի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ։

Այս Ուրբաթ Ապրիլ 24ին, ամբողջ օրը եւ Ապրիլ 25էն 30, իրիկունները ժամը 6էն 10, *Մխիթեան սրահին մէջ*, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, *Ա. յարկ*։

Փարիզի Հայութիւնը հրաւիրուած է այցելելու այս առաջին փորձը որ յիսուներամեակի առթիւ սարքուելիք ընդարձակ ցուցադրութեան մը նախապատրաստու-թիւնն է։

Կարեւոր.— Ճոխացնելու համար հաւաքածոն, կը լուսանկարուին միայն հոս տրուած բոլոր վաւերաթուղթերը։

ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ ՀԱՅՈՑ ՀԱՐԱԽԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆՈՒԻՐՆԵՐ

Պ. Ցակոբ Տօլպաշեանէ՝ դրասեղանի վրայի արժէքաւոր կազմած մը։ Նոր Սերունդէն՝ Լարուս Իւնիվերսէլ (Երկու հատոր), Պ. Անտրէ Պաղտասարեանէ՝ Փոքր Լարուս մը, երեք հատոր դիրք, սեղանի երկու ծածկոց, երկու մեծ եւ 12 սեղանի անձեռոց։

ՆՈՒԻՐՆԵՐ

Բարթող Սարգօչեան իր տղուն ամուսնութեան առթիւ հեռեւեալ նուէրները կ'րնէ։— 20 ֆրանք «Ցառաջ»ի, 30 ֆր. *Մշակոյթի Տան Թէհլիրեան սրահին*, 30 ֆր. *Իսիի Արմենեան զպրոցին*, 20 ֆր. *Իսիի Կապոյտ Խաչին*։

(*Տառնալ «Ցառաջ»էն*)։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱՅԱՐՔ. Հայր. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։

Օրակարգ տեղւոյն վրայ։ Վարչութիւնը կը խնդրէ իր բոլոր անդամներէն ներկայ գտնուիլ, այս շատ կարեւոր ժողովին։

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր Ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Ահարոն-եան սրահը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ կապ. Խաչի Վալանսի մասնաճիւղին։ Այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, Ֆուայէ Փրոթեսթան, Րիւ Պալզաֆ։

Կը նախագահէ ՏԻԿ. ԿՕՇԿԱԿԱՐԵԱՆ

Կը խօսի ՏԻԿ. ՀՈՒՐԻ ԻՓԻՔԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին, երգ, արտասանութիւն, չարժանկարով պիտի ցուցադրուի Կ. Խաչի Փիւրայի կայանի դունաւոր ժապաւէնը։

Սիրով կը հրաւիրուի Վալանսի Հայութիւնը։

Մուտքը ազատ է։

« Au Pavillon Bleu »

(Bord de Seine)

BAS-MEUDON

50, Route de Vaugirard

Téléph : OBS. 14-39

●

ՏԷՐ եւ ՏՇՕՔԷՆ

ՆԻԿՈՂՈՍ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

BAR-RESTAURANT

— Spécialités Orientales —

NOCES — BANQUETS

SALLE DE DANSE

ՀԱՐՍԱՆԻՔԻ, ԽՆԴՈՑՔԻ, ՊԱՐԻ վարձու սրահ, ճաշով ու խմիչքով կամ ոչ։

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՑՄԱՆՆԵՐ

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ապրիլեան Եղեռնի տարեդարձը կ'ոգեկոչուի այս Ուրբաթ (24 Ապրիլ) ժամը 20·30ին Քատէի սրահը, Րիւ եւ մեթրօ՝ Քատէ։ Նախաձեռնութեամբ Ապրիլեան Սերունդին։

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ

ԲԱԲԳԷՆ ԳԱՎԷԶ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ՝

Պ. Պ. Ժ. ԴԱՏԱԽՈՐԵԱՆ ԵՒ ԱՍԱՏՈՒՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ (ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ)

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական յայտագրին կը մասնակցին.—

Պ. ՔԱՄԹԱՆԻԷ (սրինգ), Օր. ԷԼԻԶԱՊ ԷԹ ՊԻՆՇ (տաւիղ), Օր. ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ (դաշնակ)։ Կ'արտասանէ Օր. ԹՕՓ ԱԼԵԱՆ

եւ ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ (երգ)

Ընկերակցութեամբ՝ ԿԱՐՊԻՍԻ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Խօսնակ.— ԵՐՈՒԱՆԴ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ուրբաթ, Ապրիլ 24ին ժամը 21ին Սալ Մազքնօ, 88 Րիւ տ'Օպաւնէը, նախաձեռնութեամբ Ապրիլեան Սերունդին (ԶՈՄ)։

Հովանաւորութեամբ Ազգ. Կեդր. վարչութեան եւ մասնակցութեամբ Կաթողիկէ եւ Աւետարանական համայնքնե-րուն։

Կը Նախագահէ

ԱՐՏԱԻԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ

(Առաջնորդ Հարաւ. Ֆրանսայի Թեմին)

Կը խօսի

ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցին՝ Ալիս Շամիրեան, Մարի Սիմոնեան, Օր. Արզումանեան, Պ. Պ. Ս. Տէրոյեան եւ Ժ. Գասպարեան (*Արմենիա երգչախումբէն*)։

Արտասանութիւն.— Գալուստ Պալեան, Օր. Է. Եղիկեան, Ադաւնի Մուրատեան եւ ՍԱՐԳԻՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆ։

Կենդանի պատկեր Հայ Արեւոյշներէ, ղեկավարութեամբ Տիկին Մ. Շամիրեանի։

ՇԱԽԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ ժամը 21ին զպրոցի սրահին մէջ, կը խնդրուի մեր հայրենակից-ներէն անխտիր ներկայ գտնուիլ, յարդելու համար մեր մէկ միլիոնէ աւելի անմեռ զոհերուն յիշատակը։

Կը խօսի ՎԱԶԳԷՆ ԱՆԴՐԻԱՍԵԱՆ

ՊՈՐՏՈՑԻ ՄԷՋ

Պորտոյի Մուրատ խումբը կ'ոգեկոչէ Ապրիլեան նահատակներու յիշատակը, այս կիրակի ժամը 15·30ին, Աւլաֆ Սոլֆերիճօ սրահը, (235 Րիւ Մունէյրա)։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին բաց է այս Ուրբաթ (Ապրիլ 24) ժամը 15էն 17։ Ժամը 16ին Սերովբէ Արք. Հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի մատուցանէ Ապրիլեան նահատակներու յիշատակին։

ՊՈՐՏՕ

Գրիգոր վրդ. Խաչէրեան Հոգեհան-դըստեան պատարագ պիտի մատուցանէ այս կիրակի առաւօտ ժամը ճիշդ 10ին, Պորտոյի Սէնթ – Մարի տը լա Պասթիտ եկեղեցւոյ մէջ, 64 Ավընիւ Թրէր, Ապ-րիլեան նահատակներու յիշատակին։

ՊԱՏԱՐԱԳ

Ապրիլ 26ին, կիրակի ժամը 11ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, Հոգեհանգստեան պատարագ պիտի մատուցուի Ա. պատերազմին ընթացքին Ֆրանսական ճակատը ինկած Հայ ռազմիկներու եւ Ապրիլեան նահատակներու յիշատակին, նախաձեռնութեամբ Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ Կամաւորներու Միութեան։

SACRÉ - CŒUR

Կիրակի, Ապրիլ 26, ժամը 16·30ին Մոնմարթրի Սաքրէ – Քէօր Մայր-եկե-ղեցւոյ մէջ, Ճայնաւոր պատարագ պիտի մատուցուի Ապրիլեան նահատակներու յիշատակին։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Ս. ՑԱԿՈԲ (ՄԱՐՍԷՅԼ)

Այս կիրակի Գուլ. Օտտոյի Ս. Ցակոբ եկեղեցւոյ մէջ Հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Հարաւային Ֆրանսայի Թեմի առաջնորդ ԱՐՏԱԻԱԶԴ ԵՊԻՍԿ.Ի նախապահութեամբ, ոգեկոչելու համար Ապրիլեան Եղեռնի մէկուկէս միլիոն նահատակներու խնկելի յիշատակը։ Ցա-ւարտ պատարագի Առաջնորդին ձեռամբ պիտի կատարուի երկու երիտասարդնե-րու (Վահան Ցակոբեան եւ Գրիգոր Սարգիսեան) Սարկաւագի ձեռնադրութիւնը։

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Կիրակի, 26 Ապրիլ, ժամը 15·30ին Օթէլ Սէրիպ, 20 Ավընիւ Ժորժ Փէմանսօ։

Հովանաւորութեամբ՝ յանձնախումբի նախագահ՝ ՄՈՒՇԵՂ ՃԻՒՐՃԵԱՆի։

Կը խօսին.— Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ եւ Ց. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ։

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական յայտագիր (Մարսէյլ եւ Նիս)։

Մուտքը ազատ է։

ՏԵՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Ֆրանսական Բանակի Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան կողմէ։ Ապրիլ 25ին Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8·30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ։

Կը նախագահէ՝ ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՅՃՆՏԵՐԵԱՆ

Կը խօսի՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Գեղարուեստական պատշաճ բաժին։

Մուտքը ազատ է։

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ազգային Միութեան, Ապրիլ 24ին, Ուրբաթ երեկոյ ժամը 20·30ին, մասնակցութեամբ՝ երեք քրանուանութեանց ներկայացուցիչներուն։

Սալ տէ Ֆէթ

Կը նախագահէ Պ. ՑԱԿՈԲ ԿՕՇԿԱԿԱՐԵԱՆ

Կը խօսի ՏԻԿ. ՀՈՒՐԻ ԻՓԻՔԵԱՆ

Խօսք կ'առնեն նաեւ՝ Տարօն Աբեղեան Ճէրէճեան եւ Տոքթ. Գոհարեան (*Ֆրանսերէն*) *եւ Պ. Աբրահամեան՝ Ազգ. Միութեան կողմէ։*

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ազգ. Միութեան Կեդր. վարչութեան, հովանաւորութեամբ երեք յարանուանութեանց պատուիրակութեամբ եւ մասնակցութեամբ Լիոնի Հայ դաղութին։ Այս կիրակի կէսօրէ ժամը 3ին, եկեղեցւոյ կից Ազգ. սրահը, 295 Րիւ Պուալօ։

Կը նախագահէ ԴԱՒԻԹ Վ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Խօսք կ'առնեն Ազգ. Միութեան, յարանուանութեանց ներկայացուցիչները։

Ուղերձով կը մասնակցին նաեւ՝ Հայրիկ. Ուսմանց Կեդրոնը, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը, ԺԱՅԸ, Կարմիր եւ Կապոյտ Խաչերը։

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական յայտագիր որու կը մասնակցի Կամերգչախումբը ղեկ. Պ. Օֆլազի։

Մուտքը ազատ է։

× *Առաւօտուն ժամը 11ին հոգեհանգստեան պաշտօն Ապրիլեան նահատակներուն յիշատակին։*

×

ԼԻՈՆ ՁԱՁՆԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ, այս կիրակի առաւօտ ժամը ճիշդ 10ին, մէկուկէս միլիոն Ապրիլեան նահատակներու համար Ֆուրվիէրի Բլրանիստ հոյակապ տաճարին մէջ։

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Տէսինի Ս. Աստուածածին եկեղեցին կրօն. Ընկ. վարչութիւնը կը ծանուցանէ Տէսինի եւ չրջակայ հայ հաստատութեան թէ այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին կատարուի 1915ի Մեծ Եղեռնի բիւրաւոր նահատակներու յիշատակին պատարագ եւ մասնաւոր հոգեհանգիստ։

ԱՆԾԱՆՕԹ ՁԻՆՈՒՈՐԻՆ ԲԱՑ

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի ալ Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ կամաւորներու Միութիւնը, հրաւիրուած է ձին, արծարծելու Անծանօթ Զինուորի Բոցը, Ուրբաթ Ապրիլ 24ին, 18·30ին։ Հայ ժողովուրդը կը հրաւիրուի իր խուռներամ ներկայութեամբ լուսաւորելու մէկուկէս միլիոն անչիրխ նահատակներու յիշատակը։

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Վասպուրականի յաղթական հերոսամարտի 49րդ տարեդարձը եւ Միութեան քառասնամեակը կը տօնուի, այս կիրակի ժամը 15·30էն մինչեւ 24, Սալ Մազքնօ, 88 Րիւ տ'Օպաւնէը։

Կը նախագահէ Պ. ՍԻՄՈՆ ԱՒՏՈՑԵԱՆ Կը խօսի.— Պ. ԱԲՐԱՀԱՄ ԱՐԱՊԵԱՆ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Քրիստափոր խումբը կը ներկայացնէ.—

ՀԻՒԱՆԴՏԵՍԸ (զաւեշտ)

Հայկ. պարեր Պօմոնի Զարենց պարախումբի կողմէ

Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցին.— Սարգիս Զէօրէէճեան, Օր. Էլիզ, Շաֆէ եւ Շահէ Փանոսեան, Ալիս Շահմիրեան, Ժաքլին Փափազեան, Էլիզ Եղիկեան, Վերգինէ եւ Վանիկ Նազարեան։

Ժամը 20էն կէս գիշեր՝ Եւրոպական պարեր՝ ընկերակցութեամբ Նուագախումբին։

ՄԵՐԺ ԿԱՐՕ

Տոմսերը ապահովել.— Պ. Վարդան Պանտիկեան, 27 Րիւ տ'Օպաւնէը (62·92–32) Յովհ. Հացագործեան, 15 Րիւ Լոնկ տէ Քափիւսէն (20–05–78), *Մեսրոպ Շահինեան*, 26 Րիւ Տէ Փըթիթ – Մառի, *Պետրոս Նավարեան*, 60 Րիւ տը լա Փալի, (59 – 57 – 70)։

×

Վիէնի մէջ՝ Մայիս 2ին։

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0.30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 25 ԱՊՐԻԼ
SAMEDI 25 AVRIL 1964

Le Numero : 0,30 Fr.

40րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 9994 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 40e ANNÉE — N° 9994

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

—o—

Մարսէյլիոյ մեր հայրենակիցները վաղը՝ կիրակի՝ կը տօնեն Վասպուրականի յաղթապանծ հերոսամարտի 49րդ տարեդարձը, Ապրիլեան Եղեռնի սգահանդէսէն երկու օր վերջ :

Վանի կռիւները քանի մը օրով կանխած էին Ապրիլ 11/24ը :

Հրէշ Թալէաթ եւ Իթթիհատի ոճրածին վոհմակը իրենց դիւային ծրագիրը արդարացնելու համար պատրուակ կը բռնէին Վասպուրականի Հայերուն ապստամբութիւնը :

Կուսակցութեան գործակալները մինչեւ Անատոլուի յետին գիւղերը ղրկուած էին՝ մոլեռանդ խուժը Թուրքերը գրգռելու համար «կեաւուր» Հայերուն դէմ, որոնք յանդգներ էին զէնքի դիմել՝ «պէյլիք» ստանալու համար :

Այս զրպարտիչ քարոզչութիւնները իրենց տխուր դերը պիտի կատարէին 1915էն ետքն ալ, սրելով ջարդարար Թուրք ամբոխին ատելութիւնն ու թշնամանքը :

Ո՛վ էր պատասխանատուն Վասպուրականի դէպքերուն :

Միթէ՞ կարելի է հերքել պատմական փաստերը :

Ապստամբական դրօ՞շ պարզեցին Հայերը առանց պատճառի, թէ ինքնապաշտպանութեան դիմեցին՝ ոչխարի պէս չմորթուելու համար, ջուրը ձգելով Թուրքերու կանխամտածուած դաւադրութիւնը :

Կովկասեան ճակատին վրայ կռիւները կը սաստկանային օրէ օր : Օսմանեան «Մեծազօր» բանակի մէհմէտճիքները հազարներով զոհ կ'երթային ո՛չ միայն ռուսական ռումբերուն եւ գնդակներուն, այլ եւ ցուրտին, սառնամանիքին, անօթութեան ու համաճարակներու : Ու կը բռնէին նահանջի ճամբան :

Գաղտնիք չէր, որ հայ զինուորներ ու կամաւորներ կային ռուսական բանակի շարքերուն մէջ, կռուելու համար յանուն ազատութեան եւ անկախ հայրենիքի :

Վանը իբրեւ սահմանակից Ռուսիոյ, իր հայկական հոծ բնակչութեամբ փուշ մըն էր՝ ցցուած Թուրքերու աչքին :

Անհրաժեշտ էր անվտանգ դարձնել զայն, Թրքական ծանօթ մեթոտով, — ջարդ :

Այդ նպատակով է, որ Վանի կուսակալ նշանակեցին Պարսկական ճակատի հրամանատար Ճեւտէթը՝ 1915ի գարնան սկիզբը :

Այս արիւնարբու գազանի առաջին գործըն եղաւ երեք հազար զինուոր պահանջել Հայերէն : Յետին միտքն էր հայկական այդ ուժը զրկել կռուող ձեռքերէ :

Այդ օրերուն Շատախի մէջ ծագած դէպք մը կարգադրելու պատրուակով Ճեւտէթ Ապրիլ 3ին Վանէն ճամբայ հանեց Իշխանն ու երեք ընկերները : Յաջորդ օրը դարանակալ հրոսակներ դաւադրաբար սպաննեցին չորսն ալ Հիրճին գիւղին մէջ :

Ապրիլ 4ին նենգամտութեամբ ձերբակալուեցաւ Օսմանեան երեսփոխան Ա. Վռամեան, որ պալատ հրաւիրուած էր Ճեւտէթի կողմէ : Հրաւէրին չէր պատասխանած Արամ, կռահելով գլխուն գալիքը :

Ապրիլ 7ին Թուրքերու յարձակման ենթարկուած հայ կնոջ մը պատիւը պաշտպանող երկու հայ զինուորներու վառօ[illegible] սպանութիւնը յորդեցուց բաժակը :

Քաղաքին ու Այգեստանի միջեւ յարաբերութիւնները կտրուեցան : Թուրքերը պաշարեցին Այգեստանը, գիշերը հրդեհ ծագեցաւ քանի մը տեղերէ :

Կենաց եւ մահու օրեր էին :

Շուրջ մէկ ամիս օրհասական կռիւ մղեց Վանեցին, պատահական զէնքերով եւ նախնական միջոցներով ու տարաւ յաղթանակը :

Փրկուած էր Հայուն պատիւը :

Դաւադիր թշնամին պարտուած բռնեց անփառունակ նահանջի ճամբան :

Մայիս 3ին ու 4ին նաւերով փախան Թուրքերը սարսափահար : Հայերը գրաւեցին զօրանոցները եւ կրակի տուին :

Մայիս 5ին Վանեցիներու խանդավառ եւ հպարտ ցոյցերուն մէջ քաղաք մտան Դրոյի, Քեռիի, Համազասպի եւ Խեչոյի կամաւորական գունդերը Վարդանի հրամանատարութեամբ :

Այդ օրը փառապանծ էջ մը եւս գրուեցաւ Հայոց պատմութեան մէջ անջնջելի տառերով,— Վասպուրականի հերոսամարտը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԿԱՆՉ

Եթէ կա՛ս, Աստուած եւ չես ստեղծել
Արտասուք ու լաց, հեծել, անէծել,
Թէ չար նախանձի թոյնով մահացու
Դու չես վարակել պարզութիւնն հոգու,
Թէ դու չես ասել որ կեանքը այսպէս
Լինի անսպառ տանջանքի հանդէս,
Մեղմացրու մարդկանց կիրքն ամբարտաւան,
Եթէ Աստուած ես դու խաղաղութեան :

Տէր արագահաս, Աստուած արդարի,
Ո՞ւր ես, եթէ կա՛ս, ես աղօթք արի.
Բայց սրածութեան ահարկու ձայնից,
Խլացաւ անդորր, իմ աղօթքն անբիծ,
Եւ ես վայրենի կրքից գազազած,
Ամբարիշտների քարերից փախած,
Քո անուան յոյսով կռուեցի երկա՛ր,
Պարտեցայ քեզնով, սակայն դու չեկար :
Էլ ինչո՞ւ իմ ես տառապում այսքան
Եթէ Աստուած ես դու արդարութեան :

Ինչո՞ւ տակաւին չես պատժում չարին՝
Ո՞ւժդ է պակասում, թէ՝ չե՞նք աղերսում,
Թէ չարագործին դու չես տուել սուր
Որ խաղաղ հոգին սարսափի ի զուր,
Թէ դու չգիտես որ այստեղ, երկրում,
Մարդը ժպտերես, մարդ է յօշոտում,
Դէ՛հ, արի ու տե՛ս, զարկիր ու տանջիր
Եթէ Աստուած ես դու վրէժխնդի՛ր...

Յ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՀԱՄԱՁԱՅՆԻԼ ՉԵՆ ՈՒԶԵՐ

—o—

«ԱՉՔԻ ՓՈՇԻ ԿԸ ՆԵՏԷ»

Կ'ԸՍԵՆ ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՄԱԿԱՐԻՈՍԻ ՀԱՄԱՐ

—o—

Մինչ Մակարիոս Արք. հաշտարար առաջարկներ կ'ընէ կղզիին Թուրքերուն : Ասոնք ալ կ'ըսեն թէ Մակարիոս Արք. աչքի փոշի կը նետէ եւ պարզապէս քարոզչութիւն է :

Նախագահին «խաղաղութեան ծրագիրը» հետեւեալն է .—

Ա) Ընդհ. ներում : Ոչ մէկ Թուրք ըմբոստ պիտի հետապնդուի :

Բ) Քանդել բոլոր ամրութիւնները :

Գ) Կառավարութեան ծախքով, վերահաստատել բոլոր անոնք որոնք պարտադրուեցան լքել իրենց օճախները եւ այսօր կ'ուզեն վերադառնալ :

Մակարիոս Արք. յայտնեց թէ եթէ Թուրքերը մերժեն այս պայմանները այդ կը նշանակէ թէ խաղաղութիւն չեն ուզեր «կասկած չունինք թէ կիպրացի Թուրքերուն դիրքը կախում ունի Անգարայի կառավարութենէն : Եթէ այս վերջինը պնդէ պարտադրելու համար կղզիին բաժանումը զինուորական միջամտութեամբ մը, կը դիմադրենք մինչեւ վերջին մարդը : Թրքական ներխուժում մը պարզ պտոյտ մը պիտի չըլլայ այլ՝ պատերազմ մը որ արձագանքներ կ'ունենայ բովանդակ աշխարհի վրայ :

Բոլորին կարծիքն այն է թէ Թուրքերը տրամադիր չեն համաձայնելու եւ լեցնելու այն փոսը որ կայ Յոյներու եւ Թուրքերու միջեւ եւ որ օրէ օր կը խորանայ :

Կռիւները կը շարունակուին կղզիին մէջ, շատ բուռն բախում մը տեղի ունեցած է յիսնեակ մը Թուրք եւ բրիտանացի զինուորներու միջեւ : Երկուստեք վիրաւորներ կան :

ՎԱՀԱԳՆ ԻՋԳԱԼԱՅԵԱՆԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

Հինգշաբթի օր, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ եկեղեցին ծայրէ ծայր լեցուած է երկիւղած բազմութեամբ մը, եկած իր վերջին յարգանքը մատուցանելու հանդէպ մարդու մը որ ամբողջ կեանքը ապրեցաւ իբրեւ իրաւ Հայ :

Վարդերու տակ թաղուած դագաղին շուրջ պատուի կեցած էին, Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի աշակերտուհիները : Տպաւորիչ արարողութեան կը նախագահէր Սերովբէ Արք. իր շուրջն ունենալով քահանայից դասը :

Առաջին դամբանականը արտասանեց Սերովբէ Արք. որ նախ յիշեց Պօղոս Առաքեալին խօսքերը ապա ծանրանալով Վահագն Իջգալայեանի վրայ՝ վեր առաւ անոր մէջ դաստիարակիչը, ուսուցիչը եւ ներկայացուցիչը սերունդի մը որ ի սպառ ծառայեց հայ մշակոյթին : Կարճ խօսքերով, Դպրոցասէրի տնօրէնուհի Օր. Լ. Գարագաշեան վարժարանի ցաւն ու վիշտը յայտնեց ապա ողբացեալին յիսուն տարիներու ընկերն ու բարեկամը՝ Սեդրակ Քարեան ներկայացուց անոր կեանքն ու գործը :

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ԱԿՆ ԸՆԴ ԱԿԱՆ

—o—

Ամբողջ Վասպուրականը ոտքի կանգնեցաւ, վառ պահելու համար իր արեւը՝ Ազատութեան շողերուն տակ :

Անձնուէրները ամեհի պատնէշներ կանգնած էին իրենց բազուկներով, մղելու համար գոյամարտը : Ճակատ ճակատի եւ ակն ընդ ական :

Այլ եւս ոչ ես ու դուն, ոչ աս ու ան : Ոչ տարիք, ոչ ալ դասակարգ : Ոչ սեռ, ոչ ալ դիրք :

Մէ՛նք,— *բոլոր տրամադրելի ուժերով :*

Կռա՛կ ամէն ուղղութեամբ : Ռազմական բոլոր միջոցներով եւ հերոսական խոյանքով :

Երբ առաջին գնդակը որոտաց, թշնամին խուճապի մատնուած էր արդէն, եւ կը մռլտար անզօր կատաղութեամբ : Որո՞ւն միտքէն կ'անցնէր, թէ երէկուան բայան *պարտութեան պիտի մատնէր ամբողջ բանակ մը, դիրքեր գրաւելով՝ յուսահատական քաջութեամբ :*

Հրամանատարը ինք, անարգ, դաւադիր եւ արիւնարբու հրէշ, փրկութիւն կը փնտռէր անպատիւ նահանջով մը :

Ինք որ Իշխանի եւ երեք ընկերներուն արիւնը լակած էր դեռ երէկ, եւ, դէպի սպանդանոց առաջնորդած՝ Վռամեանը :

« Ա՛խ, Վասպուրական, աշխարհ Հայաստան »...

Ահա նորէն փոթորիկ մը : Թերեւս վերջինը :

Այնքան դար լացիր, եւ այժմ վառօդին ծուխն է որ պիտի ցամքեցնէ արցունքներդ :

Վատ է թշնամին եւ անողորմ :

Զա՛րկ, որպէսզի շինարար բազուկդ կարենայ գործել ազատ ու անվտանգ :

Զա՛րկ, եւ թող գազանը լճանայ իր արեան ճապաղիքներուն մէջ, որպէս զի բացուին ազատութեան ճամբաները :

Կա՞րճ տեւեց յաղթանակը :

Ոչի՛նչ : Քառասուն տարի ետքն ալ, պատմութիւնը կ'ըսէ .

— Ժողովուրդ մը կար մօտաւոր Արեւելքի լեռներուն մէջ, Արարատի ստորոտը :

Ճակատագրական պահու մը, այդ ժողովուրդը գերագոյն գոյամարտը մղեց իբրեւ մէկ մարդ, փշրելով արիւնաղանդ բռնակալութեան մը ժանգոտած շղթաները :

Ան Ազատութեան եւ ստեղծագործ Աշխատանքի դրօշը պարզեց աւերակներու վրայ : Եւ երբ կը շարունակէր վարել ու հերկել, ուրիշ դաւադիր մը դաշոյնը խրեց իր կողերուն :

Այդ ժողովուրդին բեկորները, մասամբ Արարատեան դաշտին մէջ հաստատուած, եւ մասամբ ցիրուցան՝ ի սփիւռս աշխարհի, միշտ երկիւղածութեամբ եւ հպարտութեամբ կ'ոգեկոչեն 1915 Ապրիլ-Մայիս ամիսները, իբրեւ ներշնչարան հաւատքի եւ յարատեւութեան :

Ու պիտի ոգեկոչեն դեռ ուրիշ քառասուն տարիներ, այն վստահութեամբ թէ ցորչափ բուն իրաւատէրը չէ վերադարձած, միայն բուեր պիտի վայեն Վասպուրական աշխարհին, ինչպէս ամբողջ արեւմտեան Հայաստանի մէջ :

Երբ ժողովուրդ մը Ազատութեան կամքըն ունի, Աստուած անգամ « Առաւօտ լուսոյ» կ'երգէ :

Շ.

ԱՊՐԻԼ 11-24-Ի ԱՌԹԻՒ (*)

Կեանքի հեւիհեւ վազքին մէջ յաճախ կանգ կ'առնեն մարդիկ՝ զանազան հանգրուաններու՝ իրենց հեւքոտ շունչը վերանորոգելու, առուգանալու եւ կամ հանգրուանին հեղձուցիչ հարկադրուած՝ իրենց շունչը բռնելով, իրենց սիրտը սեղմելով մեղմի՛ւ ու թեթե՛ւ անցընելու:

Ազգերու պատմութիւնը խնդագին կամ ցաւագին այսպիսի իրերայաջորդ հանգրուաններու ամբողջութիւն մըն է՝ տարի շրջանակին հետ յարատեւօրէն թաւալող ու թաւալո՛ղ: Քրիստոնէութեան պատմութիւնը իր կարգին նոյն պատկերը կը պարզէ: Բայց, մինչ անոր իւրաքանչիւր հանգրուանը մեզի յոյս ներշնչելու եւ կենսունակութիւն ջամբելու կոչուած է, մեր ազգային պատմութեան հանգրուաններէն մանաւանդ ոմանք, դժբախտաբար, բոլորովին տարբեր խորհուրդ կը ներկայացնեն: Անոնց սեմին մարդուն շունչը կը ճնշուի, սիրտը կը ճմլուի եւ հոգին կը քամուի՝ անցեալի ահաւոր աղէտին դէմ յանդիման, օրհասի սրտապատառ ճիչերուն ունկնդիր:

Ու ներկայի պահը, Քսանըչորս Ապրիլով բնորոշուած, մեր ազգային տխուր պատմութեան շրջանակը կազմող հանգրուաններէն ամէնէն ահաւորը, ամէնէն ողբալին, ամէնէն մահասարսուռը կը բերէ մեզի, երբ մեր արշաւասոյր գընացքին մէջ մեր սրունքները կը կթոտին յանկարծ, մեր շունչը կը նուաղի, մեր նայուածքները կը սառին ու բովանդակ սարսուռ ճիւաղային սպանդին մեր ողջ էութենէն կ'անցնի՝ նեարդ առ նեարդ:

Բացէ՛ք պահ մը ձեր մտքին ու հոգիին աչքերը եւ նայեցէ՛ք:

Նայեցէ՛ք եւ տեսէ՛ք ամպարափ Տէր-Զօրը՝ շողիացող արիւնով ողողուած ու յագեցած, եւ վայրագօրէն փշրուած մարմիններովը ծածկուած մեր բիւրաւոր նահատակ քոյր – եղբայրներուն, ծնողքներուն եւ պապիկ – մամիկներուն: Տեսէք անյագ Եփրատը, արիւնը բերնին ու յոգնած՝ բիւրաւոր մարմիններ կուլ տալէն, ալ դուրս կուտայ զանոնք: Տեսէք, ամենուրեք արի՛ւն, արդարութի՛ւն աղաղակող արիւն: Ամենուրեք անդամահատուած մարմիններ, խորտակուած գանկեր, սարսափահար, դուրս ինկած նայուածքներ՝ գթութիւն աղերսող, Ապրիլի մէջ ապրում ու կեանք պաղատող, մանաւանդ վրէժ ու անողոք վրէժ փայլատակող նայուածքներ: Տեսէք, տակաւին, հրեշտակային անբծութեամբ մայրեր, քոյրեր ու հարսներ հրէշաբար բըռնաբարուած, ծծկեր մանուկներու գանկեր ժայռերու վրայ ջախջախուած ճիւաղօրէն՝ ճիւաղ Թուրքերուն կողմէ:

Ու մեր պատմութեան այս մահափիւռ տեսարանը պարզող հանգրուանին կ'անճրկինք եւ կը մնանք ընդերկար՝ գլեխնըւած: Ի՞նչպէս կանգուն մնալ ու նայիլ, ի՞նչպէս շնչել, ի՞նչպէս քայլ փոխել՝ երբ միլիոն նայուածքներ մեր աչքերուն մէջ կ'իյնան, երբ արեան շունչը կը հեղձուցանէ զմեզ, երբ խորտակուած անհամար մարմիններ մեր ոտքերը դէմին կը զամեն եւ կիզիչ անապատը արեան ովկիանոս դարձած՝ իր կարմիր ծփանքին մէջ կը գինովցնէ զմեզ: Ի՞նչպէս ներգործել այս գթութի՛ւն, կարեկցութի՛ւն ու կեա՛նք պաղատող նայուածքներուն տակ, արդարութիւն ու վրէժ աղաղակող այլանդակուած շրթներուն յանդիման, երբ աստուածային ուժ պէտք է մեզի՝ մեր մարդկային տկարութեան մէջ:

— Կանգ առնել ու լալ կոծե՞լ, տխրութիւն է ու վատութիւն:

— Անտարբերութեամբ արհամարհել ու քալե՞լ արիւնաթաթախ սուրբ մարմիններուն վրայէն, — անմարդութիւն է եւ նոյնքան ոճիր՝ հաւասար ոճիրին գազանաբարոյ Թուրք ոճրագործներուն:

Երկու պարագաներուն ալ մեր սրբազան նահատակները անէծք ու նզովք պիտի արձակեն մեզի դէմ:

Բայց ի՞նչպէս անցնիլ հանգրուանն այս մթին, արիւնոտ ու մահասարսուռ՝ տարին հեղ մը, առանց առաթուր ընելու ճապաղած արիւնն ու փշրուած մարմինները միլիոն, եւ առանց երբեք վատօրէն ընկրկելու լացի ու կոծի մէջ:

— Անցնիլ, քանի կեանքին ընթացքը կը պահանջէ անցնիլ:

— Անցնիլ, սակայն, գիշերուան եւ առաւօտեան յօղաթոյր, թեթե՛ւ, փայփայո՛ղ ու գուրգուրացող զով սիւքին, քնքո՛ւշ գեփիւռին թեւերով, առանց անհանգիստ ընելու անոնց ցաւատանջ, փշրուած նշխարները, ընդհակառակն՝ քնքշօրէն օրօրելու զիրենք իրենց երկարաձիգ քունին մէջ եւ շշնջալու իրենց ականջն ի վար, թէ մենք՝ վերապրողներս իրենց, մեր շունչին ջերմութեամբ պիտի տաքցնենք իրենց ցուրտ մարմինները, մեր տաք սրտին զարկերով կեանք պիտի ներարկենք իրենց եւ մեր հոգի էութենէն հոգի պիտի փչենք իրենց՝ Եզեկիէլեան շունչով, եւ պիտի ոտքի յարուցանենք զիրենք հրաշքով մեր հաւատքին եւ զօրութեամբը մեր կամքին, իբրեւ հայ ապրելու եւ գոյատեւելու մեր աննկուն կամքին:

Ու ամէն տարի այսօր, մեր պատմութեան այս մթին, արիւնոտ ու մահասարսուռ հանգրուանին, քնքուշ գեփիւռին փայփայանքով մեր շշունջը մեր նահատակներուն ականջին պիտի ըլլայ անհրաժեշտօրէն՝ խոստում եւ ուխտ: Խոստում եւ ուխտ՝ մեր մանուկներուն, մեր նոր սերունդներուն, այսինքն՝ իրենց — նահատակներուն — կացինահարուած արմատէն գեղեցկօրէն ընձիւղած նոր ծիլերուն բառ մը աւելի հայերէն սորվեցնելու, էջ մը աւելի ազգային պատմութիւն բանալու, շունչ մը աւելի հաւատք եւ Հայութիւն ներարկելու, դպրանոց մը աւելի ծաղկեցնելու եւ դմբէթ մը աւելի կոթողելու: Մեր նահատակներուն արդար վրէժը լուծելու մեր միակ միջոցը մինչեւ այսօր՝ միայն այս է դժբախտաբար: Այսինքն՝ խօսք մը աւելի հայերէն դնել մեր նոր հասակ առնող փոքրիկներուն շրթներուն, տակաւ աւելի բանալ անոնց միտքն ու հոգին՝ մեր պատմութեան, մեր մշակոյթին, մեր ոգեղէն արժէքներուն, մեր լոյս հաւատքին, մեր աննման պատարագին. ու այս բոլորին տեւական հաղորդութեամբը մեր՝ ազգովին:

Ամէն տարի այս օրը այս սրբազան ուխտը վերանորոգելու առիթ մը ըլլայ թող մեզի համար: Աւելին՝ նոյն այս ուխտը անթերի կատարելու մղիչ զսպանակ մը: Եւ տակաւին՝ առիթ մը նահատակներուն շունչով, հաւատքով եւ ոգիով հաղորդուելու, ապրելու եւ գոյատեւելու համար իբրեւ Հայ՝ սերունդէ սերունդ, ազգային ոգիի նախանձախնդրութեան կայծը միշտ վառ մեր սրտերուն մէջ: Եւ դեռ՝ առիթ մը թաղելու շատ խոր՝ մեր ԵՍին բոլոր պզտիկութիւնները, բոլոր ատելութիւնները, բոլոր քէներն ու ժխտական տրամադրութիւնները, եւ փոխարէն եղբայրական փոխադարձ սիրոյ գեղումով տոգորուելու, եւ իբրեւ նոյն նահատակ ժողովուրդին զաւակները՝ մէկ տիրտ եւ մէկ հոգի ապրելու, ստեղծագործելու, յառաջ երթալու միշտ հայօրէն՝ նահատակներու հարազատ արիւնին տրոփին կշռոյթին մէջ: Վասն զի, ինչպէս որ Քրիստոս պատարագուեցաւ որպէսզի մարդկութիւնը հոգեկան յաւերժ կեանք ունենայ, այնպէս ալ միլիոն Հայեր զոհագործուեցան որպէսզի Հայութիւնը հայկակա՛ն կեանք ունենայ, հայօրէն ապրի եւ հայօրէն յաւերժանայ:

Ու հաւատացէք, այսօրուան խորհուրդը այս մերձեցումով միայն տարողութիւն կը ստանայ, սրբազան նահատակները խաղաղ ու անդորր կը հանգչին, իրենց սուրբ յիշատակը կ'օրհնուի եւ իրենց հոգիները կը հրճուին յաւերժին մէջ յաւերժօրէն:

« Յիշատակն նահատակաց Օրհնութեամբ եղիցի »:

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ

(*) Խօսուած՝ Ապրիլեան զոհերու յիշատակին Կարտան – Պիվէրի մէջ մատուցուած պատարագի ընթացքին:

ԱՆՄՈՌԱՆԱԼԻ ԹՈՒԱԿԱՆԸ

Մինչ Ապրիլը բնութեան վերազարթնումի ուրախ ամիսն է, Հայուն համար եղերական օրերու յիշատակութեան եղանակ է: Տարեդարձները տարբեր չեն ուրիշ օրերէ, բայց տառապալից անցեալի յուշքը, զոր ժամանակը մեղմացուցած կ'ըլլայ, կը վերակենդանանայ եւ կը խոցէ հոգին: Ինչպէս մոռցեր էիր ...

1915 Ապրիլ 24 սեւ թուական: Իրա՞ւ կէս դար անցեր է: Եւ անոնք որ
կամ չափահաս — հարիւր հազարներ
տեսան, ապրեցան այդ օրերու
ւիրքը, իր ուրոյն պատմութիւնը
ամէն մէկը:

Պոլսոյ մէջ այն ատեն
պատճառած մտատանջութիւնը կար
այն, եւ ընդհանուրին համար:
դակցութիւնները ընդհատուած
կարելի չէր տեղեկութիւն ունենալ
րին ներսերը անցած դարձած

Սկիւտարը մասնաւորաբար հայ
ւորականներու նախընտրած բնակավայր
էր եւ յաճախ խմբական պտոյտներ
հաւաքոյթներ կ'ունենային:

Ամէն արուարձաններու մէջ հոծ
յութիւն կար եւ ամէն թաղի մէջ
սեռ մշակութային մէկէ աւելի միութիւն
ներ: Բայց օրուան կացութեան բերմամբ
միայն բարեսիրական գործունէութիւն
ունէին:

Սկիւտար: 1914 Ապրիլ 16/25 կիրակի
էր: Ժողով մը տեղի պիտի ունենար
ացեալ Ընկերութիւններու, օրակարգ
նենալով կարօտեալներու ուտեստ
բաշխում եւ ուրիշ յարակից խնդիրներ

Հետզհետէ կը հասնին անդամները
լայլած երեւոյթով: Զարհուրած կ'ըսեն
« Գիտէ՞ք, երէկ գիշեր Սիամանթօն
րեր են»: Ուրիշներ կը հասնին: Նոր
րեր. «Մ. Շամտանճեանը կանչուեր
ոստիկանատուն եւ չէ վերադարձեր
Եկողը նոր անուն մը կուտայ —
դիկն ալ, Տ. Չէօկիւրեանն ալ, Ա.
րիկեանն ալ»: Սահմռկած կը
Ի՞նչ նշանակութիւն կրնան ունենալ
այս լուրերը: Ճնշիչ տպաւորութեան
տակ հապճեպ որոշումներ կը տրուին
րակարգի մասին, ամէնքը միաբերան
խօսին:

Յանկարծ, թնդանօթի խուլ որոտ
ներ կը լսուին, հեռուէն, վերին վ
րի կողմէն: Ռուսական նաւատորմի
դեռ «դէպի տուն» երթալու չ
չակսած՝ իջած էր դէպի հարաւ եւ
ռմբակոծէր: Շ. Միսաքեան, որ
գահի հանգամանքով ժողովը կը վար
« լռութի՛ւն, այլեւս խօսքը թնդանօթ
է» կ'ըսէ եւ ժողովը կը ցրուի
տպաւորութեան տակ:

Յաջորդ օրերուն մղձաւանջը կը
ամէնուն սիրտը: Կ'իմացուի որ
րաւոր ձերբակալութիւններ եղած
եւնոյն ժամուն: Խօսակցութեան
նիւթ չկայ. « Իմացա՞ք Տօքթ. Տ
ւարեանը, որ հիւանդի մը համար
գար, տարեր են: Զօհրապը, Վարդ
իրենց երեսփոխանի հանգամանքով
չեն խնայուած: Վաճառականը,
տաւորը, արուեստագէտը,
Վարդապետը, հայ երաժշտութեան
ղափոխականը, Ա. Յարութիւնեան
նախօրօք բանախօսութեան մը հր
ուած էր, բոլորովին անտեղեակ
ո՞ր յանցանքին համար փնտռուած
թէեւ կը զգուշանար Սկիւտարի
նէն դուրս ելլելու, իր ծերունի հօր
կը բռնեն կը տանին:

Յաջորդ շաբաթներուն տուներէն
փողոցներէն ստիպողաբար կը հաւաք
բոլոր այն ամուրի գաւառացի եր
սարդները, որոնք ուսանելու համար
լիս կը գտնուէին, կ'առաջնորդ
Հայդար – Փաշայի կայարանը,
դէպի սպանդանոց:

Եւ հետզհետէ հոսկէ հոնկէ կ'իմա
բռնագաղթին ահաւոր պատմութի
րը, հոգեւորականներու առաջ
թեամբ՝ ճամբաներուն վրայ խող

ՄԱԿԱՐԻ ՏՂԱՆ ՄԱՐԳԱՐԸ

Ի հարկէ Մակար ինքզինք ջուրը ձգողը չէր: Իր յուսահատ վիճակն էր, որ կ'ուզէր իր կնոջ հասկցնել:

Այն օրը, սակայն, գիւղի նամակաբերը Մակարին նամակ մը երկարեց: Մակարը ուրախութենէն ինքնիրմէ ելաւ, գդակը բռնեց ու երկու թեւերը երկինք տարածեց: «Փառք քեզ, Աստուած»:

Մակարը անկիւն մը, բացաւ նամակը. դրամ, փոլիչա, չկար: Էհ, ոչինչ, ողջութեան լուրը եկաւ, հէլպէդ դրամին մասին բան մը ըսած է:

— Կնիկ, Մարգարէն նամակ կայ, — յայտնեց տան դաւիթէն:

Մայրը ուրախութենէն նամակը առաւ ու համբուրեց արցունքոտ աչքերով եւ միասին քահանային գացին, որ կարդայ:

Քահանան գաւիթին մէջ եղած կապ կը հիւսէր, երբ Մակարն ու Սարիկը ներս մտան ուրախ:

— Ի՞նչ է, օրհնած. նամա՞կ է եկեր:

— Մարգարէն է, Տէրպապ:

Քահանան ակնոցը դրաւ ու սկսաւ կարդալ.

« Սիրելի Հայրիկ ...»

Մակարի երեսէն հաճելի հով մը անցաւ, ու կնոջ նայեցաւ:

«Մեր նաւը Ատլանտեանի ահեղագոռ ալիքներուն մէջէն կը սուրար՝ զերթ արծիւ բարձրաթռիչ ու լայնաթեւ: Գիշերը աստղերը կը պլպլային կապուտակ երկնամարին վրայ: Անհունութիւն, անհունութիւն: Լուսնկան մերկ կոյսի մը պէս մեր մինակ կը մսի: Փոթորիկը իր պատմուճանն էր փախցուցեր »...

Մակարը շուարած հեղ մը կնոջ հեղ մը քահանայի երեսը նայեցաւ:

— Մակար, տղադ բանաստեղծ է եղեր, — ըսաւ քահանան ժպտելով:

— Ի՞նչ ...

— Բանաստեղծ:

Մակարը շատ բան չհասկցաւ:

— Տէրպապ, ղուրպան հոգուդ, էս վարերը կարդա, տես փարայի մասին բան կա՞յ, — հարցուց Մակար, անհանգիստ ու ջղայնոտ:

— « ... Ու տեսանք դարերու արգանդէն պեղուած ազատութեան արձանը լուսապսակ, ու շէնքերը բարձրակարկառ ...»

— Վարը, Տէրպապ:

— Օրհնած, էստեղ փարայի մասին բան չկայ:

— « Ծխնելոյզին ծուխերը երկինք կը լիզեն ու կը տարածուին անջրպետին մէջ, ինչպէս կոյսի մը հագած շղարշը»:

Վարը, Տէրպապ, վարը:

— « Ծիրանեփայլ հորիզոնէն »...

Մակար հեղ մը քահանային նայեցաւ, հեղ մը կնոջ, կարծես օգնութիւն կ'աղերսէր:

— Կնիկ, տեսա՞ր տղուդ շնորհքը, վա՞յ աւանակ, վա՛յ:

Ու կառափնատին առջեւ կեցող բանտարկեալին պէս յուսահատ, ձեռքը կ'երկարէր նամակը իր մատներուն մէջ ճմռթքելու, երբ քահանան լուսանցքին վրայ նշմարեց մանր գրերով յետ գրութիւն մը:

— Կեցիր, օրհնած, — ըսաւ քահանան. — « Յ. Գ. Թլկանց Մուսեխէն »...

Մակարի աչքերը բացուեցան յանկարծ:

« Թլկանց Մուսեխէն 15 ոսկի առի: Յառաջիկայ շաբթուն փոստին կը յանձնեմ »:

— Ի՞նչ կ'ըսես, տէրպապ, — Մակար չէր հաւատար:

— Հա, Մակար, 15 ոսկին գալ փոստային կ'առնես:

Մակար, ինքնիրմէ ելած, կ'ուզէր քահանան գրկել ու համբուրել: Նամակը ձեռքն առաւ, նայեցաւ, վեր վար դարձուց ու նորէն քահանային երկարեց.

— Ղուրպան, Տէրպապ, էն տեղը հեղ մըլ կարդա՛...

×

Այդ օրը, կէս օրէ յետոյ, Փալանճի Մակարին բակին մէջ խաղաղութիւն
արեւի առատութիւն կար: Մակար
երջանիկ օրերու պէս կանաչ
պառկած, նորէն իր հաճելի երազ
մէջ ինկած էր:

Էհ, ինչքան յոգնած էր, ինչպէս
բոտցած էր երազները, անուշ ու
կինը, Սարիկ, իր շատ մօտը նստած
շակը վար էր առեր ու աստղերը
ուած փայտէ խոշոր սանտրով
սանտրէր, մինչ մեղու մըն ալ
գդակին շուրջ կը դառնար:

Մակար ու Սարիկ այդ օրը
մտերիմ՝ հարս ու փեսայ օրերու
տրամադրութիւններու մէջ էին

— Ես կ'ըսէի, կնիկ, — կը խօսէր
կար, — Մարգար, թշնամին մեր
խնդացներ, ախր Մակարի տղան
կարի տղան ...

(11 եւ վերջ)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԱՐԱՐԱՏ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԽՄԲ.— Այս անունով երիտասարդա – կան եռանդուն կազմակերպութիւն մը մեծ անուն ու վաստակ ունի Թեհրանի մէջ: Վարչութիւնը որոշած ըլլալով տօ – նել կազմակերպութեան հիմնադրութեան քսանամեակը, «Ալիք» կը հրատարակէ իր մէկ աշխատակիցին զրոյցը կազմակեր – պութեան նախագահին հետ: Այս զրոյցէն կը քաղենք կարգ մը տեղեկութիւններ «Արարատ»ի գործունէութեան մասին.—

— Ի՞նչ նպատակով է կազմակերպուել «Արարատ» կազմակերպութեան 20ամ – եակի հանդիսութիւնը :

— «Արարատ»ի 20ամեակի հանդիսու – թիւնները կազմակերպուել են «Արա – րատ»ի տարիների գործունէութիւնը մեր ժողովրդի լայն խաւերին ծանօթացնելու նպատակով :

— Կարելի՞ է խնդրել որ յիշեալ հան – դիսութեանց կազմակերպչական աշխա – տանքների մասին, մի շարք տեղեկու – թիւններ տաք :

— «Արարատ» կազմակերպութեան վարչութիւնը Մայիս 9–14ը, յայտարա – րել է քսանամեակի Շաբաթ: Այդ հան – դիսութեանց ծրագիրը կազմելու եւ գոր – ծադրելու համար, կեանքի է կոչուել մի յանձնախումբ :

Յանձնախումբը Քսանամեակի Շաբաթ – ուայ ընթացքում, ամէն օրուան համար խնամուած մի ծրագիր է մշակել :

Առաջին գիշերուայ ծրագիրը պիտի ներկայացուի Իրանի պատկերասփիւռից: Հայերէն եւ պարսկերէն լեզուներով կ'ընթերցուի կազմակերպութեան սոր – ծունէութեան զեկոյցը եւ ապա կը ցու – ցադրուեն ֆիլմեր կազմակերպութեան կեանքից :

Երկրորդ գիշերը Հայ Ակումբի սրա – հում պիտի կազմակերպուի մի քօքթէյլ, որին հրաւիրուելու են Թեմիս Առաջնոր – դը, Ազգային Մարմինների ներկայացու – ցիչները, Մարմնակրթական Կազմակեր – պութեան պետական պաշտօնեաները եւ մի շարք բարեկամներ :

Այդ գիշեր, «Արարատ»ի քսան տարի – ների կեանքում ախոյենական կոչման արժանացած անդամները, իրենց չեմպ – չաներով պիտի մասնակցեն քօքթէյլին :

Ներկայիս, պատրաստւում է 40 էջնոց մի բրոշիւր, ուր պիտի ամփոփուի կազ – մակերպութեանս քսան տարիների գոր – ծունէութեան պատկերը :

Յիշեալ բրոշիւրը կազմում է Նորայր Պահլաւունին :

Երրորդ գիշերը «Արարատ»ում տեղի կ'ունենայ կազմակերպութեան նախկին անդամուհիների ընդհանուր հանդիպում:

Այդ երեկոն կարելի է կոչել «Վերյի – շումի երեկոյ» :

Չորրորդ գիշերը «Արարատի» սրա – հում, պիտի կազմակերպուի գեղարուես – տական երեկոյ :

Պիտի մասնակցին կազմակերպութեանս բոլոր Միութիւնները, նախապէս պատ – րաստած իրենց խնամուած ծրագրերով : Կը ներկայացուի կէս ժամ տեւողու – թեամբ մի վոդվիլ, ելոյթ կ'ունենայ «Արարատ»ի երգչախումբը: Շուրջ մէկ ժամ կ'ունենանք սկաուտական եւ մար – զական ծրագիր :

Հինգերորդ գիշերը նոյնպէս «Արա – րատ»ում, տեղի կ'ունենայ կազմակեր – պութեան ներկայ անդամ – անդամու – հիների ընդհանուր հանդիպումը : Այդ առթիւ եւս մշակուած է յատուկ ծրա – գիր :

Վեցերորդ գիշերը Հայ Ակումբի սր – րահում, պիտի կազմակերպուի մի երե – կոյթ :

Բացի կենդր. յանձնախմբից, զանա – զան աշխատանքների համար կեանքի են կոչուել մի քանի ենթայանձնախմբեր :

Ներկայիս կազմակերպութեան բոլոր անդամ – ուհիները աշխատում են ամէն կերպ օգտակար լինել, այս չքեղ տօնա – կատարութեան աշխատանքներին :

— Կարելի՞ է խնդրել, որ Միութեան հիմնադրման եւ հիմնադիր անդամների մասին, համառօտ տեղեկութիւն տայիք մեր ընթերցողներին :

— 1940ական թուերին, Թեհրանում պատանեկան մշակութային հինգ Միու – թիւններ կային՝ «Լոյս ու միտք», «Ար – շալոյս», «Րաֆֆի», «Շանթ» եւ «Կայծ» անուններով, որոնց իւրաքանչիւրի ան – դամների թիւը հասնում էր շուրջ 25ի :

1944 թուին, յիշեալ Միութեանց վար – չութիւնները, առաջնորդուելով «Միու – թիւնն ուժ է» նշանաբանով, գտան որ ի – րենց անդամների ուժերը միացնելով՝ աւելի մեծ նուաճումներ կարելի է կա – տարել: Ուստի 1944 Յուլիս 4ին, յիշեալ Միութիւնների անդամներից գումարուած մի ժողովում, նախկին միութիւնները չեղեալ համարուեցին եւ հիմնադրուեց «Հայ Պատանեկական Մշակութային Մի – ութիւնը» :

1946ին «Պատանեկական» մակդիրը փոխուեց «Երիտասարդական»ի եւ Մի – ութիւնը կոչուեց «Հայ Երիտասարդական Մշակութային Միութիւն»: Այս Միու – թեան հիմնադիր անդամների թիւը հաս – նում էր 124ի: Եւ մէկ տարի չանցած հա – սաւ 300ի :

Առաջին շրջանում, Միութեան կենտ – րոնատեղին նախկին իտալական ակումբի շէնքն էր :

1949 – 50ին Միութիւնը կոչուեց Հայ Մշակութային «Արարատ» Միութիւն : Այս թուականին մի քանի ուրիշ Միու – թիւններ եւս միանալով նախկին Երիտ. Միութեան, իրենց համար ընտրեցին նախկին Երիտ. Միութեան մարզական բաժնի անունը, որ կոչւում էր «Արա – րատ» :

Միութիւնն այդ անուան տակ աշխա – տեց մինչեւ 1961 թուականը : Այնուհե – տեւ աշխատանքները ապակենտրոնացնե – լու համար, Միութեան մէջ աշխատող իւրքանչիւր բաժանմունք փոխուեց ա – ռանձին Միութեան եւ Միութիւնը կոչ – ուեց Հայ Մշակութային «Արարատ» Կազ – մակերպութիւն:

— «Արարատ»ի քսանամեայ գործունէ – ութեան ընթացքին, ի՞նչ յատկանշական դէպքեր են պատահել :

— Յատկանշական դէպք կարելի է հա – մարել, ներկայ կենտրոնատեղիի սրահի այրուելը : Դէպքը պատահեց Միութեա – նըս տասնամեակի տօնակատարութեան նախօրեակին: Թէեւ այս դէպքը նիւթա – պէս մեծ վնաս պատճառեց Միութեանս, բայց նրա գործունեայ անդամները չյու – սահատուեցին, այլ Միութեան տաս – նամեակը տօնակատարեցին սինեմա Դի – անայում : Թեհրանի Հայութեան օգնու – թեամբ, Միութիւնը կարողացաւ դար – մանել իր նիւթական կորուստը :

Հրաւիրել ենք յայտնի հայ դրագէտ – ներ՝ Սիմոն Վրացեանին, Շաւարշ Նար – դունուն եւ Մուշեղ Իշխանին :

Միութեանս այցելութիւն է տուել նաեւ Կարդինալ Աղաջանեանը :

Ուրիշ կարեւոր դէպքեր շատ են պա – տահել, որոնք բոլորը կը յիշատակուեն քսանամեակի առթիւ հրատարակուելիք բրոշիւրի մէջ :

Ոչ ոք կարող է ուրանալ «Արարատ» Կազմակերպութեան բացառիկ դերը Ի – րանի հայ իրականութեան մէջ: Նա քսան տարի շարունակ կարողացել է մնալ իր վեհ կոչման վրայ եւ պիտի ասել որ, ար – դարացրել է իր վրայ դրուած յոյսերը :

Յուսանք որ, աւելի ուժգին թափով ու եռանդով պիտի շարունակի աշխատել իր վեհ գաղափարների իրականացման ճա – նապարհին եւ ապագայում պիտի արձա – նագրի մեծ առաջադիմութիւններ :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԽԻԹԱՐ ԳՕՇԻ ՅԻՇԱՏԱԿ

Պետական համալսարանի ուսանողական 27րդ գիտական դասախօսութիւնը նուիր – ուած է միջնադարեան հայ իմաստասէր Մխիթար Գօշի, անոր մահուան 750ամ – եակին առթիւ :

Այս առթիւ կարդացուած են 79 զեկու – ցումներ՝ նուիրուած հայ առակագիրին եւ իմաստասէրին կեանքին եւ գործին :

ՇՈՒԷՏԱՑԻ ԳԻՏՆԱԿԱՆԻ ՄԸ ԿԱՐԾԻՔԸ

Շուէտացի ծանօթ գիտնական՝ Հանէս Ալֆէն, իր կնոջ հետ չորս օր մնացած է Հայաստան, ուր տեսակցած է Ակադ. Վ. Համբարձումեանի հետ :

Զանազան այցելութիւններէ ետք, Հա – յաստանի Հեռագրական Գործակալու – թեան ներկայացուցին յայտարարած է, թէ Վ. Համբարձումեանի անունը ծանօթ է աշխարհի բոլոր գիտնականներուն ան – խտիր: «Ինծի մեծ զարմանք կը պատ – ճառէ, որ Հայաստանի պէս փոքր երկիրի մը մէջ, գիտութիւնը կը զարգանայ այսքան խոր եւ բազմակողմանի ձեւով» :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՆԿԱՐԻՉՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Փարիզէն Երեւան ուղարկուած են Ֆր – րանսահայ աւելի քան յիսուն նկարիչնե – րու 74 գործեր, որոնցմէ աչքի կը զար – նեն հանրածանօթ նկարիչներ՝ Գարզուի, Ա. Ժերանեանի, Բաբայեանի, Ճամճեա – նի եւ ուրիշներու արժէքաւոր գործերը, որոնք պիտի հարստացնեն Հայաստանի պետական պատկերասրահի սփիւռքի հայ նկարիչներու գանձարանը :

ուիլը կամ հեռաւոր անապատները քըշ – ուիլը :

Ամառնային կիզիչ տաք օրուան մը մէջ, Պայազիտի հրապարակին վրայ հնչակեան քսան կախաղաններուն աղե – խարշ տեսարանին զարհուրանքը :

Ժամանակ մը ետքը, դիւրատար «լքեալ գոյք»երու Պոլիս փոխադրու – թեան պատմութիւնները: Ընդհատաբար, բազմաթիւ սնտուկներով Պոլիս կը ղըր – կուէին ոսկեղէն ամէն տեսակ զարդեր, մատանիներ՝ կտրուած մատներէ, օղեր՝ փրցուած ականջներէ: Կարգ կանոնի հո – գածու կառավարութեան կողմէ այս բո – լորը գնահատելու պարտադրուած հայ պաշտօնեան չի կրնար շարունակել զղա – ցած ցաւէն: Յետոյ սպաննուած ամու – սիններու «լքեալ» կիներու հետ գերման զինուորականներու կենակցութիւնը իր – բեւ ... բարեգործութիւն :

Անցա՛ն օրերը: Հասաւ 1918ի զինադա – դարը: Տեղեկացանք տարագրութեան ժահատարանի գրուածներուն : Ցաւակ – ցեցանք, ջանացինք մոռնալ, մխիթար – ուիլ եւ յուսալ լուսաւոր օրերու գալուս – տը :

Եւ ահա նոր շրջանի քաղաքական փո – թորիկը աշխարհի չորս ծագերուն կը ցրուէ Հայութեան մնացորդացը, հայրե – նի աշխարհէն դուրս, կարմիր ջարդէն հեռացնելով՝ ճերմակ ջարդի ենթարկելու համար զանոնք :

Հայու ճակատագիրը դարերու ընթաց – քին :

Ուր որ ալ գտնուի, ամէն Հայու հա – մար նուիրական պարտք մըն, այս օր, գէթ յիշել բոլորը, անանուն նահատակ – ները, անձնազոհ հերոսները, անշիրիմ մարտիրոսները, որ — ըստ բանաստեղ – ծին — կուգան կ'աղերսեն թեւաբաց, «Քիչ մը խունկ ու աղօթք, յիշատակ..» :

ՍԻՐԱՆՈՒՇ ՁԱՔԸՐԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (80)

ԽՈԴԵԴԱՆ

Բայազի աքլորը կատաղի զիմադրելով եւ յուսահատական թռիչքներ կատարելով օդն ի վեր, ետ – ետ էր գնում: Մեծա – տան խորոզները անխնայ հարուածելով եւ կացահարելով նրան, որն առանց այդ էլ ուժասպառ էր դարձել, փետրաթափ արին եւ նրա արնաշաղախ դին վերեւից գլորեցին ձորը :

— Բայազի աքլորը յաղթուեց,— բեր – նէ բերան գոչեցին հանդիսականները: Ծառերը չհանդուրժելով այդ բացարձակ աննկունութիւնը, նախատինք տուեցին Ա – խուպի տանը, իսկ Բայազը Լեւոնի հետ ձորն ի վար իջնելով, սկսեց քարկոծել Զատոյի սեւ աքաղաղին :

— Ո՞ւմ էք իմ արծուին քար գցում, հիմա ձեր վիզը կը կտրեմ,— գոռաց Ա – խուպի քուրդը վերեւից :

— Աղա ինչո՞ւ խորամանկի պէս յար – ձակուեց աքլորիս վրայ :

— Տղամարդ աքլոր է, կռուի մէջ մը – տաւ,— պարծեցաւ Զատօն :

— Կռուի մէջ պարզ ճակատով կը մըտ – նեն, ոչ թէ գողեգող,— գոռաց Բայազը եւ, ջուրն անցնելով, սկսեց ժողովել իր հաւի բմբուլները :

— Հաւաքիր, խորովէդ բմբուլներն ու գնա, իսկի տեսնուա՞ծ բան է, որ չքաւո – րի աքլորը աղա մարդու աքլորին յաղ – թի,— քմծիծաղով նկատեց Ախուպի քուրդը :

— Ինչո՞ւ չյաղթեց, բոլորն էլ տեսան, որ յաղթեց,— բացականչեց Քիչօն ծա – ռի տակից :

— Բայազի աքլորից ուրուրն է վախե – նում, եթէ մէկ – մէկ գային՝ նա բոլո – րին էլ կը յաղթէր,— աւելացրեց Ծաղ – կանուշը :

— Ճիշդ է,— արձագանգեցին ներկա – ները այս ու այն կողմից :

— Էս Բռնաշէն գաւառի մէջ դժուար է մէկն ու մէկի խորոզը կարողանայ իմ աքլորին յաղթել,— եղրափակեց Ախու – պի տան մեծաւորը եւ, սեւ կերպասը ուղղելով աչքի վրայ, ուղեւորուեց դէպի տուն :

Ժողովուրդը ցրուեց :

Նոյն օրը լուր հասաւ Իրիցանք :

— Զօրպայի աքլորը զօրպա կը լինի, — գոչեց Սաատուրը՝ խարոյկի կրակը խառնելով :

ՇԱՂԳԱՄԻ ՀԱՄԱՐ

Խոր աշուն էր :

Դեղնել – կարմրել եւ տեղ տեղ արդէն մերկացել էին Սեւ սարի անտառները : Ծառերն իրենց անզօր ճիւղերը պարզել է – ին քամու առաջ, որն անարդել թռցնում տանում էր նրանց նախշուն զարդերը, ա – ռատօրէն շաղ տալով քարափների վրայ, ձորերի ու կիրճերի մէջ :

Տերեւաթափից այնքան բազմագոյն սաղարթ էր կուտակուել Արինօքի ձո – րում, որ մարդիկ դժուարանում էին այնտեղով անցնել : Սալվարդի աղբիւրի մօտ իրար էին խառնուել Սասաուրի ըն – կուզենիների եւ Օնէի տանձի ծառերի բոսորագոյն տերեւները : Կատուաձորի սալորենու կարմրախայտ թփիկը ամուր կառչել էր կաղնու կոթունաւոր տերե – ւից եւ չէր ուզում Ուրադ Յակոբի տա – նիքից ձորը գլորուել : Ոսկեհատի հողա – չէն տնակից ոչ հեռու դաժան քամին ղողղոջուն մի տերեւ զարկել էր չոր տատասկի վրայ, թռցնելով, ով գիտէ որ երազական լորենու ծոցից եւ անխնայ սեղմելով նրա սրածայր ատամներին : Այդպէս դժնդակ բախտն է երբեմն ամե – նաքնքոյշ հոգիներին շպրտում կեանքի սոսկալի փշերին, անողոքաբար չորթելով իրենց երջանիկ ոստերից :

Թափւում էին տերեւները եւ աշնան քամին դարաւոր կաղնու ոսկեփայլ սա – ղարթները պոկելով՝ անտառի վրայով բերում լցնում էր Օնէի բակը՝ թխթըլա – կացնելով նրա լծասարքի եւ մածնոտ խնոցու կողերին, մի քանիսին թռցնելով մինչեւ Ծովասար եւ խաղացնելով Թա – մոյի ջրաղացի չէմքին յենուած ալիւրի տաք թեռների շուրջ:

Տարուայ այն եղանակն էր, երբ ոչ մի դաշտեցի չինական չէր համարձակւում երեւալ Սասնոյ լեռներում, որովհետեւ ճանապարհները արդէն փակւում էին եւ վերջին սառնաշունչ քամին ամենուրեք բարձրաձայն ազդարարում էր, թէ «վաղը ձիւն կը գայ» :

Այդ պահին մի մարդ Արինօքի գե – տակն անցած իր աւանակով խրուել էր տերեւների բազմութեան մէջ եւ դժուա – րանում էր վեր ելնել. ոտքերը շարունակ սայթաքում էին: Գրաստի կողերին կա – պած էր մի դատարկ թեռ, որի միջից ե – րեւում էին ընդամէնը մի քանի աւելների գլուխներ : Տէրը, որ մի կորովի գիւղա – ցի էր, ձեռնափայտով մի քանի անգամ հարուածեց աւանակի մէջքին, պոչից բռնելով փորձեց բարձրացնել, բայց սայթաքելով երկուսով նորից թաղուե – ցին ծով խաշամի մէջ: Նա շուարած վե – րեւ նայեց, կարծես օգնութիւն էր ա – կընկալում քարափին կանգնած խրճիթից:

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

Ալֆորվիլի եկեղեցւոյ հոգաբարձու – Թիւնը Ապրիլեան Սգատօնը կը տօնէ Սալ Վոլթէրի մէջ։ Ապրիլ 30ին, Հինգշաբթի, ժամը 21ին։ Բարձր հովանաւորութեամբ կաթողիկոսական Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿՈՒԱՆԻ ։

Պատուոյ նախագահութեամբ Ալֆոր – վիլի երեսփոխան – քաղաքապետ ՌՈՒՒԻԼ ՊԼԷՕԶԻ ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս կիրակի Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի երիցկին Վե – հանուշ Մերճաւեանցի մահուան Գ. տա – րելիցին առթիւ ։ Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ հիւրընդար քաղաքս դտնուող ՄԵՍՐՈՊ ՎԱՐԴ. ԱՇՃԵԱՆ ։

Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յար – դողները ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ողբ. վահագն Իշխալացեանի մահուան առթիւով Դպրոցասէր Տիկնանց վարժա – րանին կը նուիրեն Օր. Ազատնի Փիրփիր – եան յիսուն, Տիկին Անժէլ Մինէլեան 100 Ֆրանք։

LE LORD

RESTAURANT

★

SPECIALITÉS

ARMÉNIENNES ET HONGROISES

Décor agréable — Prix modérés

PARIS

9, Rue Lord Byron, 9

(CHAMPS-ÉLYSÉES)

★

— Ouvert tous les jours —

Téléphone :

ELY. 07-27

ԾԱԽՈՒ Է

Մեկնումի պատճառաւ, ծախու է ժա – մադրծի եւ ամէն առեւտուրի խանութ մը բնակարանով ։ Դիմել՝

KORES

156, Avenue de Neuilly, NEUILLY

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար

ՕԴԱՆԱԻ–ՇՈՓԵՆԱԻ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել

Agence de Voyage

PARENTY & DESROUSSEAUX

7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)

Métro :

4 Septembre ou Opéra

Téléph. : RIC. 79-86

RIC. 79-39

Բաց է ամէն օր,

ժամը 9–12 եւ 14–18

բացի շաբաթէն,

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ կապ. Խաչի Վա – լանսի մասնաճիւղին ։ Այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, Ֆուայէ Փրոթեսթան, Րիւ Պալզաք ։

Կը նախագահէ ՏԻԿ. ԿՕՇԿԱԿԱՐԵԱՆ

Կը խօսի ՏԻԿ. ՀՈՒՐԻ ԻՓէՔԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին, երգ, սր – տասանութիւն, չարժանկարով պիտի ցուցադրուի Կ. Խաչի Թիւրայի կեանքի դուռնաւոր ժապաւէնը ։

Սիրով կը հրաւիրուի Վալանսի Հա – յութիւնը ։

Մուտքը ազատ է ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը ծա – նուցանէ թէ՝ Գրիգորեան եղբայրներէ չնորհակալութեամբ նուէր ստացած է 100 Ֆրանք, իբրեւ մօր Տիկին Վարդանուշ Գրիգորեանի (ծննեալ Զիլինկիրեան) մահ – ուան քառասունքի հոգեհանգստին ա – ռիթով ։

Նոյնպէս ողբացեալ Զարեհ Թուղլա – ճեանի յուշարկաւորութեան առիթով՝ Մինասեան ընտանիքէ (Սէն Ժերմ) 10 ։

× Երեւանէն Գարեգին Ավուդանեան կը փնտռէ իր որդին Վալտիա Գարեգին ։ Աբրոյեան Ցակոբ կը փնտռէ հօրեղբայ – րը Ֆարղինցի Սարգիս Կարապետեան ։ Մելքոն Արէյլի Շարոյեան կը փնտռէ իր երկու զաւակները՝ Արէյեան Գեղամ Մել – քոնի եւ Արէյեան Սուրիկ Մելքոնի ։

Դիմել եկեղեցի ։

HAUTES... GAP ...ALPES

★

HOTEL RESTAURANT DE LA GARE

Տէր եւ Տիկին

ՓԻԷՌ ՋԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ

●

ՀԱՆԳՍՏԱՒԷՍ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՃԱՇ

ԴԱՐԱՍՏԱՆ ԵՒ ԿԱՌԱՏՈՒՆ

Ski — Natation — Patinage

Տարին 300 օր Արեւ

Ալպեան 800 մ. Բարձունք

●

« HOTEL RESTAURANT DE LA GARE »

TÉLÉPHONE : 086

— 1, Avenue des Alpes —

★

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ԳԻՆԵՐ

T. S. C.

Ձմեռը՝ Օրը 18 Ֆ·

Ամառը՝ Օրը 22 Ֆ·

ՈՎ ՈՐ ԳԱՅ

ՏՆԵՑԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

IMPRIMERIE SPÉCIALE

DU JOURNAL « HARATCH »

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Լ Ի Ո Ն

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԷՆ

ՄԱՅԻՍ 2 — Շաբաթ ժամը 20·30ին

Մի՛ զրկուիք, խնամքով պատրաստուած գեղեցիկ եւ շատ յուզիչ ներկայացումէ մը։

THEATRE MUNICIPAL DE VILLEURBANNE, PLACE DE LA LIBÉRATION

ՅՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԶԱՐԴԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

(Centre d'Etudes Arméniennes)

Կազմակերպուած Հայագիտական Ուս – մանց կեդրոնի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ ։

Ապրիլ 25էն 30, իրիկուընները ժամը 6էն 10, Մխիթեան սրահին մէջ, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Ա. յարկ ։

Փարիզի Հայագիտիւնը հրաւիրուած է այցելելու այս առաջին փորձը որ յիսնամեակի առթիւ սարքուելիք ընդարձակ ցուցադրութեան մը նախապատրաստութիւնն է ։

Կարեւոր։— Ճոխացնելու համար հաւաքածոն, կը լուսանկարուին մխիթեան փոխ տրուած բոլոր վաւերաթուղթերը։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԻ Ի ԴԵՐԵՆԻԿ ԴԵՄԻՐՃԵԱՆ՝ «ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ», ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, Ֆրանսերէն

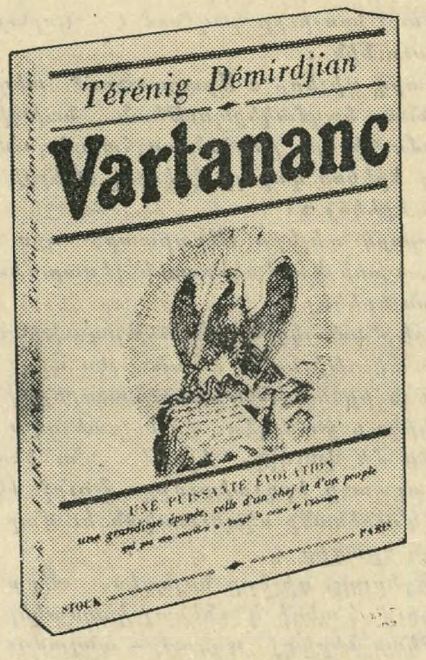

Les *Vartananc*, les compagnons du Connétable Vartan Mamigonian, sont les héros et les 1036 martyrs qui, en 451, à la bataille d'Avaraïr, se sont sacrifiés à leur patrie. Aux 250.000 hommes du Roi des Rois, aux fameux Immortels, aux éléphants, Vartan ne peut opposer que 15.000 chevaliers et 45.000 manants accourus à son appel. Combat désespéré dont l'Arménie sortira pourtant victorieuse, arrêtant pour plus d'un millénaire l'invasion de l'Occident.

Vartananc est une puissante évocation historique, épique, colorée, animée, grouillant de personnages inoubliables, basée sur une étude et sur une connaissance précise des lieux et des événements. L'on comprend que Louis Aragon ait exprimé le désir de voir traduit le grand livre du dramaturge, poète et historien de l'Arménie Soviétique, T. Démirdjian.

traduit de l'arménien par Dikran Kirazian, présenté et adapté par Victor Gardon. 336 p. 15 F.

STOCK, 6, rue Casimir-Delavigne, Paris 6e

TRICOTS TERZIAN

la plus moderne des fabriques de tricots de la région parisienne

★

3, Rue Poissonnière — PARIS-2 — Tél. : CEN. 93-75

Haratch

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Վասպուրականի յաղթական հերոսամարտի 49րդ տարեդարձը եւ մխիթեան քառասնամեակը կը տօնուի, այս կիրակի ժամը 15·30էն մինչեւ 24, Սալ Մազրնօ, 88 Րիւ տ'Օպահեր ։

Կը նախագահէ Պ. ՍԻՄՈՆ ԱՒՏՕՃԵԱՆ Կը խօսի.— Պ. ԱԲՐԱՀԱՄ ԱՐԱՊԵԱՆ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Քրխտափոր խումբը կը ներկայացնէ.— ՀԻՒԱՆԴՏԵՍԸ (դաւեչտ)

Հայկ. պարեր Պօմոնի Զարենց պարախումբի կողմէ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Սարգիս Զէօրէֆեան, Օր. Էլիզ, Շահէ եւ Շահէ Փահոսեան, Ալիս Շահմիրեան, Ժաքլին Փափազեան, Էլիզ Եղիկեան, Վերգինէ եւ Վանիկ Նազարեան ։

Ժամը 20էն կէս դիշեր՝ Եւրոպական պարեր՝ ընկերակցութեամբ ՍԵՐԺ ԿԱՐՕ նուագախումբին ։

Տոմսերը ապահովել.— Պ. Վարդան Պանոիկեան, 27 Րիւ տ'Օպահեր (62·92–32) Յովհ. Հայցագործեան, 15 Րիւ Լոնկ տէ Փափիւսէն (20–05–78), Մեսրոպ Շահինեան, 26 Րիւ Տէ Փըթիթ – Մառի, Պետրոս Նալբանեան, 60 Րիւ տը լա Փալի, (59 – 57 – 70) ։

×

Վիէնի մէջ՝ Մայիս 2ին ։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0.30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 26 ԱՊՐԻԼ
DIMANCHE 26 AVRIL 1964
Le Numero : 0,30 Fr.

40րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 9995
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
40e ANNÉE — No 9995

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿԱՐԵԼԻ՞ Է ԽՈՒՍԱՓԻԼ

Այս հարցումը տուած են յաճախ որոշ մարդիկ ահաւոր փոթորիկէն վերջ :

Այսօր, Մեծ Եղեռնէն կէս դար ետք, երբ պաղարիւնով կը քննենք կացութիւնը եւ առարկայօրէն կը վերլուծենք դէպքերը, կուգանք այն եզրակացութեան, որ կարելի չէր խուսափիլ :

1908ի Օսմանեան Սահմանադրութիւնը անկիւնադարձ մըն էր Թուրքիոյ պատմութեան մէջ:

Հայ ժողովուրդը դարերով համբերատարութեամբ եւ հլու համակերպութեամբ կրած էր սուլթաններու լուծը, ենթակայ դրացի Թուրք եւ քիւրտ տարրերու հալածանքին ու կեղեքումներուն :

Սուլթան Համիտ ծայրայեղութեան տարած էր հայատեաց քաղաքականութիւնը : Ոչ միայն չէր գործադրած Բարենորոգումները, այլ հաստատարած ջարդեր կազմակերպած էր Կիլիկիայէն մինչեւ Պոլիս, Սասունէն մինչեւ Սեւ Ծով : Հայը կեանքի ապահովութիւն չունէր համիտեան վարչաձեւին տակ :

Եւ երբ յանկարծ 1908ի անարիւն յեղափոխութեամբ երիտասարդ Թուրքերը իշխանութեան գլուխ անցան եւ հրապարակ նետեցին «ազատութեան, եղբայրութեան եւ հաւասարութեան» նշանաբանները, մեր ոտքերը գետնէն կտրեցան : Բարեմտօրէն հաւատացինք նոր վարիչներուն :

1909ի Կիլիկեան ջարդերը դաս չեղան մեզի :

Եւ երբ 1912–13ի Պալքանեան պատերազմը վերջ գտաւ Թուրքիոյ ջախջախիչ պարտութեամբ եւ Ադրիականի ափերէն մինչեւ Թրակիա ընդմիշտ կորսնցուցած օսմանեան կայսրութեան համար, մեծ ցնցումի ենթարկուեցաւ Իթթիհատը, որուն շուրջ համախմբուած էին Թուրք ազգայնամոլ տարրերը :

Խումբ մը մոլեռանդ մտաւորականներ՝ Զիա Կէօք Ալփի առաջնորդութեամբ՝ նոր վարդապետութեան մը՝ Թուրանականութեան քարոզիչները դարձան : Համաթուրանական մեծ կայսրութեան մը երազով սկսան խանդավառել երիտասարդութիւնը, մանաւանդ համալսարանական ուսանողները :

Սահմանադրութիւնը «Օսմանցի» տիտղոսը տուած էր բոլորին : «Թուրք»ը, որ անարգական բառ մըն էր նկատուած մինչ այդ, ի պատուի դարձաւ «Թուրանճի»–ներուն օրով :

Սուլթան Համիտ իր համիսլամական քաղաքականութեան շնորհիւ եւ իբրեւ խալիֆա մեծ հմայք ունէր արաբական երկիրներու մէջ, զորս մինչեւ դահընկէցութիւնը պահեց իր մականին տակ :

Իթթիհատի նորելուկ տեսաբանները տարբերութիւն քարոզեցին Օսմ. կայսրութեան ոչ–Թուրք տարրերուն դէմ, իսլամ թէ քրիստոնեայ : Զինուորեցին Արաբներուն, որոնք կարեւոր դիրքեր կը գրաւէին օսմանեան բանակին մէջ:

Հայերը ամէնէն աւելի նշաւակ դարձան թշնամանքի եւ հարստահարութեանց, Պոլսոյ թէ գաւառի մէջ, որովհետեւ Պալքանեան պատերազմի վաղորդայնին, երբ Թուրքերուն համար հնչած էր հաշիւ տալու ժամը, Հայերն ալ իբրեւ պահանջատէր, հրապարակ իջած էին եւ Պերլինի դաշնագրի երաշխաւոր վեց մեծ պետութիւններուն կը յիշեցնէին Հայկական Բարենորոգումներու ցաւոտ հարցը :

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գէորգ Ե. Սուրէնեան՝ 1913ին Ազգային Պատուիրակութիւն մը կը կազմէր Փարիզի մէջ Պօղոս Նուպարի նախագահութեամբ : Նոյն օրերուն Պոլսոյ պատրիարք Զաւէն Արք. Ազգ. Երեսփոխանական Ժողովի թելադրանքով դիմումներ կը կատարէր Պոլսոյ վեց դեսպաններուն :

Բարենորոգում կը պահանջէինք ազգովին, կաթողիկոսով ու պատրիարքով : Ու կը յաջողէինք ի վերջոյ գոհացում ստանալ :

1914 Փետրուար 8ին Թուրք կառավարութիւնը ակամայ, գրեթէ ճնշումի տակ կը ստորագրէր Բարենորոգումներու նոր ծրագիրը, որով հայկական վեց նահանգները որոշ ինքնավարութիւն կը ստանային, օտար քրիստոնեայ մարզպաններու հսկողութեան տակ, Վանն ու Էրզրումը կեդրոն ունենալով :

Մարզպան Հոֆ հազիւ Վան հասած էր եւ գործի ձեռնարկած, երբ պայթեցաւ 1914ի պատերազմը :

Թուրքերու հացին խիղ քունեցաւ: Բարենորոգումներու ծրագիրը քուրջի կտոր դարձաւ : Հոֆ իր երկիրը ճամբուեցաւ : Միւս մարզպանը՝ Վէսթէնէնկ՝ ժամանակ իսկ չունեցաւ Էրզրում երթալու :

Վճիռը արձակուած էր : Ազատում չըկար Հայերուն :

Բարենորոգումներու ծրագիրը պատռելէ վերջ Թալէաթ, Էնվէր եւ ընկերութիւն ամենայն պաղարիւնութեամբ որոշեցին բնաջնջել Թուրքիոյ Հայութիւնը՝ միանգամընդմիշտ ազատելու համար Հայկական Հարցէն :

Հայկական նահանգները կը գտնուէին դէպի Թուրան տանող ճամբուն վրայ :

Ռուսիոյ սահմանին վրայ հայկական պետութեան մը կազմութիւնը խոչընդոտ մըն էր համաթուրանական երազին իրականացման :

Վանի դէպքերն ու Կովկասի կամաւորական շարժումները պարզապէս պատրուակներ էին, տարիներ առաջ կանխամտածուած ցեղասպանութեան ծրագիրը գործադրելու համար :

« Կա՛մ դուք կամ մենք», կ'ըսէր դահիճը :

Եւ որովհետեւ ինք աւելի զօրաւոր էր եւ օձիքէն բռնող արտաքին ուժ մըն ալ չկար արհաւիրքի այդ օրերուն, հասաւ իր նպատակին :

Խուսափում չկար մեզի համար :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱՍՐ անակնկալ կերպով Եմէնէն գացած է, աչքի օր : Սանաա հասած ատեն յայտարարած է.— Աստուծոյ առջեւ կ'երդնունք որ Մեծն–Բրիտանիան պիտի վռնտենք արաբական աշխարհէն » :

ԿԱՍԹՐՈՆ ՏԷՖԷՐ տեսակցութիւն մը տուած է Տէյլի Հերըլտի եւ յայտարարած թէ ինքզինքը ի վիճակի կը նկատէ որ Կոլը պարտութեան մատնելու «մարդոց հասկցուցի թէ որ Կոլէն զատ լուծում կայ : շատ մը Ֆրանսացիներու համար որ Կոլ տեսակ մը աստուած դարձած է : Կրնամ փաստել թէ աստուած մը չէ, մահկանացու է, ինչպէս մենք բոլորս » :

ԹԱՆԿԱՆԻՔԱ եւ Զանզիպար որոնք վերջերս յեղափոխութիւններու ենթարկուեցան որոշեցին ձուլուիլ «դերիշխան մէկ պետութեան մէջ » :

ՍՈՒՐԻԱՅԷՆ հասած լուրերու համաձայն, կացութիւնը հանդարտ է եւ Աթհալի կրօնական տօները կը կատարուին լռութեան մէջ եւ կը թուի թէ կառավարութիւնը կրցած է տէր դառնալ կացութեան : Գահիրէ լուռ կը մնայ մինչ Իրաք կը շարունակէ սպառնալ շեշտելով թէ « Իրաք ձեռքերը ծալած պիտի չնստի» ապա մարաջախտ Արէֆ հանդիսաւոր կերպով գացած է Պաղտատի մզկիթը «լռհողութեան տօնին» եւ արտասանած «բացակային աղօթքը» : Այս ձեւով անգամ մը եւս կը յիշուի թէ կռիւը կրօնական բնոյթ ունի :

ԱԹԷՆՔԷՆ յոյն կառավարութիւնը յայտնեց թէ որեւէ հարց չկայ Կիպրոսի Թուրքերը փոխանակելու Պոլսոյ Յոյներուն հետ : ՄԱԿի միջնորդը Աթէնք կը հասնի կիրակի, ապա Լոնտոն պիտի անցնի : Այն կարծիքը կը տիրէ թէ Աթէնքի խօսակցութիւնները շատ կարեւոր բնոյթ ունին : Թուրքերուն համար, հարցը պարզ է, միակ լուծումը՝ կղզիին բաժանումն է :

ՊՐԻՒՍԷԼԻ մէջ խօսակցութիւնները վերջացած են Էրհարտի եւ Թէօ Լըֆէվրի միջեւ : Մտքերու բացարձակ նոյնութիւն կայ համաշխարհային կարեւորութիւն ունեցող հարցերու շուրջ :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ Իզվեստիան կը գրէ Քուպայի առթիւ.— «Կղզիին վրայ ամերիկեան զինուորական օդանաւերու թռիչքը, ուղղակի բռնաբարումն է 1962 Հոկտ.ի Ամերիկայի եւ Խորհ. Միութեան համաձայնագրին :

24 AVRIL 1915 - 24 AVRIL 1964

DEUIL NATIONAL ARMÉNIEN

en souvenir de l'un des plus effroyables génocides des temps modernes : 1.500.000 morts

N.D.L.R. : Nous sommes heureux de reproduire ici, les lignes saisissantes que notre éminent confrère « Le Progrès » (Lyon) a consacrées dans son numéro du 21 Avril (page 3) au premier génocide, qui en Avril 1915, réduisit de moitié le peuple arménien.

Quarante-neuf ans séparent ces deux dates, mais la communauté arménienne de France n'a pas oublié. C'est aujourd'hui, dans toute la France et les pays qui ont recueilli des Arméniens, journée de deuil.

Le 24 Avril 1915, commençait à Constantinople l'un des plus effroyables génocides des temps modernes. Sur une population de 3 millions d'Arméniens, 1 million 500.000 devaient trouver la mort, dans des circonstances épouvantables, sauvagement massacrés par les Turcs.

La moitié d'une population ! Les Arméniens se souviennent, et le 24 Avril 1964 est pour eux une journée de recueillement et de souvenir, souvenir de tous ces hommes, leurs pères, leurs frères, sauvagement assassinés sans raison, sans motif, dans le seul but de « faire disparaître la race arménienne. »

Au cours des siècles, les Arméniens avaient souvent été victimes de massacres, mais ceux de 1915 dépassèrent en horreur et en amplitude tous les précédents.

Le gouvernement turc, dirigé par le parti « Jeune-Turc », décida l'extermination systématique du peuple arménien, ce peuple qui vivait depuis 3.000 ans sur la terre de ses ancêtres, levain de cette terre, élite intellectuelle et culturelle du pays, race laborieuse et industrieuse. Profitant du conflit qui opposait les puissances occidentales, et monopolisait leur attention, les Turcs entreprirent le plus effroyable crime que l'on puisse imaginer.

Le 24 Avril 1915, 600 intellectuels de Constantinople, furent arrêtés par surprise et tués au cours de leur déportation vers l'intérieur du pays. Un seul devait en réchapper, le R. P. Komitas, qui en fut marqué à jamais et devint fou. Et dans tout le pays, dans chaque village, commençait une épouvantable boucherie, hommes fusillés, femmes et enfants enlevés et déportés. Cette race fière et chrétienne fut arrachée à ses foyers, à ses biens et jetée sur les routes, démunie de tout, à la merci des pillards, des bandes d'assassins.

Ce fut une terrible marche, les routes jalonnées de cadavres, les fleuves teintés du sang des innocents, les longues caravanes chassées toujours plus loin, enfants massacrés, femmes violentées. Et ceux qui survécurent au voyage, devaient périr dans les déserts du Sud, après d'horribles souffrances.

On comprend que malgré les années écoulées, les Arméniens n'oublient pas.

La population d'origine arménienne a été invitée par le Centre d'Etudes Arméniennes à commémorer cette journée de deuil national arménien, les commerçants en fermant leur magasin, les artisans et les étudiants en cessant toute activité.

Des offices religieux seront célébrés dans toutes les églises arméniennes de France, sous le haut patronage des autorités religieuses grégorienne, catholique et protestante, à la mémoire des Arméniens morts pour leur foi chrétienne et leur attachement à leurs vertus et à leurs traditions ancestrales.

ԿԻՊՐՈՍ ԵՒ ՊՈԼՍՈՅ ՅՈՅՆԵՐԸ

ԱՐՏԱՔՍՈՒԱԾ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍՆԵՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ս. Սինոդի անդամ, Գերպ. Էմիլիանոս եւ Եաքովոս, որ վերջերս արտաքսուեցան Պոլսէն իրենց «վնասակար գործունէութեան » համար մամուլի ասուլիս մը տուին Փարիզի մէջ, նախագահութեամբ պատուելի Պէօկնէրի : Այս ինքնաբուխ հանդիպումին ներկայ եղած են քոյր եկեղեցիներու բազմաթիւ ներկայացուցիչներ :

Գերպ. Եաքովոս յայտարարած է «մեզի հետ վարուեցան ինչպէս չարագործներու հետ : Մեր անձին միջոցաւ ամբողջ Պատրիարքութիւնն է որ խնդրոյ առարկայ է : Աստուծոյ եւ մարդոց առջեւ, կը հաստատեմ թէ պատրիարքարանը դաւի մը առջեւ կը գտնուի որուն նպատակն է անոր անհետացումը : Պոլսոյ Պատրիարքարանի դատը, դատն է բոլոր քրիստոնեաներուն, բոլոր ազատ ազգերուն որոնք կը յարգեն ազատութեան, հաւասարութեան եւ եղբայրութեան սկզբունքները » :

×

Հայերու վերաբերեալ մեր հարցումին պատասխանելով (Պոլսոյ յոյն պատրիարքարանին եւ յոյն համայնքին դէմ ձեռք առնուած միջոցները, արձագանգ ունեցա՞ն Հայոց պատրիարքարանին եւ համայնքին վրայ), Գերպ. Եաքովոս ըսաւ. — Ցարդ ոչ մէկ շօշափելի նշան. բայց վտանգը կայ եւ սպառնալիք կայ նաեւ Հայերուն վրայ » :

ՀԱՅԿ ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Բազումք ի ննջեցելոց ի հող
երկրի՝ յարիցեն :

Դան. ԺԲ. 2

«Գովք» կ'անուանէ հայ լեզուն այն ողբը, զոր մենք սովոր ենք արտասանել մեռելին վրայ եւ գերեզմանին մէջ: Ու գերեզման, արմատական իմաստով, կը նշանակէ «գովեստի տուն»:

Հին աւանդութեանց բարբառային այս պատառիկներուն կը կապուի բանաստեղծին ցանկութիւնը՝ յետմահու «լացող մը ունենալ իր վրայ»: Լացող մը, մայր, քոյր կամ սիրական, որ միշտ կենդանացնէ շիրիմը, միշտ զարդարէ թարմ ծաղիկներով, արցունքի ցօղերը վրան:

Օ՛, մեռելնե՛րն ալ կը մնան դեռ ռոմանթիք, լացի երգերու սիրահար, եղերամայրերու ողբով հեշտացող, ողջերուն գովքին ու գնահատութեան կարօտ:

Ու վախն ունին որ... «կը թառամի իրենց յիշատակը»:

Բայց ողջերը չէ՞ն միթէ, որ, մահուան սարսափով կամ ունայնութեան անդոհանքով, կեանքին կ'ընծայեն իրենց խորխը, զոր մենք կ'անուանենք յիշատակ կամ ժառանգ:

Արդարեւ, մեռելներուն վերագրուած ցանկութիւնը, բարին խօսիլ ու բարին միայն լսել՝ «մեկնողին» յիշատակին, կու գայ հին հաւատքէն, որ կը սիրէ մահը անուշցնել եւ ունայնութիւնը ոսկեզօծել արտասուախառն ներբողականներով, փոյթ չէ թէ սկեպտիկներ, ինչպէս ես, լատինական լեզուի ամենահին բառով՝ նուգաս անուանեն ամբողջ այդ արուեստը:

Մարդկային միտքը, սակայն, միշտ թափահարեր է թեւերը, փորձեր է ճախրել անողոք ժամանակին մէջ ու սլանալ իրականութենէն անդին,— պարտութեան մատնել մահը, հասնիլ յաւերժութեան: Այդ տենչն է որ ստեղծեր է նիւթական եւ իմացական յիշատակներու ժառանգութիւնը, այն զոր կը կոչենք մշակոյթ, քաղաքակրթութիւն, միակ ստորոգելին մարդկութեան: Թուրքի իւրաքանչիւր փորձ նիւթական յիշատակ մըն է ձգեր, ու նիւթական ժառանգութեանց դար ընդ դար բարդումով կազմուեր պատմութեան փառքը եւ պարծանքը, ի՞նչ փոյթ թէ, երբեմն, նիւթական այդ յիշատակներն անգամ վկայութիւններ են ունայնութեան, ինչպէս են փարաւոններուն բուրգերը, որոնց հարիւր հատը պիտի ուզէի փոխանակել այդ օրերէն մնացած մէկ ամբողջական գիրքի հետ, վկայարաններուն ամէնէն թանկագինը կամ, եթէ կ'ուզէք, յաւիտենականութեան դարպասին դուռը:

Ես հասայ արդէն իմ ըսելիքիս:

×

«Ո՞վ, աւելի քան ինքը, հաւասարեցաւ Գիւղէսի՝ իր ընչատիրութեամբ: Ո՞վ ունեցաւ այնքան հարստութիւն որքան ինքը՝ Գիւղէս: Ո՞վ ունեցաւ այծերու եւ ոչխարներու այնքան բազմաթիւ հօտեր որքան ինքը՝ Գիւղէս: Ուրիշ ի՞նչ ըսեմ դեռ՝ Գիւղէսի համար: Անիկա բախտաւորներուն բախտաւորը եղաւ կեանքի մէջ, երջանիկ՝ ամէն բանի մէջ: Աւա՛ղ, հողի ափ մը բաժին միայն ունի այսօր, այստեղ»:

Այսպէս կը գրէր յոյն, մեծագոյն, հնագոյն դամբանագիրներէն մին, Լէոնիդաս, իր օրերու ամէնէն հարուստ ազգակիցին մահուան առթիւ,— ահա ձեզի նմոյշ մը գրական հին սեռէ մը, ուր բանաստեղծութեան բարկ գինիին կը խառնուի հեգնանքին լեղուանոյշ համը: Ահա ձեզի կեանքի լաւագոյն քննադատութիւնը:

Հարուստ մը չէր Հայկ Սէրէնկիւլեան: Իր հարազատները, այսօր, կը գրեն լաւագոյն դամբանագիրը՝ հաստատելով «Հայկ Սէրէնկիւլեան Հրատարակչական Հիմնադրամ» մը, որ կը տրամադրէ տպագրել տարեկան մէկ հատոր, գրական ստեղծագործութիւն կամ ակադեմական աշխատութիւն, հեղինակը ըլլայ Հայ թէ օտար: Մէկ պայման.— Հարստացնել հայ մշակոյթին կալուածը:

Ահա նման պարագաներու առթիւ է որ կը գործածուի ֆրանսական հին իրաւաբանութեան սա խորիմաստ տարազը,—

le mort saisit le vif,

որ թարգմանի՝ մեռելը իր ժառանգութեամբ կը մտնէ եւ կ'ապրի ողջին մէջ: Յօրինակ այլոց եւ մանաւանդ Ամերիկայի Հայերուն, որոնց ժառանգութիւնը, եկեղեցաշինութեամբ կամ այլ ձեւերով, միշտ կ'երթայ օտարին:

Հայկ Սէրէնկիւլեան մեռաւ, բայց չունեցաւ «լացող մ'իր վրան»: Մեռաւ, բայց չուզեց ունայնութիւնը պճնել պերճ շիրիմով մը, ոչ ալ եկեղեցիի մը դմբէթին շինութեամբ: Գտաւ լաւագոյն ձեւը ժամանակին թշնամութեանց յաղթելու, հայկական յաւերժութեան ծառայելու, մահուա՛ն յաղթելու: Թողուցաւ՝ մերժելով լացը, որու ակը կը չորնայ վաղը, մերժելով քարը, որ կը մամռոտի վաղը: Քնացաւ միայն՝ ըստ քրիստոնէական վարդապետութեան, այն վստահութեամբ թէ «բազումք ի ննջեցելոց ի հող երկրի՝ յարիցեն»:

Այսպէս, ամէն տարի, որոշ օր մը, իր հարազատները պիտի երթան գերեզման՝ ըսելու. «Արի՛ որ ննջեսդ եւ կանգնեա՛ց ի մեռելոց» (Եփ. Ե. 4): Եւ Հայկ Սէրէնկիւլեան պիտի ելլէ գերեզմանէն, կուրծքին վրայ սեղմած գիրք մը, ընծայ բերելու համար հայ մշակոյթին եւ ի փառս հայ հանճարին:

×

Հայկ Սէրէնկիւլեանը ճանչցայ երկու առիթով.

1.— Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը այն միա՛կ ձեռնարկն է որ խանդավառած է զիս՝ վերջին 40 տարիներու հաւաքական ամուլ աշխատանքներու մէջ: Հին հայկական իշխաններուն նման, երբեմն «հոգետուն» կոչուած, որոնք կը հաստատուէին օտարութեան մէջ՝ հայրենական կեանքի կրկներեւոյթ պարգեւելու համար պանդուխտներուն, ծրագրուեցաւ հիմնել Հայ Մշակոյթի Տուն մը, այս քաղաքին մէջ, համախմբելու համար երիտասարդական եւ մտաւորական շարժումներու վարիչ ջիղերը, միաւորելու համար մշակութային հաւաքական աշխատանքի այլազան ձեւերը: Կա՛րճ,— աշխարհական վանքի մը վերածելու համար այս բազմայարկ շէնքը,— դալար տանիքով՝ մարզական խաղերու համար, թանգարանով՝ յեղափոխական ներշնչումներու համար, բազմաթիւ գրասենեակներով, իբրեւ փեթակ՝ աշխատող մեղուներու, Կապոյտ Խաչ կոչուին անոնք թէ Նոր Սերունդ:

Հայկ Սէրէնկիւլեան ընտրեց այս աշխատանքը իբրեւ իր ընկերային կեանքին նպատակ, ստանձնելով ոչ միայն վարիչի դերը, այլեւ պահանջուած նիւթական զոհողութիւնը՝ իր կարողութեան չափով:

Ես, անճարակ մշակ՝ գործնական կեանքի մէջ, անսպառ ծրագրող՝ տեսական գետնի վրայ, մտայ յանձնախումբին մէջ՝ Հայկ Սէրէնկիւլեանի մղումով միայն:

— Ես ի՞նչ կրնամ տալ, կ'ըսէի դժկամակութեամբ:

— Գաղափա՛ր, միայն գաղափար, կ'ըսէր ինծի:

Կը խորհէի թէ կարելի է այս ձեռնարկով դարմանել ճախողութիւնը, զոր կրեցի ուրիշ աւելի մեծ, աւելի փառաւոր ծրագրի մը գործադրութեան մէջ, (կ'ակնարկեմ գիւղատնտեսական միաբանութեան կամ աշխարհական վանքին, զոր պիտի հիմնէինք Զմմի անունով, միացնելով միտքի եւ բազուկի մշակները,— մաքէթն իսկ պատրաստած էի, շատերու հիացման առարկայ):

Այժմ, դեռ կանուխ է խօսիլ Փարիզի այս վերջին ձեռնարկին մասին: Բայց երբ գրուի պատմութիւնը, պիտի չմոռցուի Հայկ Սէրէնկիւլեանի դերը, ինչպէս բերած զոհողութիւնը եւ խանդավառութիւնը:

2.— «Ոսկի Կամուրջ» անուանեցինք այլ ծրագիր մը, որու նիւթական հոգն ստանձնեցին Սէրէնկիւլեանները՝ հայր ու տղայ, խոստանալով աջակիցներ գտնել, ծրագրին գտած յաջողութեան չափով: Մեր գլխաւոր նպատակն էր կազմակերպել մտաւորական ուժերու հանդիպումներ՝ գաղութէ գաղութ ոստումներով, իրարու ծանօթացնելու, իրարու հետ մտերմացնելու եւ արտասահմանեան գրողներու միջեւ կապ հաստատելու ա–

ՅՈՒՇԵՐ
ՀԱՅԿ ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆԻ

(ՄԱՀՈՒԱՆ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ԱՌԹԻ

Անցեալ տարի, գարնան այս ... րերուն, մեղմէ յաւիտենապէս կը ... նուէր Հայկ Սէրէնկիւլեան, Ֆրան... գաղութի ծանօթ դէմքերէն մէկը:

Հայկ Սէրէնկիւլեանը ես ճանչ... այս աւելի քան երեսուն երկար ... ներէ ի վեր, իբրեւ մարդ, իբրեւ ... Կ'ուզեմ խօսիլ անոնց մասին, ... լուսաւոր յիշատակը ազնիւ բարե... եւ հաւատաւոր Հայուն:

Յեղափոխական մեծ անուն մը կը ... ան եւ մեղի կուգար Հայաստան... հի ամէնէն բարձր եւ ամէնէն յանկ...

ռաջադրութեամբ: Առաջին կամ... Փարիզ — Պէյրութ՝ իր Գահիրէ - ... սաղէմ — Թեհրան — Հալէպ կամր... խով: Երկրորդ կամուրջը՝ Փարի... Եորք: Այս ծրագիրը՝ որպէսզի ... գրուի գաղութներու լճացումին, ... դենք եւ թարմացնենք մտքի ակը ... այս շարժումով ոգեւորենք գաղու... րը: Առաջին յաջողութենէն ետք՝ ... ներկայացնէի այլ նոր հեռանկարնե...

Այստեղ եւս Հայկ Սէրէնկիւլեան ... տուաւ ոչ միայն տրամադրութիւն ... թական զոհողութեան, այլեւ գնահա... թիւն, աջակցութիւն, խանդավառու... եւ հաւատք: Մեր սիրելի ընկերը կը ... րէր շրջապատուիլ երիտասարդ ... եւ երիտասարդ միտքերով: Գնահա... նորը, որոնել թարմը, հասկնալ ... հանջը, կշռել ծանրութիւնները, — ... րողութիւններ են որ հետզհետէ կը ... նան հազուագիւտ: Կան որ չեն ... ժամացոյց կարդալ, կան որ չեն ... թէ որո՛ւ ժամացոյցին վրայ յարմ... րենց ժամացոյցը, այլ մանաւանդ ... շատ քիչեր կան որ գիտեն թէ որո՛ւ ... հաճոյք է աշխատիլը:

Ես միշտ ըսեր եմ ու պարծենցեր ...

— Հաճոյք է ինծի հետ աշխատիլ ...

Պարզ այն պատճառով որ գիտեմ ... նախ առնել աշխատանքի ընկերո... յաճախ քան աշխատանքի ընկերոջ ... կոնակն ելլել: Քառակուսի չեմ ես ... խատանքի մէջ՝ բոլորակ անիւ եմ ... յետոյ չեմ սիրեր քար գլորել ընկեր... ոտքերուն առջեւ: Ահա աշխատանք... դանակս:

Ես տեսեր եմ նաեւ որ հաճոյք կը ... Հայկ Սէրէնկիւլեանի հետ աշխատ...

Ափսո՛ս, չկայ հիմա, յիշատակ... միայն որ կը թրթռայ ցաւագին: ... կարծես որ կուլայ իր գործին վրայ ...

— Բայց բա՛ւ է, բա՛ւ է վիշտը ... րախ լեր, ընկեր Հայկ, կէս ... գործդ կը շարունակուի:

Շ. ՆԱՐ...

ԱՅՆ ՍԵՒ ՕՐԵՐՈՒՆ

—o—

Արմաշ, 1 Օգոստ. 1915

Երէկ(*) տունին ամբողջ կահ–կարասին, մինչեւ աւելորդ անկողինները ծախելէ ետք, երբ չուլի մը տակ քնանալու գացի, զգացի որ անօթի էի: Կտոր մը չոր հաց ծամած էի, բան մը կերած ըլլալու համար: Աստղերուն նայեցայ, ժպտուն եւ ուրախ, երբեք սիրտս չտրտմեցաւ: Քանի մը օր ետքը, երբ այս չոր տունէն ալ բաժնուիմ, քարերու վրայ պառկելու ժամանակ, պիտի ունենա՞մ արդեօք այդ չոր հացի կտորը, զոր ճաշակեցի անտրտունջ:

2 Օգոստոս, Կիրակի

Այսօր արգիլուած էր բան ծախել: Հակառակ այդ արգելքին, պատուհաններուն ապակիներն անգամ ծախեցինք: Ի՞նչ ընենք, դրամի պէտք ունինք: Յետոյ ինչո՞ւ Թուրքին թողունք:

Ամէնէն փոքր եղբայրս, որ տակաւին մէկ տարու չկայ, հիւանդ է. լալէն յոգնած՝ ինծի կը նայի:

Մայրս կ'աշխատի ծախել տունին վերջին յիշատակը, եւ երբ կ'երեւին ժանտարմաները փողոցին ծայրէն՝ դուռը կը փակէ եւ կը սպասէ դրան ետեւ: Քիչ ետքը հայհոյանք եւ ծեծ,— ժանտարմաները դուրսը, փողոցին մէջ կը ծեծեն անոնք որ կը ծախեն իրենց տան կարասիները:

3 Օգոստոս

Առտուն կանուխ կ'արթննամ, եւ հիւանդ աղբարիկիս ձայնը կը լսեմ: Կախօրրանէն կ'երգէ.

— Է՛, Է՛, Է՛...

Ուրախութեամբ ականջս կը լարեմ, մտիկ կ'ընեմ: Այսօր բաւական լաւ է. մայրս կ'աշխատի քնացնել զինք, որպէսզի կարենայ շարունակել «մեծ ճամբորդութեան» պատրաստութիւնները: Օրօր կ'երգէ, մինչ փոքրիկ հիւանդը արձագանգ կուտայ օրօրոցին վերջին վանկերուն.

— Է, Է՛, Է՛...

— Կը սիրեմ այդ պլուլիլը, կ'ըսէ մայրս՝ օրօրոցը ընդհատելով:

Ուրախ եմ, այսօր, այդ ձայնով:

4 Օգոստոս

Գիւղը, տխուր, իր ցաւին մէջ փաթթուած՝ կը մխայ: Մանուկները, սակայն, փողոցները կը լեցնեն իրենց աղմուկով: Մոռնալու համար օրուան ցաւերը, ընկերոջ մը հետ դուրս ելայ գիւղէն եւ դաշտերուն մէջ խաղացինք մանուկի պէս: Իրիկունը վանքի տղոց հետ անցուցի:

Ա՛խ, ինչու հօրմէս լուր չի գար: (Զինուոր է Ապրիլ ամիսէն ի վեր):

5 Օգոստոս

Երէկ վանքը պաշարեցին: Ներսիններուն յիմարութիւնն էր պատճառը: Մասունքները համարձակ դուրս կը հանէին, միւտիւրը լուր առաւ, զրաւեց եւ ժանտարմաներով պաշարեց վանքը: Օրեր առաջ աշխատեցանք համոզել վանահայրը, մտիկ չըրաւ. եւ երբ խելքը տունն եկաւ, ուշ էր:

Գիւղին մեծերը հաւաքեցին, վեհարան տարին: Յետոյ մունետիկը պոռաց թէ այրերը պէտք է հաւաքուին կառավարչատան առջեւ. ով որ չի ներկայանար, պիտի աքսորուի:

Ծանօթներուս պատմեցի թէ Ատափազարի մէջ ալ այս ձեւով սկսաւ ողբերգութիւնը: Յորդորեցի պահուըտիլ: Վախկոտները գացին:

6 Օգ...

Ծեծը սկսաւ: Զէթէ Իպրահիմ ... նստած է վեհարանին մէջ եւ փայ... լծած գիւղին մեծերը: Իբր թէ ... ցիին մէջ երեք ռումբ գտած են: ... րոյեան ազատեցաւ: Իրիկունը ... իր խումբը, իբր թէ դէպի Գոնիա ... դաքը Իզմիթէն պիտի անցնին ... Յոհ. վարդապետ (Արմաշցի) ... ղացիներուն հետ: Ոտքի չի կրնար ... նիլ, ծեծէն ուռած են ոտքերը: ... եւ գիւղին բոլոր մեծերը, ծերուկ... դիկ:

Այսպէս վանքին կղերականն... դարձաւ ազատեց իր օձիքը: Կը ... ւինք ազատութեան օրերուն: Յ... թի՛ւն:

7 Օգ...

Գիւղացի զինուոր մը, փախ... գիւղ հասաւ: Պոլիսէն կուգայ: ... հայրս ալ Պոլիս կը գտնուի, ... փորձեր է բայց բռնուեր: Նորէն ... նա՞կը տարին, թէ աքսորեցին: Ա... կարենայի ստոյգ լուր մը առնել ... սին:

(1 Շար.)

(*) Իմ կեանքիս պատմութիւնն է որ կը պատմեմ: Այս էջերը գրուած են օրը օրին, առտուան պատահածը՝ երեկոյին կամ յաջորդ օրը: Աճորի կեանքիս շըրջանէն մաս մըն է այս բաժինը:

մէկ վայրէն ,— Կարինէն :

Այս երկու պարագաները թերեւս անոր կուտային հպարտութեան շունչ մը, հեռաւորութիւն մը եւ որ սակայն, գոռոզութիւն չէր: Ան հպարտ էր, այո՛, Կարնոյ զաւակ ըլլալուն, հպարտ՝ Սէրէնկիւլեան կոչուելուն, բայց հպարտ էր աւելի մեծ կուսակցութեան մը պատկանելուն, հաւատաւոր Հայ մը ըլլալուն : Հպարտ էր իր Հայութեամբ :

Մտերմութեան մէջ բարի մարդ մըն էր, հաղորդական, յուզական, միշտ խանդավառ: Միշտ պատրաստ զոհողութեան որեւէ լուրջ ձեռնարկի համար : Մասնաւոր հոգածութիւն եւ խանդաղատանք ունէր հայ մշակոյթի ծառայողներուն, ուսանողներուն հանդէպ մանաւանդ :

Իմ ծանօթութիւնս կը սկսի արդէն այդ շրջանէն, երբ հեռաւոր երկրէ եկած ուսանող մըն էր Մարսէյլի մէջ :

Շատ աւելի եռուն եւ խանդավառ էր Հայկական կեանքը այն ատեն, Միջերկրականեան մեր հոծ գաղութին մէջ: Եւ Հայկ Սէրէնկիւլեան կեդրոնական դէմքն էր անոր :

Ամէն տեղ էր ան, ազգային, կուսակցական, բարեսիրական, մարզական եւ գրական ամէն ձեռնարկի մէջ: Անխոնջ, խանդավառ, հասնելով ամէնուն, աջակցելով ամէնուն, չխնայելով ո՛չ իր ժամանակը, ո՛չ իր քսակը եւ ո՛չ ալ իր սիրտը :

Եւ մտածել թէ այդ ամբողջ տարիներուն ընթացքին ան կը կիրարկէր ամէնէն սպառիչ եւ ամէնէն կլանող արհեստներէն մէկը: Փաստաբանութիւն կ'ընէր համալսարանական Հայկ Սէրէնկիւլեանը :

Սանասարեանէն ետք ուղարկուած էր Եւրոպա, առաջին համաշխարհային պատերազմի նախօրեակին, Նանսիի երկրագործական վարժարանը, ապա անցած էր Ժընեւ, ընկերային գիտութիւններու հետեւելու համար: Մասնաւոր յուզումով եւ յափշտակութեամբ կը յիշէր իր կեանքին այդ լուսաւոր տարիները, երբ ճանչցած էր Դաշնակցութեան մեծ դէմքերը, մտերմացած անոնցմէ շատերուն հետ :

Զինադադարէն ետք եղած էր ուսուցիչ, տնօրէն: Կազմակերպած Արմաշի երկրագործական վարժարանը, հաւաքելով երկու հարիւր ուշիմ որբեր: Քեմալական շարժման հետեւանքով, իր նախաձեռնութեամբ զանոնք փոխադրած էր Հայաստան: Իր աշակերտներէն ես ճանչցած եմ գոնէ երկուքը : Առաջինն էր տաղանդաւոր Վաղգէն Շուշանեանը : Երկրորդը՝ իմ սիրելի հայրենակիցս է, հաւատաւոր այն Հայը, որ կը բնակի Կըրնոպլը եւ որ կը կոչուի Սիսակ Սիսեան: Նուիրեալ մը, մեր ազգային իտէալներուն :

Դեռ շատ բան կարելի է գրել Հայկ Սէրէնկիւլեանի ազգօգուտ աշխատանքներուն մասին: Իր վերջին տարիներուն գեղեցկագոյն գործը՝ Փարիզի Մշակոյթի Տունն էր, որուն իրագործման համար ոչ մէկ ջանք խնայեց : Մահուընէն քանի մը օր առաջ նոր ծրագիրներ կ'որոճար հայ գրագէտներուն մասին, հրատարակչականի մը եւ «ոսկի կամուրջ»ի մասին: Կը սպասէր Նարդունիի վերադարձին, վերջնական ձեւ մը տալու համար այդ բոլորին :

Այո՛, շատ բան կարելի է գրել անհետացող մեծ սերունդին իւրաքանչիւր անդամին մասին:

Մտածում մը կուգայ կը կառչի մտքիս, ամէն անգամ: Հերոսութեան մասին է ան եւ այդ գաղափարին շուրջ գործուած անարդարութեան մը:

Ի՞նչ է հերոսութիւնը եւ ո՞վ է հերոսը: Ա՞ն, որ իր կեանքի մէկ շրջանին, յաճախ մէկ շատ կարճ շրջանին, հերոսական արարքի մը մէջ գտնուած է, տեռորի ենթարկած ազգին թշնամին, ճակատամարտ մը եղած, շահած կամ պարտըւած, նահատակուած յաճախ : Ա՞ն է միայն հերոսը: Հապա այն մի՞ւսը, որուն պակսած է թերեւս հերոսանալու առիթը, բայց որ իր ամբողջ կեանքը ի սպաս դրած է նոյն իտէալներուն : Հապա անո՞նք, այն բիւրաւորնե՞րը, որոնք տասնեակ տարիներ, յիսուն, վաթսուն տարի յաճախ, ամէն օր, ամէն ժամ, իրենց լաւագոյնը տուած են, իրենց մտքին լոյսը, իրենց սրտին հեւքը, ամէն օր քամած իրենց արիւնը, կաթիլ կաթիլ, լեցնելու համար նոյն սրբազան սկիհը :

Հերոսներ չե՞ն անոնք: Ու, ի վերջոյ կեանքի մը գեղեցկութիւնը, կեանքի մը արժէքը գումարը չէ՞ անոր պարունակած տարբեր պզտիկ արարքներուն եւ որոնք սակայն շատ աւելի ծանր կը կշռեն, պէտք է կշռեն, արդարութեան նժարին վրայ :

Այս մտածումը կուգայ ու կը լուսաւորէ հաւատաւոր Հային, ազնիւ բարեկամին, Հայկ Սէրէնկիւլեանի անմոռանալի յիշատակը :

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

ԾԱՌԱՅԵԼ

Տպաւորութիւնները զորս կ'ունենանք դէպքի մը, կամ դէմքի մը գործած ազդեցութեանց մասին, անջնջելի կը մնան որքան ժամանակը կ'անցնի, մէկ խօսքով չեն կորսուիր, կ'ապրին մեզի հետ :

1919ին, Պոլսոյ զանազան որբանոցներէն հաւաքուած երկու հարիւր որբերս կ'երթանք Արմաշ, հոն, նոր հիմնուելիք երկրագործական վարժարանը ուսանելու համար :

Երկու հարիւր որբեր՝ եղբայրացած Արաբիոյ անապատներուն մէջ: Հայաստան ընաշխարհի զանազան շրջաններու ներկայացուցիչներս՝ փունջ մը ներդաշնակ, հայրենի բուրմունքովը օծուն կ'երթանք Արմաշի Զարխափանին օգնութեան, որպէսզի օգնէ մեզի ու մենք պատրաստուինք ծառայելու մեր նուիրական հայրենիքին եւ մեր տառապած ժողովուրդին :

Արմաշի մէջ : Սեպտեմբերի երեկոյ մը սուլիչը կը սուլէ : Ամէն օրուան սուլիչին ձայնը չունի այդ իրիկուան հնչած սուլիչը :

Բոլորս կարճ տարատով կը զգանք տարբերութիւնը սուլիչին երկար հնչիւններուն: Ու շչուկ մը բերնէ բերան կը հասնի մեր ականջներուն. «Տնօրէնը պիտի խօսի» :

Շարքի կեցած լռութեան մէջ կը սպասենք Տնօրէնին, որ դեռ անծանօթ մըն է մեզի համար :

Կը սպասենք, բայց իւրաքանչիւրս երեւակայութեամբ կը բաղդատենք հինը նորին հետ՝ միշտ նորին անծանօթ :

Ու հեռուէն կուգայ մեր նոր տնօրէնը, ուսուցչական կազմով: Արդէն կը նշմարենք անոր բարձր հասակը, հաստատ քայլերէն կը զգանք քալած վայրերը : Լռութեան մէջ բարեւի կը կենանք սկաուտական բարեւով :

Կ'ողջունէ մեզ իր հայրական զգացումներով: Կը խրատէ որքան կարելի է կարճ ժամանակի մէջ սորվիլ ինչ որ մեզի կը դասաւանդուի, որովհետեւ հայրենիքը պէտք ունի երիտասարդ եւ պատրաստըւած ուժերու : Ու մենք ամբողջովին ականջ կտրած մտիկ կ'ընենք անոր հայրենաշունչ խօսքերը, որոնք կը բարձրանան վեր, աւելի վեր քան վանքէն զանգակատունը: Կը վերջացնէ մեզի արտասանած առաջին ճառը՝ «ծառայել, միշտ ծառայել»: Ու մենք երկու հարիւր որբեր, Հայաստանի բոլոր շրջաններէն, աստղածորան երկնակամարին տակ կ'ուխտենք ծառայել մեր նուիրական Հայաստանին :

×

45 երկար տարիներ են անցեր, լսեր եմ իր դասաւանդութիւնները, նուէթին հետ՝ Հայրենի աղբիւրներուն կարկաչիւնը: Առեր եմ իր խօսքերէն հայրենի դաշտերուն մէջ բուսած վայրի ծաղիկներու բոյրն ու գոյնը :

45 տարիներ են անցեր: Մենք միասին համբուրեր ենք հայրենի սուրբ հողը : Հայաստանի Հայութեան դժբախտ օրերուն 120 աշակերտներս մեր ուսուցիչներուն եւ տնօրէնին հետ մէկ սրահի մէջ պառկեր ենք: Ու տեսեր ենք մեր աղոտ շապիկները :

45 տարիներ են անցեր: Մենք գաղթականի ցուպն ի ձեռին միեւնոյն դառն հացըն ենք ճաշակեր, բայց միշտ մնացեր ենք նոյն հաւատաւորները, որ մեզի սորվեցուց իր խօսքովն ու գործքովը :

Ծառայել... միշտ ծառայել :

ԱՐՄԱՇԱԿԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՎԱՀԱՆ ՌՇՏՈՒՆԻ

Վահան Ռշտունին եւ Յովհաննէս Մաղաքեան պարգեւատրուեցան Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի որոշումով, իւրաքանչիւրը իր մարզին մէջ ցոյց տուած գնահատելի գործունէութեան համար :

Յաջորդաբար կուտանք իրենց կեանքն ու գործը, սեղմ գիծերով :

×

Արեւմտահայաստանի Ռշտունեաց գաւառէն գաղթած պանդուխտ ընտանիքի մը զաւակ՝ Վահան Ռշտունի ծնած է Վաղարշապատ, 1894ին: 1904էն մինչեւ 1915 յաճախած է Էջմիածինի Գէորգեան Ճեմարանը, իսկ 1921ին աւարտած է Թիֆլիզի Բազմարուեստից վարժարանի ընկերային գիտութիւններու ճիւղը :

1924ին կը տեղափոխուի Երեւան եւ իբրեւ դասախօս կ'աշխատի զանազան դպրոցներու եւ յետագային՝ պետական համալսարանին մէջ:

Փրոֆէսէօրին վերջին քառասուն տարիներու կեանքը կապուած է Երեւանի պետական համալսարանին հետ: Ամէնէն հին դասախօսներէն մէկը ըլլալով, տարիներ շարունակ ոչ մէկ ջանք խնայած է մեր ժողովուրդին պարծանքը հանդիսացող ուսումնական այս բարձր հաստատութիւնը իր բարձրութեան վրայ պահելու համար :

Տարիներու ընթացքին հրատարակած է արժէքաւոր ուսումնասիրութիւններ, ինչպէս, օրինակ, «Ուրուագծեր Հայաստանի գիւղացիութեան պատմութեան», «Հայ հասարակական հոսանքների պատմութիւնից» եւայլն :

Հակառակ այս գործերուն ունեցած կարգ մը թերութիւններուն եւ վիճելի վարկածներուն, Վ. Ռշտունիի աշխատութիւնները շահեկան են պատմագիտական տեսակէտով :

×

ՀԱՄԱՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿ

Ապրիլ 5ին, կիրակի օր, առաւօտէն մինչեւ երեկոյ հարիւր հազարի մօտ Երեւանցիներ, մեծով, պզտիկով, փողոց թափած են մաքրելու, նորոգելու, պտղատու կամ գեղազարդ ծառերու թուփեր տնկելու, վերջապէս քաղաքը բարեզարդելու համար :

Գեղեցիկ սովորութիւն մըն է, որ կը գործադրուի տարիներէ ի վեր :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (81)

ԽՈԴԵԴԱՆ

Քամին, որ անսանձ հոսում էր, մի մեծ ծովագոյն բլթակաւոր տերեւ բերելով ծեփեց նրա երեսին եւ աննկատելի վեր հրելով ամբողջ ուժով սեղմեց աչքերի վրայ կարծես կամենալով ասել. «Միթէ՞ չես տեսնում, նոյնիսկ աղաւները հեռացել են ասպարէզից, իսկ դու յանդգնել ես ճանապարհ ելնել»: Յամառ ուղեւորը ծածկոցը մի կերպ պոկեց աչքերի վրայից եւ որոշեց, թէկուզ աւանակը չալակելով, շուտափոյթ անցնել այդ տեղնափայլ, կիսով չափ արդէն փտած եւ լպրծուն տերեւների թագաւորութիւնը: Ծանրութիւնից նա ետ – ետ գնաց եւ այս անգամ ընկաւ աղբիւրի եզերքին՝ աջ ոտքով ջարդելով նրա բարակ սառոյցները եւ մինչեւ ծունկը թրջուելով : Այնքան սաղարթ էր թափած շրջապատում, որ նա կորցրել էր անգամ աղբիւրի տեղը: Նորից բարկութեամբ հարուածեց աւանակին: Ձեռնափայտը դիպաւ ընկուզենու ստորին ճիւղերին եւ վերեւից նորանոր տերեւներ թափուեցին, ծածկելով թէ իրեն եւ թէ գրաստին :

Մի սոսկալի հողս պէտք է հարկադրած լինէր, որ այդ գեղջուկը իր տաքուկ ապաստարանը թողած, տոկար այդ խելայեղ ճանապարհներէն, իր անբան անասունին յամառօրէն մղելով դէպի Արինօքի քարքարոտ բարձունքները: Նա թափ տուեց թրջուած անդրավարտիքը, տերեւներից մաքրեց ոտնամանները եւ, մինչեւ կրունկներն իջած բրդեայ գուլպաների ճտերը վերեւ քաշելով, գաւազանով վերստին խթանեց աւանակին : Իսկ քամին անլռելի սուլում էր, անտառամերձ բոլոր ուղիներն ու արահետները ծածկելով բազմատեսակ տերեւների հոսքով, դրանք մի տեղից հանելով եւ վարելով մի ուրիշ տեղ, իր աղայական տիրական կամքի համաձայն :

Յանկարծ գրաստը ոստնեց եւ ձորում գլորուած խաշամի արգելքը յաղթահարելով հանդիստ ընթացաւ դէպի վեր :

Մի պահ քամին հանդարտուեց : Երկու մրսած մեղու արեւոտ ձորից բարձրանալով սլացան դէպի գիւղ: Այդ Աւէտի Հաջու տոկուն մեղրագործներն էին, որ ելել էին ստուգելու, թէ ձիւնը երբ կը գայ, եւ քամու բռնուելով առժամանակ պատըսպարուել էին տերեւների տակ :

Զուարթացաւ չարքաշ ուղեւորը, դարձեալ թափ տուեց թրջուած հագուստը եւ գաւազանը թեքութեամբ դրեց մէջքին :

— Քեռի Թելօն եկաւ, — բացականչեց Խոդեդանի փոքրիկ աղջիկը՝ Հեղինէն, նրան առաջինը նկատելով քարափից : Բոլորը, ովքեր կային, անմիջապէս վազեցին դէպի ձորաբերանը եւ տեսան, թէ ինչպէս բերդակցի փահլեւանը, աւանակը առաջը, հպարտ ելնում էր ոլորապտոյտ ճանապարհով :

Առաքելոց վանքի տօնախմբութիւնից յետոյ Թելօն միայն մէկ անգամ էր եղել Արինօքում : Օգոստոս ամսին աւել էր բերել բռնաչէնցոց համար: Բայց այս անգամ շատ անսպասելի էր նրա յայտնուելը այդ անպատեհ եղանակին :

Նորից փչեց սառը քամին, եւ տերեւները խշշալով թափուեցին ծառերից, ժայռերից ներքեւ հոսեցին, քշուելով ուղղակի Թելօ Մեսրոպի ոտքերի միջով, զարկուելով նրա կրծքին, նրա ուսերի վրայով թռչելով ձորը :

Բայզը հիւանդ պառկած էր: Իրենց շաղգամը քանդելիս՝ մրսել էր: Աքաղաղների կռիւը, որով Ախուպի Զատօն կամեցել էր սորացնել այդ չինական օջախը, նոյնպէս բաւականաչափ ազդել էր այդ պառաւազգաց կնոջ վրայ :

Բերդակցին ներս մտաւ այն ժամանակ, երբ Խոդեդանը մի ոչխար քերթած նրա տաք ճարպոտ մորթը Ոսկեհատի օգնութեամբ հագցնում էր կնոջը:

Թելօն հանեց թրջուած գուլպաները եւ կախուեց թոնիր, որի շրթին նստած էր Ասատուրը: Քիչ տաքացաւ, չորերը չորացրեց, հաց կերաւ, առողջութիւն մաղթեց Բայզին, եւ դառնալով Ասատուրին՝ ասաց.

— Շաղգամի համար եմ եկել, Խոդեդան: Մտածեցի, որ ձմրանը ապրուստի նեղութիւն կ'ունենամ: Եկել եմ, որ մի քիչ շաղգամ տանեմ գերդաստանիս համար, մինչեւ ինձ գցեմ գարնան բանջարների վրայ, մինչեւ Ծիրնկատարի աւելները ծաղկեն :

Հետեւեալ օրը, երբ քամին հանդարտուած էր եւ ամէն սաղարթ իր տեղում պառկած սպասում էր ձեան առաջին փաթիլին, Տելօ Մեսրոպը բերած աւելները Ասատուրի շէմքին թողնելով, թեռը շաղգամով լի ուղեւորուեց Բերդակ :

Մի փոքրիկ տօպրակով էլ ընկոյզ տարաւ երեխաների համար :

ԳԱՅԼԵՐԻ ՀԵՏ

Խոդեդանը գրեթէ ամբողջ ժամանակ լինում էր սարերում :

Տօնէի, Օնէի եւ Ստեփանի հետ նա իր հօտը Իրիցանքից առաջնորդում էր մերթ դէպի Ծովասար, մերթ դէպի Մառնիկի կաղնուտները: Երբեմն էլ հասնում էր մինչեւ Ծիրնկատար եւ Ծծմակայ Քիթ :

ԽԱԶԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Աղք.— Որբախնամ Միութիւնը չնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուէրները։

Գրիգորեան եղբայրներէ հարիւր ֆր. իրենց մօր մահուան քառասունքի հոգե – հանգստեան առթիւ։

Պ. Յակոբ Փափազեանէ եւ Աբրահամ Թօնկուեանէ տասնական ֆր. Թուղլա – ճեանի յուղարկաւորութեան առթիւ։

Պ. Հրանդ Պօյաճեանէ հինգ ֆրանք։

×

Ֆրանսահայ կապ. Ֆաչի Փարիզի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Արմենուհի Ֆաչիկեանէ քսան ֆր. փոխան ծաղկեպսակի Պ. Բիւզանդ Տէօվլէթեանի մահուան առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Տէր եւ Տիկին Քիւտէրեան, Միհրան Մազլումեանի յիշատակին, 150 ֆրանք։ Տոքթ. Տէր Դաւթեանէ հարիւր, Տէր եւ Տիկին Ոս – կանեանէ հարիւր, Տիկին Աղաւնի Սեթոյեանէ իր ամուսնոյն եւ զաւակներուն յիշատակի յիսուն, Տիկին Նշանեանէ իր եղբօր Պերճ Միրզոյեանի յիշատակին 30 ֆրանք։ Պ. Պըճաքճեան քսան, Պ. Խաչիկեան տասը ֆրանք։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ողբ. Վահագն Իշխալացեանի մահուան առիթով Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին կը նուիրեն Օր. Ազաւնի Փիրփիր – եան 150, Օր. Գարագաշեան 50 ֆրանք։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Գեղարուեստական երեկոյթ, կազմակերպած Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Ա – հարոնեան խումբի կողմէ (Փարիզ) Մայիս 23ին։

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Կայանի արձանագրութիւն

Ֆ. Կ. Խաչի Օղափ. կայանի արձանագրութիւնները կը սկսին Ապրիլ 4ին եւ կ'աւարտին Մայիս 30ին, Ֆրանսայի բոլոր չրջաններու մէջ։

Փարիզի մէջ արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան ամէն ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ եւ ՇԱԲԱԹ կէսօրէ ետք՝ ժամը 4էն ժամը 7, Շրջ. վարչութեան գրասենեակը՝ 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ (9), Մչակոյթի Տան Գ. յարկը։

Պէտք է ներկայանալ անձամբ եւ վճարել կանխիկ։ Անհրաժեշտ են՝ Լիվրէ տը Ֆամիյ եւ Քառնէ տը Սանթէ։

Ընդունելի են.— աղջիկները՝ 6–15 տարեկան։ Տղաք՝ 6–14 տարեկան։

★

ԻՐԱՆԻ

ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ԵԿՈՂՆԵՐՈՒՆ

«PARS HOTEL»

— TEHRAN —

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ եւ ԱՐԴԻԱԿԱՆ

ԱՄԷՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԵԱՄԲ

Հեռախօս – Սենեակներ – Բաղնիք

ՍԵՓԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

Դալար պարտէզ – Զուլալ լողարան

●

« PARS HOTEL »
Ave. Sepand, 40
TÉLÉPHONE : 626031
CABLES : 206 TEHRAN

●

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

1 հոգիանոց սենեակ· — Օրը 370 Ռ·
2 հոգիանոց սենեակ· — Օրը 520 Ռ·
(Նախաճաշով, ծառայութեամբ, սակով)

երկար մնացողին՝ մասնաւոր գիներ

ԱՅՑԵԼԵՑՔԸ եւ ՎԱՃԵԼԵՑՔԸ

« ՓԱՐՍ ՊԱՆԴՈԿԻՆ »

ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

★

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

Ալֆորվիլի եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը Ապրիլեան Սգատօնը կը տօնէ Սալ վոլթէրի մէջ։ Ապրիլ 30ին, Հինգշաբթի, ժամը 21ին։ Բարձր հովանաւորութեամբ Կաթողիկոսական Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿՈՒԱՆԻ։

Պատուոյ նախագահութեամբ Ալֆորվիլի Երեսփոխան – քաղաքապետ ՌԱՈՒԼ ՊԼԻՕԶԻ։

ՄԱՅԻՍ 28

ՓԱՐԻԶ

Կը տօնուի 30 Մայիս Շաբաթ գիշերէն մինչեւ լոյս, Զ. Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ։

×

ՎԻԼՆԻ ՄԷՋ

Մայիս 31ին, կիրակի կէսօրէ վերջ։

×

Մարսէյլի մէջ կը տօնուի Մայիս 30ին, Շաբաթ գիշեր, ԱԼՀԱՄՊՐԱՅԻ մէջ ժամը 21էն մինչեւ լոյս։ Մարսէյլի հայ կազմակերպութիւններէն եւ Միութիւնէն ներէն կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը։

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Հ. Ց. Դ. կոմիտէի կողմէ, Յունիս 13–ին, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8·30ին, Թէաթր Միւնիսիփալի սրահը։ Կը խնդրուի կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ։ Մանրամասնութիւնները յայտնի կը դառնան։

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին եւ մասնակցութեամբ՝ ՋՈՄԼԻՆ։

ՄԱՅԻՍ 10ԻՆ

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Հայ Կարմիր Խաչի Օդն. Մարմնի Օ – դափոխութեան կայանի մանուկներու Ա. խումբը կը մեկնի Յուլիս երեքին։ Ար – ձանագրութեան համար դիմել Հայ Կարմիր Խաչի Կեդրոնատեղին, 15, րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ, Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները, ժամը 10–12։

ԼԸ ՖՈՅԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐԸ

Թէօնէս է Ափսիոնի կազմակերպած Լը Ֆոյի բանակումներու արձանագրութիւնները սկսած են։ 14էն վար տղոց եւ աղջկանց բանակումը կը սկսի Յուլիս վեցին, իսկ 14էն վեր տարիք ունեցողներու – նը Օգոստոս 3ին։ Արձանագրութեանց համար դիմել բանակումի տնօրէնին, ՎԵՐ. Ց. ՀԻՒՎԱՃԵԱՆԻ՝

JEUNESSE ET ACTION
6, Place de la Rotonde
ST-JEROME - MARSEILLE (13)
Tél. : 62-85-10

ՆՈՒՐՀԱՆ ՓՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է
բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱՒ–ՇՈՓԵՆԱՒ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել

Agence de Voyage

PARENTY & DESROUSSEAUX

7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39

Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Լ Ի Ո Ն

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԷՆ

ՄԱՑԻՍ 2 — Շաբաթ ժամը 20·30ին

Մի՛ գրկուիք, խնամքով պատրաստուած գեղեցիկ եւ շատ յուզիչ ներկայացումէ մը։

THEATRE MUNICIPAL DE VILLEURBANNE, PLACE DE LA LIBÉRATION

ՅՈՒՅԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՋԱՐԴԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

(Centre d'Etudes Arméniennes)

Կազմակերպուած Հայագիտական Ուսմանց կեդրոնի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ։

Ապրիլ 25էն 30, իրիկուններ ժամը 6էն 10, *Միութեան սրահին մէջ*, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, *Ա. յարկ։*

Փարիզի Հայագիտութիւնը հրաւիրուած է այցելելու այս առաջին փորձը որ կը նամեակի առթիւ սարքուելիք ընդարձակ ցուցադրութեան մը նախապատրաստութիւնն է։

Կարեւոր.— Ճոխացնելու համար հաւաքածոն, կը լուսանկարուին միայն փոխ տրուած բոլոր վաւերաթուղթերը։

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ

ԴԻՒՅԱԶՆԵՐԳՈՒԹԻՒՆ [5 ԱՐԱՐ ԵՒ 2 ՊԱՏԿԵՐ]

Կը բեմադրուի Ֆրանսահայ Ասէտ· եկեղեցիներու Երիտասարդաց Միութեան կողմէ, հետեւեալ վայրերու մէջ եւ հետեւեալ թուականներուն.

Մարսէյլ· *Մայիս 2, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8·30ին, «Սալ Մաղնօ»։* 88 Րիւ տ'Օպանեը

Վալանս· *Մայիս 3, Կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 21ին, Թէաթրը միւնիսիփալ*

Փօն տը Շէրիւի, *Մայիս 8, Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8·30ին*, Սինեմա Րուայալ

Լիոն, *Մայիս 9, Շաբաթ ժամը 20·30ին*, 50 Րիւ Պասսել։

Տէսին, *Մայիս 10, Կիրակի ժամը 3·30ին, Հ. Ց. Դ. Տան սրահը։*

Վիէն, *Մայիս 17, Կիրակի ժամը 3·30ն*, Սէրքլը Քաթոլիք։

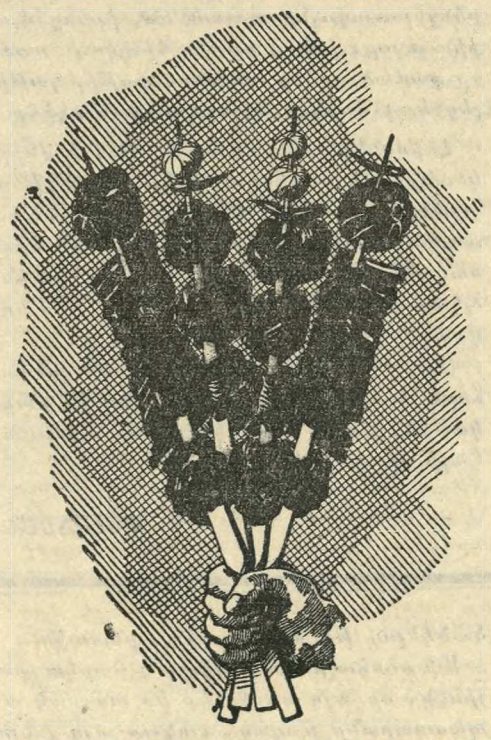

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր։

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՀԷԼՎԱ ԼՈԳՈՒՄ Սուսամ – ՀԷԼՎԱ

ԹԱՀԻՆ ՇԱՐՈՑ (ՌՈՃԻԿ) ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՒՇ

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA • CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-32

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0.30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 28 ԱՊՐԻԼ
MARDI 28 AVRIL
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 9996 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 40e ANNÉE — No 9996

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ուրբաթ, Ապրիլ 24, Սուգի անմոռանալի Թուական մը համայն հայ ժողովուրդին համար: Փարիզի հայկական թաղերու մէջ, փակ են Հայերուն խանութները, անցորդը կը կենայ խանութին առջեւ ու կը կարդայ «ԱՊՐԻԼ 24, ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՍՈՒԳ» ու քիչ վար՝ Թալէաթի աններեւակայելի հեռագրին աներեւակայելի բովանդակութիւնը՝ « Թուրք կառավարութիւնը որոշած է բնաջնջել ամբողջովին Հայերը, առանց նկատումի կիներուն, երախաներուն եւ հաշմանդամներուն հանդէպ, որքան ալ եղերական ըլլան բնաջնջման միջոցները առանց լըսելու խղճի ձայնը, պէտք է վերջ դնել անոնց գոյութեան »:

Այս աշխատանքը որուն նախաձեռնարկ եղած է Հայադիտական Ուսմանց Կեդրոնը գնահատելի է առանց վերապահումի: Ժամանակը եկած է, ժամանակը անցած է, որ համայն մարդկութիւնը գիտակցի թէ մեղսակից եղած է դարուս մեծագոյն ոճիրին, թէ ժողովուրդ մը ջարդուած է Արարատի շուքին տակ :

Նոյն օրը, նոյն կազմակերպութեան նախաձեռնութեամբ Հայոց եկեղեցին կը լեցուէր, ժամը 16ին, ոչ պէտք եղածին չափ, բայց գիտակից քաղաքացիներով : Օրուան պատշաճ քարոզ մը խօսած է Սերովբէ արքեպիսկոպոս Մանուկեան : Այս արարողութեան պիտի յաջորդէին երկու ուրիշներ .—

ԱՆՄԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻՆ ԲՈՑԸ

Ուրբաթ ժամը 18·30ին, Փրանսական բանակին Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ Կամաւորներու Միութիւնը արծարծեց անանձին անծանօթ զինուորին բոցը, Յաղթական Կամարին տակ :

Զանազան ազգութեանց Նախկին Ռազմիկներու Միութիւններու ներկայացուցիչները եկած էին իրենց դրօշակներով:

Նկատի ունենալով Ապրիլեան Սգատօնին օրուան զուգադիպող այս արարողութիւնը, հրաւէր եղած էր մամուլով հայ ժողովուրդին, խուռներամ ներկայ գըտնուիլ, յարգելու համար մէկ միլիոն նահատակներու յիշատակը :

Թէեւ նախորդ տարիներէ շատ աւելի բազմութիւն մը՝ մօտ երկու հարիւր հոգի, ներկայ եղան, սակայն մեր գաղութէն աւելին կը սպասուէր :

Միջազգային զբօսաշրջիկներու եւ տեղացի ժողովուրդին ուշադրութիւնը գրաւելու առիթ մըն է այս, ճառերէ աւելի թերեւս :

Այս պարագայի մէջ, սակայն գովելի էր Ս. Մուրատեան վարժարանի տեսուչ Վարդապետին ժեստը, որ եկած էր աշակերտներու խումբով մը իր յարգանքի բաժինը բերելու արարողութեան :

×

ՍԳԱՏՕՆԸ

Փառքի ընդարձակ սրահը ծայրէ ծայր լեցուած էր, Ուրբաթ իրիկուն երկիւղած լռութեամբ մը, մէկ մասը՝ ոտքի, տեղի չգոյութեան պատճառաւ: Բեմին խորը՝ հսկայ պաստառ մը «ՅԻՇԵՑԷ՛Ք 1915»:

Բացի կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներէ եւ անձնաւորութիւններէ ինչպէս՝ Փրոֆ. Ֆ. Ֆէյտի, հարկ է շեշտել, նաեւ ալ, ներկայութիւնը երեք Մխիթարեան վարդապետներու, որոնց մէջ մեծարգոյ ու տեսուչը Սեւրի Ս. Մուրատեան վարժարանի խումբ մը աշակերտներով եւ Անմոռանալի ժողովրդապետը, հարկ է նոյն շեշտը դնել բացակայութեան մը վրայ, արդարեւ Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցին ոչ մէկ ներկայացուցիչ ունէր: Թող չըսուի թէ եկեղեցիներուն աղօթքը կը բաւէ, թող չըսուի թէ կը բաւէ մոմ վառել մէկուկէս միլիոնի անթաղ նահատակներու յիշատակին :

Մահերգի եւ ոգեկոչումի յոտնկայս ունկնդրութենէն ետք, օրուան նախագահ՝ Բարգէն Գավէզ կատարեց հանդէսին բացումը .— Ստորեւ գրաւոր ճառին գլխաւոր մասերը .—

« Ահա նորէն Ապրիլեան օրեր են :

Մինչ Ապրիլ ամիսը բնութեան, վերազարթումի, վերածնունդի, կեանքի վերածագումի, վերընձիւղումի յատկանիշըն է, մեզի Հայերուս համար սակայն Ապրիլը կէս դարէ ի վեր դարձեր է լուռ այլ կոտտացող ցաւի, ներքին ու խոր կսկիծի, անսպառ ու կիզող մորմոքի օրերու ամիսը:

« Աննախընթաց նախճիրէն հրաշքով ճողոպրած տղոց հրաւէրով, անոնց որ Ապրիլեան Սերունդ անունը կուտանք, կրկին հաւաքուեր ենք ահա մեր յիշատակի եւ յարգանքի տուրքը տալու համար մեր անհամար ու թանկագին մեռելներուն :

« Ապրիլեան այս սգահանդէսներուն կազմակերպումը անհրաժեշտ պարտք մըն է անշուշտ, պարտք մը ոչ միայն անոնց հանդէպ որոնք անմեղ զոհերն եղան հրէշներու հնարքէն ծնած հրէշային ոճիրին, այլ նաեւ պարտք մը մենք մեզի հանդէպ, պարտք մը որ մնացորդացը պէտք է հատուցանէ նաեւ ինքն իրեն հանդէպ, ապացոյցը տալու համար որ չէ մոռցած տակաւին այն ծանր հարուածը որ տրուեցաւ ի ծնէ չար, ի բնութենէ նենգ եւ ի սահմանումէ դաւադիր պետութեան մը եւ ամբողջ ժողովուրդի մը կողմէ, ի ծնէ բարի ու խաղաղ, ի բնութենէ շէն ու շինարար, ի սահմանումէ ազնիւ ու լուսատենչ ամբողջ ժողովուրդի մը:

« Այս սգահանդէսները անհրաժեշտ են աղաղակելու համար որ յիսուն տարի վերջն ալ չենք մոռցած, մոռնալու ալ միտք չունինք, այնքան ատեն որ չէ վըճարուած մեզի մեր զոհերուն արեան գինը եւ մեր արդար իրաւունքը չէ հատուցուած մեզի :

Նախագահը, ապա, զուգակշիռ մը ըրաւ Թուրք ժողովուրդի եւ անմահ հայ ժողովուրդին միջեւ փաստելու համար թէ ոճրագործը չէ հասած իր նպատակին եւ իրականութիւն է այսօր մեր հայրենիքի գոյութիւնը ու եզրակացուց .—«Մենք կանք ու կը մնանք մեր մուրացկան ու թշուառ թշնամիին դէմ, մեր արդար վաստակը մեր ափին մէջ եւ մեր բարոյական գանձերը մեր հոգիներուն խորը :

Յաղթանակն է նաեւ մեր մեծ զոհերուն, մեր թանկագին մեռելներուն՝ որոնք ինկան որպէսզի մենք ապրինք եւ ապրինք հպարտանալով եւ որոնց խնկելի յիշատակը վերակոչելու համար կրկին հաւաքուեր ենք ահա այս իրիկուն :

Օրուան առաջին բանախօսն էր Մարսէյլէն, Պ. Ասատուր Քէօսէեան: Կուռ եւ պատկերալից ճառով մը, բանախօսը ոգեկոչեց Ապրիլեան այն սեւ օրերը զորս ինք ալ ապրած է աքսորի ճամբուն վըրայ, պատմեց հայ մօր մը ահաւոր տառապանքը, անկարող այլեւս յառաջանալու մէկ երախան շալկած, միւսը գիրկը եւ ուրիշ մը ձեռքէն բռնած: Մայրը կ'ուզէ ձգել վերջինը, որ կը կառչի սակայն մօրը փէշերուն եւ հազիւ մայրը կը յաջողի փէշը ազատել: «Պէտք չէ սգալ այլեւս, շեշտեց բանախօսը, կ'ըսեն թէ դըժբախտութիւնը իմաստուն կը դարձնէ, եթէ այդպէս է պէտք է մենք աշխարհի ամէնէն իմաստուն ժողովուրդը ըլլանք : Ոչ մուրալով, ոչ ալ լալով ազգային դատ կը լուծուի: Օտարէն յոյս չկայ: Մենք մեր ձեռքով պէտք է հետապնդենք հայ դատը որուն համար պէտք եղած աշխատանքը չենք տարած»: Ու Պ. Ասատուր Քէօսէեան իր ճառը վերջացուց յիշելով տարաբախտ Չարենցի պատգամը հայ ժողովուրդին որուն փրկութիւնը իր հաւաքական ուժի մէջ էր միայն բանաստեղծին համար :

Ժ. Դատաւորեան նախ Հայերէն ապա Ֆրանսերէն պարզեց իր սերունդին տեսակէտը հայկական ջարդերու մասին : Բանախօսը շեշտեց թէ Ապրիլեան Եղեռնէն ետք նոր էջ մը բացուեցաւ Հայոց պատմութեան մէջ «Ունինք պատմութիւնը, ունինք մեր երիտասարդութիւնը, ունինք մտադրութիւնը հայ ապրելու : Մեր ժողովուրդը զոհ գնաց միջազգային քաղաքականութեան »:

Ժ. Դատաւորեան իր ճառին հայերէն բաժինը լրացուց շեշտելով թէ կարեւոր է մեր ժողովուրդին համար՝ սէր եւ միութիւն եւ պէտք է ապրեցնենք ու ծաղկեցընենք Հայաստանը :

Ֆրանսերէն բաժնին մէջ, Ժ. Դատաւորեան պարզեց մեր զգացումները, յայտնելու համար թէ ապարդիւն չէ եղած մեր նահատակներուն զոհողութիւնը, որոնք ամէն բան զոհեցին բացի իրենց խղճէն: Այդ խիղճը կը կոչուէր՝ ազատութիւն, եղբայրութիւն, հաւասարութիւն: Ապա, բանախօսը կարդաց շատ յատկանշական վկայութիւններ գանիւցի եւ զուիցերացի ճամբորդներէ, կարդաց Տրապիզոնի իտալացի դեսպանին տեղեկագիրը որ նկարագրելէ ետք ահաւոր ջարդը, կը վերջացնէր ըսելով «Հայ եղբայրներ, ներողութի՛ւն»: Բանախօսը եզրակացուց թէ պիտի նախընտրած ըլլայինք արդարութիւն, փոխան զի մոռցան դատելու մեր ոճրագործները :

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժնին մասնակցեցան Օր. Թօփալեան (արտասանութիւն), Մկրտիչ Պօղոսեան (երգ), դաշնակի ընկերակցութեամբ Կարպիս Ափրիկեանի: Տաւիղով եւ սըրինգով քանի մը կտորներ նուագեցին Էլիզապէթ Պիթոշ եւ Քասթանիէ: Դաշնակի վրայ քանի մը կտոր նուագեց Օր. Վարժապետեան: Խօսնակն էր Պ. Ե. Գրիգորեան :

Սգահանդէսը փակեց, օրուան նախագահը՝ Բարգէն Գավէզ :

×

ՍԱՔՐԷ–ՔԷՕՐԻ ՊԱՏԱՐԱԳԸ

Կիրակի օր, ժամը 16·30ին, Մոնմարթրի Սաքրէ – Քէօրի Մայր Եկեղեցւոյ մէջ հայկական հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուէր Ապրիլեան նահատակներու յիշատակին: Ինչպէս ամէն տարի, այս անգամ ալ հարիւրաւոր Հայեր փութացած էին եկեղեցի: Այսպէս գնահատելի է այս ձեռնարկը որուն շնորհիւ հազարաւոր Ֆրանսացիներ եւ օտար զբօսաշրջիկներ որոնք անընդհատ կը լեցընեն հսկայ եկեղեցին, կը լսեն հայածէս պատարագ մը եւ մտիկ կ'ընեն քարոզ մը ուր կը պատմուի թէ ժողովուրդ մը ջարդուած է բարբարոս Թուրքին ձեռքով: Օրուան պատարագիչ ու քարոզիչն էր՝ Կարապետ Եպիսկ. Ամատունի :

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

ՎՐԻՊԱԿ .— Կիրակի օրուան խմբագրականին խորագիրն էր՝ «կարելի՞ էր խուսափիլ »:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՊՐՈՍ

ՆՈՐ ԿՌԻՒՆԵՐ, ՆՈՐ ԶՈՀԵՐ

Այս անգամ Յոյները յարձակում մը կատարած են Թուրք դիրքերուն վրայ Նիկոսիա – Քիրէնիա ճամբուն հիւսիսը, գրաւելով քանի մը ամրութիւնները, ըստ ՄԱԿի բանբերին :

Կիպրական կառավարութեան հրատարակած զեկոյցին համաձայն, 15 Թուրք Կիպրացիներ սպաննուած են իսկ յոյն կիպրացի մը վիրաւորուած է: Յոյները կրցած են տեղաւորուիլ Նիկոսիոյ հիւսիսի դիրքերուն վրայ եւ գրաւել նաեւ օդանաւային կայանը զոր Թուրք Կիպրացիները հաստատած էին դաշտին մէջ : Միւս կողմէ ծանր բախումներ տեղի ունեցած են Այիոս Թէոտորոս գիւղին մօտ Յոյներու եւ Թուրքերու միջեւ : ՄԱԿի ուժերու հրամանատարութիւնը փորձած է համոզել Թուրք Կիպրացիները որ զինադուլ մը ընդունին :

Յունական այս յարձակումը ղեկավարուած է Քիրէնիայի մէկ հարուստ պանդոկապետի մը կողմէ, որ կը մերժէ պարզել իր ծրագիրները: Կը թուի թէ սակայն Յոյները մտադիր են մնալու իրենց գրաւած դիրքերուն վրայ ոչ թէ քաշուելու ինչպէս կ'ընէին ցարդ :

ՄԱԿի միջնորդը Անգարայէն Աթէնք, Աթէնքէն Անգարա կը փորձէ չգտնուելիք լուծում մը գտնել :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴԱՄԱՍԿՈՍԷՆ կը հաղորդեն թէ հրաչակուած նոր սահմանադրութեան համաձայն, Սուրիա «ժողովրդավար, ժողովրդական եւ ընկերվարական Հանրապետութիւն մըն է»: Սահմանադրութեան բնագիրը վեց գլուխներէ եւ 82 յօդուածներէ կազմուած է :

ԵՄԷՆԻ մէջ Նասր յայտարարեց թէ Անգլիացիք իսլամի ամէնէն զարհուրելի թշնամիներն են: «Մեր առաքելութիւնն է ձեզ ազատել բրիտանական աշխարհակալութենէն »:

ՓԵՔԻՆԻ մամուլը կը շարունակէ նախատել խորհրդային ղեկավարները, մանաւանդ Խրուշչեւը որուն ճառերը, անհաւատալի կերպով գռեհիկ են: Մոսկուայէն հասած լուրերու համաձայն սակայն, չին – խորհրդային տարակարծութիւնը կրնայ մեղմանալ, Չինացիք տրամադիր ըլլալով խօսելու գաղափարական գետնի վրայ, բայց դէմ են համայնավար վերին ժողովի մը: Մօրիս Թօրէզ յօդուած մը գրած է Չինացիներուն դէմ զոր Պրաւդա հրատարակած է առջի օր :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ Թիւրքեստանի մէջ լեռ մը փլած է գետին մէջ եւ վախ կայ որ աշխարհի ամէնէն հին քաղաքներէն մին՝ Սմրղանտ ջրամոյն ըլլայ: Քաղաքը, որ կարեւորագոյններէն է Ուզպեկիստանի երկու հարիւր հազար բնակիչ ունի : Հիմնուած է Քրիստոսէ առաջ Դ.դարուն:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼԻ ապաքինումը կը շարունակուի: Հաւանական է որ կարենայ հիւանդանոցէն ելլել Երեքշաբթի կամ Չորեքշաբթի :

ՊԷՆ ՊԵԼԼԱ Մոսկուա հասած է եւ կը հիւրասիրուի Խրուշչեւի տաչային մէջ : Այս առթիւ, Ալժերիոյ նախագահը յայտարարեց թէ իր երկիրը ընկերվարութիւնն ընտրած է :

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ կառավարութիւնը պաշտօնապէս բողոքեց ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարին մօտ, Սանաայի մէջ, Նասրի արտասանած բուռն ճառին դէմ :

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԷՆ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ

Երկու տարի է, որ Պունտըսթակի կուսակցութիւնները քսան միլիոն մարքի նպաստ մը կը ստանան պետական գանձէն: Այս գումարը կը բաժնուի ըստ կուսակցութեանց ներկայացուցչական աթոռներու կամ իւրաքանչիւրին շահած քուէներուն: Աննախընթաց է այս երեւոյթը ռամկավարական ազատ երկրի մը մէջ, ուր բազմաթիւ կուսակցութիւններ կը ջանան իրենց դիրքը զօրացնել եւ պետութեան ղեկը ձեռք անցընել: Սակայն Դաշնակցային Գերմանիոյ սահմանադրութեան մէջ նախատեսուած է ընդհանրապէս, որ կուսակցութիւնները պաշտօն ունենան ժողովուրդին քաղաքական զարգացման եւ լուսաւորութեան ծառայելու: Ուրեմն այս նիւթական օժանդակութիւնը հետեւողականօրէն ճիշդ է այդ սկզբունքին իրականացման համար :

Այժմ Էրհարտի դահլիճը ծրագրած է քսան միլիոնի գումարը բարձրացնել 38 միլիոնի: Նկատի ունենալով որ 1965ին տեղի պիտի ունենան երեսփոխանական ընտրութիւնները, կը պարզուի որ դահլիճը կազմող կուսակցութիւնները կ'ուզեն իրենց դիրքը ամրացնել պետական գանձին օգնութեամբ եւ սոցիալ - դեմոկրատ կուսակցութիւնը ընդդիմադիրի վիճակին մէջ ձգել, որովհետեւ իրենց ըստանալիք գումարը միանգամայն բաւական մեծ պիտի ըլլայ, որով պիտի կրնան անողոք պայքար տանիլ սոցիալ - դեմոկրատներուն դէմ եւ յոյս ունենան դէթ իրենց ներկայ դերակայութիւնը պահելու :

Ասկէ զատ կայ այն պարագան որ համախմբումի երեք կուսակցութիւններն ալ չունին անդամակցական ուժեղ կազմակերպութիւն, որով եւ անդամներու կանոնաւոր վճարումներէ եկած գումարը չի բաւեր նոյնիսկ տարրական ծախքերու : Միմիայն պատկառելի նուէրներն են, որ կ'ապահովեն այս կուսակցութիւններուն ունենալ իրենց վճարեալ գործիչները, մամուլը, գրասենեակները եւն., կամ հոգալ կուսակցական յարակից մեծ ծախքերը :

Սոցիալ - Դեմոկրատ կուսակցութիւնը կը բաւականանայ քսան միլիոնէն իրեն բաժին ինկած մօտ ութ միլիոն մարքով, եւ դէմ է, որ ընդհանուր նպաստի գումարը 38ի բարձրացուի, որմէ իր բաժինը ըլլայ հաւանականօրէն 12 միլիոն : Պունտըսթակի սոցիալ - դեմոկրատ խըմբակցութեան վարիչը, Էոլէր, յատկապէս տեսակցութիւն ունեցաւ Պունտըսքանցլըրին հետ այս հարցին վերաբերմամբ՝ ըսելով որ ի հարկին պիտի ընդդիմանան եւ այդ տեսակ յաւելման դէմ պիտի քըւէարկեն: Էրհարտ համոզիչ գտած է Էոլէրի բացատրութիւնները որ անվերջ եւ անտեղի ծախքերու դուռ պիտի բացուի այդ կարգի պետական նպաստներու հետեւանքով, եւ ամէն մէկ կուսակցութիւն պիտի մսխէ այդ դրամները քուէ շահելու համար եւ վերջին հաշուով ոչ մէկ կուսակցութիւն աւելի բան մը պիտի կրնայ ապահովել իրեն: Նաեւ պիւտճէն պիտի բեռնաւորուի 18 միլիոն աւելորդ ծախքով, մինչդեռ Պունտըսքանցլէրը վերջին ծայր խնայողութեան կողմնակից ցոյց կուտայ ինքզինք՝ նոյնիսկ աւելի կարեւոր ընկերային բարուոքման պահանջներու հանդէպ : Էոլէրի տեսակէտով, եթէ պետական միջոցներով կուսակցութիւնները պիտի գործեն, այդ պարագային հեռու չըլլար այն օրը երբ անոնք պիտի դառնան « զուտ գործակալներ պետական տնտեսութեամբ»: Էոլէր յայտարարեց, որ ստիպուած պիտի ըլլայ լայն զանգուածներուն դատողութեան յանձնելու այս խնդիրը, եթէ որոշ համակցողութիւն չգտնէ իր տեսակէտը կառավարական կուսակցութիւններուն կամ դահլիճին մօտ: Կ'առաջարկէ առնուազն յետաձգել նպաստի յաւելման գործադրութիւնը եւ հարցը միացնել «կուսակցութեանց օրէնքին», որ խորհրդակցութեան առարկայ է, կանոնաւոր ձեւի մը բերելու համար կուսակցութիւններու ազատ եւ լայն, այլ մանաւանդ անկողմնակալ գործունէութիւնը :

Կը տեսնուի ուրեմն որ սոցիալ - դեմոկրատ կուսակցութիւնը իր ծրագրային եւ ներկայ քաղաքական ուղղութեամբ բաւական ամուր կը զգայ ինքզինք եւ յուսադրուած է առանց յաւելեալ նիւթական միջոցներու մեծամասնութիւն շահելու յառաջիկայ տարիի ընտրական պայքարին մէջ :

Ճիշդ նոյն պատճառով է թերեւս որ միւս կուսակցութիւնները իրենց ջանքերը կրկնապատկելու պարտաւորութեան մէջ կը գտնուին : Այնպէս կ'երեւայ որ եթէ Պունտըսքանցլէր Էրհարտ անակնկալ քաղաքական յաջողութիւն մը չունենայ արտաքին քաղաքականութեան մէջ, որով կրնար ապահովել իր կուսակցութեան եւ քոալիսիոնի (գէթ Շթրաուսի վարած պաւարական քրիստոնեայ ընկերային կուսակցութեան) դիրքը պիտի պնդէ կուսակցութիւններու օժանդակութեան գումարին 38 միլիոնի բարձրացման վրայ՝ քոալիսիոնի կուսակցութեանց պահանջին հետեւելով :

Պ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԿՐԷՏԷԻ

Դ.

Յոյն կառավարիչ Ֆոմիատէս փաշա եօթը տարի կառավարեց կղզին բարենորոգումներ կատարելով : Եւ սակայն Յունաստանի միանալու բաղձանքը կը մնար : 1880ին Պոլսոյ դեսպանախորհուրդին ներկայացուցին իրենց բաղձանքը : Խորհուրդը մերժեց դիմումը, կղզեցիներ ստիպուեցան յարմարագոյն ժամանակի մը սպասել : 1885ին արտաքին թելադրութեամբ կրկին շարժեցան՝ երբ Ռումելի Պուլկարիոյ կը միանար : Եւրոպա դարձեալ ընդդիմացաւ, Յունաստան ալ կրկին տեղի տուաւ յայտնելով, թէ կղզեցիներուն հետ է, «ազգին բաղձանքները նոյնն են, այսինքն միութիւն, ցեղային եւ լեզուական վարդապետութեամբ » :

1887ին նոր խռովութիւններ պահանջեցին, երկու տարի ետք ազատականներ շահեցան մեծամասնութիւնը, Բ. Դուռը վըրդովեցաւ, Կրետէ կապերը խզեց Պոլսոյ հետ եւ Աթէնքի դիմեց: Աթէնքի կառավարութիւնը պետութեանց դիմեց, խնդրելով իրենց միջամտութիւնը Կրետէի եւ Բ. Դրան մօտ, յայտնելով թէ տեղացիներու կացութեան վատթարացումի պարագային պիտի ստիպուի միջամտելու :

Պետութիւններ Աթէնքի հաղորդեցին, թէ Օսմ. կայսրութեան պահպանման սկզբունքին հակառակ էր իր դիմումը, Բ. Դուռն ալ հաղորդեց իր դիտաւորութիւնները: Շաքիր փաշա քառասուն հազար զօրքով Կրետէ հասաւ, Կրետացիներ ստիպուեցան վար դնել զէնքերը, մինչդեռ բանակը կը ջարդէր, կը թալլէր :

Համիտ 1889 Դեկտեմբեր 1 թուակիր հրովարտակով կը սահմանափակէր Կրետացիներուն կանոնադրութեամբ ստացած իրաւունքները: Տուրքերը հետզհետէ ծանրացած, ընդհանուր ժողով չգումարուեցաւ, քրիստոնեայ կառավարիչ չնշանակուեցաւ :

Աւստրիա հակառակ էր կղզիին Յունաստանի միացման, Գերմանիա համաձայն էր սեղմումներուն, Ռուսիա հակառակ էր ըմբոստացումին, Ֆրանսա կը փափաքէր Օսմ. կայսրութեան պահպանումը: Կացութիւնը լարուած վիճակի մէջ մնաց մինչեւ հայկական տագնապը :

Եւրոպական մամուլը կը զբաղէր հայ կոտորածներով: Կրետացիներ պահանջեցին որ Եւրոպա իրենցմով ալ հետաքրքրուի, դիմեցին Պոլսոյ տուրքերու թեթեւցում, ընդհանուր ժողով գումարելու արտօնութիւն եւ քրիստոնեայ կառավարիչի նշանակում խնդրելով : Համիտ ղրկեց Գարաթէոտորի փաշան, բայց իսլամները դժգոհ մնացին, Պոլիս զօրք ղրկեց կղզին, իսլամները քաջալերուեցան եւ արիւնալի ընդհարումներ ունեցան Գանիխայի փողոցներուն մէջ: Աթէնքի մէջ կոմիտէ մը կազմուեցաւ օգնելու համար կղզեցիներուն: Գնդապետ Վասոս Կրետէ եկաւ եւ յաջողեցաւ ամրոցներէն մէկը գրաւել: Պետութիւններ հրաւիրեցին Յունաստանը ետ կանչել գնդապետը, Թուրքիա զօրք կեդրոնացուց Յունաստանի սահմաններուն վրայ: Անգլիական, Ֆրանսական ռազմանաւեր պաշարեցին կղզին, իտալական, աւստրիական գունդեր հասան, պետութիւններ յայտարարեցին, թէ « կարելի չէ կղզին միացնել Յունաստանի, ինքնավարութիւնը կը բաւէ »: Կղզեցիներ կը մերժեն ինքնավարութիւնը, 1897 Ապրիլին Յոյներ կը մտնեն Եպիրոս եւ Մակեդոնիա, սուլթանը պատերազմ կը հռչակէ Յունաստանի դէմ: Բախումը կը տեւէ երկու շաբաթ, Յոյները կը պարտուին, Աթէնք պետութեանց միջամտութիւնը կը խնդրէ: Թուրք բանակը կանգ կ'առնէ, 1898 Մայիս 20ին ցարին պնդումով. Գերմանիա Պոլսոյ կողմն էր, Անգլիա Յունաստանի, Ֆրանսայի արտաքին գործոց նախարար Կապրիէլ Հանոթօ խորհրդարանին մէջ կը յայտարարէ. «Անհրաժեշտ է պահել եւրոպական ներդաշնակութիւնը արգիլելու համար Օսմ. կայսրութեան քայքայումը, որուն հետեւանքները մէկը կրնայ նախատեսել »:

Կը պարտուի Յունաստան, բայց յաղթեն Կրետացիներ, կը ստանան ինքնավարութիւն, Յունաստանի թագաւորին երկրորդ զաւակը, իշխան Գէորգ, կը նշանակուի բարձր քոմիսէր, ընդհանուր ժողովը կ'ունենայ 138 քրիստոնեայ եւ ... մահմետական երեսփոխաններ: 1899 - 1904 Կրետէ կը վայելէ ... շրջան մը, բայց աչքերը յառած կը ... Աթէնքի :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲ...

(4 Շար.)

ԷՏԿԱՐ ՇԱՀԻՆ

Արտասահմանի հայ նկարչական ... քի ամէնէն փայլուն ներկայացուցիչ... մէկը հանդիսացաւ ժանտաջրով ն... (օ-ֆորթիւր) անուանի Էտկար Շահին: Նկարիչ - փորագրիչ Շահին թէեւ ... ստեղծագործութեան սկզբնական ... երեւան եկաւ իբրեւ իւղանկարչ... վարպետ, այնուամենայնիւ, յետագ... մինչեւ իր կեանքին վերջը ան նուիր... ցաւ օ-ֆորթի սեռին, որու մէջ յ... բերեց արտակարգ ձիրք եւ եղաւ ամ... տաղանդաւոր հայ վարպետը: Ուսած ... աշխատած օտար երկինքի տակ, ... Շահին մինչեւ վերջ մնաց հայրեն... արուեստագէտ մը:

Ծնած է 1874ին, Վիեննա: Որոշ ժամանակով մը ապրելով Պոլիս, կը յաճ... տեղւոյն Մխիթարեան վարժարան...

ԱՅՆ ՍԵՒ ՕՐԵՐՈՒՆ

3 Օգոստոս

Այս գիշեր մեր գիւղին մէջէն աքաղաղ մը տխրօրէն կանչեց. յետոյ անպատասխան աղաղակը երկրորդեց, բայց ուրիշ մը չկար որ պատասխանէր: Կը նշանակէ թէ բոլոր աքաղաղները մորթուած էին : Գիւղը լռեր էր, հետզհետէ կը մեռնէր :

9 Օգոստոս

Կիրակի է այսօր :

Ալ չի լսուիր եկեղեցիին զանգակներուն ղօղանջիւնը, որ մեղուի ձայներու պէս կը կախուէր գիւղին երկինքին մէջ: Ոչ ժամուոր մամիկներ կը տեսնուին, ոչ ալ ազուոր հագուած հարսներուն շարանը եկեղեցի տանող ճամբաներուն վրայ: Եկեղեցական արարողութիւն չկայ. ու գիւղացին չի գիտեր իսկ թէ կիրակի է : Օրերը միօրինակ են, գիշերը կը լուսնայ, օրն իրիկուն կ'ըլլայ,— տառապանքն է միայն նոր :

10 Օգոստոս

Այսօր մեռաւ մեր ծերուկ դրացին,— Պաղտիկ աղբար կը կոչուէր, խիստ խուլ էր, դժուար՝ բան մը հասկցնել: Հարսը լքեց զինք, — էրիկը զինուոր, ի՞նչ ընէր երկու զաւակով, ու գնաց մօրը տունը : Ծերունին մեռաւ, լքուած, յուսահատ, վշտահար: Զէթէն (Իպրահիմ Թալի) կնքած է եկեղեցին: Եւ մեռելին դրացիները, բոլորն ալ նոյնքան ծեր,— չափահասները բոլորը զինուոր գացած են կամ լեռ բարձրացած,— վերցուցին, գերեզման տարին, լուռ ու մունջ թաղեցին :

11 Օգոստոս

Այսօր, առանց պատճառի, կը զգամ որ ուրախութեան առուակներ կը հոսին սիրտիս մէջ,— ի՞նչ կայ, խենթուկ սիրտըս՝ կ'ըսեմ ես ինծի : Ուրախութեան կարկաչները սիրտէս կ'անցնին շրթներուս, — ու կ'երգեմ, անուշ երգ մը կ'երգեմ գիւղական, վար կախուած մեր տան ետեւի պատուհանէն, աչքերս մխրճած պարտէզներու կանանչութեան եւ հորիզոնին ծփանքներուն մէջ :

Ինչո՞ւ այս ուրախութիւնը, — չեմ կրնար բացատրել: Երբեմն այսպիսի ուրախութիւններ կը զգամ, առանց պատճառի, ինչպէս եւ տխրութիւններ : Ներքին ծով մըն է, որ ինքնիրեն կը փոթորկի յանկարծ կամ կը ծփայ՝ գուշակելով ուրականին կամ զեփիւռին գալուստը: Իրաւ որ, գիտած եմ, ուրախութեանս կը յաջորդէ տխրութիւն մը, տխրութեանս կը յաջորդէ ուրախութիւն մը:

Իրիկունը, երբ «արեւը մարը կը մտնէ եւ արտպիկը ձին կը հեծնէ», ինչպէս կ'ըսենք գիւղին մէջ, խորհելու ժամն է հասած արդէն: Ցանկարծ մունետիկը պոռաց թէ ամէն գիւղացի որ տունը ցորեն ունի՝ թող երթայ աղայ գիւղին ջաղացքին մէջ, թէ վաղը վերջին օրն է, պէտք է տեսնել ամէն պատրաստութիւն, վաղայաջորդ օրը պիտի սկսի «մեծ ճամբորդութիւնը »:

Ուրեմն, աքսորի կարաւանը ճամբայ պիտի ելլէ Հինգշաբթի առաւօտ :

Վերջապէս գիւղը արմատախիլ պիտի ըլլայ, պիտի քանդուի ...

Սկսա՛ւ ողբերգութիւնը :

12 Օգոստոս

Այսօր դրացի գիւղերը, Խասկալն ու Խաչգիւղը, պիտի պարպուէին :

Մեր պատուհանէն, ամբողջ առաւօտուն, փորձեցի տեսնել գիւղին հեռաւոր ճամբաներուն վրայ Խասկալի աքսորի կարաւանը: Բան չտեսայ: Վաղը մեր կարաւանը պիտի անցնի այդ ճամբաներէն, ու կը տեսնես՝ կ'ըսեմ ես ինծի :

Գիշերուընէ ի վեր գործի վրայ են բոլոր գիւղացիները : Կալերէն ցորեն կը բերեն՝ պարտէզներուն մէջէն գաղտնի փախցնելով, որովհետեւ բոլոր ճամբաները փակուած են ժանտարմաներով: Ուսանդ կը ծեծեն, ձաւար կը շինեն, ալիւր կ'աղան երկանաքարերով, ան... կ'եփեն ճամբու համար: Լուացք ... կը լուանան ու կը լուացուին հարս... կիներ, մայրեր ու երեխաներ: — ... արթուն այս ամբողջ գիշերը, — ... ի պատրաստութիւն մեծ ... թեան մը :

Վաղը աքսորի Մողոքը պիտի ... խարազանով դուրս պիտի հանէ գի... ցին իր տունէն, իր գիւղէն :

Կազմ եւ պատրաստ կը սպասենք ... ալ,— մեծ մայրս՝ ծերուկ ու ... չարժ, հին օրերու բարեկեցիկ ... կինի հովերը տակաւին վրան, ... բաժնուած՝ մեր մօտ եկած, ... մար աղջկան — մօրս — որ ... ունի ուսերուն բեռ: Մայրս, ... ձոտ ու մտախոհ, բայց ժիր եւ ... տակաւին շատ երիտասարդ, ... բեռները, կը դասաւորէ, ամէն ... բացատրէ,— ուտելիքները այս ... կին մէջ, հագնելիքները այս ... մէջ, արժէքաւոր առարկաները ... տուփին մէջ, ամէն ինչ մեթոդով ... չիւով, որպէսզի չշուարինք ... մէկը յանկարծ «բաժնուի» կար...

Ես, դպրոցս նոր աւարտած, ... անճարակ, «խելքս գիրքերուն ... ղած » ինչպէս կը հեգնէ յաճախ ... մայրս :

(2 Շար.)

1890ին ան կը մեկնի Վենետիկ՝ Մուրատ-Թովմասեան վարժարանը եւ անկէ, 1892ին, Փարիզ: Այստեղ կը յաճախէ Ա. Հումբերի ժուլիանայի նկարչական դասընթացքներուն: Այս թուականէն իսկ կը սկսի Խոկար Շահինի բեղուն ստեղծագործական շրջանը: Իր առաջին իւղանկար նկարը 1896ին կը ցուցադրուի Փարիզի «Սալոն» ընկերութեան սրահին մէջ «Զգաւոր Մուրացիկը» անունին տակ: Տարի մը ետք, ան իր արուեստին մէջ անուանի կը դառնայ իր «Փողոցի մը անկիւնը» կտաւով: Վերոյիշեալ երկու գործերը բաւական կ'ըլլան, որ իր վրայ հրաւիրեն Փարիզի խստապահանջ արուեստասէր հասարակութեան ուշադրութիւնը: Փարիզ, բացի իր չքեղ կեանքէն, ունէր նաեւ լքուածներու, չքաւորներու եւ թշուառներու շրջապատ մը, որ չի վրիպիր Շահինի հետազօտող հայեացքէն: Ան կը խորասուզուի այդ աշխարհին մէջ: Փարիզի այդ կեանքը լաւագոյնս ներկայացուած է իր «Փողոցային մարդը», «Ննջահեղձ կինը», «Մոնմարթրէն փողոց մը» գործերով: Սակայն արուեստի ուրիշ սեռ մը եւս բուռն կերպով չահագրգռեց նկարիչը: Կարճատեւ որոնումներէ եւ խարխափումներէ յետոյ, պղնձէ տախտակներու վրայ ան երեւան բերաւ յատկանշական դիմանկարներ: Հետաքրքրական են իր «Ծառայող փոքրիկ կարուհին», ինչպէս նաեւ «Թուրքիոյ գնչուները», «Խափշիկ կինը» նկարները: Յետագայ տարիներուն Խոկար Շահին դիմանկարներու կարգին կ'անցնի բնանկարչական աշխատանքներու, որոնք կարեւոր տեղ մը կը գրաւեն անոր ստեղծագործութիւններուն մէջ: Անոր բնանկարը բացի քաղաքին կամ արուարձաններէն առնուած տեսարաններէն, կը ներկայացնէ նաեւ ամբոխը, նկարին տալով այսպէս, շարժուն ու դրական երեւոյթ մը: Այս ուղղութեամբ յատկանշական են 1900 – 1906 ժամանակաշրջանի ստեղծագործութիւնները, որոնցմէ առաւելապէս աչքի կը զարնեն իրենց գեղեցկութեամբ՝ «Վիլեթի ջրանցքը», «Քլիշիի հրապարակը», «Հին Փարիզը», «Փոքր տօնավաճառը» եւայլն:

Հայ փորագրիչի զմայլելի ստեղծագործութեան մասին, բազմաթիւ արուեստագէտներ եւ արուեստի քննադատներ արտայայտուած են դրուատալից խօսքերով: Խոկար Շահինի հեղինակաւոր գործունէութիւնը փառքով պսակուեցաւ իր նախասիրած ասպարէզին՝ օ–փորթի սեռին մէջ, ուր ան հասաւ լրիւ զարգացման: Մինչեւ իր մահը, ան աշխատեցաւ երիտասարդական կորովով հակառակ այն դժխեմ իրողութիւններուն՝ համաշխարհային երկու պատերազմներուն, որոնք պահ մը ընդհատեցին իր բեղուն ստեղծագործութիւնը: Բազմաթիւ նկարչական ընկերութիւններու անդամ, Խոկար Շահին իր գործօն մասնակցութիւնը բերաւ այդ ընկերութիւններու կազմակերպած ցուցահանդէսներուն, չթերանալով սակայն, իր գործօն մասնակցութիւնը բերելու նաեւ հայ արուեստագէտներու խմբակցութեան (Անի):

Ան ծանօթացաւ իր Հայրենիքին 1935–ին, երբ Երեւանի պետական պատկերասրահին մէջ ցուցադրուեցան իր գործերէն բազմաթիւ նմոյշներ: Տարի մը ետք, գծագրիչը Հայրենիք կ'ուղարկէ աւելի քան 160 օ–փորթ, այսպէս պատկերասրահին մէջ իր գործերուն թիւը հասցնելով երկու հարիւրի:

Իր ստեղծագործութիւններով պատուոյ տեղ մը կը գրաւէ հայ ժողովուրդի գեղարուեստական կեանքին մէջ:

Ա. ԱՐԱՄԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ

Յ. ԶԱՐՈԲԵԱՆԻ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄԸ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի ընդհանուր ժողովին, որ գումարուեցաւ Երեւանի մէջ, անցեալ Շաբաթ, շատերու կարգին երկար զեկուցում մը բրած է Յ. Զարոբեան: «Սով. Հայաստանի» մէկուկէս էջ գրաւող զեկուցումի տեղեկատուութենէն կը քաղենք հիմնական մասերը:

1963ի ընթացքին Հայաստանի գիտնականները որոշ յաջողութիւններ արձանագրեցին գիտութեան գրեթէ ամէն մարզերուն մէջ:

Յատկանշական է, որ գիտնականներու աւագ սերունդին կողքին կը գործեն նաեւ երիտասարդ գիտնականներ: Այսպէս, ուսողութեան եւ մեքենագիտութեան հիմնարկութեան մէջ, երէց ուսողագէտներու հետ միասին ներկայիս կ'աշխատին խումբ մը երիտասարդ ուսողագէտներ, որոնք բոլորն ալ աշակերտած են երէց գիտնականներուն: Այս ուսողագէտներէն մէկ քանին, ինչպէս, օրինակ Ա. Թալեան կատարած է այնպիսի աշխատանքներ, որոնք մեծ հռչակ կը վայելեն գիտական աշխարհին մէջ: Ա. Ներսիսեան աչքի զարկած է ուսողագիտական նոր հարցերու հմուտ լուծումով: Երկրաբանութեան ճիւղին մէջ աչքառու գործեր կատարած են երիտասարդ գիտնականներ Ա. Ֆարամազեան եւ Վ. Պարոնիկեան: Երիտասարդ ուժեր, արժէքաւոր աշխատանքներու ձեռնամուխ եղած են նաեւ աստղագիտական ճիւղին մէջ:

Ակադեմիան վերջին շրջանին սկսած է հետաքրքրուիլ գիտութեան նոր բնագաւառներով: Ուսողագիտութեան եւ մեքենագիտութեան հիմնարկութիւնը նոր հետազօտութիւններ կը կատարէ շինութեան ձեւընկալներու եւ ապակիէ ձեւընկալներու ասպարէզին մէջ: Լենինականի մէջ՝ ակադեմական Ա. Նազարովի ղեկավարութեամբ կարեւոր յաջողութիւններ արձանագրուած են շէնքերու վրայ երկրաշարժի ազդեցութիւնը ճշդելու ուղղութեամբ:

Ակադեմական Ա. Մնջոյեանի ղեկավարած նուրբ օրկաններու քիմիաբանութեան հիմնարկութիւնը անցեալ տարի քանի մը նոր դեղեր պատրաստած է:

Իբրեւ ընդհանուր թերութիւն, Զարոբեան դիտել կուտայ, թէ ակադեմիայի աշխատանքները անկազմակերպ նկարագիր մը ունին: Այս պարագան ամէնէն աւելի ցայտուն կը դառնայ գիտական ծրագիրներու պատրաստութեան ատեն, երբ երկրորդական արժէք ունեցող աշխատանքներ յառաջ կը քշուին եւ հիմնական ու այժմէական շատ մը կարեւոր գործեր կը ձգուին երեսի վրայ:

Զարոբեան մատնանշած է նաեւ ուրիշ թերութիւններ:

– Զեկուցումի վերջաւորութեան, խօսելով մշակութային աշխատանքներու մասին, Յ. Զարոբեան հարկ տեսած է անգամ մը եւս յիշեցնել կուսակցութեան տեսակէտը, այն է «հասարակական երեւոյթներն ուսումնասիրելիս երբեք պէտք չէ ղեկավարուիլ ազգային նեղ շրջանակներով: Ընկերվարական միջազգայնութիւնը միշտ եղել է եւ մնում է մեր կուսակցութեան քաղաքականութեան լենինեան հիմնական սկզբունքը»:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԱՂԱՔԵԱՆ

Ծնած է Թիֆլիս, 1914ին: Միջնակարգ դպրոցը աւարտելէ ետք, 1932ին կը փոխադրուի Լենինկրատ եւ կը մտնէ տեղւոյն հանքագործութեան հիմնարկութիւնը: 1934 – 1937 կը ղեկավարէ Տաճիկ – Փամիրեան արշաւախումբերէն մէկը, որուն աշխատանքներուն արդիւնքը կ'ըլլայ նոր հանքերու յայտնաբերումը:

1942ին կը տեղափոխուի Երեւան, ուր վարիչ կը նշանակուի երկրաբանութեան հիմնարկութեան օգտակար հանածոներու բաժնին:

1948ին անդամ կ'ընտրուի Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիային:

Մեծ արժէք կը ներկայացնեն Յ. Մաղաքեանի պատրաստած Հայաստանի, Կովկասի եւ աշխարհի մետաղագործական քարտէզները, որոնց ցուցադրուած եւ բարձր գնահատանքի արժանացած են Մեքսիքայի եւ Դանիոյ մէջ:

ԵՂԱՆԱԿԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Մարտի վերջաւորութեան եւ Ապրիլի սկիզբը օրերը տաք եղած են եւ արեւոտ:

Հովիտներու շրջաններուն մէջ արդէն ծաղկած են ծիրանենիները, նշենիները, հոնը: Յանկարծական անձրեւներու եւ կարկուտներու պատճառով ջերմաստիճանը լեռնային շրջաններու մէջ հասած է զէրոյի, իսկ հովիտներու մէջ՝ 5 աստիճանի:

Ապրիլ 5 – 6ին առաւելագոյն ջերմաստիճանը արձանագրուած է Մեղրիի եւ Ղափանի մէջ 25, Երեւանի եւ Արարատեան դաշտի մէջ՝ 22, Եղեգնաձորի եւ Իջեւանի մէջ՝ քսան, Կիրովականի մէջ՝ 19 եւայլն:

Բարձր ջերմաստիճանին պատճառով ձիւնը արագօրէն հալած է, յատկապէս ցած շրջաններուն մէջ, ինչ որ պատճառ դարձած է գետերու մակարդակին բարձրացման:

Ապրիլ ութին հիւսիսային ցուրտ օդ մը Սեւ Ծովի կողմէն խուժած է Հայաստան եւ պատճառ դարձած, որ օդին ջերմաստիճանը նուազի:

Զօրաւոր անձրեւներ անպակաս եղած են Մարտի վերջաւորութեան եւ Ապրիլի սկիզբները:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Ֆրանքեւհայկական կազմակերպութեան նախաձեռնարկ յանձնախումբը կը հաղորդէ մեզի այն պատասխանը զոր ստացած է ֆրանսական ձայն – պատկերասփիւռի Էցթէր *կայանի տնօրէնութենէն, իր մէկ դիմումին առթիւ:*

Ձայն – պատկերասփիւռի տնօրէնութիւնը Ապրիլ 21ի իր պատասխանին մէջ, կը յայտնէ թէ տրամադիր է 15 վայրկեանի յայտագիր մը յատկացնել հայ ժողովրդական երաժշտութեան եւ կը թելադրէ որ իրեն յանձնուին նաեւ ներկայացման բացատրական կուռ բնագրեր:

Կ'իմանանք որ նախապատրաստական աշխատանքներ կը տարուին այս ուղղութեամբ: Մաղթելի է որ այս գնահատելի աշխատանքը կատարուի լրջութեամբ եւ ձեռնհաս տարրերու մասնակցութեամբ, որպէսզի պատրաստուած յայտագիրը գնահատանքի արժանանայ մանաւանդ օտար ունկնդիրներէ:

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Դերասան եւ բեմադիր Գրիգոր Մելիքեան որ երկու տարիէ ի վեր Պերլինի մէջ կը գործէ, շահած է համակրութիւնը պատկան վարչական շրջանակներու եւ թատերական վարիչ անձնաւորութիւններու, որոնք իրեն կը յանձնեն կատարման պարտականութիւններ: Պերլինի «Թելեկրաֆ» օրաթերթին փետրուար 23ի կիրակնօրեայ «քուլիս»ի բաժնին ամէնէն աչքառու տեղը յօդուած մը եւ մեր հայրենակցին լուսանկարը դրուած էր: Անտեղ յիշատակուած էին իր ստանձնած դերերը եւ բեմադրութիւնները: «Շլոսփարք Թէաթր»ի համբաւաւոր վարիչ Պոլեսլաւ Պարլոք գնահատած է Գ. Մելիքեանի թատերական կարողութիւնը եւ երկու տարուան պայմանագրութիւն կնքած է անոր հետ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (82)

ԽՈԴԵԴԱՆ

Մի հռչակաւոր կանաչ կար այդ վայրերում, որ կոչւում էր Քէմեան: Դա լայն եւ նախշուն թփերով մի խոտ էր, որ գիշերները ճրագի պէս լոյս էր արձակում: Սակաւ էր պատահում, բայց խիստ կաթնատու էր:

Աւէսի Հաջին պահանջում էր, որ իր հօտը յատկապէս արածի այդ կանաչը, որ նրա կաթը առատ եւ իւղոտ լինի: Կաթի իւղայնութիւնը քուրդը որոշում էր մի չափազանց ինքնատիպ եղանակով: Գարնանը նա ամէն շաբաթ այցելութեան էր գնում հովիւներին: Ասատուրը պարտաւոր էր նրա ներկայութեամբ կթել ոչխարը, կաթը եռացնել մի մեծ կաթսայի մէջ եւ խառնել նորքենու փայտով (ճիպոտով): Հետեւեալ առաւօտ նա կաթի երեսին գոյացած թանձր սերի վրայ դնում էր նորածին գառներից մէկը: Եթէ սերը այդ ծանրութիւնից ճեղքուածք տար, կը նշանակէ կաթի իւղայնութիւնը պակաս է: Որպէսզի նման բան չլինի, Խոդեդանը միշտ աշխատում էր հօտը ծաղկաշատ արօտներ տանել:

Այդ լեռները լի էին գազաններով: Շատ էին մանաւանդ գայլերը, որոնք գրեթէ ամէն օր անհանգստացնում էին խաշներին: Բայց ահաւոր էին Ասատուրի շները: Նրանք մեծացել դարձել էին հաւատարիմ պահապաններ: Բացի իրենից եւ Ստեփանից, ոչ ոք չէր համարձակւում խաւար ժամանակ մօտենալ նրանց:

— Շների համար հաց ուղարկէք գիւղից, ոչխարի համար աղ բերէք, — բղաւում էր Խոդեդանը Իրիցանքից դէպի Արինօք: Անտառ եկած գիւղացիները կամ նախրապահները նրա ձայնը յաջորդաբար փոխանցում էին գիւղ եւ, այսպիսով, նա կապ էր պահպանում Արինօքի հետ, այնտեղից ստանալով հարկաւոր պաշարը շների եւ հօտի համար:

Ասատուրի գէլխեղդ շները այնպիսի սարսափ էին տարածել սարում, որ գայլերը, Աւէսի Հաջու հօտից ահաբեկած, սկսել էին գրոհել Ախուպի տան թոյլ եւ անպաշտպան հօտի վրայ: Զատոյի ոչխարը գնալով նուազում էր, մինչդեռ Նասրի տան հօտը գիրանում էր եւ բազմանում: Զատօն եկել էր այն համոզման, որ իր տնտեսութեան ամբողջ դժբախտութեան պատճառը Բուլանուխից բերուած գէլխեղդ շներն էին, եւ նա առիթ էր որոնում պատժել մօտկանցի հովուին:

Այդ շները ոչ միայն պաշտպանում էին հօտը գայլերից, այլեւ շարժում եւ ուղղութիւն էին տալիս ոչխարին: Երբ հօտը ցրուած էր, նրանք կողքից գնալով հաւաքում էին արձակուած մասերը, ամփոփում էին հօտը ցանկացած տարածութեան եւ ուղղութեան վրայ:

Անվախ էր Խոդեդանը: Ճեղքելով գայլերի շարքերը, նա համարձակօրէն անցնում էր նրանց միջով: Այդ լեռնցի հովուապետին համար կատարեալ ուրախութիւն էր, երբ իր շները գայլահոտ առնելով սկսում էին ոռնալ: Նա ինքն էլ նրանց հետեւելով սկսում էր գոռալ կամ այնպիսի վայրենական ձայներ արձակել, որ սարսափ էր պատում լոռին: Մերթ մի շան անուն էր տալիս, մերթ միւսի եւ մութի մէջ, մահակը ձեռքին բռնած, հարայ տալով վազում էր նրանց ետեւից:

Մի գիշեր պատահեց այնպէս, որ տասնըմէկ գայլերից բաղկացած մի կատաղի վոհմակ յարձակուեց ոչխարի վրայ:

— Դօզօ, Բինդեօլ, Դավրօշ, — խաւարի մէջ հարայ տալով գոչեց Ասատուրը եւ առաջ սլացաւ: Մի ակնթարթ՝ եւ իր շներից իւրաքանչիւրը նստած էր մի ամեհի գազանի մէջքին՝ ժանիքներն ամուր նրա պարանոցը խրած: Լեռնական հովիւը ցատկեց տասնըմէկերորդ գայլի վրայ ու սկսեց խեղդել նրան: Լուսադէմին երեք հովիւներ մի հատ շղթայ գտան եւ կատակով հագցրին Խոդեդանի պարանոցը, կոչելով նրան գէլխեղդ շուն: Վերջինս բռնեց երեքի վզից եւ այնպէս ամուր հուպ տուեց, որ լեզուները դուրս ընկան: Շները նոյնպէս հասան օգնութեան եւ նա, ընդհանուր քրքիջի տակ, արձակեց ընկերների պարանոցները:

Որոշ ժամանակ անց, պատահեց մի ուրիշ դէպք: Ասատուրը ուշացած հօտի մը ճիւղը Մաոնիկ սարից առաջնորդում էր դէպի Իրիցանք: Մի մեծ քարաժայռի մօտ շները սկսեցին հաչել: Ոչխարները խրտնեցին, սեղմուեցին իրար եւ, ականջները սրած, բնազդօրէն շարժուեցին դէպի այդ ապառաժը: Խոդեդանը զգաց, որ այնտեղ գայլերի վոհմակ է նստած: Նա անմիջապէս շուռ տուեց ահաբեկուած հօտի գլուխը եւ ոչխարը տարաւ ուրիշ ուղղութեամբ: Քիչ յետոյ տեսաւ, թէ ինչպէս գայլերը վեր կացան եւ, մի գծի վրայ շարուելով, գնացին իրար ետեւից: Նա անվրդով կանգնած երկար դիտեց գազանների այդ հետաքրքիր չուն:

Այսպիսի դէպքեր յաճախ էին պատահում:

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Անթառամ Պալեան, Պ. Շմաւոն Պալեան եւ զաւակները՝ կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, այս Կիրակի, (Մայիս 3), Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ամուսնոյն եւ մօրեղբօր՝

ՊԱՂՏԱՍԱՐ ՊԱԼԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Կը հրաւիրուին հանդուցեալին յիշատակը յարգողները ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Պարէտ Բամպուքճեան կը նուիրեն երեսուն ֆրանք, ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Օգափ. կայանին, փոխան ծաղկեպսակի, վահագն Իչմա լացեանի մահուան առթիւ։

×

Օննիկ Թիւթիւնճեանի (Սէվրան) մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, Հայ Կարմիր Խաչի Օգափ. կայանին կը նուիրեն.— Տիկին Մ. Թիւթիւնճեան (Սէվրան), Տէր եւ Տիկին Ժան Ասլանեան (Կրընոպլը), Տիկին Փօլին Ասլանեան (Կրընոպլը) հարիւրական ֆրանք, Պ. Խոսրով Ասլանեան յիսուն, Տէր եւ Տիկ. Ս. Մահտէսեան (Վէր կալան) քսան, Պ. Մանուկեան (Սէվրան), Պ. Տէր-Մաթոսեան (Փալիյօն սու Պուա) տասնական, Պ. Պ. Քէպապճեան եւ Տավարեան (Սէվրան) հինգական ֆրանք ։

Պ. Զաւրճեան (Պուր լա Րէն) 5 ֆր. հանդուցեալին յարեկամ քանի մը Սէվրանցի հայրենակիցներ 40 ֆրանք ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Հայկուհի Պօյաճեանի կրկրկնած մահուան առթիւ Կապ. Խաչի Տէրսինի դպրոցը չնորհակալութեամբ ստացած է.— Տէր եւ Տիկին Զաքար Զէյթունցեանէ 15 ֆր., Տէր եւ Տիկին Արամ Օհանեանէ տասը, Այրի Տիկին Թադուհի Աբրահամեանէ հինգ, Տէր եւ Տիկին Կարօ Ժամկոչեանէ, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Աստուրեանէ, Տէր եւ Տիկին Գուրգէն Պօյաճեանէ տասնական ֆրանք ։

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն, ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ Մար-սէյլի շրջանի հետեւեալ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու բոլոր ընկեր-ընկերուհիները ։

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ եւ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ, 9 Մայիս, Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին, Ահարոնեան ակումբը ։

ՀԱՄԱԶԱՍՊ, 10 Մայիս, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 15ին, սովորական հաւաքատեղին ։

ՎԱՐՈՒԺԱՆ, 10 Մայիս, Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը ճիշդ 15ին, սովորական հաւաքատեղին ։

ՋԱՒԱՐԵԱՆ, 16 Մայիս, Շաբաթ, ժամը ճիշդ 21ին, սովորական հաւաքատեղին ։

ՎՌԱՄԵԱՆ, 17 Մայիս, Կիրակի կէսօրէ եաք ժամը ճիշդ 15ին, սովորական հաւաքատեղին ։

ԸՆԿԵՐ-ԿԱՐՕ, 17 Մայիս, Կիրակի կէս օրէ վերջ, ժամը ճիշդ 15ին, սովորական հաւաքատեղին ։

ՀԱՑԱՍՏԱՆ, 16 Մայիս, Շաբաթ եւ Կիրակ, ժամը ճիշդ 21ին, սովորական հաւաքատեղին ։

Այս ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները։ Բոլոր ընկեր-ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Վարչութիւնները նախապէս ընկերներուն պէտք է տեղեկացնեն ժողովներու վայրը, օրը եւ ժամը ։

ԸՆԴ. ԺՈՂՈՎ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՑ Մուրատ Ռասմնասիրաց Միութիւնը ընդ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները եւ համակիրները, այս Կիրակի ժամը 15ին, Իսիի Խրիմեան վարժարանը ։ Օրակարգ՝ նոր վարչութեան ընտրութիւն։ Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է ։

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

Ալֆորվիլի եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը Ապրիլեան Սգատօնը կը տօնէ Սալ Վոլթէրի մէջ։ Ապրիլ 30ին, Հինգշաբթի, ժամը 21ին։ Բարձր հովանաւորութեամբ Կաթողիկոսական Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿՈՒԱՆԻ ։

Պատուոյ նախագահութեամբ Ալֆորվիլի երեսփոխան – քաղաքապետ ՌԱՈՒԼ ՊԼԷՕԶԻ ։

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

ԷՔՍ – ԱՆ – ՓՐՈՎԱՆՍԻ ՄԷՋ

EGLISE DU COLLEGE CATHOLIQUE
20, Rue Lacépède, AIX

Կիրակի, Մայիս 3ին, առաւօտեան ժամը 9·30ին, Էքս – Ան – Փրովանսի եկե – ղեցիին մէջ Եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի ։

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Հարա – ւային Փրանսայի Առաջնորդ՝

ԱՐՏԱԻԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ

Էքսի եւ շրջաններու Հայութիւնը կը հրաւիրուի խուռներամ գալու եւ Հայոց սքանչելի պատարագին խորհուրդով լեցուելու ։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ Հ. Բ. Ը. Մ.

ԽՆՋՈՅՔ

Ալֆորվիլ.— Կապ. Խաչի, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին եւ Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէին խնջոյքը, քաղաքապետարանի սրահը, Մայիս 9ին ։

Ճաշագին՝ 10 ֆրանք ։

ՄԱՅԻՍ 28

ՓԱՐԻԶ

Կը տօնուի 30 Մայիս Շաբաթ դիւերէն մինչեւ լոյս, Զ. Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ ։

×

ՎԻՆՆԻ ՄԷՋ

Մայիս 31ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ։

★ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ ★

Les *Vartananc,* les compagnons du Connétable Vartan Mamigonian, sont les héros et les 1036 martyrs qui, en 451, à la bataille d'Avaraïr, se sont sacrifiés à leur patrie. Aux 250.000 hommes du Roi des Rois, aux fameux Immortels, aux éléphants, Vartan ne peut opposer que 15.000 chevaliers et 45.000 manants accourus à son appel. Combat désespéré dont l'Arménie sortira pourtant victorieuse, arrêtant pour plus d'un millénaire l'invasion de l'Occident.

Vartananc est une puissante évocation historique, épique, colorée, animée, grouillant de personnages inoubliables, basée sur une étude et sur une connaissance précise des lieux et des événements. L'on comprend que Louis Aragon ait exprimé le désir de voir traduit le grand livre du dramaturge, poète et historien de l'Arménie Soviétique, T. Démirdjian.

traduit par Dikran Kirazian, présenté et adapté par Victor Gardon. 336 p. 15 F.

Editions STOCK, 6, rue Casimir-Delavigne, Paris 6e

Լ Ի Ո Ն

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԷՆ

ՄԱՑԻՍ 2 — Շաբաթ ժամը 20·30ին

Մի՛ զրկուիք, խնամքով պատրաստուած գեղեցիկ եւ շատ յուզիչ ներկայացումէ մը։

THEATRE MUNICIPAL DE VILLEURBANNE, PLACE DE LA LIBÉRATION

ՅՈՒՅԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՋԱՐԴԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

(Centre d'Etudes Arméniennes)

Կազմակերպուած Հայագիտական Ուսմանց կեդրոնի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ ։

Ապրիլ 25էն 30, իրիկուններըը ժամը 6էն 10, *Միութեան սրահին մէջ*, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Ա. յարկ ։

Փարիզի Հայութիւնը հրաւիրուած է այցելելու այս առաջին փորձը որ ցուցադրութեան մը նախապատրաստութիւնն է ։

Կարեւոր.— Ճոխացնելու համար հաւաքածոն, կը լուսանկարուին միայն *փոխ տրուած բոլոր վաւերաթուղթերը*

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ

ԴԻՒՑԱԶՆԵՐԴՈՒԹԻՒՆ [5 ԱՐԱՐ ԵՒ 2 ՊԱՏԿԵՐ]

Կը բեմադրուի Ֆրանսահայ Աւետ. Եկեղեցիներու Երիտասարդաց Միութեան կողմէ, հետեւեալ վայրերու մէջ եւ հետեւեալ թուականներուն ։

Մարսէյլ· *Մայիս 2, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8·30ին, «Սալ Մազնօ»* ։ 88 Րիւ տ'Օպանեը

Վալանս· *Մայիս 3, Կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 21ին, Թէաթրը միւնիսիփալ*
Փօն տը Շէրիւի, *Մայիս 8, Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8·30ին*, Սինեմա Րուայալ
Լիոն, *Մայիս 9, Շաբաթ ժամը 20·30ին*, 50 Րիւ Պանսէլ ։
Տէսին, *Մայիս 10, Կիրակի ժամը 3·30 ին, Հ. Յ. Դ. Տան սրահը* ։
Վիէն, *Մայիս 17, Կիրակի ժամը 3·30ն*, Սէրքլը Քաթոլիկ ։

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին եւ մասնակցութեամբ՝ ՋՈՄԻՆ ։

ՄԱՑԻՍ 10ԻՆ

ՖՐ· ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Կայանի արձանագրութիւն

Ֆ· Կ· Խաչի Օգափ· կայանի արձանագրութիւնները կը սկսին Ապրիլ 4ին եւ կ'տեւեն Մայիս 30ին, Ֆրանսայի բոլոր ընկերներու մէջ։

Փարիզի մէջ արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան ամէն ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ եւ ՇԱԲԱԹ կէսօրէ եաք՝ ժամը 4էն ժամը 7, Շրջ· վարչութեան դրասենեակը՝ 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ (9), Մչակոյթի Տան Գ. յարկը ։

Պէտք է ներկայանալ անձամբ եւ վճարել կանխիկ ։ Անհրաժեշտ են՝ Լիվրէ տը Ֆամիյ եւ Քառնէ տը Սանթէ ։

Ընդունելի են.— աղջիկները՝ 6–15 տարեկան։ Տղաք՝ 6–14 տարեկան։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Գեղարուեստական երեկոյթ, կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ա. – հարկնեան խումբի կողմէ (Փարիզ) Մայիս 23ին։

LE LORD
RESTAURANT
★
SPECIALITÉS
ARMÉNIENNES ET HONGROISES
Décor agréable — Prix modérés
PARIS
9, Rue Lord Byron, 9
(CHAMPS-ÉLYSÉES)
★
— Ouvert tous les jours —
Téléphone :
ELY. 07-27

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՑԱՆ

Հայ Կարմիր Խաչի Օգն. Մարմնի Դասախօսութեան կայանի մանուկներու խումբը կը մեկնի Ճուլիս երեքին։ Աճանապրութեան համար դիմել Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին, 15, բիս Կուժօն, Փարիզ, երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները, ժամը 10–12։

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle déposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն· Ֆ·
Շրջանակով 300 Ն· Ֆ·
Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette.
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731
Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0.30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 29 ԱՊՐԻԼ
MERCREDI 29 AVRIL 1964
Le Numero : 0,30 Fr.

40րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 9997 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 40e ANNÉE — Nº 9997

Իր ԽՕՍՔԸ

ԳՈՆԷ ԱՅՍ ՏԱՐԻ...

Եթէ չենք սխալիր, որեւէ ատեն Հայաջինջ Սարսափներու տարեդարձը տօնուած չէ Հայաստանի մէջ, խորհրդային իշխանութեան հաստատումէն ի վեր :

Այդպէ՞ս էր տնօրինուած վերէն, եւ հրամանը կը գործադրուէր տառապէս : Շատ – շատ, հոգեհանգիստ մը եկեղեցիներու մէջ, համաձայն օրացոյցի երկտող արձանագրութեան :

Իսկ այս տարի՞ : Գոնէ այս տարին բացառութիւն պիտի կազմէ՞ :

Կ'ուզէինք հաւատալ, քանի որ պաշտօնական բերանները, թերթերն ու անթելը այլեւս համարձակօրէն կը խօսին հայկական պահանջներու, հայրենադարձի եւ ուրիշ ազգային հոգերու մասին :

Արդարեւ, ի՞նչպէս կարելի է Հայկական Դատ արծարծել, առանց ոգեկոչելու ամբողջ ժողովուրդի մը անհետումը, որ սկսաւ 1915 Ապրիլ 11–24ին եւ շարունակուեցաւ Դաշնակիցներու ջախջախիչ յաղթանակէն վերջն ալ (1920 – 22ին Իզմիր, Փոքր – Ասիա, Կիլիկիա) :

Անկէ մը ի վեր, Երեւանի բանաստեղծներն ու արձակագիրները երգեր եւ յօդուածներ կը նուիրեն Արհաւիրքի ականաւոր զոհերուն — Դ. Վարուժան, Սիամանթօ, Գր. Զօհրապ, Կոմիտաս Վարդապետ, Ռ. Սեւակ, եւայլն : Ցաճախ անթելը արտասանութիւններ ալ կը հաղորդէ անոնց գործերէն : Ու վերջապէս, նոր գրողներու արտադրութեանց մէջ կը յիշուին զանազան դրուագներ Սարսափի օրերէն :

Ուրեմն, գիտե՛ն պատմութիւնը : Եւ դեռ կրնան սերտել, միշտ նորանոր նիւթեր ճարելով :

Արդ, այս բոլորէն չի՞ հետեւիր թէ պաշտօնական պարտականութիւն մը կը դառնայ Ապրիլ Տասնըմէկի տօնակատարութիւնը Երեւանի մէջ : Թո՛ղ ըլլայ Գրողներու Միութեան նախաձեռնութեամբ : Կը բաւէ որ ստանայ ժողովրդական հանգամանք :

Անշուշտ ժողովուրդը շատ աւելի բան գիտէ քան դուն եւ ես եւ բոլոր անոնք որ կ'երեւան բեմերու վրայ : Այստեղ թէ այնտեղ :

Բայց, յիշատակի տօները հոգեւոր անհրաժեշտ են անոր համար : Հողվրտիքը տեւակ մը լուսաղբիւր է մանաւանդ ա՛յս ժողովուրդին համար, որ դարերէ ի վեր կերակնմուտ կը կատարէ մեռելներու յիշատակին, ուժ եւ յոյս ներշնչելով ողջերուն :

Այդպիսի տօնակատարութիւն մը միեւնոյն ատեն կրնար դառնալ ներշնչման աղբիւր, գլուխ հանելու համար շարք մը ծրագիրներ որ կ'արծարծուին Արտասահմանի մէջ, տարիներէ ի վեր :

Օրինակ, տակաւին չունինք Ցիշատակարանը Հայաջինջ Սարսափներուն :

Անհամար յուշեր, գիրքեր, տետրակներ տպուած են Արտասահմանի մէջ : Հատորներ որ կրնան լայնախոհ եւ երկնաշունչ աշտարակ մը կազմել, եթէ հաշուենք Հայաստանի մէջ եղածներն ալ : Եւ տակաւին ձեռագիրնե՛ր, ձեռագիրնե՛ր :

Պարզ հովիւ մը, Գիւտ քահանայ Աղանեանց, յաջողեր է «Դիւան Հայոց Պատմութեան»ը հրատարակել : Դժուա՞ր է Ցիշատակարան մը կազմել, հաւաքական աշխատանքով : Ձեռք ձեռքի տալով եւ նիւթերը հաւաքելով, դասաւորելով, խմբագրելով :

Պայման չէ որ անպատճառ Երեւանի մէջ կատարուի այս գործը : Անհրաժեշտ է՝ պետական օժանդակութիւնն է : Շահագրգռութիւնը :

Մխիթարեանները հսկայական ժառանգութիւն ձգեցին 200 տարուան մէջ : Հայրենիքէն հեռու, բայց Հայրենիքին համար :

Մտաւոր ուժերու ներկայ ցիրուցան վիճակին մէջ,— մինչեւ որ կարենանք բոլորս մէկ երդիքի տակ ամփոփուիլ — պիտի փնտռենք ոչ թէ ցանկալին, այլ կարելին :

Այսպիսի ձեռնարկ մը տասնապատիկ աւելի պիտի ծառայէր յարաբերութիւնները ամրապնդելու, եւ մանաւանդ փոխադարձաբար լուսաբանուելու : Օգտուելու, ներշնչուելու :

Կարգ մը երեւոյթներ եւ իրողութիւններ կ'ապացուցանեն թէ բոլոր սառերը հալած չեն տակաւին : Կամ հալած են հատուածական իմաստով :

Ապրիլ Տասնըմէկը պիտի կրնար գործել ամբողջական հրաշքը :

Եւ, ամէնէն առաջ, Երեւանցիներուն աչքերը պիտի բացուէին աշխարհի մը վրայ որ մինչեւ հիմա մնացած է խաւարակուռ Ափրիկէ : Իրենց իսկ յանցանքով :

Իրականութիւն չէ՞ որ մշակոյթի կայն անգամ վերածուեր է մենաշնորհի :

Շ.

20 Ապրիլ 1946

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԾԱՆՐ ՄԹՆՈԼՈՐՏ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

—o—

ՅՈՅՑԵՐ ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ՄԷՋ

Զօրս տօնական օրերու դադարէ մը ետք, Սուրիոյ կացութիւնը նոյն պատկերը կը ներկայացնէ : Գործադուլ ամէն կողմ միայն ուսանողներն ու դպրոցականները իրենց դասերուն կ'երթան, բայց խանութպանները փակ կը պահեն իրենց խանութները : Զօր. Հաֆէզ փորձած է հաշտարար ձեռք մը երկարել, խառն յանձնախումբ մը կազմելով տնտեսական կացութիւնը քննելու համար : Ոչ մէկ արձագանգ գտած է իր այս առաջարկը, թէեւ խորհրդակցութիւնները չեն խզուած, բայց կողմերը կը մնան իրենց դիրքերուն վրայ : Վտանգ մը կայ սակայն, վտանգի եթէ լուծում մը չգտնուի վախ կայ որ խանութպաններու գործադուլին յաջորդեն ուսանողական ցոյցեր որոնք ստիպեն բանակին միջամտել :

Այս կացութեան մէջ, Պաաս կուսակցութիւնը իր ճակատագիրը խնդրոյ առարկայ դարձուցած է : Ընդդիմութիւնը կը տարածուի նասրականներէն մինչեւ քաղքենի դասակարգը կրօնական տարրերէն անցնելով : Մահմէտական եղբայրներու միաբանութիւնը, որ յիսուն հազար անդամ ունի, կը մեղադրէ Պաաս կուսակցութիւնը իր աշխարհականութեանց համար :

Նասրականները այն տպաւորութիւնը կ'ուզեն թողուլ որ եթէ պաասական կառավարութիւնը տապալի, Եգիպտոս միջամտում պիտի չպարտադրէ :

Մամուլի ասուլիսին ընթացքին, Հաֆէզ շատ արհամարհական եղած է «Ներքին Թշնամիներու» նկատմամբ, մանաւանդ մահմետական եղբայրներու որոնց համար ըսած է.— «Իրենց ի մնաս սորվեցան որ կարելի չէ խաղալ պաասական յեղափոխութեան հետ, կը յուսամ որ հասկցան» :

Ասուլիսէն ետք, որ երկու ժամ տեւած է, ժամանակաւոր Սահմանադրութիւնը հրատարակուած է որուն թիւ 3 յօդուածը կը ճշդէ թէ իսլամական կրօնքը պետական կրօնք յայտարարուած է :

Զօր. Հաֆէզ իր հիացումը յանձնած է Հիւսէյն եւ Սէուտ Թագաւորներու, ինչպէս նաեւ Էմիր Ֆայսալի նկատմամբ :

ՎԱՀԱԳՆ ԿԱՐԵ՞ՆՑ ԹԷ... ՓՕԼ ԷԼԻՒԱՐ

Ֆրանսացի ականաւոր բանաստեղծ Փօլ Էլիւարից հատուկէնտ թարգմանութիւններ կան հայերէն լեզուով : Բանաստեղծ Վահագն Կարենցը յանձն է առել լրացնել այդ բացը : Իսկ ի՞նչպէս. վերցրել է Ֆրանսացի բանաստեղծի հանրայայտ «Ազատութիւն» բանաստեղծութիւնը եւ «վերամշակել» է, այլ կերպ ասած՝ Վ. Կարենցը փոփոխակներ է գրել Էլիւարի «Ազատութիւն» բանաստեղծութեան նիւթերով :

Եւ ահա «Աւանգարդ» թերթի այս տարուայ Փետրուար 20ի համարում տպագրուել է Վ. Կարենցի «Երգ խաղաղութեան» բանաստեղծութիւնը, որ Փօլ Էլիւարի 22 տարի առաջ գրած «Ազատութիւն» բանաստեղծութեան անյաջող թարգմանութիւնն է յիշեցնում : Ի հարկէ, «հեղինակը» (այսինքն՝ Վ. Կարենց) կը պնդի, թէ դա իր սեփականութիւնն է, քանի որ թերթն էլ ներկայացրել է որպէս այդպիսին : Իրօք, կարդալուց եւ համեմատելուց յետոյ «հսկայական» տարբերութիւններ են երեւում : Օրինակ՝ Փօլ Էլիւար վերնագրել է «Ազատութիւն», իսկ Վ. Կարենց՝ «Երգ խաղաղութեան», Էլիւար գրել է մօտ 85 տողանոց մի բանաստեղծութիւն. իսկ Վ. Կարենց սահմանափակուել է 16 տողով : Էլիւար «ազատութիւն» է գրում «Թռչող թռչունների թեւերի վրայ», իսկ Վ. Կարենց աւելի է արդիականացրել այս պատկերը եւ ցանկութիւն է յայտնել «խաղաղութիւն» գրել «թեւերի վրայ սաւառնակների», Էլիւարի «հաւաքուող կառոյցիս վրայ» տողը դարձել է «բարձրացող շէնքի դռների վրայ», Էլիւար բանաստեղծութիւնը սկսում է «դպրոցական տետրակներիս վրայ» տողով, իսկ Վ. Կարենց այդ նոյն տետրակները «մանկական» որոշելով տարել է նախավերջին տող : Էլիւար սկսել է այսպէս .

Դպրոցական տետրակներիս վրայ ,
Ծառերի եւ նստարանների վրայ ,
Աւազի եւ ձեան վրայ
Քո անունն եմ գրում :

Իսկ Վ. Կարենց պարզապէս գրելու ցանկութիւն է յայտնում .

Ցուցադրիչների քարերի վրայ ,
Դարերով մամռած ժայռերի վրայ ,
Բարձրացող շէնքի դռների վրայ
Ուզում եմ գրել ես խաղաղութիւն :

Բայց, չնայած այս «հսկայական» տարբերութիւններին, «Երգ խաղաղութեան» եւ «Ազատութիւն» բանաստեղծութիւնների մէջ կայ մի հիմնական նմանութիւն, որ առիթ է տալիս ասելու, որ Վ. Կարենց կողոպտել է ֆրանսացի բանաստեղծին :

Փօլ Էլիւար «Ազատութիւն» բանաստեղծութիւնը գրել է 1942 թ., երբ ֆրանսացի ժողովուրդը պայքարում էր ֆաշիզմի դէմ, երբ ինքը՝ հեղինակը, գիտակցելով իր պարտքը մարդկութեան հանդէպ, Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան շարքերն էր մտնում : Բանաստեղծութիւնը տոգորուած է պայքարի եւ ազատասիրութեան ոգով, Էլիւար 85 տողի մէջ թւում է այն ամէնը, ինչ շրջապատում է մարդուն, ինչ հարազատ է եւ թանկագին, ինչի համար մարդիկ իրենց արիւնն են թափում : Բանաստեղծը այդ թուարկումներով կերտում է պայքարող եւ ազատասէր մարդու կերպարը : Կատարեալ մարդու էութիւնը կազմուած է «Դպրոցական տետրակներից», «Մանկութեան արձագանգից», «Ցոյսից եւ յուշերից», «Հանապազօրեայ հացից», «Թռչունների թեւերից», «Գոմոսացող շան սուր ականջներից ու ծուռ թաթերից», «Ակամայ բացակայութիւնից» եւայլն : Բանաստեղծութիւնը կազմուած է քսան քառատողից եւ ամէն մի քառատողի վերջում գրւում է. «Քո անունն եմ գրում», իսկ բանաստեղծութիւնը վերջանում է այսպէս .

Եւ զօրութեամբ այդ խօսքի
Իմ կեանքն եմ վերսկսում ,
Ես ծնուել եմ, որ ճանաչեմ քեզ ,
որ անուանեմ քեզ
ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ :

Այստեղ է բանաստեղծութեան ուժը. Էլիւար մարդու էութեան ամենափոքր եւ անտեսանելի մասնիկների վրայ «Ազատութիւն» է գրում : Հէնց այս հանճարեղ մտայղացումը, հնարանքն է «վերցրել» Վահագն Կարենց եւ Էլիւարի հանճարեղ գործը դարձել է մի ապաշնորհ ոտանաւոր : Տուեալ դէպքում Վ. Կարենց նման է այն սկսնակ նկարիչներին, որոնք փորձում են «շտկել» մեծ վարպետների կտաւները, ի հարկէ ապարդիւն : Վատ չէր լինի, որ Վ. Կարենցն էլ զգուշանար եւ նման «շտկումներ» անելուց առաջ յիշէր, որ դեռ 22 տարի առաջ ֆրանսացի բանաստեղծը արդէն գրել է, եւ ի հարկէ, աւելի լաւ, քան Վ. Կարենցը հիմա կը գրէր :

Յ. Գ.— Չմոռանանք ասել, որ Վահագն Կարենց Փօլ Էլիւարին ծանօթացել է ոչ թէ բնագրով, այլ թարգմանութեամբ :

ԱԼ. ԹՕՓՉԵԱՆ

«Սով. Հայաստան», Ապրիլ 15

ՅԱՌԱՋ.— Էլիւարի այս ոտանաւորը առաջին անգամ թարգմանած է Շ. Միսաքեան եւ հրատարակած է *Արածանիի* մէջ (1945 Գիրք, Բ. էջ 9) :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԻՊՐՈՍԻ կացութիւնը միշտ խառնակ է : Յոյն կիպրացիները յարձակած են Սէնթ Իլարիոնի ամրոցին վրայ եւ կը շարունակեն յառաջանալ թրքական կրակին տակ : Ըսուեցաւ նաեւ թէ բերդը գրաւուած են :

ԱԹԷՆՔԻ կառավարութիւնը ազատ արձակած է քաղաքական 430 բանտարկեալներ :

ՊԵՆ – ՊԵԼԼԱ յայտարարեց Մոսկուայի մէջ թէ Խորհ. Միութեան օժանդակութիւնը թոյլ պիտի տայ Ալժերիոյ որ ազատի աշխարհակալութենէն :

ՓԱՐԻԶԻ բնակչութիւնը աւելի շատ կը կարդայ քան կ'ուտէ ըստ վիճակագրութեանց : Արդարեւ Փարիզ 2229 գրավաճառ եւ թերթավաճառի խանութներ ունի այսինքն 46 հատ աւելի քան մսավաճառի խանութները :

ՊԵԼԿՐԱՏԷՆ կը հաղորդեն թէ սերպ ուղղափառ եկեղեցին դիմում կատարած է անդամակցելու համար Եկեղեցիներու Տիեզերական Խորհուրդին :

ՏԱԼԱՍԻ բանտին մէջ, Օսվալտի ոճրագործը՝ Ռիւպի փորձած է անձնասպան ըլլալ իր խցիկին մէջ :

ՓԵՔԻՆԻ «Ժողովուրդին Օրաթերթը» հրատարակած է Սուսլովի տեղեկագիրը, ի յայտ բերելով անոր «սուտերն, սոփեստութիւններն ու շահագործումները» :

ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻՆ ԲՈՑԸ

Ուրբաթ օրուան արարողութեան ներկայ հասարակութեան մէջ կը նշմարուէր նաեւ Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի աշակերտներու խումբ մը : Փարիզի երկու հայ վարժարաններու տղաքն ու աղջիկները, իրենց համազգեստով, մեծ տպաւորութիւն գործեցին :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ
ԱՐԱՐԱՏԻ ԳԱԳԱԹԻՑ

1903 Օգոստոսին, գիտական արշաւախումբի մը հետ Արարատի գագաթը կը բարձրանայ Արշաւիր Մխիթարեան: Ահա թէ ինչ գրած է այդ վերելքին մասին :

Երբ գիշերային օթեւանից մենք նայում էինք Մասիսի գագաթին, մեզ թւում էր, թէ այդ ժայռերը գտնւում են ուղիղ նրա տակ եւ թէ հասնել ժայռերին՝ նշանակում է հասնել գագաթին, բայց հիմա, ժայռերի գլուխը բարձրանալուց յետոյ, մենք զարմանքով տեսանք, որ լերան գլուխը դեռ շատ հեռու է մեզանից եւ դեռ շատ ուժ պէտք է գործ դնել նրան հասնելու համար: Սակայն այս հանգամանքը մեզ չյուսահատեցրեց. կրկնապատկուած ուժով մենք սկսեցինք նորից մագլցել, կախ ընկնել ժայռերից, յենուած մի ձեռքի կամ գաւազանի վրայ՝ միւսով քաշել դէպի վեր մարմնի ամբողջ ծանրութիւնը, սողալ օձի նման, գործել ձեռքով, ոտքով, մէջքով, գաւազանով, ինչքան եւ ինչ կերպ միայն ընդունակ է մարդու դիւրաթեք մարմինը : Մեր ջանքերը պսակուեցին յաջողութեամբ, անընդհատ ժայռից ժայռ բարձրանալուց յետոյ՝ մենք անցանք վերջապէս այդ դժուար կիրճը եւ կանգնեցինք մի խճուտ թեքուածքի առաջ: Պէտք էր հիմնաւորապէս հանգստանալ, մանաւանդ որ մեզանից մէկը՝ Դաւիթովսկի, որ հագել էր մորթով աստառած հաստ կիսավերարկու, արդէն յոգնել էր եւ դժուարութեամբ էր բարձրանում: Նստած ժայռերի վրայ՝ մենք սկսեցինք նախաճաշել եւ նայել մեր առաջ բացուած տեսարաններին, որոնք, քանի մենք վեր էինք բարձրանում, այնքան աւելի լայն, աւելի հրաշալի էին դառնում :

Քառորդ ժամի չափ հանգստանալուց յետոյ, մենք շարունակեցինք ճանապարհը խճուտ լեռնալանջով : Դա բաւական երկար, բաւական թեք եւ բաւական տաժանելի էր: Մեր շնչառութիւնն սկսել էր դժուարանալ. կարծես մենք տանում էինք դէպի վեր ոչ մեր մարմնի սովորական ծանրութիւնը միայն, այլ՝ ահագին բեռներ: Միւս դժուարութիւնն այն էր, որ անկարելի էր այդ խճուտ թեքուածքի վրայ գոնէ մի բոպէ նստել հանգստանալու, ինչպէս անում էինք մենք յաճախ ժայռերի մէջ, ծծումբի զօրեղ, անտանելի հոտը լեցւում էր քիթս ու բերանս եւ ստիպում շուտով հեռանալ, փախչել այդ զարհուրելի տեղից : Աբիխի եւ Պըբայսի կարծիքով ծծմբային հոտը այստեղ առաջանում է նրանից, որ լերան՝ որձաքարերից բաղկացած զանգուածի մէջ գտնւում են երկաթային ծծումբի բիւրեղներ, որոնք քիմիապէս անընդհատ լուծուելով՝ արձակում են անտանելի հոտ: Ծծմբային խճուտ տարածութիւնը համարեա բոլորովին ազատ էր ձիւնից: Հեռանալով այդ տեղից՝ մենք նորից ընկանք ժայռերի մէջ. դրանք արդէն լեռնագագաթի վերջին արգելքներն էին : Երբ մենք, գլուխներս կախած, առանց այս ու այն կողմ նայելու, շնչասպառ հեւալով, մի կերպ քարշ էինք տալիս ոտքերս դէպի վեր, լսուեց յանկարծ բժիշկ Շտրայխերի ձայնը վերեւից.

— Ուռա՛, հասա՛նք, հասա՛նք:

— Ուռա՛, — կրկնեցինք մենք փոքր ինչ ներքեւից եւ ուժ տուինք ոտքներիս:

Մի քանի րոպէից յետոյ մենք արդէն կանգնած էինք Մասիսի ձիւնապատ գագաթի ժայռոտ շրթունքին:

25 – 30 քայլ հեռու մեզանից, գագաթի ամենաբարձր կէտի վրայ, խրուած յաւիտենական ձիւնի եւ սառոյցի մէջ, փոքր – ինչ թեքուած դէպի հարաւ – արեւելք, կանգնած էր օդերեւութաբանական կայանի չորստեղեայ նեղ ու բարձր, փայտեայ շինուածքը: Հարկաւոր էր հասնել նրան, բայց դա հեշտ չէր. քամին, որ անընդհատ փչում էր ամբողջ ճանապարհին, գագաթի վրայ կրկնապատկեց իր զօրութիւնը, անցնել այդ 25 – 30 քայլն առանց օժանդակ միջոցի անհնար էր: Գագաթը ամբողջովին ծածկուած էր սառցանման, ամուր, փայլուն ձիւնի հսկայական շերտով, որ զգալի կերպով թեքուած էր դէպի արեւելք. մի անզգոյշ քայլ, քամու մի զօրեղ շունչ, և մենք կը գլորուէինք դէպի Մասիսի վիհը — դէպի Ս. Յակոբի պատռուածքը, ուստի մեր մէջի ամէնից աւելի քաջն ու անձնազոհը՝ բժիշկ Շտրայխերը, կապեց մէջքից մի հաստ թոկ, որ մենք վերցրել էինք մեզ հետ, հագաւ երկաթեայ սուր ցամերով կօշկատակեր, վերցրեց ալպեան երկու գաւազան եւ առաջ ընկաւ: Դողդողալով եւ ջղային թափով խրում էր նա կօշիկներն ու երկու գաւազանները սառոյց – ձիւնի մէջ, իսկ մենք սրտատրոփ սպասում էինք նրա անվեհեր քաջարծութեան ելքին. վերջապէս նա հասաւ կայանին եւ, քանդելով թոկը մէջքից, մի ծայրը կապեց կայանի սիւնին, թոկի միւս ծայրը գտնւում էր առաջնորդ Ահմէտ Բէկի ձեռքում : Բռնելով մի ձեռքով պինդ ձգուած թոկից, իսկ միւսով ամուր – ամուր խրելով գաւազանը ձիւն մէջ՝ ես ու Դաւիթովսկին եւս իրար յետեւից հասանք կայանին : Մենք գտնւում էինք արդէն Մասիսի հարաւ – արեւելեան գագաթի ամենաբարձր կէտի վրայ ...

Մի մեծ, բոլորաձեւ, ընդհանուր պատուանդանի վրայ բարձրացած երկու վեհ կիսագնդեր՝ ծածկուած սպիտակ, ողորկ, մաքուր, յաւիտենական ձիւն ու սառոյցով, որոնք տեղ – տեղ փայլում ու պսպղում են միջօրէի արեւի ճառագայթների տակ, իբրեւ աստուածեան ցօղ – ադամանդներ, մի լայն, ցածրահասակ բիւրեղ – սառոյցի նման փայլփլող ձորակ, որ անցնելով հիւսիս – արեւմուտքից դէպի հարաւ – արեւելք, իբրեւ մըշտական անջրպետ, բաժանում է իրարից այն զոյգ կիսագունդ – եղբայրներին, ձիւնափրփուր զառիվերներ, որոնք յանկարծական զօրեղ թեքուածքով կիսագնդերի կատարներից իջնում են դէմ առ դէմ դէպի միջավայրի ձորակը մի կողմից եւ միւս կողմից աւելի թոյլ թեքուածքով դէպի լեռնագագաթի արտաքին շրջագիծը, եւ այս ամէնի գլխին բաց կապոյտ շողշողուն երկինք, որ խոնարհած դէպի վայր համբուրում է հիւսիս – արեւմուտքի կիսագնդի ամենաբարձր կէտը. ահա ինչպէս տեսայ ես Մասիսի գագաթը: Վեհ, պղու տեսարան. կարծես փրփուր ծովի մէջ երկու հսկայական ալիքներ բարձրացել են դէմ առ դէմ փոթորկի ժամին ու այդպէս մնացել անշարժ : Նայում ես, նայում այդ ձիւնի ալիքներին, որոնք այնպէս լուռ, այնպէս անսահման բարձր՝ հեռու, ցածրում երեւացող աշխարհից՝ կանգնած են առաջիդ, եւ թւում է քեզ, թէ դա մի երկրային պատկեր չէ, որ տեսնում ես դու, այլ մի անտես, անճանաչ, ընդմիշտ սառած ու մեռած մոլորակի մի հրաշալի բեկոր, որ գլորուել է մի անգամ երկնի խորքից ու ընդմիշտ կանգ առել երկրի մէջտեղում :

Փոքր – ինչ յետոյ, հանգստանալուց ես սկսեցի դիտել Մասիսի գագաթի բամասնութիւնները: Իր ամբողջութեամբ գագաթը բոլորակ է, մօտ հինգ հա[...] մեթր շրջագծով, բայց այդ ամբողջութիւնը, ինչպէս ասացի, մի ձորակով բաժանւում է համարեա երկու հաւասար սաղնդերի երկու գագաթների: Գագաթներից մէկը՝ հիւսիս – արեւմտեան, նկատելի կերպով բարձր է միւսից՝ հարաւ – արեւելեանից, բայց այդ բարձրութիւնը, իմ աչքի չափով, յամենայն[...] աւելի չէ 15 – 20 ոտնաչափից: Փոթ[...] կատաղի զօրութեամբ փչող քամու[...] ճառով մենք փորձ անգամ չարինք[...] լու ձորակը եւ, ապա բարձրանալու[...] դիպակաց հիւսիս – արեւմտեան գագ[...] թը, որ բոլորովին նոյն ձեւն ու կ[...] թիւնն ունէր, ինչպէս եւ հարաւ – [...] ւելեանը, որի վրայ կանգնած էինք[...]

(Մնացեալը յաջորդով)

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԿՐԷՏԷԻ

(Ե. եւ վերջին մաս)

1905ին ըմբոստութիւն կառավարութեան դէմ Վենիզելոսի ղեկավարութեամբ: Իշխան Գէորգ կը հրաժարի, պետութիւններ Թագաւորին կը յանձնարարեն նոր բարձր քոմիսէրի մը նշանակումը, որուն պաշտօնը պիտի տեւէր հինգ տարի: Պուլկարիոյ անկախութիւն հռչակումէն օգտուելով Կրետացիներ 1908 Հոկտեմբեր 10ին կը յայտարարեն կղզիին միացումը Յունաստանի: Վենիզելոս կը հրաւիրուի կազմելու Յունաստանի դահլիճը, պալքանեան պատերազմին Թուրքիա կը պարտուի, 1918 Մայիս 30ին, Կրետէ հանդիսաւորապէս կը միանայ մայր երկրին :

Այս փոքրիկ կղզին, ութ հազար քառ. քմ. տարածութեամբ, 1928ին ունէր 386.427 բնակիչ, 1957ին 475.800: Բնակչութեան ութսուն առ հարիւրը հողագործ է, այս տոկուն դասակարգն է որ դարերու պայքարով կը յաջողի իրականացնել հելլենականութեան Մեծ Գաղափարը՝ միացում մայր հայրենիքին քաղաքականապէս, երբ մէկ են ցեղով, լեզուով, դաւանանքով եւ պատմութեամբ: Կը դադրէ կղզիները, կը մեկնի ծովերէն անդին եւ կը մնայ հաւատարիմ հայրենիքին, վեցհազարամեայ կեանքը չէ յոգնեցուցած, չէ ծերացուցած :

Ֆրանսացի պատմաբան Խոուարտ Տըբիոյ հինգ հատոր յատկացուցած է Յունաստանի հարիւրամեայ դիւանագիտական պատմութեան, վերջին հատորին վերջաբանին մէջ, Յոյներուն կը յիշեցնէ լատին Ամերիկայի ազատարար Պոլիվարի խօսքը՝ մահուան[...] մէջ. «Միութիւն, միութիւն եւ[...] միութիւն, մէկդի վանելով[...] հակամարտութիւն երկրէ երկիր, [...] սակցութենէ կուսակցութիւն», [...] հետեւ դիւրին պիտի ըլլայ մեծ [...] փարին իրականացումը: « Նոր Յ[...] տանը, հարիւրամեայ պ[...] մեծցած Յունաստանը, յոյն բոլոր [...] կիրներուն տիրացած Յունաստանը, [...] բածնուղի իր ճիգին մէջ հարիւր[...] դարաւոր Յոյներէ օժանդակուած [...] նաստանը, որ հպարտ եւ գիտակից [...] բաղդատելի անցեալին, որ զօրացած [...] հին Աթէնքի եւ քրիստոնեայ Պոլսոյ [...] սերով, ներկայ Յունաստանը մայրն [...] բոլոր Յոյներուն եւ մեծ ազգն է [...] քի :

« Կարելի չէ բան մը ընել հոն՝ [...] իրեն :

« Կարելի չէ կազմակերպել արեւ[...] խաղաղութեան մէջ՝ առանց իր մա[...] ցութեան»: (Հատոր Ե., էջ 499):

Պատմաբանը բարոյական ուժ մը [...] տեսնէ հազարամեայ պատմութեան [...] Աւելի ճիշդ տեսնելու է կենսաբան[...] ուժ մը, նուաղած, անճիտուած չէ, [...] ւած է նոյնիսկ հարստահարութեան[...] ջանին : Հաստատելու է նաեւ ընկեր[...] ուժ մը, այսինքն դիմադրելու կարող[...] թիւն ամէն ճնշումի, կրօնական, քաղ[...] քական, տնտեսական՝ վենետիկեան [...] թրքական տիրապետութեանց տակ [...] հած է հելլենականութեան հաւատար[...] թիւնը, հպարտութեամբ անցեալին, [...] տահութեամբ ապագային, Մեծ Յոյ[...] տանի մը կառուցման իտէալով, [...] ժառանգորդ Մեծ Աթէնքի, որուն ա[...] խոնարհեցան յաղթական Սիլլա եւ [...] բոլոր Կեսար :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲ[...]

ԱՅՆ ՍԵՒ ՕՐԵՐՈՒՆ

Ասողիկը, պիծակ, միշտ կը հեռանայ տունէն, կ'երթայ կուգայ, լուր կը բերէ դրացիներէն եւ իր ընկերներէն, բոլորն ալ ինչպէս ինք՝ «ժլլոր»(*), դարձեալ մեծ մօրս բացատրութեամբ: Բարսեղը մօրս քղանցքին կառչած, միշտ լալկան, միշտ տրտնջացող: Յակոբիկը, տակաւին ծծկեր, մօրս բազուկներուն մէջ կամ բազմոցին վրայ :

Իսկ հայրս՝ զինուոր, — ա՜խ, լուր ալ չունինք իրմէ :

Այսպէս, պատրաստ, կը սպասենք որ լուսնայ, կը սպասենք որ կարաւանը ճամբայ ելլէ: Մայրս ծախած է տունէն ինչ որ կարելի է ծախել: 450 ղրուշ ունինք, ահա մեր ամբողջ հարստութիւնը, — ըսաւ մայրս աչք մը նետելէ եւ հասկնալէ ետք թէ այլեւս լրացած է ամէն պատրաստութիւն: Ու նստաւ, հանգչելու համար : Այդ հանգստութիւնը, սակայն, թուլցուց իր պրկուած ջիղերը, եւ սկսաւ լալ : Լացը վարակիչ է, եւ ահա իրարու նայելով սկսան լալ Բարսեղը եւ Յակոբիկը : Ասողիկը վար վազեց սանդուխներէն ու կորսուեցաւ մութին մէջ : Ես դուրս կախուեցայ պատուհանէն՝ ծածկելու համար յուզումս : Փողոցին մէջ անցուդարձ մը լապտերներով կամ առանց լապտերի: Երբեմն կանչեր, բարձրաձայն խօսակցութիւններ :

— Մի լար, կը լսեմ ետեւէս, մի լար, լալով կաթ չեն տար :

Մեծ – մայրս է, որ կ'աշխատի հանդարտեցնել մայրս: Ետեւ կը դառնամ, մայրս կաթ կուտայ Յակոբիկին՝ դադրեցնելու համար անոր լացը, մինչ իր դէմքը ողողուած է արցունքներով :

— Հոգ մի ըներ, կախան ոսկիներս կը ծախեմ ու նորէն անօթի չենք մնար, կ'ըսէ :

Տէրպէնտի ճամբուն վրայ
13 Օգոստոս

Լուսցա՛ւ :

Մունետիկը կ'արթնցնէ քնացողները : Փողոցները լեցուն են թուրք մունետիկներու կառքերով, — հրաման տրուած է որ ամէն տուն մէկ կառք վարձէ, «ճամբորդութեան» կապոցները բեռցնէ, որովհետեւ մէկ ժամ վերջ կարաւանը պիտի մեկնի դէպի շոգեկառքին ամենամօտ կայարանը, Տէրպէնտ :

Գիւղացին, իր յուզումին մէջ, չի գիտեր ի՞նչ ընէ ու կը տնտնայ: Կառքերը կը բեռցնեն, չուաններով կը կապեն, յետոյ վար կ'առնեն, դարձեալ կը բեռցնեն: Երախաները կուլան, մայրերը կը պոռան, մանուկներ կան որ կորսուած են կամ խաղալու գացած : Թուրք կառապանները կը տրտնջան, որ այս դանդաղութեամբ կարելի չէ մինչեւ երեկոյ Տէրպէնտ հասնիլ, ճամբան երկար է : Ժանտարմանները, ձի հեծած, սպառնալով կ'անցնին փողոցներէն :

Մենք բեռցած ենք մեր կառքը, — մատներուս ծայրերը կը ցաւին, եղունգներս կոտրեցան ծանրկեկ կապոցները կառքին վրայ բեռցնելու ժամանակ : Եւ երբ, վերջին անգամ մըն ալ, կը բարձրանամ մեր տանը սանդուխներէն, կը կանգնիմ պատշգամին մէջ, յանկարծ ողբ մը կը լսեմ գերեզմանէն :

Ձոր մը երկուքի կը բաժնէ մեր գիւղը՝ երկու թաղերու, եւ մեր տունը կը նստի վերի թաղին զառիթափին վրայ, ճիշդ դէմն ունենալով, դիմացի զառիթափին վրայ, գերեզմանը՝ ուր երգուած ողբը կարելի է լսել մեր տան ետեւի պատշգամէն հատիկ հատիկ եւ շատ յստակ :

Գիւղացի կիներ են, որ աքսորի կարաւանը ճամբայ ելլելէ առաջ՝ գերեզման վազած են հրաժեշտ առնելու համար իրենց մեռելներէն:

— Բա՛ց, մարի՛կ, բա՛ց փոսիկդ, թող քովիկդ թաղուիմ ու ղուրպէթ չերթամ, կ'երգէ մատղաշ ձայն մը:

— Մնաս բարով, հայրիկ, ես [...] կ'երթամ, ո՞վ գիտէ, ո՞ր չոլերուն [...] տ'իյնամ, գիս գերեզման դնող մը [...] չունենամ, ա՜խ, հայրի՜կ... կ'երգ[...] բիչ մը:

Յուզումը այնքան կը ցնցէ զիս, [...] կարծես պիտի խեղդուիմ: Վար կը [...] ու փողոց կ'իջնեմ :

Մայրս գլխահակ նստած է իր [...] տանը սեմին վրայ՝ Յակոբիկը [...] Մեծ մայրս նստելու տեղ կը պատր[...] կառքին մէջ: Բարսեղը մագլցած է [...] ներուն վրայ եւ շարունակ կը կանչ[...] րըս՝ պարծենալու համար թէ բարձր[...] նստած է :

Եւ ահա հրամանը, — պէտք է [...] բայ ելլել :

Մայրս ոտքի կ'ելլէ, Յակոբիկը [...] դնէ մեծ – մօրս գիրկը, չեմ գիտեր [...] չու՝ բանալիով կը գոցէ մեր տանը [...] ըը, յետոյ երեսը կը խաչակնքէ, [...] համբուրէ տանը դուռը եւ [...] դրկելու ձեւով կը բանայ ձեռքերը [...] ծես ուզէր փաթթուիլ իր տանը [...] ջազուրել զայն, կը տեսնեմ որ [...] ողբ մը ըսել կ'ուզէ թերեւս՝ որ [...] մը կը մրմնջէ :

Մեծ – մայրս կը կանչէ.

— Ալ կը բաւէ, աղջի, կը բաւէ, [...] տղուդ քով :

(3 Շար.)

(*) Կաղնիի տերեւներու վրայ, միջատի մը խայթումով կազմուած գոյացութիւն մը խոշոր սալորի մը ձեւով: Այստեղ կը նշանակէ՝ անճշան բան :

ՀԵԼԼԷՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԷՋԵՐԷՆ

ԲԱՐԵԲԱԽՏԱԲԱՐ, ԳՏՆՈՒԵՑԱՒ ՀԱՅԸ

« Քաթիմէրինի » Աթէնքի առաւօտեան օրաթերթը՝ կիրակի օրուան (12 Ապրիլ) իր թիւին խմբագրութեան ուղղուած նամակներու սիւնակին մէջ, վերեւի խորագրով՝ հրատարակած է «Կանոնաւոր Ընթերցող մը» ստորագրութեամբ հետեւեալ նամակը .—

« Կը գանգատինք, թէ Ամերիկայի մէջ կը զօրանայ թրքասիրական քարոզչութիւնը՝ կիպրական հարցին շուրջ : Ճիշդ է հաստատումը եւ արդար մեր դառնութիւնը մեր դաշնակիցներու անհետեւողականութեան դէմ : Սակայն, օգտակար պիտի ըլլար գիտակցիլ՝ թէ այս ողբալի երեւոյթին գլխաւոր պատասխանատուները մենք ենք: Որովհետեւ, իբրեւ պետութիւն եւ իբրեւ անհատ մեր անշարժութեան շնորհիւ է որ կարելի կ'ըլլայ հակառակ տեսակէտներ պարզել : Հարցը՝ այնքան յստակ է եւ հելլենական փաստարկութիւնները այնքան շատ են, որ ամերիկեան մամուլին կողմէ թրքասիրական քարոզչութեան մը յանդգնումը պէտք է չափազանց վտանգալից եւ անպատճառ քայլ մը ըլլար, բարոյական տեսակէտէ :

Կը հետեւիմ « Նիւզ Ուիք » պարբերականին, որ առանց բացառութեան, ամէն շաբաթ, արուեստականօրէն կը մատուցանէ թոյնի կանոնաւոր չափը (տոզը) : Եւ կարծես թէ իր ընթացքը բաւական չըլլար, իրեն օգնութեան կը փութան զանազան անգլերէն գիտցող Թուրքեր, որ կը ղրկեն խելք թռցնող նամակներ, զորս կը հրատարակէ :

Միացեալ Նահանգներու մէջ կ'ապրին մէկ միլիոնէ աւելի Հելլէններ: Ո՞վ կը կարծէք թէ հետաքրքրուած է այդ սուտերը հերքելով : Հայ մը ... Հալէպէն : Անունը՝ Հրաչ Տոտայեան : Ո՛ղջ ըլլայ մարդը : Ան՝ «Նիւզ Ուիք»ին ղրկած է թրքուհիի մը նամակին պապանձեցուցիչ պատասխան մը եւ պարբերաթերթը զայն հրատարակած է 1964 Մարտ 30ի նամակներու սիւնակին մէջ, « Հայկական պատասխան » խորագրով: Ահաւասիկ իր պատասխանին բնագիրը. «Զայրոյթով կարդացի Այշէ Թուլքայի կեղտոտ տեղեկագիրը: Եթէ Կ. Պոլսոյ բնակիչ չըլլար՝ իրեն պիտի ներէի իր անգիտութիւնը : Բայց, ինք 1955 Սեպտեմբերին վկայ չեղա՞ւ կողոպուտին եւ անմեղ քրիստոնեայ աշակերտներու եւ քահանաներու ջարդին: Եթէ կիպրացի Թուրքերու թիւը կիպրացի Հելլէններու թիւին քառապատիկը ըլլար, վերջիններս բոլորը մորթած պիտի ըլլային, ինչպէս որ իրենց նախահայրերը մորթած էին մէկ միլիոն Հայեր եւ մէկ միլիոն Հելլէններ, մեծ մասով անպաշտպան մարդիկ »:

Հայը՝ արժանի է շքանշանի: Սակայն, ինչի՞ արժանի ենք մենք՝ Հելլէններս »:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՄԵՐԳ ՊՈՍԹՈՆԻ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Պոսթոնի Հանրային Կեդրոնական Մատենադարանի վարչութեան յատուկ ուրախառիթ հրաւէրով, Հայ Ազգային երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Տիկին Անահիտ Քէչիշեանի, խիստ յաջող համերգ մը տուաւ Մարտ 22ին, կիրակի, Մատենադարանի շքեղ եւ ընդարձակ սրահին մէջ, որ լեցուած էր մեծ մասամբ Ամերիկացիներով :

Նախքան համերգը սկսիլը, մատենադարանի վարչութեան տնօրէնուհիներէն մին, հակիրճ եւ իմաստալից ուղերձով մը, պանծացուց հայկական երաժըշտութիւնը եւ արուեստը, եւ ներկայացուց Ազգային երգչախումբը իր անցեալ գործունէութեամբ, ըլլայ ձայնասփիւռի, ըլլայ պատկերասփիւռի վրայ :

Համերգին յայտագիրը կը բաղկանար 19 երգերէ եւ շարականներէ, Մեհրապէ, Ալէմշահէ, Կոմիտաս վարդապետէ, Ալան Յովհաննէսէ, Եկմալեանէ յօրինուած երաժշտական կտորներէ :

Երգչախումբին ղեկավարը՝ Տիկին Անահիտ Քէչիշեան համառօտ եւ ճշգրիտ բացատրութիւններ տուաւ հայ ժողովրդական երգերու եւ շարականներու երաժըշտութեան մասին:

Երգուեցան Բարի Լուսին, Հունձ, Ծիրանի ծառ, Լուսնակն անոյշ, Գարուն ա եւ այլն, ինչպէս նաեւ եկեղեցական երգեր, Սուրբ Աստուած, Սուրբ սուրբ, եւայլն: Ներկայ ժողովուրդը, լիառատ ծափահարութեամբ, գնահատեց երգչախումբը :

Համերգին օրը, Հանրային Մատենադարանի վարչութիւնը, սրահին մուտքին առջեւ, կազմակերպած էր Ցուցահանդէս մը, եւ խնամքով եւ յատուկ գրաւոր բացատրութիւններով սեղաններու վրայ շարած հայկական ձեռագիրներ, երաժըշտական գրքեր եւ նմոյշներ, մանրանկարչական արուեստի գործեր, որոնք շատ լաւ տպաւորութիւն ձգեցին հանդիսատես Ամերիկացի հասարակութեան վրայ :

Այս յաջողութեան համար, շնորհաւորելի է Հայ Ազգային երգչախումբը իր կողմով, ինչպէս նաեւ Մատենադարանի վարչութիւնը որ նման առիթ մը ընծայեց Հայկական Արուեստի եւ երաժշտութեան ցուցադրումին: Ասիկա հայկական փրոփականտի լաւագոյն ձեւերէն մին էր :

×

ՕՐ. ՎԱՐՍԵՆԻԿ ՍԱՐԸ – ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Ապրիլ 14ին, Պոսթոնի Համալսարանի Շէրմըն Սթուտընթ Եունիընի գեղազարդ սրահին մէջ, տեղի ունեցաւ Օր. Վարսենիկ Սարը – Քէչիշեանի, սոփրանօ, համալսարանի ճիւղէն շրջանաւարտ ըլլալու բէսիթալը (երգահանդէսը) մեներգներով, դաշնակի ընկերակցութեամբ՝ Համալսարանի փրոֆէսօրներէն՝ Լութվիկ Պէրկմանի :

Ներկայ էր հոծ բազմութիւն մը:

Յայտագրին մաս կը կազմէին.— Հինգ գերմաներէն երգեր՝ Եօհաննէս Պրամսի, Մայրամուտը, Լճին վրայ, Յուշեր, Անձրեւի ատեն, Լուսնի լոյս, եւ Աղջնակը :

Հինգ ֆրանսերէն երգեր՝ Քլոտ Տըպիւսիի Զանգակները, Պարտէզին մէջ, Ծովը աւելի գեղեցիկ է, Փողին ձայնը կը սգայ, Ցանկաթուփերու ատրիճանաւորումը : Մոցարթի Մոգական Սրինգ եւ Քոզի Ֆան Թութթէ օփերաներէն երկու գեղեցիկ կտորներ :

Կարճ միջնարարէ մը յետոյ, երգչուհին յաջող մեներգեց Կոմիտասի Կռունկը, Գարուն ա եւ Զինչ ու զինչը, Ալան Յովհաննէսի Եար նազանին :

Երգահանդէսի վերջին մասին մէջ երգեց Պէնճէմին Պրիթընէ երկու կտորներ՝ O, Ուէյլի, Ուէյլի եւ Նիւ Քէսըլէն չեսգար եւ Ճէրըլտ Ֆինզիէ երեք կտորներ՝ Հեռացիր մահ, Ով է Սիլվիա, Սիրող մըն էր եւ իր աղջիկը (սիրուհին) :

Իր ձայնին քաղցր թրթռացումներով, երգչուհին յուզեց ներկաները, որոնց համար մեծ վայելք մըն էր այս բէսիթալը: Երգեցողութեան ընթացքին, օտար լեզուով երգերուն առոգանութիւնը ճիշդ եւ բնական էր:

Օր. Վարսենիկ Սարը – Քէչիշեան ըստացաւ երաժշտութեան Մագիստրոսի աստիճան (Մէսթըր ավ Միւզիք) :

Յաւարտ երգահանդէսին, ներկաները հիւրասիրուեցան Համալսարանի պաշտօնեաներուն կողմէ :

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

Կ'ԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

ՓԻԿՄԷՆԵՐԸ

Դարեր առաջ Եւրոպայի մէջ պատմութիւններ շրջան կ'ընէին Նեղոսի անտառներուն մէջ ապրող սեւամորթ թզուկներու մասին: Հոմերոս նկարագրած է յանդուգն թզուկներու եւ հիւսիսէն գաղթող կռունկներու միջեւ տեղի ունեցած կռիւը: Արիստոտէլ, իր կարգին, կը գրէ հետեւեալը. «... Հոն կ'ապրին Փիկմէներու ցեղը: Ասիկա հէքեաթ չէ, այլ իրականութիւն : Մարդիկ եւ ձիերը շատ փոքր են եւ կ'ապրին անձաւներու մէջ» :

Սակայն մինչեւ ԺԹ. դար ոչ մէկ եւրոպացի յաջողած էր տեսնել փիկմէ մը:

Ասոնք աշխարհի ամէնէն գաճաճ մարդիկն են : Այրերը մեր 11 տարեկան երախաներուն հասակը ունին. բարձրութիւնը 140 սանթիմեթրէն աւելի չըլլար : Կիները աւելի կարճահասակ են :

Կ'ապրին Հասարակածային Ափրիկէի անտառներուն, Քոնկոյի աւազանին եւ Իթուրի գետի ափերուն մօտ: Կը զբաղին ձկնորսութեամբ եւ որսորդութեամբ : Որսի կ'ելլեն ամբողջ ցեղով :

Այրերը իրարու հաւասար հեռաւորութեան վրայ, երկար շղթայ կազմած, առանց աղմուկի կը յառաջանան անտառին մէջ: Իրենց ետեւէն կ'երթան կիները՝ երախաները մէջքերնուն կապած : Երբ կը հասնին անտառի խորքը, առաջնորդին գլխաւորութեամբ մեծ բոլորակ մը կը կազմեն եւ աստիճանաբար կը սկսին նեղցնել շրջանակը : Այրերը ցանցերը կը խրեն գետին, իսկ կիները եւ երախաները գոռում – գոչիւնով եւ փայտերը ծառերուն զարնելով որսը կը քշեն դէպի թակարդ: Շուները կը սկսին իրենց խլացուցիչ ոռնոցը : Կենդանիները կը փախչին եւ կ'իյնան թակարդ : Փիկմէները թունաւոր նիզակներով եւ նետերով կը սպաննեն վայրի ցուլերը եւ նոյնիսկ փիղերը : Թոյները իրենք կը պատրաստեն յատուկ բոյսերէ, որ կ'աճին Իթուրիի ափերուն :

Առողջ եւ ամրակազմ են: Ափրիկէ գացած բոլոր բժիշկները եւ գիտնականները ոչ մէկ հիւանդութիւն յայտնաբերած են այս ցեղին անդամներուն մօտ :

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՔԱՐԱՅՐՆԵՐ

Հայրենի բնութեան յուշարձաններուն մէջ մեծ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնեն զանազան քարայրները :

Լոռիի մէջ կը գտնուի Հաղպատի Զաքէհ իշխանին անունով կոչուած Զառնի քարայրը, ուր Գուգարաց աշխարհը խուժած օտար ուժերուն դէմ երկար ու յամառ դիմադրութիւն մը ցոյց տուաւ Զաքէհ իշխանը իր 500 մարտիկներով : Քարայրը երկու բաժանում ունի, մէկը այր մարդոց ու միւսը կիներու համար : Թըշնամին չէ կրցած թափանցել այդ անառիկ քարայրը եւ պարտուած ետ վերադարձած է: Քարայր կարելի է իջնել միայն պարաններով :

1273ին Զառնիի քարայրին մէջ ծնած է Վարդան Բարձրաբերդցի իմաստասէրը:

Մօտաւորապէս հարիւր տարի առաջ այս քարայրին մէջ գտնուած են բազմաթիւ մագաղաթներ, որոնք Հաղպատի վանքի գրադարանին զարդը եղած են երկար ժամանակ :

Խրամաձորի Ցաղթանց քարայրը ունի իր պատմութիւնը: Այստեղ պարտուած եւ փախուստի դիմած է Լենկթիմուր, որ ասպատակած էր Հայաստանը: Այդ յաղթանակին առթիւ ալ քարայրը կոչուեցաւ Ցաղթանց :

Լոռիի աշխարհը հարուստ է մեծ քարայրներով, ամէն քարայր իր պատմութիւնը ունի, որ կապուած է մեր պատազրական կռիւներուն եւ մշակոյթին հետ :

Սիւնեաց աշխարհը եւս իր հռչակաւոր քարայրները ունի: Հոս կան թէ բնական, թէ արուեստական քարայրներ, որոնք ունին իրենց հերոսական պատմութիւնները:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (83)

ԽՈԴԵԴԱՆ

Ասատուրն իր սովորութեան համաձայն քնում էր շների մօտ: Երբ խարոյկը հանգչում էր, նա գնում էր դէպի մակաղատեղին եւ նստում էր գլուխը գամփռներից մէկնումէկի կրծքին դրած :

Երազի մէջ նրա աչքերի առջեւով իրար ետեւից անցնում էին Սեւ սարի գայլերը՝ իրենց ահռելի կերպարանքներով : Խոդեդանը մէկիկ մէկիկ հաչում էր նրանց, ասես թէ իր ոչխարն էր համբարում :

Պատահում էր, որ նա գիշերը քնի մէջ բարձրաձայն հաչում էր կանչում : Այդ ժամանակ վրայ շներն ամբողջ թափով սլանում էին առաջ: Ինքն էլ իր ձայնից սթափուելով եւ մահակը վերցնելով, վազում էր նրանց ետեւից :

ԹԵՒԱՒՈՐՆԵՐԸ

Բայազն արդէն սկսել էր աշխատել Աւէսի Հաջու արտերում: Նաեւ Ոսկեհատը Արինօքի հայ կանանց ու աղջիկներին ժողովելով, գնում էին աղայի կորեկի եւ գլգըլի արտերը քաղհանելու: Նուազ ցցուններ պոկում էին, իսկ առողջ ցողունների շուրջը բուկ էին տալիս, որ բոյսը փարթամանայ: Իսկ աւելի ուշ, երբ կանաչում էր շաղգամը, նրանք շաբաթներով դուրս չէին գալիս մարգերի միջից : Մինչեւ արեւամուտ քաղհանում եւ նօսրացնում էին կանաչ տունկերը, աւելորդ թփերը կտրում էին, որ արմատն աւելի զօրանայ :

Բայց ամառնային ամենադժուար աշխատանքը հասունացող արտերի պահպանութիւնն էր: Հէնց որ արտը հասկ էր կապում, Սասնոյ սարերի բոլոր հաւքերը լցւում էին Բռնաշէն: Գալիս էին ագռաւները, կաչաղակներն ու սարեկները : Իսկ ճնճղուկներին ու լորերին՝ թիւ ու համար չկար :

Այդ օրերին գիւղերի բոլոր հարսներն ու կանայք, տղաներն ու աղջիկները թափւում էին դաշտերը, որ իրենց բերքը պաշտպանեն: Բայազը, գիւղի հարսներին ու աղջիկներին առած, գնում էր աղայի արտերը «հայպա» անելու, այսինքն՝ հաւքերին դուրս քշելու արտերից: Պարսատիկների մէջ հող էին լցնում միջնամատից եւ շըխկացնելով արձակում :

Աւէսի Հաջու արտերը գտնւում էին Արինօքի ձորաբերանին՝ Բռնաշէն գետի երկարութեամբ : Կանայք քայլում էին կորեկների միջով եւ պարսատիկների մէջ հող լցնելով շպրտում էին հաւքերի վըրայ, հետն էլ զիլ վայրենական ձայներ արձակելով : Թռչունների երամները, սեւ ամպի պէս, կտրելով ձորը՝ նստում էին դիմացի ցանքերին: Այնտեղից էլ «հայպա»ով ետ էին հալածւում Դաշտադէմի արտատէրերի կողմից կամ թռչում էին դէպի միւս հարեւանների արտերը :

Ախուպի Զատօն շատ էր կատաղում, երբ նկատում էր, որ փետրաւորները Արինօքի կողմից քշւում էին իր արտերի վրայ : Նա գալիս կանգնում էր ձորաբերանին, որեւէ ծառի ստուերի տակ եւ, կրակելով, ետ էր դարձնում երեւացող երամները :

— Ո՞ւր էք ճնճղուկներին իմ ցանքսի վրայ քշում ,— բղաւում էր քուրդը դէպի ձորի հակառակ եզրին կանգնած «հայպա» անող աղջիկների ու կանանց խումբը :

— Դու Աւէսի Հաջու հետ խօսիր, աղա, մեզ վրայ ինչո՞ւ ես բարկանում ,— պատասխանում էին Ոսկեհատն ու Բայազը ձորի միւս կողմից :

— Մարութա սարի կողմը քշէք ,— գոռում էր Զատօն, կրակելով օդի մէջ :

— Մարութա սարի կողմը քշենք, Սասունցիք կը նեղանան :

— Ուրեմն Ս. Աղբերիկի կողմը քշէք :

— Էն կողմից էլ Վանահայրերը կը նեղանան :

— Որ էդպէս է, Դաւթի քարի վրայով թռցրէք դէպի Ծծմակայ Քիթ: Մի խօսքով, որ կողմն ուզում էք՝ հալածէք, միայն թէ իմ արտերից թող հեռու թռչեն, — բղաւում էր կատաղած քուրդը՝ մէկ անգամ էլ կրակելով դէպի վեր :

Հաւքերի երամը, որ առաջին պայթիւնից նետուել էր Դաշտադէմ, երկրորդ պայթիւնից վախեցած, մի մոլեգին պըտոյտ կատարելով ձորի վրայ եւ երկինք բարձրանալով, տարերայնօրէն ուղղւում էր դէպի Ծովասար, մի հսկայական ամպի պէս ծածկելով արեւի լոյսը : Բայց դեռ այդ սարին չհասած, որոտում էր Ախուպի Խասոյի հրացանը: Հաւքերի այդ ամբողջ բազմութիւնը, աղմկալի եւ խուճապահար, ետ դառնալով, Արինօքի վրայով սլանում էր դէպի Սեւ սարի զով անտառները:

— Էսպէս էլ կրակ կը լինի՞, ոչ ոք չի ուզում, որ իր արտի կողմը թռչեն : Բա էս անտէր փետրաւորները ո՞ւր պիտի գընան, — բարկացած գոչում էին Բայազը, Ոսկեհատը եւ միւս գեղջկուհիները :

— Հեռո՛ւ թռէք, հեռո՛ւ, ա՛յ թեւաւորներ, ա՛յ սեւաւորներ ,— կանչում էին նրանք՝ պարսատիկները զիլ արձակելով :

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Խոսրով Սարաճեան, Տէր եւ Տիկին Հայկ Սարաճեան, Տօքթ. եւ Տիկին Արթօ Աբգարեան, Թիէրի, Իվ, Լիտիա Սարաճեան, Քաթըրին եւ Մար – ժոլէն Աբգարեան ինչպէս նաեւ Թէր – զեան, Աբգարեան, Քլաֆէ եւ Քլերիօ ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցա – նեն իրենց մօր, մեծ մօր, մօրաքրոջ եւ աղգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԹՈՄԱ ՍԱՐԱՃԵԱՆԻ

(Ծնեալ Զարուհի Թէրզեան)

յանկարծական մահը որ տեղի ունեցաւ իր բնակարանը՝ 51 Րիւ Կիւսթաւ Քուր – պէ, (Պաճէէօ):

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի (Ապրիլ 30) ժամը 14ին, փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Պան – եէօ Գոմիւնալ գերեզմանատունը, ամ – փոփուելու համար ընտանեկան դամբա – րանը: Թաղումը տեղի կ'ունենայ ժամը 15·40ին:

Մասնաւոր մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ ազդ նկատել:

ՅԱՌԱՋ. — Մեր ցաւակցութիւնները Տօքթ. եւ Տիկին Ա. Աբգարեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Անթառամ Պալեան, Պ. Շմաւոն Պալեան եւ զաւակները՝ կը ծա – նուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, այս Կիրակի, (Մա – յիս 3), Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ամուսնոյն եւ մօ – րեղբօր՝

ՊԱՂՏԱՍԱՐ ՊԱԼԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին հանդուցեալին յիշա – տակը յարգողները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է Այրի Տի – կին Մարի Տէր – Գալուստեանէ 30 Ֆր. ՅոգէՖ Փափազեանի մահուան առթիւ:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Զատկուան առթիւ նուէրներ Պուլ. Օս – տոյի եկեղեցւոյ.— Գ. Տէրոյեան պրա – սեղան – պահարան մը, Մկր. Աւազանի կողքին եւ զեղեցիկ աստիճան, Ժանօ Հա – լաճեան՝ երկու թիքնաթոռ, Մ. Եավէր՝ Գմբէթին համար մեծ խաչ մը: Ալիքսան – եան եղբարք, Տէր եւ Տիկին Տ. Բարու – նակեան, Այրի Տիկին Ա. Քէնաիրեան՝ մէկ մէկ արժէքաւոր զորգ: Իսկ Տիկին Ն. Զարիպեան 50 տոլար (Ամերիկայէն):

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն, ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ Մար – սէյլի շրջանի հետեւեալ ենթակոմիտէնե – րու եւ խումբերու բոլոր ընկեր–ընկերու – հիները:

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ եւ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔ – ԵԱՆ, 9 Մայիս, Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին, Ահարոնեան ակումբը:

ՀԱՄԱԶԱՍՊ, 10 Մայիս, Կիրակի կէս – օրէ վերջ ժամը ճիշդ 15ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՎԱՐՈՒԺԱՆ, 10 Մայիս, Կիրակի կէս – օրէ վերջ, ժամը ճիշդ 15ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՋԱՒԱՐԵԱՆ, 16 Մայիս, Շաբաթ, ժա – մը ճիշդ 21ին, սովորական հաւաքատե – ղին:

ՎՌԱՄԵԱՆ, 17 Մայիս, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին, սովորական հա – քատեղին:

ԸՆԿԵՐ–ԿԱՐՕ, 17 Մայիս, Կիրակի կէս օրէ վերջ, ժամը ճիշդ 15ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ, 16 Մայիս, Շաբաթ եւ – րեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

Այս ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները: Բո – լոր ընկեր–ընկերուհիներու ներկայու – թիւնը պարտաւորիչ է: Վարչութիւնները նախապէս ընկերներուն պէտք է տեղեկա – ցընեն ժողովներու վայրը, օրը եւ ժա – մը:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

Ալֆորվիլի եկեղեցւոյ հոգաբարձու – թիւնը Ապրիլեան Սգատօնը կը տօնէ Սալ Վոլթէրի մէջ: Ապրիլ 30ին, Հինգշաբթի, ժամը 21ին: Բարձր հովանաւորութեամբ Կաթողիկոսական Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿՈՒԱՆԻ:

Պատուոյ նախագահութեամբ Ալֆոր – վիլի Երեսփոխան – քաղաքապետ ՌԱՈՒԼ ՊԼԻՕԶԻ:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

ԷՔՍ – ԱՆ – ՓՐՈՎԱՆՍԻ ՄԷՋ

EGLISE DU COLLEGE CATHOLIQUE
20, Rue Lacépède, AIX

Կիրակի, Մայիս 3ին, առաւօտեան ժա – մը 9·30ին, Էքս – Ան – Փրովանսի եկե – ղեցիին մէջ Եպիսկոպոսական հանդիսա – ւոր պատարագ պիտի մատուցուի:

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Հարա – ւային Ֆրանսայի Առաջնորդ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ

Էքսի եւ շրջաններու Հայութիւնը կը հրաւիրուի խուռներամ գալու եւ Հայոց սքանչելի պատարագին խորհուրդով լեց – ուելու:

ՎԱՐԶՈՒԹԻՒՆ Հ. Բ. Ը. Մի.

ԽՆՋՈՅՔ

Ալֆորվիլ.— Կապ. Խաչի, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին եւ Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինաս – եան» ենթակոմիտէին խնջոյքը, քաղաքա – պետարանի սրահը, Մայիս 9ին:

Ճաշագին՝ 10 ֆրանք:

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին եւ մասնակցութեամբ՝ ՋՈՄԻՆ:

ՄԱՅԻՍ 10ԻՆ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

ՎԻԷՆԻ ԵՒ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ Մայիս 2ին:

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ Կիրակի Մայիս 3ին:

Ներկայ կ'ըլլան ընկերները Մարսէյլէն: Խօսք կ'առնէ՝ միութեանս նախագահ՝

ՎԱՐԴԱՆ ՊԱՆՏԻԿԵԱՆ

ՄԱՅԻՍ 28

ՓԱՐԻԶ

Կը տօնուի 30 Մայիս Շաբաթ գիշերէն մինչեւ լոյս, Ջ. Թաղամասի քաղաքապե – տարանի սրահներուն մէջ:

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Մայիս 24ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, Րիւ Ֆէյի սրաքը:

Մուտքը ազատ է:

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Մայիս 31ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ:

×

Մարսէյլի մէջ կը տօնուի Մայիս 30ին, Շաբաթ գիշեր, ԱԼՀԱՄԲՐԱՅԻ մէջ ժա – մը 21էն մինչեւ լոյս: Մարսէյլի հայ կազմակերպութիւններէն եւ Միութիւն – ներէն կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը:

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. կոմիտէի կողմէ, Յունիս 13ին, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8·30ին, Թէաթր Միւնիսիփալի սրահը: Կը խնդ – րուի կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ: Մանրամասնութիւնները յա – ջորդով:

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՋ

Կայանի արձանագրութիւն

Ֆ. Կ. Խաչի Օդափ. կայանի արձանա – գրութիւնները կը սկսին Ապրիլ 4ին եւ կ'աւարտին Մայիս 30ին, Ֆրանսայի բո – լոր շրջաններու մէջ:

Փարիզի մէջ արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան ամէն ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ եւ ՇԱԲԱԹ կէսօրէ ետք՝ ժամը 4էն ժամը 7, Շրջ. վարչութեան գրասենեակը՝ 17 Րիւ Պէէօ, Փարիզ (9), Մշակոյթի Տան Գ. յարկը:

Պէտք է ներկայանալ անձամբ եւ վճա – րել կանխիկ: Անհրաժեշտ են՝ Լիվրէ տը Ֆամիլ եւ Քառնէ տը Սանթէ:

Ընդունելի են.— աղջիկները՝ 6–15 տարեկան: Տղաք՝ 6–14 տարեկան:

Լ Ի Ո Ն

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԷՆ

ՄԱՅԻՍ 2 — Շաբաթ ժամը 20·30ին

Մի՛ զրկուիք, խնամքով պատրաստուած գեղեցիկ եւ շատ յուզիչ ներկայացումէ մը:

THEATRE MUNICIPAL DE VILLEURBANNE, PLACE DE LA LIBÉRATION

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԱՅՍ ՇԱԲԱԹ՝ ՄԱՅԻՍ 2, ԺԱՄԸ 8·30

ՍԱԼ ՄԱՋԸՆՕ

(88, Րիւ տ'Օպաճեը)

— 1915 —

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԱՒԵՐԱԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ԵՒ ՓԱՍՏԱՆԿԱՐ – ՆԵՐՈՒ ՄԵԿՆԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՊԱՏԿԵՐԱՍՓՌՈՒՄ

EXPOSÉ AUDIO-VISUEL DE DOCUMENTS ET PHOTOS

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՄԱՆՑ ԿԵԴՐՈՆ
(Centre d'Etudes Arméniennes)

Մուտքի տոմսերը տեղւոյն վրայ կամ նախօրօք դիմել՝

D. KHAYIGUIAN
75, La Canebière Tél. : co 47-74

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ

ԴԻՒՑԱԶՆԵՐԳՈՒԹԻՒՆ (5 ԱՐԱՐ ԵՒ 2 ՊԱՏԿԵՐ)

Կը բեմադրուի Ֆրանսահայ Ասետ. Եկեղեցիներու Երիտասարդաց Միութեան կողմէ, հետեւեալ վայրերու մէջ եւ հետեւեալ թուականներուն.

Մարսէյլ. *Մայիսին, թուականը յետոյ դային:*

Վալանս. *Մայիս 3, Կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 21ին, Թէաթրը Միւնիսիփալ*
Փօն տը Շերիւի, *Մայիս 8, Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8·30ին, Սինեմա Րուայալ*
Լիոն, *Մայիս 9, Շաբաթ ժամը 20·30ին, 50 Րիւ Պաճսէլ:*
Տէսին, *Մայիս 10, Կիրակի ժամը 3·30ին, Հ. Յ. Դ. Տան սրահը:*
Վիէն, *Մայիս 17, Կիրակի ժամը 3·30ն, Սէրքլը Քաթոլիք:*

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ԼԸ ՓՈՅԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐԸ

Թէօճէս է Աէսիոնի կազմակերպած Լը Փոյի բանակումներու արձանագրութիւն – ները սկսած են: 14էն վար տղոց եւ աղ – ջկանց բանակումը կը սկսի Յուլիս վե – ցին, իսկ 14էն վեր տարիք ունեցողներու – նը Օգոստոս 3ին: Արձանագրութեանց համար դիմել բանակումի տնօրէնին, վեր. Յ. ՀԷՎԱՃԵԱՆԻ՝

JEUNESSE ET ACTION
6, Place de la Rotonde
ST-JEROME - MARSEILLE (13)
Tél. : 62-85-10

ՍԵԲԱՍՏԻՈՑ Մուրատ Ուսումնասիրական Միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները եւ համակիրները այս Կիրակի ժամը 15ին, իսկի Տրէյ վարժարանը: Օրակարգ՝ նոր վարչական ընտրութիւն: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐՈՒ

ՀԷԼՎԱ ԼՈԳՈՒՄ Սուսամ – ՀԷԼՎԱ

ԹԱՀԻՆ ՇԱՐՈՒ (ՌՈՃԻԿ) ՎԱՐԴԷ-ԱՆԻՆ

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA • CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0.30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 30 ԱՊՐԻԼ
JEUDI 30 AVRIL
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9998

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — Nº 9998

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍԵՒՐԷՆ ԼԻՈՆ

Սեւրի Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի աշակերտներէն խումբ մը կը մեկնի Լիոն՝ Վիլէօրպանի Թաղապետական թատրոնին մէջ այս Շաբաթ իրիկուն տալու համար «բացառիկ ներկայացում» մը, հայերէն եւ ֆրանսերէն լեզուներով :

Ուրեմն Փարիզէն վերջ Լիոնի մեր հայրենակիցներն ալ առիթը պիտի ունենան ծափահարելու Ֆրանսահայ գաղութի մանչերու յատուկ հայկական միակ վարժարանի աշակերտները եւ անոնց բերնէն լսելու մեր մայրենի ոսկեղէնիկ լեզուն :

Գնահատելի է ձեռնարկը եւ շնորհաւորութեան արժանի են կազմակերպողները:

Քանիցս առիթ ունեցած ենք շեշտելու նախախնամական դերը, զոր կը կատարեն Մխիթարեան զոյգ միաբանութիւնները հայ մշակոյթի պահպանման ու տարածման համար սփիւռքի օտար հորիզոններուն տակ :

Մասնաւորաբար կրթական մարզին մէջ մեծ է ծառայութիւնը, զոր կը մատուցանեն անոնք, անհուն զոհողութիւններու գնով դպրոցներ պահելով Սուրիոյ, Լիբանանի, Թուրքիոյ, Եգիպտոսի, Հարաւային Ամերիկայի, Իտալիոյ եւ Ֆրանսայի մէջ :

Մեր գաղութը երախտապարտ է Վենետիկի հայրերուն, որոնք հայ մշակոյթի ջահը վառ կը պահեն Սէնի ափերուն վրայ, սատարելով ազգապահպանման՝ այն գիտակցութեամբ, որ արտասահմանի Հայութեան համար ամէնէն հրատապ ու կենսական հարցն է անիկա :

Աւելի քան երեք տասնեակ տարիներէ ի վեր հազարաւոր հայորդիներ դաստիարակուած են Սեւրի կրթական յարկին տակ: Սորված են Հայոց դարաւոր ու փառաւոր պատմութիւնը, հայ լեզուն ու հաղորդուած են հայկականութեամբ, ներշնչուած ազգային ոգիով :

Տակաւին քանի մը շաբաթ առաջ առիթ ունեցանք ծափահարելու Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի աշակերտներու պատկառելի խումբ մը, որ ազգային ու ժողովրդական երգերու գեղեցիկ փունջ մը կը ներկայանար մեզի Միւթիւալիթէի մեծ սրահին մէջ, հովանաւորութեամբ Նախկին Աշակերտներու Միութեան :

Մեր կուրծքերը հպարտութեամբ կ'ուռէին՝ ի տես մանաւանդ 8–10 տարեկան տղոց, որոնց մանկական շրթները հարազատօրէն կ'արտայայտէին մեսրոպեան քաղցրահնչիւն բառերը :

Դպրոցի տեսչութիւնը շատ գեղեցիկ գաղափարն է յղացած իր աշակերտական «Թատերախումբ»ը վարժարանի նեղ շրջանակէն դուրս հանելով ղրկելու Լիոն, որպէսզի մեր այս հայաշատ գաղութն ալ մօտէն ծանօթանայ այն աշխատանքին, զոր կը տանին Մխիթարեան վարդապետներն ու դպրոցի ուսուցիչները՝ օտար աստղերու տակ ծնած մեր նոր սերունդը հայկական շունչով դաստիարակելու համար :

Վստահ ենք, որ այս առաջին փորձը առանց վաղորդայնի պիտի չմնայ: Եւ գաւառի մեր միւս հայրենակիցներուն եւս հնարաւորութիւն պիտի տրուի յառաջիկային՝ տեսնելու եւ գնահատելու հայ աշակերտներու ձեռք բերած արդիւնքը :

Լիոնի եւ շրջանի Հայերէն կ'ակնկալենք, որ մեծ բազմութեամբ ներկայ ըլլան Շաբաթ օրուան բացառիկ երեկոյթին, քաջալերելու համար մեր պատանի դպրոցականները :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՆՈՐ ԾՐԱԳԻՐ

ՄԻՆՉ Կ'ՈՒԶԵՆ ԿԻՊՐՈՍԸ ԲԱԺՆԵԼ

Լոնտոնի «Իվընինկ Սթանտարտ»ը հըսկայ խորագիրով մը կը հրատարակէ Կիպրոսի բաժանման նոր ծրագիր մը զոր կը ներկայացնէ Կիպրոսի փոխ – նախագահ՝ Տոքթ. Քիւչիւք: Ըստ իրեն կղզիին մէկ երրորդէն աւելին (ճիշդ 37 առ հարիւր) պէտք է յատկացուի թրքախօս Կիպրացիներուն իսկ մնացեալը՝ Յոյներուն: Քիւչիւք կը հասկցնէ նաեւ թէ այս ձեւով կազմուած երկու Կիպրոսները, կրնան յետագային, մէկը Թուրքիոյ միւսը՝ Յունաստանի կցուիլ :

Կղզիին մէջ, կրակը գրեթէ դադրած է Ս. Հիլարիոնի շուրջը: Կը թուի թէ Թուրքերը «ռազմավարական նահանջ» մը կատարած են : Լրագրողները, որոնք առաջին անգամ կրցած են ամրոցէն ներս մտնել, նկատած են որ միայն չորս Թուրք մնացած է ներսը: Ասկէ կ'եզրակացուի որ Թուրքերը տարածուած են ամրոցին շուրջերը, որպէսզի արգիլեն յոյն ռազմիկներուն իրենց դիրքերը շըրջապատելու կարելիութիւնը :

Ամէն պարագայի մէջ, ՄԱԿի հրամանատար Ջօր. Կիանի շատ դժգոհ է եւ հրապարակային յայտարարութեամբ մը յայտնած է իր դժգոհութիւնն ու մտահոգութիւնները ի տես կղզիին կացութեան: Կ'ըսուի թէ նոյնիսկ դիմած է Ու. Թանի որպէսզի վերաքննէ միջազգային ուժին դերը : Արդարեւ ՄԱԿի ուժերուն ստեղծած հանդարտութիւնը շատ կարճ եղած է եւ ներկայիս Կիպրոսի տագնապը շատ սուր հանգամանք ստացած է: Յոյն կիպրացիները կազմակերպուած են եւ իսկական ռազմական գործունէութեան անցած են :

Գալով միջնորդին, Փարիզի մէջ տեսնուած է ՄԱԿի քարտուղարին հետ եւ անոր հաղորդած Անգարայի, Նիկոսիոյ եւ Աթէնքի իր խօսակցութեանց արդիւնները :

Լարուածութիւնը կը շարունակուի Յոյներու եւ Թուրքերու միջեւ եւ պատճառ կը դառնայ որ վնասուի նաեւ Ատլանտեան ուժը : Այսպէս Յունաստան մերժած է մասնակցիլ Ատլանտեան ռազմափորձերուն որոնք պիտի կատարուին Սեպտեմբերին Թրակիոյ մէջ «նկատի առնելով իրաց ներկայ կացութիւնը» :

Ինէօնիւ ալ շեշտած է կացութեան ծանրութիւնը Ատլանտեան Ուխտի ընդհ. քարտուղարին առջեւ, որ պաշտօնով Անգարա կը գտնուի այս օրերուն :

×

Պոլսոյ «Միլլէթ» թերթը կը գրէ՝ Անգարայի եւ Իզմիրի մէջտեղ գիւղի մը մէջ, գիւղացիները կատաղի ցոյց մը ըրած են ելեկտրականութեան կեդրոն մը տապալելով :

Այս ձեւով ուզած են բողոքել որ կառավարութիւնը ցարդ չէ կատարած հարկ եղած աշխատանքները գիւղին ելեկտրականացման համար :

Ուշաքի շրջանին կառավարիչը, որ խումբ մը ոստիկաններով գիւղը կ'երթար, յարձակման ենթարկուած է ու վիրաւորուած : Կառքն ալ քարկոծուած եւ ամբողջովին փճացուած է : Օգնական ուժեր ղրկուած են, բայց ծանր բախումները շարունակուած են : 28 գիւղացիներ ձերբակալուած են :

Հ. Յ. Դ. 4-ՐԴ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆ

ԱՆՏՐԷ ԹԱՊՈՒՐԵԱՆ ԸՆՏՐՈՒԱԾ

Կիրակի օր, տեղի ունեցաւ Հիւսիսային Մեթնի ընտրութիւնները : Այս շրջանին մաս կը կազմէր Պուրճ – Համուտը, ուր Հ.Յ.Դ. – Քաթայէպ ցանկը կը ներկայացնէր հայ 4րդ թեկնածուն՝ Անտրէ Թապուրեան :

Անտրէ Թապուրեան ընտրուած է ստանալով 18.283 ձայն, մինչ Տիգրան Թոսպաթ 17.861 կը ստանար եւ չէր ընտրուեր :

Ընտրական այս երրորդ շրջանին մէջ, կը պարտուէին նախկին նախագահ՝ Քամիլ Շամուն եւ Րէմոն Էտտէ :

Կիրակի օր կը մնար 38 երեսփոխանական աթոռ որոնց համար 115 թեկնածուներ կային :

Ընդհանուր կերպով եւ ըստ Լը Մոնտի թղթակցին քուէարկութեան մասին որեւէ դիտողութիւն չէ եղած ընդդիմութեան կողմէ : Նկատի առնուած է միայն որ քուէներու քննութիւնը շատ երկար տեւած է եւ արդիւնքները անսովոր յապաղումով հաղորդուած : Ընդհանուր կերպով հոս ալ Շեհապի կողմնակիցները ընտրուած են եւ Շամունի ցանկակիցներէն միայն մէկը՝ Մողապղապ :

Յատկանշական է ուրիշ պարտութիւն մը որ բաւական յուզում յառաջ բերած է կարգ շրջանակներու մէջ: Արդարեւ Րէմոն Էտտէ իր ամբողջ ցանկով պարտըւած է իր ընտրաշրջանին մէջ (Պիպլոս): Էտտէի համար կ'ըսուէր թէ հաւանական թեկնածու կրնայ ըլլալ Շեհապի յաջորդութեան իսկ ներկայ պատկերով, կը մնայ մէկ հաւանականութիւն՝ բարեփոխում մը Սահմանադրութեան մէջ որ թոյլ տալ Շեհապի վերընտրութիւնը :

Այս անգամ, ալ ինչպէս, 25 տարիներէ ի վեր, մէկ համայնավար թեկնածու կար՝ դրուշար մը որ 1848 ձայն ըստացաւ մինչ իր հակառակորդը կ'ընտրուէր 14.493 ձայնով :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵՆ ՊԵԼԼԱ կը շարունակէ իր խորհըրդային շրջապտոյտը այցելած է Թաշքենտ, տեսակցելէ ետք Խրուշչեւի, Միկոյեանի, Բրեժնեւի հետ :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ Պրաւդան կը մեղադրէ Չինաստանը որ միջամուխ կ'ըլլայ Խորհրդ. Միութեան ներքին գործերուն : Փեքինի «Ժողովուրդին Օրաթերթն» ալ կը գրէ թէ Խրուշչեւ ջղագարութեան տագնապներ կ'ապրի երբ հակաչին ճառեր կը խօսի :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ երկաթուղիին պաշտօնեաները գործադուլ սկսան Չորեքշաբթի ցերեկ: Այս մասնակի գործադուլը որ անշարժութեան մատնած է մանաւանդ արուարձաններու կառախումբերը պիտի վերջանայ Հինգշաբթի կէս գիշերին : Զինուորական կառքեր դրուած են ժողովուրդին տրամադրութեան :

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻ նիստին, Քուվ տը Միւրվիլ բացաւ արտաքին քաղաքականութեան վիճաբանութիւնը: Կը թուի թէ Ֆրանսա երթալով կը հեռանայ Ատլանտեան Ուխտէն, բայց Արտաքին նախարարը լռութեամբ անցած է կառավարութեան բուն նպատակներուն վրայէն :

ԵՄԷՆԻ առաջին Սահմանադրութիւնը հռչակուած է առջի օր, Նասըրի մեկնումէն քանի մը ժամ ետք: Նասըր – Սալալ միացեալ զեկոյց մըն ալ կը պահանջէ «Ատենի ազատագրումը (անգլիական հոգատարութիւն):

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ձայնասփիւռը աւելի լայն տեղ սկսած է տալ դէպի Չինաստան, Ռումանիա եւ Քուպա իր հաղորդումներուն եւ կրճատած է արեւմտեան Եւրոպայի իր հաղորդումները:

ՆԱԽԱԳԱՀ Ճոնսըն յայտարարեց թէ ճամբան կէսէն աւելին ընելու տրամադիր է, դէպի Խորհ. Միութիւն :

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆ ցաւ կը յայտնէ Ֆրանսայի որոշումին առթիւ, չենթարկելու իր ծովային ուժը Ատլանտեան ղեկավարութեան :

ՌԸՍՔ – ՊԸԹԼԸՐ խօսակցութիւններ տեղի կ'ունենան ամրապնդելու համար անգլեւամերիկեան յարաբերութիւնները :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ելմտական նախարարը՝ Ժիսքար տ'Էսթէն Պոն հասած է ուր պիտի տեսնուի իր գերմանացի պաշտօնակիցին հետ, գտնելու համար դրամի անկումի դէմ պայքարելու հասարակաց միջոցներ :

ՄԱՅԻՍ ՄԷԿ

Դժբախտաբար այս տօնն ալ շատ բան կորսնցուցած է իր վեհութենէն, այլադան ճակատներու բաժնելով աշխատաւոր բազմութիւնները :

Անոր բուն իմաստն էր Աշխատանք եւ Ազատութիւն :

Այսօր, քաղաքականութեան դեւերը անոր դիմագիծն ալ այլափոխած են :

Եւ խորհուրդը դարձած է ռազմախաղ:

Ամէն երկրի, նոյնիսկ նոյն երկրին մէջ թափօրներ կը սարքուին տարբեր շարժառիթներով: Յաճախ իրարու հետ չափուելու համար :

Մինչդեռ, Մայիս մէկը կոչուած էր համախմբելու բոլոր աշխատաւորները, յանուն իրենց իրաւունքներու պաշտպանութեան :

Թէեւ տարագիր, մեր աշխատաւորներն ալ մասնակցելով Արհեստակցական Միութեանց, լայնօրէն կ'օգտուին բազմազան իրաւունքներէ, որոնք օրէնքի կարգ անցած են արդէն, այս երկրին մէջ եւ այլուր :

Աշխատանքի հնոց մըն է մեր հայրենիքն ալ, տառական իմաստով:

Բայց, կը պակսի քաղաքական ազատութիւնը, որպէսզի իսկապէս դառնայ աշխատաւորներու հայրենիքը, առանց որեւէ խտրութեան :

Այդ հիմնական պակասին հետեւանքով է որ տարագիր բազմութիւնները ստիպուած են վարձու տալ իրենց քրտինքը եւ արիւնը, օտար պողոտաներու վրայ :

Երէկ, միամիտ երիտասարդներ Թուրքերէնի կը թարգմանէին Աւ. Իսահակեանի տրտունջը .

Ա՜խ, մեր սիրտը լիքը դարտ, ցաւ,
Օր ու արեւ չտեսանք,
Վախ մեր կեանքը սեւով անցաւ,
Աշխարհից բան չիմացանք :

Անշուշտ ռուսերէնի ալ թարգմանուած է նոյն երգը: Մանաւանդ որ բանաստեղծը Երեւան կը գտնուի :

Եւ այսօր, երբ թափօրներ կը կազմեն Երեւանի եւ ամբողջ Խ. Միութեան մէջ, տարեկան շքերթին եւ չեփորներուն շըռինդը կրնա՞յ խեղդել նոյն հառաչանքը, այստեղ եւ ամէն տեղ.

Ա՜խ, մեր սիրտը լիքը դարտ, ցաւ,
Օր ու արեւ չտեսանք ...

Ի՞նչ կ'արժէ տօնակատարութիւն մը, երբ ամբողջ ժողովուրդներ կը հեծեն բռնութեան տակ, արիւն – քրտինք թափելով հանդերձ ...

1954

ՎԱՀԷ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԱՐԱՐԱՏԻ ԳԱԳԱԹԻՑ

(Բ· եւ վերջին մաս)

Ընկերներս, համարեա մի ամբողջ ժամ դողդողալով, աշխատում էին կայանի առաջ, կապտած ձեռքերով եռ էին անում պտուտակները, ստուգում գործիքները, գրում նրանց ցոյց տուած թուանշանները: Ջերմաչափերի ցոյց տուած թուանշաններից երեւաց, որ օդի ամենաբարձր ջերմութիւնը Մասիսի գագաթին, ստուերի մէջ, աւելի չէ զերոյից, իսկ ցուրտը հասնում է 50 աստիճանի :

Ես այդ ժամանակ քամուց պաշտպանուելու համար՝ կանգնած մի սաժենաչափ բարձրութիւն ունեցող սառած ձեան փոքրիկ բլրակի առաջ, դիտում էի այն լայնածաւալ անդուդական տեսարանը, որ բացւում է Մասիսի գագաթից, մօտ 17 հազար (16·920) ոտնաչափ բարձրութիւնից :

Ամէնից առաջ ես հայեացքս ուղղեցի դէպի հիւսիս, դէպի մեր հայրենի հին բնադաւառը, ուր երկայնանիստ լայն փռուածքով հիւսիս – արեւմուտքից դէպի հարաւ – արեւելք տարածւում է Արարատեան դաշտը: Աննման գեղեցիկ է այդ դաշտը իր ամբողջութեամբ, որ ես դրկում եմ հայեացքի վայրկենական պըտոյտով: Եզերուած համարեա բոլոր կողմերից, բացի հարաւ – արեւելքից, լեռների բարձր ու ցածր, գրեթէ անընդհատ ձգուող ալիքանման շղթաների հըսկայական բազուկներով՝ նա գրկել է իր մէջ անհամար մանր ու մեծ կանաչազեղ ովասիսներ, որոնք տեղ – տեղ կպչում միանում են իրար ու կազմում ընդարձակ կանաչուտների գեղատեսիլ փռուածքներ եւ տեղ – տեղ հեռանում իրարից ու բաց անում դաշտի՝ ամառնային բարկ արեւից խանձուած ու դեղնած կուրծքը : Դիտակի օգնութեամբ ես տեսնում եմ անհամար գիւղեր, երբեմն մօտ – մօտ, երբեմն հեռու իրարից, ցրուած ովասիսների զմրուխտ ծոցի մէջ···

Իմ դէմ յանդիման կանգնած է Արագածը՝ աջ ու ձախ փռած էր երկայն, ահագին թեւերը եւ անհամար բլուրներով, ձորերով ու դարւանդներով ծածկուած կուրծքը ուղղուած դէպի Արարատեան դաշտը: Շիրակի բարձրաւանդակից նա բոլորովին այլ կերպարանք ունի այստեղից: Ցածր, լայնութեան վրայ ուռած ու փքուած՝ կարծես մէկը հուժկու ձեռքով խփել է նրա գագաթին եւ խրել պարանոցը լերան կրծքի մէջ· եւ այսպէս բազմաճիւղ գագաթը մնացել է նստած հըսկայի լայն ուսերի վրայ առանց պարանոցի, առանց գագաթնամերձ բարձրութեան : Շիրակի կողմից միշտ ձիւնապատ ու խրոխտ՝ այս կողմից նա համարեա զուրկ է ձիւնեղէն զարդից եւ միայն տեղ – տեղ սպիտակ չերտեր հազիւ փայլում են նրա փոքրիկ, ցածրիկ գագաթի վրայ, ոչ, այդ թիկնաւէտ, լայնալանջ, ուռուցիկ տիտանը այն գեղեցիկ սարն է, որին ես, ծնունդ Շիրակի, այնքան սիրում էի մանկութեանս օրերում: Փոքր ինչ հեռու Արագածից, դէպի արեւելք, երեւում են Արայի լեռը, Մայմեխը, հիւսիս – արեւելքում՝ Գեղամայ լեռների չարքերը, տեղ – տեղ ձիւնապատ գագաթներով, իսկ հեռու – հեռու հիւսիսում, մշուշի թանձր քօղով պատած, կանգնած է կովկասեան լեռների հսկայական շղթան, անհամար գագաթներ շարուած են այնտեղ կողք–կողքի եւ թւում է քեզ, թէ դա մի ծով է, մի ովկիանոս, որի վրայ փոթորկի ժամին բարձրանում եւ իջնում են վիթխարի ալիքներ: Ջինադարդ հսկաները, մէկն՝ արեւմուտքում, իսկ երկու – երեքը՝ ուղիղ իմ դէմ յանդիման, պարզ երեւցնում են իրենց գլուխները մշուշի միջից: Այս, ծերունի Մասիսը անթարթ հայեացքով միշտ նայում ու տեսնում է իր բախտակից ծերուկ Էլպրուսին, եւ ո՞վ կարող է ասել, թէ ինչ են խօսում իրար հետ ձիւն եւ սառոյցով շղթայուած այդ հսկաները ··· Հիւսիս – Արեւմուտքում, աւելի եւս թանձր մշուշով պատած, երեւում է մի կոընթարթ, բաւականաչափ երկայն, կարծես, կապոյտ գիծ· ի՞նչ է այդ· արդեօք Սեւ Ծովը չէ՞, որ լեռների անվերջ խառնուածքի միջից գտել է մի բաց տեղ եւ իր անհանդարտ ալիքները երեւցընում է Մասիսին, թէ՝ դա լոկ երեւակայութիւն է միայն, տեսողութեան պատրանքը, դժուար է ասել :

Արեւելքում, Արաքսի ընդարձակ հովտի հեռաւոր սահմաններում, ցիր ու ցան բարձրանում իջնում են բազմաթիւ մանր ու մեծ, գորշ կարմրաւուն բլուրներ, որոնց յետեւում կանգնած են Զանգեզուրի եւ ապա Ղարաբաղի լեռները: Նրանք եւս, երեւում է, ունեն իրենց մէջ ձիւնազարդ գլուխներ, որոնք լեռների խառնիխուռն կուտուածքների յետեւից՝ երկարացնում են պարանոցները՝ հարիւրաւոր վերստների հեռաւորութիւնից մի ակնարկ ձգելու ծերուկ նահապետի վրայ :

Շատ դժուար է ճշգութեամբ որոշել լեռնային երկրորդական հսկաների տեղերն ու անունները· այնքան նրանք տարօրինակ տեսք ունեն այստեղից, այնքան խառնուած ու խճողուած են միւս լեռների հետ: Ընդհանուր տեսքը արեւելքից՝ Գեղամայ, ապա հիւսիսային ու հարաւային Սիւնիքի լեռնային բարձր պարիսպն է, որ ձգւում իջնում է դէպի Նախիջեւան եւ այնտեղ անյայտանում հեռու հորիզոնում :

Արեւելահարաւից անման սիրուն ու գեղեցիկ է Արաքսի լայն, անծայր հովիտը, որի մէջտեղում անհամար քմահաճ պտոյտներով հոսում, անցնում է մայր – Արաքսը, նրա ափերի ամբողջ երկարութիւնը· որքան միայն կարող է կտրել մարդու աչքը, ծածկուած է դալար կանաչուտների անընդհատ ժապաւէնով, որ այնքան գուրեկան կերպով տարբերւում է հովտի աջ ու ձախ կողմից տարածուող արեւախանձ, գորշ դաշտավայրերի անվերջ տեսարաններից : Որտե՞ղ է անյայտանում Արաքսը՝ դժուար է ասել, միայն երեւում է, որ նրա պտոյտները նկատելի կերպով, ուղիղ դէպի հարաւ ընթանալուց յետոյ, շեղւում են դէպի արեւելք եւ չքանում մի հարթ – հաւասար մշուշապատ տարածութեան մէջ: Կասպից ծո՞վն է դա· յամենայն դէպս պնդել այդ հանդամանքի վրայ ինձ թոյլ չի տալիս դիտակս, որ շատ էլ զօրեղներից չէ:

Հարաւի մերձակայ տեսարանը ամբողջովին բռնել է Փոքր Մասիսը իր ամփոփ ստորոտներով, որոնցից արեւելեանը իջնում է դէպի Արաքսի հովիտը, իսկ արեւմտեանը՝ դէպի մի այլ հովիտ, որ ձգւում է երկու Մասիսների կողքից ուղիղ դէպի հարաւ: Փոքր եւ Մեծ Մասիսների մէջտեղում, այդ արեւմտեան եզերքին, երեւում են բազմաթիւ բարձր ու ցածր, կարմիր – մոխրագոյն բլուրներ, որոնց գլուխները հրաբխային բաժակի միանման բոլորակ ձեւ ունեն · Նրանցից մէկի գոգաւորութեան մէջ եւս տեսնում եմ մոխրակոյտեր, միւսի մէջ ջրային կանաչով ծածկուած մի փոքրիկ լճակ, որ երբեմն – երբեմն պսպղացնում է իր պըղտոր ալիքները արեւի տակ :

Արեւմտեան հովիտը, որի վերին՝ հիւսիսային մասը պատկանում է Թուրքիային եւ կազմում է Բայազէտի սանձաքի մի գաւառակը, իսկ ստորեւ՝ հարաւային մասը մտնում է Մակուի պարսկական խանութեան մէջ, լիքն է ընդարձակ քարքարուտներով, որոնք երկու Մասիսների ստորոտներից իջնում տարածւում են հովտի մէջ մինչեւ նրա լայնութեան կէսը, ուր մի անծանօթ գետակ, ուղիղ, առանց նկատելի կերպով աջ ու ձախ թեքելու իր ընթացքը, ձգւում է դէպի հարաւ, գետակի ափերում տեղ – տեղ երեւում են փոքրիկ կանաչուտներ՝ Քրդերի ձմեռնային օթեւաններ, գեղեցուած, Ահմէտի ասելով, հին հայկական գիւղատեղերում .— Այդ ընդարձակ հովտում եւ ապա նրա արեւմտեան եզերքից սկըսուող աւելի եւս ընդարձակ լեռնադաշտերի վրայ, մինչեւ Բայազէտ մի կողմից եւ միւս կողմից մինչեւ Մակուի սարերը, չեն մնացել հայ գիւղեր եւ միայն մի քանի աղաւաղուած անուններ Քրդերի բերանում պահում են նրանց տխուր յիշատակը :

Հարաւային կողմում, Փոքր Մասիսի գագաթի վրայից եւ ապա հարաւ – արեւմուտքից, հեռու երեւում է Կորդուաց լեռների շղթան, որ մի հսկայական բազուկով պտոյտ է գործում ու միանում Տաւրոսի եւ Վասպուրականի լեռների հետ :

Հրաշալի են արեւմուտքում եւ արեւմտահարաւում Բարձր Հայքի, Սասունի եւ Վասպուրականի լեռները Արարատի գագաթից, շարք շարք, մէկը միւսից յետոյ, մէկը միւսից բարձր, կանգնած թափանցիկ մառախուղի անսահման ռաւորութեան մէջ, եւ թւում է, թէ դիտմամբ շարել է նրանց այդ կար որպէսզի ամէնքն էլ, առանց մէկը մ նախանձելու, տեսնեն հայրենի հսկային : Մէկիկ մէկիկ ես հաշուե ինը երկար, հիւսիս – արեւմուտքից պի հարաւ – արեւելք տարածուող դաձիդ շարքեր եւ ապա դիտակս րոնացնում Սիփանի վրայ :

Զքնաղ գագաթ, արժանի երկրոր սիս կոչուելու, լեռների անվերջ քերի յետեւից նա բարձրացրել է ջալէս ձիւների մէջ թաղուած գլ կարծես մրցում է Մասիսի հետ հութեամբ: Հասարակ աչքով, առանց դիտակի, ես տեսնում եմ պարտ բարձրութիւնը, նրա երկնամերձ ձիւները, նրա գորշ պուտակ վերնակողերը :

Այս, դա ամբողջ Հայաստանն է, րեւում է Մասիսի գագաթից իր եւ մերձաւոր սահմաններով, իր ծաւալ դաշտերով, իր լայն հովիտ իր կապուտակ գետերով, լեռներ այնքան սիրուն շարքերով, նրանց պէս գեղեցիկ, այնպէս սերտ, համերաշխ շրջանակ են բոլորած րուկ նահապետի շուրջը: Օ՜, երկ գում եմ ես քեզ Մասիսի գագաթից անուշ հայրենիք, ո՜վ դրախտ –

ԱՐՇԱԻՐ Մ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՔԱՅԻՆ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵ

Զ.

3·— Ալիւմինիոմ·— Էլիզապէթ (Կիրովապատ) շուրջ քառասուն դէպի հարաւ – արեւմուտք, Զա լեռնային շրջանին մէջ (Դաշ մօտ), կը գտնուին պատմականօրէն նօթ պաղլեղաքարի հարուստ հանք Այս ամբողջ շրջանը, ինչպէս բանք դէն, ներկայիս Կ՚ինայ Ազարբ մէջ :

Պաղլեղաքարը կազմուած է ալիւմ մի օքսիտէ եւ ալիւմինիոմի ու կալ ուրիշ մետաղներու սիւլֆաթներէ: կը պատրաստեն ծանօթ պաղլեղը : կայն անոր ծանրութեան աւելի քան տը հարիւրը ալիւմինիոմի օքսիտէ կացած ըլլալը զայն կը դարձնէ նաեւ լիւմինիոմ մետաղի արդիւնաբերութ բաւական ընտիր հում նիւթ մը :

Դժբախտաբար Հայաստանի ներ սահմաններուն մէջ ոչ պաղլեղաքար

ԱՅՆ ՍԵՒ ՕՐԵՐՈՒՆ

Բայց մայրս կուլայ, եւ տանը պատերուն կը փակչի: Ի՞նչպէս բաժնուի տունէն, զոր շինել տուաւ մեծ զոհողութիւններով, որուն վրայ գուրգուրաց զաւակ մը սիրելու պէս :

Թուրք կառապանը կը պոռայ: Կառքեր կան որ յառաջ կ՚անցնին :

Եւ ահա մեծ – մայրս բացաւ բերանը, անիծելու համար ·

— Զմնա՜յ, շուներուն չմնա՜յ, վրանին փլի, Աստուծոյ կրակը թափի եւ մէջիկը ողջ ողջ վառին մարերով ու զաւկըներով ···

Ձեմ կրնար դիմանալ յուզումին, որ կը խեղդէ զիս, յառաջ կ՚անցնիմ ու կը քալեմ: Դուրս կ՚ելլեմ գիւղէն: «Թուրքին պարտէզը» կոչուած հրապարակին վրայ, ուր ամէն Կիրակի շուրջ – պար կը դառնային գիւղին հարսներն ու աղջիկները, իրարու մէջ անցած են կառքերը, այնքան որ անցնիլ կարելի չէ: Ճամբէն դուրս կ՚ելլեմ, պարտէզները կը մտնեմ, ազատօրէն լալու եւ արահետներն ի վեր «Զոյգ կաղնին» հասնելու համար· եւ կը յիշեմ՝ Դաւիթ Թագաւորն ալ, այսպէս, իր ժողովուրդին հետ, բոկոտն, հալածուեցաւ, լալով դուրս ելաւ Երուսաղէմէն. « Եւ Դաւիթ ելանէր ընդ զառ ի վերն Ձիթենեաց, ելանէր եւ լայր, եւ զգլուխ իւր ծածկեալ, եւ ինքն երթայր բոկ· եւ ամենայն ժողովուրդն ընդ նմա ձորձ ըղգլխով, այր իւրաքանչիւր ելանէին եւ լային» :

Երբ հասայ Պաղ Աղբիւր, նստայ եւ ջուրով երեսս զովացուցի, կարծես հանդըստացայ: Յետոյ ինքզինքս դիտեցի պահ մը,— տրեխ հագած եմ, գլուխս ճերմակ լաթ մը փաթթած եմ՝ պաշտպանուելու համար արեւին դէմ, ուսէս կախ ունիմ տոպրակ մը՝ որու մէջ դրած եմ չորս – հինգ գիրք իմ ամէնէն շատ սիրած գիրքերէս, Կեդրոնական վարժարանի վկայականս, այս յուշատետրս, ոտանաւորներուս տետրակը, զոգ կաղամար մը եւ քիչ մը հաց: Դիտեցի ինքզինքս, երինջի պէս կայտառ, պատանի մըն եմ առոյգ եւ առողջ, արդէն տասնեւեօթը տարի բոլորած եւ տասնեւութիս մէջ մըտած: Վստահութեան ձայն մը լսեցի կարծես ներսէս, քաջութիւն եկաւ վրաս, ու տարօրինակ երանութիւն մը զգացի, այնքան որ ինծի թուեցաւ թէ կը ժպտիմ: Անձրեւէն ետք արեւ: Ցատկեցի աղբիւրին հայելիին վրայէն, եւ սկսայ բարձրանալ զառիվերը դէպի Զոյգ Կաղնի :

Երբ սարահարթ ելայ, տեսայ որ արդէն հասած են առաջին կառքերը: Գիւղին քիթէն սկսեալ մինչեւ սարահարթին ոտքը՝ ճամբան պարապ է այլեւս, ուրեմն կառքերը զառիվերին վրայ կը գըտնուին այս պահուս: Հեռուն, մեր դիմացը, Արմաշն է իր կղմինտրներուն կրակը պարտէզներուն կանաչին մէջ թափած, ու վանքն է իր վեհափառ եկեղեցիին գմբէթին ճերմակը ուռեցուցած, առագաստ չինած՝ պարիսպներուն կազմած աւազանին մէջ: Կը նստիմ ու կը սպասեմ, մինչեւ որ հասնի մեր կառքն ալ: Հասնող կառքերը կանգ կ՚առնեն պահ մը, որպէսզի շունչ առնեն կենդանիները :

Ահա այդ պահուն էր, որ սրտախորով, հոգի վառող տեսարան մը պարզուեցաւ, եւ պատանի հոգիս անգամ մը եւս բըզկտուեցաւ :

Քանի մը կիներ, օգտուելով կառքերու դադարէն եւ յուզուելով գիւղին պատկերէն՝ զոր անգամ մըն ալ պիտի չտեսնէին այլեւս, ծունկի եկան ճամբուն եզերքը եւ երեսնին դարձուցած եկեղեցիին, վանքին եւ իրենց տուներուն՝ սկսան աղօթել բարձրաձայն, լալագին: Զանոնք տեսնելով՝ ո՛ր կառքը որ հասաւ, կանգ առաւ, եւ գիւղին բոլոր կիները չարուեցան ճամբուն եզերքը ծնրադիր, արտասուալից, եւ ոմանք վրէժխնդիր՝ անէծք կը կարդային, ուրիշներ համակերպած՝ Զարխափանին պաշտպանութիւնը կը խնդրէին : Այրերն իսկ կուլային, ու բոլորը, բոլորը իրենց աչքերն յառած էին աղուոր գիւղին վրայ, իրենց տուներուն վրայ, կարծես չէին կշտանար՝ դիտելով շատ պիտի կարօտնային ու պիտ չտեսնէին : Թուրք կառապաններ որ նոյնպէս յուզուած էին:

Զոյգ Կաղնիներու բարձունքէն չելի է Արմաշի տեսարանը: Ս. Ա ծածին եկեղեցին, « Ճերմակ Մա մարը» , կարապի նման կը լող նանչութեան ալիքներուն վրայ: ներէն անդին՝ ճամբան կը ծռի, սուի բլուրին ետեւ, անտառի մէ Արմաշ չերեւիր այլեւս :

Առանց սպասելու մեր կառքի թողում ծնրադիր գիւղացիները ծեն չուն Թուրքը, պաշտպա խնդրենԱստուածամայրէն եւ վ գամ մըն ալ իրենց աչքերը լե գին պատկերով, ու կը յառաջ ւաղ տառապելու համար տարա ճամբուն առաջին օրուան այս ներէն, այլ մանաւանդ չտեսնէ մար մօրս ծնրադրելը եւ լալը:

Երբ Ուզուն Օվա կը հասնիմ, րակ հովիտին մէջ կը սպասեմ նին հասնելուն : Մինչ այդ, բանամ եւ յուշատետրս կը լեցն ուան յուզումներով : Ափսո՜ս, օրուան յուզումներս վերջ չէին տակաւին :

(4 Շար·)

ոչ ալիւմինիոմի հիմնական հանածոյին՝ պոքսիթի յիշատակութիւն կայ: Երեւանի ալիւմինիոմ մետաղի ելեկտրալուծական արտադրութեան հսկայ գործարանը, որ երբեւ առանձին գործարան՝ աշխարհի կարեւորագոյններէն կրնայ համարուիլ, իր ալիւմինը (ալիւմինիոմի զուտ օքսիտ, որ Հայաստանի մէջ կը կոչեն «կաւահող») կը ստանայ Ուրալէն եւ Ատրպէյջանէն:

Պոքսիթէ զուրկ՝ Հայաստանը ունի սակայն նեֆելինային սիենիտներու առատ պաշարներ: Սիենիտները հատաքար (կրանիտ) ընտանիքէն բիւրեղային ժայռեր են, որոնց ալիւմինիոմի համեմատաբար աղքատ պարունակութիւնը ճարտարարուեստական շահագործում չի թոյլատրեր: Շնորհիւ սակայն Փրոֆ. Մ. Մանուէլեանի ղեկավարութեամբ կատարուած բծախնդիր եւ բոլորովին ինքնատիպ հետազօտութիւններուն, Հայաստանի մասնագէտները վերջին տասնամեակին կրցան փաստել, որ նեֆելինային սիենիտներէն կարելի է ստանալ ոչ միայն գոհացուցիչ քանակութեամբ կաւահող (ալիւմին), այլ նաեւ արդիւնաբերական արժէքաւոր նիւթերու ամբողջ շարան մը, — բան մը՝ որ, գլխաւորապէս պակսեցնելով կաւահողի ստացման ծախքը, հնարաւոր կը դարձնէ սիենիտներու օգտագործումը՝ որպէս ալիւմինիոմ մետաղի հումք: Ստացուած ենթա – արտադրոյթներէն են՝ կրածինի եւ նատրիոմի մեթասիլիկաթները, Փորթլանտ տիպի կրաշիւը, եւ «Երեւանիտ» անուանուած նիւթը՝ որ իր կարգին պիտի ծառայէ թեքնիք ապակիներու եւ բիւրեղապակիի արդիւնաբերութեան:

Կ'արժէ անգամ մը եւս շեշտել՝ որ նեֆելինային սիենիտներու արդիւնաբերական մշակման եւ որպէս ալիւմինիոմ մետաղի հումք օգտագործման այս եղանակը բոլորովին ինքնատիպ է եւ հարիւր առ հարիւր հայկական: Շուտով կը սկսի գործել «Հրազդանի Լեռնաքիմիական Կոմբինատ»ը, եւ Հայաստան, Քանաքեռի (Երեւան) ալիւմինիոմի գործարանին համար, կը սկսի արտադրել իր սեփական կաւահողը:

Նեֆելինային սիենիտներու կարեւորագոյն հանքավայրը կը հանդիսանայ ներկայիս՝ Հանքաւանի շրջանը:

Հետաքրքրական է նշել՝ որ Հ. Հ. Պատուիրակութեան ցուցակները արեւմտեան Հայաստանի մէջ պաղլեղաքարի 11 հանքավայրերու գոյութիւնը կը յիշատակեն: Դժբախտաբար շրջաններու անուններն ու աշխարհագրական մանրամասնութիւնները կը պակսին:

Ա. Սօլաղեան կը խօսի միայն՝ Շապին Գարահիսարի անմիջական մերձակայքը գտնուող պաղլեղաքարի հանքերուն մասին: Ըստ երեւոյթին, Շապին Գարահիսար անուան առաջին մասը ծնունդ կ'առնէ «շապ» բառէն, որ կը նշանակէ պաղլեղ:

4.— Արճիճ (մոլիպտեն).— Հայաստանի պղնձահանքերուն մասին խօսելով, առիթ ունեցանք արդէն պղնձա–մոլիպտենային հանածոյ պարունակող հանքավայրերը թուելու (Մեղրի – Ագարակ, Լիճք, Քաջարան, Դաստակերտ, Վարդենիս, Հանքաւան, եւն.):

Արճիճ – պղինձի վերոյիշեալ գրեթէ բոլոր հանքավայրերը կը գտնուին հատաքարային տիպի ժայռային շրջաններու մէջ:

Կարեւորագոյն հանքավայրը կը հանդիսանայ Քաջարանը, որ ներքին հանքային կառոյցի տեսակէտէն՝ հանածոյի ցրուած երակիկներով յատկանշուող հանքավայր է: Գլխաւոր հանքայիններն են՝ հրաքարը, պղնձաքարը եւ մոլիպտենիտը (արճիճի սիւլֆիտ): Հանածոն կը պարունակէ նաեւ երկրորդական հանքայիններ, ինչպէս՝ բոռնիտ (պղինձի եւ երկաթի սիւլֆիտ), էնարգիտ (պղինձի սիւլֆօ – արսենիտ), կալենիտ (կապարի սիւլֆիտ), եւայլն:

Ագարակ հանքավայրը (Մեղրիի շրջան) Քաջարանէն թեթեւօրէն կը տարբերի իր հանքայնացման բնոյթով, ըստ Մաղաքեանի, Ագարակի հանածոն աւելի «ցանաւոր» (ցանուած, ցրուած, տարտղնուած) տիպի է, քան երակիկային: Իսկ Դաստակերտը հանքավայրերուն մէջ կը հանդիպինք աւելի «երակիկա–ցանաւոր» եւ «խոշոր ցանաւոր» տիպի հանածոյի:

Միեւնոյն աղբիւրին համաձայն, պղինձ – մոլիպտենային հանքադաշտերու ծայրամասերուն կը գտնուին նաեւ բազմամետաղային հանքանիւթերու կազմութիւններ (պղինձ – արճիճ – կապար – զինկ): Կարգ մը հանածոներ կը պարունակեն նաեւ ոչ աննշան քանակութեամբ մանկանէզ, ոսկի, արծաթ, պիսմութ, սելենիոմ, եւն.: «Պարզորոշ կերպով սահմանուած է, — կ'ըսէ ակադեմիկոսը, — որ մակմատիկ օջախից տարրերի դուրս բերումը տեղի է ունեցել որոշակի յաջորդականութեամբ՝ ծծումբ, այնուհետեւ պղինձ (եւ նրա հետ մի քիչ մոլիպտեն), մոլիպտեն եւ պղինձ, կապար ու զինկ, մանկան»: (էջ 238):

Նկարագրուած պղինձ – մոլիպտենային բոլոր հանքավայրերը կը բնորոշուին 0,5է մէկ առ հարիւր պղինձով եւ 0·05–էն 0,1 առ հարիւր արճիճով: Պղինձի եւ արճիճի համեմատութիւնը, միջին հաշուով, տասի դէմ մէկ է:

Որպէս արճիճի միակ յիշատակուած հանքավայր (բազմամետաղային՝ արճիճ–զինկ)՝ Հ. Հ. Պատուիրակութեան հրատարակութեան մէջ կը գտնենք Ակիզբեկովի շրջանի Գիւմիշխանա գիւղը: Կ'ըսուի նաեւ՝ որ Ախթալայի շրջանի (հիւսիսային Հայաստան) պղնձահրաքարը, ոսկիի եւ արծաթի կողքին, կը պարունակէ փոքր քանակութեամբ զինկ եւ արճիճ:

Հայաստանի Ատլասը բազմամետաղային հանքավայրեր կը մատնանշէ Ղափանի, Եղեգիս գետի (Ակիզբեկովէն շուրջ 25 քիլոմեթր դէպի հիւսիս – արեւմուտք), Ստեփանաւանի եւ Ախթալայի շրջաններուն մէջ:

Վերջացնելու համար յիշեցնենք՝ որ արճիճը ճարտարարուեստի մէջ առաւելաբար կը գործածուի՝ մասնաւոր որակի պողպատներու պատրաստութեան որպէս հիմնական յաւելոյթ: Ան հետզհետէ լայն կիրառութիւն կը գտնէ նաեւ ելեկտրական գործիքներու որոշ մասերու շինութեան մէջ:

5.— Կապար եւ արծաթախառն կապար.— Համաձայն Հ. Հ. Պատուիրակութեան ցուցակներուն, կապարի, եւ արծաթախառն կապարի 36 հանքեր կը գտնուին արեւելեան Հայաստանի եւ 13 հանքեր՝ արեւմտեան Հայաստանի մէջ: Թուական մանրամասն տեղեկութիւններ չունենալով՝ չենք կրնար արդար գնահատումը ընել այդ հանքերու պարունակած հարստութեան: Այդ մասին ոչինչ կը գտնենք, նաեւ, նորագոյն հրատարակութիւններուն մէջ:

Որոշ է յամենայն դէպս՝ որ, արճիճի, պղինձի, զինկի, ոսկիի եւ արծաթի կողքին, նաեւ կապար (հաւանաբար սիւլֆաթի՝ կալենի ձեւին տակ) կը գտնենք Խորհրդային Հայաստանի բազմամետաղային հանքավայրերուն մէջ, որոնց թուումը ըրինք (Ագարակ – Քաջարան – Դաստակերտի գիծ, Ակիզբեկով, Հաւաւան, Ստեփանաւան, Ախթալա, եւն.):

Ըստ հին աղբիւրներուն՝ առանձին յիշատակութեան արժանի կը թուին ըլլալ Դարալագեազի Գիւմիւշլըք (հաւանաբար վերոյիշեալ Գիւմիշխանն է) գիւղին մօտ գտնուող արծաթախառն կապարի հարուստ շերտերը: Այս հանքերը շրջանի բնակչութեան շահագործման ենթարկուած են շատ հին ժամանակներէ ի վեր: Աշխարհագրական դիրքէն դատելով, Հ. Հ. Պատուիրակութեան հրատարակութեան մէջ յիշատակուած այս հանքավայրը պէտք է համապատասխանէ Հայկական ՍՍՌ Ատլասին մատնանշած Եղեգիս գետի շրջանի բազմամետաղային հանքերուն:

Համաձայն Ա. Սօլաղեանի, արծաթախառն կապար կը գտնենք նաեւ Տրապիզոնի մերձակայ Քեփէշ (?) լերան շրջանին, ինչպէս նաեւ աւելի հարաւ՝ Ենիճէք եւ Ջանհրակը գիւղերու շրջապատին մէջ:

Արծաթախառն կապարի յիշատակութեան արժանի պահեստներ ունի նաեւ Վասպուրականը՝ իր Շատախ գաւառին մէջ, ինչպէս նաեւ Զուխ եւ Ջոնլամերկ գիւղերուն մօտ:

Վերջապէս, թէեւ կիլիկեան աշխարհագրական տեսակէտէ դուրս կ'իյնայ այս ուսումնասիրութեան սահմաններէն, յիշատակենք Պուլկար – Մատենի արծաթախառն եւ ոսկեխառն կապարի հարուստ հանքերը՝ Տաւրոսի հիւսիսային կողերուն:

ՀՐԱՉ ՏԱՍՆԱՊԵՏԵԱՆ

(6 Շար.)

ՎԱՐՊԵՏՍ

Թող տարիները բերեն իրենց իմաստութիւնը հասուն աշակերտին՝ որպէսզի աւելի մերձենայ իր վարպետին իտէալին ու անոր տքնաջան աշխատանքին արժէքը գիտնայ:

Ազնուական ուսուցիչ, էտկար Մանաս եղած է վարպետը՝ Պոլսոյ Թուրք եւ Հայ երաժիշտներու մեծամասնութեան:

Միջազգային որակով երգահան, հետեւած է ֆրանսական արդի դպրոցին եւ տուած է աչքառու հեղինակութիւններ:

1918ին՝ լարաւոր քառանուագ մը տպագրուած Պրայթքոփֆէ, Լայփցիկ: Նոյն տարին՝ դաշնակի սիւիթ մը նոյն հրատարակիչին մօտ: 1923ին՝ ջութակի եւ դաշնակի սոնաթ մը տպագրուած Համէլէ, Փարիզ: 1927ին՝ «Իշխանաց Կղզիները» վերնագրով դաշնակի կտորներ Սալապերի մօտ, Փարիզ: 1931ին՝ «Տանս փոփուլէր Թիւրք» դաշնակի համար՝ նոյն հրատարակիչի մօտ: 1962ին՝ Կարդինալ Աղաճանեանի ձօնուած կը հրատարակուի էտկար Մանասի Ս. Պատարագը (քառաձայն խառն խումբի համար) Մխիթարեան Տան կողմէ, ի Վիէննա:

Գովելի ձեռնարկ Հռոմի Լեւոնեան վարժարանին կողմէ զոր վարպետը խորապէս գնահատած էր:

1954ին (Ապրիլ 4) Աթլասի մէջ այս պատարագը լսելի եղած է Պոլսոյ մէջ Տոքթ. Տիգրան Մամիկոնեանի ղեկավարութեամբ, Մանասի երաժշտական գործունէութեան վաթսունամեակի առթիւ՝ նուագախումբի ընկերակցութեամբ:

Նոյն օրը տրուած են «Իշխանաց Կղզիները», ուվերթիւր մը՝ «Ռափսոտի Օրիանթալ» եւ հինգ երգեր՝ մենակատարութեամբ Ատրինէ Մխիթարեանի եւ Գոհարիկ Տիրատուրեանի: Իսկ Պ. Յովհաննէս Չէքիճ Պատարագը տուած է Հայ Կաթողիկէ եկեղեցւոյ մէջ՝ քանի քանի անգամներ:

Նոր մեղեդիներ, նոր դաշնաւորում, նոր հորիզոններու երեւում հայ երգահանի երեւակայութեան մէջ:

Առիթ մըն է որ եկեղեցական ներշնչումով ուրիշ գործեր սպասուին մեր օրերու հայ երգահաններէն:

Պայմանաւ որ գիտնան ուսումնասիրել նախորդին տուածը ու գիտնան գնահատել անոր խաչելութիւնը՝ արուեստի ճամբուն վրայ:

Յարգա՛նք իր յիշատակին:

ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Ծանօթ դաշնակահարուհի Մարի Իսթաթ (Վարժապետեան) նուագահանդէս մը պիտի տայ Մայիս 11ին Սալ Քորթօ (Նախկին՝ էքօլ Նորմալ, 78 Րիւ Քարտինէ) ժամը 21ին: Յայտագրին մէջ՝ Պախ, Մոցարթ, Շոփէն, Շուման եւ Լիսթ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (84)

ԽՈԴԵԴԱՆ

Առաւօտից մինչեւ երեկոյ շարունակւում էր «հապա» անող կանանց ու աղջիկների վէճը ճնճղուկներին եւ ագռաւներին քշելու համար: Ամէն ոք ուզում էր իր տիրոջ արտը պաշտպանել:

Այդ ճորտական աշխատանքին մասնակցում էին նաեւ գիւղի երեխաները, այդ թւում նաեւ Խոդեդանի եւ Բայազի մանուկները՝ Հեղինէն, Լեւոնը եւ Աշխէնը: Նրանք շարւում էին Արինօքի ձորափի երկայնութեամբ, հետեւելով թռչնների ուղղութեանը: Հէնց որ խմբերի երամը երեւում էր, նրանք ուժգին աղաղակ էին բարձրացնում: Այդ պղընձանի վրայ կոռիններով անցնող կանայք ու աղջիկները օրօրում էին իրենց պարսատիկները եւ «հապա», «հապա» գոչելով՝ շպրտում էին հաւքերի ետեւից:

Արեւմուտքին մանուկները տուն էին գնում, իսկ Բայազը, Ոսկեհատը եւ միւս կանայք շարունակում էին «հապա» անել, մինչեւ որ բոլոր թեւաւորները ի սպառ քաշւում էին իրենց բները:

ԱՐՋԵՐԸ

Երբ փետրուարները հեռանում էին, այս անգամ արջերն էին ելնում որջերից: Նրանք խմբերով յարձակւում էին գլգըլի եւ կորեկի ցանքերի վրայ եւ տրորում, ոչնչացնում ահագին տարածութիւններ: Գիշերով մտնում էին հասունացած արտերի մէջ, կանգնում էին ետեւի թաթերին եւ առջեւի թաթերով ջարդում գլգըլի սպիտակ, խոշոր ու ծանր հասկերը: Շատ արջեր ուղղակի բնակւում էին արտերում:

— Մի տես էդ ի՞նչ հորթեր են լցուել կորեկի մէջ:

— Հորթեր չեն, արջեր են, — պատասխանում էր հարեւանը:

Այսպիսի խօսակցութիւններ յաճախակի էին լսւում Բռնաշէնի գիւղերում:

Այդ ամիսներին, երբ հասունանում էր ոչ միայն բերքը, այլեւ անտառները ծածկւում էին մանանայով, Ծովասարի արջերը խմբերով շարւում էին դէպի Սեւ սար՝ գաղա ուտելու: Իրենց ճանապարհին նրանք, մէկ – երկու օրով, կանգ էին առնում Դաշտադէմի եւ Արինօքի ցանքերի վրայ:

Արջերի դէմ կռուելու համար գիւղերից գնում էին զինուած տղամարդիկ: Նրանք կրակոցներով հալածում էին արջերին կամ արտերի չորս կողմը խարոյկներ էին վառում, որ գազանները վախենային մօտ գալ: Այդպիսի կրակներ երեւում էին Ծովասարի եւ Մարութա լերան գրեթէ բոլոր լանջերին:

Արջակռուին մասնակցում էին նաեւ Խոդեդանը, Ստեփանը եւ Օնէն, որոնք յատկապէս այդ գործով, երբեմն շտապ, կանչւում էին սարից:

Մի անգամ Աւէտի Հաջին նրանց դիմելով ասաց.

— Ծովասարի կողմից մեծաքանակ արջեր են շարժւում դէպի Սեւ սար: Ինչ գնով էլ լինի, հարկաւոր է փրկել իմ բերքը:

Հովիւները մէկական հրացան վերցնելով անմիջապէս մեկնեցին պահակութեան: Նրանք Հաջու արտերի շուրջը վեց տեղով խարոյկ վառեցին: Ամէն մէկը հսկում էր երկու կրակի: Երբ մութը պատեց, լսելի դարձաւ, թէ ինչպէս արջերը ջարդում են գլգըլի ծանր հասկերը:

Հրացանը որոտաց:

Մի քանի տասնեակ արջեր, իրենց բրդոտ քոթոթներով, սարսափահար դուրս պրծան ցանքերի միջից եւ շարժուեցին դէպի Արինօք:

Տեսնելով, որ գազանները գիւղի վրայ են յարձակւում, Խոդեդանը պարպեց երկրորդ գնդակը եւ ահագին մահակը շարժելով յարձակուեց նրանց վրայ:

Ստեփանը թէեւ ամենափոքր էր, բայց նրա համար արջերին կամ հաւերին մտնելը միեւնոյն բանն էր, իսկ արջերին արտերից հալածելը՝ մեծագոյն բաւականութիւն: Նա նոյնպէս կրակեց օդի մէջ եւ երեք կողմից յարձակման անցնելով, հովիւները արջերին քշեցին դէպի Կատուաձոր:

Գազանների մի մասը ձորով խոյս տուեց դէպի անտառ, իսկ մի քանիսը վեր ելնելով, լցուեցին Զատոյի գոմերը:

Լուսանում էր:

Հաջու արտերի շուրջը հետզհետէ մարեցին գիշերուայ խարոյկները:

Առաւօտեան, Ախուպի քուրդը իր սովորական ժամին բարձրացաւ Տօնէի տանիքը եւ բղաւեց դէպի Ծովասար.

—Փառք Աստոյ, արջերն էս գիշեր մեր ցանքերին վնաս չեն տուել, իսկ ձեզ ի՞նչպէս է գործը:

— Մեր արտերին էլ վնաս չեն տուել, — լսուեց իր հօրեղբօր պատասխանը դիմացի սարից:

— Ուրեմն հաց ունե՞նք էս տարի:

— Ունե՛նք, ունե՛նք:

— Որ էդպէս է՝ ապրեցինք, ասաց Զատոն եւ, տանիքից իջնելով, գնաց ու կանգնեց Արինօքի ձորաբերանին, ձեռքը դէպի Նասրի տան կողմը թափ տալով.

— Ո՞վ է գիշերով արջերին լցրել գոմերիս մէջ:

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ՏԷՐ եւ Տիկին Խոսրով Սարաճեան , ՏԷՐ եւ Տիկին Հայկ Սարաճեան, Տոքթ· եւ Տիկին Արթօ Աբգարեան, Թիէրի, Իվ, Լիտիա Սարաճեան, Քաթըրին եւ Մար – ժոլէն Աբգարեան ինչպէս նաեւ Թէր – զեան, Աբգարեան , Քլաֆէ եւ Քլերիօ ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցա – նեն իրենց մօր, մեծ մօր , մօրաքրոջ եւ աղգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԹՈՄԱ ՍԱՐԱՃԵԱՆԻ
(Ծնեալ Զարուհի Թէրզեան)

յանկարծական մահը որ տեղի ունեցաւ իր բնակարանը՝ 51 Րիւ կիւսթաւ Քուր – պէ, (Պանեէօ)։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի (Ապրիլ 30) ժամը 14ին, Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցին , ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Պան – եէօ Քոմիւնալ գերեզմանատունը , ամ – փոփուելու համար ընտանեկան դամբա – րանը ։ Թաղումը տեղի կ'ունենայ ժամը 15·40ին։

Մասնաւոր մահագդ չստացողնեքէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ողբ վահանդն Իշդալացեանի մահուան առթիվ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժա – րանին կը նուիրեն·— Ջըրբաչեան ընտա – նիք (Փարիզ) 300 ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Կիւլպօլեան հարիւր, Տէր եւ Տիկին Թ· Փանոսեան 30 ֆրանք։

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԻ Հ· Յ· Դ· Շրջ· կոմիտէն , ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ Մար – սէյլի շրջանի հետեւեալ ենթակոմիտէնե – րու եւ խումբերու բոլոր ընկեր–ընկերու – հիները ։

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ եւ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔ – ԵԱՆ, 9 Մայիս, Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին, Ահարոնեան ակումբը ։

ՀԱՄԱԶԱՍՊ, 10 Մայիս, կիրակի կէս – օրէ վերջ ժամը ճիշդ 15ին, սովորական հաւաքատեղին ։

ՎԱՐՈՒԺԱՆ, 10 Մայիս, կիրակի կէս – օրէ վերջ, ժամը ճիշդ 15ին, սովորական հաւաքատեղին ։

ՋԱՒԱՐԵԱՆ, 16 Մայիս, Շաբաթ , ժա – մը ճիշդ 21ին, սովորական հաւաքատե – ղին ։

ՎՌԱՄԵԱՆ, 17 Մայիս, կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին, սովորական հա – քատեղին։

ԸՆԿԵՐ–ԿԱՐՕ, 17 Մայիս, կիրակի կէս օրէ վերջ, ժամը ճիշդ 15ին, սովորական հաւաքատեղին ։

ՀԱՑԱՍՏԱՆ , 16 Մայիս, Շաբաթ եւ – րեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին, սովորական հաւաքատեղին ։

Այս ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ· կոմիտէի ներկայացուցիչները։ Բո – լոր ընկեր–ընկերուհիներու ներկայու – թիւնը պարտաւորիչ է։ Վարչութիւնները նախապէս ընկերներուն պէտք է տեղեկա – ցընեն ժողովներու վայրը, օրը եւ ժա – մը ։

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ·— Հ· Յ· Դ· «Անտօք» ենթակոմիտէի ընդհ· ընկերական ժողո – վը այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, Նոր Սե – բաստիոլի ակումբին մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայու – թիւնը անհրաժեշտ է ։

ՎԻԼՆ·— Հ· Յ· Դ· Ալի կոմիտէն ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկեր – ները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին Ա – կումբին մէջ։ Շատ կարեւոր օրակարգ ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը շատ կարեւոր եւ պարտաւորիչ է ։

ՓԱՐԻԶ·— Հ· Յ· Դ· Շրջ· կոմիտէն ընկերական ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ «Րաֆֆի», «Ռոստոմ», «Քրխտափոր », «Փոթորիկ» եւ «Աղբիւր Սերոբ – Մկրտիչ Եօթնեղբայրեան» խումբերու ընկերները, Շաբաթ գիշեր (9 Մայիս) ժամը 20·30– ին, Մշակոյթի տան մէջ ։ Կարեւոր օրա – կարգ ։

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

Ալֆորվիլի եկեղեցւոյ հոգաբարձու – թիւնը Ապրիլեան Սգատօնը կը տօնէ Սալ վալէրի մէջ։ Ապրիլ 30ին, Հինգշաբթի, ժամը 21ին։ Բարձր հովանաւորութեամբ կաթողիկոսական Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ· ՄԱՆՈՒԿՈՒԱՆԻ ։

Պատուոյ նախագահութեամբ Ալֆոր – վիլի երեսփոխան – քաղաքապետ ՌԱՈՒԼ ՊԼԻՕՉԻ ։

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

ԷՔՍ – ԱՆ – ՓՐՈՎԱՆՍԻ ՄԷՋ

EGLISE DU COLLEGE CATHOLIQUE
20, Rue Lacépède, AIX

Կիրակի, Մայիս 3ին, առաւօտեան ժա – մը 9·30ին , Էքս – Ան – Փրովանսի եկե – ղեցիին մէջ Եպիսկոպոսական հանդիսա – ւոր պատարագ պիտի մատուցուի ։

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Հարա – ւային Ֆրանսայի Առաջնորդ՝
ԱՐՏԱԻԱԶԴ ԵՊԻՍԿ· ԹՐԹՌԵԱՆ

Էքսի եւ շրջաններու Հայութիւնը կը հրաւիրուի խուռներամ գալու եւ Հայոց սքանչելի պատարագին խորհուրդով լեց – ուելու ։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ Հ· Բ· Ը· Մի·

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ

Համբարձման տօնին առթիւ, Մայիս 7ին, Հինգշաբթի օր ժամը 10ին, Փարի – զի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ Հո – գաբարձութիւնը կազմակերպած է Հայ Մանուկներու Հաղորդութեան օր։

Պատարագը կ'երգեն Դպրոցասիրաց վարժարանի սանուհիները կոմիտասեան եղանակաւ միաձայն ։

Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր դպրոց – ներու աշակերտութիւնը և երախաները կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալու հանդիսաւոր պատարագին եւ մասնակցելու Ս· Հաղոր – դութեան ։

ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ հովանաւորութեան տակ բացուած Ժանթիլիի Հինգշաբթի օրուան դպրոցի տեղւոյն կրթական մարմինը, ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ Ժանթիլիի, Պէսէթրի, Փորթ տ'Իթալիէ եւ շրջանի կրթասէր հայրենակիցները, չատ կարե – ւոր խորհրդակցութեան մը համար այս Շաբաթ, ժամը 21·30ին, 22 Րիւ Վիֆքսր Հիւկօ, Ժանթիլիի դպրոցի սրահին մէջ։

ԽՆՋՈՅՔ

Ալֆորվիլ·— Կապ· Խաչի, Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդին եւ Հ· Յ· Դ· «Ս· Մինաս – եան» ենթակոմիտէին խնջոյքը, քաղաքա – պետարանի սրահը, Մայիս 9ին ։

Ճաշագին՝ 10 ֆրանք ։

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին եւ մասնակցութեամբ՝ ՋՈՄԻՆ ։

ՄԱՑԻՍ 10ԻՆ

ՄԱՅԻՍ 28

ՓԱՐԻԶ

Կը տօնուի 30 Մայիս Շաբաթ գիշերէն մինչեւ լոյս, Ջ· Թաղամասի քաղաքապե – տարանի սրահներուն մէջ ։

ՖՐ· ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ

Կայանի արձանագրութիւն

Ֆ· Կ· Խաչի Օգափ· կայանի արձանա – գրութիւնները կը սկսին Ապրիլ 4ին եւ կ'աւարտին Մայիս 30ին, Ֆրանսայի բո – լոր շրջաններու մէջ։

Փարիզի մէջ արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան ամէն ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ եւ ՇԱԲԱԹ կէսօրէ ետք՝ ժամը 4էն ժամը 7, Շրջ· վարչութեան դրասենեակը՝ 17 Րիւ Պէօ , Փարիզ (9), Մշակոյթի Տան Գ· յարկը ։

Պէտք է ներկայանալ անձամբ եւ վճա – րել կանխիկ ։ Անհրաժեշտ են՝ Լիվրէ տը Ֆամիլ եւ Քառնէ տը Սանթէ ։

Ընդունելի են·— աղջիկները՝ 6–15 տարեկան։ Տղաք՝ 6–14 տարեկան։

ՄԱՐՍԷՅԻ ՀԱՄԱՐ

Արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան ամէն Հինգշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 2էն 5, 26 Րիւ տէ Քոնվալէսան , Մարսէյլի միջ–մասնաճիւղային վարչութեան մօտ ։

Լ Ի Ո Ն

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԷՆ

ՄԱՑԻՍ 2 — Շաբաթ ժամը 20·30ին

Մի՛ զրկուիք, խնամքով պատրաստուած գեղեցիկ եւ շատ յուզիչ ներկայացումէ մը։

THEATRE MUNICIPAL DE VILLEURBANNE, PLACE DE LA LIBÉRATION

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԱՅՍ ՇԱԲԱԹ՝ ՄԱՑԻՍ 2, ԺԱՄԸ 8·30

ՍԱԼ ՄԱԶԸՆՕ

(88, Րիւ տ'Օպանեը)

— 1915 —

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԱՒԵՐԱԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ԵՒ ՓԱՍՏԱՆԿԱ – ՆԵՐՈՒ ՄԵԿՆԱԲԱՆՈՒԹԻԻՆ ԵՒ ՊԱՏԿԵՐԱՍՓՈՒՄ

EXPOSÉ AUDIO-VISUEL DE DOCUMENTS ET PHOTOS

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՄԱՆՑ ԿԵԴՐՈՆ
(Centre d'Etudes Arméniennes)

Այս առթիւ «Հայ Ազգային Սուգ» ֆրանսերէն դրկոյքին երեք հեղինակները պի – տի ձօնեն իրենց դիրքը ։

Մուտքի տոմսերը տեղւոյն վրայ կամ նախօրօք դիմել՝

D. KHAYIGUIAN
75, La Canebière Tél. : co 47-74

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ

ԴԻՒՑԱԶՆԵՐԳՈՒԹԻՒՆ [5 ԱՐԱՐ ԵՒ 2 ՊԱՏԿԵՐ]

Կը բեմադրուի Ֆրանսահայ Աւետ· եկեղեցիներու երիտասարդաց Միութեան կողմէ, հետեւեալ վայրերու մէջ եւ հետեւեալ թուականներուն ·

Մարսէյլ, *Մայիս 16ին ժամը 20·30ին*, Սալ Մազընօ: 88 Րիւ տ'Օպանեը ։

Վալաուս· *Մայիս 3, կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 21ին, Թէաթրը միւնիսիփ*
Փօն տը Շէրիւի, *Մայիս 8, Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8·30ին*, Սինեմա Բուայալ
Լիոն, *Մայիս 9, Շաբաթ ժամը 20·30ին*, 50 Րիւ Պանեէլ ։
Տէսին, *Մայիս 10, կիրակի ժամը 3·30 ին*, Հ· Յ· Դ· Տան սրահը ։
Վիէն, *Մայիս 17, կիրակի ժամը 3·30ն*, Սէրքլը Քաթոլիք ։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՆԵՐՈՒ ԵՒ ՍԱՆՈՒՀԻՆԵՐՈՒ

Կողմէ

Մայիս, 3, կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15·30ին
ARNOUVILLE, SALLE DE L'EGLISE ARMENIENNE CATHOLIQUE
69, Rue Henri Barbusse

Պիտի ներկայացուին, Բ· անգամ ըլլալով Սիպիլի

ԱՌԱՔԻՆՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԸ

ԵՒ LE BARON DE FOURCHEVIF

DE LABICHE

ԵՐԴ, ՊԱՐ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻԻՆ

Կառ Տիւ Նորդէն չոգեկառք առնել ժամը 14·30 կամ 15·10 եւ իջնել Վելիզ լը

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ· ԽԱՉԻ Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ· անդամական ժողովը այս Հինգ – շաբթի ժամը 15ին , Ահարոնեան ա – կուր, բոլոր ընկերուհիներուն ներկայու – թիւնը պարտաւորիչ է ։

ԿԱՊ· ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ· ժողովը այս Շաբաթ ժամը 4ին, 17 Րիւ Պէօ, Մշակոյթի Տան մէջ ։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ ։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

ՎԻԷՆԻ ԵՒ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ Մայիս 2ին։
ՏԷՍԻՆԻ մէջ կիրակի Մայիս 3ին ։
Ներկայ կ'ըլլան ընկերները Մարսէյլ
Ճօճք կ'առնէ՝ միութեանս նախագա
ՎԱՐԴԱՆ ՊԱՆՏԻԿԵԱՆ

ԸՆԴՀ· ԺՈՂՈՎ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՑ Մուրատ Ուսումնասի – Միութիւնը ընդհ· ժողովի կը հրա – իր բոլոր անդամները եւ համակիր – այս կիրակի ժամը 15ին, իսկի նիէ – վարժարանը ։ Օրակարգ՝ նոր վար – թեան ընտրութիւն։ Բոլորին ներկայ – թիւնը անհրաժեշտ է ։